הלכה · משנה תורה · מפרשים

ישועות מלכו על הרמב"ם

רבי ישראל יהושע בן דוד טרונק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ישועות מלכו על הרמב"ם

רבי ישראל יהושע בן דוד טרונק

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ישועות-מלכו-על-הרמבם/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

הלכות ק"ש פ"א ה"א פעמים וכו' ודעת הרשב"א דמדאורייתא אין החיוב רק פסוק ראשון בלבד, אמנם הפר"ח חולק וסובר דכל הג' פרשיות היא דאורייתא, ולפענ"ד נראה להביא ראי' לדברי הרשב"א מהא דאמרינן ברישׁ הי' קורא שמע ישראל וגו' זה הוא ק"ש של ר' יהודא הנשיא ובעי התם אי חוזר וגומרו או אינו חוזר וגומרו ואי ס"ד כשיטת הפר"ח דכל הג' פרשיות היא מדאורייתא, הא אמרינן בזבחים דף פ' הניתנין במתנה א' שנתערבו עם הניתנין במתן ד' ומבואר שם דהיכא דצריך ד' מתנות אם נתן במתנה אחת, עבר על בל תגרע א"כ כיון דקיי"ל דבזמנו לא בעי כוונה לעבור על ב"ת כמו כן לא בעי בזמנו כוונה לעבור על ב"ת א"כ כשקרא רק פסוק ראשון בלבד הא עבר על בל תגרע, וכן משמע ג"כ מהא דאמרינן בפרק מי שמתו קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור וכו' ובגמ' התם מפרשינן אפי' פסוק אחד וכשקרא פ' אחד הא עבר על בל תגרע וכמוש"כ א"ו כדעת הרשב"א ז"ל, מיהא זה יש לדחות דאיירי כשיכול אח"כ לקרות דאין כאן משום ב"ת, אבל הראי' הראשונה הוא מוכרחת דדוחק לומר דהש"ס אזיל למאן דס"ל דלעבור בעי כוונה דהא דעת הרבה פוסקים דמצות אין צריכות כוונה: ועוד נ"ל ראי' דהא דעת רבינו בפ"ה מהל' מזוזה דאם הקדים פ"א לשני' במזוזה פסולה והוא ממכילתא וכמוש"כ הכ"מ ואי ס"ד דכל הג' פרשיות מדאורייתא מ"ש בק"ש כ' רבינו לקמן בפ' ב' הל' י"א דאם הקדים פרשה לפרשה יצא א"ו דשאני ק"ש דאין חיוב רק מד"ס שאר הפרשיות כדעת הרשב"א, וראיתי להרב בשאגת ארי' שדעתו דכל הפרשה ראשונה היא דאורייתא והביא ראי' מהא דאמרינן בברכות דף י"ד בעי מיני' תנא דבי ר"ח לר"ח בהלל ובמגילה מהו שיפסיק מי אמרינן קל וחומר ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מיבעי' או דלמא פרסומא ניסא עדיף ואי ס"ד כדברי הרשב"א הא בפסוק ראשון ודאי דאין רשאי להפסיק ובשאר הא אינו אלא מד"ס, ולאו ראי' דשאני ק"ש דעקרו מדאורייתא, גם מה שנראה מדבריו דלמאן דס"ל דב' פרשיות מדאורייתא אין מעכבין זא"ז לא נ"ל דמ"ש ממזוזה דמעכבין וכ"מ במנחות פ' הקומץ ותכלת דלא חשבינן בהדי הנך דמעכבין ואין מעכבין וק"ל: **(וע' ספרי ואתחנן בפרשת ק"ש דלכאורה משמע משם דגם ויאמר פ' ציצית הוא מדאורייתא דקאמר התם דויאמר הוא בשינון וזה יש לדחות דאינו מצד ק"ש רק מצד הזכרת יצ"מ אבל קאמר התם גבי קשירה דרצה לילף ק"ו דפ' ציצית יהא מקשירה מפ' קדש והי' כי יביאך דאינו בשינון ואיתא בקשירה וא"נ דרק פסוק ראשון הוא מדאורייתא נילף מואהבת והיה אם שמוע דאינם בשינון וישנם בקשירה משמע דב' פרשיות ד"ת.

] המגיה.

)** ה"ט ואם עבר וכו', דעת רבינו דהא דאיפליגו ר"ג וחכמים היינו בדיעבד אבל לכתחלה כו"ע מודי דצריך לקרות קודם חצות, ובספר ש"א התפלא דהיכן מצינו גזירה זו דמשום שלא יבוא פעם אחת לידי ביטול מצוה זו יתקנו חכמים שיבטלו עתה בבירור ובהקטר חלבים ואברים גזרינן שלא יבוא לידי נותר ע"ש ואישתמיטתי' סוגיא דריש פ"ב דביצה דלמאן דס"ל דעיקר ע"ת משום עונג שבת אם עבר ולא הניח אסור לו לבשל וביאר הר"ן ז"ל שם דאע"ג דהאידנא ודאי מתבטל וצריך להתענות בשבת מכל מקום אמרינן מוטב שיתבטל שבת אחת ויתענג בשבתות הרבה וכמו כן הכא מוטב שיתבטל פ"א מק"ש כדי שיהי' זריז בזמנה ויקיים הרבה וכן משמע מסוגיא דריש שבת גבי הדביק פת בתנור אם התירו לו וכן בהושיט ידו אף דיש לחלק בין הנושאים מ"מ ראי' קמייתא ודאי מוכרח כמוש"כ: ודע שדעת הכ"מ דמדאורייתא גם בשל שחר יוצא כל היום אלא דמדברי סופרים בלבד צריך לקרות קודם ג' שעות ולא נ"ל דהשתא בלילה לא עבדו חיזוק אפי' רבנן דמחמרי רק עד חצות ולא עד אשמורה ראשונה דהיא התחלת זמן שכיבה ואיכא נמי אונס שינה וכמוש"כ תר"י בשל שחר מיבעי ואפי' בחמץ דהוא עד חצות לא גזרו אלא ב' שעות וזה פשוט: פ"ג ה"ב וכל מי שקרא במקום וכו', והראב"ד נחלק ע"ז ונראה שטעם רבינו הוא משום דהוי כמצוה הבאה בעבירה ודעת הראב"ד כיון דאין עיקר האמירה העבירה כעין שכתבו הפוסקים גבי הקורע בשבת, ודע דמי שקרא בעוד שהי' קטן ואח"כ הביא ב' שערות לא יצא דכיון דבעת שקרא לא הי' מחויב אינו פוטר מחיובו הבא אח"כ, ולפי"ז נראה דגם הראב"ד החולק אינו אלא ביושב בצד המת ואין צריך לו, דכיון דהי' אז בר חיוב אלא שאסור לו לקרות שם א"כ כשקרא יצא אבל המשמר המת דפטור משום דהוי כעוסק במצוה מודה הראב"ד דלא יצא כיון דאז לא הי' בר חיובא, ודבר זה י"ל מתלמוד ערוך בר"ה דף כ"ח ע"א גבי כפאו שד ע"ש וראיתי בס' טורי אבן שם שהקשה מהא דאמרינן ביבמות ד' ס"ב גבי היו לו בנים בהיותו גוי ונתגייר דקיים מצות פו"ר אע"ג דאז לא נצטוה על פו"ר דאלמא אם עשה המצוה בעידן פטורי מ"מ קיים המצוה, ולפענ"ד לק"מ דע"כ לא אמרינן התם דקיים לר"י אלא דהמצוה עדיין קיים שהרי המעשה עדיין קיים אבל הכא כיון שהקריאה כבר חלף ועבר וכן בכפאוהו לאכול מצה המעשה של אכילה כבר כלתה והאידנא לא עשה המצוה אין העשי' של קודם החיוב פוטר על אח"כ וזה נ"ל ברור, ולפ"ז נראה דהמשמר מת גם הראב"ד ז"ל מודה דאם קרא אז לא יצא, מיהו י"ל בין שוטה לשאר מילי, דשוטה מחשב כאין סמי' בידן ולהכי מחשב כלאו בר חיובא אבל במידי דסמי' בידן אפשר דמקרי בר חיובא ואם עשה אז המעשה פוטר גם על אח"כ וכעין זה מחלקינן ברישׁ מי שאחזו גבי גט ע"ש, ובחידושי

לחולין כתבתי בהא דמבעי שם דף י"ז באברי בשר נחירה שהעלו עמם ישראל לארץ מהו וכתבתי שם להקשות דגם באברי שחיטה הי' לו לבעי לדעת התוס' דהא דשחיטת עכו"ם נבילה משום דכתיב וזבחת ואכלת אותו שהוא בר זביחה אכול מזבחו א"כ במדבר כיון דבשר נחירה אישתרי להו הו"ל כאינו בר זביחה, ול"ל כיון דהיו מצווין לשחוט קדשים הו"ל בר זביחה דלא מסתבר כלל, ועוד דא"כ ישראל מומר דקיי"ל דאסור אם אינו חושש בזביחה אפי' עם אחרים ע' ע"ג אסור מי נימא שאם נזהר בשחיטת קדשים דמקרי בר זביחה ועיין בש"ך סי' א' בשחיטת קטן, ולפמש"כ לחלק בין שוטה לדסמי' בידן הי' אפשר לחלק, ומ"מ נ"ל בלא"ה דלק"מ דכיון דאברי בשר נבילה אתסרי להו ולא אשתרי להו אלא נחירת סימנים ובהא אמרינן זהו שחיטתן והוי כבר זביחה:.

[ומה"ט כתבנו במ"א דהא דאמרינן בפסחים דף מ"ד ובשאר דוכתי דילפינן טכ"ע מגיעולי מדין ולמה לא אמרינן דהגעילו משום בב"ח ובב"ח לכו"עאמרינן טעכ"ע דאורייתא ועיין בכו"פ ריש ה' בב"ח ולמש"כ לק"מ דהא כתב רבינו בהל' מ"א דהמבשל בשר נבילה בחלב אינו לוקה על אכילתו משום בב"ח היינו משום דכיון דאיסור הנאה אינו בא אלא משום אכילה וא"כ כשאיסור אכילה אינו חל גם איסור הנאה אינו חל וע"כ צ"ל דגם טעכ"ע לא מקרי איסור מוסיף דהא לדעת הרמב"ם טעכ"ע בשאר איסורין לאו דאורייתא וע"כ צ"ל ג"כ מהאי טעמא וא"כ ממילא לא הי' צריכין להגעיל כלל משום בב"ח כיון דשחיטת עכו"ם נבילה ולא חייל כלל איסור בשר בחלב ואפילו למאן דס"ל דבשר נחירה אישתרי עכ"פ הי' צריך נחירת סימנים וממילא נחירת עכו"ם הי' אסורה ובפרט שלא בסימנים] ומ"מ נראה דגם אם סמי' בידן כשעשה בעת שלא נתחייב אינו מוציא א"ע על אח"כ: הלכות תפילין ומזוזה פ"ה ה"א ואם כתבה בב' או ג' דפים כשרה, כתבה בב' עורות אע"פ שתפרן פסולה הנה בתוס' מנחות ל"ב ד"ה להשלים הביאו בשם רש"י דהא דתניא דאין עושים מס"ת ותפילין מזוזה שאין מורידין מקדושה חמורה לקלה ואמרינן בתלמודא להשלים היינו שאם חסר במזוזה שיטה אחת אסור לו לחתוך שיטה אחרת מס"ת או תפילין שבלו ולתפור דאין מורידין משמע דבלא"ה כשר אף דתפרן ולפ"ד הא דאר"י א"ש בדף ל"ג שם כתבו על שני דפין או כמו שפי' רש"י היינו שכתבו על שני עמודין אף שהיא על עור אחד או אליבא דתוס' שם שלא תפרן:

והנה דעת רש"י כפי מה שהביאו התוס' בשמו הוא להיפך מדעת רבינו דאם כתבה על שני דפין אעפ"י שעור אחד פסול ואם כתבה על דף אחד אעפ"י שהעורות שתים שתפרן כשר וראיתי להגאון מוהר"מ בנעט בביאורו למרדכי שהקשה על דברי התוס' מהא דתניא בתוספתא דגיטין פ"ב נתקרע פסול נקרע בו' קרע של ב"ד פסול רשב"א

אומר מדבק את הקרעים ונותנו לה ומשמע דקיי"ל כת"ק ואפי' אם דיבק את הקרעים בדבק ל"מ דדבק ל"מ חיבור והו"ל שני ספרים והה"ד בתפירה דל"מ חיבור א"כ ממילא גם בתו"מ לא מקרי חיבור ופסול מטעם דל"ה עור אחד ותו דהא לרש"י במנחות ל"ד ד"ה ונאמר להלן ילפינן מזוזה מגט וכיון דבגט פסול מכש"כ במזוזה ולדידי הא לאו מלתא דוודאי שאני ושאני דבגט אם נקרע לשניים כשתמצא לומר דאם נותן לה שני חתיכות פסול ממילא אפי' אם תפרן אחר כתיבת הגט ג"כ פסול אבל לא מטעם דתפירה ל"ה חיבר רק מטעם דהוי מחוסר מעשה דתפירה בין כתיבה לנתינה כמו גבי מחובר דפסול מה"ט דהוי מחוסר מעשה דתלישה בין כתיבה לנתינה ועיין בר"ן פ"ג דגיטין שהקשה בהא דאשה כותבת את גיטה הא מחוסר הקנאה בין כתיבה לנתינה ותירץ דאינו מחוסר מעשה בגופו של גט א"כ דון מינה דגט שנקרע לשנים אחר שנכתב כיון דפסול ליתנו כך פסול אפי' דבקו אח"כ מטעם מחוסר דביקה בין כתיבה לנתינה אחרי דכל זמן שלא נדבק הי' פסול והרי אפי' התולש מדבר התלוש דעת הרבה פוסקים דפסול מטעם מחוסר תלישה (עיין אה"ע סי' קכ"ה] ואפילו להחולקין ומכשירין היינו מטעם דכשר ליתנו כך אבל כאן דפסול ליתנו כ"ז שלא נדבק א"כ ממילא פסול בדבקו מטעם מחוסר מעשה דמ"ל מחוסר תלישה או מחוסר הדבקה כל שמחוסר מעשה בגופו של גט בין כתיבה לנתינה פסול ולפ"ז מש"כ הבית שמואל באה"ע סי' ק"ל ס"ק ח' דלדעת התוס' ואגודה במנחות בין שהדביק קודם הכתיבה בין אחרי' כשר לפענ"ד ליתא דוודאי בהדביק בין כתיבה ונתינה פסול בגט מטעם מחוסר ודלא כתשובת ר"א ששון, ולפ"ז אין כאן שום ראי' מתוספתא זו לפסול דיבוק במזוזה אדרבה יש לדקדק להיפך מדנקט נקרע בין כתיבה לנתינה ולא דנקרע קודם הכתיבה מכלל דקודם הכתיבה כשר בדיבוק דמקרי חיבור:

וכ"ז לפי דעתו של הרב ז"ל אבל לדעתי אין להתוספתא שום ענין לנד"ד דהתם לא בנקרע לשנים וחזר ודבקו פליגי אלא בנקרע קרע ב"ד היינו בקרע ש"ו ועדיין מחוברין לגמרי וכן מבואר להדי' בדברי רבינו בפ"ד מהל' גירושין הל' י"ז דאם נותנו לה בפני עדי מסירה כשר והיינו נמי דין דתוספתא שהביא הרז"ל שנתקרע קרע ב"ד ולת"ק פסול כיון דנקרע במתכוון שמא בטלו ולרבינו כל שבטלו פסול שוב להתגרש בו ואפי' לדעת הסוברין דלאחר כתיבת הגט א"י לבטלו להגט מ"מ הא דעת התוס' בגיטין דף כ"ד ד"ה בעדי דלר"מ בעינן מוכח מתוכו והדבר ברור דבשטרי ממון המוציא שטר שנקרע בקרע ב"ד אף שחזר ודבקו פסול דחיישינן דהשליכו באשפה שהרי לכך נקרע בקרע ב"ד דחיישינן שמא ימצאנו הלה לכן קרעו א"כ מה בכך דנדבק א"כ הה"ד בגט אף אם הבעל מודה

פסול דבעינן מוכח מתוכו שבא מיד הבעל לידה משא"כ בקרע ב"ד, ואיכא למימר דת"ק דתוספתא היינו ר"מ דבעי מוכח מתוכו א"כ אין זה ענין להא דשני ספרים דכיון דעדיין מעורה ואם אוחז בקטן גדול עולה עמו והוא מחובר וספר אחד ועכ"פ פסול לת"ק מטעם דאינו מוכח מתוכו אם כן אין מתוספתא זו שום ראי': ובאמת אני מסתפק אף לדעת רבינו דפוסל בהדביק על ידי תפירה שני עורות אם הי' עור אחד ונקרע באמצעותו ועדיין מחובר אפשר דכשר אם תפרש דעיקר הטעם דפסול לרבינו משום דילפינן כתיבה כתיבה מסוטה עי' תוס' מנחות ל"ד ד"ה וכאן דבסוטה פסול שני ספרים הה"ד במזוזה משא"כ בעור אחד ונפסק באמצעותו ועדיין מעורה י"ל דכשר ובזה י"ל מה שהקשה בתשו' חוות יאיר סימן קצ"ב על פרש"י במגילה דף ח' דפי' דמזוזה נתפרת בגידין הא בשני עורות פסול ועיין בהגהות לרעק"א שם] ולמש"כ א"ש דאיירי בנקרע באמצע ונתפר מ"מ בעי גידין אלא שאין מזה ראי' לפשוט ספיקן דהרי כתבו התוס' בשם פרש"י דאף בנקרע לגמרי כשר ע"י תפירה א"כ יכול להיות דרש"י קאי על נקרע לגמרי ואעפ"כ כשר ע"י תפירה, ומ"מ דין זה שכתבנו צ"ע, ונראה דהיכא דאין לו מזוזה אחרת כשר כיון דלרש"י בלא"ה כשר ואפי' לרבינו י"ל דכשר דהא לא חזי לשני סיפין ובש"ס מנחות ל"ג אמרינן להדיא ראוי לשני סיפין קאמינא:

והנה התוס' דף ל"ג ד"ה כתבה כתבו דמירושלמי מגילה משמע דמזוזה שנכתבה על ב' עורות פסולה דפריך התם על מתניתין דאין בין ספרים לתו"מ אלא שהספרים נכתבים בכל לשון דלמה לא תני נפ"מ דספרים נכתבים בב' עורות ותו"מ על עור אחד אמנם ק"ל דמהתם מוכח דמזוזה שנכתבה על ב' דפין אפי' על עור אחד פסולה דגרסינן התם ריב"ל שאל למה לית אנן אמרינן שהספרים נכתבים על שני דפין ומזוזה על דף אחד התיב ר"י בר"י דר"ח כתובה דרבה שהספרים נכתבים בשני עורות ותו"מ על עור אחד והיינו דלר"י ליתני עוד רבותא יתירה דספרים נכתבים על שני עורות ולפי דברי רבינו ותוס' דמזוזה שכתבה על שני דפין כשר והאי דפסול היינו בכתבה על שני עורות א"כ מאי האי דק"ל לר"י בר"י דר"ח הא היינו פירכא דריב"ל דהא שני דפין היינו בשני עורות וי"ל בדוחק ולדינא אין להאריכי העיקר כדעת רבינו דפסול אפי' בתפרן ומשמע דאין הפרש בין תפרן קודם הכתיבה לאח"כ:

עוד כתבו התוס' שם במנחות ל"ד ד"ה להשלים דהא דאמרינן להשלים היינו נשאר והי' אם שמוע בראש שיטה ואי לאו דאין מורידין הי' יכול לכתוב על הגליון פ' שמע והדברים תמוהים דהא במזוזה קיי"ל דבעינן כסדרן והט"ז ביו"ד סי' רצ"ה ס"ק הרגיש בזה וכתב שדעת התוס' דבחדא פרשה לחברתה ל"ש שלא כסדרן כמו בק"ש דקי"ל אם הקדים

פרשה שני' לחברתה יצא ואני תמה אי לק"ש נדמי' א"כ נימא נמי דבהקדים פרשה שני' גם בכתב שנכתב שלא כסדר על הקלף בראשונה פ' והא"ש ואחריו על הגליון של מטה פרשת שמע דכשר וזה לא אמרה אדם מעולם גם מדברי התוס' דשם נראה דזה פסול ותו דהא בתפילין הביאו התוס' שם דף ל"ד ד"ה והקורא, מכילתא דפסול שלא כסדרן בהקדם פרשה לפרשה, וראיתי להנקה"כ שם שגם הוא נדחק הרבה בזה אבל באמת לפענ"ד לא נזכר כלל פסול דשל"כ במכילתא רק בתפילין אבל במזוזה לא נזכר כלל דשל"כ פסול ועיקר סמיכת האוסרין היא רק מהא דירושלמי מגילה תולין בס"ת ואין תולין בתו"מ ובאמת מהתם מוכח להיפך דפריך התם אמתניתן דאין בין ספרים לתו"מ ונתני דתולין בספרים ואין תולין בתו"מ ומשני ספרים שכתבו כתפילין ומזוזות אין תולין בהם תפילין שכתבו כס"ת תולין בהם ועיין בתשובת הר"ן סי' שפירש להאי דירושלמי דלפי שדרך ס"ת לכתוב בכתיבה גסה ובריוח לפיכך תולין בין השיטין אבל בתו"מ לפי שנכתבין בכתיבה דקה אין תולין ואם כתב תו"מ בכתיבה גסה כמו בספרים תולין גם בתו"מ א"כ מבואר דהא דאין תולין בתו"מ לא משום של"כ אלא לפי שאינו נאה לפי שנכתבין בכתיבה דקה ומשמע דלפ"ז בדיעבד כשר א"כ מוכח בהדיא להיפך דשל"כ כשר במזוזה ואפי' את"ל דהא דתולין בתו"מ כשנכתב בכתיבה גסה כמו ספרים היינו בכסדרן שקודם שנכתב האותיות אחריו תולה ע"י שמוחק מה שנכתב אח"כ ותולה מכל מקום מוכח דבמזוזה עכ"פ כשר שלא כסדרן דאל"כ הדק"ל דבספרים של"כ כשר ובתו"מ פסול דבזה ל"ש תירוץ הירושלמי דהא שלא כסדרן פסול אף שנכתב בכתיבה גסה וע"כ דשלא כסידרן כשר במזוזה ודווקא אם נכתב מהופך שכתב פרשה השני' למעלה והראשונה למטה אבל אם נכתב כהוגן רק שהסופר כתב אות או תיבה או פרשה אחת קודם לחברתה אבל הקורא קורא כסדר לא מפסיל ולהכי לא קתני אין בין, ועכ"פ כיון דבמכילתא לא נזכר כלל פסול דשלא כסדרן במזוזה רק בתפילין ומילתא דפשיטא דאין ללמוד מזוזה מתפילין ועיקר ראיות הפוסקים היא מירושלמי דאין תולין וכבר נתבאר דזה לא הוי פסול דאורייתא רק מטעם נוי דאינו פוסל בדיעבד ואם נכתב בכתיבה גסה תולין אפי' לכתחילה א"כ אין לנו שום ראי' לפסול שלא כסדרן וזה דעת התוס' וכן נראה מהר"ן הנ"ל לכן נלענ"ד היכי דא"א למצוא מזוזה אחרת אלא זו שנכתבה של היינו שחסר הסופר אות אחת או תיבה וכתבה אח"כ יש לקובעה בלא ברכה דלדעת התוס' והר"ן כשר ואין לנו שום ראי' נגדם אדרבה נראה מדברי הירושלמי דכשר גם מדברי רבינו אין הכרע כלל דמש"כ בהלכה שלפנינו שכתבה שלא על הסדר שהקדים פרשה לפרשה היינו שכתב שני' למעלה והראשונה למטה אדרבה ממה שכתב לעיל

בהל' תפילין בפ"ב הל' ג' דבתפילין שכתב המלא חסר אין לו תקנה וחסר מלא יש לו תקנה ובמזוזה כאן בהלכה ג' לא חילק כלום בין חיסר המלא או מילא החסר משמע דחד דינא לתרוייהו וניהו שאין זה ראי' גמורה מ"מ הא התוס' והאגודה מכשירין וכן דעת הר"ן א"כ יש לסמוך עליהם בשעת הדחק ולקבעה בלא ברכה:

ה"ב הנה דעת רבינו דהא דאמרינן במנחות כ"ט דשעטנ"ז ג"ץ צריכין זיון לאו בכל אותיות רק האותיות ידועות שחשבן רבינו כאן ולא מצאתי לרבינו חבר בזה דדעת הפוסקים דכל אלו אותיות שעטנ"ז ג"ץ צריכין זיון ומש"כ דאם לא כתב התגין כשר עמש"כ בהל' תפילין: ומש"כ רבינו דאם הוסיף אפי' אות אחת בפנים דפסול בהג"מ מביא בשם הרא"מ דחולק על זה וכתב בפנים רחוק מהפרשיות לא מפסיל ולכאורה נראה דרבינו לטעמי' אזיל בפ"א מהל' ציצית גבי הטיל למוטלת וכן בלולב בהוסיף על הד' מינים אבל לפוסקים החולקים וס"ל דההוא לחודא קאי כש"כ מבחוץ דכשר: ויש לזה סיוע מהא דאמרינן בסנהדרין בפ' הנחנקין דזקן ממרא א"ח אלא בדבר שעקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס שיש להוסיף בו ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין ואם איתא דפסול בהוסיף בפנים הא איכא נמי מזוזה שהורה להוסיף בפנים פרשה אחת והא ל"ק דלימא הורה הזקן ממרא לעשות החסר מלא דפסול לכו"ע דז"א דזה לא מקרי עקרו מד"ת אבל בהוסיף פרשה קשה כמו בתפילין ומ"מ אין זה סיוע גמורה דהא משמע דאף לדעת הרא"מ דמכשיר רק בריחק מן הפרשיות אבל לא בקירוב א"כ משכחת לה גם לדידן בז"מ שהורה בקירוב ואפשר דגם זה עקרו מד"ת כל שאינו הפרש שיעור פרשה וגם הטור שחולק בהל' ציצית על רבינו בהטיל למוטלת כאן הביא דבריו בסתם ודו"ק: ה"י הכל חייבין במזוזה הנה הגמ' הביא בשם הרא"מ דהשוכר בית מעכו"ם פטור ממזוזה דדוקא מישראל חייב מדרבנן דמחזי כשלו משא"כ בעכו"ם ויש לזה סמך בש"ס חולין קל"ג גבי שותפות כהן ועכו"ם במתנות אבל אני תמה דבירושלמי סוף מגילה מבואר דהשוכר בית מעכו"ם לאחר ל' יום חייב במזוזה וזה פלא: ודע דהתוס' במנחות נסתפקו אם השוכר חייב במזוזה מדאורייתא ומדברי החינוך בפ' ואתחנן נראה דס"ל דמדאורייתא חייב ומ"מ מדברי הפוסקים נראה דלא מחויב אלא מדרבנן: ודע דאשה אעפ"י שחייבת במזוזה ומ"מ אין לה לקבוע בעצמה כמו שפסולה לכתיבה וראי' מהא דאמרינן במנחות מ"ב דנכרי פסול לעשות תפילין והיינו לתפרן ולשאר דבר כמו דפסול לכתיבה ומהא נמי לאשה: פ"ו ה"א ותהי לו תקרה, בדין בית שאין לו תקרה הנה התוס' במנחות דף ל"ג ד"ה דלית הקשו על פרש"י דפוטר בית שאין לו תקרה מהא דשערי מדינות וחצירות דחייבים אע"פ שאינם מקורין והרא"ש ז"ל תירץ דשאני הני שאין בדעתו לעשות תקרה

וכבר נגמרה מלאכתו והמרדכי הביא ג"כ תירוץ זה וכתב שהוא דוחק והרב"י ביו"ד סי' רפ"ו הביא בשם רבינו מנוח דטעמא דשערי מדינות וחצירות לפי שהן פתוחין לבית דירה, ובאמת שאני תמה על התוס' והרא"ש והמרדכי שנתחבטו בקו' זו שהרי בהדיא מבואר בירושלמי פ"ק דיומא ה"א דשערי מדינות חייבין לפי שהבתים פתוחים לתוכה לכן אע"פ שהן אין עשוין לדירה מ"מ השער עשוי לצורך הבית ומשמשין בשער הזה לבית משא"כ בית שאינו מקורה לא חזי לדירה, וזה נראה דעת הראב"ד כאן בה"ז דק"ל על רבינו דפוטר שערי גינה מטעם דאין עשוי לדירה ת"ל דאינו מקורה ומבוארשחולק על דעת הרא"ש דאל"כ לק"מ דהרי גינה אין דעתו לקירוי וכן מבואר להדיא בדעת רבינו בה"ח שכתב טעם דשערי חצירות חייבין לפי שבית פתוח לתוכו, הנה מבואר שדעת רבינו והראב"ד והר"מ דכל בית שאינו מקורה אף שאין דעתו לעשות לו תקרה כגון בית תבן ואוצרות למאן דמחייב מ"מ פטור לפי שאינו ראוי לדירה וע' בסוטה דף מג.

דמרבה התם הבונה בית תבן ואוצרות שחוזר מעורכי מלחמה וממעט בית שער דבית תבן חזי לדירה ובית שער לא חזי ומינה כשאין להם תקרה לדעת רבינו והראב"ד וסייעתם דלא חזי לדירה אף שאין דעתו לקבוע להם תקרה פטור אף למ"ד בית עצים ותבן חייבים מ"מ הכי פטור, ובהיות כן יש לתמוה על רבינו הב"י שהביא בסימן הנ"ל בשם תשובה אשכנזית והוא ממוהרי"ל דבית הפתוח לחצר ואין החצר פתוח לרה"ר כלל ואין דרך לחצר כ"א דרך בית דלא אזלינן בתר היכר ציר אלא קובע מזוזה בימין הכניסה לחצר ויש לתמוה דזה יתכן לשיטת הרא"ש דחצר כיון דאין דעתו לקבוע להם קירוי חייב מצד עצמו במזוזה אבל לדעת הרבינו מנוח וכן נראה דעת רבינו דעיקר חיוב דחצר אינו אלא לפי שפתוח לבית וה"ז כשער הבית כיון שדרך שער זה נכנסין לבית א"כ עיקר החיוב אינו מצד החצר כיון שאינו ראוי לדירה ולא מקרי בית לענין מעשר דאינו קובע מדאורייתא ואפי' למאן דחייב היינו לפי דכתיב בשעריך והו"ל כשער דבית וכן לענין עירוב ל"מ בנתן הפת בחצר ועיקר החיוב אינו אלא שלפי שנכנסין בו לבית א"כ האיך יתכן לומר שיקבע בימין הכניסה לחצר הא חצר אינו מחויב כלל ועיקר החיוב אינו אלא משום שנכנסין בו לבית ומקרי ימין הבית א"כ עיקר תלוי רק בימין הבית שעל ידו בא החיוב, וזה ברור לכל הישר הולך ואולי זה דעת הב"י שהשמיט דין זה בש"ע שלו גם הרמ"א השמיטו והיינו משום דלרוב הפוסקים הנ"ל צריך לקבוע בימין הכניסה לבית דזה עיקר החיוב, וכבר עלה על לבי דהרא"ש לטעמי' אזיל דבית שער הפתוח לבית אינו חייב אלא מדרבנן אלמא דלא מחייב מדאורייתא בפתח הפתוח לר"ה אע"פ שדרך בו נכנסין לבית וכיון דמבואר ביומא דף י"א דשערי חצירות ועיירות חייבין מדאורייתא

ע"כ שהן חייבין מצד עצמם במזוזה, אלא מלבד דאינו נראה כן מירושלמי יומא הנ"ל וגם עיין בתו"י שם ביומא י"א דהקשו מ"ש שערי עיירות וחצירות מבית שער דאינו אלא מדרבנן ותירצו דבית שער בטל לגבי בית והיינו כיון דבית שער זה קבוע לפתח הבית הר"ז בטל ומקרי פתח אחד מידי דהוי עושה כותל עב ומזוזותי' רחבים ד' דוודאי אינו עושה שני מזוזות דאינו אלא פתח אחד ה"נ בית שער, משא"כ שערי עיירות ע"ש שגם הם הביאו להההוא דירושלמי הנ"ל דשערי מדינה חייבים משום שפתחים פתוחים לתוכן וראיתי להרב בט"ז שהביא את דברי מוהרי"ל לפסק הלכה ולפענ"ד אין זה דעת רוב הפוסקים וכמוש"כ: הנה כתבתי הנראה לפענ"ד אם היות כי אינני כדאי לחלוק על הרב מוהרי"ל מה הגם כי הרב ב"י לא כתב עליו כלום אך מש"כ עוד הרב בט"ז שם דאם יש עוד פתח פתוח מחצר לר"ה אזלינן בתר היכר ציר בהא וודאי אמינא דלא מסתפינא דלא קיי"ל כן אלא דצריך לקבוע בימין הכניסה לבית דהא מבואר במרדכי מנחות דהא דאזלינן בתר היכר ציר היינו היכי דשניהם שווין אבל אם אחד תשמישו קבוע והשני אינו קבוע לא אזלינן בתר היכר ציר אלא בתר הקבוע ומה"ט כתב הש"ך סי' רפ"ט בסק"ו בשם הלבוש דמבית לבית החורף לא אזלינן בתר היכר ציר אלא בתר תשמיש הקבוע א"כ מילתא דפשיטא דבית מקרי תשמישו קבוע טפי מחצר ועיין עירובין דף ע"ג.

דפליגי התם אי מקום פיתא עיקר או מקום לינה ובית הוא מקום פיתא ולינה משא"כ חצר ובפרט למש"כ דלדעת רבינו והראב"ד עיקר חיוב דחצר אינו אלא משום דנכנסין דרך בו לבית ומקרי שער הבית פשיטא דלא אזלינן אלא בתר כניסה לבית וכיון דלא אשכחן להרא"ש דפליג בהא אדרבא הדעת נוטה דגם להרא"ש קובע בימין כניסה לבית פשיטא דקיי"ל כן וזה נ"ל ברור, ועוד נ"ל דבבית התבן ועצים כיון דלרבינו אינו חייב כלל נ"ל לסמוך ע"ז, כל שאינו מקורה אף שאין דעתו לעשות לו תקרה פטור ממזוזה וזה נ"ל ברור שכן דעת רוב הפוסקים: והיכי שקבע מזוזה בביתו וסתר הגג והתקרה אם צריך ליטול המזוזה ולקבוע מחדש משום תעשה ולא מן העשוי, הנה ראיתי להגאון מליסא בסידורו דרה"ח שכתב דלרבינו דפוטר ממזוזה בל"ל דלת אם נטל הדלת א"צ לחזור ולקבוע המזוזה משום תולמ"ה כיון דתחילת העשי' היתה בהכשר כמו גבי סוכה דאם כיסה בהכשר ואח"כ כיסה הגג לא מיפסל משום תולמ"ה ולדידי לא דמי כי אוכלא לדנא דהתם כיון שאין החסרון בגוף הסוכה ולא נשתנה אלא החסרון מצד אחר הלכך לא בטל עשי' קמייתא דהוי בהכשר וכשהסיר המונע עדיין עשי' הראשונה קיימת משא"כ כאן בהסיר הדלת כיון דלרוב הפוסקים פטור כשאין לו דלת דלא מקרי בית א"כ החסרון בגוף הבית וכבר בטל עשי' הראשונה שהי' המזוזה על גוף הבית, הגע בעצמך הקובע

מזוזה בביתו וסתר ג' כתלים או אפי' שניים ונשאר הכותל הרביעי שהמזוזה בו מסתברא וודאי דפנים חדשות באו לכאן ומקרי תולמ"ה אם אח"כ בנה מחדש הכתלים דהמזוזה לא הי' על בית זה החדש כשנקבע וע' או"ח סי' ט"ו בעשה ציצית על ד' כנפות ואח"כ עשה קרן אחת עגולה דג' ציצית אחרות ג"כ נפסלו ואם עשה אח"כ כנף רביעי צריך להתיר הג' ציצית עיין במג"א ס"ק ד' שם מש"כ בשם הב"ח וגם המג"א לא חלק אלא בתפרן וה"נ בהסיר הדלת בההיא שעתא לא הי' המזוזה על הבית דבית בלא דלת להנך פוסקים לא מקרי בית בפרט למש"כ לעיל אפי' בדעתו להיות כך א"כ כשנעשה אח"כ בית מיקרי תולמ"ה ועיין שבת ק"ב בסנדל שנפסק אחת מרצועותיו ותקנה וחזק ונפסק דאמרינן פנים חדשות באו לכאן כיון דכבר נתבטל וכש"כ הכא דלא מקרי בית והחסרון בגוף הבית:

ומש"כ רבינו דפתח שאין בו דלתות פטור ממזוזה הראב"ד והתוס' והרא"ש חולקים ע"ז וס"ל דהא דאמרינן במנחות דף ל"ג קבע דשי ברישא היינו בפתח שבין ב' בתים דאזלינן בתר היכר ציר וקצת סיוע לדברי רבינו מהא דאמרינן בירושלמי שלהי' מס' מגילה דאם הפתח באמצע ואין היכר ציר לכאן וכאן קובע מזוזה במקום שירצה וא"כ לדעת המחייבים פתח שאין בו דלת פתח, שבין שני בתים א"צ לקבוע דלת ברישא דלא גרע מהקובע מזוזה בפתח שאין לו דלת והפתח בין שני בתים דיש לכ"א יציאה דשפיר דמי וכי בשביל שקובע אח"כ היכר ציר מגרע גרע ודוחק לומר דגרע דחיישינן שמא ימלך ויקבע היכר ציר במק"א: וא"ל לדעת רבינו מהא דאכסדרה דמבואר בה"ג דפטורה מטעם דאין לה מזוזות דפצימין רק להעמיד התקרה והוא מש"ס מנחות דף ל"ג ות"ל דכיון דפרוץ מרוח רביעית אין לו דלת די"ל כמו שחלקנו לעיל לענין תקרה דפתוח לבית חייב הנה בפתוח לבית חייב אע"פ שאין לו דלת, ובאמת שיש לעיין קצת לפי תשו' רבינו לחכמי לוניל הביאה הרב בכ"מ דהא דצריך דלתותדקרא דכתיב על מזוזות ביתך ובשעריך היינו השערים הפתוחים לבית ולא חייבה התורה אלא בשערים ושערים לא מקרי בלא דלת ודווקא פתח מקרי בלא דלת א"כ קשה מה בכך דפתוח לבית הא מ"מ אין לו שער דבלי דלת ל"מ שער כמו דפטור באין לו מזוזות אף בפתוח לבית, אלא דתשובה זו תמוה קצת מה שהביא מריש עירובין דשער לא מקרי בלי דלת התם לא אמרינן אלא לענין גובהה ורחבה ע"ש ולפי הנראה עיקר הטעם דפטור באין לו דלת דאינו ראוי לדירה ובית ל"מ אלא במקום דמשתמר וכשאין לו דלת שסוגרין הבית ומשתמר בהם לא מקרי בית ועיין תוס' יומא י"א ד"ה אחד שערי מדינות] כדאמרינן ב"ב פרק חזקת הבתים הבונה פלטרין בנכסי הגר ובא אחר והציב לו דלתות קנה השני

אלמא דעיקר הבית תלוי בדלתות לכן בפתוח לבית חייב דמשתמר ע"י והוא מוכח מהא דאכסדרה דהתם בפתוח לבית לכן פטורה רק מטעם דאין לה מזוזות ע' כ"מ ה"ז:
מיהו ק"ק ממ"ש רבינו בפי"ב מה' טומאת צרעת בית הנבנה ע"ג עמודים מטמא בנגעים [ועיין בש"ס יומא י"א ע"ב] ומשמע דמקרי בית אע"פ שפרוץ אלא דלא מקרי שער א"כ אפי' בפתוח לבית נמי פטור ולדעת הרא"ש הנ"ל דבדעתו הדבר תלוי ג"כ קשה כיון דל"מ שער ומ"מ הדבר מוכרח מהא דאכסדרה דחייב באין לו דלת כל שפתוח לבית ולמש"כ דעיקר הפטור משום דאינו משתמר ולא מקרי דירה י"ל גם לדעת רבינו החולק את חדרו במחיצה אף שאין לו דלת חייב דמשתמר במחיצה החיצונה וצ"ע ולדעת הרא"ש דמחלק בתקרה בין דעתו לקבוע התקרה או לא ה"נ גבי דלת ונכון לחוש לכל הטעמים: ודע שרבינו לא הזכיר שיהא הפתח רחב ד"ט ונ"ל פשוט דרבינו מודה לזה אלא כיון דלא נמצא בפי' בש"ס לכן לא הביאו גם דהוא פשוט כיון דלא נקרא בפחות מד' בשום מקום שיהי' נקרא פתח לא כמו שראיתי למי שכתב דרבינו חולק על רש"י וס"ל דלא בעינן רחב ד' דז"א וע"כ לפ' רבינו על רש"י בכיפה אלא דס"ל דבעינן שיהי' גובה יו"ד מלבד העיגול אבל מודה דבעינן ד"ט: ה"ב ואם יש בו לרבע ד"א, הנה דעת רבינו לפי הבנת הכ"מ דא"צ שיהי' ברחבו ד"א אלא שאם הי' ארוך הרבה עד שיש בו שיעור ד"א אורך וד"א רוחב חייב במזוזה, ומ"מ נראה דצריך שיהי' ברחבו ז' טפחים דבלא"ה לא מקרי דירה והו"ל כלול של תרנגולים דהא אפי' בסוכה דהיא דירת עראי הסכימו האחרונים באו"ח סי' תרל"ד ע"ש במג"א סק"א דבעינן ז"ט רוחב ולא מצרפינן האורך ועיין בט"ז שם סק"א דחולק על הכ"מ בהבנת דברי רבינו וס"ל דגם לרבינו צריך שיהי' ברוחבו ד"א ע"ש ואין דבריו מוכרחין ועיין בש"ג דאם נכנסין דרך בית הקטן לבית הגדול חייב במזוזה:
ה"ג אכסדרה וכו' אע"פ שיש לה פצימין משמע להדיא דמכש"כ באין לה פצימין דפטור ואפי' בפתוח לבית דאין לו מזוזות ועיין בכ"מ בה"ז ולכאורה קשה טובא דהא אמרינן במנחות ל"ד דפתחי דאקרנא חייב במזוזה ולדעת הרא"ש היינו שאין לו מחיצה רביעית כלל דהמחיצות נחשבות כמזוזה אלא אע"ג דהוא פרוץ המחיצות נחשבות למזוזות א"כ אכסדרה שאין לה פצימין והיא פתוחה לבית למה תפטור הא המחיצות הן מזוזות ואע"ג דלרבינו כשאין לו דלת פטור ממזוזה הא כ"כ לעיל דבפתוח לבית חייב וא"ל דמחיצות אכסדרה ג"כ לחיזוק התקרה ז"א דהא אכסדרה דבי רב בש"ס שם היינו שאין לה מחיצות המגיעות לתקרה חייב דווקא כשיש לה ד' מחיצות והרי וודאי לאו לחיזוק התקרה עשויין דהא אין מגיעין לתקרה ובאמת ראיתי להש"ג דחולק על הרא"ש וס"ל דפרוץ ברוח רביעית פטור ממזוזה והא דפתחי אקרנא חייבין במזוזה היינו שיש להן

קצת מחיצה בשתי צדדים ברוח רביעית אלא שדרך לקבוע מלבן או קנים למזוזה ופתחי דאקרנא אין לה כן אלא שהמחיצות כלין ולא נעשה לה מלבן או קנים כדרך מעמידי מזוזות הפתח ואפשר שכן דעת רבינו אבל על הרא"ש קשה ודוחק לומר דהרא"ש לטעמי' דס"ל כשי' התוס' דאכסדרה אף שפתוח לבית פטור ממזוזה מדאורייתא לכן פטורה כשפרוצה מרוח רביעית אבל בבית דחייב מדאורייתא גם כשפרוצה חייב דזה דוחק גדול גם הא אנן קיי"ל כדעת הרי"ף ורבינו דחייב מדאורייתא ומרן העתיק בש"ע סי' רפ"ו ההוא דינא דהרא"ש גבי פתחי דאקרנא לכן נלפע"ד דוודאי בפרוץ ברוח רביעית לד"ה פטור ולא אמרינן דמחיצות הבית הן המזוזות דהא חזינן גבי מחיצות בשבת דכל שנפרץ במלואו לאו שם פתח עליו אלא פרצה ולא מקרי לא פתח ולא שער ודווקא ביש לה דלת דבזה וודאי שם פתח עליו אלא דאין לו מזוזות בזה אמרינן דהמחיצות הן המזוזות אבל באין לו דלת אע"ג דלהרא"ש חייב במזוזה וכן כשפתוח לבית דגם לרבינו חייב כמוש"כ לא אמרינן דהמחיצות הן המזוזות דלאו שם פתח עליו כל שפרוץ במלואו כמפורש בש"ס עירובין בדוכתא טובא לפיכך אכסדרה פטורה לא מבעי כשאין לה פצימין דוודאי פטור כיון שנפרצה במלואה אלא אפי' ביש לה פצימין דהנך פצימין לאו למזוזה עבידא אלא לחיזוק התקרה וכ"נ מדברי רש"י דהא בפתחא דאקרנא ביש לה פתח אייר כן נראה לי ברור ומוכרח אם היות שהפוסקים סתמו דבריהם ומ"מ דעת הריא"ז בש"ג נראה דלעולם פטור כל שאין לו מחיצה רביעית ומ"מ אפשר דגם הוא מודה ביש לה דלת דחייב ודו"ק: ה"ז בית שער, הנה הרי"ף בה"ק הקשה בהא .

דאמרינן ביומא דבית שער פטור ממזוזה ובמנחות ל"ג מבואר דבית שער חייב ותירץ דהא דבית שער חייב היינו בפתוח לבית וזה דעת רבינו והיינו דפתוח לבית חייב מדאורייתא ופתוח לגנה פטור אף מדרבנן ודעת התוס' דהא דתני' דפטורין היינו מדאורייתא דהתם אקרא דביתך המיוחד לך קאי, והנה דעת הריטב"א והר"ן בפ"ק דסוכה דגם לתוס' כל שאינו פתוח לבית לגמרי פטור ולא נחלקו אלא בפתוח לבית דלרי"ף ורבינו חייב מדאורייתא ולתוס' מדרבנן אבל כל שאינו פתוח למקום חיובא פטור לכ"ע אף מדרבנן אבל הטור כתב בסימן רפ"ו דלר"י חייב מדרבנן אף שאינו פתוח לבית והב"י כתב שיש לחוש לדעת התוס' והרא"ש ובאמת לא מצאתי לתוס' והרא"ש בשום מקום דאינו פתוח לבית חייב מדרבנן דהא וודאי דעת התוס' דבפתוח לבית נמי אינו אלא מדרבנן כמבואר בדבריהם בסוכה דף ח' גבי סוכת היוצרים דחיצונה פטורה ממזוזה ופריך התם ותהוי חיצונה כבית שער לפנימית וע"ז הקשו בתוס' הא בית שער פטור ותרצו דמדרבנן חייבת והתם פתוח לפנימית מקום חיוב וע"כ דגם בפתוח למקום

חיוב א"ח אלא מדרבנן וכ"נ להדיא מדברי תו"י שהקשו ביומא י"א מה בין בית שער לשערי מדינות דמבואר בירושלמי דחייבין לפי שבתים פתוחים לתוכו מבואר דגם בפתוחין לבית ס"ל דא"ח אלא מדרבנן אמנם לומר דגם באינו פתוח לבית דחייב מדרבנן זה לא נמצא וכ"נ שדעת הר"ן להדיא לפטור, ובאמת ששיטת הטור בעיני תמוה טובא דהא לפ"ד גינה גם כשאין הבית פתוח לתוכה חייבת במזוזה מדרבנן וכ"כ הט"ז והש"ך בסימן רפ"ו וזה וודאי תימה דהא בהדיא תני' במנחות ל"ג:

ת"ר בית שער הפתוח לגינה ולקיטונית ר' יוסי אומר נידן כקיטונית וחייב במזוזה וחכ"א נידון כבית שער ואמרינן התם דרב ושמואל דאמרי תרויי' מגינה לבית דכ"ע ל"פ דחייב כי פליגי מבית לגינה מר סבר קיטונית עיקר ומר סבר גינה עיקר רבה ור"י דאמרי תרויי' מגינה לבית דכו"ע ל"פ דפטור כ"פ מבית לגינה מ"ס ביאה דבית ומ"ס כולה אדעתא דגינה עבדי אבייי ורבא עבדי כרבה ור"י ע"ש והנה מכאן מבואר להדי' דגינה פטורה אפי' מדרבנן דהא אבייי ורבא עבדי עובדא כרבה ור"י לאפטורי וע"כ דפטור לגמרי וכ"נ מדברי הרא"ש שפי' בהא דמסיק הש"ס דהלכה כרב ושמואל אי הלכה נמי כר"י ות"ל דעכ"פ מדרבנן חייב וזה ראי' ברורה שלא כדברי הטור ועוד תימא גדולה דהא וודאי מאן דמחייב בבית התבן ובית העצים ע"כ מדאורייתא מחייב דהא אברייתא דמחייב בית התבן ובית העצים קממעט בית שער ואכסדרה ולדעת התוס' בית שער ואכסדרה מחויבין מדרבנן וע"כ דאקרא קאי ומדאורייתא פטור בית שער ע"כ דבית תבן מדאורייתא חייב א"כ לדעת הטור דס"ל דאפי' גינה שאינה בית דירה כלל כל שיש לה פתח חייבת במזוזה א"כ אפי' מאן דלא מרבה בית התבן עכ"פ מדרבנן מחייב א"כ קשה בהא דגרסינן התם תני ר"נ קמי' דר"י בית התבן ובית הבקר ובית העצים פטורים ממזוזה מפני שהנשים רוחצות בהן א"ל ר"י טעמא דנשים הא סתמא חייב והשתא מה ק"ל אה"נ בסתמא חייבין עכ"פ מדרבנן דהא האי ברייתא דתני רב כהנא לאו אקרא קאי וכן הא דפריך התם על ר"כ מברייתא ומוקי לה כתנאי והא איכא למימר דככ"ע אתי דהא האי ברייתא דאיפלגו בבית התבן אקרא קאי דתניא ביתך להוציא בית התבן ויש מחייבין אבל מדרבנן וודאי מחייב וכשם דתניא בברייתא דבית שער אכסדרה חייב דלדעת התוס' היינו מדרבנן א"כ מצינו דהא דפטור משום שהנשים מתקשטות בו היינו מטעם זה פטורין אף מדרבנן וסתמא חייב עכ"פ מדרבנן והא ל"ל דבית התבן פטור אף מדרבנן לפי שאינו נחשב לבית דירה אע"ג דגינה חייב מדרבנן מלבד דזה דוחק לומר דפליגי בסברות הפוכות אף גם איזה סברא יש לפטור בית התבן דחזי לדירה וחוזר עליו מעורכי המלחמה ולחייב בגינה דלא חזי לדירה ולא מקרי בית כלל וא"ח עליו מעורכי מלחמה וכיון דלדעת הטור

אף בית שער אכסדרא וגינה חייבין מדרבנן מכש"כ בית התבן א"ו כדעת הר"ן דגינה ובית שער ואכסדרא דאינו פתוח לבית גם לדעת התוס' פטור אף מדרבנן א"כ בהא פליגי אי בית התבן מקרי בית לדירה וזה ראי' נכונה לכן נלפע"ד עיקר לדינא דכשאינו פתוח לבית פטור לגמרי והפוסקים האחרונים לפי שלא ראו את דברי הר"ן לכן פסקו להחמיר בגינה אבל כבר נתבאר דהעיקר כהר"ן ז"ל:

מיהו הפתוח לחצר דינו כפתוח לבית כיון דחצר פתוח לבית וכ"כ הר"ן אבל המרדכי כתב דהפתוח לחצר פטור וכן הביא הר"ן בפ"ק דסוכה בשם הרז"ה והוא תמוה דבהדיא אמרינן במנחות ל"ג ע"ב דבית שער הפתוח לבית ולחצר חייב בשתי מזוזות אלמא דגם בפתוח לחצר חייב וכבר הביא הר"ן ראי' זו ואפ"ל דהא דבית שער הפתוח לחצר דפטור היינו כשיש פתח אחר לבית ורגיל בו טפי וס"ל כפירוש קמא דכתב רש"י במנחות ל"ד אלא דבית שער זה קבוע לחצר להכניס בפתחו משאות לכן בשביל הבית שדרך בו נכנסין לבית אינו מחויב כיון דיש לבית פתח אחר הרגיל בו אלא בשביל חצר ובית שער הפתוח לחצר ס"ל דפטור ולפ"ז יש ליישב קו' הר"ן ומ"מ העיקר כדעת הר"ן:

ה"י בית שיש לו פתחים הרבה בש"ס מנחות דף ל"ד אמרינן אר"פ ש"מ מדר"ה האי אינדרונא דא"ל ד' באבי חייב בד' מזוזות ופריך פשיטא ותירץ ל"צ דאע"ג דרגיל בחד ופירש"י דאע"ג דאמרינן לעיל דל"ג בפתח הלך אחר הרגיל (משמע דשאינו רגיל כ"כ פטור ממזוזה) ה"מ כגון תרי באבי ורגיל בחד בטלה אידך לגבי' אבל תלתא לגבי חד לא בטלה ל"א כי אמרינן הלך אחר הרגיל שהי' רגיל שב"א רגילים לצאת ולבוא בו ולמעוטי פתחי דרכו שאינו עשוי אלא לו לבדו ולאתוי' פתחי דר"ה שהי' רגיל אף לאחרים אבל ב' פתחים או ג' לחדר אחד וכולם נעשים לכניסת ב"ב שהיו מרובים ותשמיש אחד בחדר תדיר והוצרכו.

לו פתחים הרבה כולם חייבין במזוזה ואע"פ שנתמעט עתה התשמיש ואינו צריכים עכשיו לכולן אלא לאחד מהם והרב בכ"מ כתב לדעת רבינו דהא דאמרינן בדף ל"ג דההוא פתחא דעייל בי' רבא לביהמ"ד לא הי' לו מזוזה וההוא פתחא דעייל בי' ר"ה לבי מדרשא הו"ל מזוזה ואמרינן דההוא דר"ה רגיל דאר"ה א"ר במזוזה הלך אחר הרגיל דווקא בפתח שבינו לבית המדרש התם כל שאינו רגיל לכנוס בו אלא במקרה פטור והנה מבואר דלדעת רש"י בל"ק כל חדר שיש לו ב' פתחים ורגיל בחד פתח הב' פטור ממזוזה ולדעת רבינו אינו כן וללשנא בתרא דרש"י כל שנעשה לצורך כל הנכנסין אע"ג דרגיל בחד מהם טפי, חייב במזוזה ואם נעשה מתחילה לצורך כל ב"ב אע"פ שנתמעט ואינם נכנסים דרכו אלא לפרקים חייב במזוזה וצ"ע בירושלמי שלהי מגילה דמבואר

שם בית שיש לו ב' פתחים הלך אחר הרגיל היו שניהם רגילין הלך חזית כלומר הפתח הנכרת יותר היו שניהם חזית נותן באיזה שירצה וזה מבואר דלא כפי' הכ"מ בדעת רבינו וגם לל"ב פרש"י קשה דלל"ב נראה דכל שנעשה מתחילה לצורך ב"ב אע"פ שנעשה להיות רגיל יותר מאחד חייב אם שנעשה מתחילה לצורך יחיד לבד ובירושלמי ל"מ הכי מיהו במה דס"ל לירושלמי דאם היו שניהם רגילין נותן באיזה מהן שירצה ל"מ הכי בש"ס דילן דא"כ קשה באינדרונא בתלתא סגי בשלמא לרש"י ניחא כיון דתלתא לגבי הד' לא בטיל הו"ל כאלו כולן רגילין אבל לירושלמי גם בשניהם רגילין נותן באיזה מהן שירצה וכן הא דאמרינן שם דף ל"ג בפתח שאחורי הדלת אם יש שם טפח צריך מזוזה אחרת וא"ל דקבע באותו שאינו רגיל דז"א דבזה מסתברא דאזלינן בתר הרגיל לענין ימין ע"ש בפרש"י היטב.

ומ"מ למדנו מירושלמי הנ"ל דאם בתחלת קביעת הפתחים הי' בדעתו להיות אחד קבוע ורגיל יותר פטור בפתח הב' וזה שלא כהבנת הכ"מ בדעת רבינו וצ"ע: ודע שרבינו השמיט הא דטפח שאחורי הדלת ולא ידעתי למה: הלכות שבת פ"א ה"א ומה חייב על עשיית מלאכה אם עשה בזדון חייב כרת ואם הי' עדים והתראה נסקל ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה, דע שגם בזה"ז שאין ד"נ נוהג יש הפרש בין איסור שבת לשאר עבירות דבשאר עבירות לא נחשב למומר רק לאותו דבר ובמומר לחילול שבת דינו כמומר לע"ז דחשוב כמומר לכה"ת מיהו דעת קצת פוסקים דלא.

נחשב כמומר לכה"ת רק בעבר ג' פעמים אבל בפ"א לא נחשב כמומר וכבר הארכתי בזה בחי' ליו"ד סי' ב'דאע"ג דמבואר בפ"ק דחולין דדווקא במומר בפרהסיא היינו בפני עשרה מישראל מקרי מומר לכה"ת מ"מ כשהיו עדים והתראה שהתיר עצמו למיתה בזמן שהי' ד"נ נוהג א"צ בפני עשרה מישראל אלא בפני עדים נמי מקרי מומר וכן א"צ שיעבור ג"פ ואפי' בפ"א מקרי מומר ולא אמרו בפני עשרה אלא בזמן שלא התיר עצמו למיתה וכ"מ בחולין דף מ"א ודעת הרב ב"ה דבעבר על עבירה דרבנן מקרי מומר מדרבנן לכה"ת וכבר השיג עליו הפ"ח ודבריו נכונים בלא ספק **(ועיין שבת מ' האי מאן דעבר אדרבנן מקרי עבריינא והיינו בכל איסור דרבנן וא"ל דנעשה מומר א"כ מה ראי' מאיסור שבת דמקרי מומר לכל איסור דרבנן דל"מ מומר וכן יש לה"ר משבת פ"א: צ"ד: דדוחין איסור שבת דרבנן משום כבוד הבריות מטעם דגדול כבוד הבריות דדוחה לל"ת שבתורה הנאמר בשאר איסורין וא"נ דנעשה מומר א"כ מה ראי' משאר איסורין ועיין סוכה ט"ז. בפירש"י ד"ה אבל שבת. נה"מ)**.

והנה הרב פ"מ נסתפק בעובר על עבירה באיסור שבת כגון תחומין לדעת רבינו והגאונים דתחומין די"ב מילין דאורייתא אם מקרי מומר לכה"ת כיון דא"ח מיתה וכרת א"ד כיון דמ"מ מתסר מד"ת מקרי מומר לכה"ת ול"נ להוכיח מדברי תוס' יבמות דף ל"ג ע"ב דלא מקרי מומר במידי דא"ח כרת ומיתה שהם ז"ל כתבו להקשות אהא דפריך התם בהא דתניא דזר ששימש בשבת לר"ש אין כאן משום שבת ולר' יוסי יש כאן משום זרות ושבת דשימש במאי אי בשחיטה שחיטה בזר כשירה אי בקבלה והולכה טלטול בעלמא אי בהקטרה הא אמר ר"י הבערה ללאו יצאת ומאי קו' הא תנא גם ללאו שאין בו כרת חשיב שהרי חשיב בע"מ ששימש בטומאה אע"ג דליכא בבע"מ ששימש אלא לאו שאין בו כרת ותרצו דגם לרבנן דר"ש לא מחייב בכולל קל על חמור ואי ס"ד דלאווי דשבת אע"ג שאין בהם כרת מ"מ חמירי טפי דמחשב כמומר לכה"ת א"כ הא יש בלאווי דשבת גם חומר מה שאין בזרות שהרי בשבת נחשב כמומר לכה"ת מה שאין בזרות וכל היכא דיש חומר במקצת חל גם בקל על חמור כמו שהוכיחו שם דכל שיש חומר במקצת לא מקרי קל על חמור הן אמת שמה שהקשו התוס' שם נהי דס"ל לר"י הבערה ללאו יצאת מ"מ הא חשוב התם גם חייבי לאוין שאין בהם כרת ומיתת ב"ד יש לתרץ דהא בסנהדרין סו"פ הנשרפין אמרינן דלר"ע זר ששימש חייב מיתה בידי אדם ואמרינן שם דלר"ש חייב חנק א"כ לא משכחת לה כלל פלוגתא דר"ש ור' יוסי בזר ששימש בהקטרה דהא גם למאן דאית לי' בזר ששימש דחייב מיתה מ"מ אין בו קרבן כיון שאין חייב כרת על הזדון כמו מכה ומקלל אביו ואמו וכמבואר בת"כ דגם בחייבי מיתות ב"ד אין בשוגג חיוב חטאת עד שיהא בזדונו כרת עיין בפ"א מהל' שגגות במל"מ וזה פשוט דגם לר"ע דס"ל דזר ששימש במיתה מכל מקום אינו חייב בשוגג קרבן כיון שאין בזדונו כרת, וראי' ברורה ממשנה דפ"ק דכריתות דחשיב ל"ו ח"כ ור"ע לא הוסיף שם אלא מגדף ואי ס"ד דיש בזדונו כרת וחייב בשוגג חטאת א"כ הו"ל לחשב נמי זר ששימש א"ו דלד"ה אין בו חיוב חטאת כיון שאין בזדונו כרת א"כ מיושב קושית התוס' דלס"ד דלא פליגי אלא במקום דיש עונש ב"ד או חיוב חטאת ולא ס"ל דפליגי אם ראוי לקוברו בין רשעים גמורים א"א לומר דפליגי בזר ששימש בהקטרה דממנ"פ אם הי' מזיד בשתים הא לר"ע דזר ששימש במיתה וכיון דס"ל דהבערה ללאו יצאת ואין בו מלקות דהא חיוב מיתה במזיד פוטר ממלקות כמבואר פרק, א"נ ובשגג בשתיהן וודאי א"ח לא משום שבת לר"י דס"ל ללאו יצאה ולא משום זרות למש"כ דגם לר"ע דמחייב בזר מיתה מ"מ בשוגג אינו קרבן ובהזיד בשבת ושגג בעבודה הא אין כאן משום זרות דאין בו חיוב חטאת ומיתה ומלקות ובהזיד בעבודה ושגג בשבת ג"כ אינו חייב לר"י דס"ל ללאו יצאה לא חיוב

חטאת לכן שפיר פריך והאר"י הבערה ללאו יצאה ועיין בפ' א"נ ובשאר דוכתא דפריך מר"ע אתלמידי' דילי' ר"י ור"ש ור"מ ור"י] גם הרמב"ן והרשב"א שם ביבמות תירצו לקו' התוס' ומ"מ מסתייע דלדעת התוס' כל היכי דליכא חיוב כרת לא מקרי מומר והכי מסתברא דהנה הא דנחשב מומר לשבת כמומר לכה"ת נראה שנלמד חילול חילול מע"ז וכדדרש ראב"ש בסנהדרין דף ע"ג ע"ב ואע"ג דלא קיי"ל כראב"ש שם היינו דגם בע"א קיי"ל דלא ניתן להצילו בנפשו והרי כתבו התוס' שם ד"ה חילול חילול דלא ילפינן חילול חילול אלא במידי דאיכא עליו חיוב מיתה א"כ ממילא דל"א מומר לכה"ת ועוד הרי כתב הרשב"א בחי' ליבמות דף ו' בשם רבו דכל שאינו בכלל אבות ותולדות הגם שיש בהם ל"ת מ"מ אינו בכלל עשה דתשבות דסתמא אינו אלא באבות מלאכות וכדבריו מצאתי בפי' רבינו חננאל בפסחים דף ו' בהא דאמר רבא ש"מ מדר"ע תלת ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה וש"מ הבערה לחלק יצא וכתב רבינו חננאל דאי ס"ד ללאו יצא ניתי עשה דתשביתו ונדחה לל"ת דהבערה וזה כדעת מורו של הרשב"א דבדבר שאינו בכלל אבות ותולדותיהן אינו בכלל עשה וכיון דבדבר שאינו בכלל אבות אינו בכלל עשה פשיט דאינו בכלל חילול שיהא דינו כמומר לכה"ת **(ועיין עירובין ל"ו ברש"י ד"ה ומשני. נה"מ.

)** אלא דק"ל לפי שיטת ר"ח דהיכא דאין בו אלא ל"ת כיון דאין בו עשה אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת מהא דאמרינן בפסחים דף צ"ג דלרב יודא מקרי דרך רחוקה כל שאינו יכול לכנוס בשעת אכילה וכתבו התוס' דהתם אליבא דר"ע אזיל דס"ל דתחומין דאורייתא והיינו ב' אלפים אמה לכן כל שאינו יכול לכנוס מבעוד יום בע"פ ויהא סמוך לאלפים אמה למקום אכילתו מקרי דרך רחוקה ואי נימא דליכא אלא ל"ת לחוד אמאי לא אתי עשה דפסח דחמור וידחה לל"ת דתחומין דהא אם לא יהא רשאי לבוא לאכילה לא קיים מצות פסח גם בשחיטת הפסח דגברא דחזי לאכילה בעינן לכ"ע כמבואר בפסחים דף ע"ח ע"ב א"כ ע"י שתדחה עשה דאכילת פסחים לל"ת דתחומין יקיים גם המ"ע דפסח וא"ל כיון דלא הוי בעידנא לא דחי העשה לל"ת או כיון שבא ע"י פשיעה דז"א דהא בעשה דחמור לא בעינן בעידנא כדמוכח מפרק תמיד נשחט דאתי עשה דפסח ודחי לעשה דהשלמה אע"ג דלא הוי בעידנא מיהו אם נאמר דיש עשה גם במידי דלא הוי אלא לאו ואינו בכלל אבות מלאכות לא תקשה למש"כ התוס' בזבחים דף ל"ג בשם רבינו חיים כהן דעשה שיש בו כרת דחי ללתו"ע וראייתם מהא דמותב התם למ"ד ביאה במקצת שמי' ביאה לכן טמא שהכניס ידו לפנים לוקה מהא דמצורע שראה קרי בשמיני בע"פ וטבל אע"פ שאין טבול יום נכנס זה נכנס שעשה שיש בו כרת דוחה לעשה שאין

בו כרת שמד"ת גם עשה אין בו ופריך למ"ד ביאה במקצת שמי' ביאה הא בעי לכנוס ידיו לבהונות לעזרה ואידי ואידי יש בו כרת והיכי דחי לל"ת שיש בו כרת ומשני רבינא ההוא לענין מלקות אתמר כלומר דנהי דביאה במקצת שמי' ביאה מקרא דבכל קדש לא תגע ומקשינן ביאה לנגיעה מ"מ אינוחייב כרת על ביאה במקצת וע"ז הקשו נהי דאין בו כרת מ"מ אין עשה דוחה לל"ת ועשה ומזה הוכיחו דעשה שיש בו כרת דוחה גם לל"ת ועשה אבל באמת ראייתם תמוה דודאי לס"ד דביאה במקצת יש בה כרת וע"כ אמרינן דאהדרי' לאיסורא קמא ואינו אלא לגלוי דלאו דלא יטמאו את מחניהם כולל גם בהכניס במקצת א"כ וודאי דגם עשה דוישלחו מן המחנה איכא בביאה במקצת משא"כ למאי דחדית רבינא דאין בו כרת וע"כ דלא אהדרי' לאיסורא קמא לענין כרת כך לא אהדרי' לאיסורא קמא לענין העשה דוישלחו מן המחנה ומש"כ התוס' דאיכא עשה דעוד טומאתו בו לרבות ט"י הנה אין ענין עשה לביאה במקצת דעיקר קרא לרבות שיהי' הט"י כמו טמא גמור לענין לכנוס לעזרה והרי בטמא גמור לענין ביאה במקצת למש"כ אין בו אלא ל"ת לחוד וזה נראה דעת התוס' חולין דף ע"ח שכתבו בפשיטות דאין עשה דפסח שיש בו כרת דוחה לל"ת ועשה וכבר הרגיש הגאון מהרי"ב ז"ל בהגהותיו לש"ס בסתירות דבריהם ונ"ל ברור שדעתם שלא כדעת ר"ח כהן מטעם שכתבתי וא"ל למש"כ דבביאה במקצת ליכא עשה מהא דאמרינן במכות דף ט"ו דרבה סייע לר' יצחק דס"ל ל"ת שקדמו עשה לוקין עליו מהא דתניא הבא אל המקדש טמא לוקה והא איכא עשה דוישלחו מן המחנה ומה זה סיוע הא איכא למימר דהא דהבא אל המקדש לוקה הוא משום כשבא להמקדש א"א שלא יכנס ריש חוטמו מעיקרא כדאמרינן בנזיר מ"ג ותיכף כשנכנס מקצת גופו עבר על ל"ת ובהא ל"ה ניתק לעשה דאין בו עשה למש"כ, וי"ל דב' תשובות בדבר חדא דהא דביאה במקצת שמי' ביאה היא רק לחד מ"ד ולמאי דמסיק רבין דלענין טמא שנגע בקודש אתמר אין בביאה במקצת איסור דאורייתא כלל וא"כ שפיר ק"ל ובהכי נ"ל מה שיש להקשות לדעת בעה"מ דס"ל דלר"ל לאו שקדמו עשה מקרי לאו הנל"ע והקשה שם דאפי' לר"ל תקשה ממתניתין דטמא שנכנס למקדש לוקה ותירץ דאין עשה מנתק לאו שיש בו כרת וקשה טובא לר"ל דס"ל אליבא דרבינא בזבחים דף ל"ג דביאה במקצת לא שמי' ביאה רק למלקות לחוד הא ס"ל לר"ל דלאו שקדמו עשה אינו לוקה א"כ הא הו"ל ל"ת שנל"ע ובזה לא שייך תירץ הבע"מ כיון שיש בו כרת לא אלים העשה לנתוקי דהא בביאה במקצת ליכא כרת ולמש"כ אתי שפיר דבביאה במקצת לר"ל גם עשה אין בו וכמ"ש ועוד י"ל דל"מ לשנוי' הכי דאכתי תקשה מהא דמצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים כדתניא בפסחים דף ס"ז והתם לא גלי

לן קרא דביאה במקצת שמה ביאה דלא גלי קרא רק במחנה שכינה ובאמת ק"ל לדעת בעה"מ דל"ת שקדמו עשה אין לוקה רק בביאת המקדש דאיכא כרת ותקשה לי' האי ברייתא דמצורע שנכנס לפנים ממחיצה דלוקה לר"י והרי ר"י ס"ל דלהנל"ע אין לוקין עליו ובדוחק י"ל דס"ל לר"ל אליבא דר"י דלוקין על לאו הנל"ע וכדשקיל וטרי בשלהי חולין ועוי"ל דכל שיש בו כרת אף שכולל הלאו גם במה שאין בו כרת מ"מ לא נקרא הלאו נתל"ע וכדאשכחן להר"מ ז"ל בפ"א מה' תמורה שכל שהלאו כולל יותר מהעשה לא מקרי נל"ע כיון שהעשה אינו מנתקו לגמרי ה"נ נאמר לדעת הבעה"מ דאין העשה מנתק ל"ת שיש בו כרת כל שהל"ת כולל שיש בו כרת ושאין בו כרת לא מקרי נל"ע גם במה שאין בו כרת [ומה"ט נסתפקתי בהא דאין עשה דוחה ללאו שיש בו כרת באם הל"ת כולל יש כרת ואין בו כרת כגון שנבלע חלב פחות מכשיעור במצה ואין לו מצה אחרת לדעת רוב הפוסקים שאין ההיתר משלים את השיעור אם העשה דמצה דוחה לח"ש חלב אחר שאין בו כרת או דלמא כיון שהל"ת כולל כרת וגם אין בו כרת אינו דוחה ובפרט למש"כ הראשונים דהא דעשה דוחה לל"ת דמעיקרא לא ניתן הל"ת בזמן שעושה לצורך מצוה ובזמן שכולל יותר מעשה ל"ש לומר כן ועיין בתוס' זבחים דף צ"ז ע"ב בד"ה וניתי ויש לדחות ומ"מ אין זה ענין להא דביאה במקצת דיש על ביאה במקצת לאו מיוחד ואין זה בכלל לאו דלא יטמאו את מחניהם ובל"ת דבכל קודש לא תגע אין בו כרת] והריני חוזר לדברי דלדברי ר"ח ורבו של הרשב"א דכל שאין בו כרת ואינו בכלל אבות ותולדתן אינו בכלל עשה דשבתון אמאי לא דחי עשה דפסח שיש בו כרת לאו דתחומין כיון שאין בו אלא ל"ת לחוד ואע"ג דל"ה בעידנא מ"מ עשה שיש בו כרת דוחה לל"ת לחוד ואע"ג דל"ה בעידנא כדמוכח מהא דמח"כ בפסחים דף נ"ט וכן מהא דרבינא בזבחים ל"ג למ"ד ביאה במקצת שמי' ביאה לענין מלקות ונ"ל דע"כ לא אמרינן דעשה דחמור דוחה לל"ת אע"ג דלא הוי בעידנא אלא במקום שעושה האיסור כדי שיקיים מכאן להבא העשה בזה דחי העשה שיש בו כרת הל"ת אע"פ שאינו בעידנא אבל במקום שעשה איסור כדי שיקיים למפרע המצוה זה לא אמרינן ותדע לך שהרי בזבחים דף צ"ז אמרינן דאין עשה דאכילת פסח דוחה לל"ת דעצם ל"ת בו לפי שאין עשה דוחה לל"ת שבמקדש והרי עשה חמור שיש בו כרת דוחה גם לעשה שבמקדש כדמוכח מהא דפסחים דף נ"ט גבי מחוסר כפורים וכש"כ לל"ת א"כ תקשה הא דאמרינן בפסחים דחבורה שמנו על הפסח וחזרו ונמנו חבורה אחרת ראשונים שיש להם כזית בשר יצאו י"ח ופטורים לעשות פסח שני והשנית שאין להם כזית בשר חייבים לעשות פסח שני וקשה הא דראשונים שיש להם כזית בשר היינו בלא מוח שבעצמות א"כ תקשה למה האחרונים שאין להם כזית

בשר לא יצאו י"ח ניתי עשה דעשיית הפסח שיש בו כרת וידחה לל"ת דשבירת עצם דעשה שיש בו כרת דוחה לל"ת שבמקדש ואפי' דלאו בעידנא א"ו כמ"ש כיון דעשה דפסח אינו עתה אלא כשיעבור על הל"ת יתקיים למפרע לד"ה לא דחי וא"ל דהכא היינו טעמא דלא דחי לפי שכבר הי' אפשר לימנות על הפסח ז"א שכ"כ דגם לדעת התוס' הא דעשה אינו דוחה לל"ת הבא על ידי פשיעה אינו אלא מדרבנן ומד"ת דחי עיין בחי' לח"מ סי' כ"א, ואכתי קשה לדעת רבינו חננאל ורבו של הרשב"א מהא דאמרינן בפרק בתרא דר"ה דף ל"ב דשופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום משום דיו"ט עשה ול"ת וקשה נהי דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון היינו בשבותין דמלאכות גמורות תקנו כעין דאורייתא אבל תחומין למ"ד תחומין י"ב מיל דאורייתא הא וודאי דתחומין דב' אלפים אמות תקנו משום לתא די"ב מיל כמבואר בעירובין ל"ו וכיון דבתחומין די"ב מיל ליכא עשה ממילא גם בתחומין דב' אלפים ליכא עשה אפי' מדרבנן א"כ אמאי לא דחי עשה דשופר לל"ת דתחומין כיון דליכא עשה **(ועיין ברמב"ם פ"ב ה"ו מה' שופר שכתב דשבות דתקיעה הי' דוחה שבת משום עדל"ת רק מטעם שמא יעבירנו וכבר תמה הלח"מ שם הרי שבת עשה ול"ת וגם מה אולמא דשבות דשמא יעבירנו משבות דתקיעה ולפ"ז ניחא דשבות דתקיעה כתב הר"ן בפ"ק דשבת לית בי' סרך מלאכה רק עובדא דחול חכמה ואינה מלאכה אם כן לית בי' עשה ול"ת מדרבנן כמו אלו הי' מד"ת משא"כ שבות דשמא יעבירנו.

המגיה)** וי"ל חדא דיש לומר דבתחומין איכא נמי עשה דשבו איש תחתיו ואע"ג דדרשינן משבו איש תחתיו שכל א' יש לו ד' אמות י"לדתרתי שמעינן מיני' וע"כ לא קאמר רבינו חננאל ורבו של הרשב"א אלא בהבערה למ"ד ללאו יצאה, ועוד אפשר לומר דכיון דבכל שבותין הנסמכין למלאכות גמורות יש בהן עשה ול"ת מדבריהן גם בשבותין דתחומין לא חילקו ואפשר דגם בשבותין דתחומין גזרו משום לתא דהוצאה כש"כ לפי מה שצדדנו דכל שהל"ת כולל כרת גם במקום שאין בו כרת כגון בח"ש אינו נדחה והנה הל"ת דאל יצא כולל הוצאה וגם תחומין אע"פ שלא נקרא לאו שנתן לאזהרת מיתת ב"ד כדאמרינן בסופ"ק דעירובין מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב מ"מ וודאי דכולל גם הוצאת חפצים וכמו שנראה מדברי רבינו בתשובה הביאו הב"י ה' שבת דבכרמלית דליכא דין הוצאה גם תחומין די"ב מיל אינו נוהג מדאורייתא וכמו כן י"ל ביו"ט אע"ג דליכא בי' כרת מ"מ כיון דאיכא בלאו דהוצאה גם עשה אע"פ שאין בתחומין עשה מ"מ גם הל"ת חמור כעין שכתבו התוס' בפ"ק דקידושין גבי שרפת קדשים דגם אשה דליכא אצלה

עשה מ"מ גם הל"ת חמור ואין להאריך עוד בזה עכ"פ נראה ברור דכל שא"ח עליו מיתה וכרת לא מקרי מחלל שבת שיהי' דינו כמומר לכה"ת כולה וזה נראה ברור:

והנה בהבערה ס"ל לר"י דהבערה לל"ת יצאה ואין בו אלא לאו לחוד וכן ס"ל לשמואל בשבת ע' אמנם הפוסקים דחו להא דשמואל מהלכה דהא ר' יוחנן ס"ל דהלכה כסתם משנה וסתם משנה בשבת ע"ג חשיב להבערה מכלל אבות מלאכות ואמר ר"י שאם עשאן כולן בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת וכן מהא דפ' במה טומנין דף מ"ט ע"ב ס"ל לר' חנינא בר חמא ור"י בן אלעזר כסתם משנה דאבות מלאכות ארבעים חסר אחת, אמנם אם נאמר דשמואל ס"ל כאיסי בן יהודא בשבת ו' ע"ב דאבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואינו חייב על אחת מהם וכתבו התוס' דדוקא ממיתה אימעט לא מכרת וי"ל דס"ל לשמואל דהבערה היא המלאכה שאינו חייב עלי' מיתה אבל כרת חייב ואע"ג דר' יוסי וודאי ס"ל דאינו חייב על הבערה לא כרת ולא קרבן כדמוכח מהא דיבמות דף ו' ע"ב דליכא כרת בהבערה לר' יוסי וכן מוכח להדיא ביבמות דף ל"ג דליכא כרת בהבערה דפריך שם דבהקטרה לא מצינו למימר דלר"י חייב בו דהבערה ללאו יצא ואי ס"ד דהבערה לא אימעט מכרת ממילא דמחויב נמי קרבן, וצריך לחלק בין הבערה לר' יוסי לחמותו לאחר מיתת אשתו דאימעוט לרבא אליבא דר"ע משרפה ואפ"ה אמרינן ביבמות דף צ"ו ע"ב נהי דאימעוט משרפה מאיסורא לא אימעט ולדעת רבינו בה' איסורי ביאה ולדעת התוס' לא אימעוט מלאו וכרת וה"נ נימא נהי דיצאה הבערה מכלל המלאכות לענין מיתה דכתיב בקרא כל העושה בו מלאכה יומת וסמוך לי' כתיב ל"ת אש בכ"מ ודרש לר"י דקרא אתי למעוטי הבערה ולמה לא נאמר ג"כ דלא אימעוט אלא ממיתה כמו בחמותו לאחר מיתת אשתו דיש לחלק דהתם בפ' אחרי דכתיב אזהרה ערות אשה ובתה וכן בכרת שנאמרה שם לא נזכר החילוק בין בחי' בין לאחר מיתה רק בפ' קדושים שנאמרה העונש באש ישרפו שם נזכר החילוק בין בחי' בין לאחר מיתה א"כ אמרינן דלא אימעוט אלא ממיתה אבל כאן בלאו דלא תבערו דנזכר בלאו דל"ת ההפרש שבין מלאכה דהבערה לשאר מלאכה וגלי לן קרא דיש בזה אזהרה מיוחדת ושהבערה אינו בכלל מלאכות א"כ גם כרת אין בו שהרי כרת נאמר בפ' כי תשא הוא על לאו דל"ת דשאר מלאכות, ותו דהא בקרא דפ' תשא כתיב מחללי' מות יומת כי כל העושה בו מלאכה ונכרתה הרי דכרת נאמר על העושה בזדון שמחויב בהתראה מיתה וכדדריש ר"ע במכילתא פ' תשא וכיון דאימעוט ממיתה ממילא ליכא כרת דהא כי משמש נמי בלשון דהא ולפי"ז י"ל עוד דשמואל דס"ל בשבת ע' דהאי קרא דמחללי' מות יומת לחלק יצא ואחיוב חטאת קאי דהיא בשגגה י"ל שפיר דלא אימעוט הבערה בפ' ויקהל אלא

ממיתה דלעיל מיני' כתיב כל העושה בו מלאכה יומת והאי יומת היינו כפשוטו דחייב מיתה כדכתיב בפ' מקושש וע"ז יצאה הבערה למעט ורק מחויב מיתה ואע"ג דאמרינן דשמואל ס"ל כר' יוסי ור' יוסי וודאי ס"ל דא"ח על הבערה כרת וקרבן י"ל דס"ל כוותי' בחדא ופליג עלי' בחדא וכ"ש אם נאמר דס"ל כאיסי בן יהודה דא"ח על אחת מיתה וכרת וקרבן איכא וכמש"כ התוס' שבת ו' ע"ב ולפי"ז לא פליג שמואל אסתם מתניתין בכלל גדול דחייב קרבן על כל הל"ט מלאכות ואין ראי' דאין הלכה כשמואל אמנם מדברי כל הפוסקים משמע דלא נשתנה הבערה מכל הל"ט מלאכות בשום דבר: **(וכן משמע מסתם מתניתין דמגילה ז דאין בין שבת ליו"ט וע"ש בתוד"ה אין, דליכא מלאכה דאסורה בשבת ומותרת ביו"ט ולפ"ד התוס' ריש פסחים למ"ד ללאו יצאה הבערה אינו אסורה ביו"ט וא"ל דזה רק לר"י דהוי רק לאו אבל לא לשמואל דלפ"ד כ"ק זקיני המחבר זל"ה איתמעט רק ממיתה מ"מ מנ"ל דרע"ק ס"ל לחלק דלמא ס"ל ללאו ש שי אליבא דשמואל. המגיה)** ה"ד וכל מקום שנאמר א"ח כלום או פטור מכלום אין מכין כלל, וכתב הכ"מ דנראה מדברי המחבר דמ"מ אסור לעשות לכתחילה אלא דאין מכין אותו מכות מרדות ויראה דאע"ג דהעובר על עבירה דרבנן נפסל עכ"פ מדרבנן אחר הכרזה בזה שאין עונשין כלל גם מדרבנן לא נפסל לעדות גם מדרבנן: ה"ה דברים המותרין לעשות בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בגללן מלאכה ואפשר שלא תעשה אם לא נתכוון לאותו מלאכה הרי זה מותר, כיצד גורר אדם מטה וכסא וספסל בשבת בלבד שלא יתכוון לעשות חריץ בקרקע בשעת גרירתן, הנה זה פלוגתא דר"י ור"ש בכמה דוכתא בשבת וק"ל כר"ש דשרי ובלבד שלא יהא פסיק רישא והנה המג"א הביא בסי' שי"ד בשם התה"ד דבאיסור דרבנן גם פסיק רישא שרי אמנם המג"א הקשה עליו מכמה דוכתא והנה הטור בסי' שי"ו הביא בשם סה"ת דאסור לסתום הכיסוי שעל התיבה כשיש בו זבובים והטור חולק עליו דהא אינו מתכוון לצידה כמו שאמרו בכוורת דבורים דמותר לפרוס מחצלת ע"ג הכוורת ובלבד שלא יתכוון לצוד דאלמא כל שאינו מתכוון שרי והב"י הקשה ע"ז דהא בהדיא פריך בביצה דף ל"ו ותסברא והא אביי ורבא דאמרי תרוויהו מודה ר"ש בפ"ר ולא ימות ומשני שלא יעשנו כמין מצודה הא קמן דאם א"א שלא יצודו אסור גם לר"ש אמנם כתב הרב"י דאם יש להשיב ע"ד הסה"ת יש להשיב דשאני דבורים דבמינם ניצוד לכן אסור בפס"ר משא"כ בזבובים ובחי' המהרש"א והב"ח תמהו עליו דהא בהדיא אמרינן בביצה דף ל"ו דדבורים אין במינם ניצוד **(עיין שבת מ"ג: דפריך לר"י והא דשא"מ אסור ולשי' רש"י דבדרבנן גם ר"י מודה ע"ש בדף מ"א: תוד"ה מיחם קשה ומזה ראי' לדברי הב"י ולפ"ד מוז"ל לקמן י"ל ודו"ק.

נה"מ)** אמנם לפע"ד למש"כ התוס' בפ' כירה דף מ"א ע"ב דאע"ג דפוטר בכריתות דף כ' ע"ב בחותה גחלים להתחמם והובערה מאלי' אע"ג דהוי פס"ר שא"א שלא יובערו מאלי' מ"מפטור משום דהו"ל מלאכה שא"צ לגופה ובפ' הבונה דף ק"ג בתולש עולשין אם לאכילה בגרגרות ואם ליפות הקרקע בכ"ש פריך אטו כלהו לאו ליפות הקרקע והו"ל פס"ר ומשני דעבד בארעא דחברי' הא קמן דלר"ש בעבד בארעא דידי' אע"פ שלא נתכוון ליפות הקרקע חייב ולא אמרינן דהו"ל מלאכה שא"צ לגופה כיון דניחא לי' אע"פ שאינו מתכוון מ"מ כיון שההנאה מוכרחת אע"פ שלא נתכוון לכך אנן סהדי דניחא לי' והרי היא כאלו כוון לכך וחייב גם למאן דפוטר במלאכה שא"צ לגופה משא"כ בהאי דחותה גחלים דאין הנאת ההבערה ברורה שכך לו שיתחמם בלא הבערה כמו בהבערה לכן פוטר ר"ש אע"פ שהיא הכרח דבחתי' יתחמם לכן בדבורים אע"ג דצדי' דידי' אינו אלא מדרבנן הו"ל כאלו נתכוון כמו בתולש עולשין אע"פ שלא נתכוון ליפות הקרקע וכעין זה כתבו התוס' פסחים דף כ"ד ע"ב בד"ה עלה עלי' זכר דאע"ג דלא נפסל במלאכה אלא בדניחא לי' ופרה דמי' יקרין ובוודאי לא ניחא לי' במלאכה זו מ"מ אם נאמר דכשרה יהא ניחא לי' וכש"כ כאן ובהכי ניחא דברי רבינו הב"י שכתב לחלק דבכוורת דבורים אמרינן דפס"ר אסור אף על גב דאינו אלא איסור דרבנן גם בנתכוון לצוד אמנם נראה דאע"ג דאמרינן דדבורים אינם במינם ניצד אין הפירוש לפי שאינו חשובין לפיכך אין דרך לצודן דהא חזינן בחוש שבני אדם מטפלין בהם לצורך דובשן וכדחזינן בפ' המוכר את הפירות דנו"נ בדבורים וכן בפ' הגוזל בתרא אמנם הכוונה דצידה דאסורה מדאורייתא היא התופס חי' או עוף בתוקף שלא לרצונו והגם שפעמים מטעין אותן שפורש רשת עם מעט מזון וע"י כן נתפס מ"מ בשעה שהוא מרגיש רוצה לברוח ולהיות חפשי ונמצא ניצוד שלא מרצונו אבל דבורים דרכן לתת לפניהם הכוורת וכ"ד הצריך להם עד שהם מרוצים לישיבה זו ותחילתו וסופו היא מדעתן ואין זה צידה שאסור מד"ת ומ"מ כיון דניחא לי' בכך אסור ואפי' בלא מתכוון ואע"ג דגם זה אינו אסור אלא מדרבנן מ"מ כ"כ בשם התוס' דכל שהוא נהנה ממנו מקרי מתכוון ועיין בשו"ת רי"ט צהלין בצידת הצירעין שמרדו שמפייסין אותן להשיב למעונתן דאין זה צידה וזה שכתב הב"י דל"ד לדבורים שבמינם ניצוד ואין זה סותר להא דאמרינן דאין במינם ניצוד דכבר כתבו התוס' בכמה דוכתי' דמצינן שהלשונות שוין והכוונות שונות וה"נ הכוונה בש"ס שאין במינם ניצוד כדרך הצידה האסור מה"ת שהיא בע"כ אבל עכ"פ דרכן ליצוד מדעתן האסורה מדרבנן ודרכן של בני אדם להשתדל בזה וניחא לי' בכך דהו"ל כמתכוון דבמקום שהיא פס"ר אסור אבל בזבובים שנפשם של בני אדם קצין בהם ואין דרכן לצוד כלל בהא ל"ח שמא יתכוון

לצוד כיון שאין דרך בני אדם לצוד אותן והיינו נמי טעמא דהרב תרה"ד שהתיר פס"ר בדבר שהיא קלקול דל"ח שמא יתכוין ובזה ניחא נמי טעמא דרש"י בפ"ק דכתובות דף ו' דס"ל דגם לר"י דס"ל דשא"מ אסור דוקא בדאורייתא ולא בדרבנן והקשו ע"ז מכמה מקומות עיין במל"מ שכתב שלא מסתבר לחלק בין מקלקל לשאר איסור דרבנן ולמ"ש הא"ז דטעמא דר"י דאסור דשא"מ גזרה שמא יכוין ניחא בפשיטות דבמקלקל לא גזרינן שמא יתכוין מיהו גם לדעת הרב בעתה"ד דבדרבנן שרי דשא"מ גם בפס"ר לא כל איסורי דרבנן שוין וכמש"כ הר"ן בפ' המצניע דכל שעיקרו דאורייתא וקרוב לבוא לאיסור תורה אסור גם בכרמלית ולא מקרי גזירה לגזירה כמו במלאכה שא"צ לגופה לר"ש וכן בקטן העושה לדעת אביו אסור לכבות גם לר"ש אפי' לדעת הסוברין דבאיסור דרבנן מאכילין לקטן בידים היכי שיש לקטן תועלת וכן בדינו של התה"ד לענין דשא"מ:

ה"ו כל העושה מלאכה בשבת אע"פ שאין צריך לגופה של מלאכה חייב עלי' דעת רבינו לפסוק דמלאכה שא"צ לגופה חייב עלי' וכתבו התוס' שבת דף ע"ג ע"ב ד"ה וצריך לעצים חייב שתים דכשאינו צריך לעצים לא מחייב שתים אפי' למאן דאית לי' דמלאכה שאצל"ג חייב עלי' מ"מ בקצירה לא מחייב כשא"צ לגופה של קצירה מידי דהוי אקורע דבעינן ע"מ לתפור וכן בהא דאמר ר"י לקמן בפ' חבית דסוחט כבשים לגופן מותר למימיהן חייב חטאת אפי' למ"ד מלאכה שא"צ לגופה חייב דכל שא"צ לגופה לא מקרי דש וכ"כ התוס' בריש מ"ק דף ב' ע"ב ונראה מדבריהם עוד דגם במלאכת נוטע הדין כן דכל שאין מתכוין לנטיעה אע"פ שהיא הכרחית מ"מ לא מקרי נוטע בענין זה ופטור אפי' לר"י דמחייב במלאכה שא"צ לגופה ואני תמה שדבריהם סותרים למש"כ הם ז"ל בעצמם שם בשבת דף פ"א ע"ב אהא דגרסינן שם אמר ר"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו והתולש ממנו בשבת חייב ואמרינן שם ש"מ מדר"ל האי פרפוסא שרי לטלטולי ופריך רב כהנא אם אמרו לצורך יאמרו שלא לצורך ואמרינן התם דאם הי' מונח ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתידות חייב משום תולש ופירש רש"י דהאי חייב לאו דווקא אלא אסור משום דדמי לתולש דאי חייב ממש קאמר לצורך היכי שרי רבנן איסור כרת וסקילה משום צורך קינוח והתוס' שם הסכימו לפרש"י והרי לפי דבריהם בקוצר כשא"צ לגופו של קצירה לד"ה פטור לפי שלא נקרא קוצר א"כ כשעושה לצורך קינוח וא"צ לעשבים שעלו בו לא מקרי קוצר לד"ה ומה חיוב כרת וסקילה יש כאן וכן משמע לי מדברי הרמב"ן בחי' לשבת דף ק"ז ע"ב שהוכיח שם דהא דאמרינן שם בדילדול עובר בהמה במעי אמה דחייב משום עוקר דבר מגידולו דלאו משום קוצר מחייב אלא משום נטילת נשמה דאין קצירה אלא בגידולי קרקע ממש דאל"כ קשה בהא דתנן בפ' המצניע

דהנוטל צפרניו חייב משום גוזז לתחייב נמי משום קוצר דעוקר דבר מגידולו אלא ודאי דלא מקרי קוצר אלא במחובר לקרקע ממש ולפי דברי התוס' דבקוצר כ"ע מודים דבעינן שיהי' צריך לגופו של הנקצר אין כאן התחלה לקו' זו שהרי אין צריך לגופן של הצפרנים ולפ"ד נשתנה מלאכת קצירה משאר מלאכות והנה בירושלמי פרק כלל גדול ה"ב מבואר דלר"י דמחייב במלאכה שא"צ לגופה מחייב בקוצר ע"מ ליפות את הקרקע משום קוצר ומשום מיפה את הקרקע דהוא תולדה דחורש וגם זה שלא כדעת התוס' עוד אני תמה מה יענו רבותינו בעה"ת להא דגרסינן בירושלמי פרק במה מדליקין הבעיר ובישל כלומר בב"א שנפח באש והבעיר וע"י כן נתבשלה הקדירה אית תנא תנא חייב שתים ואית תנא תנא חייב אחת היידא היא ר' יהודא אמר משום מבעיר ר' יוסי אמר משום מבשל ובזה וודאי קשה למה לא יתחייב שתים וכבר הרגיש בזה הרב בקרבן עדה ונהי דלא דק במה שהקשה דהא ר"י ס"ל דמלאכה שאצל"ג חייב כי הבין דר"י ור"י הם תנאים לכן הוקשה לו במה שהקשה שם בירושלמי על ר' יוסי דמחייב משום מבשל, למה לא יתחייב משום מבעיר וע"ז הקשה דהא ר' יוסי ס"ל הבערה ללאו יצאה ואין מקום לחייב משום הבערה ולא דק דר' יודא ור' יוסי הם אמוראים ידועים בירושלמי אמנם מלבד זה קשה למה לא יתחייב שתים וליכא למימר דמיירי שלא נתכוון ואתי' כמ"ד מלאכה שאצל"ג פטור מ"מ קשה ממנ"פ אי לא נתכוון כלל אמאי יתחייב אחת כיון דמלאכה שאצל"ג פטור ואי איירי.

שנתכוון לאחת מאי קמיפלגי על איזה חייב נחזי אנן על איזה נתכוון אמנם הנלע"ד ברור בדעת רבינו שכתב בפ"ח ה"ז דהזומר וצריך לעצים חייב ב' מכלל דבאין צריך לאמתחייב משום קוצר אע"ג שפסק כאן דמלאכה שא"צ לגופה חייב דע"כ לא אמרינן דבעשה שני אבות מלאכות חייב בשגגת מלאכות וזדון שבת שתים אלא כשעשה שני פעולות שקצר וטחן וכיוצא בו אבל בעשה פעולה אחת ויש בו שני מיני מלאכות א"ח אלא אחת בזמן שלא נתכוון אלא לאחת דמלאכה שלא נתכוון עלי' מקרי טפילה למלאכה שנתכוון עלי' ודמי להא דתנן בפ' המצניע המוציא אוכלין פחות מכשיעור על הכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה ובודאי דגם למ"ד משאצל"ג חייב עלי' הדין כן אמנם כשנתכוון לשתיהם חייב על שניהן כמו שם במוציא פחות מכשיעור דאם הי' הכלי צריך לו חייב גם על הכלי ועוד נראה דאפי' בלא נתכוון לשתיהם גם למ"ד מלאכה שא"צ לג' חייב מ"מ אינו חייב אלא אחת כדחזינן במוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינים הרבה דא"ח אלא אחת כמבואר בשבת דף צ' ע"א וכתבו התוס' שם בשם ר"ת דגם בנודע לו על מין האחד וחזר ונודע לו על מין האחר ואפי' הביא כפרה על מין אחד וחזר ונודע לו על מין אחר

דכפרות מחלקות לד"ה מ"מ כשעשה רק פעולה אחת אינו חייב אלא אחת וכ"כ התוס' שם דגם לר"י דס"ל דתחומין מחלקין זה כשעשה שתי מעשים אבל בפעולה אחת לד"ה אין חייב אלא אחת הא קמן דאע"ג דידיעות מחלקות מ"מ כשעשה רק פעולה אחת א"ח אלא אחת וגם אנו נאמר כיון שאינו אלא איסור אחת דשבת ואם שגג בשגגת שבת שלא ידע שהיא שבת א"ח אלא אחת אפי' כשעשה מעשים הרבה א"כ נהי דגלי קרא דבשבת כשעשה בזדון שבת ושגגת מלאכה חייב על כל אב מלאכה זה דווקא כשעשה פעולות שונות אבל כשלא עשה רק פעולה אחת לא, ודמי הא מילתא להא דגרסינן במנחות דף י"ד ע"ב לר' יוחנן אליבא דר' יוסי הכתוב עשאן גוף אחד והכתוב עשאן שתי גופים ערבינהו מתערבין פלגינהו מיפלגי וה"נ כשלא עשה במעשה ובמחשבה רק פעולה אחת שלא נתכוון כלל לקצירה הרי לא עשה רק חילול אחד אבל כשצריך לעצים ונתכוון לקצור הרי עכ"פ במחשבה עשה שתי עבירות ואע"ג דאינו נענש על המחשבה מ"מ עשה מעשה ג"כ ומה"ט במוציא כלי עם מאכל אם הי' הכלי צריך לו אמרינן דידיעות מחלקות עיי"ש בשבת דף צ"ד ובהכי ניחא לי דברי רבינו בפ"ז מהל' שגגות הי"ב שכתב דהחותה גחלים בשבת חייב שתים משום הבערה ומשום מכבה אם נתכוון לכבות ולהבעיר אע"ג דאיהו פסק דמלאכה שא"צ לג' חייב ובזה ודאי א"א לומר כתירץ התוס' דבמלאכה זו כשלא נתכוון ל"מ מבעיר או מכבה שהסוגיא דכריתות דף כ"ב סותר זה וכן בפ' ב"מ גבי כחס על הנר ולמ"ש א"ש דנהי דמשאצל"ג חייב מ"מ חילוק מלאכות גם כשעשה בזדון שבת ושגגת מלאכות לא אמרינן בלא נתכוון, אמנם מש"כ עוד דהחותה גחלים להתחמם בו חייב שתים והקשה הרב בכ"מ.

דממנ"פ במה מיירי אם כשעשה נתכוון לשתיהן היינו רישא ואם כשלא נתכוון לשתיהם אמאי יתחייב ועיין בלח"מ דקמ"ל בנתכוון להתחמם בגחלים מקרי פס"ר ולמש"כ כשלא נתכוון להבעיר ולכבות אינו חייב אלא אחת גם למ"ד משאצל"ג חייב וצ"ל דנהי דבזומר וא"צ לעצים א"ח רק אחת מ"מ כשחותה להתחמם הרי נתכוון גם לכבות כדי שיעמדו זמן יותר ונתכוון עכ"פ על שתיהן ול"ד לזומר שא"צ לעצים דהתם אינו מתכוון לגופו של קצירה שגם אם לא היו ראויין לכלום הי' קוצרן כדי שיתגדל האילן אבל כשמתכוון על הגחלים שיתחממו מקרי כוונה לגבי הבערה וכבי' ובהכי א"ש מה דמבואר בירושלמי בהבעיר ובישל, בב"א דא"ח אלא אחת דכשאינו מתכוון לא על הבערה ולא על הבישול אינו חייב אלא חדא ולא אמרינן חילוק מלאכות וכמו שהארכנו ובהכי ניחא ג"כ מה שהקשה הרמב"ן על רש"י בפ' כלל גדול דף ע"ג ע"ב אהא דאמר רב פפא האי מאן דשדי פיסא ואתר תמרי חייב משום תולש ומשום מפרק דפרש"י דחייב משום מפרק

דמפרק אילן ממשאו שלו עיי"ש בתוס' והקשה הרמב"ן דלפ"ז קשה הא דתניא בברייתא דבוצר וגודר ומוסק דחייב לחייב נמי משום מפרק ולפמ"ש דבלא נתכוון לכך אע"פ שהיא פס"ר אינו חייב בפעולה אחת א"ש וכן מה שהקשה הרמב"ן שם בדף ע"ה בהא דהצד חלזון והפוצעו דחייב לת"ק רק חדא ולר"י חייב שתים משום צידה ומשום מפרק ופריך ולחייב נמי משום נטילת נשמה ומשני רבא דמתעסק הוא אצל נטילת נשמה ואע"ג דמודה ר"ש בפס"ר מתעסק הוא אצל נטילת נשמה דכמה דאית בי' חיותא צילא ציבעי' והקשה הרמב"ן דאכתי לר"י קשה ליחייב תלת משום נטילת נשמה נמי דלדידי' מלאכה שאצל"ג חייב [ובאמת התוס' הרגישו בזה וכתבו דמשום נטנ"ש פוטר נמי ר"י] ולפמש"כ א"ש טובא דדוקא משום צידה ומפרק חייב שתים לר"י דהא הם פעולות שונות דצידה חייב תיכף שהעלהו מהמים ומפרק הוא אחר שדחקו אבל במה שפצעו שיתחייב משום מפרק ומשום ננ"ש כיון שאינו אלא פעולה אחת וכמו שהארכנו לד"ה אינו חייב אלא אחת ובהכי ניחא נמי מה ששמעתי להקשות ע"ד רש"י שבת דף ע"ד ע"ב בהא דקאמר האי מאן דעבד חביתא חייב ז' חטאות תנורא חייב ח' חטאות ופרש"י דבחביתא ליכא לחיובא משום מכה בפטיש דמאלי' נגמרה מלאכתו בתנור אלמא דמה שהכניסו בתנור כיון דמאליו נגמר לית בי' משום מכה בפטיש והרי בביצה דף ל"ד מבואר בהדיא דשופת את הקדירה חייב בקדירה חדשה משום ליבון רעפים והא ודאי דליבון רעפים בקדרה חדשה שכבר נסקה בתנור אינו אלא משום מכה בפטיש אלמא אע"ג שמאליו נסקה בתנור מ"מ חייב משום מכה בפטיש ולמש"כ לק"מ דהתם שני פעולות הם דמעיקרא עשה את הקדירה ואח"כ שופתה על הכירה וחייב שתים אבל כשעשה תנור והכניסה לכבשן דחייב משום מבשל ואח"כ נגמרה ולא הי' מעשה חדשה כי ע"פ הכנסה הראשונה שהכניסה נתבשלה ל"ש בו משום מבשל והגמר כלי שהיא מכה בפטיש ע"י הכנסה הראשונה כמ"ש הנ"י בפ' כיצד הרגל למ"ד אשו משום חציו והר"ז כאלו עשה בפעם אחת המלאכה דמבשל הכלי וגמר הכלי שהיא מכה בפטיש וכל שעשה שני מלאכות במעשה אחת ל"א דחייב שתים, ואכתי קשה דהא בזומר וצריך לעצים דאמרינן דחייב שתים אע"פ שבפעולה אחת נעשית לפי שנפרדות במחשבתו שכוונתו ע"ד הנתלש וע"ד האילן שיתעבה ויגדל א"כ ה"נ הרי כוונתו לשתי המלאכות שיתרפה המים לפי שיטת רש"י ועי"כ תקשה החרס ויגמר התנור והוא מכה בפטיש אמנם כזה באמת הקשה הש"ס ריש מ"ק דף ג' ע"ב על רבה ור"י דאיפלגו במנכש ומשקה מים לזרעים אם חייב משום חורש או זורע ופריך שיתחייב שתים משום זורע ומשום חורש כמו בזומר וצריך לעצים דגם כאן מתכוון לשתי המלאכות לרכך הקרקע דהיא

חורש ולהגדיל הזרע ולפי גירסא דילן אסיק בקושיא אמנם כבר ידוע דעת הגאונים דכ"מ דאסיק הש"ס בקשיא לא בתיובתא לא נדחה מהלכה שלא כדעת הרשב"ם ב"ב פ' חזקת הבתים וה"נ צריך לחלק בין זומר וצריך לעצים למשקה מים לזרעים דבזומר דכשנתכוון לשתיהם חייב לפי שהם גופים שונים שזה נעשה בדבר הנתלש וזה נעשה בגוף האילן אבל המשקה מים לזרעים שגם חורש א"ח אלא במיפה הקרקע לזרוע בשדה שהיא לחרישה וכאן שכבר נזרע הזרעים אלא שע"י כן ממהרים הזרעים לצמוח או שגדיליסביותר ואינו אלא לצורך האילן או לזרעים א"ח אלא אחת וכמו כן במטיל תנור לתוך הכבשן שמלאכת הבשול והמכה בפטיש היא לצורך התנור כיון שתעשה בפ"א א"ח אלא אחת:

ואכתי קשה למש"כ מהא דאמרינן שם דמייתי ר' יוסף ראי' דמנכש חייב משום זורע מהא דהמנכש בכלאים לוקה ואי ס"ד דמנכש משום חורש בכלאים מי אסורה ולמש"כ דאע"ג דיש בו משום זורע ומשום חורש מ"מ כיון דאינו אלא פעולה אחת לא אמרינן דאבות מחלקות וא"ח אלא אחת א"כ מאי קמותיב ר"י נהי דחייב משום זורע היינו דיש בו משום זורע נמי לפיכך בכלאים דיש בו משום זורע ואין בו משום חורש חייב משום זורע אבל במלאכת שבת דיש בו משום זורע ומשום חורש ס"ל לרבה כיון דחייב משום חורש ויעשה הכל בפעולה אחת דא"ח משום זורע ומביא קרבן על החרישה ונתכפר לו גם על הזריעה ומה"ט ניחא מה שהקשה הרב כ"מ בפ"א מהל' כלאים ה"ג על רבינו דפסק בפ"ח מהלכות כלאים דהמנכש הוא תולדה דחורש למה פסק דהמנכש חייב בכלאים הלא חרישה דכלאים לא מיתסר וכדמותב רב יוסף לרבה בריש מ"ק ולמש"כ א"ש דאנן קיי"ל דהמנכש כיון דניחא לי' ברפוי' הקרקע ושממהר הוצאות הזרעים שנזרעו מכבר יש בו משום חורש ומשום זורע ודמי' הך מילתא להא דפליגי בירושלמי בהבעיר ובישל אי חייב משום מבשל או מבעיר דכיון דנעשה במעשה אחת א"ח שתים כמו שהארכנו לעיל נהי דפסק כרבה דשייך טפי לחורש מ"מ יש בו משום זורע נמי לכן מחייב גם בכלאים משום זורע, ומ"מ יש לדקדק על ר"י דמותיב לרבה וי"ל דהא בפלוגתא דרבה ורב יוסף מבואר בריש מ"ק דאיפלגי משום מאי מתרינן בי' רבה אמר משום חורש ורב יוסף אמר משום זורע וע"כ דבמזיד איירי דבשוגג לא שייך התראה וכיון דבמזיד איירי ע"כ דמ"ד משום חורש לא מקרי זורע כלל וכן למ"ד משום זורע לית בי' משום חורש כלל דאי ס"ד דיש בו משום חורש וזורע אלא שמתכפר בקרבן אחד מה נ"מ במזיד אטו בתרי קטלא קטלינן לי' ובכל מה שיתרו בו יענש כיון דבאמת יש בו משום זורע וגם משום חורש ונהי דבשוגג א"ח אלא אחת דלא אמרינן חילוק מלאכות בהא מ"מ במזיד

א"א לפרש כן אלא דלרבה ליכא משום חיוב זורע כלל וא"כ שפיר ק"ל חיובא דחורש בכלאים מי איכא:

וראיתי בתשוב' נוב"י סי' ל"א במהד"ת שהקשה בשם הגאון מוה"ר ישעי' ברלין ז"ל ע"ד רבינו בפ"ח שפסק כר"י דמשקה מים לזרעים חייב משום זורע לא כרבה דס"ל משום חורש והא קיי"ל כרבה לגבי רב יוסף ועמ"ש שם דלק"מ וא"ל עוד בזה, וכתב הר"ן בסופי"ד דשבת דגם למאן דס"ל בפ"ר דלא ניחא לי' אסור מ"מ מודה בסוחט כבשין לגופן דמותר ואפי' לר"י דס"ל בפ' חבית דסוחט כבשים ושלקים למימיהן חייב חטאת מ"מ כיון דמפרק אינו אלא תולדה דדש כל שא"צ למימיהן אע"פ שמאליהן נוטפין לא מקרי מלאכה שא"צ לגופה שיתחייב דל"מ דש כלל כשא"צ לגופה וקרוב לזה כתבו התוס' בפ"ק דכתובות דף ז' ואם נאמר כפשוטו דיש חילוק בין אבות לתולדות יקשה הא דאמרינן בריש ב"ק דתולדות דשבת כיוצא בהן והא דקרי לי' אב ולאידך תולדות דהך דהוי במשכן קרי לי' אב והרי יש חילוק דבאבות משא"צ לגופה חייב משא"כ בתולדות אמנם באמת נראה שגם דעת הר"ן כתוס' דבשאר משקין בעינן דווקא שיתכוון להוצאת המשקין ובל"ז אינו בכלל דישה ועיין בר"פ המוציא דתנן המוציא חלב כדי גמיעה והקשו התוס' מהא דתנן בפ' המצניע דחולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת ולכאורה הא דחולב ומגבן היינו כדי גרוגרת יבש דהיא טפי משיעור גמיעה [כדמשמע התם דכזית ביבש היא רביעית כש"כ גרוגרת דהיא טפי מכזית וצ"ע על התוס' שכתבו שאפשר שבתחילה הי' יותר] וכתבו שצריך לפרש דסתם חלב לגבינה לכן אינו מתחייב בפחות מגרוגרת בחולב ומגבן והא דתנן בהמוציא דחלב כדי גמיעה היינו במפרש להדיא לגמיעה דל"ל דסתם חלב לגמיעה דא"כ יתחייב אפי' פחות מכגרוגרת כל שיש בו כדי גמיעה כדאשכחן בסוף פרק כלל גדול בהמוציא פי פרה לגמל כיון דחזי לפרה אע"ג דלא חזי לגמל חייב הואיל והוא חזי לפרה ולפמש"כ בשם הר"ן ובכוונתם דבמפרק, דהיא תולדה דדש לא מקרי מפרק אלא בשכוון לכך וכשלא נתכוון להמשקה לא מקרי מפרק כלל ניחא דבמלאכת הוצאה דהיא אב כל שהוציא כפי פרה לגמל אע"ג דלא חזי לגמל מ"מ אמרינן כיון דחזי לפי פרה לכו"ע הו"ל הוצאה חשובה כדאמרינן בפ' המצניע אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו לא יתחייב דבטלה דעתו אבל במפרק דהיא תולדה דדש ובתר דידי' אזלינן כל שחילבו לשם מלאכה וכיון דהוא חולבו לגבינה וכיון דפחות משיעור לגבינה חולבו פטור דבתר מחשבתו אזלינן לא בתר רובא דעלמא כנ"ל ודע דהפוסקים כר"ש סמכו על הא דגרסינן בשלהי שבת בכלהו שבת הל' כר"ש לבד ממוקצה מחמת מיאוס דאיפלגו רב אחא ורבינא וס"ל דלאו באיסור מוקצה לחוד כיילי

אלא בכל דיני שבת א"כ נראה פשוט דגם במקלקל דס"ל לר"ש דבמקלקל בהבערה וחבורה חייב קיי"ל נמי כר"ש ולא מיבעי לשיטת רש"י דפלוגתא דמקלקל בחבורה והבערה תליא בפלוגתא דמלאכה שאצל"ג א"כ פשוט דכיון דקיי"ל כר"ש דמלאכה שאצל"ג קיי"ל נמי במקלקל כוותי' אלא דאפי' להחולקין על רש"י דלא תליא פלוגתא בזה מ"מ כיון דעיקר סמיכת הפוסקים כר"ש היא מהא דבכולהו שבת הלכה כר"ש ממילא דגם במקלקל הלכה כר"ש:

ה' ח ט הנה רבינו חושב שני מינים בשגגת שבת שהוא פטור א' בחישב לעשות מלאכה זו ועשה מלאכה אחרת שחשב להרוג בהמה זו ועקר אילן שלא נעשית מחשבה דנטילת נשמה כ"א קצירה וק"ו אם נתכוון למלאכה קלה ונמצא חמורה שזרק לכרמלית ונחה ברה"ר והשני שנתכוון לגוף זה אלא שלא נתכוון למלאכה שסבור שהיא תלוש ונתכוון לחתיכה ונמצא שהוא מחובר ונראה מדברי רבינו שבזה שלא נתכוון למלאכה פטור מטעם מלאכת מחשבת לכן כתב רבינו שאינו חייב כלום וראיתי להרב לח"מ שתמה ע"ד רבינו שכתב בנתכוון להגבי' את התלוש ונמצאת מחובר שא"ח כלום שהרי כלל אמרו בהל' שבת שכ"מ שנאמר פטור איסורא מיהו איכא והרי בנתכוון להגבי' את התלוש ס"ל לאביי דפטור וכש"כ בנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר דפטור אבל אסור לאביי והאיך.

כתב רבינו דא"ח כלום ואני תמה על תמיהתו דהא כללא כייל רבינו דכל הנאמר בו פטור אבל אסור הוא שאם עשאו בזדון מכין אותו מכות מרדות ובוודאי דהאי כללא דכל פטור שנאמר בשבת היא אסור אינו אלא שלא לעשותו לכתחילה ורבינו הוסיף עוד שמכין אותו מכות מרדות אבל בשוגג ולא ידע אינו ענין לעונש לכן בנתכוון למלאכה אחת ונעשה אחרת וכן בנתכוון למלאכה דרבנן ועשה מלאכה אחרת חייב מכות מרדות שהרי נתכוון לעשות איסור ונעשה איסור ואפי' בנתכוון למלאכה דרבנן ונעשה מלאכה דאורייתא כיון שעשה איסור במזיד מדרבנן ונעשה איסור חייב מכות מרדות אבל אם נתכוון לעשות בהיתר גמור ונעשה איסור בשגגה אין מקום לחייבו מכות, מרדות כיון שנעשה בשגגה ואפי' באיסור דאורייתא אין עונשין בשוגג לכן היטב רבינו שבבא קמייתא ובמציעתאשנתכוון עכ"פ לאיסור ונעשית ע"י מלאכה וכן בבא מציעתא שנתכוון לאיסור דרבנן כתב פטור שמכין מכות מרדות ובבא בתרא שנתכוון להיתר כתב שאינו חייב כלום שאין מקום לענוש אותו כלל ועיין בכ"מ בה"ג ותימא על הלח"מ שעמדו לו בקושיא:

ה"י הי' לפניו ב' נרות דולקות או כבויות נתכוון לכבות את זו וכבה את זו או להדליק את זו והדליק את זו דעת רבינו שאם הי' באותו המין ושתיהן אסורות בנתכוון את זו ועשה מלאכה באחרת חייב ולא מקרי מתעסק כיון שנתכוון למלאכה האסורה אבל בנתכוון ללקוט תאנים שחורות וליקט לבנות אע"פ ששתיהן אסורות וגם הן מין אחת לענין תרומה מ"מ פטור לענין שבת אבל הראב"ד בהשגות וכ"ד התוס' והרמב"ן בפ' כלל גדול דף ע"ב ע"ב דגם במין אחד ממש והוא מאותה מלאכה מ"מ פטור כשלא נתכוון לזו והאמת כי פשט הסוגיא דכריתות משמע כדעתם אמנם מצאתי קצת סמך לדברי רבינו (כי בפשט הסוגיא נהי שכתבו התוס' דמאביי ורבא אין להוכיח דס"ל כשמואל מ"מ אין הוכחה דפליגי על שמואל וקאמר דה' כבתראי] מהא דגרסינן בירושלמי פ' המצניע דעל הא דתנן המתכוון להוציא לפניו ובא לו לאחריו דפטור ובנתכוון להוציא לאחריו ובא לו לפניו חייב תלי לה בפלוגתא דר"ש שזורי ור"ש וכן הוא בש"ס דילן שם בשבת דף צ"ב ולא עוד אלא דאפי' בנתכוון לאחריו ובא לו לאחריו ס"ל לר"א דפטור ורבא פליג עליו שם וס"ל לרבינו דבנתכוון לאחריו ובא לו לאחריו שלא במקום זה שחשב עליו דמי למתכוון לתאנה זו ועלה בידו תאנה אחרת דלר"א פטור והיינו כשמואל ורבא פליג עלי' ופסק הלכה כרבא דהוא בתרא גם דפשט המשנה אזיל כוותי' ועיין בש"מ בשם התוס' הרא"ש דיש נוסחאות דגורסין בברייתא שהובא שם לסיוע לרבא בנתכוון לכבות את זו וכיבה את זו דחייב שלא כנוסחאות דילן דגרסי פטור, ממילא דאין מברייתא זו ראי' לדינא דשמואל במין אחד ממש לאסור ובזה עלה דברי רבינו כהוגן ומ"מ כ"כ שהראב"ד והתוס' והרמב"ן חולקין ע"ד רבינו ומ"מ יראה דגם לדעת רבינו אם הי' אחת גדולה ואחת קטנה שיש קפידא אע"פ שהיא מין אחד פטור כמו בתאנים שחורות ולבנות:

ודע דשתי מיני מתעסק הם א' שנתכוון על מין זה שנתכוון ללקוט תאנים וליקט ענבים אעפ"י שאיסורן שוה מ"מ לא נתכוון על מין זה ויש בזה בין רבינו לרש"י כריתות י"ט ע"ב דלרש"י גם במין א' כגון שנתכוין ללקוט תאנה זו וליקט אחרת מקרי מתעסק ולרבינו דווקא במין אחר כתאנים וענבים או אפי' במין א' כתאנים שחורות ולבנות אבל במין א' לא ורבינו בה' י' כתב עוד דאפי' אם נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב וזה צ"ע דודאי כיון דאיכא קפידא שלזה הי' מתכוין להרוג שהי' שונאו וודאי לא גרע מתאנים שחורות ולבנות והכי משמע מכריתות י"ט דפריך על שמואל דפוטר מתעסק בשבת מהא דתנן בשבת בהי' לו ב' תינוקת למול אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל של אחר שבת בשבת ר"א מחייב חטאת ור"י פוטר וע"כ לא פטר ר"י אלא דס"ל טעה בדבר מצוה אע"פ שלא עשה מצוה פטור אבל מתעסק חייב ולרבינו דס"ל

בנתכוין להרוג את זה והרג זה כיון דחד מינא חייב מאי קו' מזה נראה דגם לרבינו היכי דאיכא קפידא רבה בגופין גם במין א' מקרי מתעסק לכן בזה דאיכא קפידא שהנולד לאחר שבת נימול באיסור והנולד בשבת נימול בהיתר כל שהם שתי גופין אע"פ שהיא מין א' מקרי מתעסק אמנם יש לדחות דשמואל ודאי סבר דגם במין א' מקרי מתעסק כדמשמע התם פשטא דסוגיא אלא דרבינו פסק דלא כשמואל א"כ אין ראי' אבל מ"מ מסתבר כמש"כ אמנם יראה דלא מקרי מתעסק אפי' לדעת רש"י וראב"ד דגם במין א' אלא בשינוי גופין שנתכוין לגוף זה ועלה בידו גוף אחר כגון בתאנים וענבים שנתכוין לגוף זה ועלה בידו גוף אחר אבל אם נתכוין לגוף זה ועלה בידו אלא שהי' שגגה בידו כגון בתינוק למול בשבת שהי' סבור שנולד בשבת והוא זמן מילה ולבסוף נודע לו שנולד בע"ש או אחר השבת אין זה ענין למתעסק שהרי נתכוין לגוף זה ועלה בידו אלא שטעה באיכות שלו לא מקרי מתעסק וכן לר"ש דס"ל בפ"ד דב"ק ובפ' הנשרפים דנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה נראה פשוט דאם נתכוין לגוף זה וארב עליו אלא שטעה והי' סבור שהוא בנו של ראובן ונמצא דהי' בנו של שמעון דחייב מיתה שהרי הרג את הגוף שארב עליו אע"פ שטעה שהי' סבור שהגוף הזה נולד מראובן והא דפריך התם מכריתות מתינוקת לשמואל דס"ל מתעסק פטור ולא מוקי לה שלא נתחלפו לו התינוקת רק שהטעות הי' שסבור שזה התינוק נולד בשבת ונמצא שנולד בע"ש או אחר השבת וי"ל כיון דתנן מי שהי' לו שתי תינוקת ולא נקט מי שהי' לו תינוק למול אחר השבת משמע שהי' הטעות בחילוף התינוקת לכן פריך שפיר והכי נמי משמע מדברי התוס' שבת: מצאתי באופן אחר.

הנה בענין מתעסק גרסינן בסנהדרין ס"ב ע"ב ובכריתות י"ט אר"נ א"ש המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, וראיתי להגאון רע"א ז"ל שכתב דדוקא מחיוב קרבן פטרי' רחמנא אבל אסור מיהא מדאורייתא ובאמת דלישנא דמלאכת מחשבת אסרה תורה משמע דכל שאינה מלאכת מחשבת לא נאסר כלל במלאכת שבת וכן מבואר בדברי הפוסקים דגם לר"ש דס"ל מלאכה שא"צ לגופה פטור דווקא בשבת לא בשאר איסורים משום דבשבת בעינן מלאכת מחשבת לא בשאר איסורין ובזה הי' אפשר ליישב קו' התוס' סנהדרין ס"ב ע"ב דל"ל תרי קראי אשר חטא בה למלאכת מחשבת ולמש"כ איצטריך תרי קראי דמאשר חטא בה לא שמעינן אלא, למיפטרי' מקרבן אבל איסורא איכא ומחויב חבירו היודע לאפרושי' מאיסורא אבל משום מלאכת מחשבת ליכא איסורא כלל כמו מלאכה שא"צ לגופה לר"ש והגאון בעל מקו"ח כתב בסי' תל"א דלא פטר רחמנא מתעסק אלא בדבר הצריך מעשה דלא

מקרי עושה מעשה כשלא נתכוון לעשות מעשה זו וכדחזינן נמי לענין מצוה דגם למ"ד מאצ"כ מתעסק לא יצא אבל בדבר דאסרה תורה בלי מעשה גם מתעסק לא הותר ודבריו נראין אמנם התוס' בסנהדרין שם כתבו דאיצטריך תרי מיעוטא מאשר חטא בה ומלאכת מחשבת דמשום מלאכת מחשבת לא הוי דרשינן למעוטי כסבור שהיא תלוש ונמצאת מחובר שהרי נתכוון לאותה חתיכה אבל מאשר חטא בה ממעטינן גם בנתכוון לאותה חתיכה דקסבר שהיא תלוש ונתכוון לחותכה ונמצא שהיא מחובר דמ"מ לא נתכוון לחתיכה זו דמחובר דהיא אסורה ועיין בתוס' כריתות דף י"ט ע"ב דעל הא דאמרו שם דרבא ס"ל דנתכוון לחתוך התלוש וחתך מחובר דפטור וכתבו התוס' דמיירי דנתכוון לחתוך חתיכה זו שסבר שהי' תלוש ונמצא שהוא מחובר דפטור דלא נתכוון לחתיכה דאיסורא דהא כל שוגג לא נתכוון לאיסור ותירצו דהתם טעה בדבר שאנו יודעים שהוא אסור אבל בנתכוון לחתוך תלוש ונמצא שהוא מחובר סבור לעשות דבר שהוא היתר לכ"ע ביאור הדברים דכשנתכוון לעשות מעשה זו ועשה מעשה זו בין שטעה בדין בין שטעה שסבור שהוא חול ונמצא שהוא שבת הרי נעשית מחשבתו במעשה אשרעשה אבל בטעה שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר הרי לא נעשה כלל המעשה מרצונו כי התורה אסרה מלאכה דקצירה והרי לא נתכוון לזה כלל שהרי סבר שהוא תלוש ודכוותה גם בשחוטי חוץ בשטעה בשחיטה שלא נתכוון לשחוט שסבר שהיא מתה הרי לא עשה המעשה שחיטה כלל בכוונה ומה שנעשה שלא בכוונה לא מקרי מעשה כלל ולכן בטעה על שבת שהיא חול חייב חטאת כמבואר בר"פ כלל גדול [ובס' טורי אבן בחי' לר"ה דף כ"ח כתב דעיקר כדעת הרא"ה דגם למ"ד מאצ"כ מ"מ בטעה על ר"ה שהוא חול לא יצא כדאמרינן שם בשמע קול שופר ותקע שלא בכוונה לא יצא גם למ"ד מאצ"כ בסבר שהיא חמור בעלמא ומ"ל קסבר שחמור דלא יצא לד"ה ומ"ל בטעה ביום דסבר שהוא חול ואינו אלא דברי תימה דודאי שאני ושאני דהא דכוותי' באיסורין בסבר שהוא חול ועשה מלאכה לא מקרי מתעסק למעוטי גבה שהרי עכ"פ עשה מלאכה בכוונה אבל בעשה מלאכה כמתעסק שסבר שהוא תלוש ונתכוין לחותכו מקרי מתעסק שהרי עשה שלא בכוונה וכשם דמקרי מתעסק לגבי איסורא כן נקרא מתעסק לגבי מצוה וזה ברור] והנה מבואר בדברי תוס' סנהדרין הנ"ל ומדברי תו"י המובא בש"מ כריתות י"ט ע"ב דבמתכוין לעשות מלאכה בחפץ זה ועשאה בחפץ אחר שנתכוין לחתוך ענבים וחתך תאנים שלא בכוונה מיפטר מטעם מלאכת מחשבת אבל בנתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר על אותו חפץ מיפטר מטעם אשר חטא בה כלומר שיתכוין למעשה אשר עשה לא שנעשה המעשה בלא כוונה, והנה יש הפרש בין המתעסק שלא על אותו חפץ דאימעוט מטעם

מלאכת מחשבת אין דין, זה אלא בשבת בלבד אבל כשנעשה המעשה שלא בכוונה גם בשאר חיובי חטאת פטור דאשר חטא בה לא נאמר בשבת אלא בכל חיובין של חטאת: וכן מבואר להדיא בש"ס בכריתות י"ט דעל הא דמקשה התם לשמואל דס"ל מתעסק בשבת פטור מותב התם מהא דהי' לו שני תינוקת א' למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת דר"א מחייב ור"י פוטר וע"כ לא פטר ר"י אלא משום דטעה בדבר מצוה אבל לא משום מתעסק ומשני הנח לתינוקת הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי.

חייב וכתב הש"מ דחבורה בשבת למאן דס"ל מקלקל חייב דין חבורה לחייב בה מתעסק כיון דלא נאמר בזה מלאכת מחשבת ומשמע דעכ"פ לא גרע משאר איסורין לפיכך מה שפטור בשאר איסורין פטור נמי בחבורה ובהבערה דבשאר איסורין נמי לא נאמר מלאכת מחשבת והתוס' בשבת ע"ג ע"א בד"ה אלא לאו כתבו להקשות בהא דתניא חומר בשבת משאר איסורין דשבת חייב שתים בעשה שתיהם בהעלם אחד משא"כ בשאר מצוות וחומר שאר מצוות שאם עשה שוגג בלא מתכוין חייב משא"כ בשבת ואוקי לה רבא דרישא חומר בשבת משאר מצוות הוא בע"ז וסיפא דחומר בשאר מצוות היא בחלבים ועריות דלמה לא אוקי בש"ח דעל שחיטה וזריקה לא לקי אלא אחת והיינו חומר בשבת משאר מצוות וחומר בשאר מצוות משבת דבשחוטי חוץ שחט דהוא סבר שהוא חולין ונמצא קדשים בהמה אחרת חייב ובשבת חתך כסבר שהיא תלוש ונמצא מחובר פטור כן הגיהו מוהרש"א ומהרש"ל והוא מוכרח בדבריהם הנה מבואר בדבריהם דבכסבור שהוא חול ונמצא שהוא קודש לא פטור אלא בשחט בהמה אחרת ס"ל להאחרונים דמקרי מתעסק למסקנא אבל בשחט בהמה זו ונמצאת שהיא קדש לא מיפטר ולא מקרי מתעסק בשאר איסורין אלא בכשלא נתכוין לעשות כלל המעשה ואפי' בסבור שהיא חולין ונמצאת בהמה אחרת של קדש הוי ס"ד דתוס' דחייב בש"ח וע"ז תירצו התוס' דלא מצי לאוקמי בחתך תלוש ונמצא מחובר אחר דא"כ מה ארי' דלא נתכוין למחובר הא בשבת כל שנתכוין למחובר זה ונמצא מחובר אחר פטור מטעם מלאכת מחשבת והא לא מצינו למימר דבשחט קדשים אלו ונמצאת קדשים אחרים דבשבת פטור במחובר זו ונתכוין לאחרת ובקדשים כיון דתרוי' איסורא נינהו חייב דאין זה בכלל שגג ולא מכוין שהרי עכ' נתכוין למעשה האסור וכן פי' בחי' מוהרש"א בסנהדרין דף ס"ב ע"ב וכתבו עוד דלא מצי למימר שגג בלא מתכוין דשבת דמיירי בנתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר דלא נתכוין כלל למלאכה דקצירה דאז פטור בשבת מאשר חטא בה דלא נתכוין למלאכה כלל א"כ גם בש"ח כיו"ב כשנתכוין לחתוך את

המתה וחתך חי' שלא נתכוין לשחיטה פטור אבל כשנתכוין לשחוט חולין ונמצא שהוא קדש אין זה ענין לנתכוין לחתוך תלוש ונמצא שהוא מחובר דהתם לא כיון למלאכה ולא נזכר כלל בדברי תוס' בתירוצם בנתכוין לחולין ונמצא שהוא קודש דיהי' מתעסק שזה דומה לסבור שהוא חול ונמצא שהוא שבת וגם בנתכוין לחולין ונמצא קדשים אחרים צ"ע אם לדמותו למתעסק ועיין בתפארת שמואל להגאון מהר"ש קאידנאוויר ז"ל ואע"פ שראיתי בדברי אחרונים שהבינו מדברי התוס' דבסבור שהוא חולין ונמצאת קדש דמי' לחותך תלוש ונמצאת שהיא מחובר וכן ראיתי להגאון מוהרע"א ז"ל בתשו' סי' שגם הוא ז"ל הבין כן מדברי התוס' לא כן אנכי עמדי שלא נזכר כלל כן בדברי התוס' ומש"כ דבנתכוין לחתוך תלוש שלא נתכוין למעשה קצירה פטור כמו כן לענין שחוטי חוץ לאו בנמצא שהוא קדש אלא כעין מתעסק דשבת שלא נתכוין למעשה שחיטה וגדר מתעסק הוא שלא נתכוין כלל למעשה שנעשה ע"י וזה בנתכוין לחתוך מתה ונמצאת חי' וכבר הארכתי בזה ועיי"ש בתשו' הגאון הנזכר שה"ר לדבריו מפ"ב דשבועות תנן בנעלם מקדש דחייב והאי העלם מקדש הוא לפי שסבור שהוא חולין הרי דלא מיפטר מטעם מתעסק והנה לפמש"כ בשם הגאון בעל מקו"ח דבמידי דא"צ מעשה לא פטרינן מטעם מתעסק ניחא דהא בטומאת מקדש חייב אפי' בנטמא בעזרה אמנם לפמש"כ דבקסבר שהיא בהמת חולין ונמצא שהיא של קדש כיון שנעשה המעשה בכוונה חייב דלא מקרי מתעסק אלא כשנעשה המעשה שלא בכוונה א"ש בפשיטות:

וא"ל לפמ"ש דבסבור שהוא חולין ונמצאת של קדש דנתכוין לחפץ זה ולמעשה זו לא מקרי מתעסק ודווקא כשלא נתכוין למעשה זה כלל מהא דאמרינן בזבחים דף מ"ז מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול שנאמר ושחט את בן הבקר שתהי' השחיטה לשם בן בקר ופירשו התוס' בחד פירושא שקסבר שהיא חולין ולא נתכוין לשם שחיטת קדשים ולעיל מיני' אמרינן חטאת ששחטה לשם חולין כשרה משום חולין פסולה ופרש"י לשם חולין שיודע שהיא חטאת ושחט לשם חולין כשרה דאין חולין מחללין קדשים משום חולין קסבר שהיא חולין פסולה הרי דמקרי מתעסק בקסבר שהיא חולין אע"פ שנתכוין למעשה השחיטה וגם נתכוין לחפץ זה של בהמה זו נתכוין נראה דש"ה דהא שחיטת קדשים בעי כוונה כדדרשינן מושחט את בן הבקר אלא משום דסתמא לשמה קיימא כדאמרינן ברפ"ק דזבחים אמנם לא אמרינן כן אלא בידע שהיא קדשים אבל בסבור שהם חולין סתמא לאו לשמן קאי ומה"ט בסבור שהיא חולין ונמצא שהיא קדש לא אמרינן עקירה בטעות לא שמה עקירה כדאמרינן במנחות דף מ"ט בקסבור שהם אלים והם כבשים ושחטן לשם אלים דעקירה בטעות לא שמה עקירה לרבה וכן פסק רבינו

בפ' ט"ו מה' פסולי המוקדשין כרבה אלא דלא אמרינן עקירה בטעות לא שמה עקירה אלא היכאדסתמא כשר דאין זה מחשב עקירה והו"ל כסתם אבל בסבור שהיא חולין ושחטו לשם חולין כיון דלא נתעסק כלל בקדש סתמן לאו לשמן קאי ופסול כמו עודר בנכסי הגר וסבור שהוא שלו דלא קני אע"ג דהו"ל בטעות דאי הוי ידע שהוא של הפקר וודאי הי' נתכוין לקנות אלא דמ"מ כוונה לקנות לא הוי ועיין ר"ה דף ל"ג ע"ב דאמרינן דהאי תנא אפשר תוקע לשיר נמי מתעסק קרי לי' וא"ל דאם כן האיך פשיט בחולין דף ל"ג דמתעסק בחולין כשר מדגלי רחמנא מתעסק בקדשים דפסול מכלל דבחולין כשר ולמ"ש דבמתכוין לחפץ זה שקסבר שהוא חולין ל"מ מתעסק גמור א"כ י"ל דבכה"ג כשר בחולין אבל לא מתעסק גמור והמעיין שם בסוגי' היטב יראה דלק"מ והנה כ"כ שדעת הגאון מוהרע"א ז"ל דמתעסק בשאר איסורין היינו במתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר בשאר איסורין אסור אמנם נראה דבשבת וודאי שאין מקום לאסור דבהדי' אמרינן מלאכת מחשבת אסרה תורה לכן מתעסק פטור משמע דכל שאינו מלאכת מחשבת לא נאסר כלל ואפי' את"ל במתכוין ללקוט שחורות וליקט לבנות דמ"מ נתכוין למלאכה לא מיפטר אלא מקרבן אבל איסור מיהא איכא דעכ' מתכוין לעשות מלאכה בנתכוין לחתוך תלוש והוא מחובר דלא נתכוין למלאכה וודאי דלית בי' שום איסור ד"ת ואפי' את"ל דמדרבנן מחויב מיהו אחר היודע מחויב לאפרושי מאיסורא וכמו שנראה מדברי הכ"מ בה"ג וכבר כתבתי מזה בריש דברינו, והנה בנתכוין לעשות מלאכה אלא שסבור הי' שמותר כגון שנתכוין למול וסבור הי' שהגיע זמנו למול אין זה בכלל נתכוין לתלוש ונמצא שהוא מחובר ל"מ במילה דאינו אלא דחוי' אלא דאפי' בעבודת המקדש דקיי"ל ביומא דף מ"ז דהותרה במקדש מ"מ כיון שנתכוין למלאכה אעפ"י שלדעתו הותרה מ"מ לא מקרי מתעסק וזה נתבאר בדברי תוס' הובא בש"מ כריתות דף י"ט בהא דמותיב התם לשמואל דס"ל מתעסק בשבת פטור והיינו מתעסק בענבים אלו ועשה מלאכה בענבים אחרות מהא דהיו לו שני תינוקת למול א' בשבת וא' לאחר השבת דר"א מחייב ור' יהושיע פוטר וע"כ לא פטר ר"י אלא משום טעה בדבר מצוה והקשו התוס' דהא גם לרבא קשה דהר"ז כנתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר שהרי סבר הוא שהוא מותר ותירצו דדוקא בנתכוין לתלוש דלא נתכוין למלאכה כלל אבל כשנתכוין למלאכה אעפ"י שנ"ל שהיא דחוי' מ"מ לא מקרי מתעסק לרבא וממילא מוכח דגם בעבודת המקדש אע"פ דהיא הותרה ל"מ מתעסק כדמוכח מהא דפ' אלו דברים בשחטו ונמצא בע"מ דחייב חטאות ולא מקרי מתעסק אמנם יש לדקדק מהא דשלהי פרק הקומץ דאמרינן התם דרבינא אזל בתר מר בר רב אשי בשבתא דריגלא איפסקא לי' קרנא דחוטי ולא

א"ל כד מטי לביתי' א"ל מהתם איפסק א"ל אי אמרת לי מהתם שדיתי' והא אמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה תרגומה רב בר שבא קמי' דרב כהנא בלאו דלא תסור דדוקא באיסור דרבנן דוחה כבוד הבריות וא"ד מהתם א"ל וא"ל מאי דעתך למשדי' והאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה והא תרגומה רב"ש קמי' דרב כהנא בלאו דלא תסור ה"נ בכרמלית דרבנן, ומשמע להדי' דברה"ר הי' מחויב להפשיט בגדיו ונהי דלליש נא בתרא כיון דא"ל רבינא וידע בר"א שנפסק הי' צריך להפשיט בגדיו כדי שלא יעשה מלאכה דאורייתא מ"מ ללישנא קמא דלא א"ל משמע דאם היא מד"ת צריך להגיד לו והכי כיון דאינו אלא מתעסק שהרי הי' סבור שהוא מלבוש ואין כאן משא כלל דמי לסבור שהוא תלוש ונמצא מחובר או לסבור שהוא רשות היחיד ונמצא רה"ר דלית בזה איסור כלל ול"ד לנתכוין למול בן שמנת ימים ונמצא שהוא בן ז' דל"מ מתעסק דהתם נתכוין למלאכה אלא דלצורך שרי משא"כ קסבור שהוא מלבוש דאין כאן שום סרך מלאכה וודאי דמקרי מתעסק א"כ גם ברה"ר אין צריך להגיד לו, וראיתי להגאון ש"א בדיני שבת סי' נ"ח שכתב דאם ראה א' שנפסק לחבירו ציצית ברה"ר כיון דקיי"ל דאין כבוד הבריות דוחה לל"ת שבתורה וכיון דהיוצא בטלית שאינו מצויצת חייב חטאת תלי' בפלוגתא דהרא"ש והפוסקים בכלאים ד"ת אם א' א"י שהוא לבוש כלאים וחבירו יודע אם מחויב להגיד לו דבשוא"ת אף איסור דאורייתא נדחה מפני כבוד הבריות ולדעת הרא"ש כיון דזה א"י אע"ג דחבירו יודע לדידי' הוא שוא"ת מה שאינו מגיד לו וחבירו הוא שוגג ולשאר פוסקים כיון שלחבירו הלובש הוא בקום ועשה אף על גב דלדידי' הוא שוא"ת מ"מ כיון שהלובש הוא קום ועשה מחויב להגיד לו וה"נ בציצית שנפסקו בשבת ברה"ר וא"י וחבירו יודע שנפסקו לדעת הרא"ש כיון שהלה א"י אע"ג דאיהו יודע מקרי לדידי' שאינו מגיד לו שוא"ת ואינו מחויב להגיד לו ולדעת שאר פוסקים מה שחבירו עושה מעשה אע"פ שהוא א"י מקרי לדידי' נמי קום ועשה, ולדידי גם לדעת שאר פוסקים אפשר דאינו מחויב להגיד לו ול"ד להמוציא כלאים בבגד חבירו דמחויב להגיד לו לדעת רוב הפוסקים דהתם בין לדעת הסוברין דמתעסק אסור מיהו מה"ת בין לדעת הסוברין דמתעסק ל"מ עושה מעשה בכלאים גם בלי מעשה אסור אבל בשבת דכל שאינו מלאכת מחשבת ליכא איסור כלל וכמו שנראה ג"כ מדברי תוס' שבת ר"פ במה אשה א"כ כל שא"י וסבור שהוא לבוש בהן והרי זה דומה לסבור שהוא רה"י ונמצא רה"ר דליכא בי' דררא דאיסור דאורייתא ואפי' את"ל שהיא איסור דרבנן הא בדרבנן אתי כבוד הבריות ודחי לל"ת ומהא דשלהי הקומץ ל"ק בין לל"ק בין לל"ב דלל"ק י"ל כמש"כ הגאון ש"א וקיימתי' מסברא דנפשאי די"ל דמר בר רב אשי בנחותא

א"ל שטוב עשה שלא הגיד לפי שאם א"ל מהתם והי' יודע בדבר הי' צריך להפשיט מעליו שהרי אלו ידע לא הי' כמתעסק וללי"ב הא ע"כ רבינא ל"ח לכבוד הבריות שהרי גם בכרמלית הי' דעתו שצריך להפשיט וע"כ דס"ל דזה לא מקרי כבוד הבריות דאפשר לילך פחות פחות מד' אמות וכמבואר בר"פ מי שהחשיך לכן צ"ע בדין זה ובה' שגגות נאריך עוד בד"ז אם יגמור ד' עלי:

ה' ט"ו מלאכה שהיחיד יכול לעשותה לבדו ועשו שנים בשותפות בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה כגון שעקר זה החפץ מרשות זה והניח השני ברשות אחר בין שעשו שניהם מתחילה ועד סוף כגון שאחזו בקולמוס וכתבו או שאחזו בככר והוציאו מרשות לרשות הרי אלו פטורין זה מבואר בש"ס בפ' המצניע וראיתי בתשו' הגאון ח"צ שצידד בסי' פ"ב דשנים שעשו נהי דפטור מקרבן מ"מ אסור מד"ת מידי דהוי אח"ש ול"נ כן מדברי רבינו שהרי דימה זה לזה עוקר וזה מניח ובזה עוקר וזה מניח וודאי דלא מיתסר מד"ת כדמוכח בר"פ מי שהחשיך וכן בעירובין בפ' המוציא תפילין גבי נותנו לחבירו גם מה שצידד דדוקא בשבת פטור ואינו חייב עליו לא כן בשאר איסורין עיין בחי' ליו"ד סימן פ"ז ומ"מ אע"פ שרבינו דימה שנים שעשו לזה עוקר וזה מניח מ"מ אינם דומים לגבי הא דשנים שעשו כגון שהגבי' קורה כבידה בזה אינו יכול וזה אינו יכול חייב כמבואר בש"ס ובדברי רבינו אבל בזה עשה חצי מלאכה שזה הגבי' החפץ וזה הניח החפץ גם בזה א"י וזה א"י פטור וזה מבואר בלשון רבינו בהט"ז [שכתבועשו המלאכה בשותפות מתחילה ועד סוף חייבין משמע בזה עוקר וזה מניח בכה"ג פטורין]: פ"ב ה"א דחוי' היא שבת אצל חולי מבואר הוא בפרק בתרא דיומא מיהו אין מחללין למי שמומר לחלל שבת או מומר להכעיס אבל במומר לתיאבן לעבירה אחת נראה וודאי שמחללין עליו את השבת וכדדרשינן בע"ז דף כ"ה א"ל ר"י אני שונה לכל אבידת אחיך לרבות המומר דמחויב להחזיר אבדתו דהוא בכלל אחיך והוא בכלל וחי אחיך עמך וכן אסור להלותו ברבית כמבואר ביו"ד סימן קנ"ט סעיף ב': וראיתי להטור והב"י יו"ד סי' רנ"א שכתבו בשם הר"א ממיץ דעבריין שעבר במזיד על אחת ממצות ל"ת שבתורה אפי' לתיאבון שאינו בגדר אחוה להיות בכלל וחי אחיך עמך ואינו נכלל בקרא דמאחד אחיו דכתיב בפ' ראה ואינו מצווה לפדותו והא דאמרינן בגיטין דף מ"ז דא"ל רבנן לרב אמי דביקש לפדות האי דזבן נפשי' ללודאי ופרש"י שם אומה דאוכלין בשר אדם חי דהא אוכל נבילות וא"ל ר"א דאימא אוכל נבילות לתיאבון וא"ל דאף בשעתא דהוי"ל היתר קאכל נבילות ולא פריק לי' אלמא דאי הוי אוכל נבילות לתאיבון הי' מצוה לפדותו התם מידת חסידות הוי עבד ר"א אבל מצד הדין כל שאוכל נבילות אפי' לתיאבון כל שהוא מועד לכך יצא

מכלל אחוה ואינו מצווה להחיותו אלא כשאוכל להכעיס אסור להחיותו והב"י כתב בסי' הנזכר שכן דעת הר"מ ז"ל וראיתי בספר חוות דעת ביו"ד סי' קנ"ט שהקשה כיון דאינו מחויב לפדותו דלאו בכלל אחיו הוא אמאי אסור להלותו ברבית כל שאינו עובר להכעיס ולק"מ שהרי כתב הסמ"ג עשין סי' קס"ב דהא דדרשינן בע"ז כ"ה ע"ב דמומר לתיאבן הוא בכלל לכל אבידת אחיך אינו אלא שמצווה על ממונו של המומר אבל אין הישראל מחויב לתת ממונו חנם דלהא אינו בכלל אחוה לכן אסור להלותו ברבית דהיא בכלל ל"ת אחיך נשך כסף שהרי זה כנושך אותו ונוטל ממונו אבל אינו מחויב לתת לו מתנת חנם ונ"ל הטעם דהא במצות צדקה דכתיב בפ' ראה כתיב כי יהי' בך אביון מאחד אחיך ודרשינן מאחד המיוחדין שבאחיך כדדרשינן במגילה דכ"ח וביומא דל"ד מכבש אחד מהמיוחד והמובחר לכן מימעט המומר שאין אנו מצווין לפתוח לו יד ולסעדו אמנם מלכל אבידת אחיך דרשינן לרבות דכל קאי נמי אאחיך שכל שהוא אפי' מקצת אחיך שאינו ממובחרים שבהם מוזהר על אבידתו ומיני' ילפינן נמי רבית דאסור להלוותו וכיון דהאי וחי אחיך עמך לנתק הל"ת קאתי ולתקן הל"ת ממילא מצווה נמי להשיב לו וזה ברור.

אמנם קשה קצת כיון דנראה מדברי הסמ"ג דמומר לתיאבון אינו מצווה להחיותו אפי' בדאיכא ס"נ ממש והסכנה מזומנת שהרי הקשה מהא דגיטין מ"ז בהאי דזבין נפשי' ללודאי שהם אוכלי בשר אדם ולמה מותר לחלל שבת בשבילו ואפי' את"ל שדווקא על ממון של ישראל מעליא חס רחמנא אבל בגופי' אטרחי' לחוס אפי' על נפשו של מומר לתיאבון שלא ימות מ"מ אנה מצינו על מצוה שפטרו רחמנא שלא יתחייב להשתדל בממונו כלל שהמצוה הזאת תדחה שבת שהיא איסור חמור כרת וסקילה מיהו לכאורה מצינו כיו"ב בסופ"ק דכתובות בהא דתנן עיר שיש בה ישראל ונכרים רובו של ישראל ישראל רובו נכרים נכרי ואמרינן דלפקח עליו את הגל גם ברובו נכרים מפקחין ואין מצווין להחיותו כשרובו נכרים אמנם ראיתי להרמב"ן והר"א והריטב"א שפירשו דהא דאין מצווין להחיותו כשרובו נכרים היינו לפרנסו כדרך שמפרנסים עניי ישראל וברובו נכרים אין ב"ד מצווין לכך והיינו כשאין הסכנה מזומנת שאפשר לו לחיות בחיי צער אבל כשהסכנה מזומנת ה"ז כעין מפקחין את הגל ויש ללמוד מדבריהם דאפי' ע"י ממונם מחויבים [ועיין ברא"ש פ"ק דב"ק דף ט' בהא דאמרינן הידור מצוה עד שליש במצוה] ולפ"ד נראה דהא דמומר לתיאבון אין ב"ד מצווין להחיותו היינו ג"כ כעין שפירשו הרמב"ן וסייעתו דלאו ממש להחיותו אלא בדאפשר לו לחיות חיי צער אבל בדאיכא סכנה בדבר מצווין להחיותו ואעפ"י שמדברי הסמ"ג עשין סי' הנזכר לא נראה כן שהרי

הקשה מהאי דזבן נפשי' ללודאי והתם הסכנה מזומנת הי' י"ל דהוא ז"ל מפרש האי דלהחיותו כפשוטו אבל לפמש"כ בשם הרמב"ן וסייעתו גם בממונם מחויבים מצד הדין להצילו ומש"כ הב"י ביו"ד סי' רנ"א שהרמב"ם ז"ל הסכים לסברת הסמ"ק לא כתב כן אלא שמותר לתת צדקה גם למומר לתיאבון ודווקא במומר להכעיס אסור להצילו לחיים שכן מורה לשון רבינו ז"ל אבל י"ל דמודה רבינו ז"ל לסברת הרמב"ן דלהצילו ממיתה מחויבין הב"ד וכמש"כ ומלשון הש"ע בסי' רנ"א אין הכרע דלישנא דש"ס בפ"ק דכתובות נקיט: והנה נחלקו הפוסקים אם מחללין השבת עבור סכנת עובר דאיכא מ"ד דכל דלא יצא לאויר העולם אין מחללין עליו את השבת ואיכא מ"ד דמחללין עיין ברא"ש ור"ן ביומא פרק בתרא והם ז"ל כתבו דאין נ"מ דליכא סכנת עובר בלא סכנת אמו וממילא מחללין בשביל סכנת האם ולא הבינותי דהא נ"מ היכא דהאם היא מאותן שאין מחללין עליהם את השבת שהיא מהנך דמורידין ולא מעלין דפשיטא דאין מחללין עליו את השבת ובשביל סכנת העובר בשת"ל דמחללין עליו את השבת נראה וודאי דמחללין ועיין סנהדרין דף ע"ז בוולד הנוגחת ונראה פשוט דלדעת הסוברין דמחללין על העובר גם כשהאם א"ר לחלל עלי' את השבת מחללין על הוולד מיהו מסתברא דעד מ' יום לא מקרי עובר לחלל את השבת עליו: גרסינן בסנהדרין דף ע"ב אין לו דמים אפי' בשבת יש לו דמים אפי' בשבת ופרש"י דאם יש לו דמים בבא במחתרת שברור לו שלא בא על עסקי נפשות וכשהחתיר במחתרת נפל עליו הגל מפקחין ומחללין את השבת אבל כשאין לו דמים דרשאי להורגו בשנפל עליו הגל כיון דניתן להורגו בלא התראה גברא קטילא הוא משעת חתירה ויש לתמוה שהרי לא ניתן להורגו אלא משום דרודף הוא ואינו ניתן להורגו אלא בשעה שיש לחוש שבא על.

עסקי נפשות ויבוא הדבר לידי שפיכת דמים אבל בשעה שנסתלק הסכנה אסור להורגו א"כ אחר שנפל הגל עליו למה אין מפקחין עבורו שהרי כשבאין אנשים לפקח הגל כבר נסתלק הסכנה ומה זה שכתב רש"י דגברא קטילא הוא שהרי אז אין גברא קטילא ושמעתי מהגאון מוהר"א זצ"ל אבד"ק טשעכינאווי שהקשה כן וראיתי להפמ"ג בסי' שכ"ח ס"ק ד' שכתב דכיון דהי' אז בר קטלא, ולא ידענא מ"ק שהרי בשעת הצלה אינו בר קטלא ואולי י"ל כיון דאמרינן שם בסנהדרין דמחתרתו זו היא התראתו ובהתראה א"צ ג"פ כמש"כ לעיל בפ"א ה"א נהי דלא מקרי התראה ממש שהרי חוץ למחתרת לא ניתן להמיתו מ"מ לגבי האי דלא ניתן להצילו ע"י חילול שבת מקרי התראה ולא עדיף מרועי בהמה דקה שכל שהוחזקו בכך ע"י שעשו פעמים רבות אמרינן דלא מורידין ולא מעלין כמבואר בע"ז דף כ"ה ופשיטא דהנך דלא מורידין ולא מעלין כיון דאסור

להצילן ממות אסור לחלל השבת עבור וכ"כ בחי' דדוקא בהפקירו עצמן לאבד ממון של ישראל אע"פ שעושין להנאתן כיון שהם מזיקים אסור להצילן כשהוחזקו לכך אבל בשאר עבירות גם כשהחזיקו מ"מ מחויב להצילם ממות וכמש"כ לעיל ולגבי הא מקרי מחתרתו התראתו גם בפ"א, ודע שראיתי להרב בעלפמ"ג שצידד דבמחייבי מיתות ב"ד הגם שנגמר דינן בב"ד מ"מ אם לא נהרגו בע"ש כיון שאין מיתות ב"ד דוחה שבת מחויב להצילן בשבת מפני חיי שעה והא וודאי ל"נ כלל שכיון שנגמרו בב"ד ויש מ"ע לבער עושי הרעה וחשבינן למ"ע האיך יעלה על הדעת שיהי' מחויב להחיותו דנהי דאסור לעשות המצוה הזאת בשבת מ"מ ההיפך לחלל שבת כדי להחיותו חיי שעה וודאי דלא וכ"כ מזה בחי' לח"מ סי' כ"ז בהשמטות **(וע' בהגרע"א לאו"ח סי' של"א מש"כ בשם העיטור והרא"ם בתשובה דמשמע דעל מחויב מיתה אין מחללין את השבת.
המגיה.
)** ומהתימא על הרב בעל פ"מ דאזל בתר איפכא דבמחויבי מיתה ע"פ ב"ד ונגמר דינן להריגה פסק דחייבין להצילן בשבת כדי לחיי שעה ובבא במחתרת גם לאחר שנפל עליו הגל שכבר פסק הסכנה מהגנב כתב שאין מחללין עליו כיון שהי' בר קטלא ואיפכא מסתברא ועיין בכתובות דף ל"ד ע"ב דמבואר להדי' דאחר שבא במחתרת לאו בר קטלא הוא אלא שמ"מ י"ל דהוא בכלל לא מורידין ולא מעלין דמקרי לגבי הא התראה אבל א"ל דכיון דהוא גרם לעצמו ע"י פשיעתו שחתר ונפל עליו המפולת אין מחללין שכבר השגתי ע"ז בחי' לח"מ סי' כ"ז:
והנה אם יש לפניו בשר נבילה ולשחוט תרנגולת הי' מיני' עדיף אם לשחוט להצילו מאיסור נבילות או להאכילו נבילות להנצל מאיסור סקילה כיון דאיסורין דחויין לגבי חולה צריך להאכילו הקל תחילה כמבואר בפ' בתרא דיומא ודבר זה נשאל עליו הראב"ד הובא בדברי הרא"ש והר"ן בפ"ב דיומא וכפי מה שהביא הרא"ש בשמו דעתו לשחוט עבורו כי כבר ניתן השבת לחלל בהבערה ובישול ומחמין לו חמין אבל נבילה לא ניתן לדחות כלל כשיש בשר כשר ויש לדקדק כי מנ"ל כיון שכבר ניתן שבת לידחות שיהא זה קולא לגבי שאר איסורין שהרי במנחות ר"פ ר' ישמעאל אמרינן דאם יש ב' גרוגרת א' שנים בשני עוקצין והב' שלש בעוקץ אחד קוצרין זה שג' בעוקץ אחד אלמא דאפי' הוא מלאכה אחת מלאכת הקצירה בוחרין זה שהוא ממעט בקצירה ק"ו נטילת נשמה שאינו מוכרח כלל דזה קיל יותר מנבילה דאינו אלא איסור לאו ובוודאי שזה צריך ראי' מש"ס אמנם נראה שהראב"ד נתכוין לאותו שאמרו בר' פר"א דמילה פ"א שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאו דרך גגות וחצרות שלא ברצון ר"א דס"ל מכשירי מילה דוחה את

השבת מתקיף לה ר' יוסף שלא ברצון ר"א אדרבא ר"א הוא דשרי וכ"ת שלא ברצון ר"א דשרי אפי' דרך רה"ר אלא ברצון רבנן דשרי דרך גנות ואסור דרך רה"ר ומי שרי והתניא כשם שאין מביאין דרך רה"ר כך אין מביאין דרך גנות וקרפיפות וחצירות והקשו בתוס' ואפי' לר"א דס"ל מכשירי מילה דוחה שבת היכי שרי כיון דאפשר להביאו דרך גנות הא אמרינן לקמן בפירקין כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שתיהן מקיימין והכא כיון שיכול להביאו דרך גנות דליכא אלא איסור דרבנן אין לו להעבירו דרך רה"ר ובחי' הרשב"א כתב לתרץ דלא אמרינן דכ"מ שאתה יכול לקיים שניהם מקיימין אלא במקום שלא ניתן הל"ת לדחות אבל במקום שא"א לקיים המצוה בלי לדחות הל"ת אין מדקדקין לכן לר"א דס"ל דמכשירי מילה כמילה אריכתא הא כיון שא"א לקיים המצוה כ"א ע"י מילה דהוא חובל גם המכשירין אע"ג שאפשר לעשות דרך גנות מוציאין גם דרך רה"ר אע"ג דלגבי הוצאה לא ניתן לדחות מ"מ לגבי איסור שבת ניתן לדחות לכן נתקיימו דברי הראב"ד דנהי דאנן לא קיי"ל כר"א היינו דמכשירי מילה אין דוחין כלל שבת אבל מכשירין לצורך חולה דוודאי דחי שבת ואין הפרש בין מכשירי להרפואה עצמה כיון שניתנה שבת לדחות הו"ל כחילול חדא אבל להאכילו נבילות דלאו זה לא ניתן כלל לדחות כיון דיש בשר כשר לכן שוחטין ואין מאכילין נבילות ואין זה ענין להא דאמרינן בר"פ ר' ישמעאל דקוצרין זה שיש בו ג' בעוקץ אחד אע"ג דע"כ ניתן שבת לדחות קצירה אלא שבזה שתי קצירות ובזה קצירה אחת וכאן דאפי' במלאכה אחת אמרינן דמוטב למעט בקצירה אחת ואע"ג דגם קצירה שני' היא לצורך פקוח נפש שהרי צריך לשתי תנאים ק"ו בהוצאה מרה"י לרה"ר היכא דאפשר בהיתר אע"פ שעדיין ניתן שבת לדחות לגוף המילה ונ"ל דגם לסברת הרשב"א דהיכי דצריך לחלל שבת וע"כ ניתן לדחות לא קפדינן אריבוי בשיעורין אע"פ שיכול לעשות בלא ריבוי המלאכות כמו בהוצאה מרה"י לרה"ר ומילה דהוצאת דם דהיא משום חובל אינו אלא במקום דהוא הידור מצוה טפי דהא מבואר בר"פ ר"א דמילה דלר"א מביאו מגולה עפ"י עדים משום חבובי מצוה ונהי דתניא בשבת דף קל"ג דכ"ז שעוסק במילה חוזר אפי' על ציצין שאין מעכבין את המילה ואם סילק את ידו אינו חוזר על שאינן מעכבין מ"מ ל"מ לדעת בעה"ט דס"ל הלכה כר' יוסי דגם על שאינן מעכבין חוזר גם בסילק ידו דודאי ניחא דכיון דלר' יוסי חוזר גם על שאין מעכבין ולר"א מכשירי מילה הרי היא כמילה עצמו וכיון דהיא מחבובי מצוה מה שהביא דרך רה"ר הרי זה כמילה אריכתא ולא קפדינן מה שאפשר לעשות ע"י מיעוט מלאכות כיון שע"כ צריך לדחות שבת בשביל מילה אלא דאפי' לרוב פוסקים שחולקין על בעה"ע וס"ל דאם סילק ידו א"ח על שאינם מעכבין מ"מ נראה דסילק ידו מן המילה

ל"מ אלא אם סילק ידו לגמרי והסיח דעתו מהמילה שכבר נתעבד מצוותו מד"ת אבל אם עדיין עוסק בצרכי מילה להביא סכין חד וכיו"ב לא מקרי סילק את ידו כעין דאמרינן גבי הפסק בברכה לכן בזה שעוסק עדיין בצרכי מילה כחד חילול חשיב משא"כ בפיקוח נפש שעושה לצורך הדיוט וודאי למעוטי במלאכות עדיף אבל מ"מ כחד חילול חשיב עמש"כ בחי' ליו"ד לכן נהי דבג' תאנים בעוקץ אחד וב' תאנים בב' עוקצין קיי"ל למעט בקצירה עדיף ומביא ג' בעוקץ א' דל"ש בזה חבובי מצוה אמנם בלאו דנבילה ואיסור שחיטה שפיר כתב הראב"ד דכיון דאיסור שבת ע"כ ניתן לדחות והוא עדיין בצורכי החולה נחשב רק כחילול אחד וכדעת הרשב"א שכתבתי משא"כ איסור נבילה שהל"ת דנבילה לא ניתן כלל לדחות, ובהכי ניחא מה דהוי ק"ל בדברי הר"ן שכתב די"ל דנבילה חמור אע"ג דאין בו רק איסור לאו מ"מ חייב על כל כזית וכזית משא"כ באיסור שבת דאין בו אלא חילול חד וק"ל דהא בשבת חייב על כל משהו שהרי כיון דנקיבת הושט לדעת רוב הפוסקים אינו אלא טריפה אלא שאין שחיטה מועלת לו ואם מתה אחר ששחטו כיון שהושט הי' נקוב אין שחיטה מועלת לו וה"ז כמתה מאלי' אבל כל כמה שהוא חי אין דינו אלא כטריפה עיין ביו"ד סי' ל"ג ולדעת הפ"ח גם הרמב"ם ז"ל סובר כן ועמש"כ בחי' ליו"ד סי' הנז' ראי' לדברי הפרי חדש והרי בטריפה שהומת בשבת חייב ואפי' בשחט בה שנים או רוב שנים אמרינן הרי הוא כחי לכ"ד וחייב בשבת משום נטילת נשמה ואע"ג שראיתי להתוס' רי"ד בשבת דף קל"ו שהביא בשם הריב"ם דלמאי דאסקינן שם בשבת בחותך בבשר נפל א"ח בשבת גם בטריפה שהרגה בשבת לא מחייב משום נטילת נשמה מ"מ וודאי דבמשנה דפסחים פ' אלו דברים דף ע"ב מבואר להדי' להיפךשהרי מבואר שם דהשוחט את הפסח ונמצא טרפה בסתר פטור משום דהוי כאנוס אלמא דאם הי' במקום שיכול לראות הטריפות קודם השחיטה חייב משום נטילת נשמה ופסק הרמב"ם ז"ל כן אע"ג דאיהו ס"ל דטרפה א"ח וכ"כ שם התוס' רי"ד דדוקא לענין ההורגו לא נחשב כחי אבל לכ"ד הא קיי"ל בשחט בה שנים או רוב שנים הרי היא כחי' לכ"ד וגם לענין שבת הדין כן ואפי' בשחט בה שנים מ"מ במה שקירב מיתתה חייב ג"כ ונמצא שחייב על כל משהו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות פ"ק דחולין על משנה דהשוחט בשבת ויוה"כ דבמזיד נעשה מומר במשהו הראשונה ואע"ג דהר"ן בחי' לחולין כתב דבתחילת השחיטה לא נעשה מומר דהוא מקלקל וכבר הקשו האחרונים דהא הו"ל מקלקל ע"מ לתקן ונלפע"ד דס"ל להר"ן דע"כ ל"ק בשבת דף ק"ג ע"ב באומן דאתי בה"ש וא"ל לא מספקת וא"ל מספקינא ועבד ולא ספק ואשתכח דעביד חבורה וענוש כרת על חילול שבת שלא עשה כל המצוה בשבת דאלמא דבמקצת חבורה שעשה בשבת חייב ג"כ

משום שבת ולא אמרינן דמקרי מקלקל כיון שעשה ע"מ לתקן [ועיין בס' נה"מ בסי' ש"נ שהקשה כן] דשאני התם שהרי מילת תינוק זה עומד לתקן תינוק מעלי' אבל שוחט כ"כ התוס' שבת ק"ו דאע"ג דכל שוחט מקרי מקלקל בפ"ק דחולין אלא דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ובכ"ד שחשב מקרי תיקון מ"מ צריך שבשעה שתעשה המלאכה יתקנו לא כשבא התיקון אח"כ יתוקן במלאכה שאינה מתקן גמור כמו בשחיטה לזה כתב הר"ן דמקרי בתחילת השחיטה מקלקל וזה בשחיטה דעלמא אבל השוחט לחולה שהיא סכ"נ דודאי מקרי מלאכה גמורה דהא אפי' במסוכנת מקרי בפ"ק דחולין מתקן ק"ו כשעושה להצלת נפשות א"כ וודאי מקרי מקלקל ע"מ לתקן ומה הועילו חכמים בתקנתן ע"י שחיטה שהרי אדרבה ע"י השחיטה יתרבו המלאכות בכל משהו לכ"נ שגם דעת הר"ן היא דמקרי הכל מלאכה אחת כשעשאן בב"א ודווקא באכילה שכן נהנה מכל כזית וזית כדאמרינן בכעין זה בשבת וסנהדרין וכריתות המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה וה"נ כל שנהנה מכל זית וזית מקרי איסור בפ"ע ועיין נזיר כ"ג ע"ב בהא דפריך התם והא קמיתהני מעבירה, ואכתי איכא למידק על דברי הראב"ד שזכרנו מהא דאמרינן ביומא דף פ"ג מי שנשכו נחש קורין לו רופא ממקום למקום ומקרעין לו את התרנגולת וגוזזין לו את הכרישין וא"צ לעשר ראב"ש אומר לא יאכל עד שיעשר וקאמר התם דבעציץ נקוב דכ"ע ל"פ דלא יאכל עד שיעשר כי פליגי בעציץ שא"נ ובמעשר ירק דרבנן וע"כ לא קאמר רבי אלא במעשר ירק דרבנן אבל במעשר דגן אפי' רבי מודה דאי שרית לי' בעציץ שא"נ אתי למיכל בעציץ נקוב ואמאי שרי לרבי למיכל בלתי מעושר לפי שאסור לעשר בשבת וגם עציץ שא"נ אינו אלא איסור קל לגבי מעשר דהו"ל תרי דרבנן והרי כיון דאיסור שבת כבר ניתן לדחות אצלו דהרי תנן דגוזזין לו את הכרישין ומקרעין התרנגולת ואיסור טבל לא ניתן לדחות כלל כיון דאפשר לתקוני וכן לדעת הר"ן דמשום איסור שבת כיון דליכא אלא חדא איסורא מתירין לו טפי מאיסור נבילות דאיכא על כל כזית תקשה נמי שהרי באיסור טבל הוא על כל כזית וכזית משא"כ באיסור מעשר בשבת הוא על הכל בפ"א הן אמת שלא ראיתי לרבינו ז"ל שהביא פלוגתא זו דרבי וראב"ש במעשר ירק בעציץ שא"נ אם צריך לתקנו דמסתמא הלכה כרבי דא"צ לעשר ורבינו סתם בפי"ד מה' מ"א וכתב דאם אפשר לעשר יעשר ועלה ע"ד לומר דס"ל לרבינו ז"ל דהא דא"צ לעשר לאו משום דחמור שבות דתיקון מעשרות מאיסור מעשר ירק דא"כ מאי לישנא דא"צ לעשר הכי הוי לי' למימר ולא יעשר דהא לרבי אסור לי' לעשר והי' נ"ל שדעת רבינו דכיון דמבואר בפ"ב דמע"ש דמעשר דכרישין קילי טפי ממעשר שני דירק דעלמא שנכנס לירושלים ויוצא ומבואר שם דלכ"ע כל מעשי' בטומאה לפי שאינו מאכל

אדם הי' נהי דצריך לעשר כרשינים כשבא לאכלן דאחשבי' אבל כאן שקצרן לרפואה שהרי קצרן בשבת נ"ל ברור דל"ש בזה אחשבי' שהרי לא עשאן אלא לרפואה דמי האי מלתא להא דאמרינן בפ' העור והרוטב כששימש מעשה עץ שימש ול"ד להא דאמרינן בפ' כיצד מברכין דהאוכל לרפואה צריך לברך כיון דאית לי' הנאה דהתם מתהני כדרך הנאה אבל כאן שהוא מאכל בהמה ואינו נחשב למאכל הראוי לאדם ופטור ממעשר במה שחשבו לרפואה לא מקרי עדיין מאכל אדם ומדוקדק לשון וא"צ לעשר שבאמת א"צ לעשר אפי' בחול כל שקצרן לרפואה ולא הוצרך רבינו להזכיר בה' מ"א שבא לפרש שמאכילין הקל באיסור וכאן אין איסור טבל נוהג כלל שקצרן לרפואה ואל תתמה בהא דאמרינן בש"ס ע"כ ל"ק רבי אלא במעשר ירק דרבנן דמשמע דבכל ירק ס"ל לרבי דא"צ לעשר שהרי כיו"ב פי' רבינו בה' מעשר הא דאמרינן בפ"ק דר"ה דף י"ד ע"ב קאמינא לך אנא מעשר חרובין דלאו כל מעשר חרובין קאמר אלא כגון חרבונה צלמונה כש"כ כאן דמבואר להדיא בברייתא דבירק כרשינה קאי אמנם מפשט דברי הפוסקים נראה דבכל מעשר ירק ס"ל לרבי דא"צ לעשרן:

הלכות חמץ ומצה פ"א ה"א כל האוכל כזית חמץ בפסח מתחילת ליל ט"ו עד סוף יום כ"א בניסן, במזיד חייב כרת, בשוגג חייב חטאת קבוע, אחד האוכל וא' הממחה ושותה, דע דשיעור כזית משערין כמו שהי' קמח, ואפשר נמי דמשערין כמו שהי' קמח בעודו בחיטין, ואין משערין כמו שהוא עתה לדעת רבינו דס"ל דאין היתר מצטרף לאיסור, עמש"כ בהל' ברכות, ומש"כ א' האוכל וא' הממחה ושותה נראה דגם בזה משערין אם שתה כשיעור כזית קמח, מיהו הפרש בין אכילה לשתי' דבאכילה משערין בכזית בכדי אכילת פרס אבל בשתי' אם המחה כזית חמץ ושתה, לדעת רבינו, בשתי' משערינן בכדי רביעית אם שתה כזית חמץ בכדי שיעור רביעית, וזה מבואר בדברי רבינו בפ"א מה' שביתת עשור, וכן הוא בתוספתא בפ"ק דפסחים, שתה וחזר ושתה, אם יש מתחילת שתי' עד סוף שתי' כדי רביעית מצטרף וכו', וא"ת תקשה לדעת רבינו הא דאמרינן בר"פ א"ע הנח לכותח הבבלי דלית בי' כא"פ אלמא דגם במשקה שיעורו בכא"פ, י"ל הא קאמר התם אי דאכל בעיני' בטלה דעתו, ע"ש בפרש"י, דאכל הכותח ע"י טיבול והו"ל דרך אכילה, ואכתי קשה משכר המדי דהוא משקה גמור, ואפ"ה משערין בכא"פ, והי' נ"ל דרבינו סמך על הא דאמרינן בפ"ב דכריתות ד' י"ב בשתה רביעית ונכנס למקדש דחייב מיתה בי"ש, וקאמר ר"א דאם הפסיק או שנתן מים כ"ש פטור, ואמרינן עלה בגמ' לא קשיא הא ברביעית הא ביותר מרביעית ופירש רבינו בפה"מ דביותר מרביעית חייב אפי' שתה מקוטעין וגם בכריתות נפסקה הלכה כר"א, ומשמע ודאי דביותר

מכדי א"פ כל ששהה בשתיית רביעית יותר מכא"פ פטור, דהא גם לת"ק דר"א פטור ביותר מכא"פ, וכיון דאפי' בשתיית יין דגלי קרא דרק דרך שכרות חייב, באם הוא יותר מרביעית חייב בכא"פ, כש"כ בשאר איסורין, א"כ ניחא הא דקאמר דלית בי' כא"פ, דהא משמע דלרבנן‌ליכא שום חיוב בשכר המדי, והרי בשתה יותר מרביעית חייב בכא"פ לכן קאמר דלית בי' כא"פ, ואה"נ דברביעית מצומצמת א"ח אלא בכזית כדי שתיית רביעית ועמשכ"ל בה"ו: ה"ב החמץ בפסח אסור בהנאה ולדעת רבינו אינו לוקה עמש"כ פ"ה מה' יסוה"ת ולדעת רש"י ותוס' לוקין גם על הנאה, ונראה דאין לוקין על פחות מכזית הגם ששוה פרוטה, והאחרונים ז"ל נסתפקו בזה, ומש"כ רבינו דאיסור חמץ ואיסור שאור א' הוא, כתב הר"א ז"ל בהשגות דוקא לשיעורין, אבל לענין ביעור ואכילה, יש הפרש, דחמץ אם נפסל מאכילת כלב אין זקוק לבער.,

ובשאור אע"פ שהוא נפסל חייב לבער, ע"ש, והסמ"ג ה"ר מהא דתניא בתוספתא מאימתי קרוי שאור משנפסל מאכילת כלב, הרי דכל שאור אינו אלא משנפסל מאכילת כלב וזה שלא כדברי רבינו והיא תמיהה גדולה לכאורה ע"ד רבינו, אמנם הנ"ל בזה, דבלא"ה יש לדקדק כיון דעכ"פ שאור א"ר לאכילה, והו"ל שלא כדרך אכילה, והרי כל איסורין אין לוקין עליהם אלא כדרך אכילתן, וגם חמץ בפסח בכלל, דהא לא אפיק אביי בפ' כל שעה אלא בב"ח וכלאי הכרם, וכן מבואר בדברי רבינו בפ"ה מה' יסוה"ת דגם חמץ בפסח לא נאסר מה"ת שלא כדרך הנאה, וכן הקשה בס' הצל"ח ריש ביצה, אמנם הדבר נכון לפמ"ש המ"מ הובא בהגהות רמ"א יו"ד סי' ק"ג דבשרצים שנפשו של אדם קצה בהן, ואין ראוין למאכל אדם נהי דלוקה כשאכל כזית מבשרם, ואע"פ שאין ראוין למאכל אדם, ולוקה אם אכל הטעם הבאוש והמשוקץ, מ"מ אם נסרח, ואין ראוי לאכילה גם מחמת ד"א, או שעירב עם אכילתו דברים מרים, או שאכלן חם עד שנכוה גרונו פטור, דגם בזה לא אסרה תורה אלא כדרך אכילתן, ונהי דאסרה תורה הטעם הבאוש והמשוקץ שלהם שאין ראוי לאכילה, ואחשב' לאכילתן שיהא לוקה זה הטעם שהוא בגוף יצירתן, לא כשא"ר לאכילה מחמת ד"א.

ואף אנו נאמר לענין חמץ בפסח דמבואר בש"ס דחימוצו קשה, ואינו ראוי לאכילה, נהי דענוש כרת על אכילתו אע"פ שא"ר, לאכילה, היינו כשא"ר לאכילה מחמת חימוצו שנתחמץ מאד, עד שא"א לאוכלו, בזה חייב כשאכלו, דטעם פגום כי האי אסרה תורה ואחשבי' לאכילתו, אבל כשא"ר לאכילה מחמת ד"א כגון שאוכלו עם דברים מרים או כשאוכלו כשהוא עיסה, או חם עד שנכוה גרונו, פטור מצד אכילה דאין זה נחשב דרך

אכילה, ומה"ט לא חשב אביי הכל מודים בחמץ בפסח או שאור כמו שלא חשב כל השקצים דחייב עליהם, לפי שלא נתחייב בשאכלן שלא כד"ה.
אלא בשאכל מה שהוא באוש מצד עצמו שטעם זה אסרה תורה, אבל אם אינו ראוי לאכילה גם מצד ד"א אינו לוקה, א"כ כמו כן בשאור אינו לוקה, אלא בשלא נפסל מחמת ד"א, אלא שחמצו יותר מדאי עד שא"ר לאכילה מצד החימוץ הקשה, אבל כשא"ר לאכילה מחמת ד"א, גם בשאור לא לקי, ומעתה נסתלקה קושית הצל"ח בהא דלא חשב אביי גם שאור, אח"כ מצאתי להרב בעל פ"מ בפתיחה שלו, שגם הוא כ"כ, ועתה תסתלק קושית הסמ"ג מהא דתניא בתוספתא מאימתי קרוי שאור, משנפסל מאכילת כלב, דהתם אשיעורא דשאור קאי, דכל שחימוצו קשה כל כך עד שנפסל עי"ז מאכילת כלב, זהו שאור, אבל אם נפסל מחמת ד"א, א"ח לבער, דכבר פקע שם אוכל מיני' ותדע לך, דהא בתרומה לא נזכר בקרא שאור, ובזה ודאי גם לדעת הראב"ד אינו אסור, והרי בהדיא תנן במס' חלה דשאור של תרומה אסור.
א"ו דהתם בא"ר לאכילה מחמת שחימוצו קשה מאוד, בזה גם בשאר איסורין, כיון דעומד להחמיץ לא פקע שם אוכל מיני', וכבר הארכתי בחי' ליו"ד סי' ס"ו דנהי דקיי"ל בנדה פ' בא סימן דדבר העשוי לריח לא מקרי אוכל, היינו בדבר שעיקרו הי' רק להריח, כמו בשמים דאין מקבלין טומאה מה"ת, כמש"כ רבינו בפ"א לה' טו"א, אבל אם הי' עליהן שם אוכל, לא פקע מיני' כשעומד עדיין להחמיץ.
ומה"ט שמרים של תרומה אם חימץ בהם עיסה אסור, ואפשר שזה דעת הראב"ד דאוסר בשאור, גם בנפסל לאכילת כלב מחמת ד"א, מיהו דעת רבינו דכל שנפסל מחמת ד"א מאכילת כלב, פקע לגמרי שם אוכל, שהטעם הבאוש של ד"א אינו כדי להחמיץ החימוץ שאסרה תורה בפסח, ונמצינו למידין ממש"כ דשאור שחימוצו קשה מאוד, עד שנפסל ע"י זה מאכילת כלב אסור, וחייב כרת גם לדעת רבינו, ואם נפסל מחמת ד"א פטור לדעת רבינו, ודוקא בנפסל מאכילת כלב, אבל אם לא נפסל רק לאדם מחמת ד"א חייב עליו בביעור מד"ת ועבר על בל יראה, ואם אכלו פטור דהו"ל שלא כדרך אכילתו, וכן הדין באכל עיסה א"ח עליו מדאורייתא ואם שהה עובר כמבואר להדיא בפ"ק דפסחים, בהי' לו עיסה מגולגלת, וכן מהא דכיצד מפרישין חלה שנטמאה ביו"ט וזה פשוט: וראיתי בס' מקור חיים בסי' תמ"ב ס"ק ב' שהאריך קצת בזה, ודבריו מגומגמים בעיני, הנה הקשה, כיון דפת שעפשה ונפסלה מאכילת אדם, חייב לבער למה לא קאמר, הכל מודים בחמץ בפסח שלוקה שלכד"ה, ותירץ דאינה רק עשה דתשביתו דמשמע מיני' גם איסור הנאה, וכיון דלא כתיב אכילה אסור מה"ת גם שלא כד"א, אלא שאין לוקין כיון דליכא רק עשה,

הנה אם כוונתו דאסור בהנאה מה"ת שלא כד"ה, הוא שיבוש דבהדיא מבואר בדברי רבינו בה' יסוה"ת פ"ה דמותר לעשות מלוגמא בחמץ בפסח, לפי שהיא שלא כד"ה, אלמא איסור חמץ שוה לשאר איסורי הנאה, ואם כוונתו נהי דלא מקרי אכילה והנאה מה"ת כשהוא שלא כד"ה, מ"מ אין זה ענין לביעור כ"כ כן הרב בכ"מ שם דבחמץ שלו אסור משום ב"י, וגם לאו איכא.

ובאמת נראה מדברי המחבר הנ"ל שדעתו דמצד איסור הנאה אסור מה"ת שלא כד"ה, וזה אינו נכון, עוד כתב שנ"ל דאם נפסלה מאכילת אדם ואח"כ נתחמצה א"ח בביעור, דהא בטומאת נבילות חזינן למ"ד דגם בנפסלה מאכילת אדם מטמאה טומאת נבילות, ואפ"ה בסרוחה מעיקרא, בנפסלה מאוכל אדם נמי אינה מטמאה, מזה דן גם בחמץ כן, דבנסרחה ולבסוף נתחמצה, בנפסלה מאכילת אדם כבר פקע שם אוכל מיני', עוד הוסיף דהא דהפת שעפשה ונפסלה מאכילת אדם חייב בביעור, בנתעפשה כשהי' פת, אבל בשנתעפשה בעודה עיסה, כיון דאז ל"ת לאכילה א"ח בביעור, זה תוכן דבריו, והם דברי שגגה דמש"כ דבנסרחה ולבסוף נתחמצה בנפסלה מאכילת אדם סגי, וה"ר מדברי הראב"ד בהשגות פ"ה דבנסרחה ולבסוף נתחמצה, א"ח בביעור, וס"ל דגם בראוי למאכל כלב א"ח, שלא כדברי המ"מ, דע דרבינו והראב"ד מחולקים בהא דא"ר לכתחילה, אינו מקבל טומאת אוכלין, שדעת רבינו בפ"ב מה' טו"א אע"פ שהי' מתחילה ראוי לאכילת אדם, אם בעת קבלת טומאה, נפסל מאכילת אדם.

אינו מקבל טומאת אוכלין, והראב"ד חולק ע"ז וס"ל דלא קפדינן על עת קבלת הטומאה, אלא אם הי' עליו שם אוכל, אע"פ שבעת קבלת הטומאה כבר נפסלו מאכילת אדם, מקבל טומאה, עד שיפסל מאכילת כלב, הנה מבואר שדעת הראב"ד דלא קפדינן על שעת חלות הטומאה, אלא אם הי' עליו שם אוכל, אע"פ שהי' אז טהור, מ"מ אם נפסל אח"כ לא פקע שם אוכל, ומקבל טומאה, א"כ לפ"ז בנסרחה ולבסוף נתחמצה נהי דבעת חלות איסור חמץ היתה נפסלה מאכילה מ"מ לא נפקעשם אוכל מיני', וחייב בביעור, א"כ מה שרצה המחבר הנ"ל לייחס להראב"ד דבנסרחה ולבסוף נתחמצה, בנפסלה מאכילת אדם סגי, כמו לענין טומאה, לא יתכן, שהרי לדעת הראב"ד מקבל טומאה גם בשלא הי' ראוי לקבל טומאה כל שהי' עליו שם אוכל, אמנם גם לדעת רבינו דס"ל בטומאת אוכלין דקפדינן על שעת קבלת טומאה, אם הי' אז ראוי לאכילת אדם, מ"מ רואה אני ממקום שהביא הרב ז"ל שם מבואר להדיא להיפוך, שהרי שם בתר דמסיק דלר"י דס"ל דטומאה חמורה מטמא עד שנפסלה מאכילת כלב.

ובסרוחה מעיקרא מודה, פריך מהא דתנן ראב"י אומר בהמה גסה שהפילה חררת דם תקבר ופטורה מבכורה, ותני ר"ח אינה מטמאה לא במגע ולא במשא, ואמר ר"י משום ביטול ברוב, והא כאן סרוחה מעיקרא, ומשני ש"ה דחזי אגב אמו, והרי משנה שלימה שנינו בפ' בהמה המקשה, דעובר במעי אמו, כ"ז שהאם חי' אע"פ שהולד מת אינו מטמא, ואם הושיט הרועה את ידו למעי בהמה אינו מטמא, א"כ מה קמשני בהא דקאמר, דמודה ר"י בסרוחה מעיקרא, דש"ה דחזי בעודו במעי אמו, שהרי בעודה במעי אמו אין עליו טומאת נבילות כלל, ואין עליו טומאה עד שיצא לאויר העולם, והרי באותה שעה כבר נמק הולד ונפסל מאכילת אדם, וכבר הוקשה לי זה ימים רבים לדעת רבינו דס"ל דתלוי בעת קבלת הטומאה, מאי האי דקמשני, דחזי במעי אמה, הא במעי אמה אין עלי' טומאת נבילות וע"כ כדעת הראב"ד דלא קפדינן על קבלת הטומאה, אם הי' עליו שם אוכל, ולייישב דעת רבינו צ"ל דגם רבינו מודה דלגבי טומאת נבילה, לא קפדינן על שעת קבלת טומאה, אלא אם הי' עליו שם בשר מעיקרא, ודוקא בטומאת אוכלין ס"ל לרבינו דתלי' באם עת קבלת הטומאה הי' ראוי למאכל אדם, והא דפרש"י בסרוחה מעיקרא, דאם נשתברה איברי' מחיים והתליע עד דלא חזי למאכל אדם במתה אח"כ אינה מטמא טומאת נבילות, היינו בבהמה בחי' דלא הי' עלי' שם בשר, אבל עובר שמת במעי אמו, נהי דאין עליו טומאת נבילות, מ"מ כשיצא לאויר העולם מטמא שהי' ראוי' אגב אמו, וכן פסק רבינו בפ"א מה' אה"ט, דהיינו טעמא דשפעה חררת דם דאינה מטמא, ואע"פ שלא הי' ראוי לגר מטמאה, לפי שהיתה ראוי' אגב אמה, הנה מבואר להדיא להפך, ממה שהביא הרב הנ"ל, וה"נ מבואר להדיא בדברי התוס' והרא"ש בר"פ כ"ש גבי חורכו קודם זמנו דמותר בהנאה לאחר זמנו, דוקא בנפסל מאכילת כלב, וכן פסק הטור בסימן תמ"ו, והרי הם ז"ל ס"ל דחמץ מקרי היתירא בלע קודם זמן איסורו, ולפ"ד של המקו"ח דבנסרחה ולבסוף נתחמצה גם בנפסלה מאכילת אדם סגי, א"כ גם בנפסל מאכילת אדם קודם זמן איסור הוי סגי, א"ו דהא בדותא היא, ולא קפדינן על שעת חלות האיסור אלא אם הי' עליו שם אוכל מעיקרא, גם מש"כ הרב הנ"ל דאם נפסלה מאכילת אדם בעודה עיסה, כיון דאז לא הי' ראוי לאכילה אינו חייב לבערו, ודוקא בפת שעפשה צריך שיהי' נפסל מאכילת כלב, זהו ודאי שיבוש גדול, דהא כיון דבעודו עיסה עובר על בל יראה אע"ג דל"ח לאכילה, כדמוכח בהא דהי' לו עיסה מגולגלת, ושם אוכל עליו לענין בל יראה, ותדע לך עוד דהא לדעת רבינו לגבי טומאת אוכלין על שעת קבלת טומאה אזלינן, אז פשיט דעיסה שאינה מבושלת מקבלת טומאה כדמוכח מכמה משניות, וכן כל פירות שאינן נאכלים חי אפי' ע"י דחק, שם אוכל עליהן לקבלת טומאה,

כיון שעומד לבישול, ושיהי' ראוי לאכילה, וכמו כן לענין איסור בל יראה, והרבה יש לתמוה על הרב.

הנ"ל איך פלטה קולמסו דברי שגגה כאלו, לכן הדבר פשוט דכל שהי' עליו שם אוכל, אע"פ שהיא עיסה ונפסלה מאכילת אדם גם קודם שנתחמצה חייב בביעור עד שתהא נפסלה מאכילת כלב, מיהו אם לא הי' ראוי מעולם לאכילת אדם, גם כשהי' חטין זה חמץ נוקשה (לדעת קצת פוסקים עמג"א סי' תמ"ב סק"ד] דלרבינו ורוב פוסקים לא עבר עלי' מד"ת, ומה שהקשה בס' מקו"ח למ"ד נוקשה דאורייתא, אמאי לא חשיב אביי בפ' כל שעה הכל מודים בחמץ בפסח דלוקה שלא כד"ה, שהרי עובר בו על אכילה ובזה ל"ש התירוץ שכתבנו על שאור, שהרי נוקשה אין ראוי לאכילה מצד ד"א לא מחמת חימוצו, ולק"מ דהא הא דאמר אביי הכל מודים היינו אפי' רבנן דפליגי עלי' דר"מ, דלר"מ בכל איסורין שבתורה לוקין שלא כד"א, כמבואר בפ' השוכר את הפועל ורבנן דפליגי עלי' דר"מ פליגי נמי בנוקשה, כמבואר בר"פ א"ע, וגם למאן דפסק בחמץ כר"מ מ"מ לא מצי למימר הכל מודים כיון דרבנן פליגי גם בנוקשה, ומה שתירץ בס' הנ"ל אינו מחוור, וא"ל הא כתב הר"ן בריש פסחים דהא דאסרה רחמנא בב"י כדי שלא יבא לאוכלו ובנפסל מאכילת אדם למש"כ עובר על ב"י וא"ח על אכילה למה יאסור בקיומו דבזה ל"ש שלא יבוא לאוכלו כמו בעיסה וחמץ רותח, דמלבד דאנן לא דרשינן טעמא דקרא, י"ל דגם בנפסל מחמת עיפושו מאכילת אדם מ"מ כיון דלא בטל שם אוכל מיני' לגבי איסור מטעם שכתב הר"ן דמועיל לחמץ ואם השביחו ע"י תערובות מצטרף להשלים השיעור, או משהשביחו ע"י ד"א שפיר עובר בקיומו כמו בעיסה ורותח וכמש"כ: ולמש"כ דבחמץ שנפסל מחמת חימוצו שנתחמץ יותר מדאי עד שא"ר לאכילת כלב מ"מ חייב כרת על אכילתן, יש ליישב קצת דעת רבינו שכתב בפרקין דחמץ אסור בכ"ש שנאמר לא יאכל, ותמהו עליו, הא גם בשאר איסורין פחות משיעור אסור מה"ת כמבואר בפ' בתרא דיומא, אמנם למש"כ י"ל לפ"מ שביארתי בחי' ליו"ד סי' ק"ד בהא דכתב רש"י במס' ע"ז ד' ס"ט גבי שרץ דלא בטיל דאמרטוטי אימרטט, ופירש"י דשרץ שיעורו בכעדשה, ותמה עליו הרשב"א הא גם בשאר איסורין פחות מכשיעור אסור מה"ת, ובארנו שם די"ל למש"כ הח"צ בתשובה דחצי שיעור לא מתסר רק באכילה דאחשבי' לזאת מהני דחזי לאיצטרופי, ול"ש בטלה דעתו, א"כ י"ל דגם באיסורין דלא חזיין לאכילה כמו שקצים דלא חזיין למאכל אדם כלל, אלא שהתורה אסרתן א"כ אין לך בו אלא חידושו, כשאכל כשיעור, כיון דבאמת לא חשיב אכילה, לכן י"ל דח"ש מותר מה"ת בהו דבטלה דעתו אצל כל אדם, ואין לך אלא חידושו כשאכל כשיעור, א"כ בשאור דלא חזי כלל

לאכילה מחמת חימוצו הקשה, נהי דטעם מחומץ כי האי אע"פ שא"ר לאכילה אסרה תורה, מ"מ דמי לשאר דברים דאינן בכלל אכילה דח"ש דידהו לא מתסר לזה קאמר רבנו דאסור מקרא.

דלא יאכל, וכבר גילה רבנו בהלכה זו דחמץ ושאור הכל אחד ובמקום שנאמר חמץ גם שאור בכלל דזה שאור וזה חמץ וכמבואר בפ"ק דביצה: ה"ו אין חייבין, תנן בר"פ א"ט כותח הבבלי ושכר המדי וכו' זה הכלל כל שהוא מין דגן הר"ז באזהרה ואין בו כרת ובש"ס אוקי למשנתינו כר"א, ולפ"ד רש"י וסייעתו ס"ל לר"א דהיתר מצטרף לאיסור שאם אכל כחצי זית איסור וחצי זית היתר לוקה, מיהו כל שיש בהיתר רוב ואין בו כדי לתת טעם גם לר"א, לא מתסר מה"ת כמבואר בדברי התוס' וכ"מ דהא לדעת קצת פוסקים הלכה כר"א וחמץ בפסח אינו אוסר במשהו אלא דרבנן ועוד דהא ס"ד דאביי דהיתר מצטרף לאיסורבכל איסורין ואפ"ה וודאי בטיל כמבואר בכמה משניות, ויש מקום עיון קצת דהא בשאור בל תקטירו מבואר בש"ס דאסור בתערובות ומשום היתר מצטרף לאיסור ומבואר בדברי רבינו הל' איסורי מזבח פ"ה דלא בטיל כלל וביותר מבואר כן בדברי רבינו פי"א ה"י מהל' מ"א דאם נתערב ביין מעט שאור או דבש הואיל ואינו ראוי לנסך ע"ג מזבח דינו כיין מבושל ומשמע דאפי' טיפה דבש בחביות יין, ויש לדקדק נהי דבאיסור הקטרה או ניסוך ע"ג מזבח היתר מצטרף לאיסור מ"מ למה לא יתבטל במאה או באלף, שוב ראיתי להריטב"א בחי' לע"ז פא"מ שכתב להקשות ע"ד רבינו מנ"ל דפסול לגבי מזבח הא היתר בהיתר בטל, וא"י מה ענין זה להיתר בהיתר דהתם בעת ההיתר לא נתבטל אבל כאן תיכף שהקדישו ע"ג מזבח או שמנסכו מתבטל ואין להקשות ע"ד הריטב"א מהא דפ"ק דכריתות דאמר בר קפרא אלו הי' נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה ואין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כל שאור, דהתם כיון דניכר ריחו וודאי אסור כמו במאכל כשמרגיש הטעם ה"נ בדבר העשוי לריח כשמרגיש בו הריח, אבל מה ענין זה לניסוך יין ע"ג שיתין, ונ"ל בדעת רבינו שיש לו שיטה אחרת כי בריש פ"ו מה' איסורי מזבח כתב דהמעלה מבשר חטאות או שיירי מנחה בשאור או דבש לוקה ועיי"ש בהשגות הראב"ד ז"ל שהשיג ע"ז אבל דעת רבינו הוא דמה שדרשו בפ' כל המנחות דהמעלה מכולן עובר בל"ת היינו שהעלן במעט דבש א"כ נראה דקראי דדרשינן כל שממנו לאישים בבל תקטירו היינו שכל שממנו לאישים אסור להקטירן בדבש ולמה דקיי"ל בפ' הנזכר כל ששמו קרבן הנה האזהרה שמה ששמו קרבן אסור להקריבן בדבש א"כ נראה דל"ש בזה ביטול דהו"ל כמו כלאים דל"ש ביטול כיון דעיקר האזהרה שלא נקרב קרבן שיש בו מעט דבש ודמי הא מילתא להא דתנן במנחות דאם

נתן מעט שמן על מנחת חוטא דפסולה ול"ש בזה ביטול שהרי גוף המנחה נפסל וה"נ כיון דגלי קרא שיש איסור להקריב קרבן עם דבש האיסור על גוף הקרבן ותדע שהרי אם הקריב לשם עצים שאור ודבש לא לקי כמבואר בדברי רבינו שם ה' ג' ובנפל קורט של דבש לקטורת אף שנפל מאליו נפסל כל הקטרת אף שאין שום איסור על הדבש שהרי לא נתכוין להקטיר כלל א"ו דהאיסור על הקרבן ול"ש בזה ביטול והא דאמרינן בפ' א"ע דשאור בל תקטירו הוא משום היתר מצטרף לאיסור היינו כי לפי המבואר בדברי רבינו אין האזהרה אלא על דבר ששמו קרבן להקריבו עם שאור או דבש וכן שאור או דבש גופי' יש בהם ל"ת שלא להקטירן אבל אם הקטיר שאור או דבש שאין בו כזית עם דבר שאין נקרא קרבן לשם קרבן בזה צריך להיתר מצטרף לאיסור ובזה נראה דשייך ביטול כמו בכל האיסורין ורבינו באמת נזהר ולא כתב שאוסרין בכ"ש אלא בדבר ששמו קרבן ומטעם שכתבתי, ולפ"ז מיושב מה שהקשה הרב לח"מ כי לפי הבנת הה"מ בפ"א מה' חו"מ פסק רבינו כחכמים דאין היתר מצטרף לאיסור ובה' איסורי מזבח פסק דהיתר מצטרף לאיסור ולמש"כ אתי שפיר דהתם אין ענין להיתר מצטרף לאיסור דהא ל"ש בזה ביטול ברוב, ואם הקריב בעירוב דבר שאין שמו קרבן לא כתב רבינו כלל שלוקה, מזה נראה קצת אדרבה דאפי' בשאור ב"ת לא ס"ל דהיתר מצטרף לאיסור ודו"ק היטב: הלכות שופר פ"א ה"א מצות עשה לשמוע תרועת השופר בר"ה וכו' ושופר שתוקעין בו הוא מקרן הכבשים הכפוף, בפ' ראוהו ב"ד תנן כל השופרות כשרין חוץ משל פרה ור"י מכשיר, ואיפלגי אמוראי בטעמא דרבנן.

איכא מ"ד משום דאיקרי קרן ואיכא למ"ד משום דאין קטיגור נעשה סניגור, ואביי ס"ל משום דקיימי גילדי גילדי והו"ל כב' וג' שופרות, ויראה דנ"מ בטעמא דאביי בנשתנה קרן האיל והו"ל גילדי דלטעמא קמייתא כשר ולטעמא דאביי פסול, מיהו בנשתנה קרן פרה והי' חלוק גם לאביי י"ל דפסול, דכיון דכל המין קיימא גילדי גילדי אזלינן בתר מינו, ויש לדמותו להא דבעי ר"י בפ' ג"ה בעוף שיש לו כף או בהמה שאין לה כף אי בתר גופי' אזלינן או בתר מינו וה"נ דכוותי', אבל הרי"ף ז"ל לא הביא רק משנתינו כפשוטה ולא הביא הנך טעמא דגמרא, גם בירושלמי לא נזכר טעמא דאביי, ומשמע דלא קפדינן אהאי טעמא דגילדי גילדי וכן בדברי רבינו לא נזכר כלל, אלא שאין דרכו של רבינו לכתוב דבר שלא נתפרש בגמרא, וכיון דלדידי' כל השופרות פסולין חוץ משל כבשים, אע"ג דאיכא נ"מ באישתני לא חש רבינו לכתבו מ"מ לדינא נראה כמש"כ: וכתבו הפוסקים דלא הוכשרו אלא אותן שהן חלולים, דהן נקראים בלשון שופר אבל קרני החיות שאין להם אלא עצם אחד פסולין, ונראה דבאישתני קרן הצבי והי' חלול היינו איבעי דר"י

בפ' ג"ה אי בתרי' אזלינן או בתר מינו, והוא ספק פסול: וכתב הר"ן דבשופר של בהמה טמאה צ"ע דהא אמרינן בפ' ב"מ לא הוכשרו למלאכת שמים אלא של בהמה טהורה ושופר מלאכת שמים הוא דהא אמרינן כיון דלזכרון אתי כלפנים דמי, מיהו לאו ראי' גמורה היא.

דהתם בפ' במה מדליקין משמע דמשכן גופי' לא גמרינן מההוא דלא הוכשרו למלאכת שמים, דהא אמרינן שם דף כ"ח ע"ב מאי הוי עלה דתחש עכ"ד, ולפענ"ד יש ליישב קושיתו, דהא אמרינן בפ"ק דמנחות בהא דדרשינן ממשקה ישראל, דליכא למילף מחלב ודם, דשאני חלב ודם שכן מצוותן בכך, כלומר דכל שא"א בענין אחר כך גזרה חכמת התורה, שתהי' המצוה ע"י כך, וע"כ לא בעינן ממשקה ישראל אלא בדבר שאפשר למצוה שתתקיים ע"י ד"א.

וכ"כ התוס' בפ"ק דיבמות דמיבום א"א למילף עשה דוחה ל"ת, לפי שאין מציאות למצוה דיבום בלי דיחוי איסור דאשת אח, גם בתוס' באותו פרק דף ה' ע"ב ד"ה כולה משעטנז דליכא למילף מכלאים בבגדי כהונה משום דמצוותן בכך, א"כ שפיר מיבעי' לי' בתחש שהי' בימי משה, כיון שכך הי' המצוה שתהי' המכסה מעור תחש דוקא לא מעור אחרת, א"כ נהי שהי' טמא, מ"מ כיון דמצוותן בכך שאני, משא"כ בהא דשופר של בהמה טמאה דאפשר שתתקיים המצוה בבהמות טהורות: והנה הרמב"ם והראב"ד נחלקו בפ"א מה' כלי המקדש בענין מור, שדעת רבינו שהוא בושם מחי' טמאה, והראב"ד כתב שאין דעתו נוחה שיכנס במעשה קודש דם חי', בפרט דם חי' טמאה, והרב בכ"מ כתב דנעשה עפרא בעלמא.

ולא הבינותי זה שהרי עור ושער בהמה טמאה פסולין לתפילין והם נתבטלו יותר מתורת אוכל מאוס, דאיכא מאן דאסר, אמנם למ"ש אתי שפיר טפי כיון דמצוותן בכך וא"א בענין אחר לא שייך בזה שלא הוכשרו למלאכת שמים: ואפשר דס"ל להראב"ד דבהנך סמנים דלא הוזכרו בפי' בקרא, דדרשינן בפ"ק דכריתות בכלל ופרט, לאו דוקא אותן סמנים, כמו המור וקציעה, אלא גם שאר בשמים שריחם נודף ומקטר ועולה, ועיין בפ' הרמב"ן עה"ת פ' תשא, אבל דעת רבנו אינו כן אלא שכל הסמנים הם הלמ"מ וא"א לשנות, וכיון דמצוותן בכך ל"ש בזה לא הוכשרו למלאכת שמים:ולמש"כ י"ל מה שהקשו על ר"ת דס"ל דנעל דחליצה צריך להיות דוקא מעור טהורה, א"כ מאי הא דמקשה הש"ס שבת דף כ"ח ע"ב אלא הא דתני ר"י לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה למאי הלכתא ופרש"י מאי דהוי הוי הא נ"מ למנעל של חליצה, ולמש"כ ניחא דוודאי מתחש שהי' בימי משה ליכא למילף לא קולא ולא חומרא דגם אם נאמר

דתחש הי' מין טמא ליכא למילף קולא מזה, דש"ה דמצוותן בכך וא"א באחרת, וגם חומרא ליכא למילף, משא"כ בתר דאסקינן דהא דר"י לענין תפילין אתמר, ול"ד הכתב אלא גם רצועות א"כ י"ל דס"ל לר"ת כדעת המג"א דהוקשה כה"ת לתפילין במידי דקפיד קרא שיהא מבע"ח צריך שיהא דווקא ממין טהור וס"ל לר"ת דמנעל של חליצה הוא ג"כ מצוה ואינו לקנין בלבד, עיין תשו' חכ"צ איברא דנראה שרוב הפוסקים חולקים על ר"ת, מיהו יש לחלק בין מנעל של חליצה לשאר דבר, ומ"מ גם לדעת הר"ן דרק במידי דמקרי מלאכת שמים יש לומר דשופר של טמאה פסול מטעם שכתב הר"ן דכיון דאתי לזכרון, וכבר כתבתי דלא מצי למפשט דתחש מין טהור דאפ"ל דמצוותן בכך, לפיכך וודאי יש להחמיר בשופר של בהמה טמאה, ועיין בתשו' יד אלי' בטמאה שילדה כמין טהורה או להיפך וכבר כתבתי לעיל ה' תפילין מזה:

והנה המג"א בסי' תקפ"ו הקשה הא בפ"ק דקידושין ילפינן כה"ת מתפילין, הנה ס"ל להרב ז"ל דיש ללמוד כה"ת מתפילין, דאין עושין למצוה ממין טמא: ובתשובת נו"ב מהדו"ת בסי' ג' ראיתי לבן המחבר שהקשה מהא דעושין דופן לסוכה מפיל, ואינו נראה כלל, דעיקר מצוה הוא הסכך כמשפרש"י בפ"ק דסוכה גבי החוטט בגדיש לענין תעשה ולמ"ה, דעיקר עשי' אינו אלא על הסכך, הא למה זה דומה לעושה בית משן פיל, דוודאי חייב במזוזה, דעיקר מצוה היא המזוזה, וזה צריך שיכתוב על עור בהמה טהורה, וה"נ עיקר המצוה הוא הסכך, ויותר הי' לו להקשות מהא דצמר גמלים לציצית, אלא דגם זה לא קשה, כיון דקיי"ל במכות דף י"א דס"ת שתפרו בפשתן פסול, ובציצית ילפינן מקרא דצמר ופשתים חייב, נראה דלא מקשינן גם לתפילין אלא בהנך דגלי קרא שיהי' הדבר מבע"ח כמו שופר, דאינו אלא קרן מחי' בזה אמרינן דהוקש לתפילין דמה תפילין אינו אלא ממין המותר כמו כן בכל התורה אבל בדבר שהוא כשר בכל דבר גם מעפר או מעץ כשר נמי משל חי' טמאה, וכעין זה אמרינן בפ' העור והרוטב בהא דקאמר התם א"כ מצינו לאוכלין שמטמאה טומאה חמורה והשיב אביי כששימש מעשה עץ שימש, ואף אנו נאמר שלא הוקשה לתפילין אלא במידי שהקפידה התורה לדבר הבא מן המותר אלא בדבר הצריך דווקא לבוא מן החי, וכשהוא ממין הטמא אין לו חשיבות דבע"ח אבל בדבר דכשר מכל דבר בזה א"צ חשיבות דבע"ח טהור דווקא וכיון דמותר בהנאה לא גרע מעצים ואבנים, ומה"ט ציצית דצמר גמלים כשר וכמבואר בפ' התכלת דגם למאן דס"ל דשיראין חייב מד"ת בציצית מ"מ פוטרין שאר דברים ובהכי ניחא נמי קושית בן הגאון נו"ב מהא דדפנות סוכה כשרים מפיל, כיון דכשר נמי בעצים ובאבנים: ובמור גם לדעת הראב"ד לא מתסר אלא מטעם ממשקה ישראל, ולפ"ז שפיר כ' הרב

בכ"מ במור דכעפרא בעלמא הוא, ומהיקישא דתפילין ל"ל למיסר ול"ק מה שהקשיתי משער ועור של תפילין וגם מה שהקשה מתכלת ותולעת שני ל"ק דמצוותן בכך: וא"ל מהא דאמרינן במכות דף י"א בס"ת שתפרה בפשתן דפליגי בה ר"מ ור"י דחד פוסל וחד מכשיר מאן דפוסל יליף מתפילין דאינו בא אלא מגידין טהורין ומאן דמכשיר כי איתקיש למותר בפיך להלכותי' לא איתקש דאלמא אע"ג דכשר גם בתפרן בפשתן מ"מ בגידין טמאים פסול לתפור כדאיתא להדיא במס' סופרים פ"א ה"א דגם בס"ת פסול בתפרן בגידים טמאים די"ל דמאן דמכשיר תנא הוא ופליג תדע דהא אמרינן התם דרב אמר חזינן לתפילין דבי חביבי דתפירן בכיתנא ולית הלכתא כוותי' והרי בשבת דף כ"ח ודף ק"ח תניא דהלמ"מ שהתפילין נתפרין בגידי בהמה וחי' הטהורה א"ו דר"ח תנא היא ופליג [ואע"ג דכתב רבינו דבהלמ"מ לא שייך פלוגתא כ"כ הראב"ד בסה"ד שלו דזה לא נאמר אלא בכלל שלו לא בפרטות ור"ח מוקי להלמ"מ על עיקר כתיבת תפילין וס"ת ומ' שיהיו על קלף טהור לא על הגידין] ושוב התבוננתי בספרים וראיתי שהוא תלוי באשלי רברבי כי רבינו הב"י בא"ח סי' ל"ב כתב שלפי דברי רבינו דס"ל דמותר לכרוך פרשיות התפילין שבבתים במטלית מותר גם לכרוך אותם בקלף מעור הטמאה דבמטלית ל"ש כשר ופסול, ומטעם זה כתב ע"ד הסמ"ק והא"ח והגה"מ שכתבו דיש מקפידין לכרוך דווקא בקלף כשר, שאינו מוצא לזה טעם כיון דכשר גם במטלית, א"כ, תלוי בזה אי מותר לכרוך התפילין בקלף טמא אף דכשר במטלית: **[ע' בטוא"ח סי' תר"ל גבי דפנות אי בעי כדרך גדילתן מטעם דכשר בכ"ד ולפ"ז הלכות סותרין זא"ז וצ"ע.

נה"מ.

] כתב המג"א בסי' תקפ"ה בספק אם תקע ביום ראשון חוזר ותוקע דסד"א הוא, וביום שני א"צ דספיקא דרבנן להקל, וכ"כ בשם ריב"ש בתשו', וז"ל הריב"ש בסי' רכ"א שמי ששכח אם נטל לולב ביו"ט שני אף ליטול א"צ דסד"ר להקל, הבין המג"א דהיינו יו"ט שני של גליות ומזה דן לספק תקע, ודבריו תמוהין בעיני דאין כוונת הריב"ש על יו"ט שני של גליות, אלא דלישנא דר"פ לולב הגזול נקיט.

דקאמר התם קפסיק ותני ל"ש יו"ט ראשון ול"ש יו"ט שני, והאי אינו יו"ט שני של גליות דביו"ט שני. של גליות מחמרינן בכל דיניו כמו ביו"ט ראשון לדעת רוב הפוסקים, אלא הכוונה על שאר ימות החג, וכן שם בדף ל"ו גבי ר"ח מטביל בי' דמשני כאן ביו"ט שני כאן ביו"ט ראשון ושם בדף ל"ת הכא ביו"ט שני דרבנן, וההיא ע"כ לאו ביו"ט שני של גליות כמבואר שם להדיא בסוכה, אלא לחוה"מ בגבולין דנטילת לולב דרבנן בבירור אבל ביו"ט שני של גליות אם מסופק אם נטל בוודאי חוזר ונוטל בלא ברכה, ול"ל לאקולי

משום סד"ר להקל כיון דמעיקרא דלא הוי בקיאין בקבוע דירחי היינו מחמירין בספיקו אנן נמי מחמרינן כמו דאסרינן כל שבות דרבנן ביו"ט שני של גליות כיון דהספק נולד בדאורייתא ה"נ לדידן, ותימא על הרב בעל מג"א שהרי בסי' תצ"ז ס"ק ד' בספק מוכן ביו"ט שני של גליות אוסר המג"א, ואפי' לדעת הר"ן והש"ע שם דמותר היינו כמש"כ הר"ן בפ' אין צדין דב' הספיקות באין כאחד כלומר שע"ד שאנו מסופקין אם הוכן מבעוד יום באו שני הספיקות ביחד אבל כאן הס' אם הוא יו"ט בא תיכף בהערב שמש של אתמול והס' אם נטל הוא אחר שנולד לו הס' אם עשה המעשה ביום ההוא ול"ש בזה להקל לא משום ס"ס ולא משום סד"ר, ולפיכך הדבר ברור שצריך לחזור וליטול ביו"ט שני של גליותכש"כ בס' אם תקע בשופר ביו"ט שני, ואל תשיבני שהרי דברי הריב"ש הם על דברי הש"ס דפ' ב"מ ושם איירי ביו"ט שני של גליות דשם על גוף הברכה קאי, אמנם הריב"ש כשדחה דברי השואל שסבר דגם על סד"ר צריך לברך לבד מדמאי ע"ז השיב שלא יתכן דאטו המסופק ביו"ט שני אם נטל לולב יהא צריך לברך שהרי גם ליטול א"צ ופשוט דכוונתו על יו"ט שני המוזכר בש"ס גבי לולב שהם ימי חוה"מ ואינו ענין ליו"ט של גליות וזה נ"ל ברור:

ה"ג שופר של ע"ז אין תוקעין בו, עמ"ש פ"ח, ומש"כ דשופר הגזול אם תקע יצא והמג"א בסי' תקפ"ו כתב דמ"מ אין מברכין כמש"כ הרמ"א בס"ס תרצ"א מיהו יראה דאם כבר קנהו כגון שגזל קרן ועשאו שופר אע"ג דבלולב מבואר בסי' תרי"ט דאין הגזלן מברך עליו אע"ג דקנהו מקודם ש"ה דיוצא בשמיעה ואין גזל בקול, תדע דהא לשיטת ר"ת ורש"י היכי דגזל אע"ג דקנה בשינוי מ"מ א"י דהו"ל מצה"ב, כמבואר בתוס' פ' מרובה, א"כ שופר של עולה דיוצא לר"י משום דכי תקע מעל מה בכך הא נעשה המצוה ע"י עבירה דמעילה דמעיקרא אלא כיון דאין העבירה עתה בקול לא איכפת לן וה"נ לדידן בקנהו מעיקרא, ואע"פ שבס' פ"מ לא כתב כן נ"ל עיקר כמ"ש, ובהכי ניחא הא דר"ה כ"ח דאר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע וכו' מ"ש עולה דבת מעילה היא כיון דמעל בה נפקה לחולין ופריך רבא אימתי מעל בתר דתקע האי שעתא באיסורא תקע ומה קושי' נימא דאגבי' ע"ד לקנותה ומשעתה דאגבי' מעל דהא ר"י לא אמר אלא דמעל ומצינא למימר דמדאגבי' מעל אלא דא"כ תקשה אמאי קאמר ר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא והיינו כמו שפרשו התוס' דבמזיד לא יתקע ואם תקע בשוגג יצא בדיעבד הא אפי' לכתחילה אמרינן לי' לתקוע כיון דנפק לחולין אלא דע"כ דאיירי בסבר שהוא שלו דבזה לא נפיק לחולין מדאגבי' כמש"כ התוס' בב"מ דכ"ט ובפ' האיש מקדש, ואי ס"ד דגם כשקנהו כיון דעבד בו כבר איסורא אין

מברכין עליו שפיר קאמר ר"י דדוקא בדיעבד יצא הא אם נזכר בעת התקיעה לכתחילה לא יתקע בו כיון דאין רשאי לברך עליו כדתנן ערום לא יתרום לפי שאינו רשאי לברך וה"נ אינו רשאי לברך, א"ו כדכתיבנא, דבזה גם לכתחילה רשאי לברך לכן לא ניחא לי' לרבא לאוקמי דמעל בעת לקיחה דא"כ מאי האי דקאמר ואם תקע יצא הא גם בנזכר בעת התקיעה כיון שכבר מעל בה ונפק לחולין כי קתקע בהיתרא קתקע א"ו דלא מעל רק מחמת התקיעה וע"כ בסבור שהוא שלו, ומתוך מש"כ תבין שמה שהקשה בס' יום תרועה לדעת הכלבו דהתוקע נהנה מגוף התקיעה מלבד הנאת המצוה א"כ לדעת הטור דס"ל דאף שומע תקיעה בלא תחילתה יצא מה קו' הא בתחילת התקיעה מעל דנהנה ולבסוף נפק לחולין גם בס' טורי אבן הקשה למ"ד דמצה"ב אינו אלא מדרבנן מאי ק"ל לרבא אימתי מעל לבתר דתקע הא מסתמא תקע בו כמו ששנינו במשנה שלש של שלש והרי איכא מ"ד דרק חדא מדאורייתא א"כ כיון דמסתמא תקע כתיקון חכמים וכיון דכי נפק י"ח מדאורייתא הרי מעל ונפק לחולין ויצא אח"כ במה שתקע אח"כ שש תקיעות אחרונות של שלש, לדידי ל"ק מידי כיון דע"כ איירי בסבור שהוא שלו דאל"כ מאי האי דקאמר אם תקע יצא הא גם בנזכר אמרינן לי' זיל תקע דכבר נפק לחולין ובסבר שהוא שלו מבואר בדברי התוס' הנ"ל דיש מועל אחר מועל ולא נפק הגוף לחולין רק מה שנהנה א"כ אין מקום לקו' דנימא דמעל בתחילת תקיעה או בתקיעה ראשונה, דהא הגוף לא נפק לחולין וכיון דיש מועל אחר מועל על ידי אנשים הרבה כש"כ דיש מועל אחר מועל באיש אחד כשעשה פעמים רבות א"כ כל התקיעות בעברה וזה פשוט, ומהתימא על הגדולים שלא דקדקו בזה:

ובהכי ניחא שלא תקשה לר"י דס"ל דבשופר של עולה מעל משום המצוה מהא דתנן בפ"ב דשקלים השוקל שקל של הקדש לא מעל עד שיקנו קרבן מתרומת הלשכה ולרבא דס"ל מללה"נ ניחא דכיון דלא נתכוון להוציא מרשות הקדש לחולין שהרי מעיקרא הי' דהקדש והשתא נמי להקדש מסר לי' אין כאן מעילה עד שיקנו קרבן אבל לר"י דס"ל מל"נ ומעל במה דעשה מצוה בממון הקדש א"כ כשנותן שקל של הקדש ונתכוון לקיים מצוות השקלים למה לא ימעול ולמאי דפרישית ניחא דדוקא בשופר שא"צ שיהי' השופר שלו ס"ל לר"י דמעל כיון דבהנאת המצוה דנחשב להנאה לר"י נפק לחולין ס"ל דהנאת המצוה והמעילה באין בב"א אבל בשקל של הקדש כיון דלא נתכוון להוציא מרשות לרשות ומעיקרא הקדש והשתא נמי הקדש ולא נפק הגוף לחולין וכיון דהשקל אינו שלו לא יצא ידי חובתו: ובעיקר דברי ר"י דקאמר דבשל שלמים לא יצא הקשו בתוס' מהא דאר"י בשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא וכתבו דרבא גרסינן אבל גירסת הרי"ף

אר"י בשופר של ע"ז ואם תקע יצא והבעה"מ כתב דרבא באמת ס"ל דר"י לא קאמר הכא אלא א' זה וא' זה יצא ואין לשון הש"ס נוחה דהול"ל אלא הכי אתמר ולולי דברי רבותינו הייתי אומר דר"י נהי דס"ל, מצוות ליהנות נתנו מ"מ לא ס"ל הא דמצה"ב ובדיעבד יצא והא דשופר של שלמים לא יצא טעמא אחרינא איכא, דהא אין מעילה אלא בשוגג וקרוב בעיני דגם בשוגג לא מעל אלא היכי דהוא בר קרבן דהיינו דהוא שב מידיעתו אבל בלא שב מידיעתו שגם אם הי' יודע שהיא הקדש הי' מוציאו לחולין כיון דדיני' כמזיד לא מעל ובמ"א יתבאר מזה בע"ה וא"כ ע"כ הא דקאמר בשופר של עולה אם תקע יצא ע"כ בשב מידיעתו שמתחרט על שגגתו שאילו ידע שהוא של עולה לא הי' תוקע א"כ ל"מ למ"ד מצוות צ"כ נראה דלא יצא שהרי זה כתוהה על מה שיצא והראב"ד בפ"א מה' איסורי מזבח כ' כשאם הקדיש בהמה בע"מ ולא ידע שהיא בע"מ אין ההקדש חל לפי שזה כנדרי שגגות וגם לרבינו דס"ל דההקדש חל י"ל.

דוקא בלא ביטל אח"כ כשנודע לו שהיא בע"מ ויש לה"ר מהא דגרסינן בירושלמי דתרומות בתרם תרומה ונמצאת שהיתה טמאה דבשוגג תרומתו תרומה ול"א דהו"ל כתרומה בטעות משום דמעיקרא אסיק אדעתי' דגם כשתהא טמאה תרומה דניחא לי' לעבור על מ"ע דמחלבו שצריך שיפריש ממיטב כדי שלא יכשל באיסור טבל, כלומר דלהכי לא אמרינן דע"ד כן לא הפריש לפי שירא שמא באמת היא טמאה ואם לא תהא תרומה יהא נחשב באיסור טבל שהוא חמור שהרי הוא לא ידע שהיא טמאה לכן גומר בדעתו שגם אם היא טמאה תהא תרומה ומוטב לעבור על איסור קל מלעבור על איסור חמור הא לא"ה בוודאי הו"ל כתרומה בטעות, ומעתה במצוות דצריכות כוונה ואם לא נתכוון לא יצא למה לא נאמר דע"ד כן לא נתכוון לצאת כיון דע"כ צריך להיות שב מידיעתו דע"ד כן לא עשה אלא דבמעילה גזה"כ דאפי' בטעות הוי מעילה שהרי הקונה ממעות של הקדש מעל אע"ג דאלו הי' יודע שהוא של הקדש לא הי' קונה ועיין בב"ש א"ע סי' כ"ח סק"ב אבל בשאר איסור הנאה] כיון דאין האיסור אלא במה שנהנה ממצוותו לא יצא י"ח דכיון דשלמים דומיא דעולה ובעולה ע"כ שבמידיעתו דאי הוי ידע לא הוי עבד ודכוותי' בשלמים בשב מידיעתו וכיון דלאו בת מעילה והר"ז ככל איסור הנאה אמרינן דע"ד שיעבור עבירה לא עבד והר"ז ככל טעות דחוזר, ולפ"ז ל"ק משופר של ע"ז דהתם במזיד יצא י"ח לר"י דל"ל מצה"ב משא"כ בשופר של שלמים דע"כ בשוגג איירי, ואפי' למאן דל"ל מצוות צ"כ הא דעת הרשב' במתכוון להדיא דלא יצא א"י וכיון דהכא אומדנא דמוכח שאלו הי' יודע לא הי' מתכוון לא יצא, והא דקא מותב רבא אימת מעל לבתר דתקע האי שעתא באיסורא קתקע שפיר פריך דנהי דל"ל מצה"ב מ"מ תחילת

התקיעה דלית בה מעילה בטעות הוי ול"ד למוציא מעות הקדש בשגגה דעיקר איסור מה שמוציא וברגע זו מעל משא"כ כאן בעידן תקיעה לא מעל עדיין וה"ז כשאר איסור הנאה דבשוגג לא יצא מטעם דאמרן, אמנם לפי שהראשונים לא פרשו כן אין לנו לחדש פירוש אחר:

והנה לדידן דקיי"ל דמצוות לאו להנות נתנו משמע דאפי' לכתחילה רשאי וכדמוכח מהא דמודר הנאה משופר מותר לתקוע בו וכן מהא דסוף כיסוי הדם דמותר לכסות בעפר עיר הנדחת וכבר הוכיח זה בכנה"ג יו"ד סי' כ"ח, אמנם הא דשופר של עולה לכתחילה לא יתקע וכן בשופר של שלמים נדחק מאוד הרב ז"ל לומר בשביל דאסור בהנאה מאוס למצוה ודברים הללו קשים מאוד, ויותר נ"ל דמשום חשש גזל נגעו בה דמ"ל גזל הדיוט ומ"ל גבוה, והמג"א בסי' תקפ"ו כתב דמותר ליטול שופר של חבירו שלא מדעתו אע"ג דמתקלקל קצת מ"מ ניחא לי' לאינש דליעבד מצוה בממוני' ובוודאי היכי דשמעינן דקפיד אסור לכתחילה ליטול אלא דאם עבר ונטל יצא, כמו שופר הגזול, א"כ של הקדש וודאי אסור לכתחילה ליטול מחשש גזל, כדאמרינן בב"ק דף כ"ב דהקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת עיי"ש בפרש"י וקרוב הדבר שאם אין לו שופר אחר וא"א לפדות השופר הזה דרשאי לכתחילה לתקוע כיון דמצוות לאו להנות נתנו גם דעת גבוה שיקיים המצוה: ואכתי פש גבן לברורי כי רבינו בה' שקלים כתב בשוקל שקל של הקדש מעל כשקנה קרבן לפי שנהנה דממשכנין על השקלים אבל במה שנהנה שעשה מצוה אין בה מעילה דמצוות לל"נ מבואר מדבריו דאע"פ שעשה מצוה כל דמשתרשי לי' ואלו לא עשה היינו כופין אותו להוציא ממון אסור, ובהקדש מועלין, וכ"כ הנ"י בסו"פ נגמר הדין דהקובר נפל בקבר ופנוהו דאסור בהנאה, אסור לו לקבור אח"כ מתו דכיון דאסור בהנאה המקום ההוא והוא נהנה מה שקובר מתו אע"ג דמצוות לאו ל"נ וקבורת מתו מ"ע מ"מ כיון דמשתרשי לי' דהי' צריך לקנות קרקע אחרת אסור, ולפ"ז יש לדקדק בתקע בשופר של איסור הנאה ויש שופר של היתר אלא שצריך לקנותו בדמים י"ל דאסור מדאורייתא דהא משתרשי לי' שהרי צריך הי' לקנות ומשתרשי לי' ואיני רואה שום חילוק בין שוקל שקל של הקדש או בהא דנ"י שקובר בקבר האסור בהנאה שהרי בכל מ"ע מכין אותו עד שתצא נפשו שיקיים המצוה ואם אין לו ליקח בחנם מחויב מה"ת לקנות בכסף מלא, וכיון דחיוב זה מד"ת נראה וודאי דאסור, וכ"מ מהא דמבואר בפ' אין בין המודר דבמקום שנוטלין שכר על המקרא אסור לו ללמדו מקרא אע"ג דכל עצמו אינו עושה אלא לצורך מצוה מ"מ כיון דמשתרשי לי' אסור, ולא עוד אלא אפי' במקום שאין ממשכנין משמע דאסור, דהא באלו היו רשאין ליטול שכר על לימוד הלכות הי'

אסור ללמדו הלכות אע"ג דאין ממשכנין על לימוד הלכות: **[וכן משמע מדברי פירש"י פסחים פב.

ד"ה לידי תקלה ובדברי התוס' שם ד"ה נטמא דהרי שריפת קדשים מצוה ולמ"ל הטעם דתנאי ב"ד א"ו כיון דמשתרשי לי' דמי עצים אסור ובהגהות רש"ש לא דקדק בזה במכ"ת. נה"מ].

והנה בהא דאמר ר"י שופר של שלמים לא יצא דמצוות לה"נ הקשה הגאון בעל טו"א והשעה"מ מהא דמלמדו הלכות ופי' הר"ן דמצוות לאו לה"נ ותירץ הרב ז"ל דהתם לא מקרי הנאה דבלאו דידי' הי' לומד אצל אחר, אלא שהקשה שם דא"כ בשמים של איסור הנאה יהא מותר להנות בהם אם נמצאו אחרים של היתר וכן המודר משופר ס"ל לרבא דיצא משום מצללה"נ אע"ג דמסתמא יש אחר.

ובמחכ"ת אין כאן שום קו' דהא חזינן במודר הנאה מחבירו דמותר לו לקנות הימנו זבינא דרמי על אפי' והיינו דלא מחשב הנאה דכבר ימצא אחר, ודבר פשוט האוסר עליו חפץ אסור לו ללובשו אע"ג דיש לו אחר הטוב וכן הא דפליגי ר"א ורבנן אי ויתר אסור במודר הנאה והיינו באוסר עליו הנאתו של פלוני אם מותר לילך דרך חצירו דלרבנן ויתר מותר ודבר פשוט דהאומר קונם קרקע זו אסור לו לילך על קרקע זו אע"ג דיכול לילך גם דרך אחרת אלא דעיקרן של דברים כך הוא דאם יש לו הנאה מגוף דבר הנאסר אסור לעולם בהנאה של חפץ זה, אע"ג דהי' יכול להנות מדבר אחר שהוא טוב כמוהו, אבל כשאין גוף הדבר אסור אלא שדבר האסור בהנאה גורם לו הנאה כמו המודר הנאה מחבירו שגוף הדבר לא נאסר בו אלא שהגוף האסור בהנאה גורם לו הנאה זו כל היכי שאפשר לו ע"י דבר אחר לא מקרי הנאה, ואם היא ע"י טורח מעט היינו פלוגתא דר"א ורבנן דר"א ס"ל דמקרי הנאה ורבנן סברי כיון דלא קפדי אינשי ולא נטלי ממון אע"ג דמתהני קצת ל"ל בה, ולפ"ז ל"ק מהא דמלמדו מדרש גם לדידן דויתר אסור אע"ג דמתהני קצת שרי כיון דמצללה"נ, ולר"י דאמר מלה"נ שרי כיון דגוף הדבר לא נאסר אלא דהאי גברא אסור בהנאה וגורם לו הנאה לרבנן שרי כיון דלאו מקום שנוטלין שכר על המקרא וכן נמי בשופר של איסור הנאה ויש כאן אחר שהי' צריך ליתן שכר אסור דמתהני מיני' ואם יש גם אחר שלא הי' צריך ליתן שכר שרי, מיהו דווקא למ"ד מצוות לאו לה"נ דליכא אלא גורם דמשתרשי לי' אבל למ"ד מצוות להנות נתנו אסור לתקוע בו אע"ג דיש שופר אחר המותר בהנאה כמו בכל איסור הנאה שגופו אסור בהנאה, וה"נ בתוקע להנות מקולו עיין בכ"ת ופ"י דלא כהגאון טו"א שדימא ב' ענינים אלו, **[וע' בטו"א מגילה ח.

ד"ה דריסת הרגל וגם שם תימה ע"ד. נה"מ] והא דמודר הנאה ממעין דשרי דווקא למ"ד מצוות לאו להנות נתנו דלמ"ד מצוות להנות נתנו גם באיכא אחר אסור דנהנה מגוף המעין שעושה בו מצוה למ"ד טבילה בזמנה מצוה: והנה מדברי רבינו ה' שקלים ופ"ו מה' מעילה דבשוקל שקל של הקדש מעל לפי שממשכנין על השקלים משמע דהיכי דאית לי' הנאה אחריתי מלבד המצוה אסור, והא דכתבו התוס' בסוגין דהמודר מתקיעת שופר יש לדמותו להא דמחלקינן בנדרים בין האומר הנאת סוכה לישיבת סוכה אם לא נחלק דבסוכה בלאו מצוה יש הנאה בישיבה, ובס' מח"א דקדק ע"ז מהא דאמרינן בפ"ב דנדרים דרבא מותיב על אביי דמחלק בין נדרים לשבועות דבאומר הנאת סוכה אסור ובשבועה שלא אהנה מסוכה שרי, וכי מצוות לה"נ דאף בנדרים שרי, ולדבריהם כיון דאית לי' הנאה אחריתי אסור, ובס' שעה"מ כתבשדעת התוס' דגם באית לי' הנאה שרי, אבל לפע"ד במחכ"ת אין לקו' זו שום התחלה דהא דמותיב רבא לאביי על היתר שבועה קמותיב וכי מצוות לה"נ דאי ס"ד מצות לה"נ אין לשבועה מקום לחול שהרי נהנה מן המצוה ומקרי נשבע לבטל את המצוה, אבל למ"ד מצוות לאו לה"נ כיון דהנאה שנהנה מהצל לאו מצוה הוא כל כי האי לא מקרי נשבע לבטל את המצוה שהרי בין נדרים לשבועות לפי שהנדר חל על החפץ ואע"פ שממילא נתבטלה המצוה ל"ל בה משא"כ בשבועות דחל על האדם ויצאה השבועה לבטל השבועה המוקדמת שמושבע מהר סיני א"כ.

שפיר קמותיב לי' רבא דאחר שאין בשבועה זו ביטול מצוה שהרי השבועה היתה שלא יהנה והנאת הצל שמגין עליו אינה מכלל המצוה אין זה נשבע לבטל את המצוה אע"פ שממילא מתבטלה המצוה והר"ז כמו נדר וזה פשוט: והריטב"א כתב בהא דמצוות לאו להנות נתנו והנודר הנאה ממעין דטובל בימות הגשמים אע"ג דמתהני כיון דאינו אלא גורם להנאה ל"ל בה פי' דלאו למימרא כיון דמצוות לאו לה"נ אע"פ שגורם לו הנאה ל"ל בה דגרמא באיסור הנאה שרי כל שאינו נהנה מגוף האיסור דהא ליתא דוודאי אסור לעשות באיסור הנאה שיגרום לו הנאה, וכ"כ התוס' בפ"ק דחולין דאסור מדאורייתא למכור איסור הנאה ומשמע אף שמוכר ע"י הקפה לפי שע"י שמוכר לו האיסור הנאה גורם שישלם לו, וכן מהא דאסור ללמדו מדרש במקום שנוטלין שכר ע"כ: הלכות איסורי ביאה פ"א ה"א הבא על אחת מכל עריות שבתורה במזיד חייב כרת, אמרינן בקידושין דף ע"ז.

דהבא על ג' אלמנות בהתראה אחת לוקה ג' דגופין מחולקין והה"ד בעריות אמרינן גופין מוחלקין בין לענין קרבן כמבואר בדברי רבינו בה' שגגות פ"ה ה"ג בין במזיד לענין

מלקות אע"פ שאינו אלא ל"ת אחת וראיתי להרב מוהרי"ט בחי' לקידושין שהביא בשם תוס' הרא"ש להקשות מהא דאמרינן בסו"פ גה"נ האוכל אבר מן החי ובשר מן החי לר"י לוקה שתיים דהו"ל שני לאווין ולר"ל אינו לוקה אלא אחת דאינו אלא ל"ת אחת ובש"ס מוקי לה התם בשתי בהמות והרי גם בבע"ח אמרינן גופין מוחלקין ואפ"ה כל שאינו אלא לאו אחד אינו לוקה בהתראה אחת רק חדא ומזה יצא לחלק דלא אמרינן גופין מוחלקין אלא בביאה דאי אפשר לעשות הפעולות בב"א אבל במידי דמצי למעבד בב"א לא אמרינן גופין מוחלקין והאמת כי חילוק זה נזכר בכריתות דף ט"ו ע"א ע"ש ומ"מ לפענ"ד אין זה עולה כהוגן חדא מהא דמבואר בירושלמי נזיר פ"ו ה"א דהאוכל ה' נמלים בהעלם אחד חייב חמש מלקות ריססן ואכל אינו חייב אלא אחת והיינו דבחי' חייב על כל נמלה משום ברי' ומה דקאמר בהעלם אחד היינו בהתראה אחת הרי לך בביאור מדברי הירושלמי הללו דגם בבע"ח ומידי דאכילה אמרינן גופין מוחלקין ואע"ג דמצי למיכלינהו בב"א: עוד יש להביא ראי' מהא דתמורה כ"ז בעי רב אשי הי' לפניו ארבע בהמות של קודש ואחת מהם בע"מ וד' בהמות של חולין ואמר אלו תחת אלו הכא כיון. דאיתחזק גברא באיסורא לקי ארבע א"ד אע"ג דאיתחזק כיון דאיכא היתירא קמי' לא שביק היתירא ועביד איסורא ע"ש הא קמן דהממיר ד' בהמות ביחד לקי ארבע משום דגופין מוחלקין, עוד ראי' מהא דתנן בחולין דף פ"ב שחטה ואח"כ שחט ב' בני' לוקה שמונים והתם ע"כ בחד התראה איירי דבתרי התראות א"כ למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מה ארי' בשחט ב' בני' אפי' באחד והתרו בו על כל סימן וסימן לקי ב' והכי משמע התם בכולי' סוגי' דאיירי בחדא התראה ואעפ"כ לוקה ב' אע"פ דמצי לשחוט ב' ביחד: ובעיקר הקושי' שנתלבט בה הרב מוהרי"ט גם ראיתי להרב בשעה"מ שעמד בזה אני תמה על הגדולים הללו דמה ענין אמ"ה לגופין מוחלקין דהרי לא אמרינן גופין מוחלקין אלא בבע"ח כדמוכח להדי' מהא דאמרינן בכריתות דף ז' באוכל חלב משור כשב ועז א"ח אלא אחת א"כ מה בכך שתלש אמ"ה מחי' אטו אנן אתלישה מחייבין לי' אנן באכילה מחייבין לי' ובהאי שעתא מה דאכל אינו בגדר בע"ח שהרי אין לנו עתה עסק אם גוף הבהמה עודנה בחיים ואין אנו דנין רק באבר זה הנתלש ממנה והרי אבר זה הנתלש אינו בגדר חי כלל א"כ לק"מ למה באוכל אבמ"ה ובמ"ה ילקה שתיים משום גופין מוחלקין אחרי דאין החיוב כעת מצד בע"ח ול"ד להנך שהבאתי דנמלים בעת אכילתם ומעשה האיסור הם בגדר בע"ח וכן בההוא דתמורה והאי דאו"ב בשחטה וב' בני' אבל כאן בעת עשיית האיסור אינו בגדר חי כלל והו"ל כמו נבלות דלא אמרינן בי' גופין מוחלקין כיון דכבר פקע שם חי' ממנו וה"נ דכוותי' וה"נ משמע

מדברי רבינו בפ"ב מה' שגגות גבי הבא על הזכר והביא הזכר עליו דלא כחילוקו של הרב מוהרי"ט וחילוק זה ברור בעיני ואני תמה על הגדולים הללו שלא עמדו בזה:
ובתוס' רי"ד מבואר דאף דבנבילה ל"א ג"מ מ"מ האוכל אמ"ה והתולש חלב מבהמה חי' או השותה דם הקזה מה' בהמות חייב ה' מלקיות דמ"ל רבע בהמות דחייב או תולש אבמ"ה וכבר נתבאר ההפרש הגדול שיש ביניהם דהתם עשיית האיסור הוא בדבר חי' והכא עשיית האיסור בדבר מת כמו בנבלה, ובמל"מ רפ"א בה' או"ב הוסיף דדעת התוס' דאף בשחוטין אמרינן ג"מ והא וודאי ליתא כדמוכח מהא דפ"ק דכריתות באוכל חלב משור כשב ועז ומהא דאמרינן בסו"פ או"ב דהאוכל שני גידין משתי ירכות משתי בהמות לוקה פ' ואמרינן התם דבחדא התראה לא הוי גופין מוחלקין הרי לך בהדי' דבשחוטין ל"א ג"מ ומה שה"ר מדברי התוס' זבחים ע"ח ד"ה הפיגול אינו אלא תימה דהתם לא כתבו התוס' אלא בב' התראות וכיון דעוסק באכילה א"צ התראה תכ"ד והכי אמרינן בירושלמי נזיר פ' ה' מינים דאם התרו בו קודם שתי' על כל כזית אף דשתה אח"כ ולא התרו בו שוב בין שתי לשתי' חייב על כל התראה וא"צ תכ"ד כיון דעוסק עדיין לעבור על לאו זה אבל לומר דבשחוטין לוקה בהתראה אחת זה לא נזכר בדברי התוס': ויש לי עוד להביא ראי' למש"כ דהעיקר משגחינן בשעת עשיית האיסור אם הוא אז בע"ח או לא ולא בשעת חלות האיסור מהא דאמרינן במעילה ט"ז דלר"י דאמר אבמ"ה נוהג בטמאים חיי פרה וחיי גמל מצטרפין והאוכל כחצי זית מפרה וח"ז מגמל מצטרפין ואי ס"ד דבאמ"ה אמרינן גופין מוחלקין ואפי' בבמ"ה והרי מבואר בשבת דף ע"א דכל היכי דחלוקין לחטאות לא מצטרפין ולא אשכחן בשום דוכתא לחלק בין חיוב חטאת לחיוב מלקות א"ו כדפרישית וזה נ"ל ראי' נכונה דמההוא דגה"נ יש לדחות דאבמ"ה ובמ"ה מבהמה אחת אייריי ואע"ג דאוקי התם בשתי בהמות היינו באמ"ה ובשר מן הטריפה ואיירי האי דבשר מן הטריפה אחר שנשחטה ומתה תלש ממנה אבל מההוא דמעילה נ"ל ראי' נכונה לכן נראהכמוש"כ ודברי התוס' רי"ד המה יחידאי גם רבינו לקמן בפי"ד לא חילק בכך ומה שהקשה המל"מ בפי"ז מה' שגגות יתבאר שם בעזהי"ת:
ה"ה הבא על בת אשתו, הנה רבינו ז"ל [ונמשכו אחריו מוני המצוות] מנה לבתה וב"ב ובת בנה לג' לאווין אבל רש"י ז"ל בכריתות דף י"ד: בהא דתנן ריב"נ אומר הבא על חמותו שהיא אם חמותו ואם חמיו וחכ"א כולן משם אחד ופרש"י ז"ל לאו אחד וכ"פ רבינו בפ"ד מה' שגגות דהבא על בתה שהיא בת בנה א"ח אלא אחת, ואני תמה על רבינו דמנה לג' לאווין דהא בקרא הכי כתיב ערות אשה ובתה לא תגלה את ב"ב ואת בת בנה ל"ת ובירושלמי סנהדרין פ' אלו הן הנשרפין אמרינן בהדי' דלריב"נ מקשינן ב"ב ובת בנה

לבתה ונחשב לג' לאוין ורבנן ס"ל להיפך דמקשינן מה ב"ב וב"ב כיון דלא נתחלקו לא נחשב לב' לאוין אף בתה נחשב רק ללאו אחד ובש"ס כריתות הנ"ל ילפינן משארה הנה זימה היא דהכתוב עשאן אחת עכ"פ מבואר בירושלמי דלרבנן ליכא אלא לאו אחד בבת בנה ובת בתה ושיעור הכתוב שלא לבעול נכדת אשתו בין מבנה בין מבתה ולא מצאתי למה מנאה לשני לאוין כיון דמבואר בירושלמי להדיא דליכא רק חד לאו ולרש"י גם בתה לא נחשב ללאו מיוחד וצ"ע: ה"פ אונס והנה באשה דעת קצת הפוסקים דלא אמרינן בה יהרג ואל תעבור וכן בהי' מקושה והנה באשה שזנתה להצלת נפשות דעת האחרונים דאע"פ דאנוסה מקרי מ"מ אסורה לבעלה ואנכי לא אבין דמ"ש דלשלמים דמקרי אנוסה כיון דעשתה להצלת נפשות א"כ למה לא תהי' אנוסה גם לגבי בעלה וע' חי' הרשב"א כתובות גבי אשה שנכבשה אע"פ שהשתדלה כדי למצוא חן מ"מ מקרי אנוסה אמנם מחוורא דההיא מילתא תליא בפלוגתא דקמאי גבי סיקריקין אי מחשב אונס, ומש"כ בס' אבני מילואים דבנתקשטה למצוא חן אסורה לבעלה כיון דהדין דתיהרג ולא תעבור הוא תימא דוודאי אפי' היכי דהדין יהרג ואל יעבור מ"מ מקרי אונס תדע דלהרמב"ם בכל גוונא תיהרג ואל תעבור ומ"מ בלא נהרגה מקרי אנוסה ולא מיפסלא לשבועה ומ"מ לענין דינא יש להחמיר:

ובהא דאמרינן באשה שתחילתה באונס וכו' יש לעיין קצת לדעת הסוברין דבאשה ל"א תיהרג ולא תעבור ואיכא למידק מהא דמנחות פר"י בנתכוון להעלות דגים והעלה דגים ותינוק זיל בתר מעשיו וע' בהשגות פ"ב מה' שבת דרבינו פוסק כרבה דפטור וראיתי בהפלאה שכתב להקשות מהא דלא אפשר וקמכוין ולפענ"ד ליתא דהתם ליכא סכ"נ ולעיקר הקו' יש לחלק לישב [עי' ישועות ישראל סי' כא] לחלק בין אונס לחולה דחולה הו"ל כעשה דוחה לל"ת אבל אונס טעמא אחרינא איכא א"כ א"ש דחולה בשבת דדחוי ולא נשאר רק המחשבה אבל כאן דהוא מצד אונס י"ל דזה לא מקרי אונס תדע דהא כפאוהו לגרש ונתרצה מותרת וה"נ לא מקרי אונס ואין זה ענין להא דשבת ובהכי נמי מסתלק קו' ההפלאה מלא אפשר וקמכוין, ואפי' לדעת התוס' דאינה מחויבת מ"מ לאו וחי בהם תדע דהא אמרינן בריש כתובות והא איכא צניעות ולדעת רבינו אסור לה למסור ואפי' לדעת התוס' במתכוון להנאת עצמה א"ו כדפרשתי: הי"א כל דעת התוס' דלא נאסרה במשמש באבר מת רק בשחוף דאינו ראוי להוליד אך דעת רבינו אינו כן ונראה דאסור מדאורייתא לא כדעת הישש"ש דאינו אלא מדרבנן דהא רבינו פוסק בפ"א מה' סוטה דשחוף מקנין לאשתו ושותת מי המרים דמוחקין את השם ע"כ דמדאורייתא אסורה והנה לשיטת התוס' דאיכא בח"ל דכהונה לאו דלא יחלל א"כ משמש מת בח"ל

דכהונה ילקה משום לא יחלל אלא דרבינו לשיטתו דאינו לוקה משום ל"י: הי"ב הבא וכו', ע' תוס' כריתות דף י"ב ד"ה באין דבנפל מן הגג ונתקע פטור דהו"ל אנוס וקשה טובא דהא חזינן מה דהוי אונס לגבי ממון ל"מ אונס לגבי עריות כדחזינן גבי הניח להם אביהם פרה שאולה עי' תוס' ב"ק כ"ז: ד"ה ושמואל ובמעילה ותרומה כה"ג חייב כמבואר להדי' בפ"ז דתרומות וכן בנשאת ע"פ ב' עדים והרי בנפל מן הגג חייב בנזקין ע' ב"ק סו"פ כיצד ומכש"כ דחייב בעריות וצע"ג:

ה"כ מי שהוחזק בשאר בשר, הנה בענין הוחזק ל' יום עי' בח"מ סי' י"ט שהקשה מהוחזקה נדה דלא בעינן ל' יום ועיקר נראה לחלק דשאני דבר שבערוה אבל היכי דע"א נאמן וודאי דא"צ ל' יום ולהכי בנזיר ובחלב לא בעינן ל' יום וכן בסוטה הה"ד וזה ההפרש וראיתי לבעל ש"ש שהאריך ודעתו דצריך דווקא ל' יום והא ליתא ומש"כ הבית שמואל דתוך ל' מהני אמתלא בנדה ולא ברירא לי אחרי שעברה עברה והא דאב שאמר הוא נמי מה"ט דמדינא אין ע"א נאמן וחידוש הוא ולא נאמן לקטלא ואפי' חזקה לא מהני דחזקה זו איתרע שהרי נודע שהיא לא ידעה וע"פ דיבורו הוחזקו בע"כ וכ"מ בדברי רבינו וכ"ז דלא כהש"ש ודו"ק: פ"כ הנה מבואר דהנך דאסורין מחמת אישות אין הפרש בין קידושין לנשואין אכן מדברי התוס' יבמות ב: ד"ה בתו נראה דווקא נכנסה לחופה ואני תמה ממשנה ערוכה בקידושין דהמקדש אשה ובתה או אשה ואחותה משמע דבקידושין גרידא לא תפסי קידושין וכן מהא דאמרינן בפ"ק דיבמות דלא מצינו חמותו ממאנת ופריך בקטנה ות"ל דאפי' בתה נתקדשה פחותה מבת ג' מ"מ כיון דבפחותה מב"ג אין לה חופה א"כ אינה צרת ערוה רק צרת ת"ל וזקוקה ליבום ותו מהא דתנן בפ"ג דיבמות ג' אחין שנים מהם נשואין אשה ובתה או אשה ואחותה ומת אחד מהם ר"ש פוטר בשניהם מחליצה ויבום ואמרינן שם דטעמא דר"ש משום דכתיב באשה ואחותה לא תקח לא יהי' לך ליקוחין אפי' באחת מהן והרי זיקה לד"ה לא הוי ככנוסה עי' יבמות כ"ט ואפי' מאמר איננו ככנוסה, וראיתי לבעל בית מאיר שעמד בזה מהא דיבמות דף כ' בשומרת יבם שמתה ע"ש והא לא מוכרע כלל דמדרבנן וודאי מודה דאסור אבל מהא דר"ש פוטר וכן מהא דאין קידושין תופסין מוכרח דהיא ערוה גמורה ובדוחק י"ל דמודי תוס' דכרת יש דעריות הוקשו אלא לענין מיתה כתיב אשר ישכב אשה ובתה ולר"ע דהיינו חמותו א"כ משמע דווקא בביאת שתיהן אבל מסתימת דברי התוס' ל"מ הכי וצ"ע מ"מ העיקר כדברי רבינו:

והנה בר"פ נושאין על האנוסה מבואר דקרא דלא יגלה כנף אביו איירי בש"י של אביו ולעבור עליו משום ג' לאוין ולפ"ז במזיד לוקה ג' ורבינו השמיט לאו זה ממנין המצות וכן

הסמ"ג וכמדומה שהיש"ש עמד בזה ולכאורה יש לומר דרבינו אזיל לשיטתי' שהשריש בס' המצות דבריבוי הלאוין לא יתרבו המלקות ודוקא בב' איסורין כמו א"א וחמותו דיש מציאות על כל אחד לחול אבל בהרבות הלאוין על ענין אחד אינו לוקה על כל אחד ואחד וע' בכ"מ בפ"א מה' שבועות בשם הריב"ש דהנשבע לשקר על להבא דאע"ג דעובר ג"כ על בל יחל מ"מ אינו לוקה אלא אחד אע"ג דהתם יש מציאות לאחד לחול בלי חבירו דהא על נדרים איכא בל יחל גרידא ובשבועה דלשעבר איכא לאו דשבועה בלי בל יחל מ"מאינו אלא חדא דמלקות אחד עולה לכאן ולכאן כיון דאיננו שמות מחולקין ולא ענינים מוחלקים ולקמן בפ"ב מה' מכ"א נאריך בזה בס"ד:

ועיין בשאג"א ה' חו"מ הקשה ע"ד רבינו בפ"א מה' תמורה שכתב דתמורה לא הוי ניתק לעשה משום דהלאו כולל יותר מהעשה משום שותפין א"כ למה לא ילקה פ' משום לאו דתמורה וחליפין ובמכ"ת ז"א דלרבינו בכה"ג אינו לוקה אלא חדא כנ"ל והנה בלאו דלא יגלה כיון דא"א בלי שני הלאוין דאית בי' אינו לוקה עליו ודווקא בא"א וחמותו דהם שני שמות, וראיתי לשעה"מ שכתב דדווקא בששני הלאוין א"א לאחד בלי השני אינו לוקה אבל לא בלאו אחד והא ליתא כדמוכח מהא דש"י של אביו ומה שהוכיח מהא דפ"א מחו"מ לאו מלתא דהתם המה פעולות מוחלקות משא"כ כאן אבל עדיין לא נתיישב זה להסמ"ג דבלאוין קי"ב בהא דאכל נמלה לוקה ה' נראה להדיא שחולק על השורש הזה שהשריש רבינו א"כ לכאורה תמוה למה השמיט לאו זה דלא יגלה מן המנין, ולכאורה י"ל דלא חייל לאו זה על לאו דאיסור ערות אשת אחי אביו והא דאמרינן בש"ס לעבור עליו בג' לאוין היינו משום דלכאורה מקרי איסור מוסיף דהא אחר מיתת אחי אביו איכא עוד לגבי כו"ע איסור יבמה לשוק וכ"כ התוס' ביבמות ל"ב ד"ה באיסור דבאיסור מוסיף א"צ שיהי' משם אחד וא"כ ה"נ כיון דאיתוסיף איסור לגבי עלמא משום יבמה לשוק אתוסיף נמי איסור דשומרת יבם של אביו אך עיין לקמן שהוכחתי שדבריהם תמוהים ומ"מ י"ל דלא מקרי מוסיף רק היכי דאיתוסיף נמי איסור זה לגבי דידי' כגון חמותו ונעשה א"א דלגבי דידי' נמי הו"ל, א"א אבל איסור יבמה לשוק למאן דס"ל דקידושין תופסין ביבמה ואינו לוקה אלא בביאה וקידושין כמבואר לקמן בפ"ב מה' יבום ובסמ"ג א"כ לא מקרי איסור מוסיף דלגבי דידי' לא איתוסיף כלל איסור יבמה כיון דאין קידושין תופסין באשת אחי אביו והתוס' י"ל דאזלי בשיטת דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק א"כ לקי אביאה לחוד והו"ל שפיר איסור מוסיף דניתוסף לגבי דידי' נמי איסור יבמה ומגו דאיתוסף איסור יבמה איתוסף נמי איסור דלא יגלה כנף אביו אבל לדידן דמס"ל

אי קידושין תופסין ביבמה או לא ואפשר דקידושין תופסין ממילא אין איסור חל על איסור כנ"ל:

ה"ו הבא על אשה, עי' השגות הראב"ד והנה הלח"מ תירץ דא"ח על בתו מנשואתו אלא משום בת אשתו דאין מזהירין מן הדין והא וודאי ליתא דא"כ בבא על בתו מנשואתו לאחר מיתת אשתו איננו במיתה אלא בכרת וזה א"א ומש"כ משום דאין מזהירין מן הדין כבר תירצו זה בתוס' ריש יבמות ד"ה בתו ע"ש: ולעיקר הקו' הי' נראה לפרש דהר"א ז"ל לטעמי' לפ"מ שהביא הריטב"א בשמו בקידושין בפרק עשרה יוחסין גבי נבילה ביוה"כ דנבלה לעולם קדים דאין אנו משגיחין על חתיכה זו רק על האיסור נבלה בכלל והרבה נבילות בעלמא שנאסר בהם תיכף שנעשה בן י"ג משא"כ איסור יוה"כ דתלוי בזמן וא"א לחול אלא כשקידש היום ביוה"כ א"כ ה"נ באיסור דאשה ובתה דקדים דהרבה אשה ובתה בעולם אבל איסור בתו אינו אלא בשעה שנולדה לו בתו והיא בת ג' לכן איסור דאשה ובתה קדים לאיסור בתו ועיין מש"כ לקמן בזה: אמנם העיקר נ"ל שסמך א"ע על מימרא מפורשת בירושלמי סנהדרין פרק ואלו הן הנשרפין דקאמר התם בעון קומי' דר"א בא על אשה וילדה בת ואח"כ בא עלי' חייב משום אשה ובתה ובת בתה [ע"ש דאיירי דהבת ילדה ובא על בתה] א"ל שארה הנה זימה כולהו משום זימה וכדאמרינן בכריתות דף י"ב דהבא על חמותו שהיא אם חמותו א"ח אלא אחת אע"ג דאיכא ג' לאוין מ"מ גלי קרא דשארה הנה זימה היא דא"ח אלא אחת וה"נ בבתו כיון דמג"ש דהנה הנה קאתי' הו"ל כמאן דכתיב בחד קרא וגזה"כ דא"ח אלא אחת וכשם שהבא על בתו שהיא ב"ב אשתו א"ח אלא אחת ה"נ וכש"כ בבא על בתו שהיא בת אשתו דא"ח אלא אחת דאין שום טעם לחלק הרי לך בהדי' כדעת הראב"ד ודברי רבינו ז"ל צריכים תלמוד, וכמו"כ יש לעיין בדברי רבינו בה' שגגות ואפשר דלאו בדווקא נקטי' ודברי רבינו כאן אפשר דהי' לו גירסא אחרת בירושלמי אבל לגירסא דידן ברור כדברי הראב"ד וע"ש בפ"מ שעמד על דברי התוס' כריתות ותימא שלא העיר מדברי רבינו כאן:

ובענין חמותו לאח"מ אשתו הנה לפום ריהטא מוכח עכ"פ דבת אשתו איכא כרת דהא בר"פ נושאין על האנוסה קאמר רבא אנס אשה מותר לישא בתה מהכא ערות ב"ב ל"ת הא באונסין הא בנשואין אימא דקרא קאתי לאח"מ דמשום אשה ובתה ליכא לאו ולדעת הסוברין דאיכא לאו וכרת ניחא אבל לדעת הרמב"ן ז"ל צ"ל דלשיטתו דסובר דיש הפרש בין חמותו לבת אשתו א"כ יש להוכיח עכ"פ דבבת אשתו יש כרת ואין קידושין תופסין בה ודו"ק: בענין אנס אשה ע' בש"ע סי' ט"ו בב"ש ס"ק כ"ב והאמת מירושלמי יבמות פרק האשה רבה משמע לכאורה שלא כדבריו דגרסינן התם אתא עובדא קמי'

ר"מ ואפקה לא דהוא סבר כר"י [דס"ל שכיבת בתה אוסרתה] אלא שהיתה מתרגלת לבוא אצלה וזה כדברי הש"ג מיהו מה שחילק המל"מ בין חמותו לשאר עריות יש לו מקום: והנה מדיקדוק דברי רבינו נראה בהדי' דווקא זנות כיון דחזינן דיצרו תוקפו פ"א חיישינן שמא יחזור ויבוא עלי', אבל הב"ח והב"ש בסי' ט"ו כתבו דאפי' בנשואי טעות כיון שהי' פ"א בקירוב בשר אסור ליקח קרובותי' שמא יחזור ויבוא עלי' אף שלא נתחזק שעשה עמה איזה איסור ולפענ"ד יש לחלק ע"ז דהרי מבואר במשנה יבמות דף ק"ח הממאנת מותר בקרובותי' ולא עדיף ממאנת משאר קידושי טעות ול"ל דהתם בנשואין (נ"ל דצ"ל מאירוסין איירי דהא אמרינן התם דחברי' לא מבטל גיטו משום דמכרת ברמיזותיו ופשיטא דהאי טעמא ל"ש אלא מן הנשואין שהיתה עמו בקירוב בשר אלא ע"כ מן אירוסין [נ"ל דצ"ל מן הנשואין] ואפ"ה מותר בקרובותי' אם כן מבואר דבשוגג ואונס כל דלא נתחזק באיסור מותר בקרובותי' ודברי הב"ח והב"ש צע"ג:

פ"ג הנה בהנך קידושי דרבנן כגון בנשואי חרשת ומאמר ביבמה לדעת הסוברין דלא קנה אלא מדרבנן מבואר בדברי הרי"ף והרא"ש ביבמות פרק ב"ש דהוולד אינו ממזר אפי' מדרבנן ע"ש בקטנה שלא מיאנה והגדילה בלא בעיל דאין הוולד ממזר כיון דקידושי קטנה מדרבנן אין הוולד ממזר ומשמע התם דאפי' מדרבנן ל"ה ממזר הן אמת דק"ל מדברי הירושלמי יבמות פ' ב"ש דאמרינן התם לר"י מה שתמאן ותעקר פסול ממזרת וחללה והיינו בנתן לה גט ונשאת לכהן או למאן דס"ל דיכולה למאן משירבה שחור על גבי הלבן וזינתה בעוד שלא מיאנה ונתגרשה אי מהני המיאון להתיר איסור ממזרות הרי להדי' דבנשואי דרבנן הוולד ממזר עכ"פ מדרבנן דאל"כ איזה עקירת ממזרת יש כאן, וראיתי לבעל פ"מ שפי' לדברי הירושלמי היינו אם לקי על הביאה כגון שהי' הקטנה ממזרת ונשא אותה בזה איבעי אי מהני המיאון להפקיע הקידושין שיהי' כבעילה בלא קידושין דלא לילקי עלה אבל במכ"ת ז"א דל"מ למאן דסוברדלקי אביאה בלי קידושין דא"א לפרש כן אבל אפי' לדעת רבינו דבעי קידושין מ"מ כיון דבעי קידושין וקידושי קטנה ל"ה רק מדרבנן ומדאורייתא ל"ה קידושין פשוט דאינו לוקה כיון דבעינן קידושין גמורים ואי לענין איסור פשוט דרבינו מודה דאסור לבעול אף בלי קידושין, וא"ל דאף לרבינו כל שבא עלי' דרך אישות לוקה א"כ אפי' בקידושי קטנה דל"מ מדאורייתא כל דמהני מדרבנן א"כ הוי הבעילה דרך אישות שפיר לוקה לרבינו א"כ הה"ד אפי' מיאנה אח"כ ילקה כמו דאמרינן ביבמות דף נ"ט: דאפי' לר"א דס"ל דפנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה מ"מ בממאנת מודה דהוי דרך אישות א"כ אין לפירש פ"מ שום מקום ותימא על שי' הרי"ף והרא"ש דהרי לכאורה מדברי ירושלמי הללו מבואר דהוי ממזר מדרבנן וצ"ע:

הלכות סוטה פ"א ה"א קנוי האמור בתורה היא שיאמר לה בפני ב' אל תסתרי עם איש פלוני, משנה ברפ"ק ויש בזה מקום עיון כי הנה בסתירה מבואר ג"כ במשנה דצריך שיהי' בפני ב' וכמש"כ רבינו בהלכה ב' ומ"מ אין זה אלא לענין להשקותה שאינו נאמן הבעל להשקותה ע"פ עצמו ולא עוד אלא אפי' היא מודית שנסתרה אלא שלא נטמאה וגם הבעל אמר כן שראה שנסתרה אין משקין אותה חדא דשתיית המים המאררים דינו כדיני נפשות וכמו שיתבאר לפנינו וכמו שאין ממיתין ע"פ עצמו כמו כן אין משקין שלא ע"פ עדים ועוד דלאו כל כמיני' למחוק את השם, אמנם דווקא להשקותה אבל מ"מ נאסרה ע"פ עצמו אם ראה הסתירה וכמש"כ רבינו בה"ח דאם קינא לה ע"פ שנים ואח"כ ראה בעצמו שנסתרה אע"פ שלא הפסידה כתובתה ואין משקין אותה מ"מ נאסרה עליו, אמנם בקינוי אינו כן אלא שאם לא אמר לה בפני שנים אל תסתרי עם איש פלוני אע"פ שנסתרה בפני שנים לפי דין המשנה שצריך שני עדים על הקינוי לא נאסרה על בעלה אע"פ שאמר לה אל תסתרי ול"ש בזה חד"א בצירוף עדי הסתירה וזה מבואר בסוטה ד"ב ע"ב דאמרינן שם לא לימא אינש בזה"ז לאיתתי' אל תסתרי עם פלוני דלמא קיי"ל כר"י בר"י דקינוי ע"פ עצמו ומסתתרה וליכא האידנא מי סוטה, למבדקה ואסורה עליו לעולם אלמא דווקא לר"י בר"י אבל לפי דין המשנה דאין משקין ע"פ קינוי עצמו אינה נאסרת עליו דאל"כ מאי קאמר דלמא קיי"ל כר"י בר"י הלא גם לפי משנתינו שאין משקין ע"פ קינוי עצמו מ"מ איהו שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא ואם בא לשאול אנו מורין לו אחר שידעת כי התרית בה שלא תסתתר ויש עדים שנסתרה היא אסורה לך ולא עוד אלא דלפי משנתינו דעל קינוי צריך ב' עדים גם בזמן הבית אין לו לומר אל תסתרי עם פלוני שהרי כיון שא"א להשקותה ע"פ עצמו ואין כאן עדי קינוי א"כ הדין כמו עתה דאסורה עליו לעולם, מיהו בזה י"ל דבזמן הבית הי' תקנה קלה לזה שיחזור ויאמר לה בפני שנים אל תסתרי עם זה דבזה משקין, אלא שעדיין לא נתיישב מה דקאמר דילמא קיי"ל כר"י בר"י שהרי גם לפי משנתינו הדין כן דלאוסרה עליו א"צ עדים והכי משמע נמי מדברי רבינו בה' ח' שכתב קינא לה בפני שנים וראה שנסתרה אלמא דווקא בקינא לה ע"פ שנים אבל בלא קינא לה ע"פ שנים אע"פ שיודע בעצמו שקינא לה לא נאסרה עליו וזה תימא לכאורה שהרי בסתירה אמרינן אע"פ שלא הי' ע"פ עדים דווקא להשקותה אבל לאוסרה לא איברי סהדי אלא לשיקרא ואמאי לא נימא גבי קינוי כן, ועלה בדעתי למש"כ הרא"ש ביבמות פרק ב' גבי עדי כיעור דלפ"ד הרא"ש נאסרה על בעלה אמנם דווקא כשיש עדים על כך אבל אם הבעל בעצמו ראה הדבר כיעור לא אמרינן שווי' אנפשי' חד"א ותיאסר עליו דלא אמרינן שווי' אנפשי' חד"א אלא כשראה האיסור בעצמו אבל

כשלא ראה האיסור בעצמו רק החשד שע"י הכיעור נחשדה שעשתה מעשה זנות אבל הוא לא ראה ל"ש בזה שווי' אנפשי' חד"א, ועמש"כ בחי' ליו"ד סי' א' דל"ת מהא דפ"פ אע"ג דאינו אלא ספיקא, לכן בסתירה שע"י הקינוי הקודמו כיון דאמרינן בסוטה דעד שלא שתתה עשאה הכתוב כוודאי והו"ל כראה שנטמאת אבל בקינוי, דע"י קינוי אין כאן לתא דזנות והיא מותרת לבעלה אלא שהוא גורם לחשדה ע"י שעברה על התראת בעלה שעשתה מעשה בפועל וכיון שאין כאן עדים על הקינוי לא אמרינן שווי' אנפשי' חד"א, ועדיין אין דעתי נוחה בזה שהרי עכ"פ יש עדי סתירה וידענו בבירור שנסתרה א"כ ע"י הקינוי הקודמת הו"ל כראה שנסתרה אחר הקינוי הברורה בעיניו דמה שיודע עפ"י עדים הו"ל כידע בעצמו או ראה בעצמו ויצטרף הקינוי לידיעה ע"פ עדים, לכן נ"ל יותר דלדין המשנה לא נאסרה ג"כ על בעלה דס"ל כהאי תנא דאין לשון קנאה אלא התראה לכן צריך שיהא ב' שע"י כן נגמר התראה שנתפרסם שקינא לה הבעל וחושדה עם פלוני ומתבישה להכנס עמו בסתר אחר שנתפרסם החשד של בעלה ואע"ג דלר"י בר"י קינוי ע"פ עצמו נמי מהני לתנא דמשנה ל"מ וצריך ב' עדים ול"ש בזה שווי' אנפשי' חד"א:

וגרסינן בירושלמי נסתרה בפני ע"א בשחרית ובפני ע"א בין הערבים יבא כהדא נתיחדה עמו בפני ב' צריכה הימנו גט שני בפני ע"א בשחרית ובפני ע"א בין הערבים זה הי' מעשה ואמרו א"צ גט שני וכו' קינא לה בפני ע"א שחרית ובפני ע"א בין הערבים מאחר שהוא איש והיא אשה קינויו קינוי יבא כהדא אין מקבלין את העדות עד שיהא שניהן רואין כאחת ריב"ק אומר אפי' באו זא"ז ועיין בקרבן עדה שם זה הנוסחא בירושלמי דידן והנה בחי' לחו"מ בסי' ל' כתבתי דנראה מדברי הירושלמי דדין קינוי שאני מדין סתירה דבדין סתירה הוא כדיני נפשות ממש דמ"ל אם קטלו בידים או ע"י קינוי וכיון שע"פ דין א"ח מיתה אם לא הי' התראה תכ"ד גם לדעת קצת פוסקים בביאת השחוף א"ח מיתה ומ"מ מקנאין ע"י וכיון דבדיני נפשות ל"מ עדות מיוחדת גם להשקות ל"מ עדות מיוחדת, אבל בקינוי דאינו אלא גורם דגורם כדאמרינן בפ' שבועות העדות דאינו אלא גורם דגורם לכן מהני גם עדות מיוחדת, עוד כתבתי שם לפ"מ דמבואר בחי' הרמ"ה לפ' גט פשוט דע"א בכתב וע"א בע"פ ל"מ בקידושין ובשיחרור דדווקא בד"מ דלא איברי סהדי אלא לשיקרא מהני עדות מיוחדת כיון דשני עדים מהימני מה"ת נהי דע"א חשוד לשקר אמנם העד השני כיון דשני עדים לא נחשדו למשקרי מוציאין ממון, אבל בקידושין דאפי' שניהם מודים מ"מ אמרינן דהמקדש בע"א אין חוששין לקידושין א"כ בעדות מיוחדת דאין אחד מעיד על מעשה חבירו ל"מ דלמא א' משקר ולא נשאר רק ע"א וה"נ בעדי סתירה אלא לפ"ז למש"כ דגם בקינוי לא נאסר.

מה"ת אפי' שניהם מודים שקינא לה י"ל דל"מ עדות מיוחדת ובאמת בחי' המאירי הביא דבירושלמי פוסל נמי בעדי קינוי וזה כמש"כ, אמנם בירושלמי דידן נראה דבקינוי פשיטא לי' דמהני ועיין ב"י ח"מ סי' ל' שהביא דברי מרדכי ונראה גם מדבריהם שהי' להם גירסא אחרת דהאיבעי היא בין בסתירה בין בקינוי אמנם לגירסא דידן נראה כמש"כ דבסתירה פשיטא לי' דל"מ ובקינוי וודאי מהני, ועיין ב"י חו"מ סי' ל' שגם להם גירסא אחרת בירושלמי והנה בקינא לה ע"פ שנים שראו ושמעו זה מחלון זה וזה מחלון זה לפי פי' קמא ל"מ כמו בד"נולטעם השני יש לצדד דמהני וממה שהשמיט רבינו נראה שדעתו דלדידן דקיי"ל כריב"ק בין בקינוי ובין בסתירה מהני עדות מיוחדת, ורבינו השמיט להאי מימרא כנראה שסמך על ש"ס דילן דקיי"ל כריב"ק ולא חילק בין סתירה לקינוי והנה בקינא לה ועדים לא ראתה אמנם היו עדים טמונים אחורי הגדר למש"כ דבעינן קינוי כעין התראה ומה"ט ל"מ הודאת עצמו לרבנו י"ל דעדות מיוחדת ל"מ כמו בקידושין לדעת הב"י וצ"ע על הב"י שחילק גם בקינוי בינו לעדות על קידושין כיון דגם בזה ל"מ ומ"מ לדידן דמחמרינן בקינוי לאוסרה על בעלה גם מפי עצמו פשוט דיש להחמיר בלא ראתה את העדים ואני לא כתבתי אלא ע"פ משנתינו דגם הקינוי צריך שיהא בעדים גם לענין לאוסרה על בעלה: ה"ג קינא לה משני ב"א כאחד, הנה בירושלמי פ"ב דסוטה ה"א בעי בקינא לה מב' בני אדם ותלי' לה בפלוגתא אם יכול לקנא לה מבנה ואבי' ועיקר הפי' הוא כמש"כ המל"מ אם יכול לקנאות ממי שמותרת להתיחד עמו דהא מותרת להתיחד עם אבי' וכמו כן מותרת להתיחד עם ב' אנשים דלמ"ד מקנא לה עם אבי' אע"פ שהיחוד מותר כמו כן מקנא לה מב' בני אדם ולמ"ד דאינו מקנא לה מקרובי' א"י לקנאות מב' בני אדם וכתב הכ"מ דפסק רבינו כמ"ד דמקנא לה מקרובי' וכן מב' אנשים עי"ש היטב, ולא הבנתי שהרי משנה שלימה היא ברפ"ד דסוטה ע"י כל עריות מקנין ואבי' ובנה בכלל כל עריות ואע"פ שאין למדין מכללות כ"כ הרמב"ן במלחמות דבמקום שלא נזכר בש"ס להדיא שאין למדין מכללות ילפינן א"כ ממילא דינא דגם מב' בני אדם כאחד מצי לקנאות, אמנם מש"כ מרן הכ"מ שדעת רבינו דיכול לקנא לה ממאה בני אדם ופירש דהא דקאמר בירושלמי ר' יוסי בעי מקנא לה ממאה אינו לשון איבעי' אלא שר' יוסי רצה לומר שמקנא לה אפי' ממאה ור"י בר בון אמר דמקנא לה שלא תכנס לבהכ"נ הכל הוא בדרך פשיטות דפשיטא להו דמקנא אפי' ממאה, מלבד שזה דחוק בלשון הירושלמי גם קשה על רבינו שהשמיט דינים אלו, לכן נ"ל דאחר שהביא שם ברייתא דבן זומא שנלמוד ספק טומאה ברה"י מסוטה נפשטו אלו האיבעיות דכל שקינא לה מיותר משני אנשים אין דין סתירה ושורש הדברים דהא בנדה ד' ג' נלמוד ס"ט ברה"ר דספק

טומאה ברה"ר טהור דהא סתירה ברה"ר ליכא והיינו דבקרא כתיב ונסתרה שנכנסה למקום המוצנע וכל שהוא שלשה אינו מקום מוצנע כדאמרינן כל מילתא דמתאמרא באפי' תלתא לית בה משום לישנא בישא כדאמרינן בפ' חזקת הבתים לכן כל שנכנסה למקום שיש שם ג' אנשים לא מקרי מקום סתר שהוא מוצנע, אמנם היא אינה נחשבת מהמנין שהרי אינה מתיראת שהיא תגלה את חרפתה אבל מהאנשים מתיראת שמא יצא הדבר מפיהם ולא יאמרו שהם זנו עמה אבל מגלי את זנותה, ותדע דהא בפ' חז"ה לא נחשב המוחה ממנין ג' וצריך שיהי' ג' בלעדו.

חסר: הלכות כלאים פ"א ה"א הזורע ב' מינים וכו' דעת רש"י בשבת פ' רע"ק דכלאי זרעים לא מתסרו מד"ת וכ"כ התוס' בכורות נ"ד שמש"כ רש"י שם דדגן ודגן לא מיתסר רק מדרבנן הוא ט"ס וכוונתם דבחמשת מיני תבואה גם לרש"י אסור מדאורייתא ורש"י קאי על מתניתין דערוגה שהיא בירק בזה ס"ל לרש"י דלא מיתסרי רק מדרבנן לכן אין מקום לקו' המל"מ מדברי רש"י בסופ"ק דקידושין דכלאי זרעים מיתסרו מד"ת דבה' מיני תבואה גם לרש"י אסור מה"ת וכן מבואר להדיא בירושלמי סופ"ק דכלאים דלרבנן לוקה בזורע בתוך ששה על ששה ולר"י לוקה בזורע בתוך טפח והיינו דהתם בתבואה קאי דהא קאמר לאיסור ברובע והיינו בתבואה של ה' מיני דגן וראיות רש"י מהא דאמרינן במנחות ט"ו קנבוס ולוף אסרה תורה שאר מינים דרבנן וס"ל לרש"י דגם בשאר מינים דינא הכי וע"ש בתוס' ד"ה והתירו דמה דקאמר קנבוס ולוף לאו לאפוקי מיני דגן ע"ש ולדעת רש"י א"ש בפשיטות הא דבעי רבינא לר"ח בפ' ואלו טריפות בהרכיב ב' מיני דשאים מהו וע"ש בתוס' מה שהקשו ע"ז ולדעת רש"י ניחא אמנם דעת רבינו דכל מיני זרעים שהם ראוים למאכל אדם לוקה: וראיתי לברר בלאו דכלאים אי לקי משעת זריעה כמו בשבת שהזורע חייב אפי' לא השריש בקרקע ואפי' נטל אח"כ הגרעין מהקרקע בעוד שלא השריש חייב או דלמא דל"ד לשבת דהתם מצד מלאכה קאתינן וכיון דעשה מעשה הזריעה דהא שימת הגרעין בקרקע חייב ועוד דבשבת א"א לומר דא"ח רק בהשרשה דהרי לכל תנאי דאיפלגו בשיעור קליטה לא מצינו מ"ד פחות מג' ימים בשיעור קליטה א"כ א"נ דא"ח רק בהשרשה תגמר המלאכה בחול וא"א לחייב במלאכת הזריעה כ"א במנכש וע"כ דהחיוב מתחיל משעת הזריעה אבל בכלאים דכתיב שדך לא תזרע כלאים ומתרגמינין עירובין לא מקרי עירוב אלא כשהשריש ויונקין זה מזה: והנה מהא דתנן בכלאים פ"ז מ"ז דכלאים מיתסר בהשרשה אלמא דמקמא דהשרשה כמאן דמנחי, בכדא דמי יש לחלק בין איסור הנאה ללאו דזריעה והתם קאי דמיתסר בהנאה בהשרשה אבל הלאו דזריעה י"ל דמשעת זריעה נאסר וכן א"ר מפרש"י פסחים דף כ"ה ד"ה ז"א דמקמא

דהשרשה כמאן דמנח בכדא דהתם ג"כ לענין איסור הנאה קאי אמנם יש לה"ר מדברי ירושלמי פ"ק דכלאים ה"ט דגרסינן התם ב' מינים וחלקן גדר ר"י אמר פטור ור"ל אמר חייב ומודה ר"ל בזורע ע"מ לחלקן גדר שהוא פטור ומשמע לי דר"י ור"ל תרווייהו ס"ל דא"ח אלא משישריש אלא דר"י ס"ל דאין החיוב מתחיל אלא משישריש לפיכך אם חלקן בגדר עד שלא השריש פטור ור"ל ס"ל דמשהשריש חל החיוב למפרע משעת הזריעה ולהכי ל"מ חלקן גדר והיינו דאמרינן התם מודה ר"ל.

בזורע ע"מ לחלקן גדר שהוא פטור: תו קאמר התם מודה ר"ל באיסור שבת שא"ח עד שתנוח והאי מימרא שייכא בהא דגרסינן בירושלמי שבת ר"פ הזורק דאפי' רע"ק דס"ל קלוטה כהונחה דמיא מ"מ א"ח אלא בהונחה לבסוף ברה"י שתתקיים מחשבתו ובמ"א הארכנו בזה ומ"מ משמע דכלאים א"ח אלא בהשרשה ואם זרע ולא השריש ואצ"ל בחפר הגרעין מקרקע פטור ולמש"כ גם ר"ל מודה בזה דפטור והא דקאמר התם ע"ד דר"ל מכיון שהוציא כלאים מתח"י חייב היינו בנשרש אח"כ חייב למפרע משעת זריעה [ומש"כ הפ"מ לפרש דלר"ל מכיון שהוציא הכלאים מתח"י לזריעה אפי' לא זרע כלל חייב זר מאד להעלות זאת עה"ד אלא המחוור כמו שפרשתי] והיינו דקאמר התם והתנן ר"י אומר אינו כלאים פתר לה עד שתנוח כלומר עד שתשרש וס"ל לר"ל דבהא פליגי ר"י ורבנן ע"ש בפי' פ"מ אע"פ שפי' לא מחוור לי כלל כמוש"כ ומ"מ לד"ה לר"י א"ח אלא מהשרשה ורבינו שהשמיט פלוגתא זו נראה דסמך על מה שהביא לקמן באיסור כלאי הכרם דא"ח עד שתשרש ומש"כ הפ"מ דמטעם דעמדו דברי ר"י בקו' להכי השמיט רבינו אינו מחוור וכבר בארתי בחי' לירושלמידלא עמדו בקו', וראיתי להרא"ה בס' החינוך בפ' קדושים שכתב בפשיטות דחיוב דזריעת כלאים מתחיל מזריעה רק דזריעה נאה א"ח רק מהשרשה ותימא דלכה"פ הי"ל להביא הירושלמי שזכרנו: ואין לה"ר מהא דתנן בפ"ק דכלאים ומייתי לה במס' שבת נ' דהטומן לפת וצנונית בקרקע אם הי' מקצת עלין מגולין א"ח לא משום שביעית ולא משום מעשר ולא משום כלאים ונוטלין בשבת ופי' בתוס' דבלא השרישו איירי ודוקא כשלא נתכוין לנוטען אין להוכיח דבנתכוין לנוטען אסור משום כלאים אפי' בלא השרשה דז"א דגם אם נאמר דאם נטלן קודם השרשה א"ח משום כלאים מ"מ בוודאי דאסור לנוטען לכתחילה אלא דאם עבר ונטען כשנוטלן קודם השרשה לא עבר למפרע:

ובמה שכתבתי דשבת ויו"ט מחויב על זריעה תכף משזרען בקרקע ובאיסור כלאים מחויב רק בהשרשה יש ליישב מה דקשה הא דמבואר במכות דיש חורש וחייב ח' לאוין יו"ט וכלאים ולכאורה האיך חייל יו"ט על כלאים דכלאים קדים והאי תנא כולל ל"ל

כמבואר שם וא"ל דיו"ט לגבי כלאים הוי מוסיף דנראה פשוט דכל היכי דניתוסף איסור לא על חפצא רק יומא קא גרים איסור לא מקרי מוסיף כדמשמע ביבמות גבי זר ששימש במקדש ולמש"כ ניחא דעל יו"ט מחויב תיכף בזריעה ועל כלאים מחויב רק בהשרשה א"כ ל"ש אאחע"א דאין האיסורין באין ביחד ואפי' למאי דמוקי כרע"ק דהמקיים כלאים לוקה מ"מ י"ל דאייתי קודם שהשריש ובהשריש אח"כ נתחייב למפרע על זריעה כמו בשופת קדירה על גבי כירה דאם נתבשל מחויב למפרע על השפיתה ובלא נתבשל פטור: והנה מדברי מרן הכ"מ נראה ג"כ כמוש"כ דאין החיוב כ"א משעת השרשה שהרי על מש"כ רבינו בה"ג דמותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים השיג הראב"ד דהרי אמירה לנכרי אסור באיסורי תורה ועוד שגם מקיים אסור וע"ז כתב הכ"מ ליישב דמיירי בלא השריש וא"נ דבלא השרשה לוקה לא נתיישב קו' הראב"ד הן מאיסור אמירה לנכרי והן מצד איסור מקיים כלאים ובדוחק יש לדחות זה אבל בל"ז נראה לי דאין לדחות מימרא מפורשת בירושלמי דלא לקי בזריעה לחוד ואפי' אם נאמר דמה דנקט וחלקן בגדר לרבותא דר"י נקט אבל לר"ל לוקה אפי' בתלשן קודם השרשה מ"מ הא קיי"ל כר"י לגבי ר"ל:

גרסינן בירושלמי פ"ק ה"ט דכלאים הזורע ב' מינים בבקעה ב' מינים בחורבה ב' מינים וחלקן בגדר ר"י אמר פטור ר"ל אמר חייב מודה ר"ל בזורע על גבי הים ע"ג פיטורה ע"ג סלעים ע"ג טרשים שהוא פטור והנה המפרש פי' דפלוגתא היא בחילקן בגדר ולא ידעתי לפ"ז למה חלקן לתלתי מילי זרע בחורבה זרע בבקעה זרע ב' מינים וחלקן בגדר זרע ב' מינים וחלקן בגדר הול"ל לכן נ"ל לפרש לפ"מ דקיי"ל באו"ח סי' של"ו דמותר להטיל חטים ושעורים במקום מדרס חי' ועוף דאין דרך שיצמח שם א"כ ה"נ בזורע בבקעה דהוא מקום מדרס לכל כמבואר במס' טהרות דבקעה רה"ר לשבת פליגי ר"י ור"ל דלר"י פטור דכיון דהוא מקום מדרס אין דרך זריעה בכך ולר"ל חייב ובזריעה ע"ג הים וסלע וטרשין לר"ל נמי פטור דאין מצוי כלל שיצמח שם ולכ"ע אינו דרך זריעה בכך: והא דפליגי בחורבה היינו לפ"מ דמבואר בירושלמי פ"ק דערלה דאילן שנטעו בתוך הבית פטור ממעשר וחייב בערלה ובשביעית ספק אי נוהג בו מטעם דכתיב בי' שדך ובית לאו בכלל שדך א"ד דכתיב ושבתה הארץ ובית בכלל ארץ ועיין מנחות דף פ"ד: גבי ביכורים דדרשינן בשדה א"ל אלא שגדל בשדה שבגג ובחורבה מניין ת"ל ביכורי כל אשר בארצך אלמא דמשדה אימעט נמי חורבה ביש לה תקרה כמו בית] אלא דמארץ נתרבו דהיא בכלל ארץ א"כ בכלאים דלא כתיב ארץ אלא שדה ס"ל לר"י דפטור ולא מיתסר רק מדרבנן ורבינו השמיט איבעיא זו ואולי י"ל דס"ל דכיון דמבואר שם במנחות דעציץ

נקוב נמי לאו בכלל שדה וגרע מחורבה ומגג כמבואר שם במנחות וכיון דקיי"ל דהזורע בעציץ נקוב חייב כמבואר בספ"ז דכלאים לכן דחה דברים הללו מהלכה: ועיין ירשלמי סופ"ה דדמאי דגם בעציץ נקוב ספק ואע"ג דבס' פ"מ משבש הגירסא אין דבריו נכונים ול"ד לשבת דחייב בעציץ נקוב דהתם לא כתיב שדך ועוד דלא גרע מתולש פיטרא מאונא דחצבא בשבת ק"ח דחייב ולדידן דקיי"ל דלוקה בע"נ גם בחורבה לוקה לכן השמיט רבינו דברי הירושלמי גם גבי שביעית דהרי לא גרע מספינה ובית דחייב:

ה"ג ואסור לקיים הנה מפשט הסוגיא דע"ז ס"ד נראה דלדידן מקיים לא נאסר רק מדרבנן וכ"ד התוס' והרא"ש וריטב"א וכ"מ מדברי רבינו בפ"ב ה"ז דכל שלא נזרע בכוונה לא נאסר רק משום מ"ע אע"ג דניחא לי' אבל מדברי הירושלמי שהביא הכ"מ משמע דאסור מד"ת רק דאינו לוקה משום דהוי אב"מ, אמנם לע"ד נראה להשוות הפוסקים דכל היכי שנזרע באיסור ע"י ישראל אסור מה"ת לקיימו לפ"מ דמבואר בירושלמי פ' כיצד הרגל במדליק גדיש בשבת דלא אמרינן דעל שיבולת ראשונה חייב מיתה יתחייב ממון על השאר כיון דעל כל שיבולת ושיבולת יש חיוב מיתה ה"נ י"ל גבי כלאים דכל מה שיצמח ע"י זריעתו הרי זה אסור כמו גבי מדליק גדיש אלא דאין לוקין אלא אחת וכן במדליק גדיש ביו"ט ול"ד להא דאמרינן בסוף מכות אל תשתה אל תשתה דחייב על כאו"א וכן בנזיר שנכנס בשידה תיבה ומגדל ופרע הכיסוי וכן בלובש כלאים דחייב על כל שהי' דהתם שאני דאע"ג דלא עביד השתא מעשה מ"מ לוקה ע"י מעשה דמעיקרא דהתם איתעביד מעשה בגופו וגם עתה הגוף לבוש בכלאים אבל בדבר דלא נעשה מעשה בגופו כמו בזורע כלאים ל"ש כן לצרף מעשה הראשונה ולחייבו הרבה פעמים תדע דהמחמץ עיסה בפסח א"ח אלא אחת ואע"פ שהתרו בו הרבה פעמים ע"כ דשאני לבין נעשה מעשה בגופו ללא נעשה ובפרט למש"כ הנ"י בב"ק גבי אשו משום חציו דהוי כאלו נעשה הכל בב"א ואין כאן רק חיוב מלקות אחת על מעשה הראשונה א"כ ל"מ אם הוא בעצמו זרע או הרכיב דצריך לעקרו מה"ת דהרי כל מה שיצמח ע"י זריעתו הוי תוס' איסור (ועיין ר"ן ביצה דריבוי בשיעורים בחולה בשבת אסור מה"ת מכש"כ בזרע באיסור] ואפי' בזרע אחר הא מה"ת מחויב להפריש מאיסור א"כ מחויב לעקור כדי להפרישו מאיסור אבל בעלה מאליו וכן בנכרי שזרע כלאים כיון דאינו מוזהר כשישראל קנה השדה אח"כ לא מיתסר רק משום מ"ע ואפשר דגם בנטע נכרי כלאים ואפי' למ"ד דב"נ מצווה על הרכבת אילן מ"מ א"מ מה"ת לעקרו דדוקא להכשיל בידים לב"נ אסור אבל א"מ להפרישו ובתשו' פנ"י כתב דאינו אלא מדרבנן וכשנטע לעצמו לא נצטוו ובהכי מיושבין דברי מוהרש"א סוטה מ"ג בהרכבת איסור ע"ש ודו"ק: שם עיין בכ"מ

מש"כ בשם הר"י קרקוס דעכו"ם שזרע בתוך שדהו של הנכרי ומשמע בזה דאמירה לנכרי בשאר איסורים אינו אסור אלא בעושה בשל ישראל והא דחסום פרה ודש בה איירי בפרה של ישראל וזה שלא כדברי התוס' דגם בשל נכרי אסור וכבר הארכתיבזה בחי' לה' שבת סי' רמ"ג סק"א, ומש"כ דמותר לזרוע ולמוכרו קודם השרשה כ"כ מזה לעיל דמזה ראי' דא"ח בכלאים קודם להשרשה וא"ל דעיקר כוונתו לענין מקיים כלאים וכיון דלא השריש והוא טמון בקרקע ל"ש מ"ע דא"כ גם אחר שנשרש כ"ז שלא עלה עוד עשבים הניכרים שהם כלאים לישתרי א"ו כדאמרן: ולענין מנכש כ"כ הכ"מ בפ"ח מה' שבת דב' מיני ניכוש יש ע"ש: ה"ד אלא הראוים למאכל אדם, הקשה הרב בכ"מ מהא דאמרינן בירושלמי פ"ק.

דכלאים דזונין וחיטים אי לאו דזונין מיני דחיטי נינהו הי' אסורין משום כלאים שכן מקיימין ליונים וכן קוצים בכרם הוי כלאים לר"א שכן מקיימין לגמלים אלמא דאפי' למאכל בהמה נמי הוי כלאים וע"כ דלא אתי רבינו למעט אלא לרפואה אבל הראוי למאכל בהמה הוי כלאים ולא נתברר אצלי מ"ש לרפואה מלמאכל בהמה דהא תנן בפ"ב דכלאים תבואה שעלו איסטיס ואיסטיס הוא ממיני צבעים ואע"פ כן נוהג בו כלאים **(עיין שבת ס"ח תוד"ה ספיחי.

המגיה.

)** ומ"ל לרפואה או לצביעה וגם פשט דברי רבינו אינו סובל חילוק זה דהרי כתב בפשיטות דא"נ אלא בדבר הראוי למאכל אדם משמע אבל לא למאכל בהמה ובתשו' רדב"ז ראיתי שכתב דהזורע דבר הראוי לריח אין בו משום כלאים לפי שא"ר למאכל אדם וזה ודאי קשה דמ"ל דבר שעומד לריח או דבר שעומד לצביעה והנה בין רפואה למאכל בהמה הי' אפשר לחלק דמצינו כן בשביעית דאין עושין מלוגמא מפירות שביעית ומאכילין לחי' ולבהמה אבל לחלק בין צביעה לריח קשה מאד לכן הי' נלפענ"ד דהא חזינן בהרכבת אילן דאינו נוהג באילני סרק.

או מטעם שכתב הר"ש והרא"ש בפ"ק דכלאים דכל אילן שא"ר למאכל אדם לא מקרי חלוק במינו לאסור משום כלאים או דהא עיקר איסור הרכבת אילן ילפינן מחוקותי תשמורו ודרשינן חוקותי שחקקתי כבר בעת בריאת עולם דכתיב בי' למינו ולמינהו ושם כתיב עץ פרי וכ"כ הר"מ ז"ל בפיה"מ בלולב הגזול דהאסור באכילה לא מקרי פרי ואפי' לתוס' וש"פ שחלקו ע"ז היינו מטעם דהתם מינו ראוי לאכילה אלא דאיסור ד"א גרם לו דא"ר לאכילה אבל בא"ר מצד עצמו לאכילה כ"ע מודים דל"מ פרי וה"נ אמרינן בכלאי זרעים אע"ג דבי' לא כתוב פרי מ"מ ק"ו אם בהרכבת אילן דחמור דאף ב"נ מצווים עליו

מ"מ א"נ באילן סרק ק"ו בכלאי זרעים אבל לכל הטעמים המרכיב אילן מאכל באילן סרק לוקה דלפי הטעם שאינו חלוק במינו כל היכי שא"ר לאכילה אבל המרכיב הראוי לאכילה בשאינו ראוי לאכילה שפיר הוי ב' מינים בין לטעם של חוקותי תשמורו והתם הקפידה התורה על עץ מאכל למנהו שלא יתערב בו מין אחר וכיון שמערב בו אילן סרק הוי שפיר כלאים באילן מאכל א"כ ה"ה בכלאי זרעים דפטור רק היכא דב' מינים הוי א"ר לאכילה אבל במערב ראוי לאכילה בשאינו ראוי שפיר לוקה לדעת התוס' והרא"ש כמו בהרכבת אילן והכי מסתברא דהרי מבואר בירושלמי דהמרכיב אילנות וזורע זרעים לוקה אחת משמע דבכלל לאו אחד נינהו אלא דכלאי זרעים לא מיתסרו בחו"ל דגלי קרא וכן ב"נ אינו מוזהר עליו אבל לשאר דברים שווין א"כ כמו דבהרכבת אילן דא"נ באילן סרק מ"מ במרכיב הראוי בשאינו ראוי לוקה כמו כן בכלאי זרעים והכי משמע לי מדברי תוס' חולין נ"ט והרא"ש בה' כלאים שהקשו בהא דבעי רבינא הרכיב ב' מיני דשאים זע"ז מהו והרי ת"ל משום כלאי זרעים ואי ס"ד דיש הפרש בין כלאי אילנות לכלאי זרעים דבהו בעינן שני מינים ראוין לאכילה ובאילנות סגי מין אחד ראוי לאכילה א"כ בפשיטות ניחא דבעי אם בהרכבת דשאים יש איסור הרכבה ונ"מ כשרק מין אחד ראוי לאכילה דא"נ דנוהג הרכבה בדשאים אסור וא"נ מטעם כלאי זרעים מותר אלא ע"כ דשווין הם ובשניהם סגי אם מין אחד ראוי לאכילה, איברא דקשה לבנות יסוד על ראי' זו אלא בל"ז מסתבר כמוש"כ דאין לנו להפריש בין הרכבה לכלאי זרעים אלא במאי דמיעט קרא משדך למעוטי חו"ל, והשתא א"ש הא דלר"א דהמקיים קוצים בכרם לוקה לפי שכמוהו מקיימין כיון דר"א לא ס"ל הא דר' יאשי' דא"ח עד שיהי' כלאים מלבד הכרם וודאי אסור כיון שהכרם ראוי לאכילה הרי נזרע בכלאים מיהו אי לאו דהי' דבר שמקיימין כיון דלא ניחא לי' כלל הו"ל כעלו בו עשבים בתלתן דא"צ לעקור כיון דמסתמא לא ניחא לי' אלא כיון דמקיימין קוצים למאכל גמלים ס"ל לר"א דקדיש וכן הא דזרע חיטים וזונים דהוא זרע חיטים שנתקלקלו פריך בירושלמי רפ"ק דכלאים כיון דל"ח למידי וודאי ל"ה כלאים ומשני הואיל וחזי ליונים וכיון דחיטים הי' ראוין לאכילה שפיר אי לאו דמין אחד הן היו אסורין משום כלאים וכדפרישית ולפ"ז לא שרינן לרפואה אלא כששניהן המה לרפואה ולא כשמין אחד בלבד ואע"ג דרבינו לא הביא בהרכבת אילן דאם הרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק דלוקה מ"מ נראה דמודה רבינו דאסור כדמוכח הא דאין מרכיבין פיגם ע"ג קידה לבינה כמבואר בפ"ק דכלאים אע"ג דקידה לאו לאכילה קאי וכמו כן בכלאי זרעים ולשאר פוסקים דס"ל דהמרכיב אילן מאכל באילן סרק דלוקה ה"ה בכלאי זרעים וקרוב הדבר דגם לשיטת רש"י דס"ל דלא מיתסר כ"ז רק בה' מיני תבואה עי'

לעיל ה"א] אפשר דא"צ שיהי' ב' מינים מה' מיני תבואה וסגי אם מין אחד הוא מה' מיני תבואה אסור מה"ת, שוב נדפס ספר פני משה וראיתי שגם הוא הרגיש בדברי הכ"מ שכמו שכתבנו דלשון רבינו מורה דבעי דווקא ראוי לאכילת אדם אמנם מש"כ לחלק בין כלאי כרם לכלאי זרעים דבכלאי כרם אסור בראוי למאכל בהמה או לרפואה אבל בכלאי זרעים דלא מיתסר בהנאה רק בזריעה בזה אינו אסור רק בראוי למאכל אדם והא דקאמר בירושלמי דחיטים וזונין אי הוי שני מינים הוי כלאים זה בזה מטעם דחזי ליונים היינו לר"א דס"ל דמקיים קוצים בכרם קידש דגזר מקומות שאין מקיימין אטו מקומות שמקיימין ה"נ גזר מאכל בהמה אטו מאכל, אדם והרואה בדברי ירושלמי יראה עד כמה דברים הללו רחוקים מאד ואין לנו לתלות דברים כאלו ברבינו והנכון כמו"ש וכאשר כתבתי קצת מזה להגאון מוהר"מ אוירבאך נ"י השיב ע"ז כמבואר בספרו אמרי בינה ח"א וכ"ד אין בהם כדי תשובה כאשר יראה הרואה ועיקר דבריו הוא מדברי הלבוש דהטעם דכתיב שדך מה שדרך בנ"א לזרוע שדה שלימה, והנה כ"כ דהר"ש והרא"ש כתבו טעמא אחרינא ועיין בירושלמי דפאה פ"ג ה"ו בהא דאיפלגי תנאי בשיעור שדה המחויב בפאה דר"א ס"ל בית רובע ואנן קיי"ל כר"ע דשדה כל שהו חייב בפאה וקאמר בירושלמי דר"א יליף מכלאים דבחיטים שיעור הרחקה בית רובע ואנן קיי"ל כרע"ק אלמא דאפי' שדה כ"ש מקרי שדה ועוד דגם בכלאים לא קיי"ל כמ"ד דא"ח עד שיזרע במפולת יד או כשיעור ו' טפחים כדבעינן למימר לקמן ואפי' אם נחזיק בטעמו של הלבוש דלא אסרה תורה אלא מה שדרך לזרוע שדה שלימה לכן למאכל בהמה אסור מ"מ לי' מאן מפיס דלריח אין דרך בנ"א לזרוע שדה שלימה ולצביעה דרכן לזרוע ועיקר כמוש"כ ואפי' לטעמושל הלבוש כיון דמין אחד דרכו לזרוע שדה שלימה הקפידה תורה שלא לזרעו עם מין שני אף שאין דרכו לזרוע שדה שלימה והנראה לפענ"ד כתבתי:

ה"ה כלאי אילנות, הנה בירושלמי כלאים פ"א ה"ז איפלגו באיסור הרבעת עוף דלחד מ"ד נפ"ל מקרא דחוקותי תשמורו ולחד מ"ד יליף מכלאי בהמה ונ"מ דלמ"ד דיליף מחוקותי תשמורו הרכיב אילן והרביע עוף אינו לוקה אלא חדא דמחד קרא נפקא ולמ"ד דיליף מכלאי בהמה לוקה ב' ואם הרביע בהמה ועוף להיפך למ"ד מחוקותי תשמורו לקי ב' דיש שני אזהרות חקותי תשמורו ובהמתך לא תרביע כלאים ולמ"ד דיליף מכלאי בהמה לקי חדא וקשה הא אמרינן גופין מחולקין ובהרביע בהמה ועוף לכ"ע לקי ב' ואולי יש לדחות: **(כוונת מוז"ל להקשות לשי' תוס' רי"ד דגם בבע"ח לא רק באישים אמרינן גופין מחלקין.

המגיה.

)** ומ"ש אתרוג בתפוח עמ"ש לעיל דדעת כל הפוסקים דגם תפוח באילן סרק ג"כ מוזהר מה"ת ולוקה וכן איתא בת"כ וגם בדעת רבינו אין הכרח דרבותא קמ"ל אע"ג דאילני סרק הגם שהם שונים במינם אינם כלאים זב"ז אילן מאכל במאכל כלאים: ולענין זרעים אם אסורים בהרכבה ונ"מ אי נוהג בח"ל הוא איבעי בב"ק ובחולין ורבינו השמיט ונראה דסמך על הירושלמי כאן פ"א ה"ז דמשמע דפטור על הרכבת דשאים ודו"ק: ה"ו ומותר לזרוע זרע אילן וזרעים, עמש"כ לקמן פ"ב ומש"כ הרב בכ"מ דיש לתמוה על רבינו למה לא הביא דאיסורא איכא לזרוע זרע עם זרע הגפן בא"י משום כלאי הכרם דאע"ג דקיי"ל כר' יאשי' נהי דמלקות ליכא איסורי מיהו איכא תימא דבהדיא מבואר לקמן [בפ"ה ה"ו] דאסור ואולי יש ט"ס וחסרון בדבריו ולענין צנון ולפת עיין מש"כ לקמן פ"ב: ובעיקר הדבר הנה בתוספתא ספ"א דכלאים מבואר דאסור אבל קשה דבירושלמי פ"ח דכלאים פריך לר' יונתן ל"ל קרא דכלאי כרם ת"ל משום כלאי זרעים וקשה הא זרעים באילן לא מיתסר אי לאו דכלאי הכרם וגם מה דמשני בירושלמי שם דקרא אתי דאפי' עוקר כרמך אין לו שום הבנה דמה שרצה הפ"מ לפרש דאפי' בנטוע כבר הכרם זה תימא דאם ר"י פליג על ר' יאשי' א"כ גם זה אסור משום כלאי זרעים דהא הראב' מפרש להא דירושלמי דהטומן לפת וצנון תחת הגפן דגם בשאר אילנות אסור משום כלאי זרעים והרי התם האילן כבר נטוע וגדול אבל לפענ"ד לפמש"כ התוס' בחולין פ"ב ד"ה ולאפוקי דטעמא דר' יאשי' דצריך דוקא חטה ושעורה וחרצן ולא מקרי כלאי כרם בחטה וחרצן דקרא כתיב לא תזרע וחרצן ל"מ זריעה רק נטיעה א"כ גם בכלאי זרעים ל"מ כלאים בזרע אילן וחטה והיינו הא דתוספתא:

ועפ"ז יתפרש ירושלמי דפאה פ"א כמין חומר דמייתי התם לברייתא דמותר לזרוע זרע אילן וזרע חטה ומייתי פלוגתא דר' יאשי' ור"י אם בכלאי הכרם צריך דוקא ב' מינים מלבד החרצן ופריך בתר הכי דכאן אמרינן דזרע אילנות ל"מ זרע ובהכשר מים דכתיב וכי יתן מים על זרע מקרי אילנות זרע עיי"ש מה דמשני ובתר הכי פריך לר' יונתן והיינו דלדידי' דס"ל דחייב גם בחטה וחרצן ע"כ דגם זרע אילנות מקרי זרע והוא בכלל לא תזרע א"כ גם לדידי' קשה ת"ל משום כלאי זרעים ותימא על הרב פ"מ שלא נזהר מזה ולפ"ז למאי דקיי"ל כרי"א קם דינא כרבינו דמותר לזרוע זרע אילן וזרע פרי אדמה ביחד ויש לי להביא ב' ראיות חדא מהא דפ' לא יחפור דמייתי התם על מתניתין דאין זורעין על הגפן עד שיהי' עליו טפחיים דדוקא ע"ג והיינו משום חשש הרכבה אבל בצדה מותר ולראב"ד הא אסור משום חשש כלאי זרעים דגם בנטוע כבר לדידי' אסור ראי' שני' נ"ל מהא דתנן בפ"ב מ"ד דכלאים דאם נשאר בכרם פחות גובה מותר לזרוע ולראב"ד

הא אסור משום כלאי זרעים ואע"ג דאמרינן בירושלמי סופ"ק דכלאים דגם לר"ל בזורע על מנת לחלקן גדר דפטור א"כ ה"נ בזורע ע"מ שישרש לא לקי ומ"מ פשוט דאסור לכתחילה ומוכח כדברי רבינו ודו"ק:

פ"ב ה"א זרע שנתערב, בירושלמי רפ"ב דכלאים פריך על הא דאמרינן שנתערב ביתר מרובע ימעט או ירבה הא אין מבטלין איסור לכתחילה ומשני תמן מבטל איסור תורה וכאן מבטל משום מ"ע וראיתי להגאון מוהרע"א שתמה ע"ד רבינו שכתב דלוקה והרי מדברי הירושלמי הללו משמע דאין כאן רק משום מ"ע וכן הקשה בעל פ"מ בביאורו על הירושלמי ואני תמה על הנך תרי אריותא ששמרו רק המלות ולא דקדקו במח"כ בכוונת הדברים דהא דאמר בירושלמי מפני מ"ע אין הכוונה כאן כמו בשאר דוכתא דיחשדו אותו שזרע ועירב בכיון כלאים אלא הכוונה כאן כמו דאמרינן בב"ח דרך בישול אסרה תורה דלא אסרה תורה אלא ע"ד שיתן טעם כדרך המבשלים ה"נ בכלאים עיקר האיסור כלאים אלא בנראה כנזרע כדרך הזורעין כלאים ושיהי' ניכר למ"ע שהוא כלאים כהא דאמרינן בזבחים דף ע"ט אמרו רבנן בטעמא ואמרו רבנן בתר מראה וז"ל רבינו בפה"מ פ"ג דכלאים ושמור אלו העיקרים שהאזהרה בכלאים הוא מפני מ"ע ובוודאי שאין הכוונה כמו שאר מ"ע שהרי כ"כ רבינו שהזורע כלאי זרעים לוקה מקרא מפורש שדך לא תזרע כלאים הא אין עליך לפרש אלא כמוש"כ שהכוונה בזה כדרך זורעי כלאים שמקפידין שיהי' נראה כמעורב והן הן דברי הירושלמי תמן את מבטל איסור תורה שהרי זה אסור ומבטלו בהיתר אבל בכלאים כל חד היתר גמור אלא שאסרה התורה לזרוע כדרך הזורעין כלאים וכל שיש בו רובע לסאה שאינו ניכר כיון שאינו אלא מכ"ד אין בו משום זורע כלאים לכן מותר לבטל שהרי אין זה מבטל איסור כלל וכבר הי' אפשר ללמוד מדברי ירושלמי הללו דגם בב"ח מותר לערב בשר עם חלב כל שאין בו כדי נ"ט וכן ראיתי להגאון רעק"א בתשובה שצידד כן מיהו כד דייקת שפיר תראה דאדרבה מירושלמי מוכח דאסור דהא אסור לערב לכתחילה כמוש"כ רבינו בסמוך ודווקא במעורב שרי ובאמת לא ראיתי לרבינו שכתב דלוקה בנתכוון לערב דאפשר דאינו אסור רק כמו אין מבטלין איסור אבל אם עירב אינו לוקה כיון שאין זה כדרך הנזרעין, ובדברי מרן הכ"מ ראיתי פלא שכתב דרבינו פסק כחכמים בתראי לפי שאינו אסור אלא מפני מ"ע הבין הרב זצ"ל כמו שהבינו הגאונים הנזכרים וזה פלא דהרי רבינו ז"ל פוסק בפי' דלוקה והטעם פשוט דבכל דוכתא קיי"ל כרבני בתראי ובדוחק גדול יש ליישב דברי מרן הכ"מ גם מש"כ הרב פ"מ להוכיח מדברי ירושלמי דבאיסור דרבנן מבטלין היינו לפי שיטתו שהבין דהאי מ"ע הוא ככל מ"ע המוזכר בש"ס ומלבד דאין זה נכון כנ"ל גם

לא יתכן דדבר דאסור רק מפני מ"ע לד"ה מותר לבטל לכתחילה כמוש"כ בביאורי ליו"ד סי' פ"ז ודו"ק:

ה"ז הזורע שדהו, מכאן משמע כמוש"כ בפ"א ה"ג בענין מקיים כלאים דכל היכי דלא עשה איסור בזריעה לא מיתסר הקיום אלא מפני החשד:הי"א הטומן אגודת לפת וצנון דעת רבינו דלא שרי אלא בתרתי למעליותא דמקצת עלין מגולין ואגודה ויש לדקדק דבפ"א הט"ו מה' שמיטה ויובל כתב בטומן לפת וצנון דאם מקצת עלין מגולין שרי ולא הותנה שיהי' ג"כ אגודה ומנ"ל למשרי התם במקצת עלין מגולין לחודא בשאינו אגודה ומ"ל איסור זריעת כלאים ומ"ל איסור זריעה בשביעית והנה אם נפרש דהא דאין חוששין משום שביעית היינו משום ספיחי שביעית הי' אפשר ליישב דספיחי שביעית לא מתסרי אלא מדרבנן מיהו בירושלמי קאמר דגם לר"ש דשרי מ"מ צריך לאכלו בקדושת שביעית דהוא מה"ת גם אם נחלוק בין איסור אכילה דל"ש מ"ע דמי יודע שהוסיפו משא"כ בכלאים מ"מ הא גם בשביעית יש חשש דזורע ולומר דשאני שביעית דהיא דרבנן קשה, גם הא כשאינו במפולת יד לא מיתסר מה"ת אלא דהכא איכא רק חשש דהרכבה וצ"ע:

פ"ג ה"ט בששה טפחים לוקה, דע דבאגודה סו"פ הכונס כתב ג' טפחים לוקה וזה נגד דברי הירושלמי שהביא הכ"מ כאן, ודע דמכאן נ"ל דהא דקיי"ל כר' יאשי' דא"ח משום כ"כ אלא בב' מינים וחרצן במפולת יד הוא רק בכלאי כרם לא בכלאי זרעים ולא כמו שראיתי להתוי"ט בסופ"ק דכלאים שכתב דגם בכלאי זרעים דחייב בב' מינים צריך שיזרע במפולת יד שתיהן כאחת ודייק מלשון רבינו בפ"א ה"א שכתב דהזורע ב' מינים כאחת לוקה אבל ז"א דהרי כתב כאן דלוקה כל שהוא בתוך ו' טפחים ול"ל דהוא שיעורא דמפולת יד דז"א שהרי שיעור זרע סאה הוא נ' על נ' שהן ב' אלפים ות"ק אמות ואם אתה אומר ששיעור מפ"י הוא שיעור ו' טפחים יתחייב שיהי' בין חטה לחטה הפרש קרוב לאמה ולא יזרע רק מעט יתר מב' אלפים ות"ק חטים בתוך שיעור הנזכר וזה דבר שא"א שהרי בסאה יש הרבה יותר ע' ברבינו ה' ס"ת שיעור השעורה שהוא יותר מחטה ע"כ כדברי הכ"מ בר"פ ה' דבכלאי זרעים א"צ שיהי' במפ"י ודבריו בסופ"ד סותרין למ"ש בפ"ה ועמש"כ שם ודו"ק:

הט"ו או אילן, היינו בקשרן כמבואר בסוכה דף כ"ד דכל שא"י לעמוד ברוח מצוי' לא מקרי גדר: הט"ז בד"א שצריך הרחקה, עי' בהשגת הראב"ד דס"ל בהיתה שדהו חטים ושל חבירו שעורין לא הותר אלא בנזרע בהיתר מותר לסמוך בתלם של שעורים אבל לא לכתחילה ודווקא לר"ש מותר דס"ל דאין אדם מקדיש דשא"ש ומן הירושלמי למד כן אמנם דברי הראב"ד קשה דהא אנן קיי"ל כר"ש בזרע כרמו שביעית והא אפ"ל דדווקא

בסוכך גפנו קיי"ל כר"ש משום דקיי"ל כר' יאשי' א"כ ליכא אלא איסור דרבנן דלא זרע כאחת ואע"ג דכתבו התוס' דלענין איסור מודה ר' יאשי' מ"מ ל"י אם זה איסור תורה ואע"ג דאמרינן בפסחים דף כ"ה זרוע מעיקרא הוסיף ר' הא וודאי דמד"ת א"צ ר' ומ"מ נפ"מ במנכש וכיו"ב כשהוא סמוך במפולת יד ובהכי ניחא דהא מבואר בחולין דף מ' דכל היכי דל"ש לצעורי אדם אוסר דשא"ש והכי ל"ש לצעורי חדא כיון דניחא לי' לצעורי' ניחא לי' בכלאים ותו דהא גם חלקו נאסר לכן לדעתו בכלאי זרעים דלא בעינן במפ"י ותוך ו' טפחים מותר דווקא לר"ש ובאיסור ד"ת לא סמכינן אהא מיהו דעת רבינו דשרי אפי' לכתחילה ודברי הכ"מ שכתב דגם רבינו לא התיר אלא בסמכו בהיתר תמוה לי דהא בהדיא מבואר בדבריו דמותר לסמוך לכתחילה לשדה חבירו וראיתי להפ"מ שעמד בזה גם ק"ל בעיקר דברי רבינו דהרי בכלאי כרם נראה דאסור מה"ת כמבואר בירושלמי פ"ז דגם בשל נכרי אסור מד"ת ויליף מקרא ועיי"ש דקאמר דלמ"ד יש קנין בא"י להפקיע מידי מעשר גם בכלאים לא מיתסר ומשני בקנה מן הנכרי ואע"ג דהמקיים לא לקי כשנזרע בהיתר ולמש"כ בפ"א דגם אם נאמר דאסור מה"ת בנזרע ע"י נכרי מותר לקיים מה"ת לכו"ע מ"מ י"ל דלרע"ק אסור ואתי' כרע"ק עכ"פ למ"ד אין קנין אף בשל נכרי אסור וכדמשמע נמי מברייתא דסיפרי ואם נחלק בין כ"כ לכ"ז דבכ"כ אסור אפי' בשל אחרים ובכ"ז רק בשלו א"כ לכאורה מאי קמותיב בירושלמי פ"א דפאה ובפ"ח דכלאים דלר' יאשי' למ"ל לאו בכ"כ ת"ל משום כלאי זרעים והרי נ"מ בזורע בשל חבירו דמצד כ"ז פטור ומצד כ"כ מחויב להכי איצטריך קרא דכ"כ וי"ל:

מיהו קשה א"נ דזורע בשל חבירו לא מיתסר כלל מטעם דכתיב שדך תקשי הא דהשוכר את הפועל דמייתו דגם היכי דרוצה בקיומו אסור למעט תפלה שרי מהא דאין עודרין עם הנכרי אבל עוקרין וס"ד דאתי' כרע"ק דהמקיים לוקה וקשה דשאני התם דמותר מה"ת אף לזרוע ואע"ג דאין קנין לנכרי לאפקועי מקדושתו מ"מ דידי' לא הוי גם בדברי רבינו בפ"א ה"ב מבואר דאסור לזרוע כלאים אף לנכרי מזה נראה דגם אם נאמר דבזורע בשל חבירו לא נאסר מה"ת מ"מ מדרבנן נאסר היכי דניחא לי' ודווקא בסומך לשל חבירו דלא איכפת לי' בזריעת חבירו כלל לא מיתסר אבל היכא דזרע כלאים דניחא לי' בזריעת כלאים אסור מיהו מהא דהשוכר את הפועל משמע דמד"ת אסור והכי משמע בירושלמי שלהי ערלה דילפינן כ"ז וכ"כ משעטנז והרבעה דנוהג אפי' בחו"ל ונהי דאנן לא קיי"ל הכי בפ"ק דקידושין היינו דילפינן משדך וכמו שפירשו דשדך משמע בא"י שנתנה ד' לישראל גם מש"ס דילן משמע הכי דאל"כ מנ"ל משדך למעט חו"ל אימא למעט זורע בשל חבירו וכבר הי' אפשר לדחוק גם בדעת רבינו דמודה דאסור בשל חבירו כשזרע

ב' מינים דדווקא כאן דלא איכפת לי' בזריעת חבירו וכמוש"כ התוס' ב"ק דף צ"ט אלא שאין פשט לשונו מורה כן ודו"ק: ע' בירושלמי דגם אם הרחיק בעשה אח"כ גדר חברן וע' תוספתא פ"ב דפשתן מותר לסמוך אם הי' לו ב' שדות אחת זרוע חטים ואחת זרוע שעורה ובלבד שיהי' התלם מפולש ורבינו השמיט כ"ז וצ"ע: הי"ח היתה שדהו ושדה חבירו לא יזרע ביניהם חרדל וכו' וירושלמי פ"ב כאן אין סומכין אין מקיפין אבל לסמוך סומכין כלומר גם בשדה תבואה ואין שום פי' לזה ומש"כ הפ"מ אינו מתקבל גם רבינו לא הביא דין זה ויותר נראה פי' הגר"א בשנות אלי' דהוא מטעם חבוש והיינו דאע"ג דשורה אחת של ירק מתבואה א"צ להרחיק בית רובע כמבואר לעיל הי"ג מ"מ באמצע שדהו אסור לכן קאמר בירושלמי דגם בשדה תבואה מותר לסמוך בסוף השדה כשאינו אלא תלם אחד ושיעור התלם הוא טפח כדלעיל דאינו אלא כשורה וע' בפ"ב דמשמע קצת דגם שתי שורות מותר בתלם של טפח רק כשהוא בין ב' שדות אסור וע"ז קאמר דסומכין ודו"ק:

פ"ד ה"א מותר לזרוע תחלה ראיתי לבאר היטב דיני הרחקות המינים הנה שדה תבואה מתבואה אחרת הוא בית רובע מרובעת ושדה ירק משדה ירק אחרת הוא ו' טפחים על ו' טפחים ודעת הכ"מ דכשם דבשורה אחת של ירק ושדה ירק דצריך לעשות עמוק טפח ורחב טפח באורך ששה טפחים וא"צ יותר אע"פ שהשורות הן ארוכין הרבה כמו כן בבית רובע כל שהרחיק עשר אמות ועוד על עשר אמות ועוד אע"פ ששני השדות ארוכין הרבה א"צ שיהיו היו"ד אמות רוחב מפולשין וה"ר מתוספתא דתניא בשדה ירק בירק אפי'קלח יחיד נותנין לו עבודתו ו' טפחים בין באמצע בין מן הצד וביאר הכ"מ דהאי באמצע היינו שזורע באמצע אע"פ שאין ההרחק מפולש מ"מ די בו' טפחים ע"ש ואנכי לא אבין שהרי בתוספתא מבואר דאפי' קלח אחד ומן הצד צריך ו' טפחים והרי בשורה יחידית של ירק לשדה ירק א"צ אלא תלם אחד שהוא רחב טפח ולמה מצריך ו"ט וא"ל דקלח אחד חמור משורה יחידית וכמ"ש הר"ש והרע"ב דהא אין כן דעת רבינו וכמו שיתבאר: אמנם גם אם נאמר דכוונת התוספתא בלא עשה תלם שהוא חפורה בעומק טפח דבזה צריך ו"ט ול"מ בהרחיק טפח ומחצה וכמו שיתבאר מ"מ אין ראי' מהתוספתא ממה דתניא בין מאמצע לפ"מ שפירש הר"ש בפ' ג' משנה ג' בהיתה שדהו ירק וביקש לזרוע שורה של ירק אחר דר"י ס"ל דהתלם צריך שיהי' מפולש ורע"ק ס"ל דא"צ אלא אורך ו"ט ורוחבו כמלואו וכתב הר"ש דגם לרע"ק צריך שיהי' כל משך השורה הפסק ברוחב התלם אלא דפליגי דלרע"ק גם שהוא מסובב מג' רוחות כל שיש הפסק ברוחב התלם בג' רוחות שרי ולר"י צריך שיהי' מפולש בכל השדה וכשהוא מסובב בג' רוחות

סגי ועד"ז תתפרש גם התוספתא: ולכאורה יש ראי' נכונה מירושלמי פ"ג ה"ו דכלאים דמייתא התם ברייתא בעושה שדהו עשר דלרבי צריך שיהי' הפרש בית רובע ומיצר והולך עד כ"ג תלמים של פתוח ופריך ול"ל לרבי תבואה בתבואה בית רובע ומשני אית לי' ושאני בין מישר למרובע הנה מבואר דס"ל לירושלמי בפשיטות דבית רובע צריך שיהי' הפרש בכל השדה דלפי פי' הכ"מ דכשמרחיק בית רובע מרובע אע"פ שהשדות ארוכות הרבה א"צ אלא כשמשייר בית רובע הפסק א"כ מה פריך הא גם במרובע סגי בבית רובע אדרבא רבי החמיר יותר דגם אחר שיור בית רובע צריך להיות מיצר והולך עד כ"ג תלמים של פתוח ולשי' הר"ש ניחא מיהא מהא דתניא בתוספתא דר"י ס"ל דא"צ הבית רובע להיות מרובע אלא דאפי' ארכו פי שנים כרחבו סגי והיינו דבית רובע הוא י' אמות ועוד על י' אמות ועוד ואם עשה כ' אמות ועוד על י' אמות ועוד סגי ואא"ב דבית רובע לחוד סגי [חסר]: פ"ה ה"ב וא"ח עד שיזרע במפ"י, שיעור זה דמפ"י שיתחייב מד"ת למדנו מדבריו בפ"ב דחטה ושעורה בתוך ששה טפחים דהא לדעת הכ"מ גם בכלאי זרעים א"ח אלא במפ"י וע"כ דזה מקרי מפ"י ובירק שיעורו בין ירק לירק מלא טפח ולראב"ד גם בזה שיעור הרחקתו ששה טפחים ושיעור הרחקתו מחרצן נראה דגם זה ו"ט כמו במיני תבואה וגם א"ח עד שיזרע בב"א ולא למימרא בב"א ממש אלא כל שזרען זא"ז בלי הפסק מקרי ב"א ומ"מ נלפענ"ד דאפי' אם זרע כרם והי' כבר נטוע וזרע אח"כ חטה ושעורים חייב משום כ"כ אם חפה אותם רצופים או שהשקה שלשתן מים בזא"ז בלי הפסק כיון דקיי"ל דהמשקה מים חייב משום זורע א"כ זה הוי כמו זורע מחדש וכן יש להוכיח מהא דסוף מכות גבי יש חורש תלם אחד ע"ש ואע"ג דיש לדחות דש"ה דהזריעה באיסור היתה אבל כאן דהזריעה לא היתה באיסור ד"ת שהרי לא זרע אותם כאחת במפ"י וכמוש"כ לחלק לעיל בפ"א גבי המקיים כלאים דהיכי דנזרע בהיתר ליכא איסור במקיים דש"ה במשקה או במחפה דהוי זורע ממש וראי' מהא דפסחים דף כ"ה דאמרינן רבא רמי כתיב המלאה וכתיב הזרע הא.

כיצד זרוע ובא בהשרשה זרוע מעיקרא הוסיף מאתיים ונהי דהא דהוסיף ר' אסור הוי רק מדרבנן מ"מ משמע דאם הוסיף עד חציו אסור מדאורייתא וקשה הא אנן קיי"ל כר' יאשי' דא"ח עד שיזרע במת"י ובזרוע מעיקרא לא הוי כאחת א"ו דג"ז הוי כאחת והר"ן בחולין בפ' ראשית הגז ה"ר מסוגיא זו דמדרבנן אסור אפי' כשלא נזרע בב"א ולכאורה יש לתמוה דהרי משמע שם בסוגיא זו דדרשה גמורה היא ולמש"כ אתי שפיר דוודאי אם הי' כרם נטוע וזרע חטה ושעורה סמוך לו' טפחים דהוא שיעור מפ"י וודאי לוקה מה"ת שהר"ז כמוסיף בזריעה כאחת בג' מינים אלא דמ"מ כיון שכבר הי' זרוע לא נאסר

התוספת מדאורייתא עד מחצה ומדרבנן גם בהוסיף חלק מר' נאסר אלא שיש לדקדק לפמש"כ בהא דתנן בפ"ג דכלאים בערוגה שהי' לה גבול טפח ונפחתה מותרת לפי שהזריעה היתה בהיתר והשתא קשה הא כתב הראב"ד בפ"א ה"ג דא"א שלא ינכש או יעשה שאר דברים הנצרכים להוציא הזרעים א"כ מה מהני דהי' מעיקרא גבול טפח וכיון שזריעתן היתה בהיתר לא מיתסר משום כלאים מ"מ כיון שא"א שלא יעשה דבר המסעיו להוציא ולהשביח הזרעים הר"ז כזורע מחדש וכיון דליכא כעת גבול טפח למה לא יתסר ולשי' רבינו דס"ל בפ"ג ה"י דמה"ת ירק בירק שיעורו טפח ניחא דהא מ"מ נשאר רוחב טפח ומדאורייתא שרי אפי' לזורעו לכתחילה אלא דמדרבנן אסור לכן היכי שתחילת הזריעה היתה בהיתר שרי אבל לדעת הראב"ד שם דמד"ת צריך בירק בירק שיעור ו"ט קשה שהרי בעצמו כתב דא"א דלא ינכש ולא יסעי' ובדוחק י"ל שיטת הראב"ד אבל לדעת רבינו בפשיטות ניחא ולמש"כ דבמחפה גם היכי דהזריעה היתה בהיתר מ"מ אסור מדאורייתא יש ליישב דברי רבינו בפשיטות כמו שיתבאר שם: וכן משמע מדברי הרמ"ה שהביא הרא"ש בה' כלאים דבחו"ל לא מיתסר רק ב' מינים בהדי כרם לא כשזרע רק מין אחד אבל במפולת יד לא מינכר שפיר לכן אסור גם בלי מפ"י ע"ש ותימה דכיון דזרעים וירקות נזרעים בכל שנה והגפנים יצאו מדין ערלה האיך אפשר למיטעי דלמא זרע במפ"י אחרי שרואין שהגפן טעון פירות זמן רב וזרעים אלו ידועים שנזרעו בשנה זו אמנם למש"כ דאם חיפה באדמה או שהשקה אותם מים כאחד גם אם לא נזרעו בב"א הרי זה כזורע מחדש ניחא: ה"ג א"ח אלא בקנבוס ולוף, דעת התוס' במנחות דף ט"ו ד"ה והתירו דא"ח בכ"כ אלא בחמשת מיני תבואה בלבד ובירקות ושאר דברים אע"פ שהן מאכל אדם ליכא איסורא מיהו בקנבוס ולוף אע"פ שאינו מאכל אדם מ"מ חייב ומזה מוכח כמש"כ בפ"א דאע"ג דא"ח משום כלאי זרעים אלא באוכל אדם מ"מ כל שמין אחד.

הוא אוכל אדם חייב דאל"כ לא הוי מקשה בירושלמי למה אסרה התורה כ"כ ת"ל משום כלאי זרעים ומשני לחייב שתים והא נפ"מ לקנבוס ולוף ולפ"ד קרוב הדבר דבחו"ל לא נאסר משום כלאי כרם אלא ה' מיני תבואה וקנבוס ולוף אבל שאר ירקות כיון דבארץ לא מיתסר רק מדרבנן בחו"ל לא גזרו רבנן כמוש"כ הרא"ש בה' כלאים כה"ג בשם הרמ"ה דבלא מפ"י לא מתסר בחו"ל כיון דמדאורייתא לא מיתסר: אמנם דעת רבינו דל"ד ה' מיני תבואה אלא דגם ירקות הנאכלין אסור מד"ת וזרעונין שאינן נאכלין כתב הכ"מ כאן דמותר לגמרי והנאכלין אסור מדרבנן וזה ההפרש בין ירקות לזרעונים וק"ל הא לוף שכתב הכ"מ הרי הוא מהנאכלים כדקיי"ל במס' פאה פ"ו מ"י דחייב בשכחה והרי

שכחה אינו אלא באוכל אדם גם הא רבינו בהי"ט כתב דפול המצרי אינו מקדש בכרם ופול המצרי הוא מן קטניות וחייב במעשרות כדאיתא בפ"ב דשביעית וע"כ שהוא אוכל אדם גם ק"ל ע"ר הכ"מ שכתב דתבואה וקטניות וירק אסור מדאורייתא ולוקה שהרי הואבעצמו כתב דזרעוני גינה שנאכלין אסורים מדבריהם והרי קטניות הוא מזרעונים הנאכלים וכמו שביאר להדיא בפ"א ה"ח דכל שהגרעין נאכל לא הפרי כמו הקטניות הוא הזרעונים וירקות הוא שהפרי נאכל ומעתה זרעוני גינה הנאכלין הוא כקטניות ולפ"ד הכ"מ חייב מדאורייתא ולמה כתב שאסור מדרבנן ואולי נאמר שמש"כ הכ"מ דזרעונים הנאכלים אסורין רק מדרבנן היינו בנאכלים ע"י הדחק כמו בשעת רעבון כמוש"כ בפ"ב מה' תרומות גבי כרשינין אבל כשנאכל לא ע"י הדחק חייב מדאורייתא ואם אינו נאכל אפי' ע"י הדחק מותר לגמרי ולפ"ז קרוב הדבר דאין הפרש בין ירקות לשאר זרעים דגם בירקות כשאינו מאכל אדם אפשר דלא מיתסר מד"ת גם למש"כ לעיל בפ"א דכ"ז נוהג כשמין אחד ראוי למאכל אדם ומה שנראה דיש חילוק בין ירקות לזרעים היינו בשא"ר למאכל אדם כלל דבירקות אסור כל שמקיימין אותו רוב העם למאכל בהמה או לרפואה ובזרעים שרי ועמש"כ שם: ולענין מה שהקשיתי מלוף ופול המצרי דנחשבין למאכל אדם אפשר דתרי מיני לוף ופול המצרי נינהו אמנם דברי הכ"מ הם סתומים קצת לפי מה שביארתי: ובדברי הר"ן בפ' ראשית הגז שהביא הכ"מ יש גמגום קצת שהוא ז"ל כתב דלא מיעט בפ"ג דמנחות ה' מיני תבואה משמע דס"ל כדעת התוס' דלא מתסר בכלאי הכרם רק ה' מיני ובתר הכי קאמר.

דקנבוס ולוף אע"פ שאינו מאכל אדם מ"מ חייבין מד"ת לפי שהן דומין לכרם ות"ל דבלא"ה אינו נוהג רק במיני תבואה והיינו חידוש דקנבוס ולוף: ודע דיש לדקדק ע"ד הרמ"א שכתב ביו"ד סוף סי' רצ"ח די"א דאינו נוהג בחו"ל אלא בזורע ב' מיני תבואה או ב' ירקות עם חרצן במפולת יד והוא ע"פ מה שהביא בד"מ דברי המרדכי סופ"ק דקידושין אמנם שם לא נזכר רק חטה ושעורה והיינו ע"פ דברי התוס' במנחות דלא מיתסר משום כלאי הכרם אלא מיני תבואה בלבד וירקות לא מיתסר מדאורייתא א"כ ממילא בחו"ל שרי לגמרי כיון דלא מיתסר בארץ מדאורייתא וכמוש"כ הרא"ש בה' כלאים בשם הרמ"ה א"כ למה כתב רמ"א ב' מיני ירקות וצ"ע וע' בס' החינוך פ' תצא דמשמע נמי כדברי התוס' דלא מיתסר רק בה' מיני תבואה: ה"ז ואם עשה כן אע"פ שאינו לוקה קידש, ודעת הרא"ש בה' כלאים דלא מיתסר נמי רק בב' מינים ואפי' בא"י וכ"ד הרמ"ה והר"ן סופ"ק דקידושין ודעת הראב"ד דמדרבנן אסור ודעת הכ"מ דלרבנו אסור מה"ת בהנאה אפי' לא נזרע במפ"י ואפי' במין אחד רק לענין איסור זריעה קיי"ל כרי"א וא"ל מהא דחולין

קט"ו דיליף דכלאי זרעים לא נאסר מדאסר הכתוב כ"כ אלמא דמצד ל"ת כל תועבה לא נאסר והא איצטריך לאסור בנזרע רק מין אחד שלא נזרע באיסור מיהו א"ר כלל די"ל דהתם אזיל שלא אליבא דר' יאשי' ולר"י לא תקשה מנ"ל דכלאי זרעים די"ל דיליף מכלאי בהמה וכדמשני שם ומ"מ דעת הרא"ש דגם לרבינו לא מיתסר בהנאה מה"ת אליבא דרי"א: ה"ח ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו, כ"כ בפ"ב שלדעת הראב"ד לא סמכינן בהא אלא באיסור דרבנן ולטעמי' אזיל דס"ל דשלא במפולת יד לא מיתסר אלא מדרבנן ואפי' למש"כ בה"א דמחפה מיקרי זורע כאחת וכן משקה לזרעים מ"מ הא אינו אלא מין אחד ולדעת הכ"מ דלרבינו לוקה על אכילתו גם כשלא נזרע במפ"י י"ל דס"ל דא"א דשא"ש גם באיסור דאורייתא מיהו קשה בהא דזרע כרמו שביעית הא שביעית בזה"ז דרבנן ומדאורייתא הוי שלו ובפרט זה שזרע לא רצה לקיים תק"ח וכלאי כרם לדעת רבנו בזה"ז מדאורייתא ואיך רשאי לאכול הכלאים הא מה"ת הוא שלו וצ"ל כיון דרבנן תקנו שיהי' הפקר מהני אף לדאורייתא כדעת הב"י באה"ע סי' כ"ח: ואכתי יש לעיין לפ"ד הר"ש בפ"ד דכלאים דאם זרע בתוך הכרם נאסר משעת השרשה והרי לדעת הר"ש לא אמרינן זה וזה גורם כל שזרע גרעין של איסור א"כ קשה הא בירושלמי כאן אמרינן דהא דשרי רע"ק למי שזרע כרמו כלאים בשביעית גם הזרעים התיר והרי.

הגרעין שהוא שלו דאינו הפקר נאסר א"כ ממילא הגדולין אסורין דלא מקרי זו"ז גורם לדעת התוס' והר"ש וי"ל דלא נאסר מה שזרע אלא באם יגדל יהי' אסור אבל בשזרע ע"ד שיאסר מה שאינו שלו לא נאסר גם הגרעין שזרע ועוי"ל כמוש"כ בש"ע סי' ער"ה בבנה פלטרין בנכסי הגר ובא א' ובנה דלתות דקנה בתרא ואע"ג דהלבנים הוא של זה שבנה הפלטרין מ"מ כיון שהעמידם בנכסי הגר מסתמא בטלינם אגב קרקע א"כ ה"נ בטל הגרעין אגב קרקע שהי' של שביעית: והנה הא דא"א אוסר דשא"ש כתב הר"ש דעיקר הטעם משום דכתיב כרמך ובאמת קשה הא בשביעית גוף הקרקע היא שלו ואנן קיי"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואע"ג דמשועבד מ"מ הא אנן קיי"ל דאיסור הגוף מפקיע מידי שיעבוד ולטעם השני דבמידי דתלי' במחשבה אמרינן אין אדם אוסר דשא"ש ניחא אלא דקשה מגרעין שזרע וע"כ כמוש"כ: ה"ט הרואה כלאים הטעם דכיון דמוזהר לתלשו לכן כשלא תלשו אסור לו ומותר לכל אדם ומבואר בירושלמי כלאים פ"ה ה"ה דאם נטלן לעצמו נאסר לכל אדם, ומש"כ רבנו דאנס שנשתקע שם בעלים דאסור מה"ת וכשנתייאש אסור מדרבנן עיין בר"ש ורא"ש שפירשו דהא שנשתקע היינו כשהוא אבוד ממנו לגמרי.

ואע"פ שנתייאש אם לא נשתקע הרי זה אינו אוסר: הי"ד כרם שלא הגיעו הענבים להיות כפול הלבן וזרע בתוכו ירק או תבואה לא נתקדשו, תימא דבהדיא תני' בתוספתא דכלאים סופ"ג דכלאים גפנים שהשרישו הרי אלו אסורין ומקדשין אבל אין מתקדשין עד שיהיו כפול הלבן הרי מבואר דהא דתנן בפ"ז דכלאים דאין ענבים נאסרים עד שיהיו כפול הלבן היינו שהם אינם נאסרים אבל התבואה אוסרין ומקדשין משישרישו ורבינו כתב דגם אין מקדשין וביותר קשה ע"ד הראב"ד דס"ל דאין התבואה נאסרת בהנאה כלל והרי בתוספתא מבואר דמקדשין: והנה הר"ש בפ"ז דכלאים הביא הא דפליגי בירושלמי פ"ה דכלאים בהא דתנן בסיערתו הרוח הזרע לפניו דלר"ע עשבים יופק ופליגי ר"א ור"י דר"א ס"ל דהתבואה כ"ז שלא הביאה שליש לא נאסרה ור"י ס"ל דהתבואה נאסרה תיכף וה"נ פליגי אמוראי בהא דתנן, בפ"ז התבואה משתשריש דאיכא מ"ד משתשריש ואיכא מ"ד משתשליש דבהא פליגי דהא קיי"ל בפסחים פכ"ש דזרוע מעיקרו בהשרשה וס"ל לר"א דדוקא היכא ששניהם נזרעים: באיסור שזרע חרצן וחטה בזה נאסר עיקרן אבל כשאחד נזרע בהיתר שהי' תחלה כרם קודם שזרע המינים לא נאסר אלא בתוספת ר' ור"י פליג וס"ל דאפי' אם נזרע א' בהיתר ג"כ נאסר תיכף לכן ס"ל דנאסר בהשרשה ונראה מבואר מדבריו דענבים ותבואה חדא דין אית לי' לר"י דאם נזרעו התבואה באיסור נתקדשו תיכף בהשרשה אע"ג דלא הגיעו ענבים עדיין לשיעור דפול הלבן ואם.

התבואה נזרע בהיתר ואח"כ השריש הגפן נאסר תיכף־הגפן והיחור שנטע והתבואה לא נאסרה אף בהוסיפה מאתיים עד שתשליש גם לר"י דכתיב המלאה ושיעור המלאה היינו בהבאת שליש וקודם הבאת שליש כל שנזרע בהיתר לא נאסר אע"פ שהוסיפו ר' והא דמבואר בירושלמי פ"ה דאף הקש של תבואה כרם נאסר ואע"פ שלא הי' בו דגן מעולם היינו בזרוע באיסור ולפ"ז אין הפרש בין התבואה לענבים דכל מין שנזרע באיסור נאסר תיכף בהשרשה והא דתניא בתוספתא דגפנים שהשרישו אינם מתקדשים קודם שהגיעו לשיעור פול הלבן היינו בנטעו בהיתר, וקשה ע"ז קצת דא"כ הא דאמר בירושלמי פ"ז דמאן דתני התבואה משתשליש מסעי' לי' לר"א דס"ל דהתבואה ג"כ לא נאסרה אלא משתשליש דלא כר"י דס"ל דמשעת השרשה נאסרה ומאי ראי' אימא הא דקתני תבואה משתשליש היינו דומיא דענבים משהביאו כפול הלבן דהוא לפ"ד הר"ש דווקא כשנזרע בהיתר אימא דהתבואה משתשליש ג"כ בנזרע בהיתר דגם ר"י לא פליג אלא בנזרע באיסור: אמנם לרבינו שיטה אחרת דנראה דס"ל דגם בזרע מין אחד באיסור שהתבואה נזרע באיסור לא נאסר ור"י ור"א לא פליגי אלא בהוסיפו אבל בהשרשה לחוד לא פליגי דע"כ לא אמרינן דבזרוע ובא.

נאסר בהשרשה אלא כשנזרעו שניהם באיסור אבל כשנזרע אחד בהיתר לא נאסר בהשרשה לבד והיינו הא דתניא בתוספתא דמקדשין גפנים שהשרישו או דר"א ור"י פליגי כשהגיעו ענבים כפול הלבן ומ"מ נ"ל ברור דגם רבינו מודה דכשנשרשו והוסיפו דמתקדשת התבואה ולא עוד אלא דגם אם נזרעו שניהם בהיתר ואח"כ הוסיפו נאסרו הזרעים בתוספת אחד מר' והגפנים מותרים בשלא השרישו וגם אם נזרעו שניהם באיסור הגפנים לא נאסרו כשלא הגיעו לפול הלבן ומדקדוק דברי רבינו בהי"ג יש ללמוד כן לפי שכתב שם דמדכתיב תבואת הכרם למדנו שלא נתקדשו בפחות מפול הלבן דלא מקרי תבואה לא נתקדש הרי דפסק ואמר דכל פחות מפול הלבן לא מקרי תבואת הכרם ולא נאסר נמצא דרבינו חולק על הר"ש בג' דברים: א) לדעת הר"ש בזורע ירק או תבואה בכרם נאסר תיכף ונתקדש ורבינו ס"ל דקודם שהגיע לפול הלבן גם התבואה לא נתקדשה אמנם בהוסיף מאתים נראה דגם לרבינו נאסר וכמוש"כ מהא דתוספתא הן אמת שגם בזרע שניהם באיסור לא ראיתי לרבינו שיביא לאסור התבואה משתשריש: ב) הזורע גפן באיסור לדעת הר"ש נאסר בין שזרע חרצן או יחור ולרבינו לא נאסר: ג) בנזרע שניהם בהיתר ואח"כ נפרצה המחיצה לר"ש כל היכא שלא הביאו שליש אע"פ שהוסיפה התבואה ר' שרי ולרבינו נראה דאסור דבתבואה לא.

הקפידה בהגיע לכלל גידול מדאסור גם בזרע והא דכתיב המלאה היינו מה שנתמלאה מדאורייתא במחצה על מחצה ומדרבנן בהוסיף מאתיים: והנה נראה להוכיח כדעת רבנו מהא דעציץ נקוב שהעבירו בכרם דאם הוסיף ר' אסור והיינו העציץ הירקות שבו ובתוספתא תניא בהניחו תחת הגפן ועמש"כ בהכ"ג דלא נחשב כמחובר לקרקע במעביר באויר עד שיניחנו בקרקע וכן מבואר בדברי רבנו בפ"ח מה' שבת.

בהי' לו עציץ נקוב מונח על גבי יתדות והניחו ע"ג קרקע חייב משום זורע והשתא לפ"ד הר"ש דבזורע נאסר בהשרשה גם בלא הוסיף ר' א"כ תקשה בעציץ נקוב ל"ל הוסיף ר' הא גם בלא הוסיף נאסר דהא נחשב עתה כזורע ובזה א"צ שום השרשה הגע בעצמך הרי שתלש גוש עפר עם זרעים דלדעת רבינו לא נחשב עוד כמחובר אמנם אם תחבו אח"כ בקרקע מקרי תיכף השרשה וזריעה כאחד א"כ אם נאמר דבהשרשה לבד נאסר ל"ל הוסיף ר' מיהו הא ל"ק גם לדעת רבינו דס"ל דאינו מקדש מ"מ הא מטעם קנס נאסר כמוש"כ בהי"ד די"ל דכיון דלא אסור מדינא רק מטעם קנס לא גזרו בעציץ נקוב אמנם אי נימא דמדינא אסור כש"כ לפי הבנת הכ"מ דלדעת רבינו נאסר בהנאה מד"ת גם בלי מפולת יד א"כ תקשה האי תוספתא ומזה נראה כדברי רבנו אמנם כ"ז לדעת רבינו דס"ל דעציץ נקוב המונח ע"ג יתידות הו"ל כתלוש אבל לדעת התוס' בשבת פא: דדינו כמחובר

אין כאן ראי': ודע שאע"פ שהראב"ד ז"ל בהשגות לא נחלק על רבינו בהי"ד וס"ל דגם בהנאה מותר מ"מ לפי מה שהביא הריטב"א בעירובין דף כ"ה בשמו נראה מבואר דס"ל כר"ש דתבואה שנזרעה והושרשה מתקדשת דאהא דאמרינן שם בחצר קטנה וגדולה דגפנים בקטנה מותר לזרוע בגדולה והקשו קמאי כיון דדיורי גדולה בקטנה לתסרי זרעי הגדולה את גפני הקטנה ותירץ הראב' דכיון שנזרעה הגדולה בהיתר שהרי אין דיורי קטנה בגדולה וגם הגפנים נטעו בהיתר קיי"ל בפ"ז דכלאים ברוח שסיערו דאין התבואה נאסרה אלא משתשלש והענבים משיגיעו לפול הלבן וכשיגיעו הגפנים לפול הלבן מחויב לעקור הזרעים הנה מבואר מדבריו דגם קודם שהגיעו ענבים לפול הלבן אם זרע והשרישו נתקדשו וצ"ע דכאן בהשגות מיקל עוד יותר מרבינו וס"ל דגם מצד קנס לא נאסר וצ"ע: הט"ו ולקט הזרע קודם שישריש מותר בהנאה, והראב"ד הגיה דגם באכילה מותר ובכ"מ כתב שאין לזה הכרח וזה מן התימא דכיון דתנן דקודם שנשרש לא נאסר מאין הרגלים לגזור ולאסור באכילה ומצאתי להריטב"א בחי' לעירובין דף.

אהא דתנן הטומן לפת וצנון תחת הגפן אם היו מקצת עלין מגולין א"ח לא משום שבת. ולא משום כלאים דאיירי בלא השריש והוסיפו מאתיים וקמ"ל דכיון דטמן אגודה לא מיתסר מזה משמע דדוקא בשתלן שלא כדרך נטיעה אבל אם הי' כדרך נטיעה וזריעה אע"פ שלא השריש אסור בתוספת ר' ולפ"ז אפ"ל גם שרבינו לא החמיר באכילה אלא בהוסיף ר' ועיין תוס' שבת נ': בד"ה הטומן מיהו ראי' גמורה ליכא כמובן גם מהא דפריך בירושלמי כלאים על מתניתין דטומן לפת למ"ל תחת הגפן לכאורה לא משמע הכי ע"ש ודו"ק: הי"ז ואם מצאן שנעשו אביב ינפץ אותן.

מדברי רבינו נראה דרק הירק אסור לא הגפנים דמדינא לא מקרי מקיים ירק דלא ידע שתקלט ולא קנסו רק הירק אבל כשראה שנקלט וקיימו נאסרו גם הגפנים כשהגיעו לפול הלבן ועמש"כ התויו"ט על משנה זו: הכ"ג ואם הניחה תחת הגפן ונשתהה בארץ עד שהוסיף מאתיים אסור משמע דעל הזרעים שבעציץ קאי ודברי התויו"ט סופ"ז דשביעית שהבין שעל הגפנים קאי וזרעים שבעציץ נאסרו תיכף הם תמוהין: ועיין בירושלמי סופ"ז דכלאים דאיפלגו שמואל ור"י דשמואל ס"ל במעביר תחת כל גפן ור"י ס"ל במעביר באויר כרם ועיקר הפי' דס"ל לשמואל דווקא במעביר ומניחה תחת כל גפן ואע"פ שתוספת מאתיים הי' בצירוף כל הגפנים אבל במעביר לא נתקדש ור"י ס"ל דאפי' במעביר באויר מתקדש העציץ ותלי' האי פלוגתא אי עציץ המונח ע"ג יתידות אי נחשב בתלוש או כמחובר דלשמואל נחשב כתלוש ולהכי אינו מקדש באויר ור"י ס"ל דנחשב כמחובר ורבינו פסק כשמואל אע"ג דשמואל ור"י הלכה כר"י כמבואר עירובין י"ז ש"ה

שהתוספתא מסייע לי' לשמואל דתניא בהדיא התם בסופ"ד עד שיניחו ותודבשבת פא: מבואר דעציץ נקוב המונח ע"ג יתידות והניחו ע"ג קרקע דחייב קרבן משום זורע ואע"פ ששי' רש"י ותוס' שם דהאי חייב מ"מ במזיד דמדאורייתא ל"ה זורע דנחשב כמחובר מ"מ דעת רבינו אינו כן כמבואר בדבריו בפ"ח מה' שבת ועמש"כ שם לכן פסק רבינו כשמואל: גרסינן בירושלמי כאן העביר ה' עציצי נקובין תחת גפן פלוגתא דר"א ור"י ובס' פ"מ נדחק מאד בפירושו והנכון, מה שפירש הגאון מוהר"א בשנות אליהו דבעי בהעביר ה' עציצי נקובין בזא"ז וכ"א לא הוסיף מאתיים אבל הגפן הוסיף מאתיים ע"י כל החמש עציצין וע"ז אמר פלוגתא דר"א ור"י דר"א ס"ל ק"ו מה האוסר דהמה הזרעים אינן נאסרין שהרי לא הוסיפו לכן גם הגפן לא נאסרו אע"פ שהוסיפו ולר"י נאסרו אמנם לכאורה לא יתכן למש"כ דלדעת רבינו דקיי"ל דעציץ המונח ע"ג יתידות דדינו כתלוש ומה שהניחו תחת הגפן הר"ז כנזרע מחדש א"כ ממנ"פ אם הגיעו הענבים כפול הלבן אין צריך תוספת ר' כמושכ"ל בהט"ו ואם לא הגיעו לפול הלבן גם בהוסיפו ר' לא נאסר ונראה דאיבעי' אליבא דר"י דס"ל דאויר הכרם ג"כ אוסר כמוש"כ לעיל דס"ל דגם במונח ע"ג יתידות דינו כמחובר א"כ אין זה כזריעה חדשה ולא נאסרו הזרעים אא"כ הוסיפו מאתיים: הכ"ד בצל שנעקר, ד"ז איבעי' דלא איפשטא בנדרים דף נ"ז א"כ נראה דספיקו ככל ספק חיוב קרקע מותר בחו"ל ומן התימא על הטור ביו"ד ה' ערלה שהביאו לחומרא ונראה מדבריו דגם בחו"ל נוהג ד"ז ולא ידעתי למה גם לא ידעתי אי ערלת וכלאי חו"ל צריכין ביטול ר' די"ל דכיון דקילי משאר איסורין דספיקן שרי לא חמירי משאר איסורים דסגי בס' איברא דמדברי הסמ"ג בה' ערלה דגם בערלת חו"ל צריך ר' וכבר הארכתי בזה בחי' ליו"ד סי' צ"ח: פ"ו ה"ב בד"א בזורע תוך הכרם הר"א ז"ל השיג על זה וכתב הכ"מ דברי רבינו מתבארים במשנה פ"ד דכלאים ובאמת כי בירושלמי פ"ד, דאינו מקדש רק ששה גפנים שנגד הירק אלא שיש לומר כיון דסתמא דמילתא רחוקים הגפנים זה מזה ד"א כדלקמן פ"ז לכן אם הזרעים הם חוץ לגפנים וכנגד הגפנים ממש יש הפרש אח"כ ד' אמות אינם אוסרין אמנם הא קשה כיון דמקדשין גם מה שחוץ לזרעים ואינם כנגד הזרעים משך ד"א א"כ מנ"ל דגם הגפנים אינם מקדשים הזרעים חוץ ד"א כגון אם הגפנים אורכן נגד הזרעים עשר אמות.

והזרעים אורכן עשרים אמות וקדשו עשרה נגד הגפנים וגם ד"א לכאן וכאן כמו שהזרעים אוסרין את הגפנים והנ"ל דרבינו למד זה מהא דפסקי עריס דלקמן פ"ח ה"ה דס"ל לרבינו דאם יש ח' אמות ועוד מותר לזרוע בתוך הח' אמות רק שמניח ו' טפחים כדי גפן יחידי אלמא דלא נאסרו ד"א של כרם אלא נגד הגפנים אבל לא מה שחוץ ועוד דהא

לדעת רבינו הזורע בעריס מקדש ד"א ודינו ממש כנוטע בכרם א"כ בזורע במותר פסקי עריס אמאי לא נאסר תוך ד"א לעריס וע"כ שאינו מקדש רק נגדו ממש מ"מ אין זה ראי' שהרי לדעת רבינו הגפנים נאסרו גם מה שאינו נגד הזרעים ובזורע במותר פסקי עריס לא נאסרו ועכצ"ל דדווקא בנזרע נגד הגפנים נמשך האיסור גם חוץ לגפנים כל שהוא בתוך ד"א א"כ כמו כן בזרעים ולפ"ז צ"ע מנ"ל לרבינו ז"ל להחמיר בגפנים יותר שיאסרו חוץ ממשך הזרע כל שעומד בתוך ד"א ולהתיר את הזרעים: גם יש לדקדק בדברי רבינו בה"ג כתב דמקדש כל הזרע באורך כל השורה ד"א שמחשבין מעיקרי הגפנים: ה"ד ילדה פחותה מטפח אינו מקדשת את הזרעים, נראה דהכוונה דאינו מקדשת כדין כרם דמקדש בנזרע בתוך ד"א בילדה פחותה מטפח אינו כן אבל צריך עכ"פ להרחיק ו"ט דלא גרע מגפן יחידית ורש"י בסוטה שם הקשה מ"ט הא אסור מדאורייתא ותירץ דאיירי בשאר זרעים דקנבוס ולוף אסרה תורה וכ"כ הכ"מ שאינו נראה כן מדברי רבינו אמנם לפמש"כ דעכ"פ דין גפן יחידית נותנין לו בפשיטות ניחא ודברי הכ"מ לא הבנתי עמש"כ בסופ"ד דכלאים: הי"ב ואם נמשכו השריגין, עי' תויו"ט פ"י מ"ג וד' ולפענ"ד בין בדינא דהכא דהדלה על אילן מאכל בין בדין הסמוך בהדלה על אפיפירות או על אילן סרק אע"פ שעלו השריגין כל שלא ידע לא נאסרו וכדלעיל פ"ה ברואה ירק בכרם ואם ראה ולא החזיר בשניהם אסור אמנם ההפרש בין אילן מאכל לסרק דבמאכל כשרואה מחזיר השריגין ומקיימן לכתחילה אבל באילן סרק דלכתחילה אסור לזרוע אלא דאם זרע מותר כשנמשכו השריגין צריך לעקור ואינו די בהחזרת השריגין דכיון שצריך להחזיר הר"ז כזורע מחדש לכן צריך לעקור ומותר מה שנעקר ואם לא נעקר לא נאסר בהנאה כנ"ל: פ"ו ה"ד אבל אם זרע חוצה לה מרחיק משורה החיצונה ד"א הר"א בהשגות תמה ע"ז כיון דתוכו מותר לזרוע בהרחקת ו"ט כדין גפן יחידית כש"כ חוצה לו ובתויו"ט סופ"ד דכלאים הביא ראי' לדברי רבינו מהא דירושלמי דאמרינן דהחמירו חוצה לה מתוכה דתוכה ח' וחוצה לה ט"ז אמה ואם באנו ללמוד מזה הי' נראה דרק לכתחילה אבל אינו מקדש אם זרע חוצה לה וביניהם הי' ח' אמות שכן אמרו שם בירושלמי על מימרא דר"ז תוכה ח' וחוצה לה ט"ז כלומר דתוכו מותר לזרוע כשהוא נטוע על ח' וחוצה לה אינו מותר עד שיהי' ט"ז וע"ז קאמר ר"א משמנה ועד ח' אסור ומקדש מח' ועד ט"ז אוסר ואינו מקדש והיינו דאע"ג דלכתחילה אסור מ"מ אינו מקדש דאינו אוסר בדיעבד כדאשכחן במותר חרבן כרם ומחול כרם דאסור לכתחילה ואינו מקדש וכ"ז לדעת רבינו אבל דעת הראב"ד דבג' שורות דהוא כרם גדול שיעורו עד ט"ז וכדפסקינן בב"ב דף כ"ג דמד' עד ט"ז: אמנם ראיות רבינו הוא מירושלמי כמוש"כ הכ' דאיפסקא ה' כר"מ ור"ש אמנם

שם איפלגו אמוראי דר"י ס"ל דדווקא לענין שלא יאסרו הזרעים לא נאסרו משמנה אבל לכתחילה הוא ט"ז ודינו כקרחת הכרם דאוסר ואינו מקדש ואיכא מ"ד דגם לכתחילה ה' כר"מ ור"ש ואמרינן שם דר"ח בר אשי אמר משמי' דרב ה' כר"מ ור"ש ובעי אי לכתחילה או בדיעבד וקאמר תמן דממה דאמר רב דמשח לי' ר"ח בר אשי ח' אמות אלמא דמותר לכתחילה לזרוע ולפענ"ד לפי מה דמסיק אח"כ שם דהלכה כהמיקל בחו"ל א"כ ר"ח בר אשי הי' בחו"ל כמבואר בהרבה מקומות בש"ס בבלי א"כ.

ממילא יש להשוות הבבלי וירושלמי וה' כר' יונה דמח' אמות ועד ט"ז אוסר ואינו מקדש והיינו ממש מימרא דר"ז ולא נצטרך לומר דחמור חוצה לה מתוכו: ומ"מ לישב קו' הראב"ד למה מותר לזרוע בתוכה וחוצה לה אסור אפ"ל דכיון דרוב כרמים אינן נטועין ביותר מח' אמה כשזרע בתוכו ביטלו הזרעים תורת הכרם בהאי דעירובין דף כ"ג קרפף יותר מסאתיים זרע רובו ביטל תורת דירה ואע"ג דהתם צריך שיהי' זרוע רובו מ"מ כלאים לא נאסר רק משום מ"ע עי' לעיל פ"ב כל שיזרע הר"ז כמבטל תורת הכרם משא"כ כשזורע חוצה לו ולא נתבטל תורת הכרם ולפ"ז קרובהדבר שאם נזרע רובו גם לרבינו רשאי לזרוע חוצה לו וצ"ע: ה"ז הנוטע שתים נגד שתים, הנה שיעור הרחק אילנות הוא ח' אמות ואם הגפן חמישי רחוק עד ח' אמות נידן הכל ככרם וצריך להרחיק מהחמישית ד' אמות אמנם בכרם גדול שהוא ג' כנגד ג' אם יש עוד גפן עשירית היוצא חוץ להשורה א"צ להרחיק רק ו"ט כמו גפן יחידית והכי אמרינן בירושלמי הכא דכרם גדול אין לו זנב: הי"א כרם שחרב ונשמר שלם מכל סביביו משמע דבעינן שישאר כרם מכל צדדים ותימא דבהדיא מוכח בירושלמי דגם אם נשאר שיעור כרם מב' צדדים גם שהוא מפולש מקרי קרחת הכרם דבפ"ד ה"א על הא דתנן דר"י פליג על מחול הכרם דאין זה מחול ואיזהו מחול כל שהוא בין ב' כרמים ופריך ע"ז א"כ הוא קרחת הכרם והרי אין מסובב מכל סביביו וע"כ דגם במפולש כשהיא בין שני צדדי הכרמים מקרי קרחת הכרם: ודע דשם משמע דצריך שיהי' הגפנים כסידרן הצד שנשאר במערב מסודר בצד הנשאר במזרח ואם אינו כן אין זה קרחת לר"י ולא אשכחן לרבנן דפליגי בהא: תו גרסינן התם בסוף ה"א דאיפלגי אמוראי במחול הכרם דצריך שיהי' י"ב אמות דלר"ל כל שיש י"ב אמות על י"ב אמות א"צ שיהי' כל משך הגפנים רחב י"ב אמות ולחזקי' א"צ שיהי' משך י"ב אמות על י"ב אמות אלא שמיצר והולך כעין דמבואר לעיל פ"ד ה"ו ותימא על רבינו שלא ביאר זה: הט"ו גדר המבדיל בעירובין דף י"א מבואר דצוה"פ מהני בכלאים ועד עשר א"צ לעשות ע"ג ואפי' מן הצד מהני וביותר מעשר צריך לעשותו ע"ג ויש לתמוה על רבינו שלא ביאר כ"ז: הי"ט אם היו גפנים בקטנה מותר לזרוע את

הגדולה, ומקשי הכי אמאי כיון דדיורי גדולה בקטנה נהי דהזרעים לא נאסרו דהגדולה נחשבת כמובדלת מ"מ כיון דדיורי גדולה בקטנה יאסרו הזרעים את הגפנים ותירץ רש"י בעירובין צ"ב דכיון דאין הזרעים נאסרים גם הגפנים מותרים וכה"ג ס"ל לר"א במנחות דף ט"ו מיהו אנן לא קיי"ל כן אלא כר"י דפליג בירושלמי על ר"ל וכ"נ מדברי רבינו לעיל וע"ש בתוס' מה שתירצו ועי' ריטב"א שם מה שתירץ בשם הראב"ד דמיירי דלא הגיעו הענבים כפול הלבן ואין הענבים מתקדשים עד שיגיעו לשיעור הזה אמנם ברישא דגפנים בגדולה וזרעים בקטנה כיון דהזריעה היתה באיסור נאסרו בהשרשה כדקיי"ל בזרוע מעיקרו אבל בסיפא דהזריעה הי' בהיתר דהא אין הגפנים שהן בקטנה אוסרים על הגדולה רק שהזרעים יאסרו את הגפנים שכבר היו נטועים בהיתר כיון שלא הגיעו לפול הלבן אינם נאסרים ע"ש אמנם לדעת רבינו דכתב בפ"ה הי"ד דענבים שלא הגיעו לכפול הלבן אינם אוסרין אפי' את הזרעים שנזרעו באיסור בהשרשה לא יתכן תירוץ זה דא"כ כשלא הגיעו ברישא אמאי יהיו נאסרין הזרעים דמשמע דלכ"ע אסור אמנם למש"כ שם דאם הוסיפו.

מאתיים גם לדעת רבינו נאסרים בלא הגיעו ניחא ועמ"ש בפ"ה הי"ד ודו"ק: פ"ט ה"ה שור הבר במשנה דכלאים פרק ח' משנה ד' דשור הבר מין בהמה ודעת התויו"ט שם דמ"מ לא מקרי מינו דשור לענין הרבעה אלא דהוא מין בהמה ונפ"מ לענין חלבו וכבר השיגו הש"ך ושאר אחרונים מדברי רבינו כאן דמבואר דהוא מין שור גם בירושלמי מבואר להדיא דהוא מין אחד עם שור הבייתי ומותר להרביעו גם בתוספתא מבואר דרשאי להקריבו ע"ג מזבח וע"כ דהוא ממין שור לרבנן אמנם לפענ"ד גברא רבא אמר מילתא וכו' דהא מבואר בירושלמי סופ"ח דכלאים דאילן דמתרגמינן ותורבאלא על תאו היינו כר"י דס"ל דהוא מין חי' הרי דס"ל לירושלמי דרבנן דר"י ל"ל דתאו הנאמר בפ' ראה הוא תורבאלא דהוא שור הבר ובש"ס דילן בחולין דף פ' אמרינן דבין לרבנן ובין לר"י מודי דתאו דקרא היינו תורבאלא אלא דבהא פליגו דר"י ס"ל כיון דכתיב בהדי' בקרא חי' הוא מין חי' ורבנן ס"ל כיון דמתרגמינן תאו תורבאלא הוא מין שור והנה לפי ש"ס דילן נראה דנהי דקיי"ל כרבנן דהוא מין בהמה מ"מ נראה דפסול להקרבה דהא אמרינן בפסחים ובסוכה גבי אזוב דכל שנשתנה שמו קודם מ"ת אע"פ שהוא מינו פסול א"כ נהי דהוא מין שור מ"מ הא יש לו שם אחר בקרא דמעיקרא כתיב שור שה כבשים ושה עזים ובתר הכי כתיב ותאו אלמא דאינו בכלל סתם שור א"כ נראה פשוט דפסול לגבי מזבח כיון דיש לו שם לווי ומה"ט נ"ל ברור ליישב שם קושי' התוס' בחולין שם ד"ה ודלמא דלמש"כ אם נאמר דעיזא דבאלא הוא מינא דתאו אע"פ שהוא מין בהמה הי'

פסול למזבח כיון שיש לו שם לווי ולא עוד אלא למאי דקאמר התם רי"צ ד' מיני בהמות מנה הכתוב אלמא דתאו מינא אחריתא א"כ נהי דלרבנן מין בהמה מ"מ הוא מין אחר ממין השנוי בקרא דחלבו אסור אע"ג דא"ר להקרבה י"ל כעין דדרשינן בפסחים פכ"ש מכל בהמה אשר יקריבו ממנה דכל שהוא מין בהמה חלבה אסור מיהו גם בש"ס דילן לכאורה לא הוכרע שזה מין התאו דהא בעיזי דבאלא קא"ל רבינא לרב אשי דלמא מיני דתאו נינהו אלמא דלא הוי הכרע דתאו הוא התורבאלא וזה דעת רבינו דס"ל דהוא מין שור לגמרי:

ה"ז כל העושה מלאכה הנה דעת רבינו דאינו אסור בלאו דלא תחרוש אלא בטמאה וטהורה דומיא דשור וחמור אע"ג דבהרבעה כל שני מינין אסורין בלאו דמלאכה אינו כן וההי"ד חי' עם בהמה דווקא אחד טמא ואחד טהור ובס' שער המלך ראיתי שכתב די"ל דבהמה וחי' אף רבינו מודה דכל ב' מינים אסורין והא ליתא כדמוכח מדברי רבינו בפיה"מ להדיא וה"נ מוכח מדברי הסמ"ג שהוכיח מתוספתא דקתני סוס עם הפרד הפרד עם החמור החמור והערוד ר"מ מחייב וחכמים פוטרין אלמא דאינו נוהג לרבנן כששניהם שווין והנה מפרד עם הסוס וודאי דל"ק די"ל דפליגי בחוששין לזרע אב ועיקר הראי' מחמור וערוד דמבואר בסופ"ח דכלאים דערוד הוא מין חי' ולפ"ד השעה"מ גם לרבינו נוהג א"ו דאין שום נפ"מ ובאמת שראי' זו אינה מוכרחת לדעת רבינו דאיכא למימר דרבנן דתוספתא ס"ל דערוד דהוא חמור הבר כמוש"כ הרע"ב כאן הוא מינא דחמור מ"מ מדברי הסמ"ג מוכח שלא כדברי השעה"מ: ומה שהקשו מהא דעיזא ושיבוטא אע"פ ששניהם טהורין נלפע"ד דע"כ לא קאמר רבינו דבטהורה וטהורה אינו נוהג לאו דחרישה אלא במקום דדיניהם שוות אבל במקום דחלוקים בדינם כמו הכי דעיזא טעון שחיטה ונבלתה מטמא במשא משא"כ בדגים וכה"ג מודה רבינו וז"פ ומה שהקשה עוד הרא"ש מהא דכי עיילת לי כודנייתא ברוספק עייל לי הנך דדמיין בסימנים ואמרינן מכלל דסימנים דאורייתא ות"ל דאפי' אם רק מדרבנן מ"מ כיון דהוא רק איסור דרבנן שרי ע"ש ואינו מוכרח כיון דסד"ר להקל אלא דאיכא משום איכא לברורי כל שאין הסימן מובהק לא הוי איכא לברורי מיהו בשאלתות פ' קדושים מוכח שדעתו כדעת החולקין על רבינו דבכל ב' מינים נוהג לאו דחרישה:

ודע שאני מסתפק דל"ת דחרישה דגם בקשורין שניהם בחבל אחד עבר אם זה דווקא כשמנהיג אותןלהנאתו שנהנה שהן קשורין והרי עשו מלאכה לצרכו אבל כשהנהגה היתה לצרכן כגון שנפל סוס למעין מים ורפש ואין לו סוס אחר רק שור וצריך לקשרן בראש הסוס שהשור ימשוך אותו מבור או שנפלה דליקה וצריך להבריחן ואי אפשר

לנתק הקשר שהם קשורין שזמנו בהול אם עבר על ל"ת דלא תחרש דאיכא למימר דלא אסר הכתוב אלא כעין חרישה דלצורך האדם הוא אבל כל שהוא לצורך הבהמה לא ואל תשיבני ממה שכתבו האחרונים בתשו' דאם נטבעו הסוסים ברפש וטיט אסור לישראל לקשור שור רק במקום דהוא צב"ח מותר לומר לעכו"ם דהתם המשא שהן מושכין לצורך הישראל היא ולא לצרכן אבל כל שההמשכה היא לצרכן להצילן ממות וצער י"ל דלא אסור ומהא דגרסינן בעירובין ע"ט דמותר להעמיד ע"ג מחובר לתלוש וליכא משום שביתת בהמתו משום דכתיב למען ינוח וכשלא ינוח לתלוש צער הוא לה וטעמא דכתיב למען ינוח הא לא"ה אע"פ שעשאה לצרכה הו"א דאסור דהתם סד"א דאיתקש לאדם דאסור לעשות מלאכה בשבת אבל כאן אין לנו לאסור אלא דומיא דלא תחרש דהוא לצרכו לא כשהוא לצרכן: וראיתי בברכ"י בסי' רצ"ז הביא בשם הר"י הזקן דמותר למשכן כדי להשקותן דלא נאסר רק משיכה דמלאכה ולא ידעתי אם כוונתו לדברי התוס' מכוות דף כ"ב דלא נאסר בכלאים אלא כשמשכן דבר מה או חבל או שכוונתו למש"כ כיון דהוא לצרכן מותר ויותר נראה שכיון לדברי התוס' ומ"מ דעתי נראה יותר להתיר דלא מקרי כעין חרישה ומ"מ מודינא וודאי בקשר חבל כדי שלא יברחו אע"ג דבקדשים לא מקרי עבודה כמבואר בשבת ריש פרק במה בהמה גבי פרה מ"מ לגבי לאו דלא תחרוש נראה דעבר דהרי עכ"פ אינם עושין לצרכן אלא לצורך בעל הבהמה וכ"נ מדברי הט"ז יו"ד סי' רצ"ז ס"ק ה' ובזה נ"ל ליישב מה שראיתי מקשין בהא דמכות כ"ב בחורש בשור דפסולי המוקדשין לוקה ואמאי הא מעיקרא קודם שנפסלו נמי אסור בעבודה משום קדשים והיכי חייל איסור כלאים משעה דנעשה פסוה"מ על איסור הקדש ולמש"כ אתי שפיר דלאו דכלאים מקרי מוסיף דמשום עבודה דקדשים כל שמושך בחבל שלא תברח ל"מ עבודה ולגבי לאו דכלאים דהנהגה אסור ומקרי מוסיף: ודע דרבינו השמיט הא דאין קושרין סוס לצידי הקרון ובירושלמי איפלגו רב ור"י מ"ט דאסור דר"י ס"ל דזה מושך עצלותו של זה וזה מושך עצלותו של זה כלומר שגם הסוס הנקשר עושה קצת פעולה שתלך העגלה ורב ס"ל דאסור לפי ששניהן מושכין בחבל הנקשר בעגלה ואמרינן שם דאם הי' קשור בשערה לר"י אסור ולרב מותר מיהו לבסוף מסיק התם דבקשור בשער לר"י נמי שרי ועב"י סי' רצ"ז וצ"ע: ה"ט עגלה המושכת בקרון וכו' ואפי' מאה שהנהיגו הכ"מ לא הראה מקורו והוא תוספתא ולכאורה יש ללמוד מזה דבכל חייבי לאוין ב' שעשאו חייבין ודווקא לקרבן וכרת אימעט ב' שעשאו ונ"מ לב' שבשלו בב"ח וצ"ע מיהו לכאורה נראה דווקא היכי שהי' יכולה לילך ע"י הנהגת אחד או שא"י לילך בלי הנהגת שניהם אבל אם אחד יכול ואחד א"י לד"ה פטור זה שא"י ובזה יש לקיים דברי החו"י

בסי' ק"נ וצ"ע: ה"י המרביע בהמת פסוהמ"ק וכו' וכן החורש וכו' , עמש"כ לעיל ה"ו וראיתי בס' בשמים ראש סי' ק"ו שהביא בשם הרשב"א דלדעת הראב"ד דהאיסור הוא בשביל דהוא מקצתו חי' ומקצתו בהמה א"כ הא דחורש בשור פסוהמ"ק היינו בחרש עם שור אחר דהו"ל כחורש חצי שבו עם בהמה אבל בחורש בפ"ע שרי כמו שמותר לחרוש בפרדה וה"נ זו הוי ברי' ממוזגת ולא מצאתי לו חבר בזה ועמש"כ המל"מ כאן ובפ"א מה' מעילה ושם יתבאר: פ"י ה"ב רחל בת עז.

כתב בכ"מ שנלמוד מבכורות ל"ב אמנם צ"ע כי רחל בת עז היינו עז שילדה כמין רחל והנה פשוט שדינו כעז לכ"ד ואסור להרביעו ולהנהיגו עם רחל ועם עז מותר דמקרי עז וכן להיפוך רחל שילדה כמין עז דינו להרבעה ולהנהגה כרחל אמנם בש"ס שם לפירש"י החידוש הוא ברחל בת עז בת רחל היינו שרחל ילדה כמין עז דלקרבן פסול משום נדמה ולשאר גם עז בת רחל נחשבת כרחל ואיפלגו ר"מ ורבנן לענין בכורה דר"מ סבר דחזרה רחל למקומה ורבנן פליגו וקאמרי ראב"י דהכל מודים לענין שעטנז ברחל שילדה כמין עז והעז ילדה אח"כ כמין רחל גם ר"מ דא"ח כיון דלא הי' בלי הפסק רחל ע"ש ורבינו לא הזכיר כלל דבר זה כ"א רחל בת עז והיל"ל רחל בת עז בת רחל שזה עיקר החידוש הן באמו העז שאע"פ שהיא רחל גמורה שהרי אמה רחל ואינו אלא נדמה לעז אפ"ה א"ח משום כלאים ולא עוד אלא שאפי' העז בת רחל ילדה אח"כ כמין רחל ל"א שחזרה רחלים למקומה גם בה' ציצית כתב רבינו דעז בת רחל צמרה פסול לתכלת והי"ל לומר רבותא יותר גדולה לתכלת דגם רחל בת עז בת רחל פסולה גם בה' איה"מ פ"ג ה"ה שכתב דנדמה פסול להקרבה לא ראיתי שיביא דין זה דוולד הנדמה אע"פ שדומה לאם אמו פסול לקרבן ואולי י"ל דרבינו לא ס"ל כפירש"י אלא הא דאר"י הכל מודים בשעיר וכן אמימרא דבתר הכי היינו ברחל שילדה עז ומקצת סימנים דומה לאמה ומ"מ פשט הסוגי' מורה כפרש"י ויש קצת ראי' לרבינו מהא דתנן בתמורה דף ל' כל האיסורין למזבח וולדותיהן מותרין ולפרש"י הא נדמה א"א שיהי' וולדו מותר שגם אם יתהפך לאם אמו נאסר מכש"כ אם יהי' שווה לאמו עיי"ש בסוגיא דבכורות ומ"מ צ"ע ומהתימא על הכ"מ לא העיר בזה:

ה"ד ומנין שכל איסורין, הנה רבינו נחלק עם הר"ש והרא"ש בשני דברים א) לדעת הר"ש והרא"ש לא נאסר בכלאי בגדים אלא כשצמר ופשתן מחוברין ביחד אבל אם יש מפסיק ביניהם כגון בגד של צמר גמלים וחבר חוט של צמר למעלה ושל פשתן למטה וגוף הבגד של צ"ג מפסיק לא מקרי חיבור ורבינו פליג ע"ז לכן בהא דתנן בפרק בתרא דכלאים לא יקשור אדם סרט של צמר בשל פשתן אע"פ שהרצועה באמצע ובאמת פירשו הרא"ש

והרע"ב שאח"כ מחבר ראש של פשתן בשל צמר ורבינו בה' ג' חולק ע"ז שא"צ שיחבר אח"כ של צמר בשל פשתן אלא שרצועה זו שהוא באמצע ומחוברת בראשה אחד עם פשתן ובסופה עם של צמר הוא מחברת הפשתן עם הצמר, וראיתי בתשו' נוב"י סי' קפ"ו שכתב דאם הי' בגד של צ"ג ובסופו ב' חוטי צמר ופשתן לדעת רבינו וודאי כל הבגד נאסר ואסור לכרוך על בשרו גם בבגד של צ"ג אע"פ שהשעטנז מונח על הארץ מ"מ אחר שנתחבר צמר עם פשתן בבגד אחד גם את של צמר גמלים אסור אמנם לדעת הר"ש והרא"ש נסתפק בדינו ולבסוף מסיק דגם לדידהו מסתבר לאסור אמנם לדעתי צ"ע דבר זה דנראה דגם לרבינו לא נאסר את של צמר גמלים ומש"כ רבינו דכשהרצועה באמצע אסור וכן הא דמבואר בתוספתא כלאים בעשה בגד של צ"ג וחבר חוט אחד של צמר בצד זה וחוט של פשתן מצד זה דנאסר היינו דצמר ופשתן נאסרו אע"פ שאינו נוגע החוט של צמר בשל פשתן מ"מ מגע וחיבור ע"י דבר אחר שמי' חיבור ונאסרו שניהם ומה זה ענין לומר שגם המין האחר שאינו לא של צמר ולא של פשתן יאסור והרי בב"חדנאסר הכל מ"מ מין האחר לא נאסר כמבואר ביו"ד סי' צ"ד וראי' לדברינו שהרי גם בעור אם חיבר חוט אחד מצד זה ומין אחר בצד השני נאסר ולפ"ד הנוב"י נאסר גם של עור א"כ תקשה הא דכתב רבינו בה' ט"ו דמנעל שאין לו עקב אין בו משום כלאים דעור הרגל של מטה קשה ואינו דרך חימום והנה עיקר הפירוש כמוש"כ התויו"ט והכנה"ג דאין לו אלא עקב של מטה בקרקעית המנעל וסביב הרגל אין לו עור ואין כלאים רק מה שהוא על עקב לכן אין במה שהוא בקרקע המנעל משום כלאים וקשה דהא עכ"פ כיון שבתחתית המנעל כלאים נאסר כיון שמחובר לכלאים א"כ העור שלמטה מן הרגל נהי שאין שם כלאים מ"מ כבר נאסר מן הכלאים שלמעלה מן העקב וע' ט"ז סי' שס"ג ס"ק ב' וה"נ משמע מהא דאיסטמא שכתב רבינו בהלכה כ' והוא ציץ של עור או משי שתולין בו חוטין להפריח זבובין דאין בו משום כלאים בשלמא לדידן דגם לרבינו לא נאסר העור ומשי אלא דחוטי צו"פ נאסרו א"ש דכיון דגוף הציץ הוא של עור ומשי ולא נאסרו רק החוטי צו"פ וכיון דאין עשוין ללבישה רק לצורך אחר שרי אבל אם הי' הציץ של צו"פ ותלויין בו חוטין נהי דעל החיטין ליכא חשש שעטנז מ"מ כיון שנתחברו להציץ ונעשו כגוף אחד נאסרו כיון דגוף הציץ דהוא כלאים הוא דרך מלבוש ואסור אבל לדעת הנוב"י דגם גוף הבגד של מין אחר נאסר קשה מהא דאיסטמא מיהו יש לחלק דע"כ לא אמרינן דגם מין השלישי נאסר במקום שיש חלות איסור על החוטין או על הבגד שבתוך המנעל אבל הכא כיון שהם לא נאסרו גם המין הג' המחברן לא נאסר ואע"ג דאם הי' הציץ של צו"פ.

הי' נאסר מחמת החוטין מ"מ הגוף השלישי לא נאסר מ"מ כד דייקינן לא משמע הכי שהרי בההוא דינא דתוספתא הנ"ל בבגד מצ"ג וחיבר חוט אחד של צמר זה מצד זה וחוט אחד של פשתן מצד זה אע"פ ששני החוטין מונחים בקרקע ואינו מתכסה בהם כלל אלא שמכסה ידו בצ"ג לפ"ד הנוב"י אסור וכי עדיף זה מהא דמנעל שאין לו עקב ויש בשוליו כלאים ולחלק דש"ה דבטלינהו אגב הבגד ועומד להיות כבגד משא"כ בההוא דמנעל ואיסטמא דהלכה כ' דלא בטלינהו כלל לצורך לבישה אבל לא אשכחנן בכלאים ענין עראי וקביעות ועיקר הקפידה בשעת לבישה אע"ג דלא בטלינהו מעיקרא: ויש להביא ראי' לדברי הנוב"י מהא דאמרינן בפ' התכלת דשיראין פטורין מן הציצית ומותיב התם מברייתא דקתני חייב ומשני דחייב מדרבנן ופריך מהא דכולהו צו"פ פוטרין אא"ב דאורייתא שפיר דצו"פ פוטרין אא"א דרבנן היכי פטרי הא איכא כלאים ולפ"ד הרב ז"ל ניחא דגוף השיראין נעשו כלאים אבל לפמ"ש דגוף השיראין לא נאסר ואין האיסור רק על הציצית גופא מה קו' הא הציצית למצוה נעשו ולא לשם לבישה אין בהם משום כלאים כמו בה' כ' גבי איסטמא בשלמא בטלית של פשתן לא קשה דהרי כל הטלית נעשה איסור והטלית הוא לשם לבישה אבל גבי טלית של שיראין קשה לשיטתי' (וכ"כ ראיתי להרב ברית אברהם בתשו' שהקשה למ"ל קרא להתיר כלאים בציצית ת"ל דמצללה"נ כמו שכ' הכ"מ בה' ציצית פרק הלכה ובמח"כ ל"ק כלל כיון דגוף הבגד נאסר והמצוה הוא רק הציצית וכי נאמר דמותר לדור בבית.

איה"נ בשביל זה שיש מזוזה בפתחו הא גוף הבית אינו מצוה ולהנאה נתנה וכמו"כ הבגד הוא איסור והוא נתן כבר להנאה] וגם למ"ד מצלה"נ קשה מהא דשיראין דהרי כלאים מותר בכל הנאות ואסור רק בהנאת לבישה והכא ליכא הנאת לבישה דעושה לצורך מצוה למה יאסר: ברם גם לדעת הנוב"י קשה דהא כשהצו"פ אינם בגדר כלאים גם הוא מודה דמין הג' לא נאסר כמו שהוכחתי לעיל מה' ט"ו וכ' וע"כ צ"ל בהא דמנחות או דעכ"פ מדרבנן אסור כיון דהוא דבר קבוע גזירה שמא תכרוך נימא על בשרו או כיון דבעינן הכנף מין הכנף שיהי' ראוי לעשות בגד ממנו אין עושין ציצית משעטנז כיון דאסור לעשות ממנו בגד ללבוש ול"ד לציצית של עיר הנדחת דמותר מטעם מצללה"נ דהתם איסור אחר גרם לו משא"כ כאן עכ"פ הדעת נוטה דגם לרבינו לא מתסר המין הג' גם כשהכלאים קבועים בו ולכאורה יש ראי' להמתירין מהא דאיבעי בירושלמי שלהי כלאים אם האב לבוש צמר והבן פשתן אם מותר לחגור בחגורה של צמר על שניהן ולדעת רבינו דכל היכי שנתחברו הפשתן והצמר ואע"פ שאין נוגעין ואפי' ע"י מין אחר

אסור א"כ למה בעי היכי דיחגור בשל צמר הא אפי' בשל משי נמי אסור שהרי הוא מחברן אע"פ שרחוקין זה מזה ולדעת המתירין ניחא אמנם אין מוכרח כ"כ:
עוד נחלקו רבינו והפוסקים שלדעת רבינו כל היכי דשוע אסור מה"ת כמו לבדין וכן היכי דהוא טווי ואריג וכן היכא שנתחבר ע"י קשירה או תפירה ודעת ר"ת דבעינן שוע טווי ונוז ונוז היינו שזור ולא מיתסר מדאורייתא אלא כשהי' כ"א שוע טווי ונוז ונתחברו אא"כ ע"י קשירה ותפירה או אריגה וקשה קצת דהא בספרי יליף דחוטי ציצית צריכין להיות שזורין דילפינן תכלת ממשכן ולבן ילפינן מתכלת ול"ל גז"ש ולמה לא נילף מכלאים בציצית שרי וכיון דנוז היינו שזור ולא מתסר מדאורייתא אלא בשזור א"כ ע"כ דציצית צריכין להיות שזורין, והנה הרי"ף לא הביא בהלכות ציצית ההוא דינא דציצית צריכין להיות שזורין וכפי הנראה ס"ל דציצית א"צ שיהי' שזורין א"כ ממילא מוכח דגם בכלאים לא בעינן שזורין מדאורייתא ואפ"ל בדוחק דלר"ת ההוא תנא דספרי דדריש גז"ש לא דריש סמוכין לכן לא מצי למילף מכלאים בציצית וס"ל דהא דעשה דוחה לל"ת ילפינן מראשו וזקנו ע' ברפ"ק דיבמות, ומ"מ הרשב"ץ בתשובה ח"ב וח"ג סי' שכ"ד הסכים ג"כ דגם באינו שזור כל שהוא שוע וטווי כל אחד לבד אע"פ שאינו שזור ה"ל כלאים דאורייתא ומ"מ מש"כ רבינו דבטווי לחוד לא הו"ל כלאים דאורייתא לפמש"כ בפיה"מ דנוז היינו שמתאחה א"כ גם בטווי לחוד ואינו ארוג יאסור כיון שהוא מתאחה ועי' ברבינו בפ"י ה"ח מה' שבת דהפותל חבלים הוא תולדה דקושר ואולי יש לחלק בין שבת לכלאים:
וראיתי להגר"א ז"ל בביאורו שכתב הטעם דבטווי לחוד לא נאסר לשי' רבינו דלאו בגד הוא וכדתניא בשבת דף נז גבי איסטמא ופסקו רבינו בה' כלאים בציץ של עור שתולין בו חוטי שעטנז ותמהני שהרי כתב רבינו דאם קשר חוטי צמר בשל חוטי פשתן כלאים והא דאיסטמא טעמא אחרינא איכא שלא נעשו אלא להבריח הזבובים לא להנאת חימום לכן נראה יותר כמוש"כ הסמ"ג דאע"ג דגם בבלתי ארוג כ"א בפ"ע אסור מ"מ בעינן שיהי' חשוב לכן חוט צמר בשל פשתן אסור אבל אם עירב ועשה מצמר ופשתן חוט אחד לא מיתסר עד שיארג בגד ונראה דא"צ שיארג דווקא גע"ג אלא אפי' צילצל עי' זבחים דף כ' גבי יתור בגדים וזה נראה ג"כ בדעת רבינו בה"ז גבי עורות הכבשים שתפרן שאע"פ שנתערב נימות של צמר בחוט התפירה ל"ל בה ועי' בנוב"י סי' קפ"ד שהאריך הרבה בדברי הסמ"ג שכתב דחטין אינן בטילין דחשוב ועי' תשובת תשב"ץ ח"ב סי' רכ"ד שכתב בכוונת הסמ"ג כיון שנכרים אמנם אין לשון הסמ"ג סובל זה אלא נראה דכוונתו דאע"ג דבחוט אחד שמעורב מצו"פ אין איסור דלא חשוב חוט צמר וחוט פשתן

אסור:והנה דעת הרי"ף בפ' במה אשה נראה דכל שאינו ארוג לא מיתסר כלל דבגד היינו ארוג וכתיב ובגד כלאים שעטנז מיהו היכי דקשר חוט בבגד כיון דנעשה כולו איסור ה"ז כלובש בגד כלאים אבל בקושר חוט צו"פ יחד לא מיתסר ודרך נכון הוא ולפ"ז נראה דגם הוא סבר דנוז היינו שמתאחה לכן צריך קרא להתיר כלאים בציצית: הי"ז לא יניח אדם ביצה כשהוא חמה מבואר בירושלמי דמותר לתת עליו כלאים שלא יטנפו בגדיו והיינו כהא דאמרינן בשבת י"א ע"ב דאצילי טינוף לא חשוב מלבוש ודווקא שלא יצטער מגשמים או מחמה מקרי מלבוש וזה שלא כדברי הטו"ז והש"ך ביו"ד סי' ש' סק"ח ומצאתי שקדמני בזה הגר"א ז"ל ולפ"ז הא דתנן במס' כלאים פ"ט מ"ד דאסור לתת על כתיפו מרדעת להוציא את הזבל היינו בעושה שלא יצטער בשרו מזבל שנפשו קצה בזה אבל בעושה שלא יטנפו בגדיו מותר וזה שלא כדברי הגאון מוהרעק"א בהגהותיו למשניות גם הגר"א ז"ל כתב בזה ולא מסתבר ע"ש והעיקר כמש"כ: הי"ט אין איסור משום כלאים, ודע דל"ד להתחמם אלא אפי' בקשים כל שלובש כדי להתנאות בו אסור ולא נתכוון רבינו להתיר אלא בשעושה לצורך שום תשמיש ומש"כ רבינו דמותר לתת סמרטוט של שעטנז לרטי' או לאספלנית כתב הכ"מ דכן משמע בירושלמי סוף כלאים וצ"ע דשם משמע להיפך דבעי התם בהי' לו פצעות מהו לתת ספלוני דעמר על חד וספלוני דכיתן על חד הרי להדיא דגם באיספלנית אסור ואע"ג דמסיק התם דשרי היינו מטעמא דמסיק לפי שאין הפשתן והצמר מחובר אבל בסמרטוט דהוא כלאים אסור לתת על המכה והוא שלא כדברי רבינו איברא דיש לחלק בין היכי שהסמרטוט מונע שלא יחככו מלבושיו את המכה ויכאיבו לו ובין היכי שעושה רק לרפואה מ"מ ראי' לדברי רבינו לא ידעתי היכי, והנה בהא דמטפחת ידים שפסקו.

הפוסקים לאיסור אע"ג דבמתניתין דפרק בתרא דכלאים לא נמצא דרק ר"א אוסר אמנם סמכי על הירושלמי דאמרינן כאן דרב פסק כר"א ומשום דמחמם ידיו וצ"ע דרב לטעמי' דס"ל דשא"מ אסור אבל לא לדידן ואפשר כיון דבירושלמי לא נמצא מי שיחולק עליו לכן פסקו כמותו ומ"מ נ"ל בכלאים דרבנן יש להקל וכמוש"כ המג"א בסי' שי"ד בשם תה"ד דפ"ר באיסור דרבנן שרי אע"ג דהמג"א חלק עליו מ"מ בחי' המאירי לשבת כתב כתה"ד ובלא"ה הא כאן משמע דלחכמים מותר אף בכלאים דאורייתא, עוד נ"ל לתת טעם לשבח שפסקו כר"א לפי שסמכו על מימרא דביצה דף ט"ו, גבי דבירזנא ע"ש וגם לר"א לא שרי אלא שאין דרך חימום בכך הא לא"ה אסור אע"פ שאינו מתכוין: הלכות מתנות עניים פ"א ה"א הקוצר את שדהו לא יקצור, ויש לעיין בהניח מקצתו לפאה ואח"כ כילה לצורכו ונאבד או נשרף אי לקי מי נימא דתכף כשהניח לפאה כבר קיים המצוה ואם

אח"כ גזל ונטלה לעצמו אין זה אלא כשאר גזל עניים ואינו לוקה א"ד דכ"ז שלא נטלו העניים וזכו בו כל שנטלה לעצמו עבר על ל"ת דפאת שדך לא תלקט, ולכאורה נראה דתלי בפלוגתא דקמאי אי בצדקה אמירה לגבוה כקנין דלדעת הסוברין דאמירה לגבוה כקנין תיכף הוא של עניים אבל לדעת הסוברין דאינו כקנין אלא שאסור לחזור בו א"כ מקרי קצת שלו ואם כילה עובר על לאו ולקי, וא"ל מהא דפאה פטורה ממעשר אלמא דנחשב לגמרי כממון עניים דהא גם לר"י דס"ל בס"פ אין בין המודר דהפקר לא נפיק מרשותי' עד דאתי ליד זוכה מ"מ פטור ממעשר, ומיהו מהא דכתב רבינו בפ"ו דעניים נוטלין בע"כ משמע דלגמרי מחשיב של עניים דאל"כ אין להם רשות ליטול הלקט רק הב"ד כופין אותו שיתן: אמנם בש"ס חולין פ' הזרוע ובתוספתא דפ"ק דפאה לא נזכר דעניים נוטלין בע"כ רק שמוציאין מידם והיינו ע"י ב"ד ואפשר דרבינו ס"ל כהסוברין דאמירתו לגבוה בצדקה הו"ל כקנין גמור משא"כ לשי' הרשב"א ועיין בפ"ק דנדרים באיבעי דיש יד לצדקה ולפאה שכתב הרשב"א דשוין הן ומ"מ גם אם נימא דפאה דין צדקה יש לה ולא נפקא מרשותי' עד דאתי לרשות זוכה מ"מ אם הפריש פאה ואח"כ נשרפה אע"פ שנשאר עוד תבואה.

במחובר א"צ לתת פאה אחרת דמ"מ יצא י"ח, וא"ל מהא דפ"ב דנדרים בקונם לבריות דמ"מ יכולים להנות מלקט שכחה ופאה ואמאי הא כמו דלר"י אסור בהפקר ה"נ לדידן בפאה (חסר): התולש זה סתמא בתו"כ פ"א, והנה דעת ר"י בחולין פ' ראשית הגז דתולש פטור דלאו קציר הוא ונראה דמודה ר' יוסי דאם קצר כדרכו ואח"כ תלש כל שדהו דעובר על ל"ת וכ"מ בפ"ב מ"ז דפאה דוקא שכבתה הרוח פטור שחובת פאה בקמה [אבל בדידי' דומי' דרוח בלי קצירה חייב], אמנם בדעת רבינו לא נתברר דבפ"ד ה"ב גבי לקט נראה שפסק כר"י והנה רש"י בחולין שם פי' בהא דמייתי ברייתא דתולש חייב היינו בפולין ועדשים דאורחי' בתלישה וצ"ע דבתו"כ קאמר להדיא בתבואה, והי' נראה מזה דגם בתבואה דהיא חמשת המינים שייך דרכו [בתלישה] כגון שיש תבואה בין סלעים וקוצים וכיו"ב, וזה נראה קצת כדעת רבינו שכתב בפ"ד אהא דתנן בפ"ה דפאה הי' קוצר מלא ידו תולש מלא קומצו היינו במידי דדרכו בתלישה ג"כ בתבואה [ע"כ דגם בתבואה משכחת דרכו בתלישה] וראיתי להרב בקרבן אהרן פ' קדושים שכתב אהא דתנן תולש מלא קומצו כגון עדשים ופולין, ולפענ"ד צע"ג דנראה דאין לקט נוהג כלל רק בה' מינים, תדע דהא אפי' באילנות דחייבין בביכורים אינו נוהג וכש"כ בזרעים דלדעת קצת פוסקים ז' מינים שחייבים בביכורים נוהג בהן תו"מ, וראיתי בה"ג הל' פאה שכתב דכל מאי דחייב בפאה חייב בלקט דילפינן בג"ש ותמיה לן דבהדיא מבואר בחולין קל"א דאין

לקט נוהג באילנות אף הנך דחייבין בפאה ולדעת בה"ג נוהג פאה מדאורייתא אף באורז ודוחן כדעת רבינו ושלא כדעת התוס' (שבת ר"פ כלל גדול) ומשמע דגם באילנות נוהג פאה מדאורייתא ובלקט פטור וכן הוא בתוספתא פ"ב דפאה, ומדברי רבינו שכתב [כאן בה' ו'] בשכחה תבואה וכיו"ב וגבי לקט לא כתב אלא דבתבואה חייב ולא באילנות לשון זה מורה דגם בזרעים וירקות אין חייב בלקט עיין בר"ש פ"ו מ"ט דפאה דלכאורה משמע דבשום ובצלים חייב בלקט מיהו יש לדחות דעל תבואה וכרם קאי וכן הוא בתוספתא שם ועי' בפי' מהר"י מלכי צדק שם לכן צ"ע: ה"ב וכשם שמניח, הנה דעת רבינו ז"ל לפסוק כר' ישמעאל והטעם בזה דלרבנן דא"צ להפריש אחר השינוי כגון שטחנו לא דרשינן תעזוב יתירא ולא הו"ל נל"ע דהו"ל ל"ת שקדמו עשה, מיהו איכא לעיוני דהא בפ"ג דמכות אמרינן במשכון דלא לקי דאי שרפו כיון דמחויב לשלם א"א לוקה ומשלם, והנה במזיק מתנות כהונה או מ"ע דעת הר"ן ז"ל דפטור לגמרי מדיני אדם ודעת רבינו בפ"ט מה' ביכורים] ותוס' דצריך לשלם אלא דהו"ל ממון שאין לו תובעים דיכול לומר שיתן לעני אחר, והנה לשי' זו כיון דמחויב לשלם ממון לא מקרימבטל ואע"ג דכתב רבינו בה' סנהדרין כמ"ד קיימו ולא.

קיימו א"כ בנאבד ונשרף מאליו דפטור ל"ש, מ"מ קשה דהא בפ' אלו הן הלוקין גם אליבא דמ"ד בטלה [פריך והא איכא פאה] וצ"ל דפאה כיון דא"ל שיעור ומה"ת יכול ליתן אפי' כ"ש א"כ ל"ש קלב"מ כמו בהכאה שאין בה שוה פרוטה (כמבואר בדברי רבינו בפ"ה מה' חובל ומזיק), אך בלקט ל"ש כן דלכאורה בלקט שאין בו שו"פ לא מחייב מלקות כמו כל ח"ש וכן בשכחה ופרט ועוללות הדק"ל, מזה נראה דבדקדק נקט הש"ס פאה וראיתי להחינוך פ' כי תצא שגם הוא עמד על זה בהא דקאמר אנו אין לנו אלא פאה הא איכא לקט ותירץ דל"ד ולפענ"ד כמש"כ דרבינו **(הכונה דרבינו דכתב כאן דלקי על לקט היינו בנאבד ונשרף כמו שדקדק בלשונו לשי' דס"ל קיימו ולא קיימו א"כ לקי שפיר בנשרף דאינו חייב בתשלומין משא"כ לש"ס במכות דפריך גם למאן דס"ל בטלו ולא בטלו לא מצי להקשות והרי לקט.

המגיה.

)** לשי' דס"ל דא"צ שיבטל בידים, וליישב קצת דעת החינוך למש"כ רבינו [בפ"ג מה' מלוה ולוה] בחובל משכון דלא מקיים העשה בתשלומין ה"נ דכוותה ועכ"פ לדעת רש"י ותוס' דחולקין על רבינו] נהי דבפאה מחייב מלקות בלקט שכחה פרט ועוללות אף שאבדן בידים פטור וכמש"כ: הי"ד כל מתנות עניים, מבואר מדברי רבינו דפאה אינה נוהגת מד"ת רק בארץ, ויש להסתפק בזה"ז בא"י אי נוהג פאה מדאורייתא אי רק

מדרבנן כמו בחו"ל כי בתו"מ דעת רבינו דאינו נוהג האידנא אפי' בארץ רק מדרבנן וכ"ד התוס' אלא שחולקין בטעמם כי לפ"ד התוס' קדושת עזרא לא היתה רק בזמן הבית עיין בדבריהם יבמות פ"א, ולפ"ז גם כלאים אינו נוהג מד"ת האידנא בארץ ולפ"מ שיתבאר בפ"ק דערלה חו"ל נהי דאסור מהלמ"מ מ"מ י"ל דאין לוקין ונ"מ לענין פסול עדות א"כ גם בערלת א"י נמי אינו לוקה נהי דאסור מדאורייתא אבל דעת הראב"ד דקדושת עזרא קדשה לעתיד לבוא וחיוב תרומה בזה"ז מדאורייתא, ודעת רבינו דחיוב תרומה בזה"ז מדרבנן גם בא"י אבל כלאי זרעים וערלה קדשה לעת"ל והכי קיי"ל בש"ע יו"ד סי' ר"צ, והנה הטעם דלענין תרומה א"ח עתה אלא מדרבנן ולענין כלאי זרעים וערלה חייב מדאורייתא נראה מדברי רש"י כתובות כ"ה דהטעם לפי שמעשרות תלוי בחשבון שמיטה דשני' מע"ש ושלישית מ"ע וכיון דיובלות ושמיטות בטלו כ"ז שאין כל יושבי' עלי' אין כאן חיוב מעשרות וגם תרומה הוקשה למעשרות לכן דוקא תו"מ דרבנן אבל לא כלאים, ורבינו בפ"א מה' תו"מ כתב שגם בזמן בית שני לא נתחייבו בתרומה מדאורייתא לפי שלא עלו ישראל רק מעט, וכבר האריך בזה הרב מהרי"ט בראשונות דאע"ג דלא דרשינן בפ"ב דכתובות מהא דכי תבואו דדוקא בזמן דכולהו סלקי אלא גבי חלה מ"מ ילפינן תרומה מחלה כשם דחלה בזה"ז דרבנן כיון דלא סלקי כולהו כמו"כ תרומה משא"כ בכלאים וערלה, והנה לשני הטעמים הללו לא ידעתי הפרש בין פאה לערלה וכלאים דלטעמא דרש"י הא פאה אינו תלוי בחשבון שמיטה ויובל כמו כלאים גם לטעמי' של רבינו דאתקיש תרומה לחלה ל"ש כן גבי פאה וצ"ע: ודע דבחינוך פ' קדושים מבואר דאינו נוהג אלא בא"י ובזמן שכל יושבי' עלי' וצ"ע: הלכות תרומות פ"א ה"ב אבל יחיד מישראל, כתב הרב כ"מ שלמד רבינו מהא דסופ"ק דע"ז גבי סוריא ומפרש כיבוש יחיד שלא הי' מדעת כל ישראל, וצ"ע שהרי רבינו בעצמו בה"ג כתב שאע"פ שכבשו מדעת כל ישראל לא נתקדשה סורי' לפי שהי' קודם שנכבשה כל ארץ ישראל וכפי' התוס' [לכ"נ שאעפ"י שרבינו מפרש כפי' התוס'] מ"מ ס"ל דכיבוש יחיד ל"ש כיבוש [אף לאחר כיבוש כל ארץ ישראל] **(ויש להשוות הדעות דהרי רבינו לא כתב דכיבוש סורי' הי' מדעת רוב העם רק מכיון שהי' מדעת ב"ד הגדול)** והנה ארץ סיחון ועוג משמע להדיא מדברי רבינו שדינו כא"י לכ"ד [שהרי רקם שהוא גבול המזרחי כמבואר בה"ז הוא מעבר הירדן המזרחי] וכן בכיבוש עזרא מקומות מעבר הנהר שכבשו ישראל בימי עזרא הר"ז כשאר א"י, וכן נמי מוכח בש"ס בכמה דוכתי.

ובס' פרשת דרכים הרבה לתמוה [האיך כבש משה ארץ סיחון ועוג] דבכמה מקומות מצינו שא"ל הקב"ה שלא יכנוס לארץ, גם תמה על דברי הרמב"ן שכ' דבמלחמת מדין

נצטוו על הגעלת כלים לפי שלא היו מז' עממים אבל במלחמת סיחון ועוג דהוא מז' עממים הותר להם אפי' קדלי דחזירי אלמא דגם זה בכלל ז' עממים שנתנו לישראל ולדידי לק"מ, דנהי דארץ סיחון ועוג אינו בכלל ארץ כנעני מ"מ כ"כ רבינו שגם מקומות בח"ל שנכבשו דין א"י להם, ואע"ג דסורי' אין דינה כא"י התם נכבשה שלא כדין קודם שנכבשה א"י [אבל הכא] לא היו רשאים לכבוש א"י מקודם] שנגזר עליהם להיות ארבעים שנה במדבר לכן דינו כא"י, אמנם זה דוקא אחר שנכנסו לארץ אז נתקדש ג"כ ארץ סיחון ועוג אע"ג דסוריא לא נתקדשה גם אחר שנכבשה כל א"י בימי שלמה, שאני התם דתחילת הכיבוש הי' שלא כדין משא"כ כאן שע"פ הדיבור הי', גם שהיו צריכים לכנוס דרך שם לארץ, לכן אחר שנכנסו לארץ נתקדש ג"כ ארץ סו"ע אע"פ שנכבשה קודם שנכנסו לארץ ומ"מ קודם שנכנסו לארץ לא נתקדשה כלל רק אחר ביאתן נתקדש גם ארץ סו"ע, והכי אמרינן בפ"ב דמכות גבי ערי מקלט דעיירות שהפריש משה לא קלטו רק אחר שהפריש אותם יהושיע בארץ ישראל, גם מה שהביא מדברי הרמב"ן לא ידענא מה קאמר דנהי דסיחון ועוג מז' עממים הם מ"מ הארץ של עבר הירדן אינה בכלל אר"י שהראהו למשה רק שכבשו האמוריים אחר ברכת אברהם מעבר הירדן ולהלאה, והרי אמרו גרגשי פנה לאפריקי וכי בשביל זה יהי' ארצם ארץ ישראל, הא ודאי ליתא, מ"מ אף שארץ סו"ע אינו בכלל א"י שניתן למשה אפ"ה מלחמתם הי' מצוה.

לפי שהם בכלל לא תחי' כל נשמה דמצוה דלא תחי' אינו תלוי באם דרו בא"י, וז' אומות הדרים בח"ל ג"כ בכלל ז' אומות, ועי' סוטה דף ל"ה לכן הותר במלחמתם מאכלי איסור וזה פשוט וברור ואפי' למ"ד דקני וקניזי הם עמון ומואב שנטהרו בסיחון] מ"מ לא נתקדשה קודם ביאתן לארץ כיון שאינם מאומות שנאמר למשה בפ' שמות עי' ב"ב נ"ו] וזה פשוט וברור, ועיין מש"כ בסוף הלכות שמיטה ויובל: ה"י נכרי שקנה קרקע דעת רבינו דאין קנין לנכרי בא"י שתפקע קדושתה אלא דמירוח עכו"ם פוטר, לכן מדאורייתא אין הפרש בין שדה עכו"ם שקנה מישראל לשדה ישראל, דאם מירח ישראל והן שלו שקנאו, לעולם חייב מד"ת ואם מירח עכו"ם פוטר לעולם, אלא דמדרבנן יש הפרש, שאם השדה של עכו"ם וגדל אצלו שליש ומירחן העכו"ם פטור לגמרי, וישראל הקונה ממנו א"צ להפריש, ואם הקרקע של ישראל וגדל אצלו שליש כיון שכבר נתחייב במעשר בעודו ביד ישראל אף שבשעתהמירוח הוא של נכרי חייב מדרבנן, זה דעת רבינו, ואם הפירות גדלו שליש ביד הנכרי ומכרן לישראל ומירח הנכרי פירות של ישראל, כתב הרב כ"מ [ד"ה וכן העכו"מ] בשם ר"י קורקוס דג"כ פטור אפי' מדרבנן כיון דגדלו שליש ביד הנכרי ויש קנין פירות לנכרי בא"י והוי שלו וגם מירחן נכרי אע"פ שבשעת מירוח

הוי של ישראל מ"מ מירוח הנכרי פוטר, ולפ"ז נכרי הלש עיסה של ישראל א"צ להפריש חלה דמירוח נכרי וגלגול עכו"ם חדא הוא כדאמרינן במנחות פר"י להדי' ועי' בט"ז יו"ד סי' שכ"ו סק"ב מ"ש בנחתום עכו"ם שאינו מקנה רק לאחר הלישה ולמ"ש מרן גם במקנה קודם לישה לא מהני אף שלש עיסת ישראל, אמנם דעת רש"י בגיטין פ' השולח והטור ביו"ד סי' של"א דהא דאמרינן דמרוח עכו"ם פוטר אין הקפידא על הממרח אלא על הבעלים דאם בעת המירוח הוא של הנכרי פטור ואם התבואה היא של ישראל אע"פ שנכרי מירח חייב מדאורייתא כעין הא דאמרינן מירוח הקדש פוטר דהכוונה שהיא של הקדש, ובכ"מ הביא בשם הראב"ד דאם העכו"ם הממרח הוא שלוחו של ישראל חייב דשלוחו של אדם כמותו, והכ"מ תמה בזה הרי אין שליחות לנכרי, ובאמת שדברי מרן תמוהים בעיני מה מותיב על הראב"ד שהרי מפורש אמרו בירושלמי דמעשרות סוף פ"ה הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו ר"י אומר טביל ר"ל אמר ל"ט וקמותיב התם ר"ל לר"י ממתניתין דחורי הנמלים שלנו בצד ערימה חייב דחזקה מדבר הגמור היא הא לא"ה הי' פטור והרי נמרח ע"י נמלה, ומשני ר"י משום יאוש בעלים נגעו בה, כלומר דהוי כהפקר קודם מירוח דפוטר, כדתנן בפ"ג דפאה.

וראיתי לר"א פולדא שכתב דטעמא דר"י דס"ל דטביל משום דזכין לאדם שלא בפניו, והאי פירושא לא מחוור כלל דהא מוכח מכח קו' ר"ל דאפי' מירוח נמלה חייב לר"י ובהא ל"ש זכין לאדם אלא ברור דלר"י עיקר הקפידא במירוח אינו אלא שתגמר מלאכתו ואפי' גמר מלאכתו מאלי' נמי מהני, וכיון דא"צ דעת בעלים מהני בעשה אחר שלא מדעת בעלים, ואפי' מירוח נמלה חייב הא קמן להדיא דלא קפדינן אממרח כלל, ואפי' מירוח נמלה חייב, ועיין רש"י במנחות פר"י דף ס"ז דמאן דמחייב מירוח נכרי פוטר מירוח הקדש משום דהקדש מחוסר פדיי' משא"כ נכרי דחזי לאכול בלא פדיון אבל כאן דחייב מירוח נמלה כ"ש דחייב מירוח נכרי וכדעת רש"י וטור שזכרנו, שאין קפידא אלא על בעל הדגן, לא על הממרח כעין הא דאמרינן מירוח הקדש דהכוונה על התבואה של הקדש ה"נ דכוותה, וגם על הראב"ד ז"ל יש לדקדק קצת דלאיזה צורך קאמר משום שליחות, הא א"צ כלל שליחות דאפי' מירוח נמלה חייב ונ"ל דס"ל להראב"ד ז"ל דמירוח דתרומה היא כמו הכשר דאמרינן בפ' האומר בקידושין ר"פ רמי כתיב כי יתן וקרינן יותן, הא כיצד כי יותן דומיא דיתן דניחא לי' והתם א"צ כלל לשליחות דאפי' הכשר ממילא דניחא לי' הוכשר וה"נ מירוח דתרומה נהי דא"צ מירוח בעלים ולא שליחות דבעלים מ"מ ניחותא דבעלים מיהו צריך, ומ"ש הראב"ד ז"ל דשלוחו של אדם כמותו אשגרתא דלישנא נקט ועיקר הכוונה כאן דניחא לי', ולפ"ז נכרי הלש עיסת ישראל

מפריש חלה בברכה כיון דעיסה היא של ישראל וכדעת רש"י וטור וראב"ד ז"ל וגם בעל א"ח מסכים לזה, ואפשר לכוין גם דברי רבינו בזה, ומ"ש עכו"ם הממרח פירות של ישראל חייב בתרומה מדבריהם בלא ניחא להו לבעלים כגון שגזל אבל היכא דניחא להו חייב מד"ת כמו שהוכחנו מירושלמי הנ"ל, ואע"ג דבפאה קיי"ל קרסמוה נמלים פטור ואע"ג דאפשר דניחא לי' שאני התם קצירכם כתיב, משמע שצריך שיהי' קציר של ישראל אבל הכא כיון דלא כתיב אלא דגנך לא קפדינן אלא בשעת גמר הדגן שיהי' של ישראל, מיהו כיון דקרינן דיגנך אפשר דקפדינן שיהי' ניחא לי' בשעת גמר המירוח, מיהו היכא דלא ניחא לי' במירוח יש לסמוך על דברי הר"י קורקוס ומרן הכ"מ דהו"ל כמירוח נכרי דפוטר, הן אמת שלא ראיתי לרבינו שהביא דברי הירושלמי הלז [דמירוח נמלה דחייב] ואפשר דס"ל לרבינו דר"י ס"ל דמירוח נכרי אינו פוטר כדאמרינן בהדי' בפ' ר"י דלר"מ ור"י מירוח נכרי אינו פוטר, וסייג מצאתי לזה בירושלמי בסוף פ"ג דתרומות דאמר התם לר"י דפירותיו של נכרי טובלים מדאורייתא, אבל לדידן דדרשינן דגנך י"ל דבעינן שיהיו הבעלים או שלוחם ממרחין ואין מירוח שמרח שלא מדעת טביל **(לא הבנתי והרי הרמב"ם כתב בפ"ג ה"ז ממעשרות דשלא מדעת טביל כר"י, ואולי הכוונה כמו במירוח נכרי ונמלה דלא הוי בר שליחות.

המגיה.

)** ומכש"כ מירוח נכרי, ומ"מ קשה לדחות סוגיא שלימה מפורשת דהממרח שלא מדעת ונגמר מאליו ג"כ חייב: ודע דבמנחות דף ל"א אמרינן אף למ"ד יש קנין לנכרי בא"י מ"מ חייב מיהו מדרבנן, ויש לעיין מהא דמסייע רבה בפ' השולח דמ"ד דאין קנין לנכרי מהא דתנן הלקט והשכחה ופאה של נכרי חייב במעשר אלא א"כ הפקיר ה"ד וכו' אלא לאו דאפקרינהו נכרי ומאי קושיא הא עכ"פ חייב מדרבנן בלא הפקר אף למ"ד יש קנין: ויש לעיין אכתי לדעת רבינו דס"ל דמירוח נכרי פוטר לגמרי אלא דאם מירח נכרי פירות שגדלו ביד ישראל כיון שבא לעונת המעשרות ביד ישראל ונתחייבו חייב מדרבנן א"כ י"ל דמ"מ מותר לאכול מהם אכילת ארעי והיינו דכיון דמירוח נכרי פוטר לגמרי אלא כיון שכבר נתחייבו לא פקע והרי זה כקודם המירוח ולא פקע החיוב אבל עכ"פ אין מירוח הנכרי מביא לידי חיוב כלל אפי' מדרבנן וכ"כ התוס' במנחות דף ס"ז ע"ב בד"ה כדי דאף קודם הגזירה דבעלי כיסין אע"ג דמירוח נכרי פוטר מ"מ אסור לאכול ממנו קבע וכמו קודם המירוח עיי"ש, אלא דקודם המירוח אם הפריש משבלים הר"ז תרומה דאורייתא כיון דאפשר לבוא לידי חיוב [אבל] אחר המירוח נכרי אם קרא שם אינו אלא תרומה דרבנן כיון דא"א לבוא עוד לידי חיוב ד"ת, ונהי דלאחר תקנה משום גזירה דבעלי

כיסין ס"ל לתוס' דאסור אפי' אכילת ארעי, היינו לשיטתם דס"ל דאפי' בפירות שגדלו ברשות נכרי חייב במעשר מדרבנן אבל לדעת רבינו דלא ס"ל גזירה דבעלי כיסין, אלא דדוקא היכא שהי' תחילתו של ישראל כיון דכבר חייב לא פקע א"כ י"ל דדוקא באכילת קבע, והנה דעת התוס' שם דאף למסקנא דמירוח נכרי פוטר מותר באכילת ארעי אע"ג דאינו פוטר מדרבנן, ובזה הי' אפשר ליישב ג"כ דברי הראב"ד שתמה עליו הכ"מ הא אין שליחות לנכרי, ובפ"מ תירץ דמדרבנן יש שליחות, וראיתי שהקשו עליו הא דעת הראב"ד דמירוח הנכרי אינו פוטר, ולמש"כ לא קשה מידי דס"ל להראב"ד נהי דמירוח נכרי אינו פוטר, היינו דהו"ל כקודם מירוח וכיון דקודם מירוח חייב משום דאין קנין לנכרי בא"י ממילא גם אחר מירוח חייב לדעת התוס' שזכרני, אבל כיון דמדרבנן יש שליחות אסור אפי' באכילת ארעי, אמנם ראיתי להר"ש בפיה"מ **(מקרי דעת העם וכיון שנכבשה מקודם לכיבוש כל ארץ ישראל דבר שהי' שלא כשורה כמבואר בספרי "בפלטין אין אתה כובש" בטל כח הסנהדרין שיהי' דעתם דעת העם ומקרי בשביל זה כיבוש סורי' כיבוש יחיד.

המגיה.

)**דתרומות פ"ז מ"ז שנסתפק בזה, וקצת משמע כן מדברי רבינו, והנה אם נאמר דבמירוח נכרי אע"ג דפוטר מדאורייתא מ"מ אסור מדרבנן משום מירוח, ואפי' אם נאמר דרבינו ס"ל דלית הלכתא כרבא משום גזירה דבעלי כיסין יש מקום ליישב מה שהקשינו ע"ד הכ"מ דס"ל מירוח נכרי פירות של ישראל פטור מדאורייתא הא אמרינן בירושלמי דאפי' מירוח הנמלה מיקרי מירוח ואם נאמר דאסור מדרבנן באכילת ארעי ניחא דא"ל דלא פליגי ר"י ור"ל בירושלמי אלא אם נטבל מדרבנן לאסור באכילת ארעי וצ"ע בזה, יוצא מזה ממש"כ דנכרי הלש עיסת ישראל אפי' לא עשאו שליח לדעת רש"י וטור חייב בחלה, ואפשר שזה גם דעת הראב"ד, ואין הכרח שרבינו חולק על זה, אכן דעת הר"י קורקוס והכ"מ דפטור מדאורייתא וממילא בחלה פטור אף מדרבנן כדאמרינן במנחות דף ס"ז ע"ב לכן יש להפריש בלא ברכה, ואף בח"ל יש להפריש עכ"פ, בפרט דפשט הירושלמי מסייע להו ונכרי הממרח פירותיו שקנה מישראל שגדלו שליש אצל ישראל, דעת התוס' דמותר באכילת ארעי ולר"ש מספקא לי' וכיון שאין מדברי רבינו הכרח גמור, ומידי דרבנן היא נקטינן כדברי המקיל, מיהו כ"ז בא"י, אבל בסוריא א"ח רק הגדל בקרקע ישראל ובשעת מירוח הוא של ישראל וכמבואר בדברי רבינו ולשון השלחן ערוך סי' של"א.

ס"ג אינו מדוקדק כל הצורך: הי"ב נותן שני שלישים לכהן, כ' הרב בכ"מ שלמד כן ממשנה דפ"ד דמעשרות גבי הקונה שדה ירק בסוריא דר' אומר מעשר לפי חשבון ואע"ג דרבנן פליגי עליו בירושלמי אמרינן דאתי רבי כחכמים דאיפלגי בשדה שקנה ישראל מנכרי אחר שהביאו שליש דר"ע פוטר בתוס' וחכמים מחייבין, ופסק רבינו כחכמים, עי"ש, ובאמת בש"ס דילן בפ' השולח דמ"ז ובפ' ראשית הגז מייתי האי פלוגתא דחכמים ור"ע ואיפכא גרסינן דר"ע מחייב בתוס' וחכמים פוטרין, דאזלינן בתר הבאת שליש, וברושלמי פ"ד דפאה בהא דתנן כיוצא בו המקדיש עד שלא הגיע לעונת המעשרות ופדאן משהגיע פטור וקאמר בירושלמי דאתי כר"ע, דס"ל דהביאה שליש ביד הנכרי אף שלקח הישראל וגדל אצלו פטור, ורבינו בספ"ב ממעשרות הביא המשנה כצורתה, אלמא דס"ל דלא מחמרינן כלל בתוס' ואפי' בדאורייתא, וע"כ צ"ל דס"ל כנוסח הש"ס דילן דחכמים פוטרין ויחיד ורבים הלכה כרבים, ואפשר דס"ל לרבינו לחלק בין הקדש דבהביאה שליש פטור לגמרי ובין הקונה מנכרי, כיון דאין קנין לגמרי לפטור אלא לפטור מחיוב הנתינה, י"ל דמודי רבנן דאזלינן בתר שליש, כיון דעכ"פ שם טבל עליו ומ"מ הראי' שהביא הרב בכ"מ מהא דחכמים מחייבין איני מכיר, כיון דבש"ס דילן אדרבה חכמים פוטרין, ודכותה פסק רבינו אף בדאורייתא כדמוכח מהקדש: ה"כ ישראל ועכו"ם שקנו וכו' דברי רבינו לכאורה תמוהים כיון דס"ל אין קנין לנכרי בא"י ואין הפרש מדאורייתא בין פירות שגדלו בקרקע של ישראל להגדל בשל נכרי, א"כ ע"כ הא דמס"ל בחלקו של הנכרי היינו במרחן הנכרי, הא במירוח עכו"ם פירות של ישראל בפרט היכא שהן שלו בשעת מירוח ודאי מדרבנן.

וכיון דבדרבנן קיי"ל דיש ברירה למה, כתב שחלק הנכרי אסור דאין ברירה מדאורייתא, הא מירוח נכרי א"ח אלא מדרבנן ובדרבנן יש ברירה, ומזה י"ל דס"ל לרבינו דהא דקיי"ל בפ' משילין דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה, היינו דבר שעיקרו מד"ס כגון עירוב, אבל דבר שעיקרו מדאורייתא כגון תרומה בזה"ב אע"ג דהיא מדרבנן לא אמרינן ברירה, וכעין זה כתבו התוס' בעירובין ל"ב בהא דאמר ר"נ בדאורייתא ל"א שליח עושה שליחותו ובדרבנן אמרינן שע"ש דהיינו בדבר שעיקרו מד"ס וה"נ כתבו התוס' בעירובין דף ל"ז בהא דמחמיר ר"י בדמאי דאין ברירה אין מזה הוכחה דר"י מחמיר אפי' בדרבנן דא"ל כיון דעיקרו מדאורייתא, ואע"ג דבדמאי ס"ל לרבינו לקמן בה' מעשר דיש ברירה, היינו דוקא בדמאי דרוב ע"ה מעשרין הן, אבל בשאר דברים דעיקרם מדאורייתא אע"ג דלא הוי אלא מדרבנן ספיקו אסור, ולפ"ז יש לגמגם ע"ד הכ"מ כאן שפסק דבזה"ז כיון

דתרומות ומעשרות מדבריהן סמכינן אברירה, הא אע"ג דתרומה בזה"ז מדרבנן מ"מ מיקרי עיקרו דאורייתא, וכיון שכן לא אמרינן ברירה.
ואפ"ל למה שחילקו התוס' ביבמות דפ"א בין חד דרבנן בין תרי דרבנן ה"נ בדבר שעיקרו מדרבנן לעולם מקילינן ובדבר שעיקרו מדאורייתא מחמרינן, יש לחלק בין תרי דרבנן בין חד דרבנן, לכן בזה"ז כיון דהיא תרי דרבנן מירוח נכרי ותרומה בזה"ז דינו כעיקרו דרבנן אמרינן ברירה, ולפ"ז הא דלוקח יין ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי היא תרומה שכתב רבינו לקמן בפ"ז מה' מעשר דאסור, בד"א ביין שהוא טבול מה"ת לאו למעוטי תרומה בזה"ז אלא למעוטי מעשר דמאי, ועוד י"ל כיון דהא דיש ברירה בדרבנן הוא מטעם ספק א"כ י"ל דאע"ג דתרומה בזה"ז דרבנן מ"מ למש"כ קצת האחרונים דדבר הנאמר מפי נביא ספיקו להחמיר כמו במקרא מגילה, א"כ י"ל ה"ה במעשר בזה"ז דמקרא מלא בס' מלאכי והביאו מעשרותיכם ונצטוה מפי הקב"ה לתקנה עיין מכות כ"ג] לכן ספקו להחמיר, והא דאמרינן ביבמות דפ"א דלר"ל ספק תרומה בזה"ז מותר היינו לר"ל דס"ל דקדושת עזרא בטלה לכן ס"ל ספיקו להקל דאין התקנה שהתקינו אחר חורבן בית שני נזכר בדברי נביאים, אבל רבינו דס"ל דקדושת עזרא קדשה לע"ל אלא בימי עזרא לא הי' מדאורייתא חייב בתרומה משום שלא הי' כל ישראל עליו', א"כ כיון דתקנה זו נזכרה בדברי נחמי' וגם נצטוה ע"י הנביאים, י"ל דספיקו להחמיר, והא דאמרינן בב' קופות אחד תרומה ואחד חולין ונפל סאה של תרומה לתוך א' מהן דספיקו להקל בתרומה בזה"ז עי' פסחים מ"ד ע"א שאני התם דאיכא למימר שאני אומר, ובהכי ניחא שפיר דברי רבינו לקמן פ"ז שכ' דטומטום אינו אוכל בתרומה משום שהוא ספק ערל והרי לרבינו דס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן הו"ל להקל בספיקו כדאמרינן ביבמות דפ"א באדרוגינוס שנשא אשה, ולמאי דפרישית א"ש דדוקא לר"ל דס"ל קדושת עזרא בטלה מקילין בס' אבל לדידן דקיי"ל קדשה לשעתה (וקדשה לע"ל) וקדושת א"י עדיין קיימת, אלא דגם בזמן עזרא הי' מדרבנן א"כ כיון שנצטוה מפי הקב"ה לנהוג מנהג זה ספיקו לחומרא ובהכי נתיישב מה דקשה להש"ך ביו"ד סי' ש"ל בגר שנתגייר והי' לו עיסה ספק עד שלא נתגייר ספיקו להחמיר ותמה הש"ך הא הו"ל ספיקא דרבנן, ולמש"כ א"ש דספק חלה כיון דנזכר בדברי נביאים תקנה זו ספיקו להחמיר ומיהו היינו בחלת א"י אבל בחלת חו"ל מודינא לדברי הש"ך דספיקו להקל, רק שכוונת המחבר על חלת הארץ, וכ"נ לי עוד ראי' דאע"ג דתרומה וחלה בזה"ז דרבנן לא אמרינן ברירה מהא דמבואר בסי' ש"ל דעיסה שישראל ונכרי שותפים אי יש בשל ישראל כשיעור חייבת ויכול להפריש מיני' ובי' ומבואר שם בשם הרא"ש הטעם כיון דיש בילה בדבר לח וא"א שלא יהי' משל

ישראל ולמה לא נימא מטעם ברירה, א"ו דלא אמרינן ברירה אף בחלה בזה"ז, דחלה בזה"ז אף לדעת החולקים על רבינו הוא מדרבנן, ומזה נ"ל הוכחה גדולה דאף בתרומה בזה"ז לא סמכינן אברירה, ולפ"ז א"כ י"ל האדכתב המחבר בסי' של"א דבשדה שותפות בזה"ז אמרינן ברירה היינו משום דאיכא נמי מירוח נכרי והו"ל כתרי דרבנן ונתבאר משכ"ל דבדבר שעיקרו מדאורייתא לא אמרינן ברירה אף.

בדרבנן דהא מירוח נכרי אינו אלא מדרבנן ואפ"ה לא סמכינן. עלה היכא דעיקר הדבר מדאורייתא כן נראה לי ברור: והנה בהא דאמרינן בש"ס פ' השולח דמ"ד ע"ב טבל וחולין מעורבין זה בזה פרש"י אין לך כל חטה וחטה שאין לך מקצתו של חולין ומקצתו של טבל וצריך לעשר מיני' ובי' ואפי' חלקו בספיקן הן עומדים והתוס' כ' דמאן דלית לי' ברירה חיישינן על כל חטה וחטה שמא פטורה ועל כל חטה וחטה שמא חייבת לכן אין תקנה לטבל זה אלא להפריש עליו ממקום אחר, והנה רבינו כתב טבל וחולין מעורבין בחלק של עכו"ם היינו דלדידן דקיי"ל אין קנין לנכרי בא"י להפקיעו מידי מעשר וישראל שקנה שבלים מעכו"ם חייב במעשר ובתרומה חלקו של ישראל ודאי חייב רק דחלק נכרי כל חטה וחטה מעורבין ומשמע דמהני אם מעשר מיני' ובי' ולדעת התוס' אסור דהא איכא למיחש שמא מה שהפריש הוא הי' של נכרי והשאר הי' של ישראל ומ"מ אין זה מוכרח כיון דמירוח נכרי פוטר מדאורייתא א"כ שמא אין ברירה הו"ל כזית ניקף שנתערב בזית מסיק דלקמן פ"ב הי"ג שכתב רבינו דמעשר מיני ובי' וע"ש וצ"ע אם חייב ליתן לכהן כיון דמספקא לי' אי יש ברירה י"ל דלגבי מת"כ המע"ה, והנה מבואר מדברי רבינו דשותפות עכו"ם חייב בתרומה וכשינוי' בתרא דר"פ ראשית הגז דלא כמ"ש הש"ך ביו"ד של"א ס"ק י"ט ולא ידעתי למה החליט דשותפות עכו"ם פוטר נגד דברי רבינו ודו"ק: הכ"ב פירות חו"ל שנכנסו לארץ, הנה הרב בכ"מ הבין דברי רבינו שאין הפרש בין חלה לתרומות ומעשרות ואם נימא דפירות ח"ל שנכנסו לארץ חייב בחלה מדאורייתא ה"נ בתרומה, אלא שצידד דאפשר גם בחלה אינו אלא מדרבנן, וקרא דאשר אני מביא אתכם שמה אינו אלא אסמכתא, ובאמת בירושלמי רפ"ב דחלה מבואר דחייב בחלה מדאורייתא, ובאמת שיש לתמוה.

טובא על הרב כ"מ שצידד בפירות חו"ל שנכנסו לארץ קודם המירוח חייב מדאורייתא דא"כ הא דאמרינן פ"ב דגיטין אילן שמקצתו בארץ ומקצתו בח"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה ורשב"ג פליג ואמר הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור, ממ"נ אם המירוח הי' בא"י הכל מחויב מדאורייתא ואם המירוח הי' בח"ל הכל פטור, וא"ל דפליגי באם המירוח הי' על האילן, דמלבד דלישנא דרשב"ג לא משמע הכי, דעיקר הוא לדידי' מקום

הגידול, גם א"א לומר כן דא"כ מ"ט דרבי, הא אמרינן התם דדוקא במקצתו שרשיו בארץ ומקצתו שרשיו בח"ל אמרינן דשרשים ינקו אהדדי ואף אותן פירות שהן בח"ל ינקי מהאילן שהוא בארץ וכן להיפוך וזה ל"ש אלא בגידולים אבל בפירות תלושין שמירח כיון דאפי' מירחן באויר א"י חייב מדאורייתא, דלגבי מירוח אין יניקתו מהקרקע, א"כ מאי האי דפלגינן בין שרשיו לנופו ומפסיק צונמא [דבר שאין שום נפ"מ במירוח באויר] ואפי' אם נדחק דכיון דהפירות ינקי מהדדי נחשב גם אוירו כמשותף מ"מ קשה מהא דאמרינן התם בעציץ נקוב ונופו נוטה לחו"ל לאביי אזיל בתר עיקרו ולרבא אזיל בתר נופו, א"כ ממנ"פ אם מירח בא"י חייב ואם מירח בחו"ל פטור, וא"ל דהתם נמי במירח על העציץ ז"א דהא גוף העציץ נחשב כמטלטלין כדאמרינן התם להדיא דאינו נקנה אלא במשיכה או באגב וכיון דגוף העציץ אינו אלא מטלטלי הרי זה כמירח על ספסל בא"י דודאי חייב מדאורייתא, ותו קשה מהא דאמרינן בפ"ק דגיטין עציץ נקוב המונח ע"ג יתידות באנו למחלוקת ר"י ורבנן, ובזה קשה נמי אי נימא דעיקר ההפרש בין פירות א"י לח"ל הוא רק על המירוח מלתא דפשיטא דעל המירוח אין חילוק בין מירח ע"ג יתידות בין מירח ע"ג קרקע דגוף העציץ נחשב כתלוש כמו שהוכחנו ואטו הממרח על הגג מי לא טביל מדאורייתא ואי אמרת בשלמא דקפידה היא גם על הזריעה והגידול היינו דיש הפרש בין מונח ע"ג יתידות למונח ע"ג קרקע דלא נחשבה הזריעה כגדולי ארץ, אבל אי אמרת דאינו תלוי בגידולין כי אם על המירוח פשוט דכל שמירח על העציץ אין הפרש בין שהעציץ נחשב כמחובר דלעולם גוף העציץ והקרקע שבתוכו אינו נחשב כמחובר ומה לי שמונח ע"ג קרקע או ע"ג יתידות, וה"נ משמע עוד מדברי רבנו שכ' לקמן בפ"ה הט"ו דזרע והביא שליש בעציץ שא"נ ואחר כן נקבו פטור מדאורייתא, והשתא קשה הא כיון שנקבו אח"כ לא גרע ממירוח, מיהו בהא י"ל דהא דעציץ שא"נ פטור מדאורייתא לא משום דלא נחשב גידולי א"י אלא טעמא אחרינא איכא דלא נקרא גד"ק לכן עציץ שא"נ שהומרח בארץ גם לדעת הכ"מ א"ח מדאורייתא, ומ"מ ראיות הראשונות שכתבתי מוכרחות הם מהא דאילן והא דעציץ שנקבו בארץ ונופו נוטה לחו"ל והכי משמע פשטא דמילתא דמשנתינו פ"ב דחלה דתנן פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייב בחלה ובתר הכי קתני עפר חו"ל שבא בספינה לארץ חייב במעשר ושביעית אר"י אימתי בזמן שהספינה גוששת וקשביק חלה משמע דחלה ודאי חייב מדאורייתא דבשלמא לענין תרומה כיון שצריך שיהי' גדל בקרקע א"י ס"ל לר"י דחייב רק בגוששת אבל בחלה לא קפדינן אלא אגלגל א"כ מה בכך שהספינה אינה גוששת והכי אמרינן התם בירושלמי להדיא דסברי רבנן למימר דתלי בפלוגתא, ודחי התם דאפי' מאן דפוטר מודה הכא דחייבת משום

דחלה תיכף שנכנסו לארץ נתחייבו אף בגידולין שהיו אצל הנכרי הא קמן דשאני בין חלה לתרומה [שלא כדברי הכ"מ הנ"ל] והכי משמע להדיא בירושלמי בפ"ה דמעשרות בהא דאמר התם דהזורע בבית פטור ואם הביאה שליש ואח"כ העביר הסכך לרע"ק פטור התוס' ולרבנן חייב, ופריך אף בחלה כן ודחי דשאני חלה דאף פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייב בחלה, הרי שאני בין חלה ובין תרומה, וה"נ משמע בהא דפליגי אם יש קנין לנכרי בא"י (ונהי דיש קנין מ"מ לא גרע מפירות חו"ל שנכנסו לארץ] אמנם מזה אין ראי' ברורה אבל מכל ראיות שנתבארו לעיל מבואר להדיא דלענין חיוב תרומה פירות חו"ל שנתמרחו בארץ אין חייב אלא מדרבנן, והכי נקטינן, אבל בחלה חייב מדאורייתא, ולפ"ז יש לעיין קצת בחלה אי מותר להפריש מן הנזרע בעציץ שא"נ על הנזרע בעציץ נקוב, דאע"ג דאין תורמין מזה על זה איכא למימר דשאני תרומה דבגדולין תליא, וגידולין דהני בפטור הוי, אבל חלה כיון דאפי' הגדל בחו"ל הנכנס לארץ חייב מדאורייתא א"כ איכא למימר דה"ה בעציץ שאינו נקוב וצ"ע, ואין ראי' ממ"ש הרמב"ם לקמן הלכות ביכורים דמה, שאין מפרישין בתרומה אין מפרישין בחלה, ואם איתא הא איכא עציץ דאיכא למימר תני ושייר.

תדע דהא פירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבת בחלה מדאורייתא ולענין תרומה פטורין, אלא דהכוונה דאין מפרישין מחיוב על הפטור, והאי כדינו והאי כדינו: הכ"ד אילן פלוגתא דר' ורשב"ג בפ"ב דגיטין דף כ"ז ע"ב וב"ב כ"ז ופסק כרבי לגבי רשב"ג, וצ"ע דהא דעת רבינו כהרי"ף דרבי ורשב"ג הלכה כרשב"ג ולא אמרינן הלכה כרבי אלא מחברו אבל לא נגד רבו ורשב"ג אביו ורבו הוי ואפ"ל דסמיך רבינו אהא דאמרינן ב"ב דכ"ז דפליגי רשב"ג ורבי בברירהוכיון דאיפסק הלכתא דאין ברירה בדאורייתא, ולמש"כ לעיל אף בדרבנן שעיקרו מדאורייתא נמי אין ברירה א"כ הלכה כרבי] ומ"מ צ"ע דודאי הא דקאמר בש"ס התם משום ברירה ודאי אין זה אלא אשגרתא דלישנא ומה שייאטי' דברירה לכאן ועיקר הפלוגתא הוא מטעם דאמרינן דמשום דמפסיק צונמא א"כ יש לדקדק על רבינו דלמה לא פסק כרשב"ג לגבי ברי' כדרכו ועי' בירושלמי פ"ק דערלה שיש סיוע לדברי רבינו לפסוק הלכה כרבי: הכ"ו התרומה בזה"ז דרבנן, דעת רבינו דתרומה בזה"ז דרבנן וכ"פ ר"י בעל התוס' הביאו בס' התרומה לא כמו שהביא הטור בסי' של"א בשם ר"י אלא דחלוקין בטעמן דלרבינו קדושת עזרא לא בטלה אלא דגם בימי עזרא לא סליק כלהו ולא נתחייבו מדאורייתא], ולדעת התוס' בזמן בית שני הוי תרומה דאורייתא אלא דהאידנא בטלה קדושת א"י ונ"מ לענין ערלה, והנה הטור תמה על רבינו דה"ט דכי סליק עזרא לא כלהו סליק, בחלה אמרינן ולא בתרומה, ואין זה קושי' כלל

דהא אמרינן התם בנדה דף מ"ז ובפ' ב' דכתובות דאפי' למ"ד דתרומה בזה"ז דרבנן, חלה דאורייתא, שהרי שבע שכבשו ושבע שחלקו נתחייבו בחלה ופטורין מתרומה, ופי' התוס' הטעם דכי תבואו משמע ביאה חשובה אחר כיבוש וחילוק אלא דר"ה ברי' דר"י קאמר דאף למ"ד דתרומה בזה"ז דאורייתא אמרינן דחלה מדרבנן, משום דכי סליק לא כלהו סליק, וזה לא הי' בימי עזרא כמש"כ רבינו לקמן פ"ו מה' בית הבחירה שלא הי' בימי עזרא רק חזקה בעלמא וה"ט שלא הי' יכול להיות חזקה גמורה דבעינן ס' רבוא ומדעת רוב ישראל [כמבואר לעיל בדברי רבינו] וכיון דלא הי' כיבוש רק חזקה בעלמא לא נתחייבו, וזה כונת רבינו דלא סליק כלהו והכונה שלא הי' כיבוש כדאמרי רבנן דבי רב ור"ה ברי דר"י ולא פליג אלא למ"ד תרומה דאורייתא, ורבינו דפסק תרומה דרבנן ע"כ מה"ט דלא הי' כיבוש, והמדקדק בלשון רבינו לקמן פ"ו מה' בית הבחירה יראה שכונתו למש"כ, ובאמת מש"ס זה מוכח כמש"כ רבינו, דלר"י בעל התוס' דתרומה דרבנן משום דבטל קדושת ארץ ישראל אין הפרש בין חלה לתרומה, ולרבינו א"ש:

מיהו כ"ז למ"ד ביאה לאחר ירושה וישיבה משמע אבל למ"ד ביאה מיד משמע, אפשר דתרומה נוהג מדאורייתא אלא דרבינו לשיטתו דס"ל חדש דאורייתא, דביאה לאחר ירושה וישיבה ומושב בכ"מ שאתם יושבים ולמ"ד חדש דרבנן מ"מ י"ל מטעם שכתב רש"י בפ"ב דכתובות דתלי' בשמיטה, והנה יש לעיין בחלה בירושלים כיון דלדעת רבינו קדושת יהושיע קדשה לעתיד לבוא וירושלים נתקדשה וקדושתה לא בטלה כמבואר בפ"ו מה' בהב"ח] א"כ קמח שהובא לירושלים ונילוש שם יתחייב מדאורייתא, כמו פירות חו"ל שנכנסו לארץ, וצ"ל דלענין תרומות ומעשרות לא קדשה יהושע וי"ל עוד דאפי' כיבוש עולי מצרים נהי דקיי"ל דבטלה היינו לענין תרומות ומעשרות אבל (לא] לשאר דברים ומנא אמינא לה מהא דכתב הר"ן בה' סנהדרין פ"ד הל' ו' דאין סמיכה בח"ל [ובאר"י] אף בכיבוש עולי מצרים כשר, וראיתי בכ"מ שם שכתב שלמד רבינו מהא דמבואר דמהני נטילת רשות מא"י לאותן עיירות שעומדין על הגבול, ולא ידעתי מה ענין זה לזה, דהתם לענין שפטור מתשלומין אינו תלוי בקדושת הארץ דהא מהני נטילת רשות מבבל, אבל לע"ד לדעת רבינו דס"ל דלא בטל קדושת יהושע אלא בדבר התלוי בכיבוש לענין תרומות ומעשרות אבל בשאר דברים נוהג והא דאמרי' בש"ס דשני קדושות יש להן היינו לענין תרומות ומעשרות, ולפ"ז ערלה היא מדאורייתא בכיבוש עולי מצרים, וכן לענין חדש ופאה וה"ט שלא צייר לנו רבינו הקדוש [במס' חלה] גבולות הארץ, רק לענין תרומה וחלה, דבזה יש הפרש בין כיבוש עולי מצרים לכיבוש עולי בבל אבל לשאר דברים לא נתבטל לענין פאה וערלה וכלאים.

כן נ"ל: פ"ב ה"א כל אוכל וכו', דעת רבינו נראה דהכל חייב בתרומה, רק ירקות ואפי' קטניות נראה מדברי רבינו דחייב מדאורייתא, ועי' בתוס' בכורות ובפ"ק דמעשרות, והא דאמרינן בר"ה דף ט"ו דמעשר חרובין דרבנן, דעת רבינו בפ"א ה"ט דמעשרות דמיירי בחרובין צלמונא, והא דאמרינן בפרק כיצד מברכין דמעשר אילן הוא מדרבנן, היינו משום דתרומה [בזה"ז] דרבנן, אמנם דעת התוס' דרק תרומת דגן ותירש ויצהר וכן ענבים וזתים שעומדים לאכילה הם דאורייתא וכן דעת הרמב"ן בחידושיו לב"מ פרק הפועלים, ומ"ש הגאון בעל טורי אבן בשם הרמב"ן דס"ל דאף זיתים וענבים דרבנן, ליתא כמבואר בדבריו להדי' בחי' לב"מ דבתחילה צידד כן ולבסוף העלה דבעומדין לאכילה דאורייתא **(אבל בפי' על התורה פ' ראה (י"ד כ"ב) בפי' כתב כן, ולזה נתכוון הטו"א, המגיה)** מ"מ אם הפריש הכל מודים הוא דאורייתא כדתנן להדי' בפרק ג' דתרומות דתורמין מיין על הענבים העומדים לאכילה, וה"ט כיון דיכול להוציא מהן משקין הו"ל כמפריש מן השבלים, ולא נסתפק בתחילה הרמב"ן [אלא] באוכל טבל מענבים העומדים לאכילה ואם דעתו להוציא ממנו משקין גם לרבנו אינו אלא מדרבנן דלא הוקבעו, ומה"ט אמרינן בירושלמי בפ"ג דחלה] דזית ניקף שנתערב בזית מסיק הו"ל טבל דרבנן [ע"כ בדעתו להוציא מהן משקין איירי], אמנם התוס' בעצמן הקשו קושיות חזקות ע"ז מהא דמכות דף י"ט באוכל תאנה של תרומה וכן בהא דאמרינן בפ' הפועלים גבי תאנה הנוטה לבית וכתבו דלאו דוקא] נקט תאנה אלא לסימן בעלמא, אמנם ראיתי שיטה אחרת להראב"ד ז"ל הובא בשיטה בב"מ דתרומות ז' מינים הוא דאורייתא דאתקש תרומה לבכורים דנוהג בז' מינים מדאורייתא, וכן ראיתי לרבינו יונתן בר"פ בכל מערבין דתרומות ז' מינים דאורייתא ובהכי ניחא האי דתאנה, וזה דרך נכון מאד בישוב כל הסוגיות:

אמנם דברי הראב"ד ז"ל קשים קצת למ"ש בעצמו בפ"א דמעשרות דדוקא דגן ותירוש ויצהר הוי מדאורייתא, ואולי דתרי ראב"ד נינהו או דחזר בו, וא"ל לשי' הראב"ד דתרומה (בזה"ז] דאורייתא הא שמיטה בא"י דרבנן וא"כ פירות בשביעית למה יפטרו מתרומה דאורייתא הא שביעית דרבנן, די"ל דמ"מ פטור מטעם הפקר ב"ד ואפי' לא הפקיר כדאיתא בירושלמי דפאה [פ"ה] גבי גדיש שלא ליקט תחתיו: ודע דגרסינן בירושלמי ר"פ בתרא דתרומות דדבש של תמרים חייב במעשרות דברי ר"א ור"י פוטר ופריך דמשמע ממתניתין דר"י פוטר מקרן וחומש אבל עכ"פ איסורא איכא, ומשני כאן שזבו עד שלא טבלו כאן שזבו משנטבלו כלומר דבנגמר מלאכתו בעוד שהם תמרים כיון שכבר הי' עליהם שם טבל לא פקע איסורן ואם הפריש מהם תרומה אסור לזרים אבל אם לא נגמרה מלאכתן בעוד שהי' עליהן שם אוכל ועשה מהן משקין תו לא חייל עלייהו איסור, וה"ט

דאע"ג דקיי"ל בחולין דף ק"כ דמשקה היוצא מטבל כמותו, היינו דוקא בהי' עליהם שם טבל קודם שנעשה משקה, כיון שכבר הי' אסור תו לא פקע מיני' איסורי', אבל בלא נגמרה מלאכתו עד אחר שנעשה משקה, כיון דבעת חלות האיסור לא הי' עליו שמאוכל לא מתסר, וכעין סברא זו מצינו גבי נ"ט בר נ"ט דהיכי דהוי עליו שם איסור לא פקע האיסור ואפי' אלף נ"ט אסור, אבל לחול עליו שם איסור לא, ועיין בס' החינוך להרא"ה ז"ל פ' אמור שכתב דאע"ג דס"ל לרבינו בפ"ו מה' מ"א דאין לוקין על משקין היוצא מטבל וכלאים איסור דאורייתא מיהא איכא, נראה שלמד כן מהא דס"ל לרבינו בפ"ג מה' מ"א דכל היוצא מן הטמא נהי דאסור מדאורייתא מ"מ אינו לוקה, וה"ה משקה היוצא מתרומה וטבל אינו לוקה, אבל עכ"פ אסור מדאורייתא, ומה"ט דם נבילות אינו לוקה משום נבילה, כמבואר בדברי רבינו, וכבר הקשיתי על זה בחי' ליו"ד סי' פ"א מהא דתניא בתוספתא דחולין דדם טמאה לוקה שתים ולדעת רבינו אין עליו מלקות רק מחמת דם לחוד, וע"כ צ"ל דמשקה של טבל קיל שפיר משאר דבר היוצא מן הטמא, ולדעת התוס' ז"ל נראה דליכא אלא איסורא דרבנן, ועי' בפ"י בפסק חדש ונראה דאישתמיט לו דברי הרא"ה שכתבנו, וא"ל ע"ד הרא"ה שכתבנו דמשקה אסור מדאורייתא דהא בפסחים דף כ"ד חשיב לי' שלא כדרך אכילתן א"כ ליכא אלא איסורא דרבנן.

די"ל דלמסקנא דמסיק משום זיעה בעלמא ל"מ כלל שלא כדרך הנאה, וכבר הארכנו בחי' ליו"ד סי' ק"ג בזה, ויש לתמוה הרבה על רבינו ז"ל שהשמיט להך דינא דירושלמי דבלא נגמר מלאכתו א"ח במעשר כלל, והר"ש הביא הך דינא דירושלמי בפ"ב דתרומות, ומשמע ודאי כל שדעתו להוציא ממנו משקה לא מקרי גמר מלאכה עד שיוציא המשקה כמ"ש התוס' ב"מ פ' הפועלים גבי זיתים וענבים.

והנה ראיתי להגאון מוהר"א ז"ל מווילנא שכ' בחי' גירסא אחרת כאן שזבו עד שלא נתרמו כאן שזבו משנתרמו, ולפ"ז לדעת הירושלמי אף בהוקבע למעשר שנגמר מלאכתו אם נמלך אח"כ לעשות דבש פטור לעשר, וגירסא זו קשה בעיני שהרי בהדי' תניא בפ' העור והרוטב דמשקה מטבל אסור, ולא ידעתי למה שיבש הגירסא שלפנינו דעיקר החילוק בין הוקבע למעשר בעודו פרי שכבר נאסר בין היכא שלא נאסר מקודם, והנה אם נימא כדעת הסוברים דתרומת שאר מינים היא מדרבנן הי' אפשר ליישב קצת גם גירסא זו, דהא דאמרינן התם דמשקה היוצא מטבל כמותו היינו בטבל דאורייתא אבל לא בטבל דרבנן, אלא דאכתי קשה בעיני דמשמע ודאי דהמשקה היוצא אף מאיסור דרבנן אסור, ותדע דהא קתני בברייתא שביעית דאע"ג דשביעית בזה"ז דרבנן, וכ"מ קצת מהא דטבל אסור בנ"ט אלא שיש לחלק דהתם נבלע באוכל או כמו שחילק הרא"ש

בפ' כיצד מברכין בסי' י"ח) ובאמת הר"ש הביא גירסא כמו שהיא לפנינו, והנה אם נאמר דרבינו גורס כגרסת הרב ז"ל הי' מקום ליישב קושיתי דה"ט דהשמיט האי דינא דירושלמי משום דבש"ס דילן משמע דאף היוצא מטבל אסור וכמש"כ, מ"מ קשה בעיני גרסא זו שהרי אמרינן התם בירושלמי והיא בתוספתא ר' נתן אומר לא שר"א מחייב במעשרות אלא שלא יאכל מן הדבש עד שיתקן התמרים, כלומר לא שהדבש מיחייב במעשר אלא שמחייב לתקן התמרים שנסחט מהן הדבש לפי ערך גופן שהי' קודם שנסחט הדבש, לכן לא יאכל מהן עד שיעשר כדי שלא יחסר המדה, ולא יוכל לשער והיינו דאמרינן התם] דאם עישר על התמרים ואפי' דבשן באספמיא מותר אפי' לר"א, דלא בעינן מן המוקף, והרי לר"א לוקין על דבש משאר מינים ולמה פוטרן ר"א ממעשר, אמנם לגירסא המבואר בר"ש יש ליישב בפשיטות דס"ל לחלק לר"א בין שנאסר קודם שנעשה דבש [בין אח"כ], הן אמת שדברי הירושלמי צריכין ביאור רחב ובמ"א יתבאר באורך, ומ"מ לדינא צ"ע, בפרט כיון דאינו אלא איסור דרבנן, ותרומה בזה"ז דרבנן א"כ יש לסמוך על הר"ש בפשט דברי הירושלמי:

והנה למש"כ בדעת רבינו דס"ל דגם קטניות הוא מדאורייתא יש לעיין הרבה בהא דמבואר בירושלמי פ"ג דשביעית ופסקו רבינו בפ"א מה' מע"ש דפול המצרי שזרען לזרע וחישב עליו אח"כ לירק מעשר מירק על הזרע ומזרע על הירק, והאי פול המצרי הוא מין קטניות דתרומתו דאורייתא ואיך יוכל לפטור מירק על הזרע הא אין תורמין מדבר שחיובו מדרבנן על דבר שחיובו מדאורייתא, בפרט לדידן דקיי"ל אין בילה רק בשמן ויין וא"ל הטעם דתרומה בזה"ז דרבנן דז"א דמ"מ אין תורמין מדבר שעיקר חיובו דאורייתא על דבר שעיקר חיובו דרבנן, כדפסק רבינו ז"ל בעצמו שאין תורמין מעציץ שא"נ על הנקוב, אע"ג דחיובו ג"כ מדרבנן ותרומה דרבנן בזה"ז אלא מטעם דכתיבנא, א"כ הכי נמי דכוותי', הן אמת שבלא"ה יש לעיין הרבה בדברי רבינו ובדברי הכ"מ שם ושם יתבאר אי"ה: ומש"כ הכ"מ דמהאי דאמר מעשר אילן דרבנן מוכח שלא כדעת רבינו הנה לפמש"כ תוס' בחולין ד"ז דעיקר הגירסא צלף דרבנן א"כ ניחא דנהי דמעשר אילן דאורייתא מ"מ צלף דהיינו קפריסין אף לר"א אינו אלא דרבנן דהא לר"ע אין חייב במעשר כלל דגרע מירק, וא"כ י"ל דגם לר"א לא עדיף מחרובי צלמונא כיון דאינו מאכל חשוב אינו אלא דרבנן ובודאי אין לומר דר"א ור"ע יפלגו בסברות הפוכות דלר"א יהיו הקפריסין חשיבי מחרובי צלמונא דהוי מדרבנן וקפריסין מדאורייתא ולר"ע חרובי צלמונא מדרבנן עכ"פ חייבין וקפריסין אף מדרבנן פטור הא ודאי לא מחוור, וכן משמע מירושלמי פ"ד דמעשרות דאמרינן התם דמעשר מתמרות על קפריסין והיינו

לר"א משמע דמקפריסין על אביונות אף לר"א לא מצי לעשר והיינו דגריע מאביונות לר"ע א"כ ל"ק כלל מזה על דברי רבינו וזה ברור והתוס' לא הוכיחו אלא לפי הגירסא קאמינא מעשר אילן דרבנן דמשמע כל מעשר אילן.

אבל לפמש"כ בעצמם בפ"ק דחולין אין כאן ראי' לפטור פירות אילן מדאורייתא ה"ב זרע למאכל בהמה וכו' זה מבואר בנדה דף נ"א, והנה רבא ס"ל למעשר דמחשבת חיבור שמה מחשבה אלא דר"א דייק התם ממתניתין, וסתמא דש"ס מתרץ לקו' [דאין ראי' ע"ש] והנה יש לעיין קצת ממ"ש רבינו לקמן בהל' מע"ש פ"א דאם זרע פול המצרי לזרע ואח"כ חישב עליו לירק אם מנע ממנו ג' אריות הרי זה מתעשר זרע וירק וכיון דמחשבת חיבור לא חשיב מחשבה א"כ מה שחשב אז אינו כלום והרי זה כאילו זרע לזרע לבד דירקן פטור ולכאורה אפשר לחלק בין זרע למאכל בהמה ובין זרע לזריעה דבזרע למאכל בהמה הכל פטור אבל בזרע לזרע כיון דחייב הזרע נהי דירק פטור מ"מ כיון שיש בו תערובות חיוב אהני מחשבתו דמחובר] ויותר נ"ל לחלק בין מחשבה גרידתא לבין מחשבה ניכרת מתוך מעשיו דבהא דלקמן בפול המצרי כיון שמנע ממנו מים אמרינן דמחשבה כי הא [מוציא מידי מחשבתו לזרע] ודכוותה [אשכחן] לענין טומאה דמעשה מוציא מידי מעשה, ולפ"ז אפשר גם בזרע לבהמה אם עשה מעשה אח"כ לצורך אדם כעין הא דאמרינן ב"ב דנ"ו **(שם לא נמצא מזה ואולי צ"ל ל"ו גבי האי מאן דמחזיק מגודא דערודי ולבר וגדר שלא יאכלו הבהמות א"כ חישב כבר למאכל אדם.

המגיה)** חייב במעשר, וקצת צ"ע אם יש הפרש בין חישב קודם הבאת שליש או אח"כ כמו בהקדש, והנה היכא דזרע לבהמה דלא מהנימחשבת חיבור אם חישב אחר התלישה לצורך אדם לא מהני כדמשמע מהא דמותר לאכול אח"כ אע"ג דבעת האכילה מחשבי' לאכילה ול"ד לנכרי שקנה קרקע דמשמע אפי' שדה ירק אע"ג דיש לנכרי קנין פירות אפ"ה אם בעת המירוח הוא של ישראל חייב מד"ת לדעת רבינו א"כ ה"נ כיון דמחשבת תלישה מהני למה לא יתחייב מדאורייתא דיש לחלק בין היכא שהחסרון בגופו בין היכי שהחסרון בבעלים כן נ"ל: ומש"כ רבינו לקמן דתבואה וקטניות שזרע לירק בטלה דעתו יש לתמוה דבעירובין דף כ"ח אמרינן מערבין בחזיז כלומר שחת ופריך מברייתא זו דתבואה וקטניות שזרע לירק בטלה דעתו ומשני כי קאמר בדגנוניתא ורבינו השמיט האי חילוק דגנוניתא מעשר הירק ואפשר דס"ל הכל לפ"ז **(רבות עמלתי להבין ד"ז ואולי כוונתו דתירוץ של דגנוניתא קאי על התירוץ הראשון מכי אתא רב לבבל ורק בזמן שאוכלין חזיז מהני התירוץ בדגנוניתא והכל לפי הזמן.

המגיה.

)** ומ"מ צ"ע: ה"ד צלף ודעת הטור בסי' רצ"ה דלענין ערלה גם תמרה וקפריסין חייב בארץ ומשמע ה"ה למעשר אלא שדברי הש"ע הם קשים קצת דבסי' רצ"ד פסק להלכה כדעת הטור והוא שיטת הרא"ש והתוס', ובסי' של"א סעיף קכ"ז נראה מדבריו דוקא אביונות חייבין ואפשר דס"ל לחלק בין מעשר דהוא מדרבנן בזה"ז לערלה דהיא מדאורייתא אף בזה"ז גם לדעת רבינו ומ"מ שיטת התוס' והרא"ש כמ"ש: והנה מ"ש הטור בסי' רצ"ד דגם התמרות חייב בערלה ראיתי מקשין עליו זו מנין לו דהא מבואר בברכות בפ' כיצד מברכין דיש הפרש בין תמרות לקפריסין ול"נ דסמך הרב ז"ל על מימרא מפורשת בירושלמי פ"ב דמעשרות דמותר לעשר מתמרות על הקפריסין ומן הקפריסין על התמרות אלמא דתרווייהו שוין נינהו וכיון דקיי"ל להחמיר כר"א בקפריסין ה"נ בתמרות.

כן נ"ל: ה"ז אין מפרישין תרומות ומעשרות מירק בחו"ל, היינו דוקא בחו"ל אבל בסוריא מפרישין וכן בכיבוש עולי מצרים רק הרחוקים מישוב לדעת התוס' בפ"ק דחולין בכיבוש עולי מצרים וח"ל ירק פטור לגמרי ופירות אילן וקטניות חייב בתרומה לבד ודגן ותירוש ויצהר חייב בתרומה ומעשר ועיין בהשגות הראב"ד לעיל פ"א שגם הוא ז"ל כתב על כיבוש עולי מצרים דפטור ממעשר אילן וירק ולא נתבאר בדבריו החילוק שבין תרומה למעשר בפירות אילן וצ"ע על דברי רבינו שכתב דכיבוש עולי מצרים כגון קסרי פטור אפי' בדגן ותירוש דבהדיא מוכח בירושלמי דחייב עכ"פ בדגן ותירוש דאמרינן התם פ"ב דדמאי ה' א' הלוקח מן הגנה מעשר ודאי ואפי' אם נאמר דרק על דגן תירוש ויצהר קאי מ"מ מוכח עכ"פ דיש חיוב בקסרי, ולדעת רבינו הכל פטור, והנה התוס' בחולין הקשו על שיטת רש"י מהא דפ"ק דביצה דאושפזיכני' דרבא בר"ח הו"ל אסורייתא דחרדלא ודבריהם תמוהים בעיני מאד דהתם לא הוי איבעי אלא משום איסור דישה ביו"ט אלא דפריך אי במלילות לא הוי דש א"כ מצינו תרומה ביו"ט במלילות גבי חיטין [אבל לא קאי על חרדל] לכן בעניותי לא ירדתי לסוף דעתם של רבותינו בעלי תוס' ז"ל, ומה שהקשו התוס' מצלף דהו"ל פרי אילן ואפ"ה נוהג באביונות תרומה, הנה לפמש"כ הראב"ד לעיל בהשגות דפירות א"י שנכנסו לחוץ לארץ חייבין בתרומה מדרבנן אף שנגמר בחו"ל מיושב קושיא זו דודאי משכחת תרומת פירות גם בחו"ל והיינו דקאמר דאי הוי אמר הלכה כר' עקיבא בחוץ לארץ והיינו בצלף הארץ שבא לחו"ל הו"א משום דארץ גופי' דרבנן [כמבואר לעיל]: והנה לדעת ר"ת דכל הסמוך לא"י חייב בפירות קשה מהאי דתניא פ"ב דגיטין אילן שמקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה ומה חולין יש כאן ולדעת רבינו ניחא כיון דרחוק מעיקר ישוב אבל לדעת ר"ת כיון

דמקצת בארץ אין לך סמוך גדול יותר ממנו, וצ"ל בדוחק ולדינא היכא דאיכא עוד צד להקל נ"ל דהסומך ע"ד הראב"ד ז"ל ורש"י לפטור בחו"ל פירות אילן וקטניות לא הפסיד: ה"י לקט שכחה ופאה פטור.

הרב משנה למלך נסתפק אי מיפטר תיכף בשעת הפרשה או דוקא עד שיבוא ליד העני וה"ר מהא דפ' השולח דמותיב למ"ד יש קנין לנכרי בא"י לפטור מן המעשר מהא דלקט שכחה ופאה של נכרי חייב במעשר היכי דמי אי דישראל ולקטינהו נכרי הא מופקר וקיימא אלא דנכרי ולקטינהו ישראל ומשני לעולם דישראל ולקטינהו נכרי ודקאמרת מופקר וקיימא ניהו דאפקרינהו אדעתא דישראל אדעתא דנכרי מי מפקרא, ואי נימא דתיכף משעת הפרשה מיפטרא ואפי' לקט עשיר אמאי חייב א"ו דלא מפטר עד שעת לקיחה רק הלקט נפטר תיכף וכבר ראיתי להגאון רע"א ז"ל בהגהות על משניות] שתמה עליו דא"כ דבלקט פטור אמאי תני במתניתין דלקט של נכרי והיינו בהי' של ישראל ולקטינהו נכרי דחייב במעשר הא בלקט מיפטר תיכף בשעה שנשר בשעת קצירה, גם עיקר דינו של הרב ז"ל דפאה אינה נפטרת אלא כשבאה ליד עני תימא בעיני דבהדי' מבואר להיפך בב"ק דכ"ח דמייתי התם ברייתא בעה"ב שהניח פאה מצד זה ובאו עניים ולקחו מצד אחר זה וזה פאה ופריך אמאי זה וזה פאה ומשני לפוטרו ממעשר ואי ס"ד דפאה לא נפטר עד שבא ליד עני כיון דהראשונה לא זכו בה העניים א"כ חייב במעשר, וכן ראיתי למי שהקשה כן, הן אמת שהי' אפשר ליישב כיון דבעה"ב נותן להם עבור זאת הפאה פאה האחרת הו"ל כאלו בא ליד העניים הפאה הראשונה ומכחו כדאמרינן בירושלמי בפ"ד דפאה גבי שבלת של לקט שנתערבה בגדיש שמעשר שבלת אחת ונותן לו וקאמר ר"א האיך העני מחליף דבר שלא בא לרשותו ואמרינן בירושלמי דעשו שאינו זוכה כזוכה וה"נ ע"כ כיון דפאה היא לעניים ובעה"ב הנוטלה עובר על ל"ת ובל תאחר א"כ בנטלו פאה במקום אחר דרשאי ליטול הפאה הראשונה ע"כ דהוי כעין מכר א"כ קשה קושית ר"א האיך העני הזה מחליף דבר שלא בא לרשותו אלא ע"כ צ"ל דס"ל שעשו שאינו זוכה כזוכה וכיון דהו"ל כאילו בא ליד עניים ומוכרו שפיר מפטר מתרומה ומעשר, ולפ"ז ל"ק כלל קושית הרב מל"מ משיבולת שנתערבה בגדיש ואין צ"ל כמו שנדחק הרב ז"ל לחלק בין לקט אלא דהתם כיון שעשו שאינו זוכה כזוכה א"כ פטור השיבולת כיון דהא דמותר הבעה"ב בשיבולת זה ואינו עובר משום בל תכלה הוא דהו"ל כאילו בא ליד עני ומכרו לבעה"ב שפיר פטור ממעשר, וא"ל דא"כ לר"א דלא ס"ל עשו שאינו זוכה כזוכה א"כ קשה אמאי צריך לעשר שתי שבלים כדאמרינן בירושלמי ואמאי הא לא מיפטר דז"א דהא ר"א שמותי הוא כלומר מתלמידי שמאי ואינהו ס"ל הפקר

לעניים לבד הוי הפקר וא"כ פאה דפטור מטעם הפקר ובודאי בהפקר א"צ שיגיע ליד זוכה ופטור כדאמרינן בשלהי אין בין המודר אבל לדידן דהפקר אינו עד שיפקיר לכל שפיר י"ל דלא נפטר עד שיבוא ליד עני וזה ברור בישוב קושית הרב משל"מ ז"ל: אמנם בעיקר דברי הרב מל"מ ז"ל לא מתחוורונראה ברור דפטור תיכף שנעשה פאה ודק"ל להרב ז"ל בלקט של ישראל ולקטינהו נכרי אמאי חייב במעשר למ"ש לקמן דדין זה דהפקר קמה וזכה בקמה הוי פלוגתא דתנאי ואיכא מ"ד דחייב א"כ לק"מ דלמ"ד יש קנין מצי למימר דהאי מתניתא אתי' כמ"ד דהפקיר שדה בקמותי' וזכה חייב במעשר: הי"א וכן ההפקר פטור מן התו"מ.

הנה הר"ש ז"ל בפ"ק דפאה משנה ו' הביא תוספתא דמייתי בירושלמי פ"ק דקידושין גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והחזיק בקרקע חייב בכל (כלומר בלקט שכחה ופאה ותרו"מ) החזיק בקמה חייב בלקט שכחה ופאה ופטור מן המעשר, פשט התוספתא דכשנתכוין לזכות גם בקרקע חייב גם במעשר ואם לא נתכוין לזכות רק בקמה לא בגוף הקרקע פטור מן המעשר כיון דבעת הקצירה אינו שלו לא קרינן בי' שדך, אבל חייב בלקט שכחה ופאה והיינו דמותיב התם בירושלמי לר"ח דס"ל המחזיק בנכסי הגר בצפונו לקנות דרומו לא קנה א"כ המחזיק במקצת הקרקע כיון דלא נתכוין לזכות בגוף הקרקע האויר מפסקו ולא קני התבואה, והר"ש ז"ל כתב דבהכי ניחא דלא דמי למפקיר כרמו [בב"ק דכ"ח] והשכים בבקר ובצרו דפטור מן המעשר דהתם לא זכה בקרקע מן ההפקר ודמי למחזיק בקמה, א"נ במחזיק בקמה קודם הבאת שליש, הנה מבואר בדברי ר"ש בתירוץ הראשון דהפקיר קרקע וזכה בה לא נפטר מן המעשר ואפי' זכה בו אחר כיון דבעת הקצירה הקרקע הוא שלו ולא אמרינן דהפקר פטור אלא אם בעת הקצירה הי' הקרקע הפקר, אבל באם זכה בקרקע אפי' לא הי' שלו מעיקרא חייב דהא נכסי הפקר לא הי' שלו מעולם, ותירץ השני שכתב הר"ש א"נ המחזיק בקמה קודם הבאת שליש לא הבנתי לכאורה מאי קאמר באם כוונתו בהא דהמפקיר כרמו היינו בזכה בו קודם הבאת שליש זה תימא, דאדרבה איפכא מסתברא דאם זכה קודם הבאת שליש כיון דבעת הבאת שליש שלו הוי ודאי חייב כמו שיתבאר לקמן ונראה כוונתו דהא דמבואר בתוספתא דהמחזיק בקרקע חייב בכל, היינו קודם הבאת שליש כיון דבעת הבאת שליש הי' של ישראל חייב: ולפ"ז הא דהחזיק בקמה דפטור היינו אפי' החזיק גם בקרקע מ"מ כיון שהשדה בקמותי' והביאה שליש פטור, ולפ"ז קשה טובא מה מותיב על ר"ח הא י"ל דגם בסיפא איירי שנתכוין לזכות גם בקרקע דבזה ודאי קנה התבואה גם לר"ח כדאמרינן להדי' בב"ב פ"ז, גבי הלוקח פשתן [ואפ"ה פטור כיון דכבר הביאה שליש], ואפשר דס"ל

להירושלמי בסיפא נמי בלא נתכוין לזכות בקרקע ואפ"ה פטור כיון שלא נתכוין לזכות רק בתבואה, הן אמת דיש לעיין דקודם הבאת שליש אפי' אם נימא דלא קנה קרקע רק התבואה מ"מ הא מבואר בדברי רבינו כאן דהזורע שדה הפקר חייב.

והיא בירושלמי פ"ק דמעשרות הלכה א' אף דהקרקע אינה שלו ולא קנה הקרקע וה"ה בהחזיק קודם הבאת שליש שכיון שקנה התבואה והרי היא שלו קודם הבאת שליש למה יפטור, עכ"פ למדנו שיש חילוק דין בהפקר וזכה בקרקע אחר הבאת שליש דלשינוייא קמא דר"ש חייב ולשינוייא בתרא דר"ש כל שהי' הפקר אחר הבאת שליש אף שזכה בקרקע פטור, והנה מדברי רבינו לעיל בסוף פ"ה מה' מ"ע נראה להדיא דאפי' הפקיר אחר הבאת שליש וזכה בעצמו אף שזכה בגוף הקרקע פטור, וזה דלא כשינוייא קמא וגם כשינוייא בתרא ל"ל דהא ס"ל דהזורע שדה הפקר חייב א"כ אם נימא דהחזיק בקרקע דחייב היינו קודם הבאת שליש א"כ אף שלא זכה בקרקע חייב, ולומר דרישא מיירי קודם הבאת שליש וסיפא אחר הבאת שליש דחוק מאד, ועיקר נראה שדין זה הוא פלוגתא דתנאי והכי מוכרח להדיא בירושלמי בפ"ק דמעשרות דאמרינן התם בשם ר"א הזורע שדה הפקר חייב במעשר ולר' יונה קאמר בזוכה בשדה ובגידולין הרי דלר"י הזוכה בשדה הפקר אע"פ שנתגדלו כבר הפירות חייב דאל"כ מה בין ר"י לר"א וא"כ תקשה לר"י ממתניתא דהמפקיר כרמו ובבוקר בצרו א"ו דס"ל לר"י דהוא פלוגתא דתנאי ברייתא דהמפקיר כרמו וירושלמי דקידושין שהביאו הר"ש] ורבינו פסק כסתמא דברייתא דידן: הי"ב עבר והפריש.

כתב הראב"ד ז"ל שא"ח אלא שאם הפריש הר"ז תרומה, ונ"ל ברור שאינו תרומה מדאורייתא כיון דמדינא פטור ולא מצינו דבר שמדינא פטור מן התרומה שאם יפריש שיהי' לו דין תרומה דאורייתא ול"ד למפריש שבלין דהנך סופן להתחייב אבל הכא כיון שאי אפשר שיבוא לידי חיוב ודאי אפי' אם הפריש אין זו תרומה וכן אם הפריש מהן על מ"א אינו תרומה דהו"ל מן הפטור על החיוב כן נ"ל פשוט, ומסתברא דדוקא בהפקיר אחר הבאת שליש אבל בהפקיר קודם הבאת שליש וכשהביאה שליש הי' הפקר אף אם עבר והפריש אינו תרומה, כמו בהקדש לקמן בה' מעשר, ודוקא שהפקיר אחר שליש וזכה קודם הקצירה דבזה בהקדש חייב דבהקדש לעולם לא מיפטר אלא אם הי' הקדש בעת הבאת שליש או בעת מירוח, אבל בלא"ה חייב, אבל בהפך לעולם פטור כדיליף בירושלמי פ"ק דמעשרות] מקרא, בזה אם עבר והפריש הרי זה תרומה מדרבנן, אבל אם בעת שליש הי' הפקר אין כאן שום תרומה, וכן אם הפקיר קודם הבאת שליש וזכה קודם שליש חייב מידי דהוי אזורע שדה הפקר ובזה חייב מד"ת, רק בהפקיר אחר שליש וזכה

קודם הקצירה הוי מדרבנן, והנה אני מסתפק בעבר והפריש דהרי זה תרומה ומשמע ה"ה למעשר, אם חייב ליתן לכהן עי' לעיל פ"א הי"ב בלוקח מן הנכרי וה"נ דכוותה מצי למימר אתינא מכח גברא מיהו בהקדש משמע דמחויב ליתן, אע"ג דשם מדאורייתא מ"מ אפשר דגם הכא מחויב כיון שכבר נתחייבו ביד ישראל מחויב ליתן בחנם, והנה נראה דדוקא בזכה הוא עצמו בקמה אבל אחר פטור, כעין שחילק רבינו לעיל סוף פ"ה מה' מ"ע וצ"ע גם בדין זה: הי"ג זית הניקף.

עיין לקמן פ"ה מש"כ: הי"ד בין טהורה בין טמאה. עיין לקמן פ"ה מש"כ: פ"ג ה"ז המפריש מקצת תרומה.

דין זה הוא משנה ברפ"ד דתרומות ונחלקו בפירושה שיטת רבינו דהמפריש מקצת תרומה אינה תרומה כלל אלא כיון דנקרא עליו שם תרומה אין לו להפריש כך מיני' ובי' והר"ש והראב"ד והרע"ב פרשו דהמפריש מקצת תרומה או מעשר שם תרומה עליו אלא שאסור לאכול מן המופרש דטבל וחולין מעורבין זה בזה, לכן אם הי' לו מאה סאין והפריש חמש סאין מעשר חמשים מהם טבל וחמשים חולין וכיון שנתערבו אסור להפריש מהן על מקום אחר אבל מיני' ובי' רשאי להפריש וכבר תמה על זה הרב מהרי"ט ז"ל ח"א סי' ח' י' כיון דקיי"ל אין בילה א"כ אמאי רשאי להפריש מיני' ובי' הא איכא למיחש שמא החמשה סאין שהוא מפריש עתה הם מחמשים שהן חולין וכבר הוקשה לי כן טרם רואי דבריו: והנלפע"ד בזה למש"כ בחי' לח"מ סי' ס"א בענין ברירה דאע"ג דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה היינו בדבר שאי אפשר לו לחול על דבר הבלתי מבורר כגון בכותב גט לאיזה שתצא בפתח תחילה דודאיאם לא יברר דבר כלל ויאמר שיכתוב גט לאחת משתי נשים לא מהני, וכן בתרומה באם לא יברר.

דבר ויאמר לאיזה שאפריש כמש"כ רבינו [בה' ח'] דבעינן שיהי' שירי' ניכרין, וכיון דצריך שיברר אלא דלמ"ד יש ברירה אף בדאורייתא מקרי מבורר ולמ"ד אין ברירה בדאורייתא לא מקרי מבורר ולא מהני כלל, אבל בדבר שמהני הקנין או הפעולה אף בדבר בלתי מבורר [אמרינן יש ברירה לכ"ע] כמש"כ התוס' במנחות דף ע"ח ד"ה לקדשו גבי האי דיקדשו ארבעים מתוך שמונים דקדשי ארבעים אפי' למ"ד לית לי' ברירה דיקדשו היאך שהם אלא דלדעת התוס' שם הקדש וחולין מעורבין זה בזה למ"ד אין ברירה] ולדעת רבינו ורש"י לא תלי כלל בברירה כיון דאפשר להקנין לחול על דבר בלתי מבורר ממילא דהקדש חל ויכול להתנות על שני דברים וכבר הארכתי בזה שם ולפ"ז ניחא הכא דנהי דבהאי דהלוקח יין לא אמרינן ברירה היינו כיון דצריך שיהי' שירי' ניכרים ועוד דהאי כיון שאמר שאני עתיד להפריש וכיון דמשקין מעורבין ואין אותו

המשקה שנברור בשעה זו המשקין שנברר בשעה אחרת דכל טפה וטפה מתערב תמיד דמי למ"ש הרמב"ן גבי שעה אחת קודם מיתתי דאין השעה מבורר אבל הכא בטבל נהי דבעינן שירי' ניכרין היינו שיהי' התרומה ניכר אבל הטבל במה שמעורב עם החולין ל"ל בה א"כ כיון שהדבר חל על דבר בלתי מבורר אם כן ממילא יכול להתנות על שני דברים כאחד היינו שאותו סאה שיפריש לא יהי' חולין וממילא הוא טבל ויכול לעשר מיני' ובי' והא דאין יכול לעשר על מקום אחר כבר ביארו בירושלמי הטעם דסתמא דמלתא לא נתכוין להוציא על מ"א אבל כשמפריש מני' ובי' אמרינן ברירה, ועוד דלהפריש על מ"א אסור מדרבנן ולא דמי להא דאמרינן אין בילה דהתם אינו ענין לברירה אבל הכא לד"ה יש ברירה כעין הא דאמרינן בית בביתי אני מוכר לך כן נ"ל ברור:

ודע דגרסינן בירושלמי דהמפריש שתי סאין תרומה ונמצא דא"ח רק סאה דס"ל לר"ל דסאה אחרת אינה תרומה כלל ויכול לעשותה תרומה אפי' על מקום אחר, ובירושלמי פריך אמאי יכול לעשותה תרומה הא איכא למיחש שיפריש מן הפטור על החיוב, הן אמת שדברי הירושלמי הללו צריכין ביאור דלכאורה קשה כיון שהפריש שתי סאין ועשאן בב"א תרומה הסאה האחרת ודאי אינה תרומה דהו"ל תרומה בטעות דסבר שהוא חייב שתי סאין ואפי' התרה אינו צריך א"כ קשה למאי דקיי"ל נדר שבטל מקצתו בטל כולו א"כ כל השתי סאין לא להוי תרומה דהא תרומה תלי בקדושת פה ומהני לי' התרה וממילא בזה דאינו צריך התרה אמרינן נדר שבטל מקצתו, וא"ל דלא אמרינן נדר שבטל מקצתו אלא ע"י התרת חכם הא ליתא דהא בנדרי זרוזין קיי"ל ביו"ד סי' רל"ב באם נדר לאחד לזרז ולשני לא מתכוין לזרז קיי"ל דנדר שבטל מקצתו בטל כולו וה"נ דכוותי':

והנה ראיתי להרב שעה"מ בה' נדרים שהביא בשם קול יעקב שנסתפק בנדר על שני בהמות ואחת מהן בעל מום מעיקרא או טמאה אי אמרינן נדר שבטל מקצתו או לא אמרינן אלא בנדר שחל ובטל ע"י פתח אבל בדבר שלא חל מעיקרו לא, והנה מש"כ בדבר שלא חל מעיקרא לא אמרינן נדר שבטל מקצתו לא נהירא כדמוכח מהא דנדרי זרוזין דאינו צריך התרה כלל ואפ"ה בטל גם הנדר השני, אלא דיש לעיין מהא דאמרינן בפ"ב דקידושין דנ"א ובמנחות בהשוחט תודה על שמנים חלות דפליגי חזקי' וכו' אי קדשו ארבעים מתוך שמנים או לא ופריך נימא דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו ות"ל דבלא"ה כיון דארבעים השניים לא קדשו כלל נימא דנדר שבטל מקצתו בטל כולו, ועוד תימא הא דתנן המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין ופירותיו מתוקנים ות"ל כיון דבטל הנדר גבי אידך בטל נמי גבי הא:

והנה לכאורה הי' נראה לחלק דדוקא בנדר דאינו חל רק על הגוף שאין בו שום קנין רק דעיקר הוא משום בל יחל אמרינן נדר שבטל מקצתו אבל בתרומה והקדש דהנך אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט והרי זה ככל הקנינים דלא אמרינן מתוך שנתבטל גבי האי יבטל גבי האי דבקני את וחמור ודשלב"ל קיי"ל דקנה מחצה] וה"נ גבי תרומה והקדש, תדע דהא מופלא הסמוך לאיש דאינו בגדר בל יחל כלל ואפ"ה הקדישו הקדש אלא משום דקנינו מהני, וה"נ אני מסתפק קצת בקדשים דהו"ל הקדש במחשבה אפשר דא"ע על בל יחל דברו רק בהקדיש בשפתיו מ"מ אפי' לכשת"ל דמהני י"ל דכל שמוסר בדיבורו מרשות הדיוט לרשות גבוה לא אמרינן נדר שבטל מקצתו, ולפ"ז במקדיש שני דברים אחת שלו ואחת אינה שלו לא אמרינן נדר שבטל מקצתו משום דאמירתו לגבוה ואינו ענין לבל יחל כלל דמנדיב לב ילפינן בהקדיש בלב מהני וכן תרומות ומעשרות קדש בלב ונהי דהקדש נמי עובר משום בל יחל מ"מ לא אמרינן בזה נדר שבטל מקצתו בטל כולו, וכן עיקר לפענ"ד דבהקדש ובתרומה לא אמרינן נדר שבטל לא מיבעי בתרומה דליתא בבל יחל כלל אלא אפי' בהקדש דאיתא בבל יחל מ"מ מאי דקדיש לא משום בל יחל לחוד קדיש תדע דהא עכו"ם נודרין נדרים ונדבות כישראל אע"ג דאינהו ליתא בבל יחל אלא דמנדיב לב ילפינן דנפקה מרשות הדיוט לרשות גבוה ולא אמרינן כלל נדר שהותר מקצתו ואכתי יש לעיין במש"כ הר"ן בתשו' סי' ע"ג כשנשבע לשלם קרן ורבית, והנה הר"ן כתב משום דממילא לא חל על הרבית [ומש"ה חל עכ"פ על הקרן] ואכתי קשה הא בנדרי זריזין [נימא בטלה כולה] ונראה בעיני דהיינו טעמא דהר"ן ז"ל משום דלא אמרינן נדר שבטל אלא במקום שהוא מציאות לחול ע"ז השבועה והנדר כהא דנדרי זרוזין, וכן בקונם פירות האלו על כולכם שהי' מציאות לחול על כולם הנדר אלא שהוא הי' מוטעה ולא התכוין לזה אבל היכא שאין מציאות לנדר לחול כגון בנשבע לבטל המצוה לא אמרינן נדר שבטל מקצתו כעין הא דאמרינן בפ"ק דזבחים דלאו מינה לא מחריב וכו' מ"מ עדיין צריכין אנו לומר.

כמש"כ מתחילה דאל"כ תקשה עדיין הא דשמונים חלות הא כל ארבעים הוי חזי אלא בירורן של הדבר כמש"כ דבמידי דהקדש כיון דהכל כקנין לא אמרינן מתוך כן נ"ל נכון: ואכתי יש לעיין בהא דכתב רבינו בפי' המשניות . בתרומות פ"א מ"ד דהמפריש ענבים תרומה על ענבים ויין לב"ה אינו תרומה אפי' על ענבים ואמאי נהי דענבים על יין אינו תרומה, על ענבים מיהו להוי תרומה ולא שייך בזה נדר שבטל מקצתו מטעם שכתבנו וגם לא שייך לומר ראשית ששירי' ניכרין כיון דמקצת שירי' נכרין כמו המרבה במעשרות כמו שיתבאר לקמן הל' ח', וראיתי לרבינו לקמן פ"ה הי"ח שהביא האי דינא

דתרם זיתים על שמן ויין על ענבים אין ספק שחזר בו ממש"כ בפי' המשניות שהרי לא הביא כלל דין זה דתרם על ענבים ועל יין ונ"ל דס"ל דתרומה מעורבין זה בזה וצ"ע: תו איכא לעיונא בהא דכתב רבינו לעיל ה"ה המתכוין לתרום אחד מס' ועלה בידו אחד מחמשים אינו תרומה כלל א"כ מינה בהאי דינא דירושלמי דנתבאר דנתכוין לתרום שנים לפי שסבור שצריך לתת שנים שהי'סבור שיש מאה סאה ונמצא שאינם אלא חמשים אמאי חדא הוי תרומה הא הו"ל טעות ומ"ל שסבור שיש בידו סאה ונמצאו שנים דאינו תרומה כלל או שטעה שחייב שני סאין ואע"ג דהאי דינא שהביא רבינו היא תוספתא הי"ל לדחות מהא דירושלמי: ונלפע"ד דס"ל לרבינו ז"ל דדין זה שכתבנו בשם הירושלמי בנתכוין לתרום שנים שכסבור שחייב שתים ונמצא שא"ח אלא אחת תלוי בפלוגתא דספ"ק דנדרים דלמאי דאמרינן דספק נדרים להחמיר ואפ"ה ספק נזירות להקל כדאמרינן בנדרים י"ט [לאוקומתא דרבא] משום דספיקו חמור מודאי [לא מעייל נפשי' לספיקא] ה"נ הו"ל טעות שהרי ספק טבל ותרומה מעורבין ונמצא שמפסיד וספיקו חמור מודאי] והו"ל טעות גם בעיקר הנדר.

ואכתי ק"ל בדין זה של הירושלמי דהמפריש שני סאין ונמצא שאינו חייב אלא א' דלמאי דס"ל לירושלמי דתרומה וטבל מעורבין למה לא יכול להפריש הסאה הזה תרומה בכל מקום שהוא, ול"ד למפריש מקצת תרומה דהתם הסאה זה שמפריש אפשר שהוא חולין ואפי' אם מפריש בכל מקום שהוא חולין מ"מ יהיו תרומה וחולין מעורבין משא"כ כאן וצ"ע בדין זה ובלא"ה דברי הירושלמי צריכים ביאר ובמ"א יתבאר: אמנם רבינו ז"ל יש לו שיטה אחרת בפי' משנה זו דס"ל דהמפריש מקצת תרומה אינה תרומה כלל וכן במעשר, לכן מדינא אינה תרומה כלל אלא אסור להפריש ממקום אחר עליו לפי שכבר נקרא עליו שם תרומה ומפריש מינה ובה ובאמת דברי רבינו תמוהים דבהדי' תנן בתוספתא דדמאי פ"ח הממעט במעשרות מעשרות מתוקנים ופירותיו מקולקלין וגם בירושלמי נראה כדברי הראב"ד והר"ש, וראיתי להרב מהרי"ט ז"ל שם שכתב לדעת הר"ש והראב"ד ז"ל דהמפריש מקצת תרומה לאו תרומה גמורה היא עד שיחזיר ויפריש כשיעור] ולפענ"ד אינו כן דא"כ הא דתניא בתוספתא דהממעט במעשרות מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלים היכי דמי אי קודם שהפריש מהמותר גם המעשר מקולקל, שא"י לאכול ואם אחר שתרם השאר גם הפירות מתוקנים, גם מה שהקשה ע"ד רבינו דיכול להפריש ממקצת שהפריש מה בין זה לנתכוון לתרום אחד מנ' ועלה בידו אחד משש‌ים דהכל תרומה, נראה דל"ק כלל דהתם נתכוון לתרום ויהא הכל תרומה על הכל וכבר נפטר כל הכרי וכיון דתרומה אין לה שיעור נפטר מדאורייתא, אבל הכא לא נתכוון

לפטור את הכל ולא נתכוון שיהי' הכל תרומה עד שיפריש על הכל אלא דמ"מ צריך להפריש ממקום: אחר ודו"ק: ה"ח האומר תרומת כרי זה בתוכו, משנה בפ"ג.
דתרומות דר"ש ס"ל קרא שם ואנן קיי"ל כרבנן, ואמרינן בפ"ג דעירובין דטעמא דר"ש דמיקרי שירי' ניכרים כיון דאמר בתוכו משמע דמאמצעיתו ורבנן חולקין על זה ויש לברר באומר תרומה בצפונו היינו מקצת משורה הצפונית תרומה ולא בירר בדבריו איזהו אם זה מקרי שירי' ניכרין דאיכא למימר דרבנן לא פליגי אלא באמר בתוכו, דבתוכו לא משמע כולו האי קפידא, והנה בירושלמי נחלקו ר"ל ור"י באומר תרומה באחת משני כריים דלר"י קדשו מדומעין ולר"ל לא קדשו מדומעין ונראה ודאי דר"י ס"ל ג"כ דבעינן שירי' ניכרין אלא דמקרי מש"ה שירי' ניכרין כיון דנכרין במקצתו ור"ל פליג על זה והנה בדברי רבינו לא נזכר גילוי דעת בדין זה כלל: והנה אין להקשות מהא דהמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים ופירותיו מתוקנים כיון דמעשרות מקולקלים דטבל ותרומה מעורבין למה מהני [הא לא הוי שירי' ניכרין] י"ל דלא בעינן ראשית אלא בתרומה ולא במעשר כמ"ש הר"ש ז"ל, ולפ"ז ניחא הא דתנן בפ' בתרא דדמאי דהיו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשרות זו בזו דקרא שם על הראשונה והרי לא הוברר עדיין איזה תאנים שבכלכלה שני' דהא ע"כ מיירי התם שיש מותרות תאנים יותר משיעור המעשר אלא דבמעשר לא בעינן שירי' ניכרים, ובזה מדוקדקים דברי רבינו בפ"ז מה' מעשר הי"א שהביא דין זה דכלכלה של טבל וביאר דהיינו שנטלה תרומתן ובתויו"ט לא כתב בזה דבר הגון: ולפענ"ד אפ"ל מה"ט דכתיבנא, הן אמת שצריך להתיישב מאי טעמא פסק רבינו כר"ל לגבי ר"י ואפשר דכיון דמשמע בש"ס דילן הכי דבעינן שירי' ניכרין אע"ג דלמש"כ גם ר"י מודה אלא ס"ל דמיקרי שירי' ניכרין ועיין ישועת ישראל סי' ס"א סק"ג]: ואכתי יש לעיין בהא דקדשו מדומע הא מדאורייתא חד בתרי בטל וכיון דנתבטל אינו דין שלא יהי' חל וצ"ל דלא קיי"ל כק"ו דר"א [בנדרים דאם מפיר נדרים שכבר חלו ק"ו וכו'] אבל לר"א אה"נ דלא קדשי מדומע ועיין במרדכי שציידד באמת בזה, ולמש"כ במ"א דבלח בלח וודאי אמרינן דלא חל א"כ י"ל דודאי לא הוי תרומה ואינו מדומע כלל ודו"ק.
אמת שמש"כ הר"ש דבמעשר לא בעינן קביעת מקום צ"ע קצת עי' בפ"ה דדמאי משנה א' וב' אלא דכ"כ שגם דברי רבינו מוכרחין לומר כן ודו"ק: הן אמת כי בריטב"א פ"ב דב"מ ובמכות פ"ג מצאתי שכתב דגם במעשרות בעינן קביעת מקום וע' בכ"מ פ"ד הט"ו מה' מע"ש בשם הרי"ק ונראה דדוקא המעות א"צ לקביעת מקום כיון שהמעשר כבר נתקדש אבל לא המעשר בעצמו ומש"כ בת' מהרי"ט ח"א סי' כ"ה אינו נכון ומ"מ דעת הר"ש

דא"צ ק"מ צ"ע, עוד דבר פלא ראיתי להמהרי"ט בסי' פ"ה דאנן לא קיי"ל כראב"ג בגיטין ותימה דהרי רבינו בהט"ו פוסק בפי' כראב"ג וסוגי' דהזהב מסייע לי' כמש"כ הרא"ש דהוא מטעם שליחות [ועיין לקמן ה"כ]: שם הנה מבואר דעת רבינו לפסוק דבעינן שירי' ניכרין ואפי' בתוכו לא מהני, והנה לקמן בפי"ג הט"ו ט"ז מה' תרומות מבואר דבאומר א' בצפונו חצי רביעית מדומע וכן באמר אחת משני כריין אע"ג דלדידן אין ברירה וע"כ צ"ל דאין ברירה דאל"כ למה תהא מדומע וע"כ צ"ל דאין ברירה א"כ הא בעינן שירי' ניכרין וע"כ צ"ל כיון דמקצת ניכר ל"ל בה ואע"ג דבאומר אחת משתי כריין לא הוי היכר כלל ע"כ צ"ל כיון דסתם עכ"פ שאחת מהן תרומה על חברתה ואינו רשאי ליקח מחצה מזו תו מקרי שירי' ניכרין, והאמת שבזה מיושב קושית התוס' בעירובין ל"ז על רש"י גבי שני רמונים, ולפ"ז ניחא שהשמיט רבינו הא דתרם זיתים על שמן והרע"ב לא דק דנמשך אחר פי' המשניות לרבינו ואין ספק דרבינו חזר בו כאן, ועיין ירושלמי ר"פ המפריש ומש"כ רבינו לקמן בפ"ז מהל' מעשרות גבי מעשרות שתי כלכלות כל אחת קבוע בחברתה צ"ל כמש"כ הר"ש דבמעשרות לא בעינן שירי' ניכרין ועפ"ז תדע שלא צדקו דברי התויו"ט בפ"ו מ"ו דדמאי שגמגם ע"ד רבינו דשם שכתב נטלה תרומתן, ולפמ"ש ניחא דלגבי תרומה הא בעינן שירי' ניכרין ובזה ל"ה שירי' ניכרין, ועדיין קשה בדברי רבינו כיון דע"כ מיירי דלא אמר (דיחול רק] לאחר שיפריש דא"כ תקשה דקאמר שם בפ"ז הי"א שכבר נפטרה (והרי לא תפטר רק לאחר שיפריש] ועוד דא"כ גם בתרומה [שייך האי דינא דאז יהי' שירי' ניכרין] א"כהדר הו"ל ברירה ול"ל דס"ל לרבינו דתרומה בזה"ז דרבנן דכבר הוכחתי בפ"א דגם בתרומה בזה"ז לא אמרינן ברירה רק בדמאי וא"כ הדק"ל וצ"ל דאיירי באומר שכשיפריש יהי' למפרע לכן לא מצי לחזור, והא דלא אמרינן מדומע מחמת תרומת מעשר דאפשר דאין ברירה היינו כשחל על דבר שאינו מבורר אינו ענין לברירה כמש"כ לעיל, והא דאין רשאין לעשות בטבל טבול למעשר כבר דקדק רבינו לאוכלו ואסור משום תרומת מעשר והא דבתרומה מדומע דלא אמר מה שאפריש ולפ"ז דברי רבינו לקמן ה' מעשר קצרים:

הי"ג עיין במל"מ שהביא דברי ירושלמי פ"ק דחלה דהא דפטור מת"ג היינו בהפריש אחר מירוח אבל קודם מירוח חייב ורצה לצדד כן בדעת רבינו ותמיהני שהרי מפורש בדברי רבינו להיפך שכתב דאם הפריש תרומת מעשר שבלים כותש ונותן התבן עם הזרע לפי שגרם להפסידו והרי לא הפסיד כלל (דהרי אחר המירוח יתחייב] לכן צ"ע, עוד מבואר בירושלמי באם הפריש ממ"א עליו לא בדא ותמה המל"מ על רבינו שלא ביאר זה, ונ"ל לפענ"ד דס"ל לרבינו דעיקר כוונת ירושלמי דאסור להפריש ממ"א עליו שלא מן המוקף

אע"ג דתרומת מעשר ניטל שלא מן המוקף שאני הכא כיון דתרומת מעשר פוטרתו מת"ג דין תרומה עליו [דאינה ניטלת אלא מן המוקף], עוד נ"ל והוא עיקר דכוונת ירושלמי דאסור להפריש ממ"א היינו מתבואה ממורחת דאין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמר מלאכתו ועיקר הכוונה דאע"ג דקיי"ן דשמו טובלו ולרש"י לוקה א"כ ס"ד דהוי כדבר שנגמ"ל קמ"ל דלא ולזה לא הוצרך רבינו לכתוב כיון דס"ל דאינו טבל אלא מדרבנן עי' מל"מ פ"ג הי"ט דמעשרות, כ"ז דרך פלפול: ונראה דרבינו מפרש דהא דאסור להפריש ממ"א עליו היינו ת"ג והיינו [דאפי' לירושלמי] אינו חייב אף במפריש קודם מירוח אלא מדרבנן לכן הוי לי' מחיוב על הפטור לכן אין להפריש ממקום אחר עליו] וכיון דס"ל לרבינו דפטור לגמרי [ולא שני לי' בין קודם מירוח לאחר מירוח] לא הוצרך להביאו כן נראה לי נכון ביישוב דברי רבינו: והנה לדעת הסוברים [עיין לקמן פרק ב' הלכה ב' ממעשרות] דקונה קודם מירוח פטור ולאחר מירוח חייב א"כ הא דפטור מת"ג קרא למה לי תיפק לי' דהוי לי' כמו קונה [דלא קרינן בי' תבואת זרעך] ונהי דלענין מעשר וודאי ל"ש לוקח דהא לוקח כהאי חייבי' רחמנא אבל לענין ת"ג קשה קרא למה לי ולדעת רבינו והתוס' (דקונה קודם מירוח חייב דצריך קרא לפוטרו] ניחא, וא"ל דאם כן אכתי אחר מירוח דאיכא קרא והי' הא"מ לפוטרו מקרא ל"ל ת"ל דהוי לי' כקונה לשיטת רבינו למש"כ רבינו דדוקא במרחן למכור ניחא ועיין מש"כ לקמן בהל' מעשר]: הי"ז וראה שמשתברין, עי' יו"ד סי' של"א סעיף כ"ה דבזה"ז דלאיבוד אזיל תרומתו תרומה, ותמהני הא הוי אינו ברשותו ומדאורייתא ל"מ להקדיש מה לי האידנא ומה לי קודם תדע דהא גזלה א"י להקדיש, אטו התורם שאינו שלו, בזה"ז מהני, ולכאורה הי' נראה דדעת המחבר בש"ע כיון דתרומה הוי קדושת הגוף מהני אף באינו ברשותו, אמת כי כן דעת הקצה"ח אבל לא נהירא לי לכן דברי הש"ע צ"ע: ה"כ תרומת מעשר ניטל שלא מן המוקף והר"א חולק, והנה הרי"ק הקשה מחולין דף ז' דאמרינן שם לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וקושיא זו איני מכיר דהתם בת"ג איירי וזה מבואר אלא דנמשך הרי"ק אחר דברי התוס' בכורות נ"ט וליתא דהתם פי' [בחולין שם] דאיירי בדמאי דליכא תרומה וע"כ בתרומת מעשר אבל לרבינו והראב"ד [דבח"ל ירק אף בודאי פטור] אתיא כפשוטו בודאי וזה מבואר בדברי הר"א לעיל פ"א מה' תרומות, עוד הקשה הרי"ק מהא דפרק הזהב דאמרינן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי לעשותו תרומת מעשר ונ"ל דלק"מ לפ"מ שהקשה הרא"ש עיין ש"מ שם] האיך יכול הלוי לעשות תרומה הא יכול לחזור בו ותירץ דהו"ל כנתינת רשות א"כ כיון דאין תורם אלא מרשות ישראל הדר הו"ל כשליחו של ישראל וישראל מותר לתרום תרומת מעשר שלא

מן המוקף כמבואר בדברי הראב"ד וזה נראה נכון: הכ"ג כשמפרישין, עי' רש"י ביצה י"ג שכתב דמעשר ראשון שהקדימו בשבלים דחייב משום מלאתך ודמעך לא תאחר אבל בשבת דקכ"ז כתב כיון דהוא קודם מירוח אין בו משום לא תאחר ובאמת בירושלמי פ"ד דתרומות הוא איבעי' דלא איפשטא אי בשבילם איכא נמי איסור דאורייתא וצ"ע על רש"י שסתר דבריו גם מה דאפשטא לי' מה דאיבעי' בירושלמי ורבינו השמיט להאי איבעי' כיון דס"ל דאינו לוקה א"כ אין נ"מ כ"כ: פ"ד ה"א עושה אדם שליח, הרב מל"מ הביא בשם הסמ"ג עשין קל"ד דיכול אדם לעשות שליח להפריש לו מתבואתו שיהי' לו עד עולם דאי בעי יהיב לי' הקרקע לפירותיו ואע"ג דלא מצי להפריש האידנא, והאמת שהתוס' בנזיר דף י"ב חולקין בהדיא על סברא זו שהרי כתבו דיכול אדם לעשות שליח להפריש בעודו קמח כיון דיכול להביא עיסה מגולגלת ות"ל דיכול לעשות שליח כיון דיכול להקנות קמחו א"ו כיון דאין יכול להפריש תרומה מה בכך דיכול ליתן הקמח או למוכרו הא עיקר השליחות על הפרשה [וזאת אי אפשר לו כעת]: וקצת יש להוכיח [כשיטת התוס'] מר"פ האיש מקדש דבעי למילף שליחות מתרומה ות"ל דהתם בידו להקנות, ומיהו לדעת הסוברים דלקוח אחר מרוח פטור א"כ י"ל דלא הוי בידו] דבדאורייתא אינו חייב בלקוח משא"כ בקרקע ומ"מ מדברי התוס' מוכח שחולקים: והנה דעת התוס' דבידו ג"כ לא מהני אבל בס' התרומה מבואר דמהני כיון דבידו, ללוש ואפי' אם לא קנה קמח כיון דבידו לקנות וע"ש שכתב דיכול לעשות שליח על כמה ימים שיקנה, וזה סותר לדברי תוס' שכתבנו דבידו לא מהני רק כיון דיכול להביא עיסה מגולגלת, ולכאורה נראה דהאומר עיסה זו תהי' תרומה או חלה על הפירות שיקנה דלא מהני ואפשר דס"ל דהוי כמינו מצוי בשוק עיין בחו"מ סי' ר"ו, ומ"מ צ"ע דהא דעת הרבה פוסקים דאינה אלא לענין מי שפרע ואפשר כיון דחלה בזה"ז דרבנן גם זה מהני, ולדינא צ"ע בזה.

ובש"ע יו"ד סי' שכ"ח לא נזכר מזה כלל רק בעודו קמח, ומ"מ למדנו שרבינו חולק על ר"ת וס"ל דבידו מהני גם לענין דלא מצי עביד השתא עי"ש בס' התרומה שהביא כן בשם הר"י הזקן דלא כדעת ר"ת ז"ל, ומה שהוכיחו התוס' שם מהא דיבמות נ"ב שמבואר שם דלא מצי לעשות שליח לגרש יבמתו אע"פ דבידו לבוא עלי' בע"כ לפ"מ שכתבו הפוסקים דביאת יבמה צריך עדים י"ל דמקרי אינו בידו דמי יימר דמזדקקי לי', מיהו מ"ש הסמ"ג בעוד לא בא לעולם ואפי' על כמה שנים זה צ"ע: ויש להסתפק אם שליח עושה שליח בתרומה והנה בס' התרומה וסמ"ג כתבו דעיסת שותפין אין אחד יכול לעשות שליח בלא ריצוי שניהם אע"ג דשותפין מצי לתרום משמע קצת דלא מהני

שליח דשליח אכן מהא דאמרינן ביבמות פ"ו דנשואה נותנת רשות לתרום יש להוכיח קצת להיפך ויש לדחות דנשואה לאו משום שליחות, וגם בדברי סה"ת יש לדחות דהתם דלמא מקפיד כעין הא דגטין [גבי אשה עושה שליח לקבל מיד שליח בעלה] אבל באינו מקפיד י"ל דשרי, גם משום חשש מילי י"ל דהו"ל כמעשה כעין הא דפ"ק דתמורה לא תתני מימר בדיבורו קעביד מעשה שעושה מטבל תרומה ועיין בתשו' מהרי"ט ז"ל ח"א סי' ק"ך ולדינא נ"ל דיכול לעשות שליח: ה"ב התורם משלו, דין זה איבעי' דלא איפשטא בנדרים דל"ה וטעמו של רבינו דאיבעי' דלא איפשטא בש"ס דילן ואיפשטא בירושלמי פסק רבינו כירושלמי וכאן איפשטא בירושלמי דאמרינן התם [בנדרים וע"ש במרה"פ] התורם פירותיו של חבירו שלא מדעתו וכו' הרי להדיא דתורם שלא מדעתו וזה ברור: והנה יש לעיין בקטן שהוא מופלא הסמוך לאיש אי מצי לתרום על של חבירו והנה בירושלמי תרומות פ"ק קאמר אתי הא דתניא דלא כר"י דתניא הרי שהי' קטן תורם כלומר דלר"י יכול לתרום תרומה של אביו אלמא דמצי לעשות שליח וכן משמע מדברי רבינו אכן בירושלמי פי"ג ה"ב דיבמות גרסינן כותי וכו' מהו שיעשה שליח, ונראה פשוט דגירסא דכותי משובשת ועיקר הגירסא כמו בירושלמי בתרומות פ"ק דקאי על מופלא הסמוך לאיש [וכן הגירסא בפ"מ] אע"פ שראיתי להגאון ריי"ט אלגזי שכתב דעיקר הגירסא כותי שגגה גדולה יצאה מלפני הריי"ט דא"כ מה קאמר התם פשיטא שהוא מביא הא עכו"ם לאו מטמא בזיבה וצרעת, וא"י לידור כלל חטאת מצורע וקרבנות זב וזה פשוט.

אלא עיקר הגירסא כמו בתרומות, קטן, ומשמע ביבמות אף למ"ד דמביא מ"מ אין יכול להיות שליח וכן בתרומה ואפי' לגירסא. דתרומות דאינו פוטר טבלו מ"מ משמע דמדמה לקרבנות אע"ג דבר נדר הוא אינו נעשה שליח וא"כ דברי הירושלמי סותרין, ועיקר הדבר יש ללמוד מהא דפ' התקבל דגרסינן התם פלוגתא אי זוכין לאחרים ע"ש גבי חילול, ועיקר הדברים דהנה בפדיון מעשר שני אם פודה במעותיו יכול לפדות אפי' לצורך בעל פירות אבל אם פודה במעותיו של בעל הפירות אם אומר שיפדה לצורכו הו"ל כשליח ממש עי' לק' פ"ה ה"ח ממעשר שני והתם גבי מערימין צריכין שיפדו לצורך עצמן רק כיון דהו"ל כעין הערמה כיון דידוע דהפירות יחזרו לבעל הפירות הר"ז כפודה לצורך בעל פירות והו"ל מטעם שליחות ואפי' מופלא סמוך לאיש מהני אבל למ"ד דיכול לזכות לאחרים דכל היכי דאיתי' בנפשי' מהני א"כ ל"ק כלל סתירת הירושלמי, ולפ"ז [לפי מה דמחלק שם בש"ס בין דבר שיש לו עיקר, מדאורייתא או לא] לדידן בחלה וודאי יכול לעשות שליח בחלת ח"ל כעין מעשר ירק אבל בתרומת הארץ אף בזה"ז א"י לעשות

שליח, והנה לרשב"א בתורם משלו על של חבירו אין צריך שליחות ובזה אין ראי' לקטן כלל, רק דלרמב"ן נראה דמהני מטעם שליחות, א"כ י"ל דקטן אסור וכ"כ התוס' קידושין דף נ"ו ד"ה מתקיף גבי צנועים דהוא מטעם שליחות, אבל לרשב"א ז"ל י"ל שפיר דמהני, וראיתי להקצוה"ח בסי' רמ"ג סק"ט שהשיג על התרה"ד גבי משרתת המפרשת חלה בלי רשות בעה"ב] ואני אומר דאע"ג דלתוס' ורשב"א נדרים לא מהני זכי', לרמב"ן ור"ן גבי השומע את קולי וכן לדעת התוס' בהא דצנועים מהני מטעם שליחות א"כ יש לסמוך בחלת ח"ל וכן נראה עיקר בפרט לפי מה שיתבאר בה' בכורים ודאי אף תוס' ורשב"א מודים דאם באה ונתרצית למפרע נעשה תרומה: וראיתי להגאון רי"ט אלגאזי שהקשה מערכין כ"א גבי צריך דעת וכן פי' רבינו ול"נ דהא דצריך התם דעת לא משום זכי' אלא דצריך שיתכוונו לשם מצוה, ואפי' בקדשים דא"צ כונה מתעסק ל"מ ובזה ודאי לא שייך זכי', ואם עשה שליח כיון דידע מהני והרי הוא כמפריש מעתה, ויש לי לה"ר דאי נימא דעיקר הטעם משום זכי' ואפשר דניחא לי' כמש"כ בתוס' הרא"ש [הובא בריי"ט אלגאזי שם] א"כ תימא גדולה בהא דקאמר הכל צריך דעת בעלים חוץ ממח"כ שהרי מביא קרבן על קטנים התם בקטנים ודאי זכות גמור.

דאי אפשר להם להביא ומה ראי' לגדולים וזה ראי' גמורה דאינו מצד זכי', ולדעת הרא"ש אפשר לדחות דלקטנים לא מהני זכי' מדאורייתא אבל לרוב פוסקים דמהני זכי' צ"ל כמש"כ ואין זה ענין לזכי', וכן לעולא שם בעירובין דעיקר תולה בהפרשה, ואין להקשות מהא דבהמה שנמצאה ממגדל עדר דהקשו תוס' הא צריך דעת דתרצו משום דזכות ולמש"כ בדעת רבינו לא מהני זכות [רק צריך דעת ממש] ז"א דא"כ תיקשי לעולא [דבעי דעת בשעת כפרה] מהא דגר שמת וכן מיורש ואפי' את"ל דיורש מקרי בעלים אכתי תקשי מגר, וכן הא דבעי אי כהנים שלוחי דידן ת"ל דאי שלוחי דידן קשה מגר שמת שמביאין קרבנו א"ו דליתא דעיקר צריך דעת בעלים רק שיצא י"ח, אבל מ"מ בעולה ושלמים כשר מ"ד השוחט שלא לשם בעלים כדאיתא בריש זבחים דבזה ודאי ל"ש שלוחא דידן דשינה בשליחות וה"נ בזה אין מקום לקושית הפמ"א מגוים דנודרים נדרים ונדבות כישראל והא אין שליחות לעכו"ם דז"א כיון דהקרבן כשר בלי שליחות וא"א בענין אחר ודאי נפק י"ח וא"כ ניחא הא דבהמה שנמצאת וגם מה שהקשה הרי"ט אלגאזי מהא דנכרי מצי להפריש בשביל ישראל: והנה לדעת הרשב"א דהתורם משלו על של חבירו לאו מצד.

שליחות הוא א"כ נראה דודאי מופלא סמוך לאיש מצי להפריש ולא דמי להא איבעי' דירושלמי דהתם תורם משל בעל כרי על של בעל כרי ואפי' לתוס' י"ל דבזה מודה

דא"צ שליחות כמו בתן מנה אלא שהרב רי"ט אלגאזי ז"ל נמשך אחר מש"כ דצריך דעת מטעם שליחות וכבר נתבאר שאינו כן ואם כן ניחא בפשיטות כן נראה לי: והנה רבינו ז"ל לא הביא כלל דין קטן אי יכול לתרום על של אחרים] וכ"כ דבחלת חו"ל מותר ובחלת ארץ משל בעל כרי ודאי ליתא אבל משל עצמם תלי בפלוגתא, והנה רבינו פסק אפוטרופסין תורמין, ולרשב"א ז"ל צ"ל מטעם הפקר ב"ד ולרמב"ן אפשר דמהני מדינא, ולפ"ד הרשב"א ק"ק פדיון מע"ש מאי איכא למימר דבזה ל"ש הפקר למ"ד ממון גבוה ואפי' אם תמצא לומר דהפקירו בעודו טבל מ"מ נטע רבעי מאי איכא למימר ואפשר דהו"ל כהפקירו ועודו סמדר ואכמ"ל: ה"ג התורם שלא ברשות, הכל תמהו על רבינו כיון דפסק כאביי אמאי לא מוקי בשווי' שליח, ומה שתירץ הש"ך בחו"מ סי' ר"ס דס"ל לרבינו לחלק בין היכי דהוי ידעינן משא"כ באבדה אנן סהדי דאי הוי ידע לא הוי מיואש צ"ע דאכתי אינו מיושב דברי הטור בהא דמרי בר איסק לכן נראה דרבינו ז"ל והטור סמכו על דברי ירושלמי פ"ק דתרומות דגרסינן התם דמכאן ולהבא נעשה תרומה וכן קטן שתרם ומצאו אביו ואימן ע"י מכאן ולהבא נעשה תרומה וע"כ לא משום זכי' ושליחות דאין קטן נעשה שליח אלא דאדם יודע דאין שליחות לקטן וכיון דתרומה ניטלת במחשבה הו"ל כתורם הוא בעצמו ולפ"ז ניחא [דתרומה חלה רא ועכשיוא"כ אין כאן ענין ליאוש של"מ] והא דפריך הש"ס אע"ג דלא דמי דהתם ע"כ למפרע נעשה יאוש דמכאן ולהבא הו"ל יאוש שלא מדעת נראה דרבא לטעמי' דבריש התקבל קאמר רבא בהא דקטנה שעשתה שליח לקבלה אם הגיע הגט לידה מגורשת אע"ג דאין קטנה עושה שליח משום דגמר בלבו לגרשה אנן סהדי דאלו הי' ידע הוי שוי' שליח להולכה ולא אמרינן חזקה דאדם יודע א"כ שפיר פריך והיינו דאמרינן תרגמי' רבא אליבא דאביי דרבא איהו דקא משני אבל אנן דקיי"ל גבי גט דמהני משום חזקה דאדם יודע שאין מעשה קטנה כלום והרי זה כעושה שליח מחדש, ה"נ בתרומה מהני דאדם יודע וא"כ נעשה מכאן ולהבא תרומה וזה נ"ל ברור בישוב דברי רבינו והטור, ולפ"ז אף בתורם משל חבירו על עצמו אפשר דמהני דאדם יודע שאין תורם בלא שליחות והו"ל כתורם מחדש כן נ"ל נכון בישוב דברי רבינו, והמל"מ הביא בסתם דברי ירושלמי ולא הרגיש כי מש"ס דילן לכאורה מוכרח דלא כשי' ירושלמי, ולכל זה עוררני חכם אחד: ה"ז ואם נתכוין להוסיף.

דעת רבינו דהא דפיחת עשרה היינו שנתכוין למדת בינונית ועלה בידו יותר אבל אם נתכוין לתרום אחד מארבעים יותר ממדה בינונית אין תרומתו תרומה, אבל לדעת התוס' [קידושין מ"א: ד"ה פיחת] נראה להדי' להיפך דאם נתכוין לתרום אחד מארבעים מהני והיינו הא דתנן פיחת עשרה, ובאמת יש לעיין ע"ד רבינו כיון שנתכוין לתרום

בבינונית ועלה בידו יותר הא הו"ל תרומה בטעות כדלעיל בפ"ג ה' ה' מה' תרומות גבי דידי', דאפשר דוקא בעה"ב מקפיד אבל לא שליח ומ"מ תמוה לי טובא במה שנראה מדברי רבינו דאם נתכוין להוסיף על מדה בינונית אין תרומתו תרומה והא דפיחת היינו בלא נתכוין דבהדי' מוכח איפכא בשלהי בכורות וצע"ג: הט"ו תרומת נכרים, פסק רבינו כר"ש והטעם שכתבו אחרונים משום דקיי"ל מירוח נכרי פוטר אין עולה יפה לפמש"כ לקמן ה' מעשר דלוקח אחר מירוח כל שלא מירח ע"ד למכור אע"ג שאח"כ מכרו חייב מדאורייתא, א"כ משכחת תבואת נכרי שיתחייב מדאורייתא הקונה טבל ממורח לכ"נ שסמך רבינו על הא דרשה דתמורה דף ג' דילפינן מיעוט מבני ישראל דאין הנכרים בתרומה: פ"ה ה"ח אין תורמין מן הטמא על הטהור, מבואר מדברי רבינו בפיה"מ דקודם שהגיע לעונת המעשרות אין תרומתו תרומה ולמד רבינו כן מהא דפסחים דף ל"ג דאמרינן המפריש תרומת חמץ אין קדוש משום דלא חזי לאכילה אפי' לריה"ג דס"ל חמץ מותר בהנאה ופריך מה"ט על הטהור ואמאי תרומתו תרומה ומשני דהיתה לו שעת הכושר וס"ל לרבינו דהיינו הגיע לעונת המעשרות גם הרע"ב נמשך אחריו ותמיהני דהא חלה ותרומה כי הדדי נינהו וכמש"כ רבינו בפ"ד הי"ד מה' ביכורים] א"כ אטו מי נימא דחלה נמי אין תורמין בהיתה טמא כיון דל"ח לאכילה הא ודאי ליתא **(דהא בהדי' תנן בחלה פ"ג מ"ב נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה ועיין בנדה דף ו' אלמא דיכול להפריש אף בלא היתה לו שעת הכושר דמפריש חלתו קמח אינה חלה. המגיה.

)** וא"ל דוקא מן הטמא על הטהור צריך שעת הכושר ליתא דהא אפי' מחמץ על חמץ אינו קדוש כמבואר שם בפסחים וא"ל דוקא בלא חזי הטבל כמו התם בחמץ ז"א דהא מבואר בירושלמי פסחים פ"ב ה"ג דאף דיש היתר לשירים לא מהני ועיין בצל"ח פסחים שם דאשתמיט לי' דברי הירושלמי הללו, ועוד תימא דאפי' את"ל דשאני חלה מ"מ מוכח להדיא דגם בתרומה שנטמאה בעודה בשבלים חייבת בתרומה ויכול להפריש, חדא מהא דהלוקח יין מבין הכותים ואע"ג דכותים טמאים נינהו כדאמרינן בנדה ומסתמא נטמא בעוד שלא נגמר מלאכתו דיין, ועוד תימא גדולה דהא דתניא בתוספתא דחלה דפירות שלא נגמר מלאכתן שנטמאו בספק יעשו בטומאה ומה יעשה בתרומתן ואין לומר שאינו מחויב להפריש כלל מפירות שנטמאו זה ודאי פלא גדול ועוד דא"כ הא דתנן בדמאי דפירות כותי טבל ודאי הא מסתמא נטמאו ומה יעשה בהן ודוחק לומר דמסתמא לא הוכשרו ובאמת שדין זה תימא גדולה אלא ודאי דדוקא בנפסל במחובר

וזה לא שייך בטומאה דאין מקבל טומאה במחובר אבל בנטמא בתלוש כיון דבדיעבד מהני במחובר כמש"כ רבינו לקמן בה"ט] מקרי שעת הכושר.
ואע"ג דבחלה לא מהני אפי' בדיעבד כדאמרינן בירושלמי דקודם גלגול הו"ל כפירות שלא הביאו שליש דל"מ מ"מ י"ל דילפינן מתרומה ובלא"ה לרנב"י דרק באחמיץ במחובר ל"מ, בכל טומאה מהני מגזירת הכתוב כדאמרינן התם בפסחים ואין ספק דרבינו חזר בו בחבורו לכן לא הביא כלל בחבורו הגדול דין זה, ודברי הרע"ב שנמשך אחר פי' המשניות אינם נכונים כלל, שוב ראיתי להגאון מו"ה עקיבא איגר ז"ל שתמה ג"כ ע"ד רבינו במש"כ לא הגיע לעונת המעשרות אלא שלא הביא שום ראי' לדבריו וכבר נתבאר בראיות גמורות, והנה פירות האסורות באכילה תלי' בפלוגתא דרב נב"י ור"ה ברי' דר"י בפסחים אי מהני או לא, ויש לעיין באוסר פירותיו האיך מצי להפריש והנה מבואר בירושלמי פ"ק דתרומות דיכול להפריש משל הקדש ויש לעיין כיון דלא חזי לאכילה וכתיב תתן לו מיהו התם אית לי' שעת הכושר, ומזה מוכח דלא כרנב"י, וי"ל דרנב"י ס"ל נמי הפרש דלא היתה לו שעת הכושר אלא דיליף מהא דתתן לו, ולפ"ז מותר להפריש מפירות האסורין באכילה, **(לא יכולתי להבין דהרי אדרבה רנב"י מחלק בין היתה לו שעת הכושר כמבואר שם בפסחים ל"ג.
המגיה.
)** והנה אין להקשות מהא דכהנים ולויים נהנים לי בנדרים דהתם לא חל אחפץ כ"א אגברא ומה"ט הו"ל כהפקר אבל באומר פירות אלו י"ל דלא מהני אלא דכ"כ דעיקר תלוי בהי' שעת הכושר ודו"ק: שם בד"א שלא ידע. המל"מ בפט"ו מה' מכ"א תמה ע"ד התוס' הא האומר מותר שוגג הוא, ולענ"ד ליישב דהא בירושלמי בפ"ב ה"ג דתרומות הקשה דיהי' תרומה בטעות כיון דאילו הוי ידע דאסור לא הי' תורם ותרצו דמעיקרא לכך נתכוין שיהי' תרומה אף שנטמא כדי שלא יהא אוכל טבל והיינו דחיישינן שמא נטמא ואינו יודע ויהא טבל דהו"ל תרומה בטעות לכן הו"ל תרומה ולפ"ז ניחא דאומר מותר לא הוי תרומתו תרומה דבזה כיון דלא אסיק אדעתי' כלל, בשלמא כשיודע שאסור לתרום [רק נעלמה ממנו טומאה ניחא לי' שאפי' אם יתודע לו אח"כ שלא נבטל הפרשתו אבל ביודע ויכול לתרום ל"ש לומר דמתיירא דא"כ ל"ל לתרום הא יכול להפריש מטהור על טהור ומטמא על טמא אלא דלא אסיק אדעתי' כלל א"כ הו"ל תרומה בטעות, אך קשה על דברי רבינו ז"ל שכתב דהו"ל כמזיד ונ"ל דאיירי ברוצה עדיין עכשיו שיהי' תרומה אבל בלא"ה י"ל דא"צ כלל שאלה דהוי בטעות, אמנם דבר זה תלוי בפלוגתא דרבינו והראב"ד פ"א ה"ג מה' איסורי מזבח, וראיתי להרב מח"א שהביא ראי' לדברי רבינו מהא

דתרומה טמאה, ולדעתי אדרבה חילי' דרבינו מירושלמי הזה דהוי טעות **(ובמנחות מ"ט מבואר כדעת רבינו דאומר מותר הוי שוגג לא טעות וצ"ע על הראב"ד.
המגיה.
)** ולפ"זלדעת רבינו קשה אמנם לפע"ד שגם רבינו מודה בתרומה כיון דתרומה ויחזור ויתרום ואית לי' פסידא דהו"ל הקדש טעות ודוקא [במקדיש בע"מ למזבח] י"ל כיון דלא ידע אין כאן איסור כלל ולית לי' פסידא וצריך לשאול ובלא היתר חכם לא מהני אבל הכא מודה כדמוכח מירושלמי שהבאתי, ועיין בחי' הר"ן סנהדרין שכתב לחלק בין שוגג דחייבי כריתות דאשכחן דצריך כפרה ובין שוגג דחייבי לאוין, ואפשר דה"ט דרבינו ז"ל (דלא הוי טעות במקדיש בע"מ] וצ"ע, מיהו בלא"ה אין כאן קושיא מדברי ירושלמי על דברי התוס' לפי פי' ר"ש בדברי ר' יהודה: ה"ט מחובר על תלוש, עיין בתוספתא פ"ב דתרומות דיכול להאכיל לבהמה קודם שנתלשה ואע"ג דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט דמי מ"מ כל שלא בא לעולם יכול להאכיל ודוקא לחזור א"י וכן לר"מ דשלבל"ע א"י לחזור בהקדש אע"ג דבהדיוט יכול לחזור לכאורה לפי דעת רבינו בפ"ו מה' ערכין דצריך להקדיש כשיבוא לעולם מטעם נדר א"כ היכי רשאי לאכול וי"ל דתרומה שאני ועוד דאף בהקדש שרי כדמוכח בעירובין דף ל"ו גבי ככר זו היום קדוש דמערבין משום דהוי סעודה הראוי' מבעוד יום: תו גרסינן התם בתוספתא דיכול לעשות תרומה על מ"א כיון דבעת חלות התרומה כבר נעשית על מקום אחר מ"מ לחזור א"י ודו"ק: עיין בס' החינוך מצוה רפ"ד שכתב דהמפריש תרומת מעשר קודם שהפריש מעשר חייל ועל הטבל שטבול למעשרות אינו חייב עוד מיתה ודין זה פלא בעיני שיהי' חל שם תרומת מעשר קודם הפרשת המעשר ולא נראה כן מדברי הפוסקים: הי"ב אין תורמין.
במקצת ספרי רבינו הגירסא לא מפירות סוריא על פירות ארץ ישראל ואע"ג דפירות סוריא חייב עכ"פ מדרבנן (כמבואר לעיל בפ"א] ובהדיא מבואר מדברי רבינו לקמן הי"ד דתרם מדאורייתא על דרבנן תרומה ולא תאכל צ"ל דפירות א"י שאני מפירות ח"ל ותדע דהא להכ"מ בפ"א הי"ב פירות ח"ל שנגמר מלאכתן בארץ חייב ואפ"ה אין תרומתו תרומה: **(הכונה כמ"ש בפי' משנה אחרונה דאף בכה"ג אין תורמין ולא תלוי בחיוב ופטור רק דעל פירות הארץ אין תורמין מח"ל אף דשניהן חייבין מדאורייתא ע"ש במשנה אחרונה תרומות.
המגיה.
)** ויש לעיין פירות ח"ל על טבל דרבנן אי רשאי לעשר וראיתי להמל"מ כאן שתפס בפשיטות דמותר לעשר ולדידי צ"ע דמ"מ מקרי אינו מינו דהא בפירות חו"ל לא משום

פטור קאתינן לחוד דא"כ תרומה ויחזור ויתרום מיבעי' לי' א"ו כדאמרן דעל זרע הארץ אין תורמין מח"ל: והנה בירושלמי פ"א ה"ג קאמר ע"ד דחזקי' במחלוקת וע"ד דר"י ד"ה ובעל מרה"פ הפך הגירסא והכונה דהו"ל כתורם מדבר שנגמ"ל על דבר שלא נגמ"ל ותמהני דודאי בשבלים חל דבדיעבד תרומתו תרומה:

הי"ג המפריש תרומה, משנה בפ"ק דתרומות, והנה גירסת ר"ש בניטלה תרומתן וקמ"ל בהקדימו בשבלים דנפטרה מת"ג וכן במעשר שני בהקדימו בשבלים שלא נטלה ת"ג נפטר מת"ג כמו שפטור ממעשר ראשון והקדיש אייריי שפדה אחר שמירח הגזבר זה המבואר בדברי ר"ש, והנה מש"כ הר"ש דמע"ש שהקדימו בשבלים פטור כמו במע"ר תמהני שדבריו המה נגד ש"ס ערוך בירושלמי פ"ק דחלה ה"ג דאמרינן להדיא דלמ"ד מעשר ממון הדיוט חייב בכל רק למ"ד מע"ש ממון גבוה פטור ואמרינן התם בירושלמי דלמ"ד ממון הדיוט חייב בחלה אף בתרומה ואע"ג דתרומה פטור מחלה כבר חילק הר"ש בפ"א מ"ד דחלה בין לשקודם שקרא שם תרומה דחייב אף מה שקרא אח"כ תרומה, רק למ"ד ממון גבוה פטור מתרומה וחלה אבל אין זה ענין להא דמע"ר שהקדימו בשבלים, והנה לדברי רבינו שפסק דחייב בחלה ה"נ דחייב בתרומה וצע"ג על הר"ש דתלי לה בהא דמע"ר, דלפ"ז אין זה ענין אי ממון גבוה אי ממון הדיוט ואף למ"ד ממון הדיוט פטור לפמש"כ צ"ל דרבותא דמע"ש שנפדה הא דאיירי במירחו קודם שפדאו ואתי כמ"ד ממון גבוה וכן דעת הראב"ד ז"ל דאיירי שלא נטלה התרומה כבהקדש רק כיון שממון גבוה פטור והיינו דקאמר הראב"ד כש"כ שלא נפדה ורבינו ז"ל דמפרש ג"כ הא דמע"ש והקדש בלא ניטלו תרומתן ונתחייבו בתרומה כגון שהקדיש והפריש אחר מירוח ומ"מ לא חל שם תרומה דנהי לרבינו מע"ש חייב בחלה כמש"כ הכ"מ בפ"ו מה' בכורים משום דאית בי' היתר אכילה אבל מ"מ אין יכול לעשותו תרומה על מ"א דאינו שלו כמו שאינו יכול לתת במתנה כמבואר בדברי רבינו לקמן ה"י ממעשר שני ומ"מ מיני' ובי' יכול להפריש דלא גרע מגזבר שיכול להפריש מהקדש אע"פ שהקדיש אחר מירוח כדאיתא בירושלמי פ"ק דתרומות ה"א, ודברי הכ"מ שכתב לפרש אחר שנטלו תרומתן הוא תימא גדולה דאטו המקדיש חולין ס"ד שיכול לעשות תרומה אלא ברור כדפרישית, הן אמת שדין זה שמע"ש שהקדימו לת"ג דיכול לעשות תרומה על מ"א אחר הפדיון בפרט קודם מירוח צ"ע, כי בירושלמי פ"ק דחלה בעי עשאו תרומת מעשר על מ"א מהו, והנה פירוש הר"א פורקאן הוא מגומגם והכי גרסינן התם מה את עביד כגדיש שנדמע או כעיסה שנדמע ונ"ל דה"פ דודאי טביל הטבל לת"ג אסור לעשותו תרומת מעשר שהרי יש בטבל זה חלקו של כהן כמש"כ רבינו בפיה"מ דאסור לעשות

טבל טבול לת"ג ולתרומת מעשר ת"ג משום חלק תרומת מעשר ה"נ להיפך ומ"ש רבינו בפיה"מ שם דמפריש תרומת מעשר תחילה היינו מני' ובי' ולא דמי למע"ר שהקדימו בכרי לת"ג דמפריש תרומה על המעשר דהתם אינו פוטר רק מעשר בלבד ושניהם חייבין בת"ג אבל כאן שטבל טביל לת"ג והשני אינו אלא לתרומת מעשר לא מצי לפטור ולפי"ז מיבעי לי' לירושלמי כיון דקיי"ל בעיסת מדומע דפטור הכל היינו כיון דבעת הלישה הי' כבר מדומע לא אתי איסור חלה וחייל על המדומע דנעשה כבר הכל כתרומה א"כ י"ל בהמפריש תרומת מעשר בעודו שבלים דאחר המירוח לא נתחייב בת"ג כיון שכבר נעשה תרומה והיינו הא דאיבעי לי' לירושלמי לפ"מ דס"ל לירושלמי דלא נפטר מתרומת מעשר אלא כשתורם מיני' ובי' אבל לא כשתורם ממ"א א"כ כיון שכבר קרא שם לתרומת מעשר לא אתי איסור תרומה וחייל ועיין תוס' דכל היכי דלא אתי לידי מירוח פטור והנה הר"א פורקאן כתב דאם נתערב שבולת אסור באכילת ארעי אף לכהן ולא ראיתי כעת הדין מפורש, ולפענ"ד עיקר הטעם דלא נעשה הכל כתרומה לענין דנחשב כתרומה שאחר המירוח יהא נאכל לכהנים בלא הפרשה וע"ז משני דשאני חלה דלא חל על קמח אבל כאן אם הפריש א"כ אחי איסור טבל וחייל אמדומע וה"נ כיון דטבל חל אמדומע הכל כטבל לת"ג, והנה רבינו חולק על הראב"ד וס"ל דבמפריש תרומת מעשר מותר לעשותו ת"ג ולר"א אסור נמצא ג' שיטות בדבר:

הט"ו עציץ נקוב קודם שליש, עיין לעיל פ"א ה' כ"ב מה שכתבתי שם: הי"ז התורם מן הדמאי על הודאי, לא הבנתי כלל דהא מן הדמאי על הודאי הדמאי ודאימותר לאכול ממנ"פ אם כבר הפריש ממנו הרי זה חולין גמור ואי לא נפרש ממנו א"כ הו"ל ודאי על ודאי וצ"ע: הי"ח אין תורמין שבלים, הנה מדאורייתא תרומה מעליא דהא התורם מן הרע על היפה ומן הטמא על הטהור אע"ג דאיכא פסידא טפי מ"מ מדאורייתא תרומה מעליא א"כ לר"נ בר אושעי' דס"ל ביבמות דף פ"ט דהתורם מן הטמא עה"ט אע"ג דלא עשה כלל מ"מ תרומה היא (ורבינו פסק כוותי' לעיל בה' ח'] א"כ ה"נ, ולפי זה תימא על הר"ש שכתב בפ"ק דתרומות דאין תרומה כלל ויכול לעשותו תרומה על מ"א ודבריו תמוהים וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה, והנה א"ל כיון דהפקר ב"ד הפקר הו"ל כתורם שאינו שלו וז"א דא"כ גם בהא דתורם מן הטמא על הטהור נימא כן וע"כ דלא הפקירו בכענין זה (כמש"כ התוס' יבמות פ"ט ד"ה שהפקר] א"כ נראה דא"י לעשות תרומה על מ"א ונהי דתורם מלא נגמ"ל נראה דחמיר טפי דהא התם קתני לא כלום להתיר השירים **(בטח איזה ט"ס יש בזה כי במשנה מבואר דהתורם מדבר

שלנגמ"ל בדיעבד תרומתו תרומה ודברי התויו"ט משנה י' תמוהין כאשר תפס בחי' תוס' אנשי שם ע"ש.
המגיה.
)** אבל גוף התרומה מותר לכהן לאכול, וכאן נראה דגם גוף התרומה אסור לאכול דהא מדקתני סיפא בתורם שמן על זיתים תרומה ויחזור ויתרום מכלל דרישא לאו תרומה י"ל כעין דאמרינן בירושלמי דר"י ס"ל דהתורם מן הטמא על הטהור תרומתו תרומה אף במזיד ואולי בתורם מזיתים על שמן ס"ל לר"י דתרומה ויחזור ויתרום משום דטומאה ל"ש וה"נ בזה י"ל דהחמירו דלא תימא גם התרומה יכול להתירו לזיתים נראה דצ"ל לזרים] שיהי' לו דין טבל גמור ויכול להפריש ממנו על מ"א וממ"א עליו זה לא שייך והנה במשנה יש ג' דינים והמתבאר בדברי הר"ש ליישב הוא דבסיפא איירי דאתיא לראשונה ותורם פעם שנית, וזה נראה דלכ"ע מהני וכן מבואר להדי' בירושלמי וצ"ע על דברי רבינו שהשמיט זה והרע"ב תירץ לחלק בין זיתים ויין לשאר דברים ופלוגתא דחזקי' ור"י בירושלמי [בברייתא] גם זה לא מביא רבינו כלל וי"ל דס"ל לרבינו ז"ל דהא דהתרומה תרומה היינו מדאורייתא.
והנה בתורם זיתים לאכילה על זיתים להוציא שמנם י"ל דל"ש דתרומה אינה ברשותו והנה מצד הטעם דגזל השבט, כהן בתבואתו רשאי להרים אבל יש עוד טעם בירושלמי מצד גדר מי חטאת ע"ש ולפי זה הטעם גם כהן אסור לתרום, והנה אסור לתרום שמן על זיתים ואמרינן בירושלמי משום גדר מי חטאת, ועיקר הפירוש נ"ל דאם יתרום משמן תו לא יעשה בטהרה לכן גזרו שיעשה בטהרה: הכ"ב התורם, מה שיש לתמוה בדברי רבינו ביררתי בחי' ליו"ד סי' א': הכ"ד הבודק את החביות, הרב תויו"ט בפ"ג דגיטין כתב שמדברי רבינו נראה דצריך להפריש גם על מה שאכל, והנה ראיתי להרב בעל שעה"מ שהבין דלדעת רש"י האוכל טבל והפריש על מה שאכל נתקן למפרע, והא ודאי ליתא נשתקע הדבר תדע דהא בהדיא אמרינן בחולין פרק הזרוע דבעה"ב שאכל פירותיו טבל דאינו מחייב לשלם ת"ל דמחויב להפריש [לתקן האיסור] וא"ל נהי דמחויב להפריש מ"מ אינו מחויב ליתנו לכהן ז"א דודאי כל היכי דהפריש ואיתי' בעיני' מחויב לתת לכהן ועוד דהא בירושלמי פ"ו דתרומות גבי אוכל טבל **(זה תמוה דלא נמצא בירושלמי שם גבי אוכל טבל דיהא שייך בי' קלב"מ רק באוכל תרומה וצ"ע ואולי הכוונה דעל התרומה ישאל ויהי' נעשה טבל וזה יתקן ע"י הפרשה וצ"ע.
המגיה.

)** ומה קלב"מ שייך בדבר שסמי' בידן ומלבד זה יקשה מכמה מקומות, אכן בירורן של דברים לדעת רש"י כך הם דבטבל יש שני מצות א' הפרשה ב' מצות נתינה לכהן. ואע"ג דלדעת רש"י [בגטין מ"ז: ד"ה מדאורייתא] דטבל אינו אלא כשרוצה לאוכלו מסתברא כל שמרחו ע"ד לאוכלו חייב במצות נתינה ובפרט היכי שאכלו ואוכל טבל איסור זה דטבל ודאי לית לי' תקנתא, אלא דממונא דכהן מה שהזיק איתא בתקנתא והנה בחולין דף ק"ל: אמרינן דהמזיק מ"כ או שאכלן פטור ופריך התם מבעה"ב שאכל טבל ומשני שבא ליד כהן בטבלי' וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי ובתר הכי פריך מאנסו המלך גרנו ומשני שאני הכא דקא משתרשא לי', והנה רבותינו בעלי התוס' הקשו מהא דפריך לעיל מבעה"ב שאכל טבל הא משתרשי ותירצו דהנאה דאכילה לא מקרי משתרשי כיון דאי בעי הוי מתענה, ועיין בר"ן שהקשה על זה מהא דלא הספיק לתת עד שצבעו] ולפענ"ד אם שאיני כדאי דהא בב"ק אמרינן הגוזל שדה משלם הפירות ובמטלטלין א"צ לשלם מה שנהנה ודוקא בגזלן אבל בעושה מלאכה בפרה של חבירו ברה"ר (דלא נעשה גזלן עלי') ודאי חייב ומבואר מזה דגזלן לא מחייב כלל אהנאה כיון דקני', ולפ"ז ההפרש מבואר דדוקא באנסו המלך גרנו כיון דלא קני' ולא אגבי' מחויב לשלם [אבל בצבעו גבי ראשית הגז] כיון דאגבהי' קנאו אז וגזלן לא מחויב כלל כ"א אמה דגזלו ומה דנהנה בתר הכי לא מחייב ולהכי בטבל תיכף דאגבי' קניא ולא מחייב אהנאה דבתר הכי כלל לפי"ז בההיא דפרק כל הגט למש"כ התוס' במעילה דקסבר שהוא שלו ל"ש מעילה א"כ ה"נ (לא נתכוין לגוזלו ולא שייך גזל וא"כ מחויב לשלם מה שנהנה כן נ"ל ברור:

ובדברינו מיושב קושית המחנה אפרים לשיטת בעל המאור דב"ק דהמאכיל אף לפני יאוש פטור האוכל ותקשי מהא דפ"ז משנה ג' דתרומות דמשמע שם דהמאכיל גדולים חייבים לק"מ דהכא שאני דעכ"פ צריכים להפריש משום כפרה או משום מ"ע דנתינה וכיון דאכל שאינו שלו מחייב לתתן לכהן בחנם ול"ד לאוכל תרומה שנפלו לו בירושה דמוכרן והמעות שלו דהתם גוף הדבר שלו וכיון דמשלם החליפין החליפין שלו אבל כל זה היכי דלא נקנה הגוף בעת האכילה אבל היכי דקניא פטור על הנאה כנ"ל מידי דהוי אאוכל אחר יאוש לדידן דפטור אע"ג דאינו שלו אמנם קשה הרי מדלעסה קניא ושוב פטור על הנאה ולפמש"כ בכ"מ דבשוגג לא קניא ניחא: ולפ"ז האי דינא אי מחויב לשלם תלוי באשלי רברבי דלדעת התוס' פטור ולפמש"כ בדעת רש"י ז"ל חייב אך כל זה בודאי אבל בספק כיון דאיסור ודאי לא נתקן ספק ממונא לקולא ומתוך מש"כ תבין דליתא לדברי בעל ש"א דאין עשה דמצה דוחה אף ל"ת דטבל דאיכא נמי מ"ע ובמה שאכלו מפקיע המצוה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה וזה נ"ל ברור: פ"ו ה"ד חרשית ושוטה אפי'

השיאה אבי', ודעת רש"י ביבמות פרק חרש דוקא דנשאת מעצמה דקידושין דרבנן אבל השיאה אבי' דקידושין דאורייתא לא גזרינן אטו חרש בפקחת דהכל יודעין דקידושי חרש דרבנן ודוקא חרשת לפקח גזרינן אטו חרש בפקחת, ואמת שדברי רבינו שכתב דאפי' בנשואין מדאורייתא לא אכלה צ"ע דהא מנ"ל דמהתם אין ראי'אלא בנשאת מעצמה, ואפשר כיון דקאי על המשנה ושם איירי בחרשת שהשיאה אבי' ומ"מ אין זה ראי' כמבואר, ודע דכהנת אשת זר כיון דאינה משלמת חומש ה"ה דאינה חייבת מיתה וכן בזונה שנתחללה כיון דלא הוית זר מעיקרא א"ח מיתה ביד"ש ואולי חללה שאכלה תרומה קחשיב בפי"ט מה' סנהדרין בכלל הלקין שאין בהם מיתה ביד"ש, אכן יש לעיין בחלל מעיקרא כיון דלדעת רבינו פטור מחומש אי חייב מיתה ביד"ש, וראיתי להרא"ה ז"ל בס' החינוך מצוה ר"פ שכתב דבחללה חייבת מיתה וצע"ג והנה במס' כריתות בפ"ק נראה להדיא דכל שזר מעיקרא ולעולם לא חזי חייב בחומש אלא דלרבינו צ"ע, ומהא דסתם בפי"ט מה' סנהדרין אין ראי' דא"ל להיפוך מדנקט חללה ולא חלל למימר דוקא חללה היינו שנתחללה אבל בנולד חלל חייב מיתה, ועיין תוס' יבמות מ"ד ד"ה ה"נ שנראה מדבריהם בנבעלה לנכרי ליכא אפי' ל"ת ודבריהם תמוהים הם בעיני כמו שכתבתי בחי' לא"ע סי' ו':

ה"ו זר, והנה בהא דאוכל תרומה בשוגג דמשלם למאן דפטור בחייבי מלקות שוגגין וכן למ"ד דפטר בחייבי מיתות שוגגין כתבו התוס' פרק אלו נערות דל"א ע"ב ובפסחים דף כ"ט משום דתשלומי תרומה כפרה, אכן בירושלמי פ"ג דתרומות קאמר משום דהוא גזיה"כ משלם הקרן, ועל חומש קאמר דהוא כקרבן, נראה דהא דלא ק קאמר משום כפרה דלכאורה קשה למ"ד דתשלומי תרומה די במפריש לבד למה יצטרך לתת לכהן וכן ראיתי למי שהקשה כן, אמנם הדבר נכון דהא בסנהדרין פרק בן סורר ומורה אסיקנא דאע"ג דקלב"מ פטור מ"מ באיתא בעיני' מיחייב לשלם א"כ כיון דמפריש והוא כבר ממונא דכהן ואין לו בה רק טובת הנאה דמ"כ ממילא הו"ל כאיתי' בעיני' א"כ י"ל דהירושלמי אזיל בשיטת רב דס"ל דאפי' איתא בעינא בדמים קנהו לכן מוכרח לומר משום גזה"כ כמו חובל בחברו דמשלם ולקי, ואי ק"ל הא קשה בהא דמבואר בירושלמי דשוגג בתרומה והזיד בנזיר או ביה"כ למ"ד שני דברים היינו דמחשב כמיתה לזה ותשלומין לזה חייב ולמ"ד כד"א פטור והרי מבואר בר"מ ז"ל ובח"מ סי' תכ"ד דהחובל בחברו ביו"ט אע"ג דחייבי מלקיות שהתרו פטורין מ"מ בחובל חייב כיון דגלי קרא בחובל גרידא אע"ג דחייב מלקות מפן יוסיף דמחויב בתשלומין א"כ ה"ה היכי דאיכא חיוב מלקות אחר נמי אינו פוטרו א"כ דבתרומה כיון דגלי קרא דאינו פטור מתשלומין אע"ג דחייבי מלקות

שוגגין פטורין מה בכך דאיכא לאו בנזיר הא דמי ממש לחובל בחברו דחייב לשלם אע"ג דאיכא ג"כ לאו אחר דאינו פוטר ואפ"ל דוקא בחובל דגלי קרא דפטור אפי' במזיד, אבל בתרומה דנהי דגלי קרא היינו בשוגג אבל לא במזיד לכן אם הזיד בנזיר אמרינן קלב"מ ולפ"ז מיושב היטב קושית התוס' בכתובות ובפסחים כ"ט למ"ד דחיוב מיתה ביד"ש פוטר א"כ לרבי דאמר הזיד במעילה במיתה בי"ש האוכל הקדש חמץ במועד לא מעל משום קלב"מ הא גלי במעילה לפמש"כ דנהי דגלי קרא בהקדש שוגג אבל לא במזיד והתם בהזיד בחמץ איירי כמו שפרש"י אע"ג דח"מ שוגגין פטורין כמו בתרומת יין והוא נזיר דקלב"מ כדמוכח מהירושלמי שהבאתי, וניחא נמי הא דאוכל תרומת חמץ דבמזיד פטור אף בהזיד בחמץ ולמה כיון דגלי קרא בשוגג דתרומה דהאי חיוב מיתה ביד"ש ה"נ בשוגג והוא חיוב כרת פטור: [א"ו דשאני בין שוגג למזיד] וזה נ"ל נכון בישוב קושית התוס' לפ"ד הירושלמי אדרבה מכאן מוכח כדברי רבינו לעיל פ"י ה"ו דבמזיד קלב"מ] דאל"כ הו"ל לירושלמי לומר דאפי' בשוגג בשניהם חייב.

והנה במזיד דמשלם היינו בבא ליד כהן דבלא בא ליד כהן הו"ל כמזיק מ"כ או שאכלן דפטור כמבואר בפ"ט מה' ביכורים עי' לח"מ בפי"ט מה' סנהדרין] שהקשה על רבינו שפסק דזר שאכל תרומה טמאה דחייב מיתה בי"ש מ"ש מכהן [דפטור על טומאה] כבר הוכיח סמ"ג כדברי רבינו מהא דסנהדרין דף פ"ג דקתני טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל תרומה הרי דבכהן נקט טהורה ואילו בזר לא נקט (טהורה] וע"כ דחייב בין בטהורה בין בטמאה וראי' ברורה היא, ועוד נ"ל להוכיח קצת מהא דחייב חומש על תרומה טמאה כמבואר בפ"ו דתרומות] ואילו לא הי' חייב מיתה לא הי' עליו חומש כדאמרינן בשבת פרק כלל גדול]: **(שוב ראיתי להרב שעה"מ שהביא ג"כ ראי' זו אבל יש לגמגם קצת דאיכא למימר מדרבנן [מחויב חומש] אף דאין מחויב מיתה כמו תרומת ירק [דמחויב חומש כמבואר בפי"א מ"ב דתרומות]:)** ועוד נ"ל להוכיח ממ"ג פי"א דפרה גבי דבילה של תרומה שנפלה למי חטאת האוכלו חייב מיתה ואע"ג דהוא טמא בודאי והנה ראיתי (להכ"מ בפי"ד מה' פרה שהביא בשם רי"ק] דאיירי דאינה טמאה מדאורייתא רק משום מעלה, ויש לתמוה דהא בהדיא תנן בפ"א דכלים הנוגע במי חטאת שאין בו כדי הזי' דטמא וכן מבואר שם דכהן טמא מדאורייתא אלא ברור דהאוכלה היינו זר [ובזר לא שאני בין טהורה לטמאה] ויש לתמוה על פה קדוש הכ"מ איך כתב כן, וכבר הי' אפשר ליישב דברי רבינו עד"א דהא דקאמר דהאוכלו חייב היינו בלא הוכשר, ורבינו לטעמי' דס"ל דאין מים מכשירין אלא בנפל ע"ד לרצונו וכאן שנפל שלא לרצונו לית לן בה, ומ"מ פשט דברי רבינו לא נראה כן ועוד דאי בלא הוכשרו למה נטמאו המים

וזה י"ל בדוחק, אך העיקר נ"ל כמש"כ דעל זר קאמר, וההפרש שבין כהן לישראל נ"ל דלכהן נקרא מחוללת משא"כ גבי ישראל לא מיקרי מחוללת וזה פשוט:

פ"ז ה"א כהן טמא שאכל תרומה טמאה, יש לי מקום ספק בזה אי הא [דפטור דוקא] דאוכל תרומה טמאה או דלמא כל שאסור באכילה ואם אכל תרומת חמץ בפסח כיון שאסור באכילה אפשר ג"כ דנתחללה ועי' בדברי רבינו בה' שבועות דהאוכל מאכלות אסורות מקרי אוכלין שאינן ראוין א"כ מקרי מתחללת ועוד דודאי כל כי הא תו ליתא במצוה דושמרתם א"כ מקרי מחוללת, והנה כהן טמא שאכל תרומת חמץ בפסח נ"ל דשפיר לא מקרי מחוללת לפמש"כ לקמן פ"י דלרבינו דס"ל שם דזר נזיר שאכל ענבים של תרומה דא"ח חומש ואילו אוכל תרומת חמץ חייב [משום דחמץ שאני] דאיסור יומא קא גרים י"ל ה"נ לא מקרי מחוללת ומ"מ צ"ע בזה ועיין בירושלמי פסחים פ"ב ה"ג דמשתחווה לכרי חייב משום טבל והנה לפמש"כ הרא"ה בס' החינוך [מצוה רפ"ד] דאינו חייב בטבל מיתה רק משום תרומה א"ל למה יתחייב והרי התרומה מחוללת] והנה באוכל תרומת הקדש והוא טמא מודינא דלא מקרי מחוללת כיון דעומד לפדיון רק דנ"מ בזרע תרומה בכרם והשרישׁ דגופו נאסר וצ"ע: ויש לעיין בערל שאכל תרומה טמאה אי דינו כזר או כטמא והנה לר"ע [דמרבה ערל כי טמא בחגיגה ד:] ודאי דינא כטמא ואינו לוקה וא"ל א"כ הא דקאמר ר"ע א"צ הרי הוא אומר איש איש תושב ושכיר] דהא נ"מ אי משום זר אי משום טמא [דפטור על אכילת תרומה טמאה] די"ל לר"ע לא מייתר קרא דתושב עיי"ש ביבמות דע"א] מ"מ גם לר"א צ"ע דהא אין דינו כזר דנשיואוכלין והיינו כדקאמרינן בר"פ אלמנה דפומי' כאיב לי' א"כ צ"ע: ה"ו אסורה לאכול בתרומה כל שלשה ימים, מש"כ הרב בכ"מ דלפמש"כ רבינו בפ"ה מה' אה"ט דפולטת ביום שלישי טהורה לאו דוקא נקיט שלשה ימים, דבריו תמוהים כי דברי רבינו מדוקדקים דשלשה ימים אסורה כיון דאין עונה ששמשה מצטרפת ובעינן שלשה מבלעדה א"כ ביום השלישי בעית למטבל והו"ל טבול יום ואסורה לאכול וזה פשוט:

הי"ח וכן עבדי כהן שקנו עבדים, עיין ברשב"א ר"פ אלמנה לכה"ג שהביא בשם ירושלמי דנותן מתנה לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו לא מצי אכיל בתרומה והרשב"א ז"ל תמה דודאי אע"פ שאין לבעל פירות מ"מ אוכל מידי דהוי אישראלית אלמנת כהן דעבדי' אוכלים בתרומה אע"פ שאין ליורשין אכילת פירות ולפע"ד ליישב לפ"ד הסוברים דל"מ ע"מ שאין לרבך רשות בו וצריך דוקא לפרוט עיין קידושין כ"ג] א"כ כיון שאין קנין הגוף לעבד אינו אוכל וזה עיקר הטעם כיון שאינו נקנה לעבד משא"כ באלמנה כהנת [די"ל קנין בעבדי'] והנה הרא"ה ז"ל בס' החינוך [מצוה ר"פ] כתב דעבדים שקנו עבדים אוכלין

אבל קנין שלישי אינו אוכל ולא משמע הכי בירושלמי ובתוספתא דקתני עבדיו שקנו עבדים והרי הכא איכא קנין שלישי האשה ועבדי' ועבדי עבדי', לכאורה הי' אפ"ל דברי הרא"ה ז"ל דדוקא בארוסה אמרינן דאוכלים מטעם קנין אבל נשואה י"ל דקרא מפורש ואכלתם אתם וביתכם לכן עבדי אשה אינם אוכלים משום קנין רק משום ביתכם לכן עבדים שקנו עבדים אוכלים משא"כ בקנין עבדים ולפ"ז הי' ניחא ג"כ קושית הרשב"א לעיל דהא דאלמנת כהן אוכלת לאו משום קנין ומ"מ דברי הרא"ה הן תמוהים בעיני ולא ידעתי סמך ולפע"ד אין הפרש בין עבדים שניים ובין קנין מאה וצ"ע: והנה יש להסתפק בבהמת שותפין של כהן וישראל אי מותרין לאכול בתרומה דאע"ג דעבד של שותפין כמבואר בדברי רבינו הי"ז] אסור מ"מ בהמה כיון דהנאת תרומה מותרת אלא דהנאה של כלי' אסור א"כ כיון דמתהני הכהן בהדי ישראל שרי כדאיתא לקמן פי"א הט"ז בשמן שריפה דמותר להדליק לצורך ישראל וכהן אם הי' שותף דאלמא הנאה של כלי' שאינה לצורך ישראל לבד מותר ואולי יש לחלק כיון דקיי"ל קול מראה וריח אין בהן משום מעילה מותר אע"פ שאסור לכתחילה מ"מ כיון שמדליקין לצורך כהן אע"ג דבתר הכי מתהני גופו לית לן בה משא"כ בבהמה, וע"פ סברא זו י"ל ג"כ בסוגיא דכבתה זקוק לה וצ"ע אמנם בירושלמי פי"א דתרומות ה"ה מבואר שאף בהמת שותפין אסור וא"נ דבהמת שותפין מותרת בתרומה הי' אפשר ליישב בזה קושית התוס' בע"ז פ"ק דף ט"ו ד"ה ישראל גבי הא דשכירות קניא [ע"ש דלא גרע משותפין אלא דמדברי הירושלמי הנ"ל לא משמע הכי ואע"ג דלא קיי"ל כירושלמי שם בהא דאחד זה ואחד זה לא תאכיל היינו משום דשומא קנין גמור הוא אבל מ"מ [בבהמת שותפים] י"ל דאסורה לאכול מיהו טעמא לא ידענא וצ"ע:

ה"כ נשאו שניי' וכ', עיין בכ"מ, והרבה יש לתמוה על פה קדוש מה ראה לומר כן דודאי שניי' כשרה ובריית מפורשת היא ביבמות פ"ה] דהיא כשרה ולדה כשר והיינו לכהונה דלקהל פשיטא דכשר ואפי' בח"ל אמנם דברי רבינו תמוהים דלמה לא יאכלו עבדי מלוג והרי בר"פ אלמנה לכה"ג אמרינן אפי' בח"ל אמאי לא אכלה ומשני דקנין אוכל מאכיל וזה לא שייך כאן דהרי היא בעצמה אוכלת והרבה יש לתמוה על נושאי כליו שלא הרגישו בזה, והנה מצאתי קצת סיוע מירושלמי פרק יש מותרות ה"ד דבעי התם שניי' מהו שיאכלו עבדי' בתרומה ומשני היא אוכלת ועבדי' אינם אוכלים ועיין במפרשיו שפרשו בלשון בתמי' דכיון דהיא אוכלת כש"כ שעבדי' אוכלין וזה שלא כדברי רבינו ז"ל, אמנם אפשר דרבינו מפרש כפשוטו בניחותא אלא דמ"מ קשה כיון דרבינו פוסק בהא אוקימתא דקנין אוכל כמבואר בה' י"ח א"כ שניי' למה לא יאכלו עבדי' בתרומה,

גם יש לעיין קצת למה לא פסק רבינו כרבינא ור' אשי דבתראי נינהו דמדאורייתא מיכל אכלי [רק מגזירה לא אכלי], ומדברי רבינו נראה דמדאורייתא אסורין: פ"ח ה"ג מקולקלת למפרע, עי' רש"י ס"פ אלמנה לכה"ג דמפרש לה לענין שאם אכלה חייבת חומש ותמוה לי טובא דהא כהנת שנישאת לזר נהי' דאסורה מדאורייתא למיכל בתרומה וחייבת מלקות מ"מ מיתה אינה חייבת ולא חומש כדתנן בהדיא בפ"ז דתרומות ואפי' נשאת לפסולין ואפי' ר"מ לא פליג אלא בנישאת לפסולין אבל נישאת לכשרים לא א"כ אפי' כשמצאה מעוברת מזר א"ח חומש, **(ועיין בפר"ד בדרך מצותיך שעמד כבר על זה ועיין בס' אבני נזר ח"ד סי' תל"ט מה שתירץ וכדבריו מבואר בתוס' יבמות ר"פ הערל דבכה"ג מקרי זר מעיקרא.

המגיה.

)** ואין לומר דדוקא בנשואין אבל כשמעוברת אף שמת בעלה גרע טפי הא ליתא דהא מעוברת נפקא לן מושבה אל בית אביה כנעורי' פרט למעוברת ומהאי קרא נמי נלמד כשהיא נשואה לזר אפי' שומרת יבם לזר לא אכלה בתרומה גם אין סברא לחלק בין היכי דנשואה כיון דאפשר לבעלה לגרשה בין היכי דיש לה זרע דהא ליתא כלל, ותו דהא עיקר הטעם דפטורה ממיתה דלא מקרי זרה ואע"ג דחייבת מלקות היינו מקרא דכל זר דמרבינן אפי' אשת זר רק דבנשאת לפסולין כיון דנפסלה ס"ל לר"מ דמקרי זרה כדאמרינן בבכורות מ"ז דכהנת שנבעלה לנכרי בנה חייב ה' סלעים כיון דנפסלה מכהונה תו לא מקרי זרעו דאהרן ולוי' שזנתה בנה פטור דמ"מ מקרי לוי' דרבנן דפטרי מחומש ומיתה אפי' נבעלה לפסולין משום דבעינן זר מעיקרא אבל מ"מ מודים כ"ע בלא נבעלה לפסולין אף שיש לה זרע מזר מכ"ש מעוברת לא מקרי זרה ובנה פטור מחמש סלעים ונותנים לה מתנות כהונה כדאמרינן בחולין קל"ב דר"כ אכל בשביל אשתו שהיתה כהנת ומשמע ודאי אע"פ שיש לה זרע מזר אלא דאסורה לאכול בתרומה משום כל זר אפי' אשת זר אבל ברור דלא גרע מנשואה ממש לזר וא"ח חומש אפי' לר"מ לכן דברי רש"י ז"ל צע"ג, בפרט לרבנן דקיי"ל כוותי' פשיטא דאין כאן חומש כלל ולפ"ז הא דמקולקלת היינו דעבדה איסורא וצריכה לשלם הקרן בלבד אבל לא החומש כמבואר לקמן פ"י הי"ב: ה"ד בת ישראל שנשאת, הנה בש"ס יבמות דס"ז איפלגי ר"י ורבנן בבת ישראל שנשאת לכהן והניחה מעוברת והמתבאר שם בש"ס דר"י ס"ל דעובר אית לי' זכי' ועובר במעי זרה זר הוא לכן בהניח הכהן בנים אחרים ממנה עבדי מלוג אוכלים כמו שהיא אוכלת ושאר עבדים אסורים דהו"ל כזר וכהן שותפין בעבד **(דעת מוז"ל דזה הוי כמו שותפין וכ"כ הפנ"י לגטין מ"ב דמזה מקור לדברי רבינו לעיל פ"ז הי"ז אבל דברי רבינו שם קשים

שכתב שהי' אחד מהם כהן אינו מאכיל הר"ז העבד אסור לאכול לכאורה מיותר הרי כבר)** דאסור לאכול תרומה, ולרב יוסף לפי פרש"י אפי' במעי כהנת דיליד מאכיל ושאינו יליד אינו מאכיל ואסורין העבדים לאכולבתרומה ואסקינן לר"י בקושיא ושמואל קאמר התם דרבנן ס"ל דעובר ל"ל זכי' לכן ביש בנים אחרים אוכלים בשביל הבנים וכשאין בנים אוכלים בשביל המשפחה, והנה רבינו ז"ל לא קאמר אלא אם יש לעובר אחין אע"פ שהוא חלל אוכלין בשביל אחין אבל אם אין לעובר אחין לא קאמר דאוכלין בשביל המשפחה, והנה הרב בכ"מ ביאר דברי רבינו דס"ל לפסוק הלכה דעובר אית לי' זכי' אלא דאפ"ה אינו פוסל כמש"כ הרא"ש דאזלינן בתר רובא דמחצה זכרים ומחצה נקיבות ומיעוט מפילות כחכמים דאמרי התם כן בברייתא, והנה הרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה מהא דאמרינן ביבמות דף.

באשה שהלך בעלה למדה"י ומת והי' לה חמות במדה"י א"ח שמא ילדה חמותה בחיי בעלה אבל אם יצאה מלאה חוששין שמא ילדה בן בחיי בעלה ונמצא שיש לו אח וזקוקה ליבם אע"ג דאיכא דמחצה זכרים ומחצה נקיבות ומיעוט מפילות ותירץ דש"ה דאיכא למיחש שמא הפילה כבר וזה לא חיישינן אבל הכא י"ל שמא תפיל ושמא תפיל ודאי חיישינן נמצא דהו"ל רוב גמור, ולדידי קשה לי על תירוצו של הרב ז"ל דהא דמיעוט מפילות ע"כ אינו שמא תפיל דאפי' אם תפיל מ"מ אית לי' לעובר זכי' בשעת שהי' בן קיימא במעי אמו כמש"כ תוס' [ד"ה א"ח] שם להוכיח מהא דמחזיק בנכסי הגר דב"ב דקמ"ב אלא דעיקר המיעוט היינו שאין הולד בן קיימא גם עתה ואינו ראוי ליצירה כגון שוושטו נקוב וכיו"ב ונמצא שגם זה החשש הוי שמא הפילה שהרי הספק הוא על העיבור שמא האשה מעוברת מולד שאינו ראוי להיות בן קיימא **(ולדעת הרמב"ן ב"ב דהיכי דהפילה אגמ"ל דלא הוי בר קיימא ולכ"ע לית לי' זכי' ניחא, ונראה דזה ג"כ דעת הרשב"א.

המגיה.

)** ולא דמי להא דאמרינן בגיטין שמא ימות חיישינן שמא מת לא חיישינן דהתם החשש על העתיד אבל הכא איכא חשש על העבר, ולפמש"כ בחי' ליו"ד סי' א' סק"ב דלא אמרינן סמוך מיעוטא אלא בדבר שבערוה ניחא דדוקא התם מחמרינן לענין יבמה לשוק דהו"ל כדבר שבערוה אבל בשאר איסורין אזלינן בתר רובא, מ"מ דברי רבינו מוקשים כמו שתמה הרב כ"מ דהא בש"ס אסיק לי' בקושי', ומש"כ הרב לישב דס"ל דרבה ור"י לא פליגי אלא אליבא דר"י אבל לרבנן לית לי' לעובר זכי' ואינו מאכיל וגם אינו פוסל שיש בנים אחרים משום דלית לי' זכי' ומש"כ רבינו דלא יאכלו עבדי' בתרומה היינו

כשאין לו בנים אחרים, ובאמת שדברי מרן לא הבנתי דלא רישא סיפא ולא סיפא רישא דבתחלת דבריו כתב דס"ל לרבנן דעובר לית לי' זכי' ומשמע מדבריו שגם רבינו הכי אית לי' לכן ברישא שיש בנים אחרים אוכלים אף בישראלית שנשאת לכהן ובסוף כתב ליישב קושית הראב"ד משום דאזלינן בתר רובא ולזה כתב ביש לו אחין דוקא הרי דברים אלו סותרין וכיון דס"ל לרבינו כר"י הדרא קושיא לדוכתה, הן אמת שזה יש ליישב אפי' אי נימא דס"ל לרבינו כר"י ולא כרבנן דס"ל עובר לית לי' זכי' או כדעת הסוברים דגם רבנן אית להו עיבור יש לו זכי' מ"מ י"ל כיון דא"ל דאף בת כהן פסק רבינו בהא כרבנן דילוד מאכיל ונ"מ בשאין לו בנים דאף בת כהן לא יאכלו בתרומה, ומש"כ רבינו דוקא בישראלית הנשאת לכהן היינו משום עבדי מלוג דבכהנת אוכלין בשבילה כדאמרינן משא"כ בישראלית ולית לה בנים אך דברי הכ"מ אינם מדוקדקים כל הצורך אמנם לפע"ד א"א כלל לומר דעת רבינו דס"ל דעיבור אית לי' זכי' אלא דאוכלין משום דאזלינן בתר רובא דא"כ מה הא דקאמר שהילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל לפיכך אם הוא חלל אינו פוסל ואוכל משום האחים הכשרים, מה זה נתינת טעם לפי שהעובר אינו מאכיל לפיכך אינו פוסל הרי הוא פוסל בודאי, אלא שהטעם שמא אינו זכר ואינו ענין כלל להא דעובר אינו מאכיל, אדרבה מגרע גרע, לכן לפע"ד דס"ל לרבינו כשיטת הרי"ף רבו כדרכו ברוב המקומות דעובר לית לי' זכי', לכן קאמר שפיר דעובר אינו מאכיל לפי שאין לו שום זכי' לכן ג"כ אינו פוסל והא דלא קאמר רבינו דאוכלין בשביל המשפחה נלפע"ד דס"ל לרבינו דדוקא למ"ד מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה שפיר מצינן למימר דאוכלין בשביל המשפחה אבל לדידן דקיי"ל דמעוכב גט שחרור אינו אוכל דבעינן שיהי' רשות רבו עליו כדדרשינן בפ' החולץ עבד איש עבד שיש לרבו רשות עליו ואפי' לדידן דקיי"ל דהמפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור דרשינן הכי לענין שאין מילתו מעכב בפסח פשיטא דלא שייך למימר דאוכלין בשביל המשפחה שהרי אין להם שום רשות להשתמש בו [עיין תוס' שם ד"ה אוכלין דמעי' לעיבור] ולא לדבר מדברים ולא מקרי כלל רבו וגרע מקנין פירות למ"ד כקנין הגוף אבל הכא אין זה קנין הגוף כלל ועיין בר"ן נדרים דכל קנין שאינו עולמית קנין פירות מקרי כש"כ כאן שאף קנין פירות אין לו ובודאי למ"ד מעוכב גט שחרור אוכל וא"צ שיהי' לו קנין ממון כלל שפיר י"ל כיון דעיבור ל"ל זכי' מקרי עבדו דיורש דלע"ע הוא הוא היורש אבל למ"ד דאסור לאכול ובעינן שיהי' לו קנין ממון פשיטא דהמשפחה אין לו שום קנין ממון שאסורין לשמש בו בדבר מדברים א"כ ודאי דאסורין לאכול בתרומה, ודוקא אם יש לו בנים כיון דאחיו יש להן זכי' בגוף העבד רק שחלק עובר פוסל והו"ל כישראל וכהן שותפין בזה ודאי לא מצי

לפסול כיון דאין לו זכי', ולהאחים יש להן, אבל בלא הניח בנים לד"ה אינם אוכלים, והשתא מדוקדק שפיר דברי רבינו דבת ישראל ואין לו אחים לעובר כיון שהיא אסורה כל עבדי' אסורין אף מנ"מ וה"ה בכהנת ועבדי' נצ"ב כמש"כ הרב בכ"מ לפ"ד דשאינו ילוד אינו מאכיל דלית לי' זכי' כלל, לפיכך אם יש לו אחין אוכל בשביל האחין כיון דלית לי' זכי', אך ראיתי להמ"מ בסוף פ"ב מה' זכי' ומתנה שנראה מדבריו דס"ל לרבינו דאית לי' לעובר זכי' ואמת שהרבה צ"ע בדבריו, ובחי' לחו"מ יבואר בסייעתא דשמיא:
ה"ה היבם כיצד, דעת התוס' יבמות ד' ס"ז: וכתובות דנ"ח דמדאורייתא שומרת יבם אוכלת ומ"מ דעת רבינו כרש"י [דמדאורייתא אינה אוכלת עי"ש בתוס' כתובות ד"ה אפי']: ה"ו מש"כ רבינו דאם הערה בה אין הערה מאכלת, התוס' והרא"ש בפרק הבא על יבמתו דף נ"ו חולקין על זה וס"ל דהערה ודאי דאוכלת ולא פליגי אלא בביאת שוגג והנה יש להסתפק קצת אי בעינן ג"כ שתתכוון לשם קנין לענין אכילת תרומה או רק בדעתו לבד תלוי, ומדברי הרמב"ן בחידושיו נראה דגם בדעתה תלוי אך לשיטת התוס' שם נראה דעיקר תלוי בדעתו: הי"א אפילו הי' שחוף, הנה דעת רבינו בפ"א הי"א מאיסורי ביאה דשחוף היינו שאינו יכול **(כתב אינו מאכיל ולדעתי חידוש דין משמיענו דשותפות עם כהן שאינו מאכיל אף שכהן הוא ג"כ אוסר בתרומה והראי' מכאן דהרי דעת רבינו דעובר במעי זרה כהן ומ"מ כיון שעובר אינו מאכיל אסורין לאכול בתרומה ויש להגיה בדברי רבינו שהי' אחד מהן כהן שאינו מאכיל.
המגיה.
)**לשמש בקושי אבר ואע"ג דהמשמש באבר מת פטור ממיתה וממלקות מ"מ נאסרה לבעלה ואסורה לאכול בתרומה **(לרבינו בפ"א מה' איסורי ביאה שחוף וסריס חמה אחת היא וסריס חמה לרבינו הוא משמש באבר מת וע"ש בתוס' סוטה ודעת הרא"ש בתשובה כלל מ"ג סי' ה' דסריס חמה משמש כשאר בנ"א ועיין לרבינו בפ"ו ה"ב מה' יבום וחליצה וצ"ע למ"ל דא"ר להוליד ת"ל דאין ביאתו ביאה ומשמש מת ביבמתו ודאי דאינו קונה ועי' סוטה כ"ו ברש"י ד"ה קמ"ל, ורבינו מפרש כפשוטו אף בלא בר הכי הוא מ"מ שותות ומזה הויא מקורו וצ"ע.
המגיה.
)** אבל דעת התוס' בסוטה (כ"ו ד"ה שחוף] דשחוף היינו שאינו ראוי להוליד אבל מ"מ יכול לבעול בקושי והרב יש"ש כתב דאפי' לרבינו מ"מ אינה אסורה אלא מדרבנן ובחי' לא"ע השגנו על זה וכתבנו דאסור מדאורייתא: פ"ט ה"א האומר לאשתו וכו' אסורה לאכול בתרומה מיד, רבינו לא חלק בין תרומה דאורייתא לדרבנן והיינו כיון דהספק

נולד בדאורייתא ג"כ, והנה הלח"מ בפ"א מהל' נזירות תמה הרבה ע"ד רבינו מהא דבסוכה פסק עשאו לבע"ח דופן לסוכה כשר ובש"ס פסל ר"מ משום שמא ימות הרי אפי' לשמא ימות לא חיישינן, עוד הקשה על רבינו דבהל' מעשר פסק דהלוקח יין ואומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה אסור בתרומה דאורייתא אבל בתרומה דרבנן משמע דשרי ולא חיישינן שמא יבקע הנוד, ובש"ס מדמה שמא יבקע הנוד לשמא ימות, וכאן נראה דאסור אפי' בתרומה דרבנן, והנה קושי' השני' י"ל לפמש"כ האחרונים דכל היכי דספק נולד בדאורייתא ורבנן אזלינן להחמיר וכן מבואר בדברי רבינו בפרק הקודם הי"ב דספק זונה או ספק א"א אסורה לאכול בתרומה דרבנן גזרה שמא תאכל בתרומה דאורייתא והיינו כיון דהספק נולד על הדאורייתא ודרבנן א"כ ה"נ כיון דמספ"ל אם היא א"א הרי הספק נולד על תרומה דאורייתא ודרבנן, ואע"ג דס"ל לרבינו דתרומה בזה"ז דרבנן, מ"מ לענין ספק דינו כדאורייתא נמי כמו שהוכחתי לעיל פ"א ה"כ אבל בלוקח יין דאין הספק אלא על היין זה ספק דאזלינן להקל [בתרומה דרבנן], ולענין מה שהקשה מהא דעשאה לבהמה דופן לסוכה, נלפע"ד לחלק לפמש"כ התוס' קידושין דף מ"ה:

ד"ה בפירוש] דלא חיישינן שמא ימות אלא במקום שאם יעבור יעשה האיסור למפרע א"כ ניחא דדוקא הכא דחיישינן שמא ימות וזרה אוכלת בתרומה אבל בעשאה לבהמה דופן גם אם תמות אין כאן איסור למפרע אלא דמכאן ולהבא אין לו סוכה ודמי ממש למה שכתבו התוס' בקידושין שם דמותר לישא קטנה ולא חיישינן שמא [יקדשה אבי'] דבכל עת שבא עלי' היא היתר דמוקמינן אחזקה שלא נתקדשה, ואע"ג דאפשר שיקדשנה באמצע ביאה מ"מ אין האיסור עתה ואע"ג דנמצא שעושה איסור גם על הכניסה מ"מ אינו איסור מצד עצמותה רק שעי"ז יעשה האיסור מכאן ולהבא א"כ ניחא כן נ"ל ברור לדעת רבינו: ה"י יראה לי שאם משך, הרבה בעל מח"א תמה על דברי רבינו דבהל' איסורי מזבח כתב דאינו אתנן עד שימשך אע"ג דד"ת מעות קונות [לא] אזלינן בתר קנין דאורייתא ולמה כאן מחמרינן כיון דד"ת מעות קונות אע"פ שחכמים עקרו הקנין, לפענ"ד דלק"מ דבלא"ה אי אפשר לומר דקנין דרבנן (קלוש] ולא מהני דהא (הכא איירי] בתרומת כרשינן דרבנן, אמנם עיקר טעמו של רבינו כמ"ש הר"י אבן מיגא"ש בפ' כל הנשבעין דהתובע לחבירו נתתי לך מעות על מקח תן לי המקח צריך לשבע אע"ג דאין עליו רק קנין מי שפרע דכל כמה דלא קבל עליו מי שפרע קנין גמור הוא מבואר דחכמים לא עקרו הקנין מעות רק באופן שקבל עליו מי שפרע ואם לא קבל עליו מי שפרע קנין המעות במקומו עומד, ולכן בנותן מעות על הבהמה ודאי אסורה לאכול בתרומה שהרי

מסתמא לא יחזור הקונה כמש"כ התוס' גטין דף ל"ד גבי התראת ספק וכשימשוך ובפרט כשלא יקבל עליו המי שפרע תהי' הפרה שלו למפרע לכן אסורה לאכול אבל באתנן כיון דקיי"ל דמקח שנעשה באיסור אין בו מי שפרע וממילא הקנין מעות אינו קונה כלל, וכן במעילה, לכן ס"ל לרבינו דלא אזלינן בתר דאורייתא, אבל כאן גם חכמים לא עקרו הקנין, וכל שלא קבל עליו מי שפרע הרי זה מקח גמור בפרט כשמשך אח"כ קנה למפרע וזה ברור, אדרבה מדברי רבינו ז"ל יש ללמוד שלא כדברי הרב מח"א דאל"כ הו"ל למנקט רבותא יותר דאפי' משך הישראל פרה מכהן לא יאכילנה תרומה א"ו דבזה ודאי אזלינן בתר דרבנן רק במעות דכל שלא קבל מי שפרע הקנין בתקפו וכן מבואר להדיא מדברי הרי"ף בפ' הזהב ובש"ע חו"מ סי' קצ"ח ובחי' לחו"מ סי' הנזכר הארכנו בזה בס"ד: פ"י ה"א זר שאכל, הנה דעת רבינו לפסוק כרבא בשבת ס"ט: דאפי' הזיד בלאו ושגג במיתה חייב בחומש ומדלא חילק כאן כמו שחילק לקמן בה' ה' בין התרו בו ללא התרו בו נראה דכל ששגג במיתה אף שהתרו בו בלאו משלם קרן וחומש [וצ"ל. דבה"ה איירי בהזיד בלאו ובמיתה] ואע"ג דחייבי מלקות פוטרין מתשלומין צ"ל או כמש"כ התוס' בפסחים פ' כל שעה ובכתובות פרק אלו נערות דבתשלומי תרומה ל"ש קלב"מ דהוי כפרה או כמש"כ בירושלמי תרומות פ"ז דגזירת הכתוב הוא בתרומה דלא אמרינן בי' קלב"מ ע"ש, הן אמת דדברי הירושלמי רק לר"ל דאף ח"מ שוגגין פטורין וע"כ דתרומה גזירת הכתוב דאינו פוטר אבל לר"י דשוגגין אינו פוטר א"כ י"ל דקרא איירי בשוגג ולא התרו בו עיין פא"נ: והנה בהל' ז כתב הרב בכ"מ דטעמא דרבינו דמחייב באוכל תרומה ביוה"כ משום דלא קיי"ל כרנבה"ק ומשמע דאם התרו בו משום יוה"כ לדידן דחייבי מלקות פוטרין פטור, ואין זה נכון לשיטת התוס' דתשלומי תרומה הוי כפרה והא דרנבה"ק כבר פי' בתוס' דאיירי במזיד דלא הוי כפרה ועדיין קשה דהרי בירושלמי תרומות פ"ו פריך דאכל תרומה במזיד ושגג בחומש ילקה ויתחייב חומש כמו בשגג בכרת והזיד בלאו לר"י ותירץ זעירא דצריך כל שגגה ועיין בר"ש דזה לאביי בשבת ס"ט: דבתרומה צריך שישגוג בלאו ובמיתה וממילא לדידן דקיי"ל שם כרבא א"כ ילקה וישלם, ומדברי רבינו ל"מ הכי ואפ"ל דגלי קרא להיפך [דהכא לכ"ע צריך כל שגגה וע"ש במה"פ]: והנה יש לעיין בהא דקאמר התם בירושלמי הזיד בתרומה ושגג בנזיר פלוגתא דר"י ור"ל והיינו בלא התרו בו והרי לר"ל דגלי קרא דבתרומה ל"א קלב"מ כמבואר שם בירושלמי וי"ל כיון דלר"ל במזיד לא שייך כלל חומש [דס"ל דצריך שישגוג בכרת ובלאו] לא שייך גלי' דגלי רק בשוגג אבל לא מזיד] אבל לדידן שפיר י"ל [דגלי קרא

וראיתי לרמב"ן כתובות במלחמות שכתב דלא שייך גלי קרא כיון דאינו אלא בשוגג, ולפע"ד הא אף במזיד ובהתראה חייב חומש לדידן דקיי"ל כרבא בשבת ס"ט:

א"כ ממנ"פ בין לאביי בין לרבא ניחא, והנה לשיטת התוס' משום כפרה אפשר דחייב מלקות וחומש כמו לר"י בחלב לדברי הירושלמי, ואפשר דמ"מ כיון דפתיך בי' תשלומין אינו לוקה ולא דמי לחלב דאין בו תשלומין ומ"מ מש"כ נראה, ועוד נראה דאפי' בהתרו בו מ"מ א"ח מלקות,ובאמת רבינו לא הזכיר כלל דיתחייב קרבן ומלקות ולפע"ד דלא מיבעי' בחלב אם התרו בו למלקות כיון דקיי"ל דלוקה נפטרו מידי כרת תו ליכא חיוב קרבן וה"ה בחומש דהוי במקום קרבן כדאמרינן בשבת, ועיקר נראה דסמיך אאיבעי' דשבועות ל"ז: וכ"כ רבינו להדיא בפ"ז ה"ח מהל' שבועות דאינו לוקה וס"ל דה"ה בכל קרבן דאינו לוקה בהתרו אף ששגג בכרת וכן משמע מפ"ג ה' שבועות גבי שבועת ביטוי לשעבר א"ח אלא קרבן מ"מ כ"ז באותו הלאו אבל אם אכל נבילה ביוה"כ והתרו בו י"ל דחייב מלקות [וקרבן] ומ"מ י"ל דדמי לחובל ביוה"כ דאמרינן דגלי קרא וצ"ע: עיין במ"ל שהביא פלוגתא דרבי וראב"ש אי הפרשתו או נתינתו, ולכאורה נראה דהלכה כרבי יע"ש בירושלמי (פ"ו דתרומות] דמבואר דתיכף נעשה קודש אלא שאין חייב חומש עד שיתן לכהן, והנה התוס' בפ' א"נ ה"ר מהא דתנן בפ' נושאין דס' כהן שאכל אינו משלם קרן וחומש וע"כ דצריך רק להפריש, ולע"ד הא מבואר בירושלמי [בפ"ה ה"ב דפאה] דכל היכי דמספקא לי' עשאו שאינו זוכה כזוכה וצ"ע ע"ד, ושם בירושלמי [בפ"ו דתרומות] מדמה לספק פטר חמור דמפריש והוא שלו ה"ב תרומה טמאה, הנה דעת רבינו בסוף פירקין ה' כ"ו לפסוק לפי דמים משלם ולפ"ז באוכל תרומה טמאה משלם לפי ערך ששוה תרומה טמאה למכור ואמת שכן מבואר ג"כ בדברי תוס' יבמות פ' הא"ר דף צ' דלמ"ד לפי דמים משלם האוכל תרומה טמאה משלם רק כמו ששוה, אבל לפע"ד לא נראה כן מדברי רבינו אלא דבין האוכל תרומה טהורה או אוכל תרומה טמאה משלם (כפי מה שנהנה] וטעמא דהך מלתא דהא בהדיא מבואר בכתובות פא"נ דהתוחב בבית הבליעה חייב וע"ש בתוס' [ד"ה ל"צ] כיון שהפסידו מעט צריך לשלם הכל כמו בזה נהנה וזה לא חסר דאם חסרו אפי' מעט צריך לשלם הכל, וצריך להבין דא"כ הגוזל דבר איסור יתחייב לשלם לפי מה שנהנה דעכ"פ הפסידו מעט] אמנם הדבר נכון דהא קיי"ל בגוזל קרקע צריך לשלם השימוש ובמטלטלין א"צ לשלם דכיון דמטלטלין נגזלין א"צ לשלם אבל בקרקע דא"נ צריך לשלם, לכן שם בתחב לו בבית הבליעה דהקנין והנאה באין כא' צריך לשלם אבל בגוזל דבר איסור כיון דקני' א"צ לשלם כלל מה שנהנה **(עיין

ב"מ מ"ג דתברה או שתי' משלם כמה ששוה אז א"כ אינו ראי' משימוש לאכלה דנעשה אז גזלן מחדש וצ"ע.
המגיה.
)** ולפ"ז נראה ברור דבתרומה דקיי"ל דאוכל אפי' תרומה שלו צריך לשלם לשבט כדגרסינן בירושלמי פ"ו דתרומות א"כ לא תליא בקנין רק בהנאה א"כ ממילא אם אכל תרומה טמאה צריך לשלם הכל לפי מה שנהנה דלגבי הנאה אין חילוק בין טמאה לטהורה ול"ד לתרומת חמץ דכבר חילקו התוס' בכתובות שם בין היכי דליכא פסידא כלל וזה ברור מאד לפע"ד, ולפ"ז לריה"ג דס"ל דחמץ בפסח מותר בהנאה האוכל תרומת חמץ צריך לשלם כאילו היתה תרומה טהורה וכמש"כ, ובהכי ניחא הא דאמרינן בפסחים בפ' כל שעה הא מני רנבה"ק דכרת פוטר ועיין רמב"ן כתובות דוקא כרת פוטר ולא מיתה בי"ש א"כ תיקשי קושית רש"י [בפסחים ל"ב] לאיזה צורך נקט תרומות חמץ [ולא חולין] ולמש"כ נכון היטב דוקא בתרומה משלם הכל דבתרומה משלם על הנאה אבל בחולין פטור אף במקום דלא שייך קלב"מ, ואין לומר כיון דע"כ צ"ל בשתחב לו בבית הבליעה א"כ הדר משלם הכל וכמש"כ התוס' די"ל דדוקא במזיד בתרומה אבל קסבר חולין והוא שלו ודאי אין חייב רק על הבליעה דלפ"ז הדק"ל, מיהו באמת דין זה של התוס' היכי דגזילה והנאה באין כאחת אינו מוכרח.
ואפ"ל דדוקא התם, דלא שייך גזילה דהו"ל פחות משו"פ אבל בלא"ה ודאי פטור אבל בתרומה ודאי חייב והא דהתם פרק א"נ דתחב לו בבית הבליעה חייב י"ל דס"ל כמושפ"י הריצב"א, עכ"פ נראה דאוכל תרומה טמאה חייב כפי מה שנהנה, מיהו בתוספתא פ"ז דתרומות אכל תרומה טמאה משלם דמי עצים ואפשר דבמזיד איירי (וכ"ה גירסת הגר"א שם): ועיין מל"מ שנסתפק באוכל תרומה בשוגג אם משלם כמו ששוה התרומה או כמו שהי' חולין ולדידי דין זה תלוי בפלוגתא דלרבינו משלם כמו שהי' חולין ולתוס' לפי ערך: ה"ג אם יש מתחילת שתי' כדי שיעור רביעית, עיין במש"כ בחי' ליו"ד סי' ס"ה דאפשר יותר מכדי רביעית מודה [דהשיעור כא"פ] דדמי לשתוי' יין שנכנסו למקדש דקיי"ל [בכריתות י"ד:] בהפסק מעט פטור [ומ"מ ביותר מרביעית חייב] ובהכי ניחא דהא דכותח הבבלי ושכר המדי דנקט רבינו בהלכות חמץ ומצה כדי אכילת פרס (דאיירי ביתר מרביעית וצ"ע: ה"ו גמע את החמץ, מ"ש רבינו דהגומע חומץ משלם קרן וחומש קשה טובא דבהדיא אמרינן ביומא דהשותה חומץ ביוה"כ פטור, והנה הר"א ז"ל כתב דהכוסס את החטה פטור מקרן וחומש ואע"ג דלענין ברכה מברכין עלי' וקשה טובא דהא בר"פ כיצד מברכין קפריך על שמן זית דתנן השותה שמן של תרומה א"ח

הרי דמדמה ברכה לחומש וכן הקשה בצל"ח ולק"מ דדוקא לענין ברכת בפה"ע דבעינן אישתני לעלויא אבל לענין בפה"א שפיר יש לחלק: הי"א ונזיר ששגג ושתה יין, דעת רבינו דנזיר ששתה יין של תרומה אינו משלם חומש, וקשה לי מאותו ירושלמי שזכרנו בשגג בתרומה ומזיד בנזיר דלר"ל פטור ולר"י חייב וע"כ בקרן וחומש דאי בקרן לבד ת"ל דאפי' לאו בנזיר פטור משום תרומה וע"כ בקרן וחומש ולזה הי' נ"ל דרבינו ז"ל לא פטר אלא בשוגג גם על הנזירות אבל במזיד בנזיר שגג בתרומה חייב דאחשבי' וא"ל מהא דאוכל תרומת הקדש **(וא"ל דהכא שאני דגנב עיין במשנה ונפשו אינו חותה מאכילת איסור דהא מבואר ביו"ד סי' א' דההחשוד על גניבה אין חשוד על אכילת איסור ומ"מ י"ל דהקדש האיסור מצד ממון גבוה וכיון דנחשד על גנבה הוי לדידי' אכילה ואולי זהו כוונת זקני ז"ל דאין האיסור על הגוף.

המגיה)** לקמן הכ"ד] די"ל שאני הכא דאין האיסור על הגוף [דיהי' שייך לומר כמו בנזיר דלא מקרי שתי' דאדרבה הדבר אסור מצד מעלתו] מיהו אינו מיושב כל הצורך כיון דע"כ הוא שוגג גם על ההקדש, והנה זה ימים רבים שהי' קשה לי מהאוכל תרומת חמץ ויוה"כ וראיתי שעמדו בזה גדולי הדורות ולמש"כ הי' אפ"ל [דאיירי] במזיד בחמץ ומכל מקום ברישא חייב אלא דכבר כתבתי דמדברי רבינו בפירוש המשניות נראה דלא ס"ל משום כפרה א"כ למאי דמוקי כרנבה"ק ע"כ ברישא דלא שגג **(נראה דצ"ל דשגג ולא בהזיד בחמץ.

המגיה.

)** לכן המחוור מה שתירץ הרדב"ז לחלק בין הני שחייבה תורה שוגג קרבן על אכילתו כמו ביוה"כ וחמץ והקדש דחייב קרבן מעילה מ"מ צ"ל כמש"כ דהא בנזיר ששתה יין בשוגג א"ח כלל,אלא דצ"ל כמש"כ, דבמזיד על איסור אחר מודה רבינו ז"ל [דאחשבי']: הי"ב וכן כהן, עיין לקמן פ"ו מה' ביאת המקדש שכתבנו דלדעת רבינו כיון דקיי"ל במכות פאה"ג דמתה כהונה א"כ לא הו"ל זר מעיקרא ואם עבד אח"כ כשר בדיעבד וכן אם אכל תרומה אח"כ אין משלם חומש, והא דנקט ונודע דמשמע רק למפרע] היינו לענין קרן בע"פ ועוד דזה תלי בפלוגתא דר"מ ורבנן אי הו"ל זר מעיקרא וע"ש שהארכנו, וזה האמת הברור בדברי' רבינו **(ועיין בס' גבורות ארי יומא לדף כ"ג: ד"ה אחרים.

המגיה)** ואכתי יש לעיין בדברי רבינו בתרומה בע"פ למה פטור לגמרי הא ע"כ בא ליד כהן, דאל"כ בלא"ה פטור מקרן כיון דהו"ל כשר גמור למפרע כמו בלקח פדיון הבן ופשוט דאף לסוברים דמזיק מ"כ או שאכלן חייבין לצאת ידי שמים פטור כאן, וע"כ בבא ליד כהן א"כ הא דקיי"ל בפ' הגוזל ומאכיל דחייב בנאנס עכ"פ מה שנהנה, וצ"ל בדוחק

דאה"נ אלא דקאמר דפטור מקרן ואין דינו כגזלן [לשלם הכל], ועוד י"ל דבתרומה בע"פ [פטור לגמרי] דלא אפסדי' מידי דלשרפה קאי ודו"ק, ועיין בירושלמי פרק אלמנה לכה"ג ה"ד דעובר דאינו מאכיל אבל באכלה פטורה מחומש וצ"ע על רבינו שהשמיט: הי"ד שתי קופות, מש"כ המל"מ דעכ"פ צריך להפריש [והביא ראי' מתוס' יבמות] נ"ל דהתוס' לשיטתם אזלי [דתשלומי תרומה כפרה] אבל לרמב"ן וראב"ד ובעה"מ הו"ל כשאר מ"כ בספיקא להקל וא"צ להפריש כמו בפדיון הבן אלא בודאי צריך להפריש ודו"ק, ולדינא כיון דלרבינו תרומה בזה"ז דרבנן שפיר יש לסמוך על הנך רבוותא ועוד דיש לדמותו לציר דגים דהו"ל ס"ס וה"נ יש לפוטרו מטעם ס"ס שמא כרמב"ן וסייעתו דהו"ל כשאר מ"כ ושמא אינו תרומה כלל: הי"ח כל האוכל תרומה בין בשוגג בין במזיד, בירושלמי סוף פ"ו דתרומות איכא פלוגתא אי מותר לשלם מפירות ח"ל ורבינו ז"ל השמיט להאי פלוגתא, וצריך טעם למה, ומש"כ הרב כ"מ דיכול לשלם ממע"ש והקדש שפדאן ע"ג קרקע תימא גדולה כיון דאין הקדש מתחלל ע"ג קרקע [א"כ] מעל ולמה לא פירש דהיינו שלא נתן החומש כמו בברכות מ"ז: ושוב ראיתי להגאון רע"א בחי' למשניות שעמד ג"כ בזה, ובודאי לדינא בהקדש במזיד לא יצא י"ח, ויש לעיין בשילם בהקדש בשוגג כיון דהקדש מתחלל בשוגג א"כ הר"ז פורע מן החולין ומ"מ י"ל אימת הקדש מתחלל בעת שבא לרשות זוכה א"כ י"ל דהאי שעתא לא מצי להקדיש [ולעשותו תרומה] וא"ל ראי' מהא דקונה במעות הקדש דנקנה החפץ שאני הכי דהו"ל כתן לך מנה ויקנה פלוני שדן כיון שהמציא לו מעות וכן הדין בקידושי אשה אבל כאן בתשלומי תרומה כיון דלא נעשה תרומה אלא ע"י הפרשה א"כ אימתי חייל, והנה בפדה"ב תלי בפלוגתא לדעת הסוברים דבעינן בפדה"ב שליחות א"כ י"ל דלא מהני וצ"ע:

הכ"ו הגוזל תרומה ואכלה, עיין בהשגת הראב"ד ז"ל והנה פי' הכ"מ תימא הוא בעיני דאחר הגזלה האיך מצי להקדיש כי יקדיש את ביתו, ואפי' למאן דס"ל דמצי להקדיש מ"מ קשה הא חזרה לבעלים כעין דפרכינן בפרק מרובה ס"ח: על כפל ואין לומר דאיירי בעמד בדין דא"כ פשיטא דמשלם דכבר נתחייב בב"ד בחומש והרי משלם חומש ולמה לא משני כשלא נשבע, ובאמת כי פירוש זה זר וראיתי להרא"פ שפי' דעיקר הקושי' למה לא יתחייב חומש דגזלה לשבט, וג"ז אינו נכון דודאי אין חומש דגזלה בהקדש כמבואר ברבינו ה"א מה' גזלה גם מצד השבט ליכא כיון דממון שאין לו תובעין, וברור דהגוזל תרומה שלא באה ליד כהן ונשבע אפי' בדאיתא בעיני' אינו משלם חומש לכן נראה העיקר הפי' והגירסא היא כפי' הר"א ז"ל משלם לג' מיבעי' לי' היינו לשלם חומש וקרן להקדש וחומש וקרן לשבט, ועל קרן הוא דמקשה ואין לומר הא בגוזל תרומת אביו

ואכלה אחר שמת מוכרה לכהן ודוקא באוכל קודם שמת דכבר נתחייב לשלם קודם הירושה צריך לשלם הכל כנראה מדברי רבינו בה' כ"ב דמ"מ שפיר ק"ל וישלם להקדש כמו ששוה תרומה וישלם נמי לכהן כמו ששוה לחולין (מטעם שכתבתי לעיל ה"ב) והכהן ישלם רק כפי מה ששוה תרומה וע"ז תירץ דגזירת הכתוב בהקדש אע"פ שיש חיוב לגזבר ולשבט ומ"מ בגונב תרומה מהדיוט מודה הר"א ז"ל דמשלם כפל וכן בגוזל ונשבע משלם שני חומשין לשבט ולבעלים ואין הפרש בין קרן לחומש אלא בהקדש אינו משלם רק קרן דהקדש ושני חומשין והקרן עולה לכאן ולכאן ובהדיוט משלם ג"כ שני חומשין וצ"ע: פי"א הי"ח בקרו של כהן, עיין משל"מ, והנה לדעת התוס' דהנאה של כלי' אסור מדאורייתא צ"ל דהא דאמרינן בירושלמי [כאן] משלחת זאבים היתה [והותר ושוב לא בטל] ע"ש] היינו בתרומה בזה"ז דלדעת התוס' ג"כ דרבנן ופשוט: הכ"ג הזורע תרומה טמאה, מ"ש הר"א ז"ל דאסור לזרים ולטבול יום צ"ע הא בהדיא תנן בתוספתא דתרומות פ"ח דטבו"י מותר בגידולי תרומה וכ"כ רבינו לעיל [סוף ה"א] ואולי י"ל דס"ל לר"א ז"ל דלא שרי אלא בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה לא שרי לטבו"י כמו בטבל ומ"מ לא ידעתי מאין לו להר"א ז"ל דין זה, והנה הא דמדומע מותר היינו ג"כ בזרעו כלה [עיין לקמן הי"ג פי"ג]: פי"נ ה"א התרומה עולה באחד ומאה, מדכתב רבינו והשאר מותר לזרים מכלל דאותו סאה [שהרים] אסורה לזרים שלא כדעת רש"י בכורות דכ"ב: [ד"ה תירום] ותמוה לי על דברי רש"י דבהדיא מוכח בירושלמי דאסור דאמרינן התם בפ"ט ה"ב מה' תרומות] דסאה של תרומה ונתערבה עם כל שהוא בטלה משמע דבעיני' אסורה לזרים ומ"מ צ"ע על רבינו ז"ל שהשמיט הא דירושלמי דבטלה בכ"ש, ועיין פ"ח סי' צ"ט [ועיין במה"פ שם] ונראה דס"ל לרבינו דהאי כל שהוא לאו דוקא אלא הכוונה שהוא עכ"פ שיעור לבטל כפי חלק המדומע, ומש"כ רבינו לחלק בין לח ליבש הארכתי בחי' ליו"ד סי' צ"ב וכן בענין חוזר וניער הארכתי בסי' צ"ט בס"ד: ה"ג סאה תרומה, והנה דעת רבינו ז"ל מבואר דבעינן מאה נגד חלק התרומה ואין החולין שבתוך הסאה מצטרף ומה שהקשה הפר"ח [ביו"ד סי' צ"ט] דלמה לא יבטלו אינו כלום, מ"ד אמים שאינו מצטרף אך יש לתמוה דהא בירושלמי [פ"ט ה"ב דתרומות] אמרינן דאפי' מאה.

סאין של העולין ואחת של חולין שרי לכן נ"ל כי הנה בירושלמי שם אמרינן כשלקט מאחת וראיתי להרא"פ שמפרש דבאין זרעו כלה קאי, והאי פירושא לא נהירא דבזה ודאי בעי ק' כדאמרינן להדיא בתוספתא [פ"ח ה"ג דתרומות] ויעלה באחד ומאה, לכן נ"ל דאזרעו כלה קאי וקאמר דע"כ לא בטל אלא כשזה בפ"ע אבל אם נתערב איסור צריך ק'

והיינו דקאמר אם ליקט בשניהם דמאה של תרומה ואחד של חולין בליקט משניהסכיון דע"כ תרומה נתערב בחולין אסור עד ק' לפ"ז גדולי תרומה בדבר שזרעו כלה וסאה העולה מן המדומע שוין הן דשניהם אם זה בפ"ע ולא נתערב שרי אפי' רוב תרומה ואם נתערב צריך ק', מכאן ראי' ברורה למש"כ בדעת רבינו בחלת ח"ל וזה נ"ל ברור שלא כדברי רא"פ: ה"ט לוג יין, הטעם דאין מים שאינו מינו מצרפין ליין ליבטל, וצ"ע על התוס' שנסתפקו בזה בזבחים פרק התערובות [ע"ג] ובמנחות [כ"ב] דהא בהדיא מבואר בתוספתא דיין ומים אינם מצטרפין, ואפ"ל לפמש"כ בביצה ל"ט דמים ומלח דלהכשיר קאתי מקרי מין במינו [ומזה הוסיפו דלובן ביצה דמקרי מב"מ] וא"כ י"ל ה"ה [התם בנידן התוס'] במוגז במכוון מצטרף אבל הכא דמים שנפל בלא כוונת מזיגה לא מקרי מב"מ (ואינו מצטרף] והנה חלה שהחמיר הרמ"א ז"ל ביו"ד סי' שכ"ג] דאינו עולה פחות מק' לדעת רבינו אינו מצטרף המים לבטל כיון דאינו שוה בשיעורן ולדעת התוס' מצטרף, ונראה דחלת ח"ל כיון דלרוב פוסקים בטל ברוב יש לסמוך על דעת התוס' אבל בחלת הארץ ודאי העיקר כדעת רבינו ז"ל והראב"ד וכן משמע פשוטו בתוספתא, והנה לפ"מ שהורה לנו רבינו ז"ל דאינו מינו אינו מצטרף ומשמע בין ביבש ובין בלח יש ליישב מה דק"ל להר"א ז"ל בהא דלא נאמר בה"ז דהמורסן של תרומה מצטרף לבטלו, והיינו דלכאורה קשה גם פסולת חולין למה יבטל הא הו"ל אינו מינו אמנם צ"ל כיון דמורסן מצטרף לחלה וכן ללקות עיין באו"ח (סי' תנ"ד דמצטרף למצה] שכן מקרי מינו אבל הפסולת של תרומה ודאי אי אפשר לאחוז החבל בשני ראשין [לתפסו במינו ולהצטרף לבטל] שהרי אם יפריד רק יפות ודאי הו"ל אינו מינו:

הי"א תרומת ח"ל, עיין לקמן הל' ביכורים שכתבתי לחלק בין לח ליבש דביבש חד בחד בטל אבל בלח צריך רוב ע"ש: הי"ב הזורע תרומה בצד החולין, הנה מש"כ רבינו בק' של חולין דאם תלש הכל [אז בטל] קשה כיון דאינו אלא קבע דרבנן וכיון דבטל החשיבות למה לא יתבטלו [התלושים] וזה ראי' למש"כ האחרונים ז"ל דעל בהמה [אחת לא שייך לומר חצי' מותרת וחצי' אסורה עיין בט"ז יו"ד סי' ק"י ס"ק ה'] שלא כדברי הפ"ח [שם] ששם רבים לטועים, והנה אמרינן [בתוספתא שם] דר"ש ס"ל דיעלה ויתלוש לכתחילה וצ"ל דס"ל כר' יוסי [בגטין נ"ד:] גבי ערלה וצע"ק על רבינו דבערלה דאורייתא ס"ל בפ' ט"ז מה' מכ"א] כר' יוסי ובגדולי תרומה דרבנן דלא כר"ש דלכתחילה לא יתלוש וצ"ע: הט"ו סאה תרומה שנפלה, עיין לעיל פ"ג מש"כ בזה: הלכות מעשר פ"א ה"ב מותר באכילה לישראל, מה שדקדק הרב כ"מ למה לא פסק רבינו כר"מ נ"ל פשוט שלמד מהא דדמאי דא"צ לתת רק תרומת מעשר כדמוכח מכמה משניות בדמאי דאינו נותן

ללוי המעשר ואי ס"ד דמעשר אסור לזרים למה לא יתן ללוי דהא ספק איסורא לחומרא ועוד יש ללמוד כן גם מהא דפרק נושאין על האנוסה בעבד וכהן שנתערבו דמוכרים התרומה אבל המעשר א"צ למכור דספק ממונא לקולא וע"כ דמותר לזרים, אבל מש"כ הרב משל"מ דלר"מ אסור ללויה שזנתה לא נראה כן מירושלמי דיבמות פ"י ה"א דקאמר התם על מתניתין דאשה שהלך בעלה למדה"י דאם באו וא"ל מת בעלך ונשאת ואח"כ בא בעלה אסורה במעשר ופריך והא לוי' שזנתה מותרת במעשר ומשני כשילדה ממנו בן והיינו דהו"ל כנשואה לישראל דאסורה לר"מ לאכול במעשר והיינו דוקא לר"מ אבל לרבנן אפי' בנשואה לישראל דלא גרע מזר וע"כ דגם לר"מ בזנתה מותרת ומ"מ כבר כתבנו שדברי רבינו לפסוק דלא כר"מ מוכרחים, ומ"ש רבינו דאם בא ע"א אסורה במעשר כבר ראיתי למי שתמה דאפי' בשני עדים אסורה לדידן דלא קיי"ל כר"ש [בריש האשה רבה כמו שפסק רבינו בהל' גירושין ובודאי שלא בדקדוק נקט רבינו ז"ל ה"ג וכן הכהנים מפרישין, ומבואר בש"ס בכורות די"א וכן פסק רבינו בהל' אישות פ"ה דישראל שירש טבלים מאבי אמו הכהן המעשר שלו דמתנות שלא הורמו כהורמה דמיין וזכה אביהם במעשר ומיני' דידי' קירית, ואני מסופק בירש קודם שנגמר מלאכתו למעשר קודם מירוח אי שייך גם בזה מתנות שלא הורמו כיון שלא נתחייב כלל במעשר וכן מבואר בפ"ג דמע"ש דפירות שעברו בירושלים אחרי שנגמרה מלאכתן למעשר כיון שכבר נתחייבו אמרינן מתנות שלא הורמו כהורמו דמיין, אבל קודם לא אמרינן ומ"מ יש לדחות קצת דשאני הכא דאינו אלא מדרבנן, כעין זה מחלקינן במכות [דף כ':

ע"ש] ולכאורה יש כדמות ראי' מהא דפריך בקידושין נ"ד:] על הא דתנן דמע"ש שניתן לו במתנה דחייב בחומש, האיך מצי יהיב המעשר במתנה ומשני דיהיב בטבלו וכמ"ד מתנות שלא הורמו כמו שלא הורמו דמיין ולמה לא משני קודם מירוח, ומ"מ אין זו ראי' מוכרחת, ומיהו בירש קמה מחוברת ודאי דלא שייך מתנות שלא הורמו כמו שהורמה דאין תרומה ומעשר במחובר, ומ"מ פטורין מלתת לכהן תרומת מעשר ומעשר, כמו בלוקח מגוי דמצי למימר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעי' כדלעיל פ"א ה"ג מה' תרומות בלוקח פירות מגוי, ומ"מ אני חוכך קצת דאפשר דלא שייך לומר אתינא אלא בלוקח מן הנכרי שאין בו חיוב תומ"ע כלל, אבל כאן כבר הוחזק מ"ד אקנה מכהן, והנה ראיתי בתשובת מהרי"ט ס"א סי' פ"ה שתמה על זה דא"כ הא דאמרינן בס"פ הא"מ דפליגי רבי יהודה ורבי אי מתנות שלא הורמו כמו שהורמו ת"ל מכח אתינא וכו' ומכח זה לחלק יצא דלוקח לא מפטר רק ממעשר אבל לא מתרומה, ותימא גדולה דא"כ מאי הא דפריך בפ' הפועלים ולוקח מי מחייב מדאורייתא ומשני אה"נ וקרא אסמכתא

בעלמא אלא כנפשך למאי אתא וכו' ומ"ק הא איצטריך למפטרי' בלא הפרשת תרומה ותרומת מעשר, ותימא גדולה על הרב ז"ל אם העלים עיניו מסוגיא זאת בעוד שידיו עסוקים בה, גם מש"כ דלוקח אינו חייב להפריש רק תרומת מעשר ולא מעשר דברים תמוהים הם, כיון דלוקח א"צ אפי' להפריש כלל, וכיון דמעשר ליכא תרומת מעשר מנין גם מש"כ נכרי המפריש מעשר הו"ל מעשר מדאורייתא אין כן דעת רבינו, אלא דנכרי המפריש מעשר קודם מירוח ובא ליד ישראל הרי זה טבל גמור, לכן ברור כדעת כל הפוסקים, ומה דק"ל למהרי"ט ז"ל גם לדידי הוי קשי' לי אבל אחר העיון קצת ל"ק כלל דהא טעמא דאתינא לא מהני אלא בלא בא מעולם ליד חיוב כמבואר בדברי רבינו בפ"א הי"ג מה' תרומות] אם הביאה שליש ביד ישראל ומכר לנכרי וחזר ולקח ממנו אפי' אחר מירוח חייב לתת ואע"ג דעיקר חיוב תרומה בשעת מירוח מ"מ גם בתר הבאת שליש אזלינן ולהכי כל שבא שליש בידי ישראל כיון דאי הוי מקצר אז הי' חייב תו לא פקע, א"כ ל"ק כלל דהתם בכהן שלקח טבלים מן השוק והביאו שליש ביד ישראל כיון שכבר נתחייבו אין לפוטרן מה"ט [דאתינא מכח] אלא משום מתנות שלא הורמו, גם מה שהקשה מהא דפדיון הבן אין כאן קושיא כלל דעיקר חיובא דבן אנופי' רמי וכהנית וישראלית שיש לה בן מנכרי חייב דחיובא אקרקפתא דגברי קרמי, אבל הכא עיקר החיוב אתבואה והנה כבר נפטרה מנתינה בעודה ביד המוריש ולכן פטורין מנתינה וזה ברור ופשוט:

ובזה יש ליישב דברי רש"י ז"ל בחולין קל"א:] שכתב בתר דקנסינהו עזרא, וראיתי מקשין הא מדאורייתא פטורין הכהנים משלהם ותקנתא דעזרא אינו אלא לתת להם משל ישראל כמבואר להדיא בירושלמי ובספרי, ובס' שער המלך כתב דס"ל לרש"י דלא קיי"ל כספרי וסמך על מימרא דש"ס דילן פ' הזרוע ואין זה מחוור, אבל לפע"ד דס"ל לרש"י דהא בירושלמי יליף מכי את מעשר בני ישראל, ומהאי קרא נלמד נמי הלוקח מעכו"ם פירות וכשם דבלוקח מעכו"ם אם הביא שליש ביד ישראל אף שקנה העכו"ם והי' יד עכו"ם באמצע מ"מ כיון שכבר נתחייב ביד ישראל ואע"ג דקודם מירוח פטור מד"ת ומכש"כ בעודו מחובר אין תרומה חל מ"מ נקרא חיוב כיון דאי הוי קצור הוי מחויב א"כ ה"נ ע"כ לא פטרינן אלא בהביאה שליש ביד כהן אבל כשלא הביאה שליש ביד כהן כיון שכבר נתחייבה בעודה ביד ישראל נהי דקנה הכהן בתר הכי כיון דכבר נתחייב במצות נתינה בעודה ביד ישראל מדאורייתא מחויב הכהן לתת ללוי והכא ע"כ בלא הביאה שליש ביד הכהן דאל"כ ת"ל דאתינא מכח גברא וכו' לכן פירש"י בתר דקנסינהו עזרא, אמנם דעת רבינו ודאי אף שקנה פירות גמורים ואף אחר מירוח פטור מדאורייתא הכהן

לתת ללוי ולדעת רש"י ז"ל הא דתנן בפ"ד דדמאי דכהן ולוי שקנו הגורן המעשרות שלהן היינו בתר דקנסינהו עזרא, ואע"ג דרע"ק פלי"ג התם בחולין היינו שלא לתת להם אבל בלוקח מודה, יוצא לנו מזה דישראל שירש מאבי אמו כהן שדה בקמותי' מפריש תו"מ ונותן ת"ג לכהן ותרמ"ע מוכר לכהן והמעשר ראשון מפריש לעצמו ואם הביאה שליש ביד ישראל ואח"כ קנה אבי אמו צריך לתת הכל לכהן כדלעיל וכ"ז בירושה אבל בקנין שמכרו ל"ש לומר אתינא, אע"ג דבלוקח מגוי אמרינן אתינא משום דמתנות לא מכר משא"כ גוי דלא מתחייב כלל ואם ירש את אבי אמו כהן אחר שהביאה שליש בידו ונתוסף אפשר דצריך לתת כפי מה שהוסיף כדלעיל [פ"א הי"ב מה' תרומות ודו"ק:

ה"י אילן שנטעו בתוך הבית, דעת רבינו דחייב עכ"פ מדרבנן ודעת הראב"ד דלגמרי פטור וצ"ע ע"ד תוס' ב"מ פ"ח ד"ה בעה"ב דכתבו דה"ה דהוי מצי לאוקמי בעומדת בחצר, וזה תימא דהרי לדעת הראב"ד בחצר לגמרי פטור ולדעת רבינו חייב רק מדרבנן והתם איירי לענין דאורייתא ע"ש בתוס' ד"ה הכא בתאנה א"כ ע"כ נקט גנה וצ"ע: הט"ו המפריש מקצת מעשר, עיין מש"כ לעיל פ"ג מהל' תרומות: פ"ב ה"ב וכן הלוקח, הנה דעת רבינו דלוקח אינו פטור רק בלקח אחר מירוח וכן דעת ר"ת בתוס' פ' הפועלים והנה מדקדוק דברי רבינו ז"ל נראה דלוקח לא מפטר אלא במרחן המוכר ע"ד למוכרן [דא"ח מדאורייתא כמבואר כאן בה"א] אבל בלא"ה חייב מדאורייתא, וכן מצאתי להרמב"ן ז"ל הובא באס"ז [פ' הפועלים] שכתב כן לדקדק מדברי רבינו ז"ל ובהכי ניחא הא דק"ל להתוס' ז"ל מהלוקח יין מבין הכותים דמשמע דהו"ל טבל דאורייתא ולמש"כ בשם הרמב"ן ז"ל א"ש, וכן מה שהקשו התוס' מדמאי ומה שתירצו דהלוקח מע"ה אפי' ודאי לא עישר ואינו טבל מה"ת ק"ק מהא דאמרינן בסוטה מ"ח דיוחנן כה"ג (גזר על הדמאי) משום דטבל ומעשר הוא עון מיתה [והרי אין בו רק חיוב מדרבנן] ולפמש"כ א"ש, ובאמת שדבר זר מאד לומר שטבל לא יתחייבו כי אם בעלים, ועיין ירושלמי באוכל טבל של חבירו אם אמרינן קלב"מ, ולשיטת תוס' דלוקח פטור לעולם מאי קלב"מ שייך (דהרי לא הוי זרעך] וצ"ל בדוחק שמכר טבלים וחזר המוכר וגנבו, וכ"ז אינו במשמע, אבל לשיטת הרמב"ן א"ש טובא, ולא עוד אלא שמדברי רבינו ז"ל נראה דהגומר למוכרן גם המוכר פטור מה"ת כל שבעת המירוח דעתו למוכרן ולא לאכלן, ולפ"ז בהא דמבואר בש"ע [יו"ד סי' של"א סעיף ס"א] דאין מעשרין מן הלקוח על שאינו לקוח, ונלפע"ד דאם גמרו לאוכלן חייב מדאורייתא ומותר להפריש וכן נ"ל להלכה, כדעת הרמב"ן ז"ל וכן נראה מדברי רבינו, והנה שיטת ריב"ם ז"ל היא להיפך דקודם מירוח פטור ואחר מירוח חייב כמו בהפקר דהפקר קודם מירוח פטור ולאחר מירוח חייב כמו שפי' ריב"א והביא ראי'

מירושלמי ולפום ריהטא דבריהם קשים במש"כ שכן פירש ריב"א וה"ר מירושלמי והוא משנה ערוכה בפ"א דפאה ונותן משום הפקר עד שימרח הגזבר ומשמע דאח"כ חייב, [ולמה תלה דבר זה בריב"א], והנה לכאורה יש סייעתא לפי' ריב"ם מירושלמי דפאה שם, דאמרינן התם על הא מתניתין נוטל מן הגורן וזורע ונותן משום הפקר ופטור עד שימרח אתיא דר"ע כחניות דבית חנן שדרשו עשר תעשר ולא לקוח והרי משנתינו קודם מירוח והאי דבית חנן אחר מירוח ולריב"ם דתרוויהו קודם מירוח ניחא] ובדוחק י"ל, והנה דעת הראב"ד ז"ל דלוקח פטור לעולם בין קודם מירוח בין לאחר מירוח מדאורייתא והא דהפקר חייב לאחר מירוח לכאורה אינו אלא מדרבנן, והנה ראיתי להר"ש ז"ל בפ"ג דמעשר שני שהביא גירסא מירושלמי דהמפקיר גם אחר מירוח פטור ממעשר, ותמה ע"ז ממשנה דפ"ק דפאה דנותן משום הפקר עד שימרח, והנה לדעת התוס' דלוקח אחר מירוח פטור ממעשר וכן לדעת הראב"ד ז"ל לפמש"כ דנראה מדעת התוס' אף שמרחן ע"ד לאוכלם י"ל קו' זו והיינו דהפקר אחר מירוח פטור ממעשר דלא עדיף מלוקח רק דהיינו בזכה בו אחר אבל בזכה בו הוא עצמו לעולם חייב.

דלדעת התוס' [בפ' הפועלים] בזוכה המוכר עצמו חייב, א"כ מיושב שפיר דלא תקשי ממתניתין וע"כ צ"ל כן דאל"כ למה לי קרא דהפקר פטור ממעשר ת"ל דהו"ל כלוקח אלא ע"כ אפי' זכה בו הוא בעצמו, והנה ראיתי לשעה"מ שהביא בשם הר' מנוח אי הא דהפקר פטור קודם מירוח או אח"כ, ולפמש"כ לחלק בין הבעלים בעצמן דודאי חייב ובין אחר דפטור כיון דלקוח פטור מדאורייתא אע"ג דלוקח חייב עכ"פ מדרבנן מ"מ י"ל בהפקר אוקימנא אדינא אלא דבזה יש הפרש בין זכה בו בעצמו בין זכה בו אחר, אכן למש"כ דעיקר כרמב"ן [דאם מרחן ע"ד לאכלן חייב אף בלקוח] א"כ נראה דהפקר אחר מירוח לעולם חייב.

והנה מש"כ ליישב מהפקר עדיין קשה מיאוש אחר מירוח [עי' לקמן פ"ג ה' כ"א]. והנה יש לעיין בחלה אי דמי לתו"מ לדעת ריב"ם פשיטא דלקוח קודם הבאת שליש ואפשר במחובר חייב מדאורייתא וקמח מקרי כקודם הבאת שליש וזה פשוט, אמנם יש לעיין לדעת רבינו והתוס', והנה מהא דאימעוט דגנך ולא דגן הקדש י"ל דנפ"מ בפדה המקדיש והוי כמו חזר ולקח דכתבו התוס' בב"מ פ"ח דחייב מה"ת אבל בחלה לית לי'עריסותיכם ת"ל דהו"ל לקוח **(ובחלה לא שייך דחזר ופדה דהתם דיינין על שעת לישה מטעם עריסותיכם וסוף כל סוף לא נילושה אצלו משא"כ בדגן זרעך הוא ודו"ק.

המגיה.

)** וע"כ דלקוח חייב מדאורייתא בחלה ונ"מ אם מפרישין מן הלקוח (על שאינו לקוח] וכמדומה שכן עמא דבר שאין מדקדקין להפריש מלקוח על שלו ודו"ק וכ"כ בפ"א הכ"ב מה' תרומות דאין למדין מכללות לכן אין ראי' ממה דרבינו כייל בפ"ה הט"ו מה' ביכורים דתרומה וחלה שוין ודו"ק: ודע דלדעת רבינו בה"א הגומר למכור ולאכול אין תורמין מזע"ז ויש לזהר בזה וצ"ע על הש"ע שלא נזכר מזה: פ"ג ה"ב בד"א בגומר פירותיו למכרן בשוק, עיין השגת הר"א ז"ל וכבר תמה הרב בה"ז [בחי' לסוף מנחות] והנה רש"י ז"ל הביא ראי' דלא קיי"ל כלישנא בתרא מהא דמערים אדם ולפמש"כ לקמן דלדעת רבינו ז"ל לא שרי אפי' אכילת עראי א"כ לק"מ דהא דשרי ר"א היינו לבהמה ולזה ודאי בעינן ראיית פני הבית [עיין לקמן הי"ח]: ה"ג אחד משששה דברים, בירושלמי (פ"ד דמעשרות] בעי אי מבושל בעינן שיהי' מבושל כ"צ ורבינו ז"ל השמיט האי דינא, והנה ע"ש ביה"ש [אי קובעת] עי' בריף פ' ע"פ שדעתו להחמיר והרז"ה ז"ל בספר המאור מיקל ונקטינן כדברי הרי"ף ז"ל, וה"ה בתוס' שבת כמו לענין קידוש, והנה לענין אי יו"ט קובע ראיתי להרב שעה"מ פ"ה שהביא בשם הרב המאירי ז"ל דאינו קובע, ומדברי רש"י ותוס' בביצה ל"ד גבי לשמעונין נראה דיו"ט נמי קובע, וכ"נ דהא בש"ס [פסחים ק"ה] מדמה קידוש למעשר ובקידוש שבת ויו"ט שווין לכן נלפע"ד להחמיר דגם יו"ט קובע, והצל"ח והפנ"י כתבו בפשיטות דאין יו"ט קובע למעשר וצ"ע ועיין מש"כ לקמן בפ"ד בס"ד בדין חצר, והנה דעת רבינו דחצר קובע מדרבנן אבל מדברי הראב"ן פ' הפועלים נראה דמחמרינן כר"י דחצר קובע מדאורייתא [עיין יו"ד סי' של"א ובש"ך ס"ק קמ"ב ובנקה"כ שם ובמל"מ כאן]:

ה"ו מותר להערים על התבואה וכו', דע שיש בזה כמה שיטות, הנה דעת רש"י ז"ל בפ' אין מעמידין דכל שהכניסו במוץ שלה לבית אע"פ שמרחן אח"כ אינו חייב מדאורייתא ואפי' חזר והכניסו דרך בית שער כיון שכבר נפטרו בעודן בבית, אבל בהוציאו בעודן בשיבלים ומרחן בחוץ ואח"כ הכניסו חייב מיהו אם מרחן בבית נהי דפטור מדאורייתא אבל מדרבנן הרי הוא כקודם מירוח ואסור לאכול קבע רק לבהמתו מותר להאכיל אפי' קבע, והנה לכאורה יש לעיין בביצה י"ג דאמרינן התם דהמכניס שבלים לעשות עיסה ונמלך לעשות מלילות והוקבע למעשר ואפי' לריב"י דס"ל דהכניסו למוללן לא נקבע למעשר ועיין בחי' הרשב"א שם שנדפס מחדש שכתב דלרש"י דאם הכניסו לעשות עיסה ונמלך למוללו אסור לאכול אפי' ארעי וע"כ דהוקבע בבית דהרי היכי דהוקבעו בבית מותר לאכול ארעי והתוס' במנחות דף ס"ז דחו פי' ר"א ז"ל דס"ל בהכניסה במוץ שלה מותר לאכול אפי' קבע מהא דהכניס שבלים לעשות עיסה אוכל ממנה ארעי אבל

קבע אסור, ולפמש"כ גם לרש"י ז"ל קשה דמבואר בדבריו דמותר לאכול ארעי והרי בפ"ק דביצה מבואר דאסור לאכול ממנה ארעי אפי' למה שנתבאר לקמן בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל יישב לקושיא זו מ"מ לא הועלנו לדעת רש"י ז"ל, והנ"ל בזה לפ"מ דבעי בירושלמי (פ"ב ה"ג דמעשרות) בתמרים שדעתו לדרסן והפריש ת"ג דלא נטבלי' ואם אח"כ נמלך להניחן כמו שהן אם נטבלו והיינו דמחשבה מוציאה מידי מחשבה והו"ל כתרומה אחר שנגמרה מלאכתו דטביל למפרע לפ"ז י"ל דדוקא בהכניס שבלים להאכיל לבהמתו ואח"כ מרחן ודאי מותר לאכול ארעי דהא לא שייך דבטל מחשבתו הראשונה דמ"מ בעת שהכניסן לבית מחוסר מלאכה דמירוח אבל בהכניס שבלים לעשות עיסה ונמלך להניחו כמו שהוא אסור לאכול ארעי בין לרבי בין לריב"י ולא שייך לומר כיון שבעת שהכניסן לא נגמ"ל די"ל כיון דנמלך לבסוף לאוכלן במלילות מחשבה מוציא מידי מחשבה והו"ל כאלו גמר בתחילה לכך דקבעו הבית' ואע"ג דלר"י ב"י למוללן במלילות לא הוקבע אפי' אם הכניסן לכתחילה לכך דלק"מ דבלא"ה יקשה לרש"י ז"ל לר"י ב"י כיון דאפי' הכניסן מתחלה למוללן לא הוקבע למעשר מ"ש דבהכניס לעשות עיסה דטבל, וצ"ל דבהכניס למוללן בטלה דעתו אבל לעשות עיסה כיון שעכ"פ אסור לאכול קבע אסור לאוכלן במלילות וה"נ י"ל דלא שייך לומר דכבר נפטרו, ויצא לנו מזה דאע"ג דלרש"י ז"ל כל היכי דהכניס קודם שתגמור מלאכתו שרי לאכול ארעי וכן כתב ר"י ז"ל בברכות פ' אין עומדין) מ"מ היכי שאינו מחוסר מעשה כגון שהכניס שבלים לעשות עיסה ונמלך למוללן וכן בהכניס ענבים לעשות צימוקים ונמלך להניחן הוקבעו ואסור לאכול ארעי, אבל מדברי רבינו ז"ל נראה להדיא דאפי' ארעי אסור לאכול כמבואר בדבריו הל' ד' שכתב דאם הכניסן לבית מותר לאכול ארעי דאם התחיל לגמור אסור לאכול ארעי, ולרש"י אפי' גמרן מותר לאכול ארעי, ולענין דינא צ"ע די"ל דיש לסמוך על רש"י ור"י ורשב"א ז"ל דמתירין עכ"פ בארעי, ודעת ר"א ורשב"א דאפילו קבע מותר לאכול, והא דביצה כבר תירץ הרמב"ן בחי' לע"ז והרשב"א בתשובה ח"א סי' שס"א דבמלילות כיון דאפשר להוציא למורחן בחוץ אסור לאכול קבע אבל אם מרחן בפנים מותר ואפי' בקבע) כיון שא"א שיבוא לידי חיוב ודעת הראב"ד ז"ל ג"כ כדעת רבינו דאפי' ארעי אסור לאכול, ובזה ל"ק מה שהקשה המל"מ מהא דר"א על מ"ש הראב"ד דדגן דבני גורן א"צ ראיית פני הבית:

והנה גם במאכל בהמה דס"ל לרש"י ז"ל דל"ש קבע כתב הרב כ"מ דמדברי רבינו ז"ל נראה דגם במאכל בהמה שייך קבע, ולפי שדברי הכ"מ לקמן בה"כ הם תמוהים צריך אני להאריך קצת, כי הנה באכילת אדם יש שני דברים גמר מלאכה, וקביעות למעשר,

דמקמי גמר מלאכה רשאי לאכול ארעי ובתר גמר מלאכה כל שדעתו להוליכו לביתו צריך שיקבע באחת מהדברים שקובעים למעשר, ואם הוקבע אסור לאכול ארעי, ואם לא הוקבע מותר לאכול ארעי, אמנם באכילת בהמה בזה נחלקו רבינו ז"ל ורש"י, דלרש"י אף אחר גמר מלאכה כל שלא נקבע מותר להאכיל אפי' קבע דמקמי גמר מלאכה מותר לכ"ע להאכיל אפי' קבע וכל שלא הוקבע הרי הוא כקודם גמר מלאכה מותר לרש"י ז"ל, וכן נראה להדיא בדברי התוס' בע"ז דף מ"א, אבל דעת רבינו ז"ל דג' חילוקים בדבר.

דקודם גמר מלאכה מותר להאכיל אפי' קבע, והיינו משנתינו דפ"ק דפאה וכן מבואר בדברי רבינו ה"כ, ואחר גמר מלאכה בעוד שלא הוקבע מותר לאכול ארעי לבהמה דלא עדיפא מאדם, אבל קבע אסור אף שלא הוקבע, ואם הוקבע באחת מדברים שהוקבע למעשר אסור לאכול אפי' ארעי, ולפ"ז מ"ש רבינו דמותר להאכיל ארעי היינו בגמר ולא הוקבע וכן נראה להדיא מדברי רבינו ז"ל שם, ומ"ש מותר להאכיל טבל אפי' מתוקביתו היינו בלא נגמר מלאכתו, וס"ל לרבינו דלא הוקבע למעשר ונגמרה מלאכתו וכן לא נגמרה מלאכתו והכניסה לבית חדא מילתא היא, דמותר לאכול ארעי ולא קבע, לא נגמרה ולא הוקבע מותר להאכיל אפי' קבע, וע"כ צ"ל כן דודאי מ"ש רבינו ז"ל דמותר להאכיל ארעי טבל ואפי' מתוך הבית היינו בעוד שלא נגמרה דהא טבל אסור בהנאה של כלי, אלא ע"כ כדפרישית, ובהיות כן נתיישב תמיהת הראב"ד ז"ל מדקתני בתוספתא דרשב"א אוסר להאכיל לבהמתו בחצר אפי' ארעי, ואני שמעתי ולא אבין, שהרי דברי רבינו ע"כ בלא נגמר מלאכתו ובלא נגמר מלאכתו אפי' אדם מותר, וע"כ הא דתניא בתוספתא דרשב"א ס"ל כמ"ד מקח וחצר קובעין אפי' בדבר שלא נגמר מלאכתו דפלוגתא דתנאי הוא בביצה דף ל"ה אבל לדידן ודאי דשרי, ודברי הכ"מ מגומגמים בעיני, גם מ"ש הר"א ז"ל דתוספתא סותר לירושלמי לא הבנתי כלל דברי הראב"ד ז"ל, דבירושלמי אמרינן רק דמשיעמיד ערימה הו"ל גמר מלאכה ומה ענין גמר מלאכה לקביעה למעשר, ובהדיא מבואר בדברי רבינו ז"ל דשני ענינים הם, ובתוספתא קתני דעדיין לא הוקבע למעשר, דגג אינו קובע למעשר ומותר לאכול ארעי, וזה מה שרצוני לבאר, ובעיקר הפלוגתא שבין רבינו ז"ל ורש"י ותוס' הנה מלבד דפשטא דמשנה דפ"ק מ"ו דפאה מוכרע טפי כדברי רבינו ז"ל שהרי קתני התם בהדיא הפקר וזורע והנך ודאי אפי' קודם שהכניסן לבית [דהרי נוטל מן הגורן ומ"מ רק בארעי מותר] גם לא ידעתי מה יענו רבותינו ז"ל להההיא משנה דפ"ג דמעשרות החרובין עד שלא כנסן לראש גגו מוריד לבהמה ומאכיל מפני שהוא מחזיר המותר, ועיין בפי' המשניות לרבינו דהוו"ל כארעי דמשמע דאי הוי קבע הוי אסור והשתא לרבינו ז"ל ניחא דמיירי שהכניסן לחצירו אלא

דחצר אינו קובע כיון דלא נגמרה מלאכתו, לכן קאמר דאם לא כנסן לראש גגו לא מיקרי גמר מלאכה כדתנן בפ"ק דמעשרות מותר להאכיל מפני שמחזיר המותר והו"ל ארעי אבל לדעת רש"י ז"ל ותוס' דאין קבע לבהמה ואין הפרש בבהמה לאכילת ארע' כיון דלא נגמר מלאכתו מאי ארי' משום דמחזיר המותר ת"ל דאין קבע לבהמה, וזה נראה ראי' ברורה לדעת רבינו ז"ל, ולפ"ז לדעת רבינו הא דקאמר מערים אדם על תבואתו היינו להאכיל לבהמתו ארעי ולזרותה מעט מעט אבל מדאורייתא מודה רבינו דלא טביל והא דספק [וספק בפ"ק דפסחים דף ט'] מפרש כפי' התוס' כיון דלא הוקבע אלא מדרבנן, ועיין תוס' פ' הפועלים בד"ה לא משיפסקו בבית ולרבינו לא קשה קושיית התוס' שם ע"ש: הט"ו ואם הי' חם ביותר, תימא דבהל' שבת נראה דכ"ש אינו מבשל כלל, ואולי ס"ל לרבינו דלא גרע [עכ"פ] ממולח, אבל קשה הא בש"ס מדמה להו וצ"ע כי מפשט דברי רבינו נראה דכ"ש מבשל ג"כ ואין זה דעת כל הפוסקים זולתו: עיין ח"א כלל נ"ט הי"ז תאנים וענבים שבמוקצה, משנה א' פ"ג דמעשרות ויש תימא גדולה על רבינו כי בש"ס אמרו דוקא הוא אסור אבל אחרים בניו ובני ביתו מותרים לאכול ולמה לא חילק רבינו ולא ידעתי למה השמיט המשנה הזאת דבניו ובני ביתו מותרים, אדרבה מפשט דברי רבינו נראה דלכו"ע אסור, והנה בירושלמי איפלגי עולא ורב דלרב [הוא עצמו] אסור, ופריך מה בין בניו להוא עצמו, ומשני הוא על ידי שתלוי במוקצה ועיין בר"ש ורע"ב ז"ל שפי' דבדידי' כיון.

שבדעתו תלוי ואם נמלך [להניחם כך] יתחייב [ומכאן ראי' למש"כ בה"ו דאפי' לרש"י בהכניסן לעשות צימוקים ונמלך אסור לאכול ארעי] משא"כ בבניו וב"ב דאין בידם] אבל ראיתי להרא"פ שפי' הטעם לגבי דידי' חצירו טובל ודבריו תמוהים דודאי חצרו של אדם טובל פירותיו לכל כמו שיתבאר, ואפ"ל בדוחק דכוונתו כיון דעדיין הוא מוקצה, אלא דאין לזה טעם דא"כ גם לדידי' לא טביל, ולזה נראה פי' ר"ש והרע"ב.

ושם בירושלמי פריך בהא דאשתו אוכלת דהא הו"ל דידה ולשיטת ר"ש ורע"ב ל"ק מאי פריך נהי דהו"ל חצרה מ"מ חצר אינו קובע כיון דלא נגמרה מלאכתו, דז"א כיון דדעתה שלא לקצות מקרי חצרה [והוי נגמ"ל] וכמו שיתבאר, והנה לפי מה שכתב הכ"מ לקמן בפ"ד בשם הר"י קורקס הי' מקום קצת ליישב דברי רבינו ז"ל אך גם שם דברי הר"י קורקס תמוהים כמו שיתבאר.

תו גרסינן התם בפ"ק מ"א הפועלים שעמו בזמן שיש להם מזונות עליו הרי אלו לא יאכלו ופרשו רש"י ורע"ב משום דלוקח עינו במקחו והו"ל גמר מלאכה דאינהו לא קנו לקצות, וראיתי לבעל תויו"ט שכתב דלא דמי להוא דלעיל סוף פ"ב בשנים שלקחו זה לקצות

וזה לאכול דלקצות פטור דהתם ליכא קביעות אחר אבל הכא איכא קביעות דחצר, ולא ידענא מה קאמר, ובמח"כ כד ניים ושכיב מר אמרה להאי מלתא, חדא דהא נראה מירושלמי דלא מקרי חצר גבי אינהו מדק"ל רק על אשה, ותו מה שנראה מדבריו דחצר ומקח יחד קובעין אף בדבר שלא נגמ"ל והאי ודאי ליתא וכ"מ מתוס' ב"מ פ"ח בד"ה בעה"ב, אמנם הדבר ברור כמש"כ התוס' שם דבעה"ב שדרכו ללקוט הרבה כשלוקט שנים אין זה גמר מלאכה, ה"נ כל שקונה לקצות אפי' מונח בחצירו אע"ג דהו"ל חצר ומקח אינו גומר, אבל כאן שאינו לוקח אלא למזונו ואין דעת הלוקח כלל לקצות מקח לחוד קובע אפי' לא הי' בחצר כלל, וזה ברור מאד, ואין הפרש בין מעבירן לקצות בחצר או לא.

אך קשה דהו"ל למנקט אוכל אחת אחת כדלקמן מ"ב, וראיתי בפי' המשניות שכתב הטעם דאסור לפועלים משום] שפורע חובו מטבל אפשר שכיון לזה, כיון דלגבי בעה"ב אסור אפי' אחד דלגבי דידי' כיון שיבש אע"פ שלא יבש כל צרכו הו"ל גמר מלאכה וחצר קובע א"כ אסור להאכיל אפי' אחד ולר"ש ורע"ב שפי' משום לקוח י"ל דמוקצה הו"ל כלוקט שנים כדאיתא בירושלמי הביאו התויו"ט [במ"ב דפ"ג עיי"ש]: הי"ח החרובין עד שלא כנסן, כ"כ בה"ו דאיירי שראה פני הבית דבלא"ה כיון שלא נגמ"ל אפי' קבע רשאי להאכיל לבהמתו ולכן נקט נמי לבהמה כיון דראה פני הבית אסור לאכול מהן ארעי אע"פ שלא נגמ"ל כיון שכבר יבשו ומוקצה שלא במקומו אסור, ולפ"ז הא דתנן חרובין משיעמר ערמה בראש גגו אע"ג דמקמי הכי אסור אפשר בלא נתייבשה וצ"ע.

ומ"מ משמע דלר"ש ורע"ב אחרים אוכלין, ומ"ש התויו"ט דשאני התם דלא הובאו במקומן אין לזה טעם דהא עדיין לא כנסן לראש גגו, ובלא"ה נראה דלטעמו דר"ש שוי לכאן וצ"ע: הי"ט מעשר ראשון שהקדימו בשבלים, עיין לעיל ה' תרומות, ומש"כ כיצד הוא אכילת, בירושלמי (פ"ד ה"ד דמעשרות] מבואר דבגורן שרי אפי' הרבה דמחזיר המותר, וצ"ע על רבינו שהשמיטו, ומ"ש דיין אסור לסחוט לתוך הקדירה בירושלמי [כאן מבואר דדוקא] בקדרה ריקנית אבל בקדרה שיש בה מאכל צונן נראה דשרי בפרט לסוברין דמשקה הבא לאוכל כאוכל ולא מקרי יין הו"ל כאכילת ארעי ודו"ק ורבינו ז"ל השמיט ג"ז וצריך טעם: פ"ד הי"ג הביאן לאכול בראש גגו ושכח והכניסן לתוך חצר חברו נקבעו ולא יאכלעד שיעשר, הר"א ז"ל בהשגות תמה הא חצר חברו אינו קובע והלא אינו בית לינה לזה כלל והיינו דס"ל חצר חבירו אינו קובע כלל, ומש"כ הר"א ז"ל בשוכח נראה דלאו דוקא קאמר [אלא אפי' בכונה אינו קובע] והכ' בשם הר"י קורקס כתב שדעת רבינו ז"ל דלא בעינן חצרו כלל דבקרא כתיב בערתי הקדש מן הבית ולא כתיב ביתי

ודוקא ברוכלין אינו קובע חצר חבירו עד שיהי' שם מקום לינה לפי שאין להם מקום קבוע ודעתם להוליך פירותיהם עכת"ד, ונראה שטעמו דדוקא בהכניסם על דעת לאכול בחצר חבירו קובע מקום חצרו אבל ברוכלין שבשעה שהכניסו אין דעתו לאכול שם רק להוליך פירותיהם מבית זה אע"פ שנמלך לאוכלם שם פטורין, ויש להסביר קצת הטעם דכיון דאין חצר ובית קובע מדאורייתא עד שיכניסן דרך שער א"כ כל שהכניסן ע"ד שלא לאכול שם פטור [דכיון דבעת שנכנס דרך שער לא הי' ע"ד לאכול] ואע"ג דבבית וחצר שלו קובע אע"פ שהכניסן ע"ד שלא לאכול שם כדמפורש בירושלמי [פ"ג דמעשרות] פלוגתא דרבי וריב"י דלרבי אם העביר בחצר ע"ד שלא לאכול שם חייב ולריב"י פטור ומסתמא הלכתא כרבי והטעם פשוט למש"כ לעיל בפ"ג דבמכניס ע"ד לייבש ונמלך לאכלן כך חייב מדאורייתא דמחשבה מוציאה מידי מחשבה.

מ"מ בחצר חברו לא קבע, ובהכי ניחא דלא תקשי על רבינו ז"ל מהא דירושלמי רפ"ג דמעשרות דמותיב התם על הא דקאמר המעביר תאנים, בחצרו לקצות בניו וב"ב אוכלים ופריך על אשתו חצר למה לא יקבע הא משועבד לדירה והו"ל כשלה ולרבינו קשה הא גם באינו שלה אסורה לאכול ולמש"כ א"ש דהתם כיון דהכניסה היתה שלא ע"ד לאכלן שם כ"א להעביר דרך חצירו אינו קובע ואפי' לרבי אלא בשלו ולא בשל חבירו, וזה נ"ל מדוקדק מאוד בלשון רבינו ז"ל לקמן בפ"ה ה"ח שכתב וכבר ביארנו שאין חצר חבירו קובע לו כשיעברו הפירות בתוכו ותמה הר"א ז"ל שדבריו סותרין למ"ש כאן, ולמאי דפרישית דברי רבינו ז"ל מדוקדקים מזוקקים שבעתים דדוקא כשיעברו בתוכו היינו שלא הכניסן ע"ד לאכול שם ולפי הבנת הרב כ"מ ז"ל מאי האי דקאמר שאין ביתו של חבירו קובע שיעברו בקיצור הו"ל שאין חצר קובע אלא הוא הדבר אשר בארנו, ולכאורה יש ראי' ברורה לדעת רבינו ז"ל מהא דאמרינן [בב"מ פ"ח] הכא בתאנה הנוטה לחצר ולמ"ד ובית לבית ולמה יקבע חצירו של בעה"ב או ביתו לפועל ולדעת רבינו ז"ל ניחא דהתם כיון דגדל האילן בבית א"צ שיכניס דרך שער לכן חצרו של בעה"ב קובע לו.

ולדעת הראב"ד ז"ל צ"ל דהתם איירי שיש לפועלים לינה או שום שותפות בבית, עוד יש להוכיח כדברי רבינו מהא דאמרינן בירושלמי ופסקו רבינו לעיל ה"ד דצריפין ובורגנים אינם טובלין אבל לבעלים טובלין ולדעת הר"א ז"ל מאי קולא דצריפין ובורגנין הא אפי' בית ממש של חבירו אינו טובל אבל לדעת רבינו ז"ל דחצר חבירו טובל כשהכניס שם ע"ד לאכול ניחא היטב ולדעת הר"א ז"ל אפ"ל בדוחק דביתו טובל לכל אדם אפי' לר"א ז"ל כשהפירות שלו אבל צריפין ובורגנים אינם טובלים אע"פ שהפירות שלו אלא לבעל החצר, ועדיין אני חוכך בדברי רבינו ז"ל כיון דחזינן חילוק בין חצירו לביתו, לחצר

חבירו דבחצר חבירו אינו טובל אלא כשהכניסו לאכול שם א"כ אפשר דגם לרבינו ז"ל אינו טובל מדאורייתא וכן בבית לינה דטביל לכ"ע אפשר דאינו אלא מדרבנן ודעת הר"ש והרע"ב בפ"ב דמעשרות מ"ב נראה ג"כ דס"ל כהר"א ז"ל דאפי' אם נטלן לאכלן בשער ובחנות שאינו שלהם פטורין, ועיין ברא"ש פ"ק דמעשרות דנראה מדבריו דאף במעביר דרך חצירו לא נקבע למעשר, וצ"ע דבירושלמי נראה דהלכה כרבי וכל שעבר דרך חצירו אע"פ שלא הי' רק דרך העברה חייב אפי' בחזר והוציאן והא דרוכלין וכן במעלה פירותיו משום דאינו שלו וכן נראה מהא דאמרינן בביצה דף ל"ה בהי' אוכל באשכול ונכנס מגנה לחצר ר"א יגמור ואמרינן דלר"נ האי יגמור היינו בגינה מכלל דלר"י אסור [אף דהי' דרך העברה] מיהו לזה י"ל דהתם נכנס ע"ד לאכול בחצר מיהו מהא מתניתין דלקצות נראה דחצירו אע"פ שהעבירו חייב כמבואר בירושלמי, ובדוחק י"ל דעת הרא"ש דהתם לאכול בחצירו איירי, אבל אם העביר באמת פטור, אך בירושלמי נראה דלרבי חייב והלכה כרבי מחבירו, והנה מה שהקשה הר"י קורקס בהא דשוכח הא לעיל מיני' אפי' בהכניסן לתוך ביתו בשוכח פטור אפ"ל דהכי איירי בחשב להכניסן לראש גגו דרך חצר החייב והכניסן לתוך חצר חבירו דבזה קובע אבל ברישא לא רצה להכניסן כלל ודוחק פ"ה ה"ב הלוקח במחובר לקרקע, בירושלמי [רפ"ה דמעשרות] דייק אהא מתניתין דלוקח במחובר דאתיא כר"מ דמקח קובע אפי' שלא נגמר מלאכתו דאל"כ למה נקט מחובר הא אף בתלוש אינו קובע ורבינו ז"ל שהעתיק להך מתניתין אף דכתב לעיל פ"ג ה"ג דאין המקח קובע בדבר שלא נגמ"ל נלפע"ד דיש הפרש גדול בין לוקח במחובר אז אף אחר שתלשן ונגמ"ל ביד הלוקח הו"ל כבעה"ב דמותר לאכול ארעי כשדעתו להוליכן לבית כמש"כ רבינו בפ"ג ה"ב, אבל הלוקח בעוד שלא נגמ"ל, נהי דקודם שנגמ"ל מותר אבל אחר שנגמ"ל ביד לוקח אסור, [אפי' אכילת ארעי] אע"ג דבשבת קיי"ל דשבת אינו קובע [בדבר שנגמ"ל] ואם עבר עליהן שבת בעוד שלא נגמ"ל רשאי לאכול אחר שבת ואפי' אם גמרן חצר (מקח) חמיר טפי וכנ"ל מהא דאם צירף בלוקח חייב משמע להדיא אף שתלש תחילה א' א' אם צרפן אח"כ חייב אף דהקנין הי' קודם גמר מלאכה דגמר מלאכה הוא בעת צירוף אלא ודאי כדאמרינן, ולפ"ז יש להסתפק בתרומה דקובעת ואינה קובעת קודם שנגמ"ל אם תרם ואח"כ גמרם אם נדמנו למקח או לשבת לפי הטעם דמדרבנן א"כ גם תרומה דרבנן **(לא הבנתי והרי מקח ג"כ הוי רק מדרבנן כמ"ש רבינו לעיל בפ"ד ה"ב וצ"ע המגיה.

)** אבל עוד י"ל דשאני מקח דעדיין שם מקח קיים עליהם א"כ ה"נ בתרומה וצ"ע ומ"ש רבינו דבלוקח לשלוח לחבירו, עיין בתויו"ט, ונראה פשוט דדוקא בלוקח ממעותיו אבל

בלקח ממעות המשלח שלוחו של אדם כמותו [וחייב] ועיין בש"ך סי' קפ"ג דלפי דבריו אפשר לומר דבהודיע למוכר חייב לעולם וצ"ע ומכל מקום במעות המשלח ודאי חייב: ה"ג ואם קצץ את התאנים, עיין בהשגת הר"א ותמיהני אי אפועלים קאי בניכש בבצלים כיון דקיי"ל כשמואל בב"מ פ' הפועלים שעושה במחובר לקרקע אינו אוכל כלל [ע"ש בתוס' צ"ג ד"ה ל"ש] ואפשר שדעת הר"א ז"ל לפסוק כרב וצ"ע שלא השיג עליו בפי"ב מהל' שכירות, וגרסינן בירושלמי כאן אם קצץ כ"ש קנה ולדעת רבינו י"ל אע"פ שלא נתן מעות דהו"ל כעין אכילת פירות, אבל לסוברים [דאכילת פירות לא מקרי] חזקה דוקא שנתן מעות אבל בלא"ה אם חתך כ"ש לא קנה ואסור לאכול אח"כ מאבטיח זה אלא מעט מעט:

ה"ד המחליף עם חבירו בתויו"ט [ספ"ב דמעשרות] כתב דהקונה לקצות אינו רשאי לאכול אלא אחת אחת, והא ליתא וכבר השגתי לעיל בפ"ג ב"ה:ה"ו ע"ה שהי' עובר, הנה משמע להדיא מדברי רבינו ז"ל דאפי' במקום שרוב מכניסין לשוק קודם שהכניסו לבתיהן] מ"מ מותר לאכול מהן ארעי, ומה מאד יש לתמוה על זה כיון דרוב מכניסין לשוק ותאנים הללו כבר נגמרו מלאכתן למעשר א"כ אמאי אוכלין ארעי, הא כבר ביאר רבינו לעיל [בפ"ג ה"ב] דאם נגמ"ל למעשר אם בדעתו להוליכן לשוק נקבעו ואסור בארעי א"כ למה מותר כאן וכ"מ לעיל בדברי רבינו פ"ג הכ"ב במצא כלכלה אם רוב מכניסין לשוק אסור לאכול ארעי והיינו אפי' שהפקיר אח"כ שהו"ל דבר שא"ב סימן כיון שכבר נתחייב במעשר וה"נ דכוותי', וא"ל כיון דמיעוט מעשרין ומיעוט מכניסין לבתיהם ש"ד דא"כ קשה מ"ש מהא דכלכלה, ואין לומר דהכא כיון שנותן במתנה אמרינן מסתמא עישר וכיון שנותן בחזקת היתר אבל לעיל שמצא איכא חיוב דאורייתא ול"ש רוב מעשרין אלא במקום שנותן בחזקת היתר משא"כ בהא דכלכלה דמצא מציאה, דאכתי קשה הא דעת רבינו ז"ל דבדמאי לא מהני ס"ס (כמבואר לקמן בפי"א הי"ג ע"ש בכ"מ] ואפשר דדוקא בפירות שנגמרו דחייבין מדאורייתא [ל"מ ס"ס] אע"ג דלרבינו ז"ל [לעיל בפ"ב מה' תרומות] חיוב דתומ"ע בזה"ז אינו אלא מדרבנן מ"מ כ"כ בפ"א מה' תרומות דכל ספיקא להחמיר כשל דאורייתא אבל ברוב מכניסין לשוק כיון דעכ"פ לא ראו חצר שפיר מקילינן מטעם ס"ס, וא"ל כיון דרוב מכניסין לבתים (נ"ל דצ"ל לשוק] א"כ הו"ל מיעוט ולא נצטרף לס"ס, י"ל דאמרינן סמוך מיעוטא לפלגא, ואע"ג דלא אמרינן ס"ס במקום שאינם שקולין שא"ה דאיכא רוב, ועוד י"ל דשא"ה דאיכא חזקה שלא נתעשרו משא"כ כאן, ומ"מ מדברי רבינו ז"ל דכתב בכלכלה דמע"מ דמאי ולא שרינן מטעם ס"ס י"ל דשא"ה דלא שייך רוב מעשרים אבל הכא דרוב מעשרין אמרינן

סמוך מיעוטא, ובהכי ניחא דלא תקשה לר"א ז"ל [דחולק על רבינו וס"ל] דאזלינן בתר ס"ס א"כ אמאי מעשרן דמאי הא איכא ס"ס שמא לא הוקבע, אלא ע"כ דוקא התם דרוב מעשרין אזלינן בתר ס"ס] והשתא דאתינא להכי דדוקא היכי דע"ה נותן בחזקת היתר יש ליישב מה שראיתי להרב שעה"מ [בה' יו"ט] שהקשה ע"ד הכ"מ במש"כ רבינו בפהמ"ש בריש דמאי גבי קלין שבדמאי, ולמש"כ א"ש דדוקא בטוחן כותי דהו"ל ספק גמור שמא לא עשרו שהרי הכותי נותן לו, דדוקא על, חבר אמרינן חזקה על חבר שאינו מוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן וכיון דאיכא רוב ע"ה דמעשרין שרי אבל במוליך לטוחן כותי דאין ע"ה מגיד לנו] שנותן לו בחזקת היתר] אסור ולא אזלינן בתר ס"ס (ובקלין שבדמאי נמי לפי פי' רבינו בפהמ"ש מגיד הע"ה שמעשרין הן והיינו הא דמע"מ שם [דלעיל פ"ג הכ"ב] נ"ל ברור ועי' בפי"א מהל' מעשר וצ"ע על מפרשי רבינו ז"ל שלא עמדו בזה:.

הי"ג והוא שלא נגמר מלאכתן, הרבה יש לתמוה על רבינו אפי' אם נגמ"ל כיון שלא הוקבע למעשר שלא ראו פני הבית למה יתחייבו הא מתנה אינו קובע, וכי מה בין זה למלא לו כרסו דלעיל ה"ה כיון דמתנה אינה כמכר שרי אפי' בצירוף [ע"ש בכ"מ] ודוחק לומר דאיירי שכבר הוקבע, גם מש"כ רבינו דמקום שאוכל מחמת התנאי אסור אפי' קודם גמר מלאכה משום דאסור לפרוע חובו מטבל לא ידעתי למה הוצרך לכך ת"ל בצירוף הו"ל גמר מלאכה כמו לקוח דאסור משום דהו"ל גמר מלאכה וכן פי' הר"ש, ובדוחק י"ל, מ"מ מש"כ דפועלים אינם רשאים לאכול אף שאין להם עליו מזונות ונותן במתנת חנם אחר גמר מלאכה לא ידעתי למה, וא"ל מהא דתנן בפ' הפועלים [ב"מ צ"ב] באם נפתחה החביות צריך לשער ות"ל דמותר קודם שהוקבע י"ל דש"ה כיון דגמר מלאכה ויש להם עליו מזונות ואינם אוכלים מד"ת א"כ הו"ל כמקח וזה פשוט, ועוד דאפשר התם בשדעתו להוליכן לשוק וצריך עיון: הכ"ב היה אוכל באשכול, הרב בהג"ה מל"מ האריך ועיקר ביישוב קושיא זו מ"ש הש"ך בסי' של"א ס"ק ק"ל אלא שדבריו הם קצרים דא"כ בפירות שגמרו (דהל' כ' ה"נ הו"ל מותר לגמור] לכן נראה דעיקר הטעם דבאשכול דמצד עצמותו אינו נגמר דעומד לסחיטה או לייבש כמש"כ רש"י [ביצה ל"ה ד"ה הי' אוכל] אלא שיחדו לאכילה ומבואר בירושלמי דמחשבה מוציא מידי מחשבה [עי' לעיל פ"ג ה"ו מש"כ] א"כ ביחדן דוקא מע"ש וחשכה ונמנע מלאכול הא בטל מחשבתו דידי' לכן נהי דשבת אסור לאכול כיון דיחדן לשבת הו"ל כגמר מלאכה מ"מ בנמנע מלאכול ומעיקרא יחדן ע"ש בטל מחשבה והדר הו"ל כפי' שלא נגמרה מלאכה אבל לעיל בפ"ד י"ז גבי חצר לא בטלה מחשבתו] משא"כ בפי' שנגמר מלאכה [דהלכה

כ'] בס"פ המביא דס"ל לר"י דחצר ושבת קובע אפי' בפי' שלא נגמ"ל אסור אפי' למ"ש משא"כ לדידן הו"ל כלא נגמ"ל כן נ"ל נכון בס"ד:

פ"ו ה"א מחליקין בתאנים וענבים של טבל, בירושלמי [ספ"ק דמעשרות] מבואר דדוקא בטבל דרבנן וצע"ק על רבינו ז"ל שהשמיט אע"ג דלרבינו תרומה בזה"ז דרבנן דרך רבינו שלא להשמיט כלל [מלהזכיר דבר הנוהג בזמה"ב]: ה"ד ליטרא מעשר, הנה בירושלמי פ"ט ה"א דתרומות מבואר דכל הי' ליטרות חייבות בתרומת מעשר והיינו כיון שזרעו הו"ל גידולין כעיקר כמ"ש הר"ן בפ' הנודר מן הירק, ואע"ג דכתב הרא"ש שם דפשיטא דגידולי היתר מותרין ואינן בטילים אע"ג דרובא דאיסורא, וה"ר מכלאים, צ"ע שהרי כתב בעצמו במס' חולין דאמרינן חוזר וניער [ולהכי ל"מ הא דקמא קמא בטל ע"ש] בפרט היכי דממילא קגדל, ובפרט למש"כ הרא"ש בעצמו גבי ליטרא בצלים דלא הוי מפריש מן הפטור על החיוב משום דמבלבל א"כ ודאי דאין ראי' דחוזר וניער, ועיין בחי' הרשב"א [בנדרים שם וכן הוא בתוס' שם] שכתבו דמדאורייתא ודאי רובא דגידולין מבטלי לעיקר, ותמיהא לי טובא דבהדיא מבואר במנחות דף ס"ט ע"ב שבולת שהביאה שליש קודם לעומר ועקרה ושתלה אחר העומר מי אמרינן כיון דעיקר שרי גידולין נמי שרי או דלמא לא, ובעי התם למפשט מדר"י בילדה שסבכה בזקנה וכן בבצל שנטעה בכרם וקאמר דאיבעי' לי' מפשט פשיטא לי' דגידולין לא מבטל לעיקר או דלמא מס"ל ולחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן, ולרשב"א ז"ל מאי מקום ספק [דהרי מדאורייתא אזלינן בתר רובא], וצע"ג על הרשב"א, והאמת מכאן משמע קצת שלא כדברי הרא"ש ז"ל שכתב להיפוך דגידולי היתר שרי מדאורייתא אף ברוב העיקר, והנה נראה ודאי דאיבעי זו לדעת הר"ן לא נפשטה אי הגידולין נחשבין כעיקר לגמרי כדמוכח במנחות ס"ט:

וכן הא דאיבעי התם בשבולת שמרחה אי נתחייב במעשר התוספות ואע"ג דקאמר התם את"ל דתוספות חייב מ"מ נראה מדברי רבינו ז"ל דבין התוספות ובין העיקר אינו חייב אלא מספק, ואע"ג שדרך רבינו לפסוק כאת"ל, כאן לא פסק, משום דאיבעי' ראשונה סלקא בתיקו אי אזלינן בתר עיקר לגמרי, והא דקאמר את"ל אע"ג דלר"ן אין שום ספק היינו בעיקר איסור וגידולין היתר (נראה דחסר וצ"ל אבל בההיא דאת"ל הוי העיקר היתר והגידולין אסור וכו') כיון דהיתר לא בטיל אין ספק אלא על הגידולין אם נחשבים לעיקר אבל על העיקר אין ספק דאפי' את"לדאין הגידולין נחשבין כעיקר מ"מ לא מבטלי דאין היתר בטל כמש"כ הר"ן בפ' הנודר מן הירק, וכבר עמדנו ע"ז בחי' ליו"ד סי' צ"ב אבל מ"מ לדינא לא נפשטה האיבעי' והא דבצל לחומרא, ועיין ברשב"א דמעשר ממ"א ולר"ן כיון דגידולין נמשכין אחר העיקר מותר וא"ל כיון דלא נפשט, ואפשר

דאין הגידולין נמשכין הא היתר לא בטל א"כ למסקנא אמאי לא פשטינן דאין הגידולין מבטלין אדרבה הרי הן כמוהן י"ל דלמסקנא בנדרים שם] עשר תעשר גזה"כ דלא בטל כמו בשביעית דודאי מבטלי משום דע"י קרקע בטילה כדמסיק התם בנדרים, ולפ"ז אפשר גם להרשב"א ז"ל מותר להפריש, ולפ"ז משמע לכאורה דטבל למעשר שזרעה דצריך להפריש לפי כולה, והא דקתני ואותה ליטרא היינו משום דהתם זרעה בשביעית וכיון דלענין שביעית מבטל אפי' לחומרא לת"ק אם רוב האיסור דשביעית בטלה ע"י קרקע וכיון דבטל לגבי שביעית ושביעית פטור מן ההפקר ולא אמרינן בתר עיקר שדינן לה ממילא אין לחייבו במעשר, אך מדברי הרא"ש נראה מבואר דפטור וא"ח בתרומת מעשר אלא מן ליטרא, אמנם טעמא לא ידענא, ונראה דהרא"ש לטעמי' דס"ל דגידולין ודאי לא בטל לגבי עיקר ואין נחשבין כמוהו אבל להרן ז"ל קשה, והאמת כי סוגיא דמנחות מכרעת כדברי הר"ן, וע' תוס' מנחות ע' שהקשו מהא דליטרא מעשר ולא הבנתי כי הקו' היא קושית הש"ס [עיין תשובת חוות יאיר סי' רכ"ד]: והנה בהא דליטרא מעשר שזרעה דחייבת בשתי מעשרות תרומת מעשר כמו שהיתה חייבת מתחילה וגם מעש"ר יש לע' כי לפמש"כ הרא"ש דמדינא חייבת בתרומת מעשר שהיתה חייבת מתחילה ולא פקע שם טבל למעשר דאין הגידולין מבטלין לעיקר ויל"ע גם בזה דהא במנחות איבעי' דלא איפשטא אי גידולין מבטלין העיקר ולמש"כ הר"ן דאין איסור בטל ניחא, אך גם לפ"ז קשה הא דפריך לעיל אברייתא זו ומשני שאני מעשר דדיגון קגרים והול"ל דאיסור אינו בטל, ואפשר ליישב בדוחק, ומ"מ ע"ד הר"ן רבים חולקין, ועיקר הפירוש כמש"כ הרא"ש דאין דרך לזרוע לכן לא בטל א"כ י"ל דלא עדיף מהא דבצל ואינו אלא לחומרא, וכשמפריש ממ"א הו"ל מפטור על החיוב.

גם יש לעיין הא צריך לעשר הכל ממ"א כיון דליטרא זו פטורה דלא בטלה וכ"כ הרשב"א בהדיא, ובזה אינו מספיק תירוץ הר"ן לעיל דמדינא הכל מותר דהא לדידן אין הכל מעשר טבל וא"נ דאין הגידולין מבטלין את העיקר א"כ הדר הו"ל מפטור על החיוב, ולדעת הסוברין דרבינו ס"ל יש בילה א"ש ודו"ק: דע דט"ס יש כאן בדברי רבינו שכתב דבצלים אין דרכן להזרע, ובש"ס מנחות מבואר להיפך, [ועיין ברהז"ב כאן]: ה"י חייב לעשר, נראה דמעשרות מקולקלין דמדינא א"י לתרום על של חבירו כדמפורש בירושלמי פ"ז דדמאי וכי אדם מתנה ע"ד שא"ב וצ"ל דאע"ג דיכול להפריש על של חבירו משלו וא"צ דעת בעלים היינו מטעם שליחות אבל התם שאמר יהי' תרומה או מעשר לכשיבואו לרשותו אסור דעיקר מה' שתורם על של חבירו מצד שליחות הוא וכשאומר שיהי' מעשר לכשיבוא לרשותו אז הוא הבע"ד ופקע רשותו, כנ"ל ללמוד מירושלמי זה, ולפמש"כ

אסור לפרוש דבשל מלך לא שייך זכי' דא"ש לנכרי ולפ"ז מעשרותיו מקולקלין וצריך לפרוש ממ"א כעין שכתבו התוס' בגיטין מ"ז: ד"ה טבל ועמש"כ בפ"ד דתרומות: ומש"כ הרב משנה למלך בהלכה ז לא דק במחילת כבוד תורתו דאין ענין ליש בילה וזה פשוט: פ"ז ה"א מי שהי"ל מאה לוג של יין טבול, עימש"כ לעיל פ"א ה"כ: ה"ג ויש לאדם לקבוע מע"ש, עיין בהשגות, ובכ"מ שהביא ראי' מירושלמי דדוקא במעשר ותרומת מעשר אבל בת"ג לא, ואני תמה מאד דהא הכא ע"כ בלא הופרש ממנו מעשר עדיין והיינו שהקדים מע"ש לראשון דקיי"ל דמעשר ראשון לא נפטר דכל הקודם לחבירו חבירו מתחייב בו, ולפ"ז קשה טובא הא דקאמר רבינו יש להקדים הא אסור להקדים, וכן בירושלמי מבואר להדיא דמקדים וע"כ בדמאי (איירי דמותר להקדים כמש"כ רבינו לקמן בפ"ט ה"ו] וממילא אין כאן ראי' מירושלמי זה דתרומה אסור להפריש ממה שהי' כבר שם מעשר עליו [דהרי דמאי פטור מתרומה], וליישב דברי הר"א ז"ל נ"ל דמפשט פשיטא לי' דאין תורמין כדתנן בפ"א דתרומות והיינו לפי [פירושו בפ"ה הי"ג מהל' תרומות ע"ש] אלא ממעשר דק"ל לזה הוכיח מירושלמי דמעשר מותר אכן לפמש"כ שם דלדעת רש"י [נ"ל דצ"ל הר"ש] מותר להפריש תרומה אין כאן קושיא כל עיקר, גם דברי רבינו ז"ל נ"ל דרשאי להפריש אפי' תרומה ומה שלא נקט רבינו תרומה היינו כיון דע"כ בדמאי איירי, הן אמת שדברי רבינו קשים קצת דנראה דגם בודאי איירי וזה ודאי א"א (דהרי בודאי אסור להקדים): ה"ו עד שיטול רשות מיורשים, דעת רבינו דלא מהני רשות ביורשי כספים ומ"מ דברי רבינו ז"ל שסתם נראה דאף בזה"ז לאחר תקנת הגאונים דמטלטלי דיתמי משתעבדי לבע"ח] לא מהני שיורשי כספים משום דלא תקנו הגאונים בכי הא מיהו ביורשי קרקע צריך רשות מהם, אבל דעת התוס' דהפרש בין יורשי קרקע אסיפא קאי אבל ברישא ברשות מהני אף שלא הניח קרקע, ודברי הירושלמי קשה דפריך והא אין מע"פ גובה מן היורשים ואלו בלוה בפני ב"ד הא בעמד בדין גובה וצ"ל דכאן לא מקרי עמד בדין כיון דא"י לגבות רק מהחוב כן נ"ל לדחוק לפ"ד התוס' אבל דעת בעה"מ תמוה: ה"ח ישראל שאמר לבן לוי, הנה הטעם דרשאי הלוי לעשות תרומות ומעשר מבואר ברא"ש הובא בש"מ פ' הזהב שני טעמים [מצד מכירי כהונה או דהוי כמו נותן רשות לחבירו לתרום מכריו ע"ש] ובירושלמי [פ"א ה"א דתרומות] מבואר כטעם השני משום שליחות, ולפ"ז לכאורה לא מצי לעשר אלא על הפירות שהי"ל בעוד שא"ל הישראל אבל בלא"ה לא משום כל מילתא דלא מצי עבד השתא דלפמש"כ לעיל ה' תרומות לא מצי לאשווי' שליח בדאורייתא ואפי' טבל בזה"ז היכי שעדיין לא לקח: הי"א מי שהיו לפניו שתי כלכלות.

הנה התוס' בתמורה [ד' ד"ה היו לפניו] כתבו דבדמאי איירי מדלא נקט תרומה. אבל מדברי רבינו [שכתב שנטלה תרומתן] נראה דאודאי קאי, והא דלא נקט תרומה, היינו דבתרומה כיון דבעינן סיום מקום כדתנן בפ"ג דתרומות [א"כ לא] מהני בסיפא [היכי דאמר] מעשרותיהן וכו' שהרי לא בירר כלל מעשרות אבל במעשרות לא בעינן בירר כמ"ש הר"ש שם והתוס' פירשו דמעשרות כלכלה בחברתה והו"ל מקצת שירי' ניכרים וכמש"כ בפ"ג מה' תרומות] בזה מיקרי שירי' ניכרים [עי' ישועות ישראל סי' ס"א סעיף קטן ג'], ועדיין נשאר לנו לבאר דברי רבינו כיון דבדאורייתא איירי, וכ"כ לעיל בהל' תרומות דאפי' בזה"ז אין ברירה, א"כ אמאי מעשר, הא תרומת מעשר מקולקל דלא נודע אם הוא מעשר או חולין, וליכא למימר כמש"כ התוס' בגיטין והר"ש כאן] משום [דהותנה לכשיפריש לכ"ע יש ברירה] א"כ קשה באומר לכשיפריש [רק הראשונה מעושרת ולא השני' מטעם] דהוי מזמן הפטור על החיוב והרי לא נתקנה עד הפרשה] וא"ל מטעם דאמירתו לגבוה וכן בתומ"ע א"י לחזור ז"א מ"מ לבסוף כשהקדים בשני' הא מעשה מוציא מידי מחשבה מידי דהוי אלאחר ל' עולה ומעכשיו שלמים ואפי' אם נאמר כיון דהתנה גם על השני' שיפריש מ"מ אם הפריש בשני' למה לא יועיל, ועוד שמדברי רבינו נראה דאין התנאי השני מועיל כלל, והעיקר נ"ל כמש"כ בפ"ג מהל' תרומות דכל שחל הבלתי מבורר אמרינן ברירה בדבר יבש ולכן מהני כשהתנה אפי' למפרע וכיון דאמר מעכשיו לא מהני חזרה, והא דלא מהני תנאי בטבל ודאי משום תרומות מעשר דדינו כתרומה דבעי סיום מקום אבל לענין מעשר מהני למפרע והא [דכתב רבינו לעיל פי"ג הט"ו מה' תרומות] דהכל מדומע ולא אמרינן ברירה בכה"ג, וא"ל משום דלא חל אבלתי מבורר דבעינן בתרומה סיום מקום כיון דמקצת שירי' ניכרים [כבר מהני], תדע דהא כתב רבינו ז"ל שהכל מדומע [ע"כ דחל התרומה] ונראה דלא התנה [דיחול לכשיפריש] אבל בהתנה מהני במעשר אפי' אם אינו ניכר ובתרומה אם ניכר ודוקא בדבר יבש אבל לא בלח ולכן לענין מעשר אמרינן ברירה והו"ל כמפריש מן הפטור על החיוב כיון דלמפרע חל המעשר אבל לענין תרומה א"ח כלל, ודע דבתרומה כשמתנה כיון דמספקא לי' אסור להפריש דאפשר דיש ברירה והא דלא אמר כלום משום דלא התנה אבל כשהתנה צריך לקיים, ולפ"ז שפיר הוי מצי למנקט גם בתרומה אלא דאפשר דתנא דמתניתין ל"ל ברירה כלל א"כ לא הוי שירי' ניכרין ועוד דא"כ דמפריש ממ"א הו"ל שתים תרומה מספק משא"כ במעשר, וראיתי למי שכתב בהתנה ודאי אמרינן ברירה ומדברי רבינו ר"פ נראה להיפך ועיקר כדכתיבנא: פ"ט ה"ב והתקינו שלא יהי' אדם, עיין במל"מ דלטור יכול למכור והוא תמוה מכמה מקומות בפרט מפרק הזרוע ומצאתי בס' שעה"מ שעמד בזה,

ול"נ דס"ל לרבינו הטור דתלי בפלוגתא אי האוכל משלם קרן וחומש דעשו חיזוק תדע דלרא"ש חומשא ממונא.

א"כ למה צריך להפריש נימא המוציא מחבירו עליו הראי' אלא ודאי דלר"מ עשו חיזוק ובהכי נסתלקו כל הקושיות: ה"ו וכן הלוקח ככר מנחתום, דעת רבינו ז"ל נראה דע"ה חשוד על חלה כמו על תרומת מעשר, ומש"כ הרב תויו"ט פ"ד דחלה מ"ו דלרבינו דוקא בח"ל נחשדו אבל לא בסוריא ומכש"כ בא"י] ק"ו פריכא הוא, דדוקא בסוריא כיון דכיבוש קל הוא אבל בא"י חשידי, והכי משמע פשט דברי רבינו וכן משמע קצת בירושלמי פ"ד דחלה, מיהו נראה דבזה"ז לא חשידי כלל כיון דאנו טמאי מתים וא"צ להפריש רק מעט, וכן מש"כ רבינו בפ"ח מה' ביכורים בח"ל אינו נוהג האידנא כלל, ודברי הר"ש פ"ד דחלה דנראה מדבריו דאין ע"ה חשוד על חלה תמוה טובא דהא בהדיא מבואר בפ"ב דערלה דפריך אמתניתין למה לא תני חלת דמאי ותירץ.

דנוטל [דמים מן השבט] ע"ש ובזה לא שייך [פי' הר"ש ע"ש], ועוד תימא גדולה דבהדיא מבואר גבי הלוקח מן הנחתום דע"ה חשוד על חלה ולכן דברי הרב תויו"ט אינם נכונים ופשט דעת רבינו דע"ה חשוד על חלה ולדעת הר"ש צ"ל דהאי דהלוקח מן הנחתום היינו בא"ל הע"ה שלא לקח חלה אבל בסתם פטור אבל האי דירושלמי דפ"ד דערלה הוי תיובתא והתויו"ט לא הרגיש בזה: ה"ח למחר מפריש ואוכל, ואוכל ואח"כ קמפריש אע"פ דבתרומה דאורייתא לא מהני, כאן מהני כיון שהתנה מבעו"י ואין זה ענין לברירה מטעם שכתב הר"ש כיון דמתנה שיהי' אז רק דלכתחילה צריך לרחוש כדי שיזכור אבל תיכף שנותן עינו נתקן, ועוד כיון דבזה ודאי מהני מדאוריתא רשאי דבדרבנן הדר אמרינן ברירה, וראיתי לבעל פאת השלחן שנשתבש בזה: הי"ב הנחתומים לא חייבום, עיין ר"ש [בפ"ב דדמאי] דדוקא לחבר מותר למכור ולא נראה כן מדברי רבינו ומ"מ יש לעיין במש"כ רבינו [לחלק בין חנות לפלטר] בהקונה הא מבואר בירושלמי דדוקא לר"מ דינא הכי ואנן לא קיי"ל כר"מ ותימא על הכ"מ שלא התעורר בזה: הי"ג שנים שבצרו כרמיהם, עיין בתויו"ט מה שהקשה, והנה פירושו תמוה דבהדיא כתב יין וביין לא חלקו מעולם] לכן נ"ל דמשנים שקבלו ודאי ל"ק כמש"כ הכ"מ דאסור למכור טבל ואיירי אפי' במעשר אך מע"ה שאמר לחבר קח לי אגודה ירק דפ"י ה"ח דאמרינן ברירה] קשה, ונראה דל"ק כלל דדוקא הכא דהאי דינא ודאי אינו מעושר א"כ אתי לסמוך ע"ד שרוב מעשרין ואולי יעשר דאין עושין ספק בידים אבל התם דכבר נתערב סמכינן על ברירה דאין כאן איסור וזה נ"ל ברור, ולדעת הר"א ז"ל לקמן פי"ג ה"ז] דיש חילוק בין חשוד לע"ה א"ש בפשיטות והנה ראיתי להגאון רע"א [בחי' רע"ק] שהקשה לפי שיטת התוס' גיטין דף מ"ז: אמאי

אינו מעשר רק חצי חלקו הא יש להסתפק שמא ביד הע"ה הכל, וכבר יישב זה הר"ש דמ"מ לא מקרי מוכר ע"ש, ומ"מ יש לעיין לקמן בפי"א (נראה דצ"ל בפ"ו הי"ד] בב' שקבלו שותפות הא במדה גסה מותר למכור: **לא אוכל לכוון הדברים הא התם בוודאי איירי ובוודאי אין נ"מ וצ"ע המגיה.

) פ"י ה"ו כשם שאדם צריך להיות מתנה. נראה דדוקא מפירות שלו שקנה ממקום זה אבל אסור להתנות מפירות ע"ה שנותן לו דמנין יודע הבן איזה לברר ואיזה להניח ועיין בירושלמי פ"ו דדמאי: ה"ח ע"ה שנתן מעה, הנה על הפי' רבינו יש לדקדק, חדא הא דאמרינן בירושלמי [פ"ה ה"א דמעשרות] דטבל דרבנן בטל ברוב וא"כ קשה אם נתערב הא קתני הכא ירק וירק ודאי אין בו מעשר אלא מדרבנן ואפ"ה לא בטל ברוב תו איכא למידק הא תערובות דמאי אפי' בשאינו מינו בטל ברוב כדאמרינן בפ"ק דחולין ופסק רבינו [לקמן פי"ג הי"ח] א"כ הכא הקונה מחבר דחבר אסור למכור ודאי וע"כ דאינו אלא דמאי וא"כ קשה למה הוצרך לעשר על הכל, ולכאורה הי' אפ"ל לפמש"כ לעיל בפ"ד לחלק בין פירות של ע"ה שאמר מעושרין הן לשאר פירות של ע"ה דנהי דאין דינם כודאי מ"מ חמיר טפי, א"כ י"ל בקונה מחבר סתם נהי דודאי דמאי הן מ"מ כיון שלא הגיד בודאי שהן מעושרין חמיר טפי ולא בטיל וזה דוחק, והנה קושיא ראשונה שכתבנו דטבל טבול מדרבנן נראה ודאי דרבינו דחה ירושלמי זה מהלכה דהא ס"ל לר"א בפ"ק דביצה דדשיל"מ לא בטיל אף בדרבנן וטבל דשיל"מ, ובזה הנחנו דברי הרמב"ן במלחמות בפסחים פרק כ"ש שכתב דר"י דס"ל דחמץ בפסח בטל לטעמי' אזל דלא ס"ל דשיל"מ, לכאורה תמוה דלא מצינו לר"י חולק כלל, ולמש"כ כיון להא דמבואר בירושלמי דטבל טבול מדרבנן בטל ברוב, ולקושיא השני' נלפע"ד דס"ל לרבינו ז"ל דע"כ לא אמרינן דדמאי בטל ברוב בעלמא אלא במקום שקונה כך אצל ע"ה דכיון שלקח מעורב לא חל עליו תקנת חכמים, דעיקר תקנת חכמים היתה על לוקח שלקח מע"ה דצריך לעשר ובלוקח מעורב לא גזרו, אבל הקונה פירות מע"ה ואח"כ נתערב אצל ע"ה כיון שכבר נתחייבו בדמאי הר"ז כשאר טבל ולאבטל, ויש לדקדק עדיין ע"ז מהא דאמרינן בירושלמי פ"ק דכתובות ובפ"ב דדמאי אלא שיש לעיין בזה והתם איפכא הוי ולקמן בפי"א יתבאר, והנה הר"ש והרע"ב פי' למשנתינו זו ע"ש בדבריהם ובודאי רבינו ז"ל אינו מפרש כפירושם ברישא שהרי בקונה מחבר איירי וכיון שלא פי' ע"כ שניהם מעושרין והרב כ"מ שהביא הא דבכל מערבין אינו מדוקדק דאין זה ענין לפי' רבינו, והא דמייתי בבכל מערבין ע"כ ברייתא אחריתא היא, הן אמת שיש לעיין בהא דרשאי החבר לקנות דמאי לצורך הע"ה דהא מחזיק ידי ע"ע ועיין בפ' הניזקין פלוגתא דאביי ורבא:

וחזות קשה אני רואה בדברי רבינו בפ"ח הי"ג מה' ביכורים שפסק כאביי וזה תימא, ולכאורה הי' נראה שסמך על האי מימרא דבכל מערבין דלרבא דגם בדמאי אסור א"כ למה לוקח סתם, ולרבא לא תקשה האי ברייתא דס"ל ה"ט דחכמים חייב לעשר ולאו משום ברירה אבל לדידן דאיפוך ממילא משמע דהלכה כרבנן ועדיין לא נתיישב דעתי בזה ועוד שהרי רבינו לא העתיק כלל האי דינא לפמש"כ, וגם יש לעיין ע"ד רבינו ז"ל כיון דלר"י ור"ל דטבל דרבנן בטל בס' [צ"ל ברוב] ע"כ דלא מפרשי כפי' רבינו ז"ל א"כ מנ"ל לפרש פי' אחר ומ"ש הרב דבירושלמי מפורש כדברי רבינו תמיהני דנהפוך הוא דהא קאמר התם דתלוי בפלוגתא אי מזכה לבעל המעות או לשליח וכ"ז אינו ענין לפי' רבינו ז"ל לכן צ"ע, והנה לכאורה קשה לפי' הר"ש מהא דפסק רבינו בה"ט בה' שאמרו צא ולקח דאם הביאו בערבוב חייב לעשר, ומצאתי בס' מח"א שעמד בזה, ונלפע"ד דדוקא בחבר שקנה כיון דע"ד לחלוק קנה אמרינן ברירה אבל ע"ה שקנה בערבוב אמרינן שמא קנה אותו דבר מתחלה לצורך החבר דהא איירי בעשה שליח לע"ה, ועוד י"ל ואין להאריך: ה"י ע"ה שאמר לחבר, בעירובין לב:

מחלק הש"ס בין מלא לך כלכלה ללקוט דאומר לקוט מעשר ודאי והאומר מלא לך כלכלה א"צ לעשר אלא דמאי, לפרש"י ז"ל דקאמר מלא לך כיון דשיעורן ידוע י"ל שמא עישר אבל באומר לקוט ודאי לא עישר כיון דאין מנינו ידוע, אבל בירושלמי פ"ב דמעשרות מבואר דאפי' אמר לקוט עשרים תאנים מעשרן ודאי ואוכל ארעי וע"כ צ"ל דאע"ג דמדתו ידוע מ"מ כיון שלא נגמ"ל למעשר ודאי לא תרם עדיין הע"ה אבל בסיפא מלא לך שפיר אמרינן דעישר כיון דבזה הוקבע למעשר, וכן פי' מהר"א פולדא ומ"מ יש לעיין על רבינו ז"ל למה השמיט האי הפרש בין לקוט לך למלא לך כלכלה, והנה לשיטת רש"י ז"ל דמפרש מלא לך כלכלה דאוכל ג"כ ארעי קשה הא כיון דאינו מעשר אלא דמאי משמע בתרומה א"צ להפריש והרי תרומה קובע (כמבואר לעיל בפ"ג] ואסור לאכול ארעי אחר גמר מלאכה וצ"ל דהאי אוכל ארעי היינו קודם שימלא הכלכלה ולפ"ז יכולין לעשות שלום בין הבבלי לירושלמי בירושלמי קתני לא יאכל ובבבלי קתני יאכל והיינו דאחר שמלא כיון דמפריש דמאי ע"כ שתרם, ממילא אסור לאכול ארעי משא"כ בש"ס דילן [היינו קודם שימלא] וליישב דברי רבינו ז"ל נראה דס"ל דעיקר החילוק בין כלכלה ללקוט תאנים משום דבכלכלה כיון דמתנה מרובה הו"ל כמכניס לביתם עיין לעיל פ"ה ה"ו דמתנה מרובה לא יאכל עד שיעשר ואע"ג דכאן אוכל ארעי היינו דהתם נגמ"ל ומקח קובע משא"כ כאן דהכונה בעוד שלא נגמ"ל ובזה א"ש וזה כל עיקר עי' היטב בדברי רבינו ובכ"מ שם:

פ"יא ה"ט אם רוב מכניסין לבתיהן, עי' מל"מ שנסתפק דאפשר קודם שנגמ"ל כיון דרשאי לאכול ארעי רשאי לאכול אפי' קבע, ודבריו תמוהין דבהדיא מבואר בדברי רבינו בפיה"מ ובפ"ב דמעשרות גבי הי' עובר בשוק דלא ראו פני הבית מותר לאכול ארעי אלמא דקבע אסור לאכול אפי' בשדה וה"נ מבואר בדברי רבינו לעיל בפ"ג הכ"ב במצא כלכלה בדרך ורוב מכניסין לבתיהן אוכל ארעי, ובלא"ה דבריו תמוהין בעיני כיון דלא נגמרה ודאי לא עישר כדלעיל בפ"ג הכ"ב גבי כלכלה דמעשרן ודאי, וכן משמע בפ' בכל מערבין דף ל"ב דמלא לך כלכלה אוכלן ארעי ומעשרן דמאי, דמשמע דכבר אסור וזה פשוט עד שאני תמה על הרב מ"מ שנסתפק בזה, ומה שדקדק ע"ד ר"ש במכשירין אשתמיט לי' דברי הרא"ש בפה"מ בפ"א דמעשרות גם לפ"ד הרא"ש שם ל"ק כלל קו' אך כבר כתבתי לעיל בפ"ד שדברי הרא"ש תמוהין:

הי"ג המוליך חטין, הר"א ז"ל הקשה הא הו"ל ס"ס ותירץ הרב כ"מ כיון דאיכא רוב והחמירו חכמים ה"נ בס"ס וצ"ע דין זה, כיון דמצינו דהקילו חכמים בדמאי לגבי תערובות (כמבואר בפ"ק דחולין) ול"ד לגבינות של עכו"ם דהחמירו חכמים כודאי דאורייתא אבל כאן דאינו אלא ספק א"כ אמאי והא הו"ל תרי רובא ומנ"ל להחמיר ובעיקר קו' נ"ל לפמש"כ הט"ז בסי' קכ"ב סק"ח ביו"ד דהו"ל כמזיד וה"נ א"כ א"ש טובא וה"נ משמע בהא דאסור למכור דבר איסור לנכרי [אפי' בספק איסור דאין לעשות ס"ס בידים עי' יו"ד סי' נ"ז בש"ך ס"ק נ"א] והנה דעת הר"א ז"ל דשרי ונלפע"ד דסמך על ירושלמי כאן דגרסינן התם דבעינן) החזיק (דע"ה טחן] דאלמא כל שלא נודע אם טחן שם ע"ה אין אוסרין מספק וראיתי למי שהקשה ע"ד הר"א מהא דנותן לפונדקית דחיישינן לחלופי] ולמש"כ ל"ק כלל דהתם כיון דאין הפונדקית מתענה בע"כ שיש לה גם פירות אחרים אבל הכא ל"ל למיחש שמא טחן שם ע"ה והו"ל כספק על עיין ביו"ד [סי' נ"ז] וזה נ"ל ברור בדעת הר"א ז"ל, והנה למש"כ דגם בדמאי מהני ס"ס א"ל לדעת הסוברים דספק אחד בגופו ספק אחד בתערובות מותר מהא דנתערב א' בק' [לעיל בפ"י ה"ח] דמלבד דכ"כ לעיל בפ"י דאין הכל מודים בפי' של רבינו ז"ל אף בלא"ה לק"מ כלל דהתם ע"י תערובות כיון דאינו בטל מטעם דשיל"מ ל"ה ס"ס דא"צ לעשר אלא לפי חשבון שיש לו פרנסה ממ"א אך מהא דמע"מ דמאי דהלכה ט' קשה לכאורה הא איכא ס"ס שמא הכניס לבתיהם ומותר לאכול ארעי ואת"ל ע"ד למכור שמא עישר ומה שתירץ הרב מל"מ לשי' אזיל דס"ל מותר לגמרי אבל למש"ל דרק לענין ארעי קשה, וי"ל למש"כ התוס' [ב"ק י"א ד"ה דקא] היכי דספיקי (סתרי אהדדי] אסור ה"נ כיון דאח"כ אם נימא [דלא הוקבעו] הו"ל ספק להיפך לענין ת"ג עיין לעיל פ"ג הכ"ב] וכיון דא"צ לתת לכהן שמא הוקבע

אזלינן גם בהא להחמיר, מיהו לעיל בפ"ב כתבנו דצריך לתת לכהן וי"ל, ודע דמקום שרוב נכרים לדעת רבינו ז"ל דפי' נכרי פטורין לגמרי אזלינן בתר רובא אפי' לדעת הכ"מ דלא החמירו בדמאי מטבל גמור והו"ל כתשע חניות דשרי למאן דפטר לגמרי: הט"ו המפקיד פירותיו, עיין בכ"מ מש"כ בביאור הירושלמי לדעת רבינו ולא נראה כן שם, וע"ש דמשמע דאע"ג דמפריש מספק מ"מ אינו נוטל דמים [מן השבט]: פי"ב ה"ב אע"פ שהוא אוכל ע"פ בשבת, הנה מבואר בדברי רבינו דצריך לעשר במ"ש על מה שאכל בשבת, וקשה טובא כיון דאין מפרישין על האבוד [כמבואר לעיל פ"ו ה"ז] האוכל טבל אע"פ שמפריש אח"כ על מה שאכל אינו מועיל כלל א"כ מה מהני מה שמפריש אח"כ על מה שאכל, אפי' למש"כ לעיל בפ"י ה"ד מה' תרומות בדעת רש"י ז"ל דאוכל טבל מחויב להפריש היינו משום גזל השבט, אבל כאן בדמאי ל"ש גזל השבט דהממע"ה, אלא כיון דאסור לזרים צריך ליתן שלא יבואלידי מכשול, ועכ"פ לא ידעתי מאין יצא לרבינו דין זה, בפרט דמדבריו נראה דאפי' באוכל ודאי טבל א"צ להפריש, ואולי יש לדחוק דס"ל לרבינו בדמאי כיון דרוב ע"ה מעשרין הן הו"ל כתרומת ח"ל דאוכל והולך ואח"כ מפריש, ומ"מ יש להסתפק אם יכול לעשות בב"א על מה שאכל ועל מה שיאכל, והנה ראיתי בפ"י שכתב בחי' לכתובות [לפ"ב] דאף בע"ה שידוע לן שחשוד לאכול אפ"ה סמכינן עליו וזה ודאי צ"ע דמשמע דדוקא בדמאי הואיל ורוב ע"ה מעשרין, ולענין מה שהקשה על רבינו ז"ל דכתב דאפי' ע"י אחר לא סמכינן וצריך לעשר במ"ש, הא בסו"פ י"ב כתב דע"ה נאמן על של חבירו לומר מעושרין, ומשמע מדברי רבינו לקמן אף בחשוד דינו הכי, נלפע"ד לפמש"כ לעיל בפי"א דאע"ג דבתערובות דמאי לא גזרו היינו לוקח תערובות דמאי, אבל בלוקח דמאי ונתערב לו אף בשוגג אסור בכ"ש, וכן נ"ל מדברי הר"ש פ"ג דחלה.

וע"כ צ"ל כיון דכבר נתחייב במעשר הר"ז כשאר איסורין וה"נ ע"כ לא סמכינן אחשוד או אע"ה אלא כשלא בא ליד חבר אבל כל שלא נתחייב במעשר לא, ודכוותי' אמרינן בקידושין ע"ג: גבי אסופי, ומש"כ רבינו אפי' בב' י"ט של גליות, הנה בירושלמי אמרינן הטעם אע"ג דשני קדושות הן משום דלא נראה שהות בינתיים לעשר, ולפ"מ דקיי"ל בב' יו"ט ש"ג יכול להתנות א"כ ה"ה נ יכול להתנות אלא דרבינו לטעמי' אזיל [שכתב בפ"ו מה' יו"ט] דבזה"ז כיון דאנו בקיאין א"י [להתנות] אבל לחולקים לא מהני שאלה דיו"ט א' ליום השני, ובירושלמי שם מבואר דשני כלכלות או שני לקוחות לא מהני שאלה דחדא אאידך ומ"מ מותר לעשר מזה על זה ודו"ק: ה"ד מי שאינו נאמן, מה שלא פי' רבינו כן משום דלטעמי' אזיל דס"ל דתרומת מעשר [של דמאי] בטל ואינו מדומע [עיין תויו"ט

רפ"ב דערלה] והרי קיי"ל כר"ש שזורי לכן הוכרח לפרש פי' אחר, אמנם באמת דברי התויו"ט בדעת רבינו לא נתחוור דבהדיא מבואר מדברי רבינו בפיה"מ רפ"ב דערלה ופ"ד דדמאי דאין הפרש בין תרומת ודאי לת"מ, ונ"ל שדעתו דאין הפרש וה"ט דלא ביאר רבינו בה' תרומות ע"ש וכ"כ פשט דבריו נוטין דצריך ק"א, וה"ט דלא פסק [בפ"י מה' תרומות] כתלמודא דידן גבי חומש [דלפ"ד הש"ס ב"מ נה: לרבנן פטור מחומש] כיון דמדמעת ע"כ עשו חיזוק כשל תורה: פי"ג הי"ח מי שנפל שמן דמאי, בענין תערובות דמאי עיין מש"כ בפ"י וכ"נ מדברי ר"ש [פ"ג דחלה] גבי זית ניקף שנתערבה [שכתב דאוקי האי דטבל שנתערב בדמאי ע"ש] אע"ג דדמאי בטל ועכצ"ל כדפרישית וקשה ע"ד ש"ע ביו"ד [סי' קי"ב סעיף י"ב] גבי פת של עכו"ם [דמדמי לי' לתערובות דמאי]: הי"ט אבל אם תקן את הדמאי, עי' בהשגת ובכ"מ פי' התוספתא דה"ק תקן הדמאי כודאי היינו שהפריש גם תרומה ותקן הודאי כדמאי היינו שלא הפריש רק המעשר, ותרומת מעשר ולא הפריש ת"ג, ותמהני דא"כ הא דאיפלגו ר"ע ור"י בדמאי שתקנו ודאי היינו שהפריש התרומה ואח"כ מעשר ולת"ק לא מהני כלל, ומלבד זה תימה נהי דאין התרומה קדוש, המעשר למה לא יוקדש בפרט לפ"ד הכ"מ דפסק רבינו כר"ע א"כ עיקר הפלוגתא ע"כ על המעשר, ולא ידעתי שום טעם וסברא שיהי' גם המעשר שהפריש בטל כיון שהפריש ממנו עליו ומה בכך שהפריש ת"ג, ותו דמדקתני בסיפא דמאי שנתקנה ודאי מעשרותיו מעשר ואין תרומתו תרומה מכלל דרישא [דודאי שתקנו דמאי] לא עשה כלום, וזה פלא דהא אנן קיי"ל דהקדים תרומה לביכורים וכן מעשר לתרומה מה שעשה עשה [א"כ למה לא חל המעשר] וא"ל דתנא דתוספתא פליג על מתניתין ז"א דא"כ בפ"ק דתרומה דאיפלגו אבייי ורבא אי מהני ומותיב התם מהאי דמקדים תרומה לביכורים ואם.

איתא הו"ל לאקשוי' מברייתא זו לאביי, ותו תימה גדולה כיון דלפ"ד הכ"מ מבואר בתוספתא דלא מהני כלל א"כ לא הו"ל לרבינו לפסוק כמותו שהוא פסק לעיל ה' תרומות דהמקדים נהי דעובר בל"ת מה שעשה עשה, לכאורה הי' אפ"ל בדוחק דאיירי דלא ידע א"כ הו"ל מעשר בטעות אך קשה מדברי רבינו בריש ה' איסורי מזבח במקדיש בע"מ ולא ידע שהוא בע"מ לא מקרי הקדש טעות ועמש"כ לעיל בפ"ה מה' תרומות מילתא בטעמא, ותו דאכתי קשה קושי' קמייתא, ובאמת אם נימא דהכא איירי בטעות י"ל בפשיטות דברי רבינו דאין ענין למשנה דהתם כיון דידע א"כ תרומה ויחזור ויתרום משא"כ כאן כיון דלא ידע א"כ פשיטא דהו"ל בטעות דאי הוי ידע דצריך לחזור ולתרום לא הוי תרם ובזה א"ש דלת"ק לא מהני כלום כיון דהוי תרומה בטעות ולר"י אליבא דר"י ודאי שתקנו בדמאי היינו שתרם דמאי על ודאי לא מהני כלום דהא הדמאי מעשר

על הכל וצריך להפריש ממנו תרומת מעשר על הכל אבל דמאי שתקנו בודאי, אינו מפסיד כלום דהא נהי דצריך לחזור ולתרום מ"מ הדמאי כבר נתקן ואם הי' לו עשר סאין דמאי ועשר סאין טבל והפריש שתי סאין מטבל על הדמאי ועל הודאי לא הפסיד כלום דהדמאי כבר ניתקן ממנ"פ אלא שהשתי כורין הן בספק שמא אין כאן רק כור אחד מעשר והיינו שדמאי כבר נתקן א"כ אין כאן רק כור אחד והו"ל כמרבה במעשרות וכיון דרבינו ס"ל דיש בילה לדעת הרב מהרי"ט ז"ל להפריש תרומת מעשר מינה ובה ואין כאן שום פסידא וכן אם הפריש סאה אחת טבל יכול לתקן מינה ובה וכן פרש"י ז"ל בקידושין דף מ"ו דאם הפריש מן החיוב על הפטור דצריך לחזור ולתרום יכול להפריש מינה ובה, ולת"ק גם במעשר לא עשה כלום כיון דלכתחילה אסור להפריש מן החיוב על הפטור וצריך לחזור ולהפריש הו"ל תרומה בטעות, ובזה אפשר ליישב גם דעת הר"א בהשגות, ומה שהקשה הרב בכ"מ דפסק כר"י לגבי רע"ק בגרסת הר"א ז"ל הוא ר' יעקב וכן הוא בתוספתא ודוק: ה"כ כל עיר מוכרין, הטעם דכל קבוע כמע"מ, וא"ל בהא דכתב רבינו דמפריש תרומה ות"מ משמע דמעשר ראשון הוא לעצמו, הא כתב לעיל [בפ"ג ה"כ] במצא פירות ומחצה מכניסין לבתיהן דמפריש ודאי ומטעם שכתב הרב כ"מ דאין ספק מוציא מידי ודאי א"כ ה"נ ניקו אחזקה ומזה נראה דבקבוע לא אזלינן בתר חזקה, ועיין בכו"פ שנסתפק בזה, ומדברי רבינו נראה דלא אזלינן בתר חזקה בקבוע, ובפ"ב דמכשירין תנן אוצר מע"מ דמאי כך גירסת הר"ש, וקשה מהא דירושלמי שהביא רבינו לעיל, **([לא זכיתי להבין הדברים כי לפנינו לא נמצא גירסא כזו בר"ש שם].

המגיה.

)** תו גרסינן התם במכשירין אפי' רוב עכו"ם וישראל אחד דמאי, ועיין בפי' הרע"ב ז"ל דחכמים ס"ל יש קנין, ובתויו"ט הקשה הא אין תרומה אוסר יותר מק"א ואין זה כלום דטבל ודאי אוסר בכ"ש, אך הא קשה הא לא גזרו בתערובות דמאי, ומש"כ לעיל ליישב אין זה עולה כהוגן כאן דבא ליד ישראל תיכף בשני הספיקות ומעורב אך ג"ז י"ל דאיירי בשלא מעורב אבל ע"ז ודאי קשה נימא כל דפריש, והנה לשיטת הר"א ז"ל פ"א ה' תרומות קשה טפי, לכ"נ מזה ראי' ברורה למש"כ לעיל דדוקא באמר שהוא מעשר לא גזרו אבל בלא"ה גזרו וא"ש דטבל לא בטל,ומה שרבינו לא הביא להההוא משנה משום דסמך על לעיל בפ"י ה"ח בנתערב דמאי בק' דלא בטל, תו גרסינן בתוספתא כל העיר מוכרין מתוקן וא' מוכר אינו מתוקן אסור ולכאורה משמע אף בדמאי דינא הכי, ומזה קשה על הר"א ז"ל אמאי לא ניזל בתר ס"ס ואפשר דס"ל דדוקא במוכר טבל וצ"ע, ומ"מ אין זה קושיא על הר"א ז"ל ממשנה דמכשירין שכתבנו דהתם ע"י תערובות חמיר וס"ל

דא' בגופו וא' בתערובות לא מקרי ס"ס, תו גרסינן בתוספתא בלוקח מן השוק אזלינן בתר רובא ולכאורה קשה על רבינו בה' אי"ב פי"ח הט"ו פסק דכל עיר מקרי קבוע: הלכות מעשר שני פ"א ה"ב באחד בתשרי, הנה בש"ס ר"ה ט"ו: מבואר דאזלינן בתר חנטה לענין מעשרות מחדש על הישן וה"ה לענין מע"ש, ומבואר בתוס' שם די"ב:

בד"ה התבואה דשיעורו דחנטה מקמא דשיעורא דהגיעה לעונת המעשרות אבל רבינו שכתב דאזלינן בתר הגיע לעונת מעשרות לענין מעשר מחדש על הישן ולענין מע"ש ועני וכ"כ בפ"ד ה"ט מה' שמיטה לגבי שביעית ולקמן בפ"ט לענין נטע רבעי וערלה כתב משיוציאו ובה' שמיטה בפ"ה הי"ח כתב דשיעורא בשאר אילנות הוא משיוציאו בוסר משמע דחד שיעורא הוא] וקשה בעיני טובא דהא בש"ס פרק כיצד מברכין קאמר התם דאפי' רבנן דפליגי על ר"י וס"ל דסמדר מותר ובוסר אסור מודה בשאר פירות, הא קמן דבשאר אילנות לא בעי שיעורא דבוסר, ולפי הנראה לשיטת התוס' אינו תלוי בשיעור הגיע לעונת המעשרות רק בתבואה וזיתים אבל בשאר דברים שיעורא אחרינא איכא כמבואר בפ"ב דשביעית והוא לקמן בפ"ה מה' שמיטה הי"ח רק שמש"כ רבינו דשאר אילנות בוסר [תמוה] דבשאר אילנות לא בעי שיעורא דבוסר ותיכף שהוציאו הפירות מקרי פרי וכן לענין ערלה, ועיין בטוש"ע או"ח סי' ר"ט והרב"י בש"ע סי' רצ"ד דאזלינן בתר חנטה וסתם דבריו לפי הנראה מדברי רבינו ז"ל שיעורו דחנטה היינו שיעורא דעונת מעשרות ושאר פוסקים נראה שחולקים ע"ז, ועיין בר"ש פ"ב דשביעית וצ"ע, וכבר עלה על דעתי שגם רבינו ס"ל דשיעורא דחנטה היינו קודם הגיע לעונת המעשרות אלא דפסק כשמואל בר"ה דף י"ג ע"ב דהכל הולך אחר גמר פרי וס"ל לרבינו דכללא הוא לכל החייבים מד"ת [חוץ מירקות דאינם אלא מד"ס] ודחי הוא האי ברייתא דאזלינן בתר חנטה מהלכה, וס"ל דגמר פירי היינו הגיע לעונת המעשרות, אלא דמדבריו בפ"ד הי"א מה' שמיטה לא נראה כן וצ"ע לדינא:

ה"ה וכן האתרוג, באמת שדברי רבינו הם תמוהים ודברי הכ"מ הם יותר תמוהים ונעתיק מקור האי דינא, הנה בפ"ב דביכורים איפלגו ר"א ור"ג דלר"א אתרוג כאילן לכ"ד ולר"ג לערלה ולרבעי ולשביעית דינו כאילן ולירק ולמעשר דאזלינן בתר לקיטה ומ"מ ר"ה שלו חמשה עשר בשבט ובר"ה אמרינן דלרבה אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר ומן הביעור והיינו דמן הביעור פטור דאזלינן בתר חנטה והו"ל כששית ומן המעשר פטור דנהי דשביעית במעשר פטור משום הפקר וכאן ל"ש הפקר מ"מ פטור משום יד הכל ממשמשין, ובת שביעית שנכנסה לשמינית כיון דלשביעית אזלינן בתר חנטה הו"ל כשביעית לכן חייבת בביעור ופטורה מן המעשר ולר"ה בת ששית שנכנסת

לשביעית חייבת במעשר דנהי דלירק אזלינן בתר לקיטה והלקיטה הי' בשביעית מ"מ כיון דפטורה מהפקר וכאן דאזלינן בתר חנטה לענין שביעית לא נפטרה, זה שיטת רש"י ז"ל שם, ואמרינן התם דרבותינו נמנו אתרוג כירק גם לשביעית, תו גרסינן התם כי אתא רבין אמר ר"י אתרוג בת ששית שנכנסת לשביעית אפי' כזית ונעשה ככר חייב במעשרות, והיינו דס"ל לר"י דלא כרבותנו אלא דלשביעית אזלינן בתר חנטה וס"ל לר"י כר"ה דטעמא דשביעית משום הפקר ולא ס"ל יד הכל ממשמשין ורבינו פסק הלכה כרבותינו ואפ' פסק כר"י וזה תימא כמו שתמה הר"א ז"ל כיון דאזלינן גם לשביעית בתר לקיטה וחייבת בביעור למה יתחייב במעשר הא הפקר פטור ממעשר, וראיתי להכ"מ פ"ד הי"ב מה' שמיטה שכתב דרבינו מס"ל אי הלכה כר"א דאתרוג כאילן לכל דבר או כר"ג וכן מס"ל לענין שביעית אי הלכה כר"י או הלכה כרבותינו לכן ס"ל בתרוייהו לחומרא, ודברים אלו בלתי מובנים האיך אפ"ל שרבינו מספ"ל אי הלכה כר"א דהרי לענין חדש וישן ומעשר שני ועני ס"ל דודאי אזלינן בתר לקיטה דאי מס"ל הי' צריך להפריש ב' מעשרות כמו בצלף כאן בה"ז, ועוד דהרי רבינו בפיה"מ לביכורים מפרשו לענין שביעית שנכנס לשמינית והלכה כרבותינו, ע"כ אף להקל אזלינן בתר לקיטה כמו בשביעית הנכנס לשמינית, לכן ברור דס"ל לרבינו דלענין מעשרות ודאי הלכה כר"ג, אלא דהא קשה כיון דפסק הלכה כר"י ודאי לא קיי"ל כרבותינו ודברי הכ"מ בכאן הם במ"כ הגדול מגומגמים מאוד, ואע"ג דאפשר לומר דס"ל לרבינו דמפס"ל אי הלכה כרבותינו מ"מ לא ידעתי מקום ספק כיון דרבה ור"ה ור"י כלהו ס"ל דאזלינן בתר חנטה ודאי הלכה כמותם, ואין לומר דהא רבותינו נמנו היינו מספק ור"י פסק כוותייהו להחמיר שיתחייב במעשרות, דמלבד דקשה כיון דצריך להפקיר למה יתחייב הא אפי' בשאר ימות השנה אם הפקיר פטור, ואף גם בירושלמי בפ"ב דביכורים נראה דר"י אליבא דר"ג קאמר, ועוד י"ל כיון דמס"ל אי מתחייב במעשר א"כ למה יתחייב לתת מעשר עני הא מבואר בדברי רבינו לקמן הי"א דפי' שמסופק אם חייב הו"ל הממע"ה וכ"כ בפ"ט מה' מעשר ואפשר דס"ל לחלק בין ס"ד לספק מעשר דבספיקא דדינא חייב אלא דבש"ס פ' הזרוע מדמה למ"כ ובמ"כ אף בספיקא דדינא פטור ליתן, והא דבצלף [בה"ז כאן] דמפרש היינו כמש"כ התוס' בב"ק י"א דהיכי דסתרי הספיקות א"א ס"ס להקל וה"נ י"ל, אבל בשביעית ודאי קשה דהא כיון דמספק"ל פטור לגמרי, ובש"ע יו"ד סי' של"א סעיף] סתם כדעת רבינו וצ"ע, דלפי הנראה העיקר כדעת הר"א ז"ל שכן דעת התוס' ורש"י וכ"ד הרע"ב בפרט שלדעת רבינו אינו אלא ספק וכיון דשביעית בזה"ז דרבנן ודאי יש להקל אלא שמש"כ הרע"ב לפסוק דפטור במעשר בשביעית אין מחוור אלא כדעת

רבינו והר"א לפסוק כר"ה ור"י והכי מסתבר, מ"מ לענין חנטה לגמרי וכסתם מתניתין דביכורים ודאי מסתבר וכן משמע להדיא בירושלמי דפ"ב דשביעית דאילן סורג פטור במעשר בשביעית ועי' במפרש הגאון רא"פ והטעם פשוט כמש"כ התוס' משום דכיון דחייב מספק תו הו"ל הפקר דלא עדיף משאר שני שביעית א"כ ע"כ מוכח דלר"י ודאי אזיל בתר חנטה ודו"ק:

והנה בשיטת רש"י דאזלינן בתר חנטה לשביעית לכן חייב במעשר דנהי דאזיל בתר לקיטה מ"מ טעם דשביעית משום הפקר וכיון דא"צ להפקיר ממילא חייב במעשר, ולפ"ז יהיב מעשר עני כמו עמון ומואב בסוף ידים אבל בירושלמי נראה כפי' התוס' דבשביעית הו"ל לגמרי כאילן ואם הי' חמישית ונכנס לשביעית הו"ל מע"ש עיי"ש בירושלמי שנדחק בפי' ול"נ דה"ג וזה מוכח כפי' התוס' וצ"ע על רבינו ז"ל גם בהא דהשמיט הירושלמיועי' [ביכורים פ"ב מ"ו] בפי' הר"י ב"ר מלכי צדק שפסק ג"כ כרבותינו לענין ערלה ושביעית ומעשר ודברים הללו נפלאים בעיני דמי איכא למימר דאתרוג נפטר מערלה ודינו כירק ומשנה שלימה שנינו [בסוכה ל"ד] אתרוג של ערלה ובאותו פרק לוה"ג דף מ' אמרינן דס"ל כרבותינו [ואי כגי' הר"י ב"ר מ"צ] הו"ל לש"ס לרמוי אהדדי, ותו דהא בקרא כתיב פרי עץ גבי אתרוג וכתיב ונטעתם כל עץ מאכל וכל האי דיוקא אינו אלא לענין אי לחנטה אי לקיטה אבל לפוטרו לגמרי ולחשבי' כירק ודאי לא ואי הכוונה לענין ערלה דנחשב ר"ה שלו מתשרי ג"כ תימא דהא אמרינן בהדיא בר"ה דף ט"ו לר"ג דאזל במעשר בתר לקיטה מ"מ מודה דר"ה שבט ובדוחק י"ל וצ"ע: ה"ז האביונות של צלף, הר"א ז"ל תמה מאד הא לדידן דינו לגמרי כאילן אף להקל לענין כלאים וכן בח"ל וע"כ שדינו לגמרי כאילן ומה שתירץ הכ"מ משום דל"ל פסידא לא הבינותי הא נפ"מ גדולה דצריך ליתן לעניים אחר הפדיון והרי יש כאן פסידא גדולה ונהי דלעיל כתבנו דלא פטרינן משום ספיקא היינו בספק גמור אבל כאן דאינו אלא משום חומרא מה ענין להפסיד ממון והרי אף בספק גמור פטור, אמנם בעיקר קושית הר"א ז"ל נ"ל ליישב דברי רבינו בפשיטות דנהי דדינו כאילן ומ"מ מה ענין זה למעשר דהא אתרוג ודאי דינו כאילן לכ"ד לענין ערלה וקרא כתיב ולקחתם לכם פרי עץ ואפ"ה לענין מעשר דינו כירק ובש"ס ר"ה בעי למימר דר"ה שלו תשרי אף דאילן גמור מ"מ כיון שדרכו כירק דינו לענין שנתו למעשר כירק וה"נ בצלף, ואע"ג דאתרוג ר"ה שלו תשרי מ"מ אפשר דצלף דינו כירק כדס"ד לרבה בר"ה גבי אתרוג ואין זה תלוי אם הוא אילן וזה נ"ל אמת ויציב בדעת רבינו ז"ל: ה"י פול המצרי, עיין בכ"מ דס"ל לרבינו יש בילה דאל"כ היכי מצי לעשר מירק כמש"כ בפ"ב דתרומות ועוד דבזה הו"ל מן החדש על הישן מיהו יש

לומר דבזורע לזרע אינו מתחייב מדאורייתא כמו במירחן ע"ד למוכרן לכן סמכינן על בלילה כדאמרינן בירושלמי גבי דמאי, ולפ"ז י"ל במידי דאורייתא.

גם לרבינו אין בילה ודו"ק ועמש"כ בפ"ה דתרומות ה"כ: הי"א פירות שנה שני' שנתערבו, עיין במל"מ שהביא תוספתא בפ"ד דדמאי מצרפין פירות ח"ל ולדידי ק"ל הא הוי תרתי דסתרן אהדדי מה חזית דאזלת בהא לקולא אזיל בהא כמש"כ התוס' בב"ק דף י"א והנה לפמש"כ הכ"מ בשם הר"י קורקס דמפריש מעשר א' וממ"נ אינו טובל ה"נ דכוותי' ואע"ג דהו"ל תרי קולא דסתרי י"ל כיון דהוא לענין ממון אזלינן לקולא, ועוד י"ל דע"כ לא כתבו התוס' [דבתרתי דסתרי לא אזלינן לקולא] אלא במין אחד איסור אבל לא כאן שיש שני סוגי איסור גזל עניים ומע"ש חוץ לירושלים, ולדעת הר"א ז"ל בהשגות דצריך להפריש שני עישורים מ"מ מודה דיכול להפריש על תנאי ודו"ק, ובעיקר דברי רבינו י"ל הנה כ"כ דלק"מ מהא דצלף ועיין בכ"מ שכתב בשם הר"י קורקס ליישב הא דר"ע ולא הבנתי כלל דאכתי מה יענה לדברי רבינו בהא דספק ולפ"מ שצדדנו בין ספיקא דדינא לספיקא דמציאות ניחא, אך כ"כ שזה דוחק דהא בש"ס מדמה האי למ"כ ועיין בר"ן גבי יש יד לצדקה, ולכאורה י"ל בדוחק דהתם איכא ספק להיפך בשלישית שנכנסה לרביעית כעין שכתבו התוס' והר"ן בפסחים פ' ע"פ גבי הסיבה דכסי, ובזה הוי ניחא הא דר"ע משא"כ כאן דאינו ספק על הכל' אלא שהספק במקרה ודו"ק:

אולם לא נתברר לי עדיין דברי הר"י קורקס כיון דרבינו ס"ל יש בילה א"כ בנתערב ט"ו לוגין טבל מע"ש בחמש לוגין טבל מ"ע כיון דיש בילה כשמפריש שני לוגין הר"ז כמפריש חצי לוג על טבל מ"ע ולוג וחצי על טבל מע"ש א"כ למה יפטור הא ממון בעלים לא בטל ועיין בפ"ה דפאה גבי שבולת של לקט וא"ל דרבינו ס"ל אין בילה ז"א דאי נימא אין בילה פשיטא דיש חשש לענין ישן וחדש דבזה לא שייך תירץ הר"י קורקס וע"כ או דרבינו ז"ל סובר דיש בילה או דאיירי בדברים הנבללים א"כ למה [נראה דצ"ל לא] ידעתי שום טעם לפטור ממ"ע וע' בחלה פ"ג משנה דטבל של מע"ש לא אמרינן דנעשה הכל טבל ואינו מפריש רק לפי חשבון וכיון דיש בילה ויכול להפריש מטבל למ"ע על הטבל למ"ע ולא ידעתי באמת מקום לפטור לכן נלפע"ד דרבינו כאן איירי בתערובות קופה בקופה היינו שנסתפק על אחת אם היא מ"ע היינו שנשתמשו בה כעין הא דמשנה דמכשירין ומסופק על קופה זו בזה פסק רבינו דפטור ממ"ע ובהכי ל"ק קו' הר"א ז"ל דכל דפריש ודאי אמרינן וכן ברוב טבל למ"ע ומיעוט למע"ש כיון דיש בילה פודה לפי ערך ובזה בטלה המחלוקת, ונראה דגם להר"י קורקס אינו אלא שא"צ לפדות מה שנתן לעניים, ועיין בס' טורי אבן, ועיין במל"מ פ"ז מה' מעילה שהקשה על הר"ן

שכתב בפ"ק דביצה דבדשיל"מ לא אמרינן כל דפריש מתוס' זו, ולק"מ דהא במע"ש מקרי דשיל"מ ע"י פדיון אע"ג דצריך להוציא הוצאות משום דאינו פודה אלא לפי ערך ואינו מתרבה עליו ע"י התערובות, אבל אם ניזל בתר רוב לא הוי צריך כלל ודאי מקרי טורח משא"כ בהאי דביצה וזה פשוט: פ"ב ה"א מעשר שני אינו נאכל, בטור [יו"ד סי' של"א] כתב הטעם משום מזבח אע"ג דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולעת"ל מ"מ כיון דאין מזבח אסור לאכול, אבל הסמ"ג כתב בשם ס' התרומה דפירות שלא הוכשרו רשאי לאכול ועיינתי בס' התרומה [בה' א"י] ודבריו תמוהין, שכתב דעכשיו כלנו טמאי מתים ונטמאת העיסה וצריך לשרוף אם לא בפירות שלא הוכשרו, ותמהני מה בכך, הא אסור לאכול בטומאת הגוף וכיון דאין הזאה מה בכך שהמעשר טהור וצ"ע, ואולי ט"ס נפל בדבריו ולדינא הסכימו כולם לדעת רבינו: ה"ב והורו הגאונים, נראה דוקא בעה"ב בעצמו אבל אם נתן לאחר במתנה לדידן דקיי"ל מע"ש ממון גבוה ואינו ניתן במתנה א"כ הו"ל כפודה אחר ולדעת התוס' בתמורה כ"ז לא אמרינן הקדש שחללו אלא בפודה בעצמו לא באחר, מיהו י"ל דשליחותי' דבעה"ב קא עביד בזה, תדע מדמהני פדיון ולדעת התוס' [בקידושין נ"ו] צריך שליחות א"כ י"ל דהנותן במתנה נהי דלא מקרי שלו מ"מ כיון שהרשהו לאכול הו"ל כמרשה לפדות ומהני מדין שליחות משא"כ בהקדש דאין ענין לשליחות, והנה הרב"י בש"ע כתב בא"ב או במחלל על אסימון מהני בדיעבד ומש"כ בא"ב תימא דודאי בין לרבינו בין לראב"ד גבי איסור טבל אין הפרש וכיון דא"ב לא מהני תדע מהאי דצנועין ות"ל דמתקני עכ"פ מדאורייתא א"ו דא"י לחלל על א"ב א"כ ה"ה בזה"ז וזה נ"ל פשוט, וגם לגבי אסימון צ"ע כיון דלא מהני בדיעבד בפה"ב, ועיין בס' פ"י [בקידושין י"א] שהקשה הא בכסף בעינן שיש בו צורה והנה אם נאמר דבדיעבד מחולל מד"ת אף שאין בו צורה ניחא, ועוד הי' אפשר לקיים דברי הב"י כעין הא דאמרינן בעירוכין, **(הכוונה לדעתי דבערכין כ"ט.

מבואר דבזה"ז מותר לחלל שוה מנה על שוה פרוטה ואף דבהקדש בעינן נמי כסף משמע דבזה"ז סגי בשוה כסף א"כ אסימון לא גרע משו"כ. המגיה.

)** אם מדברי רבינו ז"ל נראה דצריך דוקא פירות והרי לדעת הר"א ז"ל אף פירות לא מהני בפדיון ראשון, ולא עוד אלא שנ"ל דלרבינו ז"ל נמי דוקא על פירות טהורין דעיקר הטעם דמהני על פירות אע"ג דבעינן כסף שיש בו צורה משום דחזי לאוכלן בירושלים ואע"ג דהאידנא ל"ש זה מ"מ כיון דאין החסרון בגוף הפדיון א"כ נ"ל ברור דפירות טמאין דינם כשאר שו"כ שאין בו צורה וזה נ"ל נכון אם היות שלא ראיתי מי שכתב כן הדעת תורה נוטה, עיין תוס' פ' האיש מקדש, ומ"ש הסמ"ג דשוחק וזורה לרוח או שורף

הפירות לכאורה קשה דלא משמע דאסור לשרוף כסף הקדשים ומדברי רבינו נראה דגניזה לחוד ישרף צ"ל דאיירי בנטמא אלא לפמש"כ אסור לפדות בפירות שנטמאו ואפשר דמכשירין עד שיטמאו אח"כ וצ"ע [ועמש"כ לקמן סוף ה"ד]: ה"ד כשם שאין אוכלין, מש"כ רבינו בזה"ז אין פודין הנה בסנהדרין פ' חלק] אמרינן מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזרו היכי דאיתנהו למחיצות משמע דבזה"ז רשאי לפדותו, אבל בפ' הזהב אמרינן דאף בזה"ז אסור לפדות ע"ש בתוס' אבל בחי' הרמב"ן ז"ל כתב דהיכי דכנס לירושלים כשהיו מחיצות אסור לפדותו אבל בלא"ה לא ולפ"ז בזה"ז מותר לפדותו אבל בירושלמי פ"ג ה"ג דמע"ש] מוכח להדיא כדברינו, והנה מש"כ מוציא הפירות בטבלן לכאורה היינו קודם שהוקבעו דאח"כ כבר קלטו המחיצות וכדכתב רבינו ז"ל לקמן בה"י אך בירושלמי פ"ג ה"ג] דמע"ש נראה להדיא דבזה"ז רשאי להוציא ולא אמרינן מתנות שלא הורמו ואע"ג דאנן קיי"ל כב"ה מ"מ בזה"ז דלא אפשר למיכל רשאי להוציא ולפ"ז דברי רבינו מדוקדק במש"כ בטבלן ומ"ש רבינו לקמן בה"י היינו בזמן הבית וצריך עיון כי לא נראה לכאורה כן מסתימת דברי רבינו, מכל מקום כיון שיש לפרש כן בדברי רבינו ז"ל הכי עדיף טפי להסכימו לירושלמי: ועיין בכ"מ בשם הטור דמותר להכשירו כדי שיטמא וה"ר מירושלמי, ולא הבינותי דלפ"ד הירושלמי מותר לטמאן אפי' ביד א"כ למה בהפרישן בירושלים ירקבו הרי יכול לטמאן ולפדותן] וכן קשה מהא דעהנ"ד בפ"ד הט"ו מה' עכו"ם דלדעת רבינו מע"ש שבתוכו אסור בהנאה מדאורייתא אלא דאסור לשורפו א"כ יטמאו [כמו בזה"ז] לכן נראה דודאי אסור לטמאו בידים ודוקא בעודו טבל מותר לטמאו כדאמרינן במס' ע"ז [נ"ו: יע"ש בירושלמי ורק להכשיר מותר ועי' בפרש"י פסחים ל"ח ד"ה א"ד דמותר לגרום טומאה למע"ש, והרבה יש לתמוה בזה דודאי אסור אפי' בלוקח ממעות מעשר שני כדמוכח מהא דאין לוקחין ממנו תרומה שממעט באכילתו וי"ל בדוחק דאם גורם ע"ד לפדות רשאי משא"כ התם ומ"מ צ"ע: ה"ה כל האוכל כזית, מסתברא דאם אכל מע"ש שלא בפני הבית בירושלים דאינו לוקה ואע"ג דאיתקש לבכור מ"מ בכור גופי' ליכא אלא עשה ואכלת לפני, ואע"ג דדרשינן [פסחים כ"ד] מלא יאכל כי קדש כל שבקדש פסול הר"ז בל"ת **(ולכאורה תמוה הא הוי לאו שבכללות כמבואר בפסחים פ' כל שעה, אך ע' חי' הריטב"א מכות י"ח: ד"ה גופא מש"כ ולמש"כ המנ"ח בלאו דפיגול דהיכי דאיכא עשה עונשין בלאו שבכללות לכאורה ה"נ ניחא דאיכא נמי עשה דואכלת, אך דבריו תמוהין מש"ס פסחים שם ומכריתות ד"ד גבי אכל מעשר שני דתירש ויצהר וכן מתוס' שבת פ"ה ד"ה לא תסיג.

המגיה.

)** היינו בדבר שהוא פסול בגוף אבל כאן שאין החסרון בגוף המעשר רק דליכא בית אינו לוקה ועיין בתוס' (ב"מ נ"ג ד"ה לא] דלא אמרינן דיחוי באכילה וכשיבנה המזבח מותר אף למ"ד דיחוי מעיקרא הוי דחוי ומש"כ רבינו בשתה רביעית יין עיין בס' החינוך להרא"ה ז"ל [מצוה תמ"ד] שכתב בשם רבו דשמן כיון דעיקרו לאכילה לוקה בכזית, ויש לעיין קצת למה בתרומה שיעור השתיי' בכזית [כמ"ש רבינו בפ"י ה"ג דתרומות] והוא בתוספתא דתרומות פ"ז וכאן במע"ש שיעורו ברביעית, ואפשר לומר דהתם דליכא אלא חד לאו באוכל ושותה] איתקש שתיי' לאכילה משא"כ במע"ש **(לפי חילוק זה תתיישב קושית האחרונים למה גבי אנינות סתם רבינו ואינו מחלק בין אכילה לשתי' ע' מנ"ח מצוה קמ"ז דהתם לא אכלתי באוני אכילה ושתי' בחד לאו.

המגיה.

)** והנה באוכל ענבים ופת לדעת התוס' וסייעתם שכתבנו בפ"ב מה' תרומות דשאר מינים דרבנן א"כ ענבים מתסר מתירוש והן בכלל תירוש א"כ פשוט דהאוכל פת וענבים חייב שתים אבל לדעת רבינו דבכלל תבואה הוא כל מיני פירות א"כ כל מיני פירות הוא בכלל דגנך, בזה י"ל אי ענבים ג"כ בכלל, וממילא אינו לוקה שתים דתירוש היינו היין לא הענבים או דלמא ענבים בכלל תירוש וצ"ע: ה"ו ואינו לוקה מה"ת, בפ' אלו הן הלוקין כי אמרינן דלמ"ד מתנות שלא הורמו כמו שהורמו אפי' באו לירושלים בטבלן מ"מ חייב עליהם אם הוציאן לחוץ אע"פ שהפרשה הי' בחוץ וכיון דס"ל לרבינו ז"ל בפ"ה מה' אישות דמתנות שלא הורמו כמו שהורמו הי' נראה דחייב, וקצת צ"ע על רבינו ז"ל שלא ביאר דחייב אע"פ שנכנסו לירושלים בטבלן, והנה לקמן בפ"ג הי"ז במש"כ רבינו דמע"ש שנותן בטבלו הוא שלו הקשה הר"י קורקס הא אנן קיי"ל מתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמי ותירץ דלגבי האי והיינו לענין שיהי' ממון גבוה לא אמרינן כמו שהורמו. ולכאורה לענין קליטת המחיצות שהוא חייב אם אכלן בחוץ ודאי כמו שהורמו אולם מדברי רבינו ז"ל לא נראה כן לזה הי' נראה בדעת רבינו דדוקא גבי ממון שהוא צריך ליתנו לכהן אמרינן כמו שהורמו אבל לענין איסור והיתר וכן לענין ממון גבוה שיהי' חל עליו שום איסור לא, ויש לזה ראי' מירושלמי דאמרינן התם [פ"ג ה"ג דמע"ש] אהאי משנה דקלטו מחיצות לענין פדי' חוץ לירושלים דא"כ האוכל טבל יתחייב משום מע"ש ג"כ ומשני חומר שהחמירו לענין מחיצות וכיון דאנן קיי"ל דהאוכל טבל אינו חייב אלא משום טבל בלבד ע"כ דלגבי או"ה לא אמרינן כלל כמו שהורמו דמיין, מיהו בש"ס דילן במכות דף כ' לא משמע כן וצ"ע: ה"ח אין פודין מע"ש, הנה בירושלים אינו נפדה מד"ת ואם עבר ופדה משמע דאינו כלום אבל אם נכנס לירושלים ע"ד להוציא משמע קצת

דאם פדה בדיעבד נפדה עיין ירושלמי פ"ג ה"ה דמע"ש וגרסינן התם בירושלמי (פ"ג ה"ה) בלקוח בכסף מעשר וכן בנטמא בפנים בולד הטומאה דבדיעבד חל הפדיון רק שלא יצא לחולין, וראיתי בס' צל"ח שכתב בחי' לפסחים פ' כ"ש דלקוח בכסף מעשר אם עבר ופדאו פדוי' פדוי ואשתמיט לי' דברי ירושלמי הללו, וגרסינן התם בירושלמי אם המעות הראשונות קיימות ונטמאו אח"כ באב הטומאה מחלל עליהן ואם לאו צריך לחזור ולחלל ואין לוקין על מעות ראשונותולא על שניות, ולא ידעתי למה השמיט רבינו ז"ל דינים אלו, וצריך לעיין למה לא ילקה על מעות שניות כיון דמדאורייתא טהור ואינו נפדה אפי' בדיעבד ועיין מל"מ לעיל [פ"ז ה"א מתרומות] בטומאה דרבנן [אי מחויב כרת], ואפשר דהכא מדאורייתא חל הראשונות כיון דא"ר לאכילה אף שא"ר לאכילה רק מדרבנן, אלא דלפ"ז קשה איפכא [למה לא ילקה על הראשונות וצ"ע] ואפשר דאם אכל שניהם חוץ לחומה חייב:

ומ"ש רבינו בהי' הוא בפנים ומשאו בחוץ, הנה מדברי רש"י ותוס' וריטב"א ז"ל נראה להיפוך דבזה ודאי אינו נפדה ודוקא במונח בקניא ארוך איבעי', ולפ"ז צע"ג בהא דלעיל, גם איבעי' דנקט בקניא פי' רש"י וריטב"א ז"ל להיפך דנפשט לחומרא, ובשם ר"ח הביא הריטב"א ז"ל פי' אחר [ע"ש] ולא הבנתי דאכתי קשה מתניתין [פ"ג מ"ו] דמע"ש דתנן התם לא נחלקו וכו' דלפי פי' ר"ח אין הפרש בין טבל להפרשה גמורה גם התוספתא והובא בר"ש קשה טובא גם פי' הרב כ"מ צ"ע דהאיך אפ"ל דקמ"ל בדנקט בקניא לפרי בשעת אכילה, ואפשר דמיבעי' אי אמרינן שדי' רישא בתר גופא וצ"ע: ה"ט מע"ש שנכנס לירושלים, עיין כ"מ, והגר"א בפ"ק דדמאי כתב דמותר להכניסן ע"ד להוציאן כמו תלתן לקמן הי"ד והאי דירושלמי אינו אלא לענין פדיון ויפה כוון אלא שאין כן דעת רבינו ואפשר דבדמאי בזה"ז יש לסמוך על דברי הרמב"ן שהבאתי לעיל בה"ד: הי"ב פירות מע"ש שנטמא, דינים אלו הם איבעי' בירושלמי (פ"ג ה"ג דמע"ש) הא' נפשטה והשני' לא נפשטה וכיון דמחיצה לקלוט דרבנן הי' נראה להקל וצריך טעם לדברי רבינו שפסק בשניהם לחומרא ובש"ס מדמה למתנות שלא הורמו כמו שהורמו, ובזה ודאי ל"ש כמו שהורמו ואם ראשו בחוץ ורובו בפנים יש לעיין וא"ל: פ"נ ה"א האוכל מע"ש בטומאה, הנה מפשט דברי רבינו נראה ברור דא"ח על טומאה אלא בשאוכלו בירושלים אבל אם נכנס לפנים והוציאו אע"פ דלוקה משום אוכל חוץ לחומה, משום טומאה לא לקי אלא באוכל במקום הכשר וזה מבואר בלשון רבינו שכתב אינו לוקה אלא באוכלו בירושלים אבל אם אוכלו חוץ לירושלים מכין אותו מ"מ משמע להדיא דבאוכל חוץ לירושלים [אף דכבר נכנס] לא לקי מדלא קאמר "אבל אם אכל קודם שנכנס לירושלים" וכ"מ מדברי

רבינו בפיה"מ פ"ג דמכות הובא בכ"מ, ויש לעיין על הרא"ה ז"ל בס' החינוך [מצוה תר"ט] שכתב דאסור לאוכלו בטומאה אפי' בירושלים משמע דכ"ש חוץ לירושלים וז"א לדעת רבינו והרי הרב בחינוך דרכו למשוך תמיד אחרי דברי רבינו, **(ויותר תמוה כי סותר דברי עצמו כי בסוף דבריו כתב כדברי רבינו ע"ש המגיה.

)** והנה אין להקשות ע"ד רבינו מהא דאמרינן בפסחים דכ"ד דוהבשר אשר יגע בכל טמא ל"י מייתר דנפקא מק"ו ממעשר הקל והקישא הוא, והשתא קשה הא איצטריך דאי משום היקש למע"ש לא הוי לקי אלא באוכל בירושלים קק"ל אבל באוכל בחוץ ליכא משום טומאה ואשמעינן קרא דלקי אפי' חוץ לירושלים משום טומאה, וז"א כיון דחוץ לירושלים איכא עכ"פ לאו דחוץ למחיצתן א"כ אע"פ דאיצטריך קרא ללקי נמי משום טומאה, הא אמרינן התם כל היכי דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירא, וראיתי בירושלמי פ"ב דמע"ש אמר ריב"ח אינו לוקה אלא על מע"ש טהור שנכנס לירושלים ויצא, הנה מבואר דעל איסור חוץ לירושלים אינו לוקה כ"א על טהור כעין הא דאמרינן בש"ס דילן במכות דף י"ח דאינו לוקה על חוץ למחיצה בקדשים אלא היכי דחזי בפנים ורבינו ז"ל השמיט האי ירושלמי ולא ביאר לעיל בפ"ב דאינו לוקה משום חוץ אלא בטהור, לכאורה הי' אפשר לתרץ בדוחק דהא דנקט מע"ש טהור דבטמא אם נטמא מקודם א"א חע"א, אך ז"א דהא לרבינו חוץ לחומה אין איסור משום טומאה ובלא"ה דחיקא מילתא טובא וצ"ע על רבינו ז"ל שהשמיט זאת, ובעיקר דברי רבינו דמע"ש שנכנס ויוצא א"ח משום טומאה ולמש"כ בשם הירושלמי גם משום חוץ ליכא ואין בו רק עשה לחוד, לא מצאתי מקום סיוע לרבינו ז"ל בזה, וסבור הייתי לומר דרבינו מפרש הא דאמרינן ביבמות ע"ג: ובמכות י"ט: היכי הזהיר הכתוב ולרבינו קשה קושית הרמב"ן בסה"מ שורש ח' הא [זה דלא בערתי] אזהרה לל"ת, לזה הי' נראה דרבינו מפרש היכי מוזהר היינו על איזה מקום הזהיר וע"ז קאמר טומאת הגוף בהדיא כתיב ורחץ בשרו משמע מקום אכילתו ומשני [כל היכי דקרינן בי' ואחר יאכל וכו'] מבשעריך [נפקא ע"ש ומזה יצא לו לרבינו דינו] ובזה מיושב קושית התוס' [יבמות שם ד"ה היכן הזהיר] דכאן לא מקרי ל"ת ובפסחים מבואר דאיכא [ועיין במג"א בסה"מ שם אך מהא [דכ"כ בה' ה'] גם באנינות [דבעי בפנים] קשה, ובעיקר דברי רבינו דלקי משום לא בערתי הרמב"ן במנין המצות תפס הרבה מסוגיא זו דיבמות גם הסמ"ג גמגם והעלה שני לאוין אחרים היינו שלא לאכול ערל מעשר ושלא יעיד ע"א ד"נ ומשמע שם דאם נסלק זה ממנין הלאוין אינו לוקה על אנינות, ולא משמע כן מירושלמי פרק הערל **(לא הבנתי למה מוז"ל אינו

מביא ש"ס זבחים ק"א דילפינן מק"ו דמעשר דאונן אסור בקדשים ואולי דאז רק נאמר הייטב בעיני ד' דמני' ילפינן לאיסור וצ"ע.
המגיה.
)** דיליף מגז"ש אונן אסור בקודש בגז"ש דמעשר ואי ס"ד דליכא אלא איסור עשה הא לענין עשה בקדשים ל"צ קרא (דאינן נאכלין רק בשמחה] וקרא כתיב בהדי' ואכלתי חטאת הייטב וע"כ דעיקר הקרא איצטריך לל"ת והרי גם במעשר ליכא לאו, איברא דבירושלמי פ"ב דמעשרות אמרינן על לא נתתי למת דאיכא עשה, ותו מהא דפריך ברישא [בריש הערל אי] תושב ושכיר, והרי בפסח דנלמד מהיקש דמעשר אינו לוקה על אנינות והאיך אפשר לומר דהאי תושב ושכיר בא על גז"ש דלקי אונן בתרומה מה דפסח גופי' לא לקי, **(צ"ע מנ"ל דהקי' קאי לענין מלקות.
המגיה.
)** והאמת דמכאן ראי' ברורה כדעת רבינו דאיכא לאו, וליישב קו' הרמב"ן ז"ל נלפענ"ד דרבינו ס"ל בהא דקאמר והיכי מוזהר על אכילתו דעיקר קרא ואזהרה שלא ישרוף כשהוא טמא את המעשר שני כמבואר ולענין אכילה לא ידעינן אלא מק"ו מהבערה] ואי מזהירין מן הדין, להכי קאמר והיכי מוזהר על אכילתו ומשני דנלמוד מקרא, והנה ידוע מ"ש הה"מ בפ"ג מה' מ"א דכשעשה מפורש מזהירין מן הדין ועשה ודאי איכא דילפינן מתרומה ואע"ג דבתרומה טמאה ליכא אלא עשה מ"מ ילפינן מק"ו וזה פלוגתא דר"ש ור"י דבספרי מבואר כדעת הרמב"ן וסתם ספרי ר"ש וידוע שדעת רבינו לפסוק כר"ש, ואכתי קשה בהא דקאמר אין מזהירין מה"ד פסחים דף כ"ד וראיתי בצל"ח שנדחק הרבה מאד ע"ש, ועוי"ל בקיצור דהא בשעריך הו"ל לאו שבכללות ועיין במ"מ דאינו לוקה על סוטה דעיקר קרא על מחזיר גרושתו ולגבי מחזיר גרושתו לא הוי לאו שבכללות ולגבי סוטה באמת אינו לוקה וא"כ גבי בשעריך דליכא מיותר הו"ל לאו שבכללות, אלא כיון דידעינן האיסורתו אפשר ללמוד מק"ו אזהרה ופי' זה נכון בשיטת רבינו, ולדעת הסמ"ג לא ידעתי למה לא חשב כדלעיל חוץ לירושלים ואפ"ל בדוחק עפ"מ שפי', גם לא ידעתי למה לא חשב לאו המבואר בש"ס, ולרבינו ניחא דלטעמי' דלא בהתרבות הלאוין יתרבה המספר וכן לענין מלקות, ומתוך מש"כ תבין שיש ליישב היטב קו' התוס' בפסחים שהקשו שם ל"ל הקישא הא בהדיא כתיב ל"ת לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ולמאי דפירשתי דמשום טומאה לא לקי א"ש וג"ז ראי' נכונה לדעת רבינו בפרט דאיהו ס"ל דלא לקי על הנאה, וליישב קו' הצל"ח נראה דלא אמרינן הכי אלא היכי דאינו אלא

כעין גילוי מלתא ועיין במש"כ רבינו בפ"א מה' ט"מ אלא דבגילוי מלתא בלבד לא סגי משא"כ בהא דמעשר ועיין לקמן בפ"ה מה' איסורי מזבח בכלל זה:

ויש לתמוה על רבינו שהשמיט מימרא ערוכה בפרק הערל שמע"ש שנטמא אף שאסור באכילה ושתי' ואפילו בהדלקה מ"מ מותר לסוכו וא"ל מהא דילפינן בפסחים, כ"ד מק"ו דמעשר והרי בקודש אסור בסיכה בטומאה דהתם מל"ת שמעינן שפיר היתר ואין בזה כדאי לדחות מימרא שלימה בש"ס: ה"ח ולתנו לע"ה, הר"ש פי' בירושלים מותר ליתן לע"ה פירות וכ"נ לכאורה דאי חוץ לירושלים מאי אריא דמאי אפי' ודאי דבחוץ ליכא איסור באוכל בטומאה כמבואר לעיל בה"א ואפשר דודאי אסור לטמאות, והנה למש"כ רבינו בה"י דדוקא פחות מגרוגרת, לכאורה אסור לתת לו פחות מכגרוגרת דהא בירושלים אין לו פדיון לאכול בטומאת הגוף ואי בנטמא בטומאת ע"ה ומע"ש שנטמא פודין ואפי' בירושלים הא פחות מכביצה אינו מקבל טומאה מד"ת וא"כ איכא למיחש שלא יצרף רק שיאכל כך, גם יש לעיין הא בנטמא בולד הטומאה מדרבנן אין פודין וטומאת ע"ה אינו אלא מדרבנן ואפשר דבדמאי הקילו ואפי' נטמא בטומאה דרבנן פודין דהם אמרו, ומ"מ דברי רבינו דאינו מותר ליתן רק פחות מכגרוגרת לא ידעתי מנ"ל כיון דאוכל כנגדו, והרב בתויו"ט סתמו לה בפיה"מ ונראה מדבריהם דאפי' יותר מותר ולכאורה הי' אפ"ל בין ירושלים לחוץ לירושלים דאיכא למיחש שיאכל בחוץ ובהכי הוי מדוקדק לשון רבינו ז"ל ודו"ק: הי"ד עיסה של מע"ש, עיין בהשגת הר"א ז"ל ובאמת שקושיתו חזקה דכיון דנתרבה המדה, והנה למש"כ רבינו בפי"ג ה"ד מה' תרומות] דבלח בלח הכל הולך אחר הרוב, יש ליישב דברי רבינו דכיון דאזלינן בתר רובא ל"ל בה, ועיין בר"ש פ"ג משנה (ח' ט' דחלה] בטבל רוב א"צ להפריש רק לפי חשבון וכיון דאין בילה ע"כ בלח א"כ יפריש אפי' ממ"א על הכל וע"כ דכשמפריש אין כאן איסור, ובזה מיושב קו' בעל מח"א, והנה מבואר בתוספתא פ"ב דתבשיל שמתובל במע"ש אין לו פדיון דאינו בעין ואע"ג דמצי להפריש, כדמוכח בפ"ג דחלה לפדות א"י, וצ"ע גם בזה על רבינו שלא ביאר כן, עיין בר"ש ורע"ב בפ"ח דשביעית משנה ב' דמע"ש מותר להדליק בו את הנר ודוקא בטמא אסור להדליק אבל בטהור מותר להדליק וכבר תמה ע"ז הגאון רעק"א ז"ל: הי"ז מעשר שני ממון גבוה.

בפרק הא"מ תנן דבמע"ש בין בשוגג בין במזיד לא קידש ומשום דמע"ש ממון גבוה ולר"י בשוגג לא קידש במזיד קידש ובירושלמי שם אר"א מקדשין בפרוטה של מע"ש ופי' המפרש בפ"מ דאפי' למ"ד מע"ש ממון גבוה היינו מעשר גופי' אבל הלקוח בכסף מעשר לא הוי ממון גבוה, ואמת שכן מצינו בסוכה מ"א דיש הפרש אבל לא משמע כן

בירושלמי פ"ק ה"ב דמע"ש דהלוקח בהמה ממע"ש פטורה מבכורה וע"כ דאף הלקוח ממון גבוה דא"כ למה יפטור מבכורה וע"כ דאין הפרש, וכ"נ מדברי רבינו לקמן גבי מעשר [הכונה על פ"ז הי"ט] באופן שנראה שאין הפרש בין לקוח למע"ש גופי' למ"ד ממון גבוה, והא דאמרינן בירושלמי בפרוטה של מע"ש פי' הריטב"א [בקידושין דאם שו"פ למי שיעלנו ע"ש] ופי' זה דחוק והיינו דמקודשת בגבולין ונהי דמע"ש אסור בהנאה מ"מ הנאה זו מותרת כמו במוכר שלמים, ועי' בס' קצוה"ח (סי' ת"ו) שהקשה הא שלמים אסורי הנאה נינהו ואין זה כלום דכל לצורך ל"ל בה ול"ש איסור הנאה, ולישנא קמא דרש"י בקידושין אינה מקודשת בגבולין דממון גבוה, ולל"ב כל שיש בכאן שו"פ מקודשת, והנה הר"ן בסוכה כתב דמע"ש אפי' חוץ לגבולין נפיק דמקרי היתר אכילה, ובעל תויו"ט תמה מסנהדרין קי"ב והיינו דאפי' אם נאמר משום היתר אכילה ע"כ דזה לא מקרי היתר אכילה, אמנם כ"כ הר"ן והרמב"ן ותוס' בפרק הזהב דכל שנכנס לירושלים תו הו"ל ממון הדיוט.

אע"ג דאסור באכילה ולפ"ז דברי הר"ן כפשוטו דמדתנן מע"ש בירושלים ע"כ שיטול דוקא בירושלים, וז"א למ"ד ממון הדיוט נהי דבגבולין ממון גבוה מ"מ אחר שכבר נכנס אע"פ שיצא מקרי ממון הדיוט, ועיין במנחות דף פ"ב דמבואר אפי' בלקוח מקרי ממון גבוה, ובעיקר דברי רבינו שתי' הר"י קורקס כבר הקשו האחרונים דהא בחלה כ"ע לא פליגי, וה"ה לענין מצה, וע"ק הא דפסק רבינו בה' עכו"ם גבי עיר הנדחת דאפי' בגבולין אסור, והרי חלה בגבולין פטור, והנ"ל שסמך רבינו על הא דמבואר בירושלמי דר"מ למד ממעשר בהמה וכן נ"ל דתלי אי קק"ל ממון בעלים דודאי לא עדיף מע"ש מקדשים קלים וכיון דקק"ל ממון בעלים אף דבודאי הוא של גבוה אלא דאפ"ה ממון בעלים, ועוד דבהדיא ילפינן בפ"ב דבכורות מעשר דגן ממעשר בהמה, והיינו מע"ש מבהמה ובבהמה קיי"ל נהי דאם מכר לא עשה כלום מ"מ מקרי ממון בעלים, ונהי דלר"מ כיון דאין בו דין ממון לא מקרי שלו אנן כריה"ג קיי"ל, וכיון דמעשר בהמה דהוא קודש גמור ואפי' מכרו מ"מ מקרי ממון בעלים ק"ו מע"ש והא דקאמר לימא דמסייע לי' היינו אליבא דר"מ, ויש לה"ר גמורה מהא דחלות תודה [דיוצאין בהן ידי מצה כמבואר בפרק כל שעה] ות"ל דלאו ממון בעלים הוא, א"ו נהי דממון גבוה מ"מ כיון דאית בי' היתר אכילה ש"ד וזה ראי' ברורה לדעת רבינו ז"ל, ולפ"ז גם בגבולין נהי דממון גבוה מ"מ הו"ל כמעשר בהמה דמקרי ממון בעלים לר"מ אפי' חוץ לגבולין, דהא דאמרינן היינו משום דהתם אינו אלא בראוי לאכילה וכן בחלה דוקא לצורך אכילה כמש"כ בהל' תרומות אבל מעשר שני ל"ש בי' היתר אכילה כיון דנוהג אפי' בדבר שאינו אוכל, והתם קאזל הסוגיא למ"ד קדשים

קלים ממון גבוה אבל לדידן לא עדיף מעשר שני ממעשר בהמה, כן נראה לי ליישב דעת רבינו ז"ל:

פ"ד ה"א ואינו צריך לפרש, ראיתי מקשים הא צריך דוקא עסוקין באותו ענין כדמסקינן בפ"ק דקידושין, ול"נ דדוקא בקידושין וגיטין דדברים שבלב אינם דברים הוא דבעינן עסוקין באותו ענין, אבל בחילול למאי דקיי"ל מע"ש ממון גבוה הוא אפי' בדיבור נ"ל דצ"ל מחשבה] נתחלל כמו תרומה (וקדשים] וחילול נמי כיון דממון גבוה הוא דינו כהקדש, לכן לא הוצרך רבינו שיהא עסוקין באותו ענין כן נ"ל ברור, וראיתי להרב בתויו"ט שכתב לחלק משום דצריך דעתה ובגירושין באמת אינו אלא פסול, ואינו מחוור דדוקא בגט שנתן לה וכתב לה הר"ז גיטך משא"כ הכא [גבי פדיון מע"ש], והנכון כמש"כ, מיהו דעת הר"ש דגם במע"ש צריך דוקא עסוקיןבאותו ענין, ולפ"ז אפשר דאפי' בחילול דהקדש צריך אמירה וצ"ע:

ה"ב וכן אם רצה לחלל, הנה דעת רבינו דיכול לחלל מע"ש אפי' לכתחילה על פירות אלא דוקא על מינו אבל לא על שאינו מינו, ובדיעבד מחולל מיהו דוקא על אוכל אבל בדבר שאינו אוכל לא, אלא דוקא בכסף שיש בו צורה כמבואר בהלכה ט', ונראה דלאו דוקא פירות מעשר אלא אפי' כסף מעשר דוקא על מטבע או אוכל אבל לא על דבר שאינו אוכל דדוקא על אוכל מתחלל כדילפינן מקרא דונתת הכסף אבל בדבר שאינו אוכל לא, וראיתי להרב בכ"מ לקמן בפ"ז הי"ד בלוקח מים ומלח שכתב להקשות בהא דאפי' מזיד אינו מתחלל דהא קיי"ל דמעשר במזיד מתחלל, ואין אלו אלא דברים מתמיהים, נהי דמעשר במזיד מתחלל היינו על אוכל או כסף צורה מטבע היוצא אבל לא על מים ומלח או עבדים וקרקעות, והכי אמרינן להדיא בקידושין דמדמה הש"ס הלוקח בהמה טמאה ועבדים להמקדש במעשר והרי המקדש במעשר וודאי דאין המעשר מתחלל א"כ ה"ה עבדים נמי אינו מתחלל כלל, ומ"ש הרב ז"ל לסייע מהא דאמרינן בקידושין דמשום קנס לאו ראי' הוא כלל, דהתם בלוקח עבד או קרקע ע"ד שיהי' המעות קדוש והמוכר יאכל בירושלים כמו שפי' התוס' קידושין נ"ו ד"ה אבל במתכוין] שם וע"ז אמרינן דמשום קנס יחזרו דמים דמדינא הו"ל למימר דהמקח יהא קיים והמעות בקדושתן והלוקח יחלל, ע"ש בתוס' אבל לומר דהמעות יצאו לחולין זה ודאי א"א, וכן מבואר בדברי רבינו בפיה"מ בפ"ק דמע"ש, דהלוקח מים ומלח לא קנה מעשר כלל ואינו נתפש בקדושת מעשר ואי ס"ד דמדאורייתא מתחלל א"כ המים והמלח נתפס מדאורייתא בקדושת מע"ש וצריך לחללם והאיך כתב שלא נתפש כלל, ועיין לקמן פ"ו ולקמן בפ"ז ה"ח, א"ו כדכתיבנא, ומה שהביא הרב ז"ל מדברי ירושלמי כאן דרך מקח כאן דרך חילול

הבין הרב ז"ל דבדרך חילול נקנה המקח, וזה ודאי פלא, לכן נראה דאיפכא קאמר והיינו דברישא דרך חילול לא קנה כלל המעשר וסיפא דרך מקח נקנה המקח והיינו דהמעות קדושתן הם אצל המוכר וס"ל להירושלמי דצריך הלוקח לאכול כנגדן, ועיין בתוס' ותראה שכן הוא, וראיתי להגאון ראו"ו שגם הוא פי' כן דברישא איירי דרך חילול וסיפא דרך מקח אלא שהבין דכוונת הירושלמי הוא להקשות מלוקח פירות ועל שוגג ופי' זה לא הבנתי כיון דבשוגג משום מקח טעות קאתינן מה בכך שלקחו דרך מקח והרי המקדש אינה מקודשת לפי שהוא מקח טעות, ועיקר הפי' כדכתיבנא, ואכתי קשה בהא דפריך בקידושין ונקנסי' למוכר [צ"ל ללוקח] למש"כ דאינו מתחלל כלל א"כ כיון דס"ל לר"מ דמע"ש ממון גבוה א"כ מדינא הדר, מיהו י"ל דהתם קאי אדר"י דס"ל יחזרו הדמים למקומם נקנסי' ללוקח כיון דמדינא המקח קיים, מיהו קשה בהא דיאכל כנגדו, וע"ש בתוס' שהקשו הא אינו מחלל דשא"ב ותירצו בשם ר"מ כיון דהוא מעות המוכר וכיון דאנן קיי"ל דמע"ש ממון גבוה א"כ לא נקנה המעות למוכר והיכי יאכל כנגדו, וצ"ל כפי' הריב"א, מיהו בלא"ה כתב שם הריטב"א דלא מקרי א"ב וצ"ע, ולייישב קצת דברי הכ"מ נראה דודאי כשמחלל על בהמה טמאה מודה הרב ז"ל אבל כשמחלל על אסימון או על קרקע ע"ד שיחזור ויחלל בזה דוקא גוף המעשר אינו מתחלל אבל מעות מעשר מתחלל מדאורייתא על דבר שאינו לא אוכל ולא מטבע כשמחלל ע"ד שיחלל אח"כ ע"ד אוכל וס"ל להרב כ"מ דהא דאין לוקחין מים ומלח היינו אפי' ע"ד שיחלל אח"כ וכן הא דאין לוקחין עבדים וקרקעות, אך עדיין קשה אמאי לא קנה מעשר כלל כמבואר בדברי רבינו בפיה"מ, ועוד קשה בהא דכתב רבינו (לקמן בפ"ז הי"ז) זה הכלל משמע דקאי אדלעיל, לכן מחוורתא כדכתיבנא, והנה עיקר דברי רבינו שתמה הר"א מהא דאמרינן דפרי ראשון אין מחללין רק על כסף כתב הרב כ"מ שדעת רבינו דדמי מעשר מחללין לכתחילה ואין זה אלא תימא דהא בהדיא מבואר בה"ו דאין מחללין מעות מעשר על פירות, ואפשר דכונת הרב ז"ל פירות על פירות ודוקא דמי מעשר אין מחללין אלא דבהלכה (נראה דאפי' פירות שניים אין מחללין לכתחילה על פירות אחרות, ויש לדחות, ועיין בריטב"א שנראה ג"כ מדבריו כדעת הר"א דפרי ראשון אינו מתחלל כלל, ועיין בתוספתא דשביעית דאיתא שם מע"ש אינו מתחלל אלא על מינו משמע בשאינו מינו אף בדיעבד לא מהני, ומתוספתא זו קשה גם על הר"א ז"ל דממנ"פ בפרי ראשון לא מהני כלל ובפרי שני בדיעבד ודאי אף על שאינו מינו, ועיין בירושלמי דשחור ולבן שני מינים לענין פדיון, וצ"ע על רבינו שהשמיט זה, והנה מה שהבין הרב ז"ל בכ"מ דלר"א ז"ל מעשר של דמאי נפדה על פירות, יש לעיין דהא בירושלמי פ"ב דדמאי אמרינן דבמה

שדמאי מתחלל לכתחילה מחללין דיעבד בודאי אלמא דמתחלל בדיעבד, והרי מבואר בדברי הראב"ד דאינו נפדה אפי' דיעבד, לכן נראה דגם הראב"ד לא קאמר אלא בדמאי מתחלל לכתחילה על המעות אבל פירי ראשון אף דמאי אינו מתחלל, וכ"נ דהא לפ"מ דפי' בירושלמי ספ"ק דדמאי הא דקאמר ר"מ דמע"ש מתחלל על חיין ושחוטין היינו בשל דמאי א"כ מאי האי דקמותיב בש"ס דילן עלה, אלא ע"כ כדפרישית דלר"א ז"ל אף דמאי אינו מתחלל שלא כדעת מרן ז"ל, מ"מ מה שהקשה הרב ז"ל מהא דפרק הזהב, הרי התם בשל מעות איירי ואפ"ה מוכח דכל שאינו פרי אינו מתחלל אפי' דיעבד וז"ב, ודע דאפי' לרבינו מ"מ אינו מתחלל פרי שני כמו בלקוח ואפי' להכ"מ אינו אלא דמאי וג"ז תמוה כמש"כ, גרסינן בתוספתא ומייתי בירושלמי ספ"ק דהמחלל בזה"ז דמי מע"ש על הפירות המעות בקדושתן והפירות כמו שהיו כלומר כיון דאינו ראוי לאכול לא נתחלל המעות, ואע"ג דיכול לחלל פירות על מעות היינו דהוא מטבע אבל מטבע דצריך דוקא לחלל על דבר הראוי לאכול אינו מתחלל, וזה נראה ראי' למש"כ, וצ"ע על רבינו ז"ל שהשמיט האי דינא, תו גרסינן בירושלמי הי' לו מעות של סכנה יוליך הנאה לים המלח, ופי' המפרש שחילל מע"ש על דמי ע"ז, והרבה יש לתמוה האיך נתחלל כלל הא מקרי אינו שלו, ותו דלא עדיף מפחות משום פרוטה ואסימון וצ"ע, לכ"נ דאיירי באיסור הנאה דנדר וכיו"ב וצ"ע, ועיין עוד בירושלמי שלהי פ"ק דמע"ש דאפי' למ"ד מע"ש ממון גבוה מ"מ נקנה המקח במשיכה ודו"ק:

ה"ו ואם חילל לא קנה מעשר, כתב הרב בכ"מ דרבינו לא חילק בין שוגג למזיד משום דאיירי דרך חילול דהוא מזיד שידע שהוא מעשר, ודע שהתוס' [בקדושין נ"ו ד"ה אבל] הקשו הא מדאורייתא מעשר וצריך לאכול בקדושה בירושלים, ותרצו דהא דלא קנה מעשר היינו לענין שיחזרו דמים למקומם, תו הקשו [התם בד"ה במזיד] בהא דקתני שם מזיד תעלה ותאכל במקום הא על חיין אינו מתחלל אפי' דיעבד, ותרצו דכאן בבע"מ אינו מתחלל אפי' בדיעבד כאן בתמימים לשם שלמים בדיעבד מתחלל, והנה דברי רבינו שכתב לא קני מעשר משמע דרשאי לאכול אפי' חוץ לירושלים ודאי קשה [קושית התוס'] דבזה א"א לומר דכונתו לענין שיחזיר דמים דהא רבינא לא נקט כלל בלקוח, ובודאי דפשט לשונו מורה דלא קני כלל ומגוף הברייתא אינו ראי' די"ל דאינו מתחלל דהמעות לא יצא לחולין אבל עכ"פ הבהמה בקדושה, אבל לשון רבינו ז"ל קשה, ולכאורה הי' אפ"ל בישוב הקו' השני' של תוס' דהא במזיד תעלה ותאכל במקום ע"פ מ"ש דנהי דלא נתחלל המעות מ"מ כיון דמדאורייתא הבהמה קדושה צריךלאוכלו בירושלים וגם המעות לא נתחלל ושפיר קאמר שוגג דמקח טעות בטל המקח במזיד

תעלה ותאכל במקום דעכ"פ צריך שתאכל דא"י לפדות דהלקוח בכסף מעשר אינו נפדה ואע"ג דכתבו התוס' בפ' כ"ש הא דלקוח אינו נפדה אינו אלא מדרבנן א"כ י"ל דכיון דרבנן תקנו שלא יתחלל עכ"פ אהני להא דיכול לפדות, אין זה מוכרח דהא בנטמא בטומאה דאורייתא נפדה ובטומאה דרבנן אינו נפדה כמבואר בפ"ז, וא"ל דאכתי יחזרו הדמים למקומם והלוקח יאכל המעות והמוכר הבהמה ז"א דדוקא בלוקח בהמה טמאה ע"ד שיהי' המעות קדושים אין כאן שום תקלה במה שיחזר המקח אבל כאן ע"ד שיתחלל ומדאורייתא נתחלל א"כ אם נאמר דהמקח בטל יש לחוש להיפך, וכ"נ מדברי תוס' שם, וזה הי' נ"ל נכון בישוב קו' התוס', הן אמת שקו' זו מבואר בירושלמי על הך מתניתין (דפ"א מ"ז דמע"ש) ומשני ר"מ היא ואסור לכתחילה דאין מחללין על הפירות ואע"ג דר"מ מתיר היינו בודאי, ויש לתמוה על התוס' שלא הזכירו שקו' זו היא בירושלמי, ומ"מ אין זה במשמע מדברי רבינו אלא כלל דלא נקנה הוא כלל, גם צ"ע שלא חילק בין תמימין לבע"מ:.

ה"ז בשעת הדחק מותר לחלל, עיין בתוס' ב"מ דף נ"ג (ד"ה דלמא] שכתבו דצריך להביא דוקא גם איסר, ורבינו ז"ל ודאי חולק ע"ז, וליישב קושי' לא מבעי' למש"כ בה"ב דדעת הרב כ"מ דמעות מעשר שני מתחלל ע"ג אסימון ועיין בש"מ דעיקר קפידא במע"ש שאין בו שו"פ היינו במטבע א"כ י"ל דדוקא בפי' מע"ש משא"כ בהאי דפורט סלע דהוא דמים ודאי כיון דמתחלל על אסימון ה"נ על פחות משו"פ ובהדיא מבואר בדברי רבינו שהוא כאסימון ולהכ"מ דאסימון מהני ה"נ פחות משו"פ ואפי' למש"כ דאפי' דמי מע"ש א"י לחלל על אסימון מ"מ לפמש"כ רבינו דמע"ש שחילל על שו"פ מחולל א"כ י"ל דלא קפדינן כלל במחלל דינר על פרוטות ואע"ג דשוין מעט פחות מ"מ מתחלל על קצ"א פרוטות ובזה אין פסידא כיון דבאמת אוכל בתורת מעשר משא"כ התם אם יחלל פרוטה ומחצה על פרוטה הדר הו"ל שו"פ ולא תפס פדיונו כנ"ל ברור: הט"ו האומר מע"ש וכו', הרב כ"מ כתב דאע"ג דא"ב רבינו לטעמי' דס"ל מע"ש בזה"ז דרבנן וכ"כ בפ"א מה' תרומות ראיות ברורות דלגבי ברירה מחמרינן גם האידנא, ובעיקר קו' עיין לקמן, ועוי"ל בפשיטות למש"כ הר"ש דדוקא על למפרע א"ב אבל מכאן ולהבא שפיר דמי א"כ ניחא שהרי כתב רבינו שתעלה משמע דאז תהי' מעשר, ובש"ס דקמותיב היינו משום דמשמע לי באומר למפרע: פ"ה ה"ד אין בחומשו, הנה בש"ס [ב"מ נ"ג:] פלוגתא דר"י ור"ל וצ"ע דמסתמא כר"י קיי"ל לגבי ר"ל ואי משום דמסיק בקושי' הרי דרך כל הפוסקים דכל היכי דלא מסיק בתיובתא שלא לדחות (מהלכה] עיין רשב"ם ב"ב נ"ג:

ובברכות ובפוסקים שם דכולם הסכימו דכל היכי דלא מסיק בתיובתא לא נדחה המימרא, א"כ קשה למה פסק אין בחומשו, ועיין מה שהקשה הרב לח"מ בפ"ה ה"א מה' ערכין ולא ידענא מאי קאמר דהא גם כאן כתב דבעינן בחומשו שו"פ, והנה בירושלמי פ"ג דמעשרות מבואר כדברי רבינו ז"ל וגם ר"י ס"ל הכי ואולי הי' בגירסת רבינו דר"י ס"ל אין בחומשו כי לולא זה קשה הא דאמרן, והנה דעת רש"י ז"ל דעיקר קרא דכל שאין בחומשו אינו נתפס בפדיון ומשמע דודאי אסור מדאורייתא אלא דאינו בר פדי' בפרוטה בפ"ע, ולא הבנתי הא חומש אינו מעכב, ואפשר דראוי לבילה עכ"פ בעי, ודוקא על מעות הראשונות יכול לחלל, ולדעת רבינו אפשר דרשאי לחלל על פירות אפי' פחות משו"פ דעיקר הדרש דא"ח בחומש והא דאינו נפדה במטבע [בפחות מפרוטה] כ"כ רבינו ז"ל לעיל בפ"ד ה"ט דהו"ל כאסימון וא"ל לדעת רבינו דא"כ בפ' הזהב דקאמר דהו"ל דאשל"מ הא יכול לחלל על פירות י"ל כעין דקאמר בב"מ התם גזרה שמא יעלה פרוטות וצ"ע, והראב"ד ז"ל [בש"מ ב"מ] כתב דכל פחות משו"פ ליכא כלל איסור דאורייתא ורשאי מדאורייתא לאכול חוץ לחומה, וה"ר מהא דקאמר התם הש"ס וניתי שתי פרוטות הדר הו"ל דאורייתא והרי חצי פרוטה זו עדיין מעורב ולכן ס"ל דחצי פרוטה כיון דכבר נצטרף לפרוטה אסור מדאורייתא, אבל פחות משו"פ מעיקרא לא, וליישב דברי רש"י דלכאורה קו' הר"א ז"ל עצומה ואפ"ל למש"כ התוס' תמורה דף ו' דכל היכי דלא ניכר האיסור קודם אמרינן ברירה, א"כ ה"נ אמרינן ברירה, עוד אפ"ל למש"כ שם התוס' ועיין בשיטה א"כ י"ל דלא מקרי דשיל"מ דהא לא שייך עד שתאכלנה דז"א, דהא ע"כ צריך אתה לדון על פרוטה שנית מדין ביטול ברוב א"כ לא שייך לומר עד שתאכלנו דמה חזית דאזלית בתר התערובות הראשון זיל בתר התערובות השני ואין לך דשיל"מ יותר מזה שלא לערב, וזה נ"ל אמת ויציב בישוב דברי רש"י ז"ל, ומבואר בדברי הראב"ד ז"ל דאם כבר נצטרף אסור מדאורייתא ונראה עוד מדבריו דאם כבר נצטרף אפי' בטבל אף שלא הופרש רק פחות משו"פ אסור מדאורייתא ונ"ל משום מתנות שלא הורמו, ועמש"כ לעיל פ"ג בזה, וכ"ד הרא"ש ז"ל בסוף הסוגיא דפחות משו"פ לא נתחלל כלל מדאורייתא והאי דיכול לחלל על מעות ראשונות היינו מדרבנן וע"כ כראב"ד' דלא מתסר מדאורייתא ולפ"ז כל שנתחייב מדאורייתא שהפריש שיעור שלם ליכא תקנתא בהא דמעות ראשונות דהא בזה לא נתחלל כלל, ולפ"ז קשה מה קמותיב על חזקי' לימא דהתם בנתחייב מדאורייתא ואפשר דכיון דמדאורייתא חד בתרי בטל א"כ שפיר סמכינן אמעות הראשונות, ולפמש"כ בדעת הרא"ש ממילא מוכח מטעם דראוי לבילה שהרי כתב הרא"ש בנטע רבעי שיחלל על שו"פ ונט"ר ממע"ש יליף, ועיין עוד בשיטה שהביא

בשם הראב"ד דמדרבנן צריך להוסיף חומש וזה נגד ירושלמי ונראה דסמך על הא דחזקי' דקאמר הוא וחומשו ודחי לירושלמי מהלכה, ועיין בריטב"א הובא בש"מ דבפ"ע אין לו פדיון, והנה לשי' רש"י ז"ל שכתבנו אפשר דדוקא בדידי' אבל לא כשפדה אחר וכן משמע קצת במס' דמאי פ"ז מ"ג דיכול לחלל גרוגרת אחת אע"פ שאינו שוה ה' פרוטות א"ו כמש"כ:

ה"ו הפודה מעשר ביותר על דמיו, עיין רמב"ן שכתב בפ' הזהב דמדינא אין אונאה בחילול והא דקאמר חזקי' לפי שא"א לאדם לצמצם היינו מסתמא לא נתכוין אבל אם נתכוין לתפוס הכל נתפס ועיין בירושלמי כאן דבעי למימר דתלוי בפלוגתא דר"מ ור"י במע"ש ומדברי הרשב"א ז"ל נראה שחולק: ה"ו בעה"ב אומר בסלע, יש לעיין לפמש"כ התוס' [קידושין נ"ו:] דאחר א"י לפדות מע"ש בלא ידיעת הבעלים וצריך דוקא שיהי' שלוחו ואם כן מאי קודם שייך כיון דאין הבעלים מתרצים בכך ואפ"ל בדוחק: ה"ט אבל לא יתן, הנה התוס' בגטין כתבו דאין קטן פודה מעשר עד שיגיע לעונת נדרים וכ"כ הרשב"א ז"ל בחד שינוייא עוד כתב דאפשר דפדי' קיל טפי ובדרבנן מצי לפדות אף שלא הגיע לעונת נדרים, ועיין תו"כ פ' בחוקתי דאיתא התם איש פרט לקטן יכול שאני מרבה בן תשע שנים ת"ל ממעשרו ולא כל מעשר, נראה מזה כדברי התוס' לכן יש להחמיר בפחות מן עונת הפעוטות, והנה הא דבדאורייתא א"י לפדות אף דבשל עצמו זוכה מדאורייתא נחלקו בזה כי דעת התוס' דוקא כשפודה לצורך אביו, וכ"נ מדברי הר"ש והיינו שאומר לומעות הלז ניתן לך במתנה ופודה המעשר לעצמו אפי' בדאורייתא מהני, ועיין בר"ש פ"ד דמע"ש דאומר הילך מעות ופדה לעצמו מהני, רק כשפודה בעבור הבעה"ב לא מהני, ומדברי רבינו נראה דבאומר הילך מעות במתנה ופדה מע"ש לעצמו צריך להוסיף חומש כיון שלא נתן לו רק כדי לפדות המע"ש, ועיין בפ"ב דביצה (גבי מקנה קמחו לאחרים) והרשב"א בחי' דעתו דאפי' כשפודה לעצמו כיון שאינו אלא ע"ד הערמה לא מהני בדאורייתא ודוקא לענין חומש סמכינן אבל לענין קרן ה"ז כפודה לצורך בעה"ב, מיהו כשאינו דרך הערמה וא"ל הרי לך פדה לעצמך מהני, ולפענ"ד ג"ז צ"ע, דלכאורה כיון דמע"ש לא ניתן במתנה ולפ"ד התוס' בקידושין דף נ"ו ובב"ק פ' מרובה צריך שליחות א"כ קשה אמאי מהני אפי' כשפודה לעצמו, והנה כ"כ לעיל פ"ד ה' תרומות דבירושלמי בעי אי מופלא סמוך לאיש יכול לעשות שליח ולפ"ז יש ליישב קו' הר"ש (שם בפ"ד דמע"ש) דהירושלמי לטעמי' אזיל אבל אם נאמר דצריך שליחות א"כ ממילא לא מהני בקטן והיינו דפריך שפיר והא אינו זוכה לאחרים, ולכאורה הי'

אפ"ל דאפי' למ"ד ממון גבוה מ"מ יכול להקנות במתנה לכשיפדה והפדיון והמתנה באין כאחד, והא דפריך [בקידושין נ"ב:]
בהא דנותן מתנה צריך להוסיף חומש לר"מ מי מצי יהיב לי' במתנה והרי החילול והמתנה באין כאחד, די"ל כיון דאינו שלו אז א"צ להוסיף חומש, וכ"מ מבעל הפודה מעשר שני אע"ג דאח"כ נעשה שלו וע"כ כיון דבעת פדי' אינו שלו ומכל מקום יכול לחלל בלא דעת בעלים: ועיין באו"ח סי' שע"ו שנחלקו שם בענין גדול וקטן אי סמוך, ומבואר שם דלרמב"ן העיקר תלוי בקטן דקטן אף שאינו סמוך לא מצי זכי וגדול אע"פ סמוך, ולר"ת איפכא הכל תלוי בסמוך, ולפע"ד תימה גדולה כי המעיין בדברי הרמב"ן בחי' הובא באס"ז לבב"מ מבואר להדיא דתרתי בעי שיהא סמוך וקטן ממש הא קטן שאינו סמוך כיון דל"ל לאבי' זכי' בגוי' מצי לזכות ע"י לאחר ומכש"כ דיכול לתת לו במתנה לעצמו, ולענין אשתו תלוי בפלוגתא דיש קנין לאשה בלא בעלה: ה"י וכן וכו', ומש"כ רבינו דמעשר כשהוא בטבלו ניתן במתנה, בש"ס ב"מ מבואר דעדיף טפי לתת המעות במתנה אלא כשאין בידו המעות ואינו נקנה בחליפין נותן הטבל ומכאן משמע שלא כדעת תוס' חדשים שכתב דאסור למכור הטבל דקמפקע מחיוב דאורייתא דא"כ ה"ה מתנה, ומ"מ י"ל לפ"ד רבינו לעיל בפ"ד דרשאי לחלל פירות על פירות א"כ יתן הפירות במתנה ואחר יחלל, וי"ל דלקוח אינו נפדה ויהי' צריך להוליך גוף הפירות, ועי' בש"מ בפ' הזהב בהא דמטבע נעשה חליפין שהקשה הא כש"כ פירות א"כ יתן הפירות ותירץ דמע"ש ממון גבוה וקשה א"כ לא מצי לתת במתנה ג"כ ואי במתנות שלא הורמו קשה ממנ"פ אי כמו שהורמו לא מצי לתת ואי לאו כמו שהורמו א"כ יעשה מהפירות ולמש"כ דמצי לתת על אחר הפדיון וא"צ להוסיף חומש כיון דבעת הפדיון אינו שלו ניחא דלענין חליפין הדרא סודר למרי', אך לדעת רבינו שכתב בטבלו ולא כתב דיהיב לי' במתנה על אחר הפדיון י"ל דבעלים שפודין בעצמן כמו בנידן רבינו אף שלאח"כ המעשר לאחר צריך להוסיף חומש, ועי' בירושלמי פ"א דמע"ש בקידש אשה במעשר בהמה שתתקדש לאח"ש אי מקודשת למפרע ע"ש ודו"ק:
הי"ב הפודה מע"ש, תימא דהא הלכה כרבי מחבירו ובהדיא אמרינן בב"מ נ"ד דלרבי בשבת יאכל ועוד קשה בהא דתנן בפ' בכל מערבין במע"ש והקדש שנפדו דלא נתן החומש וע"כ דמותר, דבאיסור דרבנן אסור לערב, מיהו הא ל"ק כיון דבעינן סעודה הראוי בעו"י [ובחול לכ"ע אסור] די"ל משום תוס' שבת דודאי תוס' שבת נמי חזי [כמו בשבת עצמו] וכן הא דתנן [פסחים פ' כ"ש] דיוצאין במע"ש והקדש שנפדו אע"ג דבאיסור דרבנן אמרינן נמי מהבב"ע אפשר דשבת ויו"ט חד דינא אית להו, ובדוחק י"ל דזה לא

מקרי איסור וכשנתן אח"כ החומש איגלאי מלתא למפרע דאין כאן איסור רק דאסור לכתחילה שמא ישכח אבל בנתן אח"כ לא, ומה"ט מברכין ומזמנים עליו, ומ"מ מה שלא פסק כרבי צ"ע וגם לרבי י"ל יו"ט ושבת חד דינא, ועיין לעיל הל' מעשר: הי"ג מעות מע"ש הרב כ"מ לא הראה מקומו, ולכאורה הטעם כיון דאח"כ בירושלים יחזור לחלל על כסף לא מקרי פדי', ונראה ברור דלרבינו ז"ל גם בהא דמע"ש וחולין שנתערבו דתנן בפ"ב דמעשר מביא בסלע מעות ואומר כל מקום שהוא מחולל וחוזר ומחלל על סלע דאינו מוסיף חומש, ובזה מיושב קושית התוס' (ב"מ נ"ד ד"ה ולא] בהא דלא קתני מוסיף חומש ולדעת רבינו ז"ל ניחא ולדינא צ"ע, וקצת ראי' יש בהא לב"ש במע"ש שם אין מחללין גזרה שמא ישהה וקשה הא צריך להוסיף חומש ופסידא מרובה משכרו ומ"מ אין זה ראי' גמורה כיון דהערמה מותר יכול לחלל ע"י אחר: פ"ו ה"ב סלע של מע"ש, דעת התוס' (ב"מ נ"ד ד"ה ולא] דצריך להוסיף חומש ועיין מש"כ בפרק הקודם דלפ"ד רבינו ז"ל אפשר דא"צ להוסיף חומש: ה"ג האומר לבנו, עמש"כ בחי' לאו"ח ה"פ:

הי"א תיבה שנשתמש, דברי רבינו תמוהים דמחצה על מחצה לחומרא הו"ל למימר, וראיתי להרב צל"ח שתירץ משום דאוקי הדבר על חזקה, וקשה דא"כ בהי"ב במעות נמי נימא הכי, לכ"נ לפמש"כ האחרונים ז"ל דלא אזלינן בתר רובא דמעות אלא בתר רוב המניחים ובליכא רובא דמניחים אזלינן בתר רובא דמעות והא ודאי דרובא דמעות של כל אדם הוא חולין אלא דברוב מניחים מעשר שבקינן לרובא דמעות ואזלינן בתר רובא דגברי אבל במע"מ אזלינן בתר רובא דמעות משא"כ לקמן דליכא ספיקא דמהאי קופה שנפרשה ליכא רובא כלל ודו"ק כן נ"ל נכון: הי"ד פירות מעשר, עמש"כ לקמן בפ"ד הל' ביכורים בס"ד: הט"ו הזורע בירושלמי חילק בדבר שזרעו כלה נפדה בשער של עתה ובאין זרעו כלה נפדה כשער הראשון וצ"ע על רבינו שהשמיט האי חילוקא, ודע דלכאורה נראה דאיפכא מסתברא דבדבר שזרעו כלה מחמרינן טפי לפדות כשער שהוא עומד בו ומצאתי להגאון מוהר"T ז"ל שהגיה ג"כ כמש"כ ומ"מ דברי רבינו ז"ל צ"ע: פ"ז ה"ד לפיכך אין לוקחין, דעת רבינו ז"ל דכמהין ופטריות אין נקחין בכסף מעשר אבל דעת התוס' ר"פ בכל מערבין דנקחין, ולא ירדתי לסוף דעת המגדול עוז (שהביא הכ"מ] דכל המטמא טומאת אוכלין ניקח בכסף מעשר וכמיהין ופטריות יוכיחו ולפי הנחתם מכאן סייעתא לדעת התוס' דנקחין וע"כ שדעת רבינו דוקא לענין ראשי בשמים איפלגי דהנך ודאי גידולי קרקע נינהו אלא דלאו אוכל הוא בזה שוה כסף מעשר לענין טומאת אוכלין אבל מה שאינו ניקח לפי שאינו גידולי קרקע אין זה ענין לטומאת אוכלין דלענין טומאת אוכלין לא בעינן גד"ק ואפי' מים ומלח מקבלין טומאה וזה פשוט, והא

דלענין קור פסק רבינו דנקח בכסף מעשר ובפ"א מה' טו"א פסק דאינו מקבל כבריישב הר"ש, עכ"פ דברי הכ"מ הם תמוהים, ודע שרבינו ז"ל לא ביאר בהדיא דדגים אינם נקחים ובהל' י' כתב הרי הוא כמורייס וצ"ע, וטעם התוס' דכמהין ופטריות נקחין] כיון דאסיקנא דמרבי מארעא רק שאינו יונק הו"ל פרי מפרי וגד"ק, ומצאתי בירושלמי פרק בכל מערבין דאיפלגי ר"י ור"ע בדגים וחגבים כמהין ופטריות דלר"ע ניקח ולר"י אין ניקח ועכ"פ יש לתמוה על רבינו ז"ל דממנ"פ אם כר"ע כמהין נמי ואי כר"י הא חגבים אינן נקחין וע"כ דאינם גדילים מן הארץ א"כ דבש הבא מחגבים לא מקרי פרי מפרי והרי רבינו ז"ל כתב דמקרי גידולי גידולין וע"כ דחגבים מותר ליקח ואפ"ל עיין פ"ק דבכורות, ועוד אפ"ל דירושלמי אזיל אליבא דל"ק דאביי בפ' בכל מערבין דעופות לכן אימעט ג"כ חגבים אבל לדידן דגים אימעוטי וה"ה כמהין ופטריות וצ"ע: .

הט"ו אין לוקחין, עיין מש"כ בפ"ד: הי"ח לקח חי', הנה בירושלמי איפלגי אי דאורייתא אי דרבנן ומדברי הי"ב נראה מדרבנן, אך קשה במ"ש לא קנה מעשר הא מדאורייתא צריך לאכול בקדושת מעשר לעיל בדין ב' בנטמא בולד הטומאה דנאכל ע"י פדיון ואם הבהמה תמימה יאכלנה שלמים דבזה ממנ"פ עמשכ"ל בפ"ג, ועוד דהא לקוח אינו נפדה כמבואר בה"א ובזה אפ"ל כיון דאינו אלא מדרבנן כמ"ש התוס' בפסחים וצריך לחלק בין נטמא בולד הטומאה, ומתוך הדוחק צ"ל דחכמים העמידו דבריהם, ואין מדמין גז"ח, ולפ"ז נתיישב מה שהקשה הגאון ריט אלגזי בהא דפסק רבינו דהלוקח בכסף מעשר חייב בבכורה הא בירושלמי איפלגי ומאן דס"ל ממון גבוה פטורה מבכורה ולמש"כ ניחא כיון דתקינו רבנן אף בדיעבד לא מהני ומ"מ י"ל בבהמה בע"מ: הי"ט המתפיס מעות, עיין בדברי רבינו בפ"ו מה' עירוכין ודו"ק היטב: פ"ח ה"ה מי שהי' לו יין, הנה בפיה"מ ביאר רבינו, ס ועיין בתויו"ט פ"ג דמשניות וכאן נראה דמפרש כפי' הר"ש וכ"מ בירושלמי דעיקר הפרש בין קרא שם סתומת למכניס יין שכבר קרא שם, ואולם סוף דברי רבינו קשים קצת במש"כ דבמכניס שמן ודבש סתם ועדיפא הו"ל לאשמעינן דבשמן אפי' הכניסן וקרא שם לא קנה קנקן והכי אמרינן בירושלמי וצ"ע, ואולי גירסא אחרת הי' לו ודע דבמשאיל דלא קנה קנקן י"ל קצת בשהה מעת לעת לדעת סוברין כבוש בכלי גם י"ל בקרא שם ודאי דגוף הקנקן לא נתקדש אלא מדרבנן והבלוע אפשר דא"י על ידי פדיון עיין מש"כ בפ"ק ואפשר דבמע"ש הקילו ולא אמרינן כבוש כמבושל: ה"ו צבי שלקחו, רבינו ז"ל כתב בפיה"מ דאין פודין לכלבים וכ"כ הרע"ב ובס' שער המלך בפ"א מה' איסורי מזבח תמה דבשבועות י"א מבואר דפודין עורו ולמה יקבר ע"ג עורו, ולדידי לק"מ דהקונה לתאוה יצא עור לחולין ולא אלים למתפס פדיונו דבאמת

לא נתקדש כלל ומדינא שרי אלא כיון דנעשה טפל כל היכי שלא נאכל הבשר גם העור חולין אבל לפדותו ודאי א"א, אך הא קשה למה לא נקט הטעם דבעינן העמדה והערכה דבזה מבואר בירושלמי והרי דעת הרע"ב ז"ל דאפי' בקדשי ב"ה ובהמה טמאה צריך העמדה והערכה:

ה"ז הלוקח פירות בסלע, הנה דעת רבינו לפרש המשנה בלוקח פירות חולין, ולפ"ז אינו ענין למע"ש ממון גבוה, שהרי הפירות חולין, והא דאמרינן בפ' הא"מ דמשנה זו אתיא כמ"ד ממון הדיוט היינו משום דס"ד דהשכר לבעלים והיינו שא"צ ליתן אלא סלע למ"ד מעשר ממון גבוה נתפס הכל בקדושה וצריך לאוכלו בקדושת מעשר והיינו השבח למעשר, אולם באמת לא יכולתי להלום פי' זה דלר"י דס"ל ממון הדיוט כשמשך נקנה הכל למעשר וצריך לאכול הכל בקדושה, ואפ"ל בדוחק לפמש"כ הרב בכ"מ דבפדיון אמרינן נמי אמירה לגבוה והאומר הר"ז פדי' בשתים נהי שלא נתן הכסף ולא נפדה מ"מ אסור לחזור א"כ האומר הר"ז קנוי בעד סלע כיון שנקנה המקח צריך לאכול הכל בקדושת מעשר אע"ג דלענין פדיון אזלינן בתר נתינת הכסף מ"מ אמירה לגבוה וצריך לקיים מטעם נדר וצריך לאכול הכל בקדושה כיון שרצה להתפיס הכל אבל לר"י דס"ל דממון הדיוט כיון דמודה עכ"פ דאינו נפדה עד שיתן הכסף דהא גזה"כ וצרת א"כ כיון דנקנה ובעת הפדי' שוין שנים יכול לאכול א' בתורת חולין דאינו נדר כלל כיון דאין בו קדושה ועיין תוס' קידושין כ"ט דבנתינת מעות כיון שא"ר לוותר ל"א אמירתו לגבוה וי"ל, אולם דעת כל המפרשים שלא כדעת רבינו ופשט המשנה מסייע להו, אך קשה הא אנן קיי"ל ממון גבוה ובתויו"ט הרגיש וכתב דמדברי הר"א נתיישב זה, ולא ידעתי שום יישוב דהא אפי' מתנה לא מצי למיתב ונהי דבדרך פדיון מצי לחלל כיון שאז הוא ממון הדיוט אבל כאן בעת המשיכה לא נתחלל והו"ל גבוה והאי שעתא דנותן כבר כלה משיכה, ועוד שהרי נתייקר ולמה לא מצי לחזור, לכנ"ל בזה כמש"כ בפ"ט ה"ב דהאומר הר"ז קנוי לכשיפדה מעכשיו הו"ל כמו לר"מ בדשלב"ל במעכשיו כמש"כ התוס' בקדושין וכאן הכל מודים, ול"ד למקדש במע"ש דהתם אינו דרך פדיון אבל כאן דהוא דרך פדיון לכשיפדה מהני המשיכה למפרע ונקנה המקח לכן כשנתייקר נותן סלע ופודה ומשתכר ואוכל בקדושת מעשר, ובסיפא כשהוזל ודאי מצי לחזור דאם אינו פודה ממילא אינו נקנה ע"י משיכה ובידו שלא לפדות, וא"ל דלדעת רבינו דאמרינן אמל"ג צריך לתת ב' ז"א דבזה ל"א אמל"ג כיון שנשתנה השער כדאמרינן בקידושין [ע"ש כ"ט תוס' ד"ה משכון] דאינו פודה אלא כשער של עכשיו נמצא דליכא רוחא למעשר ול"ש שלא יהא כח הדיוט לכ"נ דבסיפא ודאי מצי לחזור והיינו דפריך הש"ס בקדושין ולא

אוקמה דאמר כשפודה, ודעת הר"א ז"ל שנראה מדבריו דבאמת לענין לוקח ומוכר לא מצי לחזור צ"ע, ואולי יש לומר בדוחק דכשנותנו ע"ד שתפדה ומשכו בכך כיון דגם בהקדש אמרינן אמירה לגבוה לענין דצריך עכ"פ לפדותו א"כ ממילא חל הקנין, מ"מ הסוגיא דפא"מ קשה, ומ"ש הרב תויו"ט א"נ הי"ג ומותר לחלל מע"ש על פירות ע"ה, ונ"ל דדוקא בפירות שלא הוכשרו אבל בפירות שהוכשרו ודאי אסור:

הט"ו טמאין וטהורין, עיין בהשגת הר"א ז"ל ובכ"מ דבאומר לכשישתה אין ענין לברירה, ולפ"ד הכ"מ לא הי' צריך לזה אך כבר השגתי לעיל פ"א הל' תרומות ודו"ק: פ"ט ה"א נטע רבעי הרי הוא קודש, דעת רבינו לפסוק כמ"ד נ"ר, ובר"פ כ"מ איפלגי ר"ש ב"ר ור"ח, והיינו טעמא, דסתם מתניתין בסוטה פ' משוח מלחמה אתיא כמאן דתני נ"ר, דתנן התם אחד הנוטע כרם ואחד שאר אילנות מאכל ובקרא כתיב ולא חללו אלמא דבכל האילנות נוהג רבעי, והכי אמרינן בהדיא בירושלמי דהלכתא כמאן דתני נ"ר, ולרמב"ן ראיתי שכתב דלא מצינו לרבים שיפלגו על רבי דס"ל כ"ר, ולא הבנתי הרי משנה שלימה שנינו מס' ביכורים דאתרוג שוה לאילן בערלה וברבעי הרי דסתם משנה נ"ר, לכן עיקר כרבינו, מיהו דעת קצת פוסקים לפסוקבח"ל כמאן דתני כ"ר דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל, ומה"ט פסקינן כמאן דפוטר בהרכבה וראיתי מקשים ע"ד המחבר [ע' שעה"מ כאן] דכאן לא הכריע ובהרכבה הכריע להקל ול"נ דלק"מ דע"כ לא אמרינן דהלכה בח"ל כמאן דמיקל בארץ אלא במאי דלא מצינו דנוהג בארץ אף לחומרא דאפ"ל דנהי דמחמרינן בארץ היינו מחמת ספיקא אבל בח"ל דספק ערלה מותר סמכינן אמאן דמיקל אבל הכא לענין נ"ר כיון דמבואר בירושלמי [פ"ב ה"ב דמע"ש] דנטע רבעי א"צ להפריש תרומות ומעשרות בא"י, אע"ג דספיקא לחומרא ועמשכ"ל בפ"א מהל' תרומות דאפי' לרבינו דס"ל תרומה בזה"ז דרבנן לא מקלינן בספק אלא במקום דשייך לומר שאני אומר הא לא"ה לא, וכיון דאפי' לקולא קיי"ל בארץ דרבעי נוהג א"כ אפסק לגמרי כמ"ד נ"ר לכן אפי' בח"ל מחמרינן, ולפ"ז במרכיב דקיי"ל כמאן דמיקל בח"ל נלפע"ד דאף בארץ נוהג תו"מ לחומרא דכיון דסמכינן בחו"ל אלמא דמחשב כספיקא א"כ בארץ נוהג חומרא חולין לענין תו"מ וחומרא דרבעי לאוכלן בפדיון, מיהו לדעת הסוברין דתרומת שאר פירות מדרבנן הי' אפשר להקל ומ"מ צ"ע כנלפע"ד ליישב דברי הש"ע:

ובעיקר דין רבעי אי נוהג בח"ל הנה דעת רבינו ז"ל דאפי' בסוריא א"נ כש"כ בח"ל, והתוס' והרא"ש וש"פ חולקין, ועיקרא דהאי מלתא דע דבפ"ג דתרומות תנן ר"י אומר אין לנכרי כרם רבעי וחכ"א יש לו וכתב הר"ש דטעמא דר"י דיש קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר ואע"ג דערלה נוהג גם בשל נכרי אף למ"ד יש קנין דאף בחו"ל נוהג מהלמ"מ

צ"ל כדפי' בירושלמי דרבעי ילפינן מגז"ש דמע"ש והר"ש הקשה ע"ז דהא במנחות פר"י ס"ל לר"י דמעשרין משל ישראל על של נכרי ומשל נכרי על של ישראל וע"כ דאין קנין ס"ל לזה מוקי הר"ש בסוריא ולפ"ז בין לרבנן בין לר"י בסוריא נוהג מע"ש וכ"ר אלא דפליגי בשל נכרי מ"מ י"ל דטעמייהו דחכמים אי ס"ל כר"י דילפינן ממע"ש אלא דס"ל דכיבוש יחיד שמי' כיבוש ואין קנין לנכרי אף בסוריא דפלוגתא דתנאי הוא בספ"ק דע"ז או דרבנן פליגי על ר"י וס"ל דלא ילפינן ממע"ש כלל ואע"ג דמע"ש אינו נוהג בסוריא בשל נכרי מ"מ רבעי נוהג ונ"מ בח"ל ונראה דהכי מפרשי לה התוס' ולהכי ס"ל דנוהג אפי' בח"ל ולדעת רבינו דס"ל דא"נ בסוריא צ"ל בישוב קושית הר"ש דהא דס"ל לר"י במנחות דתורמין היינו דוקא במרח נכרי דגן שגדל אצל ישראל וכ"כ תוס' שם להדיא דר"מ ס"ל ג"כ דיש קנין ואפ"ה תורמין משל נכרי דאיירי בתבואה שגדל אצל ישראל וקנה נכרי במוץ שלה וה"נ י"ל לר"י אליבא דרבינו, ומ"מ בתוספתא מבואר כדברי הר"ש ובירושלמי בפ"ג דתרומות ובפ"ה דמע"ש אמרינן דלר"י אין לנכרי כרם רבעי כל עיקר ובתר הכי קאמר דר"י בשי' ב"ש קאמר כשם דב"ש למדו רבעי ממע"ש דאין קדוש בשביעית ה"נ לר"י אין כרם רבעי בסוריא ולדעת רבינו ז"ל נראה דר"י ורבנן בתרתי פליגי דלר"י אין לנכרי כרם רבעי אפי' בא"י ולרבנן יש לו וכמו כן פליגי בסוריא ולר"ש עיקר הדבר בסוריא, וראיתי להרא"ה ז"ל בחינוך סי' רמ"ז דברים תמוהים שכתב דנ"ר נוהג רק בפני הבית וזה תימה דע"כ לא נחלקו רבינו וש"פ אלא בחו"ל מטעם גז"ש דמעשר אבל לא דבעינן בפני הבית מיהו לדעת רבינו דתו"מ בזה"ז דרבנן ודאי גם נ"ר דרבנן.

ומ"מ אינו תלוי בבית ואף בזמן בית שני לא הוי אלא מדרבנן וכ"ז לדעת רבינו אבל להחולקים כיון דערלה מדאורייתא ה"נ נ"ר ודו"ק: ונלפענ"ד דלרבינו ז"ל אין רבעי נוהג בשל נכרי אף בא"י אע"ג דערלה נוהג בנכרי כדעת כל הפוסקים, וה"ט כיון דקיי"ל מירוח נכרי פוטר והיינו אף שמרח הישראל דגן של נכרי פוטר כל שבעת חיוב הוא של נכרי וכיון דרבעי קדוש במחובר וא"י לתת במתנה אף במחובר כדאמרינן בקדושין נ"ד:] א"כ כיון דילפינן רבעי ממע"ש כל שבעת התחלת החיוב הי' של נכרי א"ח והיינו דקאמר ר"א דאין לנכרי כרם רבעי כל עיקר ואע"ג דלחכמים יש לו וקיי"ל כחכמים נלפע"ד דרבינו ז"ל נזהר מזה וכתב בפיה"מ ויש לנכרי נ"ר שאם בא לנהוג מצוה זו הרי היא קודש כשל ישראל, ולכאורה איכא למידק אלישנא שהרי נ"ר מאליו קדוש כל שהגיע לכלל פרי וכל היותר משהגיע לעונת המעשרות, אמנם לפענ"ד ברור דלרבינו ז"ל רבעי א"נ בשל נכרי כלל אלא שאם הקדישו לנטע רבעי הרי הוא קדוש מידי דהוי אפירות שמרחן נכרי דפטורין מתרו"מ ואפ"ה אם הפריש הרי היא קדוש כדקיי"ל תרומת הנכרי מדמעת וה"נ

בנ"ר וכן מבואר בפיה"מ לרבינו בפ"ג דתרומה דעיקר הדבר באם הפריש אבל אם לא הפריש וקנה הישראל הפירות ממנו מותר לאכלו וע"כ לא פליגי רבנן ור"י אלא באם הפריש דר"י ס"ל דהו"ל כחלת נכרי דמותר לזרים ורבנן ס"ל דדינו כתרומת נכרי ותבואה שלו נהי דפטורה, אם הפריש קדוש, ומש"כ רבינו לקמן [בפי"ד ה"י] הרי היא קדוש כשל ישראל היינו לענין שאסור לאוכלו בטומאה ושאר דברים כשל ישראל אבל מ"מ פשיטא אם אכלו בטומאה אינו לוקה דאינו קדוש רק מדרבנן, וע"פ הדברים האלה מצינו תקנה גדולה לפדות האילן בשנה הרביעית שגדילים בירושלים דא"א לפדות כדקיי"ל במע"ש כדפסק רבינו לעיל בפ"ד ולמש"כ דבשל נכרי אינו נוהג רבעי ש"ד, ונהי דודאי אין לסמוך ע"ז להקל לאכול בלא פדיון שהרי לדעת התוס' והרא"ש דנוהג אף בחו"ל, וע"כ דחכמים פליגי וס"ל דלא ילפינן לגבי ההיא רבעי ממע"ש ולא ילפינן רק להחמיר שיהא קדוש אבל לא להקל, תדע דהא פי' האילן א"נ מדאורייתא תרומה לדעת התוס' וסייעתם ואלו רבעי למאן דתני נ"ר נוהג בכל מדאורייתא כדהוכחתי מפ' משוח מלחמה, מ"מ מותר לאוכלן ע"י פדיון, דהא דאין פודין בזה"ז בירושלים אינו אלא מדרבנן ולרמב"ן פודין בזה"ז אף בירושלים אלא דרבינו מחמיר וכיון דאינו אלא מדרבנן ש"ד לסמוך על רבינו ז"ל, והרדב"ז נשאל על הוורדים וכתב שיכול לאוכלן ע"י פדיון ותמהו עליו דאין פודין בירושלים, אמנם לפענ"ד הלכה כותי' ולא מטעמי' אלא דאין נוהג בשל נכרי רק אם הפריש קדוש מדרבנן אבל בלא הפריש אין בו איסור כלל א"כ יש לסמוך לאוכלו ע"י פדיון, והרמב"ן ז"ל הסכים ג"כ בפ"ק דר"ה דאין רבעי בח"ל והמיקל כדבריהם בח"ל בפרט בנ"ר לא הפסיד אבל בסוריא נ"ל להחמיר כדעת הרא"ש דבשל ישראל נוהג אף נ"ר ובשל נכרי א"נ וכפי' קמא שכתבנו בטעמא דחכמים דשמי' כיבוש: ודע דאף לדעת רבינו דתרומה בזה"ז לאו דאורייתא ערלה.

ודאי דאורייתא כמש"כ לעיל בפ"א מה' תרומות אבל ברבעי לפ"מ שלמד רבינו מדין מע"ש רבעי בזה"ז אף בארץ ישראל אינו אלא דרבנן ומ"מ כ"כ כמה פעמים דתרומת א"י לא אמרינן גבי' ברירה וספיקו להחמיר: ה"ב ואין פודין אותו במחובר, הנה דעת התוס' בב"ק דף ס"ט דבדיעבד אם פדה במחובר פדוי, וה"ר מהא דפריך התם הש"ס דלר"י דס"ל גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם א"י להקדיש מהא דצנועים מניחים את המעות ואומרים כל הנלקט ומשני ל"כ כל הנלקט אלא כל המתלקט, היינו שעתה בעוד שהוא שלו מחולל אלמא דיכול לחלל על מחובר, ולפע"ד נראה דהמקדיש או האומר הרי זה תרומה לכשיתלש מעכשיו דקיי"ל בפ' האומרדאע"ג דאין תרומה במחובר מ"מ כשאומר לכשיתלש מהני וה"ה באומר לכשיתלש מעכשיו מהני תדע דהא לר"מ דס"ל

אדם מקנה דשלב"ל ויכול לקדש אשה לאחר שיגרשה בעלה ויכול לחזור קודם הגירושין מ"מ באומר מעכשיו דעת הרשב"א דלא מצי לחזור, אע"ג דאין קידושין חל על א"א והאידנא לא מצי לקדש מ"מ כשאמר לאחר שיגרשך יחולו הקידושין מעכשיו ולאח"כ לא מצי לחזור והיינו דעכ"פ מעשה הקידושין שלו מהני לזה שלא יוכל לחזור, ומינה לדידן בתרומה כיון דבידו ויכול לתרום לכשיתלש מהני נמי מעכשיו וא"י לחזור וכן אם נקרע שטר קידושין מהני הקידושין כמבואר שם בתוס', ולפ"ז נראה במקדיש ותורם לכשיתלש מעכשיו ובא אחד וגנב מהני אע"ג דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם א"י להקדיש מ"מ נראה לפ"מ דאמרינן בתמורה ד' כ"ה בעי אילפא אמר על קצירת לקט הנקצרות יהי' הפקר ופשיט דלא מהני משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין והיינו כיון דבעי דיבורא דידי' לא מהני דבזה קדוש ונעשה לקט בלא מחשבתו ולזה צריך דעתו אמנם נראה דכ"ז דוקא בלא אמר מעכשיו אבל באומר מעכשיו לכשיתלש מהני וכ"מ מדברי תה"ד דס"ל דעובר מקרי דשלב"ל ויכול להקנות עובר לנכרי לכשתלד לכאורה תימה מהא דאילפא, וראיתי לבעל הפלאה שכתב ע"ד התה"ד שהוא פלא, ולדעתי נראה דבאומר מעכשיו ולכשתלד דמהני למ"ד לכשתלד לא מקרי דשלב"ל כמו לר"מ בקידושין ועיקר בעי דאילפא כיון דצריך דעתו אבל באומר מעכשיו כשתלד דא"י לחזור וממילא קדוש ומכר מהני להפקיע הקדשו, והשתא דאתינא להכי אתיין דברי רבינו כהוגן ולא קשה קושית התוס' דאיכא למימר דצנועים הפקירו לכשיתלוש מעכשיו והיינו דאמר כל המתלקט לכשיתלוש יהא פדוי מעכשיו אבל לעולם אין פודין במחובר וכמ"ש רבינו ז"ל: ומש"כ בוסר עיין בכ"מ מה שתמה על זה כיון דקיי"ל דבוסר מקרי פרי ואסור בערלה, ולפע"ד דרבינו לטעמי' אזיל דפסק דאין נ"ר בחו"ל וסורי' דילפינן ממע"ש ועמשכ"ל לענין דאינו נוהג בשל נכרי וכיון דקיי"ל לענין מע"ש דבוסר לא מקרי פרי עד שיגיע לעונת המעשרות דבעינן עשר תעשר כדרך בני אדם שמוציאין לזריעה א"כ ה"ה לנ"ר דאינו נוהג בבוסר דאתקש למעשר, וסייג מצאתי לדברי בירושלמי דגרסינן התם בספ"ק דערלה פרי אתה פודה ואין אתה פודה לא פגים ולא בוסר הא קמן דבוסר לא מקרי פרי לגבי רבעי אע"ג דמקרי פרי לגבי ערלה דבוסר לכ"ע פרי א"ו מטעמא דכתיבנא דגמרינן ממע"ש, ואע"ג דמשמע התם דאסור דקאמר שטעון קבורה אפשר דאינו אלא מדרבנן ואפי' למ"ד דבדיעבד אם פדה פדוי היינו משום דלא מיתסר רק מדרבנן גזרה משהגיע לעונת המעשרות וא"כ אינו בדין שנאסור אף בדיעבד עכ"פ מבואר דבוסר לא מקרי פרי לגבי רבעי לענין פדיון דילפינן ממע"ש וה"נ לענין ממון גבוה זה נ"ל בדעת רבינו:.

ה"ז והצנועין מניחין, עיין בכ"מ מה שהביא בשם הרשב"א, וכבר הארכנו בה' תרומה דלא אמרינן אין ברירה בדאורייתא אלא במידי דצריך דבר המבורר אבל דבר שא"צ לחול על המבורר יכולין לברר ומה"ט בית בביתי אני מוכר לך וכן השוחט תודה על שמנים חלות כתבו התוס' במנחות דאינו ענין לברירה דחל אף על בלתי מבורר בזה יכול אח"כ להתנות וזה כלל גדול בדיני ברירה לדעת רבינו ז"ל א"כ הכא דחל על הבלתי מבורר עיין בהר"י קורקס לעיל בפ"ד ולעיל ה' תרומות אין זה ענין לברירה והא דפריך בפ' מרובה מהא דצנועין וכן הא דפריך מהפקר דלקט אע"ג דהפקר חל ע"ד הבלתי מבורר היינו דר"י ודאי ל"ל ברירה אף על דבר בלתי מבורר אבל לדידן נקטינן כמש"כ ולקמן בה' תו"מ נאריך בענין זה בס"ד: ה"י כיצד הנוטע בט"ו באב וכו', הנה מבואר מדברי רבינו דהנך י"ד יום דקליטה בעינן מעל"ע וכן הנוטע בי"ו באב לא עלה לו שנה כיון דיום י"ו אינו נחשב ואלול חסר אינו אלא מ"ג יום, אבל הרא"ש בה' כלאים כתב דהנוטע בי"ו באב עלה לו שנה והיינו דס' דמקצת היום ככולו בהשרשה ובטוש"ע ליו"ד סי' רצ"ד פסקו כהרא"ש ומהתימא על הרב"י שדרכו למשוך תמיד אחרי דברי רבינו ז"ל וכאן הזניח שי' ולא הביא כלל דבריו, ומ"מ ק"ל מנ"ל לרבינו דלא אמרינן מקצת היום ככולו למ"ד י"ד לקליטה בעינן, דהא למ"ד ג' אמרינן להדיא בפסחים בפ' מקום שנהגו (דאמרינן מקצת היום ככולו] דלמ"ד נ"ג ימים לא בעינן מעל"ע מנ"ל לרבינו דצריך מעל"ע, ולדינא בערלת חו"ל ודאי אמרינן מקצת היום ככולו ובא"י צ"ע אם להחמיר כדברי רבינו אחר שהטוש"ע סתמו כהרא"ש ובפרט שכן רהיטא סוגית הש"ס דפסחים: הי"ב נטע אחר ר"ה, עיין בהשגת הר"א ז"ל שאם נטע אחר ר"ה אסור מט"ו בשבט עד ט"ו בשבט, והרב כ"מ כתב דאינו מדוקדק דאם נטע אחר ר"ה א"צ להמתין אלא ג' שנים מיום ליום, ולא ירדתי לסוף דעת הכ"מ כי דברי הראב"ד ז"ל מדוקדק מאוד וכן נראה מדברי רבינו בהלכה הקודמת דבנטע בי"ו באב אסור עד ר"ה של שנה ד' והטעם פשוט דאזלינן בתר שנות עולם ולנטיעה ר"ה תשרי ולאילנות ט"ו בשבט וכן בנקלט קודם ר"ה שלשים יום אסור עד ט"ו בשבט של שנה רביעית ופחות מכן אנו חושבין מר"ה עד ר"ה ונמצא שאסור יותר מג' שנים והטעם דאזלינן בתר שנות עולם ואין חולקין השנה לחצאין רק מר"ה לר"ה או מט"ו בשבט לט"ו בשבט לכן אם נקלט אחר ר"ה צריך לחשוב שלש שנים שלמים מט"ו בשבט עד ט"ו בשבט ולא אמרינן דדי לחשוב ג' שנים מעל"ע דאין חושבין שנים מקוטעות כלל אע"פ שהן שלמים מעל"ע מ"מ בתר שנות עולם אזילנן וזה מבואר בדברי הר"א וזה ג"כ דעת רבינו בהלכה הקודמת שכתב דבנטע בי"ו באב מתחיל הנטע רבעי בר"ה של שנה ד' ולפ"ד הרב בכ"מ בר"ח אלול מתחיל הנ"ר א"ו דעת

רבינו ז"ל כדעת הר"א ומהתימא על הרב כ"מ שלא הרגיש בזה: פ"י ה"א כל שהוא חייב בערלה, ירושלמי פ"ק דערלה ודע דגרסינן התם ר"י מייתי נטיעות בגושיהן מח"ל ונציב להון בארץ ופליגי התם ר' יונה ור' יוסי דר' יונה אמר לשכר שנים כלומר שנטיעות אלו כבר עבר עליהן שני ערלה בחו"ל ואלו נטען מחדש בארץ הי' חייב בערלה לכן הביא אותן בגושיהן כדי לפוטרן מערלה ור' יוסי אמר לשכר רבעי.

וראיתי להמפרש שכתב דערלה אינו נשכר דערלה נוהג נמי בחו"ל ונראה דמפרש שהביא אותן בתוך שנה ראשונה ולכן לענין ערלה אין נ"ר אלו נטע אותם מחדש דהנוטע ל' יום לפני ר"ה עלתה לו שנה אלא לענין רבעי דאמרינן התם בירושלמי שורש פטור פטור וכיון שהשריש בחו"ל כל שיכול לחיות עוד בעפרו אף שחזר ונטע בארץ דאזלינן בתר השרשה ול"ד לנטע לסייג דאם נמלך חייב דהתם אי בעי מימלך כדאמרינן בירושלמי אלא דק"ל לפי"ד הרא"ש דנ"ר נוהג בחו"ל ולא אמרינן בהא כל המיקל והרי ע"כ ר"י ס"ל כמאן דתני נ"ר דלמ"ד כ"ר אפי' אם נטעו מחדש לא הי' מחויב ברבעי ולמ"ד נטע רבעי נוהג אף בחו"ל לדעת כמה רבוותא ומלבד זה אפי' לדעת רבינו דס"ל דאין נ"ר נוהג בח"ל אני מסתפק הרבה באילן שהשריש בח"ל והביא בגושו לארץ אם פטור מרבעי דהא הטעם דאינו נוהגבח"ל משום דאיתקש למע"ש ובמע"ש אם הביא שליש בארץ חייב במעשרות ומנה כל הפירות שחנטו בארץ ודאי דחייב ברבעי ול"ש שורש פטור פוטר דדוקא לענין ערלה דהחיוב על האילן ונוהג בו דין ערלה כל שהשריש פטור פוטר אבל לענין רבעי הא דמפטר מרבעי אע"ג דנוהג ערלה בח"ל היינו משום דאיתקש למע"ש א"כ צ"ע לפטור באם חנטו בארץ, ורבינו ז"ל השמיט דין זה לגמרי ונראה דהא בש"ס דידן בפ"ק דקידושין איפלגו אמוראי ערלה בחו"ל אם הלמ"מ או מד"ס, והנה למ"ד מד"ס ודאי אין רבעי בחו"ל כיון דא"א להעלות גוף הפירות לפ"ז י"ל קצת דעת הסוברים דנ"ר נוהג בח"ל, דההיא דירושלמי אתי' כמ"ד דערלה בחו"ל דרבנן משא"כ לדידן, ועד"ז י"ל גם לדעת רבינו, מיהו בעיקר דברי הירושלמי באילן שהשריש בחו"ל והביא בתוך שני ערלה לארץ אם דינו כערלת חו"ל יש לעיין דבירושלמי פ"ק דערלה נראה דלר"ז בזה אין שורש פטור פוטר ודינו כנוטע לסייג וחשב עליו למאכל בתוך שני ערלה ודוקא לאחר שני ערלה פטור אבל בתוך שני ערלה דינו כערלת הארץ דאמרינן התם הדא דתימר אין בשרשים ממש בשהשרישו מחו"ל לארץ אבל משהשריש מארץ לחו"ל יש בהם ממש ואזלינן בתרווייהו לחומרא ועיין בפי' הגאון רא"פ ודבריו תמוהים ואפשר ט"ס נפל בדבריו: ה"ב שכל שאין לו ערלה, אבל אם חישב אחר שתי שנים דיש לו שנה אחת עכ"פ ערלה מחויב ברבעי ובירושלמי קאמר דלר"י כל שאין

לו שלש שנים ערלה פטור מרבעי ולפ"ז אפי' חשב בשנה א' ושלישית למאכל פטור ורבינו ז"ל סתם דוקא בשנה שלישית ורביעי וכן הוא בש"ע וצריך טעם למה וא"ל דפסק לחומרא דחומרא דאתי לידי קולא דפטור ממעשרות בשנה רביעית: ה"ד הנוטע לרבים בתוך שדהו, מפשט דברי רבינו נראה דהנוטע באמצע דרך לרבים כיון דנוטע ברה"ר לצורך הרבים פטור לכ"ע אבל דעת רש"י ז"ל בפסחים דף כ"ג ד"ה לרבים דחייב, ובש"ע סי' רצ"ד סתם לפטור בנוטע ברה"ר לצורך רבים ולפע"ד דיש להחמיר דהא בירושלמי מבואר להדיא דרבנן פליגי עליו דרשב"א משמי' דר"י ומחייבי אפי' בנוטע לצורך רבים ברה"ר, ובאמת על ראיות רבינו מסיפרא ותוספתא לפטור אפי' בעולה מאליו בזה"ז יש לעיין דהא התם רשב"א משמי' דר"י קאמר דפוטר אפי' בנוטע לצורך רבים ברה"ר וכיון דמבואר בירושלמי דרבנן פליגי עלי' מנ"ל למפטר בעולה מאליו מ"מ כיון שדעת רבינו ובש"ע לפטור ולא אשכחן בהדיא דפליגי רבנן ודאי אין להחמיר אבל בנוטע ברה"ר לרבים ודאי צ"ע, כיון דלרש"י חייב ובהדיא מבואר בירושלמי דחכמים מחייבין וכ"כ הר"ש לכן יש להחמיר, רק בחו"ל כמש"כ רבינו פטור לגמרי הנוטע לצורך רבים והטעם נ"ל דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל לפ"ז לדעת ר"י בפכ"מ גם בח"ל נוהג בשל רבים ועמש"כ בפ"ט ה"א: ה"י עכו"ם שהרכיב.

בירושלמי איפלגי ר"י ור"ל במבריך ענף באילן סרק דנוהג ערלה מאימתי אי משעת הברכה אי משעת נטיעת אילן סרק דלר"ל דוקא במבריך באילן מאכל מנינן משעת נטיעת הראשונה דהא ילדה שסבכה בזקנה בטלה ילדה בזקנה אבל המבריך באילן סרק שאינו מוציא פירות כלל דינו כאילו נטעו בקרקע, ור"י פליג וס"ל דאין הפרש, ולכאורה נראה דר"י ור"ל הלכה כר"י, אבל ראיתי להרמב"ן ז"ל בחי' פ"ק דר"ה שכתב דהלכה כר"ל וה"ט דהא מותיב הש"ס על ר"י מברייתא דא' הנוטע וא' המבריך פחות מל' יום עלתה לו שנה דאלמא דמונין משעת הברכה ומשני לית כאן מרכיב, ובש"ס דילן פ"ק דר"ה דף י"ג מייתי הש"ס הא ברייתא דמרכיב ולא משבש לה אלמא דהלכתא כוותי' אבל בנוטע לסייג ולקורות והרכיב ענף לאכילה ודאי אף לרמב"ן משעת נטיעה כמו בנוטע לסייג וחשב אח"כ לאכילה דמונין משעת נטיעה, עוד ראיתי להרמב"ן ז"ל שם שכתב דהא דילדה שסבכה בזקינה בטלה דוקא בחתך בד אבל אם הרכיב ענף מאילן המחובר באילן אחר זקן והענף מחובר לילדה ולזקינה בזה אסור אבל הר"ש בפי' המשניות בפ"ק דערלה משנה ה' דעתו בהדיא גם בזה להתיר ומדברי רבינו בהי"ד אין ראי' דהתם בתוחב ענף מאילן הזקן בילדה ודאי דשרי אבל בלוקח ענף מילדה והבריכה בזקינה איכא למימר דאסור, ולדינא נראה להחמיר כדעת הרמב"ן ז"ל ועיין לעיל פ"ט כתבתי דרבעי

במרכיב נוהג בו דינא דתו"מ דכיון דקיי"ל להקל בחו"ל א"כ אין דינו ברור ואף בארץ נוהג בו לחומרא דינא דמעשרות, ומדברי רבינו נראה ג"כ דלא כר"ש דא"כ עדיפא מיני' לאשמעונין דאף [גם בילדה] פטור אלא שבזה י"ל להיפך דוקא ילדה שסבכה בזקנה אבל זקנה שסבכה בילדה לא, ומ"מ נראה עיקר כרמב"ן ז"ל להחמיר, ודע דלר"ש משמע דגוף הילדה מותרת וזה ודאי צ"ע ונ"מ גם בח"ל ונראה להחמיר גם בחו"ל, ואין זה ענין להא דמקלינן במבריך משום דלא מקרי נטע, והנה מבואר בר"ן דכל שא"י מזקנה חייב סיפק והוא מירושלמי, והב"י הביאו בסי' רצ"ד ולכאורה תימא על רבינו איך לא בירר דין בדין זה בפרט הסימן שנתנו בירושלמי, אולם נאמר דרבינו ז"ל מפרש כפי' הר"ש דסיפק גפנים אפי' בילדה ואפי' השריש מקודם ואח"כ סיפקה בילדה ור"מ פליג א"כ יש מקום ליישב דברי רבינו ודו"ק: הרב ב"י בסי' רצ"ד דקדק על דברי רבינו ז"ל למה השמיט עלה מאליו ברה"ר ולא ידעתי שהרי דקדק בדבריו העולה מאליו ברה"י: איתא בש"ע דמותר למכור פירות ערלה בעוד שלא באו לעולם והט"ז הקשה משותפין דס"ל לרבינו דאסור, ועוד הקשה על הא דמבואר דמותר לומר טול ואעבוד ואטול כרמך, ול"נ דעיקר טעם דמוכר דקל לפירותיו כמבואר בדברי רשב"א ועצים אסורים בהנאה ולפ"ז אסור בשותפין דעכו"ם אינו קונה בחזקה ועיין בע"ז דיכול לתת לו דמים בשכר פעולה וכיון שכן לא קנה רק בעת שגדל משא"כ בהא דמוכר דמקנה לו העצים ועיין בע"ז ר"פ השוכר את הפועל: עיין ש"ך ס"ק ל"ב דהגידולין מותרין לרא"ש וליתא דהו"ל כתערובות ולעיל הלכות מעשר הארכתי בדינים אלו: פי"א ה"א מצות עשה להתודות, עיין בסמ"ג מ"ע סי' קל"ח שכתב דמי שאין לו קרקע פטור מלהתודות והוא מירושלמי דפאה דלא מצי למימר את האדמה אשר נתת לי ורבינו ז"ל השמיט וצריך טעם למה: ה"ג אימתי מתודין, אמרינן בירושלמי פ"ב דמעשר שני דירק שיצא בין ר"ה לפסח אינו מעכב הוידוי ואינו מתודה ברביעית אלא בחמישית ונחלקו.

שם בעבר ונתודה אם מהני והרבה יש לעיין על רבינו ז"ל שהשמיט, וא"ל דס"ל דאיירי בלא הגיע לשנת המעשרות ז"א דא"כ מה אריא שיצא בין ר"ה לפסח וצ"ע: ה"ט אבל אם נשאר תבשיל, הנה הרע"ב מפרש באינו בעין כמו בשביעית אבל אם הוא בעין צריך לבער ועיין בתויו"ט, והאמת כי פשט דברי רבינו ז"ל אינו מורה כן אלא דכל תבשיל כיון דאינו דבר המתקייסהרבה מותר וא"צ לבערו ומ"מ מש"כ רבינו דיין ותבלין א"צ לבער איירי ע"כ בנתערב בתבשיל ועביד לטעמא אבל בלא"ה ודאי אסור, והנה יש לעיין אחר שהגיע לשנת הביעור אם פדה הפירות אם הן מותרין או לא: הלכות בכורים פ"א ה"ב וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה, מבואר בדברי רבינו דכל שיש בו קדושה מברך

וכיון דתרומה קדושה יש בה מברך וכן מבואר בדבריו סוף הלכות תרומות, מיהו זרה שנשאת לכהן לא ידעתי אם מברכת דל"ש אשר קדשנו בקדושתו של אהרן דגבי דידה ליכא קדושתו של אהרן אע"ג דאוכלת מ"ד עבדים וצל"ע.

ועל הפרשת ביכורים יש לעיין אי מברך כיון דחייב באחריות [עיין רא"ש בכורות פ"ק אות י"ד] ובעת נתינה לכהן יש לעיין ג"כ אי מברך: ה"י וכן פדיון הבן לזכרי כהונה, דעת רבינו דפדיון הבן אינו נותן לכהנת ובן בכור אפי' בע"מ [עיין משל"מ] אמנם יש לעיין אם כהנת ולוי' חייבות לתת לכהן בכור בע"מ.

[לשי' הרא"ש דאתקש בכור בהמה לבכור אדם עי' מל"מ] ולקמן בהלכות בכורות יתבאר בעז"ה: פי"ב ה"ט אין פודין בשה הדומה, הנה רבינו פוסק דבדיעבד אם פדה בנדמה פדוי ומשמע דפ"ח מותר בהנאה והוא תימא דהרי בספק בכור בהט"ו וכ"ב דעת רבינו דמספק אסור דהוי ספק איסור א"כ מכש"כ כאן דכבר חל עליו חיוב בכורה ומספק אל תתירנו, ונלפענ"ד לתרץ דהנה בש"ס פ"ק דבכורות מבואר דיכול לפדות פ"ח בכל מילי דלא יהא חמור מהקדש שנפדה בכל ולא אמרה תורה שה אלא להקל עליו דשה נפדה אפי' בכ"ש והנה בהקדש הדין דשוה מנה שחלל על שו"פ מחולל א"כ הדין ג"כ הכא דבדיעבד שחללו על שו"פ מחולל והנה איבעי דנדמה ע"כ דלא הי' כדי שווי' דאל"כ הי' נפדה מצד שווי' דלא גרע משלקות ולפ"ז ניחא פסק של רבינו דלכתחילה אין פודין בו דאפי' מצד שווי', לכתחילה צריך כל שווי' ובדיעבד פדוי דלא גרע מהקדש דהקדש שוה מנה שחללו על פרוטה מחולל: הלכות בית הבחירה פ"א הט"ז אבן שנפגמה.

נסתפקתי בהא דלא תניף עליהם ברזל אי דוקא ברזל או כל מיני מתכות ועיין מל"מ פ"א ה"א מה' אי"מ אי דוקא דבש דבורים או כל מיני מתיקות ויש להביא קצת ראי' מההיא דע"ז גבי אבנים ששיקצו מלכי יון היכי נעביד משמע דכל מיני מתכות אסור דאל"כ הוי מצי למיסרינהו בסכיני נחושת א"ו ברזל וכיוצא בו וצ"ע: פ"ב ה"ו י' אמות וכו'.

דעת רבינו לפסוק כר"מ בפי"ז דכלים דאפי' אמות דכלים באמות בת ששה והא דפסק כר"מ לגבי דר"י נ"ל שסמך עצמו על מימרא דר"י יומא ע"ג: דארון גבהו עשרה ומשהו בהדי כפורת והיינו כר"מ דלר"י הי' גובהו ח' ופלגא כדאמרן בפ"ק דסוכה ועיין בתשו' נו"ב מהד"ק שגם הוא עמד ע"ז מדוע פסק רבינו כר"מ ולפענ"ד נכון כמש"כ: ועיין בר"ש כלים שהעתיק לתוספתא דלר"מ אמות כל כלאים באמת בת ה' ותימא דבהדיא תנן בפ"ק דעירובין דאמות כלאים באמת בת ששה ועוד תניא התם בתוספתא דאמות דמזבח הזהב וקרן וסובב היו באמות בת ששה וגם זה תימא דהרי איפכא תנינא דכלאים באמות בת ששה ושל מזבח הזהב בשל חמשה וע"כ ט"ס בתוספתא: הלכות כלי המקדש פ"א ה"ה

הסך משמן המשחה כזית במזיד, הראב"ד ז"ל בהשגות כתב שאין מחוור בגמ' דבעינן בסיכה כזית ודווקא בנתינה קיי"ל כר"י דנתינה בכזית והיינו מדגרסינן בפ"ק דכריתות אהא דפליגי ר"מ ור"י דר"מ ס"ל דחייב בכ"ש ור"י ס"ל דחייב בכזית וקאמר ר' יוסף דר"מ ס"ל מה סיכה בכ"ש אף נתינה בכ"ש ור"י ס"ל דיליף נתינה מנתינה דעלמא דשיעורו בכזית לזה ס"ל להראב"ד דבסיכה חייב גם לר"י בכ"ש דהא אינו מפורש דר"י יליף סיכה מנתינה רק בנתינה פליגי ותימא דהא מבואר בש"ס כמה יסוך ויהי' חייב, שוב ראיתי שיש גירסא אחרת כמה יתן ויהי' חייב אמנם לענ"ד דוודאי אין הפרש בין נותן על בשרו בין ששך דכיון דסיכה כ"ש מקרי סיכה א"כ בנותן על בשרו הו"ל סיכה והא דקאמר ר"י דסיכה היא בכ"ש היינו דהא בקרא הכי כתיב על בשר אדם לא יסך והוא אזהרה ובאזהרה נכלל גם סיכה בכ"ש אמנם בעונש כתיב ואשר יתן ממנו על זר ונכרתה הנה בעונש כתיב לשון נתינה ובזה פליגי ר"מ ור"י דר"מ ס"ל דילפינן עונש מאזהרה ור"י ס"ל דילפינן מנתינה דעלמא וכיון דבעונש נתינה כתיבה צריך כזית ולא ילפינן מאזהרה דכתיב בי' לא יסוך דהוא גם בכ"ש ולפ"ז יש חילוק בין כזית לכ"ש דבכזית חייב כרת וכ"ש אין בו אלא אזהרה בלבד ולכאורה הי' נראה שזה מדוקדק בלשון רבינו שכתב דא"ח כרת אלא בכזית ולא כתב דא"ח אלא בכזית אלא דבכ"ש נהי דא"ח כרת מ"מ מוזהר וחייב מלקות וכמו גבי תערובות חמץ בפ"ג דפסחים ולזה כשכתב רבינו דאינו חייב אלא על שמן שעשה משה לא כתב כרת דבאמת אף מלקות אינו מחויב אלא דק"ק דבפי"ט מה' סנהדרין כשמנה רבינו הלאווין שלוקין עליהם ואין בהן כרת לא מנה לאו דסך כ"ש בשמן המשחה ומ"מ אין זאת ראי' מוכרעת די"ל דכיון דיש בהם רק אזהרה אחת ויש בכלל אזהרה ח"כ כשסך כזית לא חשבו רבינו בכלל הלוקין:

ויש להסתפק אי חייב מעילה על סיכת שמן המשחה כל שנהנה בשו"פ ולכאורה יש לה"ר מהא דפ"ק דכריתות דאמרינן שאהרן הי' דואג שמא מעל בשמן המשחה משמע דיש בו מעילה שהרי נמשחו בו כ"ש ומועלין בהם ואם מביא אחרים לידי מעילה הוא עצמו לא כש"כ אלא דפשט דברי רבינו מורין דאין בו מעילה שהרי כתב דהסך חייב חטאת קבועה ופשוט דבכזית אית בי' הנאת שו"פ [ע' פסחים ל"ב:] א"כ יתחייב נמי אשם מעילות אלא משמע דאין בו מעילה וצ"ע: ה"ז אחד הסך את עצמו או את אחרים, ומשמע דגם הניסך בשמן המשחה חייב דהו"ל כמסייע כמו בניקף פאת הזקן ומשמע מדברי רבינו דבסך הקטן נמי חייב אע"ג דלמאי דאמרינן בפ"ק דכריתות כיון דכתיב לא יוסך דרשינן דמי שאינו בבל תסיך א"ח כשהסיכו אחר א"כ יש לדמותו לכאורה להא דאמרינן בנזיר נ"ז דלראב"א המקיף את הקטן פטור דכיון דהקטן אינו מוזהר ש"ה

דכתיב על בשר אדם וקטן הוא בכלל אדם, וזה פשוט: ה"ט כיצד מושחין את הכהן, הנה יש מחלוקת בין פרש"י לרבינו דלפ"ד רבינו הי' נותן שמן בג' מקומות על הראש ועל ב' ריסי עיניו והוא העור המכסה את העין ועל הראש לא הי' רק משיחה ועל ב' ריסי עיניו הי' בכל אחת משיחה כזה C אבל דעת רש"יז"ל דמה שאמרו שמושח כמין כי יונית היינו שע"י משיחת ג' מקומות נעשה כמין כי יונית כי כאשר יצק על ראשו משח ממנו על שתי ריסי עיניו ונעשה ממנו ציור כזה ולפ"ז התמונה של כי יונית לא היתה רק ע"י הג' מקומות הללו גם לפ"ד רש"י התמונה כזה ו ולפ"ד רבינו התמונה כזה ל ומסתברא כדעת רבינו לפי שכן היא תמונת הכי יונית ודו"ק: הלכות ביאת המקדש פ"ג ה"ט נכנס המצורע, הנה דעת התוס' [מכות ט"ו] דיש עוד ל"ת ואל המקדש ל"ת, והנה רבינו ז"ל לא חשבו [לל"ת בפ"ע ללקות עליו שאזל לטעמי' בשרשין דלא נחשב שני אזהרות על ענין א', ויש עוד מקום עיון שלא חשב ג' מצורע וזב וטמא לנפש וע"כ דאינו אלא שני מצות, לכן תמוהים לי דברי הרב כ"מ שכתב דמצורע שנכנס למקדש חייב ג' ובחד התראה ולא ידעתי למה אחר שאינו אלא ב' ל"ת והנה אם נאמר כן יש ליישב קושית התוס' (פסחים פ"ז ד"ה הכתוב] דלא אתי עשה ומנתק תרי לאוי גם יש לומר למ"ד ביאה במקצת [שמי' ביאה] הו"ל שני ל"ת [לפי אוקימתא דרבינא בזבחים ל"ג.

דלענין מלקות אתמר] אמנם רבינו לטעמי' דדחי הא דר"ל מהלכה [לכן לא מנה הל"ת דביאה במקצת], ויש ליישב קו' הבעהמ"א במכות פ"ב מהא דר"ל דס"ל לאו שקדמו עשה אין לוקין למה ילקה על טמא במקדש] די"ל דלטעמי' אזל [דביאה במקצת שמי' ביאה לענין מלקות] ולא הוי נל"ע [דהוי תרי ל"ת], דע דהגם להראב"ד ז"ל דא"ח על ביאת מקדש על כלי שנגע במת מ"מ חייב על טמא ששימש כדמוכח הא דיבמות ל"ג.

דחתך בסכין טמא דחייב משום טמא ששימש ע"ש [עיין בהשגת הראב"ד לקמן פ"ט הי"ב]: הלכות תמידין ומוספין פ"כ ה"ב בבקר עורכין, וצ"ע שלא נתברר בדברי רבינו אם סידר שני גזרי עצים כשרים בלילה ובפלוגתא הוא בפ"ב דיומא דלל"ק פסול בלילה מדזר חייב מיתה ולל"ב לא תלי בהכי אדרבה היינו טעמא דחייב מיתה מדכשר בלילה והוי עבודה תמה דלילה] ולא תלי בסידור אברים, וראיתי להכ"מ בפ"ט ה"ט מה' ביאת מקדש שתמה על רבינו ז"ל דס"ל זר שסידר המערכה פסול הא בש"ס מתקיף לה ר"ז מי איכא מידי דכשרה בלילה וזר פסול, ולדידי לק"מ דרבינו פסק כל"ב כדרכו של הרי"ף וש"פ לפסוק כל"ב וללל"ב מידי דכשר בלילה פסול בזר, ולכאורה מוכח הכי דהא דעת רבינו ז"ל [לקמן בפ"ו ה"א] דניסוך המים כשר בלילה ואפ"ה חייב זר מיתה ולכאורה קשה טובא על רבינו מהא דר"ז האיך יפרנס הברייתא זו, ואם נאמר דפסק כל"ב ניחא

ולר"ז אפשר באמת ניסוך המים פסול בלילה, אלא דאנן קיי"ל כירושלמי [פ' לולב וערבה] וכסתם גמרא דפ"ק דתענית [דכשר בלילה], ואכתי יש לעיין בהאי כללא דר"ז לל"ק דהא ניסוך היין הבא בפ"ע כשר בלילה כמש"כ רבינו [בפ"ד ה"ה מה' מעה"ק] ואפ"ה חייב זר מיתה ואפשר לדחוק דכלהו ניסוכי איתקש להדדי [כמבואר בריש תענית] וצ"ע, עכ"פ יש תימא על רבינו שלא ביאר כל זה ואולי מס"ל [כל"ק או כל"ב] ומש"ה כתב בפ"ט מה' ביהמ"ק דניסוך היין הבא על תמיד חייב מיתה אבל הבאין בפ"ע דכשר בלילה סתם הדברים אלא דלפ"ז קשה מניסוך המים וע"כ כלישנא בתרא, וראיתי לרבינו שפסק שם בפ"ט ה"ה מהלכות ביאת מקדש [דסידור שני גזירין בזר חייב מיתה] משום דנקרא קרבן וצ"ע בדבריו כנראה שנתכוון דמה"ט מקרי עבודת מתנה, לכאורה נראה דמה"ט פסול נמי בלילה ובתו"כ פ' צו איתא בהדי' דקרבן עצים פסול בלילה מיהו י"ל דהיינו לרבי דס"ל דעצים טעון מלח וחייב במעלה בחוץ אבל לדידן דלא קיי"ל כרבי י"ל דהו"ל כעין נסכים וצ"ע, ומ"מ מש"כ רבינו דמערכה גדולה ביום אין כן דעת התוס' [יומא כ"ז:] אלא דמערכה גדולה ותרומת הדשן דוקא בלילה ורבינו כתב לקמן דתה"ד ג"כ היא כשעלה עמוד השחר אע"ג דודאי כשר בלילה ואני מתפלא בפרט על הרב לח"מ דס"ל דקריאת הגבר היינו ע"ה דהא בזבחים [דף כ'.

] קאמר התם מודה רבי מקריאת הגבר עד צפרא כיון דלינה דרבנן לא פסיל לינה ות"ל דקריאת הגבר היינו ע"ה ולד"ה אפי' בדאורייתא לא פסול לינה [ובתענית י"ב מבואר דקריאת הגבר ועמוד השחר תרי נינהו. המגיה.

] ותו תימא רבה דמותיב התם ממתניתין דתמיד ראו אותו יורד רצו ע"ש ומה קו' הא התם חשוב סדרא דתמיד וכיון דתה"ד הי' כשעלה ע"ה לא פסול לינה כלל לכן דברי רבינו צע"ג, וה"נ מבואר להדיא בתו"כ [פ' צו] דתה"ד כל הלילה עד הבקר ומ"מ י"ל נהי דעיקר זמנה בלילה כשנתעצלו או נאנס י"ל דגם ביום כשר דבקדשים בעינן קרא לעכב, וקצת ראי' מה שלא גזרו עד חצות כמו בהקטר חלבים מיהו י"ל דשאני התם דאין קצבה אבל כאן דיש פייס גם דאינו רק על כהן א' ל"ח שמא יפשע ולשי' רש"י רפ"ק דברכות דהגזרה לא היתה על הקטרת חלבים רק על אכילת קדשים] אין כאן ראי' וכל זה בענין תה"ד אבל במערכה גדולה שכתבו התוס' דוקא בלילה, ועיין במלחמות רפ"ק דיומא בזה צ"ע דפשטא דלישנא דכשרה בלילה דיקא טפי כדברי רבינו ז"ל, ומ"מ נראה דמודה התוס' דבדיעבד כשר ביום, ולכאורה משמע הכי מהא דאביי מסדר סדר המערכה ושביק לתה"ד היינו משום דזמנו דוקא בלילה משא"כ מערכה, והנה במערכה דהיא לקיום אש י"ל דאף לרבינו יכול להיות בלילה ודו"ק, אמרינן בירושלמי [יומא פ"ב

ה"א] דסידור המערכה קודם לתה"ד צריך לחזור לפרקו, תו איבעי' לן בהעלה קומץ על מערכה דלילה אי פסול והיינו של אמש ומזה סיוע קצת לדברי רבינו דבזמנו לכתחילה ביום דאל"כ הו"ל לומר [בפי' של אמש כיון דכל מערכה היא בלילה לשי' התוס'] ודו"ק: הלכות פסולי המוקדשים פ"א ה"א כל הפסולין וכו' חוץ מן הטמא, ואע"פ שהוא חוץ לעזרה ופשט ידיו וכו', כתב הרב בלח"מ דאע"ג דבריש כל הפסולין אמרינן דעביד סכין ארוכה, רבינו לא הזכיר זה, לפי דאנן קיי"ל דביאה במקצת ל"ש ביאה, ודבריו תמוהים דנהי דביאה במקצת ל"ש ביאה מד"ת מ"מ מדרבנן אסור להושיט ידו לעזרה, דביאה במקצת שמה ביאה מדרבנן, א"כ בלא"ה אסור לשחוט לפי שא"א לו להושיט ידו לעזרה, מיהו אם נאמר דלא גזרו ביאה במקצת אלא בטומאה דאורייתא ניחא די"ל דגם בטמא דרבנן אסור לשחוט, גזרה שמא יטמא הבשר, ויהא טעון עיבור צורה, ויתישב בזה מה שהקשו, מה שהשמיט רבינו הא דמבואר בריש חולין, דאם שחט צריך שיאמר ברי לי שלא נגעתי בבשר, ולמש"כ בטומאה דרבנן הא קיי"ל ס' בדברי סופרים להקל: ה"ב וכן פר כה"ג אם שחטו זר כשר.

כן מבואר ביומא, ומשמע התם דלא חילל יוה"כ כמו שיתבאר, ולפי"ז זר ששחט בשבת לא חילל שבת, ומקשי ע"ד הרא"ש שכתב בתשובה סי' פ"ב גבי שבוי' איכא איסור סקילהכשישחוט, הא שחיטה כשירה בזר, ומכח זה הוכיחו דזר ששחט בשבת חילל שבת, אלא דהקרבן כשר, ולפענ"ד לאו ראי' היא, דוודאי זר ששחט, וקבל כשר, אין כאן שום איסור אבל זר או כהן ששחט ע"ד שיקבל זר וקבל, ודאי חייב סקילה במזיד ובשוגג חטאת, וכיון דקיי"ל בזבחים ד' כ"ה דהשוחט צריך שיתן הווירידין לתוך הכלי, כשמקבל חלל והוא שוחט לתוך הכלי שאוחז הפסול בידו, עד שיקבל, ודאי חייב חטאת, ועי' במנחות פ' ר' ישמעאל וזה פשוט, ויש לה"ר דגם בשבת מותר מהא דיומא דשחטו ומירק אחר, והרי בשחט בו שנים או רוב שנים קיי"ל דהיא כחי' ובודאי בהמה ששחט אחד שנים, ובא אחר ומירק חייב האחרון שקירב מיתתה, מידי דהוי אענבים שצמקו דמקבלי טומאת אוכלין והתולש חייב.

ואי ס"ד דבשבת כיון דעיקר עבודה פסול בזר גם השחיטה לא ניתנה לדחות אלא לכשר לעבודה, א"כ גם המירק לא יכשר אלא בכשר לעבודת היום: איברא דלדעת הרמב"ן עבודת התמיד כשרה מד"ת באחר י"ל אבל לדעת בעהמ"א דגם תמידין אינן כשרין אלא בכה"ג האיך רשאי אחר לגמור, ונשאלתי מהרה"ג מ' דוד ז"ל אבדק"ק לאסק, כיון דקיי"ל בפ' ר"א דמילה, במילה בשבת כ"ז שעסוק בה חוזר בין על ציצין המעכבין בין על ציצין שאינן מעכבין, פירוש, א"ח על ציצין שאינן מעכבין, כששחט הכה"ג רוב

שנים דאינו מעכב בדיעבד המיעוט למה יהא מותר למרק אח"כ המיעוט האחר, כיון שא"מ, ומכח זה רצה לומר דבשחט רוב שנים תו לא מחייב משום נטילת נשמה, וליכא חילול שבת, והשבתי לו שזה ודאי לא יתכן שנאמר שיפטור מחילול כיון דהיא כחי' לכ"ד, ויש לחלק בין מילה לשחיטה דהתם מד"ת גם כשנשאר מיעוט קיים המצוה, וא"צ יותר, אבל כאן דמד"ת צריך שיקבל כל דם הנפש ודם הנפש מקרי שהנפש יוצאת בו, ומסתבר דאחר שיצא כל דם הנפש אינו נידון כחי', א"כ עכ"פ המצוה מדאורייתא שתצא כל דם הנפש, והגם שבדיעבד אם נעשה אח"כ מאליו ששחט הרוב שנים ויצא הדם מעט מעט עד שיצא כל הדם נתקיימה המצוה, מ"מ כל עוד שלא תצא דם הנפש לא מקרי גמר המצוה, ול"ד למילה דהמיעוט אינו מעכב גם כשנשאר, משא"כ הכי דעכ"פ מדאורייתא צריך שתצא כל הדם ודו"ק, ועוד דהתם לא מקרי גמר כיון דצריך עדיין להקטיר וא"ל בזה דהעיקר נראה דזר מותר גם בשבת: ה"ג מתעסק פסול, הנה בזבחים ד' מ"ז גרסינן השוחט חטאת לשם חולין כשרה, משום חולין פסולה, ביאור הדברים, דאם שחט חטאת וידע שהיא חטאת אע"פ ששחטה לשם חולין כשר, אבל אם לא ידע שהיא חטאת וסבר שהיא חולין פסול דמקרי מתעסק, וכ"כ התוס' בחולין ד' י"ג בד"ה מנין למתעסק ולפ"ז הוא להיפך מקדשים דבשוחט חטאת וסבור שהיא שלמים קיי"ל דעקירה בטעות ל"ש עקירה כמבואר במנחות פ' התכלת, ואם ידע שהיא חטאת ושחט לשם שלמים זה שלא לשמה דפסול בחטאת ופסח, ובשאר זבחים לא עלתה, ולשם חולין כשר בחטאת בידע, ובשאר דברים מרצה ובלא ידע פסול, ורבינו ז"ל השמיט האי דינא דבאם לא ידע שהיא קדשים וסבר שהיא חולין פסול, אדרבה ממאי שכתב שיתכוין לשם שחיטה, ולא קאמר שיתכוין לשם שחיטת קדשים, משמע דכל שנתכוין לשם שחיטה כיון דחולין אין מחללין כמבואר בפ"ק דזבחים לעולם כשר, והי' נ"ל דרבינו דחה סוגי' זו דשלהי פ' ב"ש מהלכה, לפי שפלוגתא דתנאי היא בפ' אלו דברים אם עקירה בטעות שמה עקירה, ודעת רבינו דל"ש עקירה, והיינו דכיון דאלו ידע דהוי חטאת הוי שחטה לשמה א"כ ה"ה בשוחט לשם חולין אע"ג דלא ידע שהיא קדשים כשר, ומ"מ אני חוכך הרבה לדחות סוגי' ערוכה מהלכה דיש לחלק בין כשידע שהיא קדש אלא דלא ידע אם היא שלמים או חטאת, כיון דנתכוין לשם מצוה, אנן סהדי דאלו הוי ידע שהיא חטאת הוי שחטה לשם חטאת, דא"א חוטא ולא לו, משא"כ בסבור שהיא חולין דלא נתכוין כלל לשם מצוה, ואע"פ שיש לגמגם בזה מ"מ לפע"ד קשה לדחות מימרא פשיטא, וצ"ע מנושאי כלי רבינו, שלא הרגישו בזה.

ולכאורה יש לה"ר דגם בשוחט לשם חולין ולא ידע, גם בזה אמרינן עקירה בטעות ל"ש עקירה, מהא דפסחים ע"א בפסח ששחטו שלא לשמו בשבת דמחויב חטאת, ופריך ש"מ בעי עקירה, ומשני דידע שהוא פסח ושחטו שלא לשמו, ומותיב התם מהא דשאר זבחים ששחטן לשם פסח דר"י פוטר ור"א מחייב ומותיב ר"א לר"י מה פסח שמותר לשמו כששינה חייב, כש"כ שאר קדשים, ואם איתא לישני לי' כאן בעוקר כאן בטועה ודחיק התם הש"ס, ומאי קושי' נימא דהא דשוחט פסח שלא לשמו היינו כששחט לשם חולין וסבור שהיא חולין, דבזה פסול דמקרי מתעסק ורישא וסיפא בטועה, א"ו דגם בשוחט לשם חולין אמרינן דמקרי עקירה בטעות ול"ש עקירה, מיהו אין ראי' זו מוכרחת דהא בפ' תמיד נשחט מבואר דשלא לשמו היינו לשם שלמים, א"כ מסתמא שלא לשמו דמשנה זו דכוותי', ובל"ז קשה בסוגיא זו, דהא מבואר במנחות ע"ט דגם למ"ד עקירה בטעות ל"ש עקירה באומר מותר מיקרי עקירה אע"ג דהוא שוגג ואלו הוי ידע שאסור ופסול לא הוי משנה מ"מ לא מקרי עקירה בטעות, א"כ י"ל דרישא וסיפא ביודע ואומר מותר, ואין זה דוחק דהא מוקי התם למשנה דכהנים שפגלו במקדש באומר מותר, ולקמן בפ' ט"ו יתבאר, וכן מהא דפריך במנחות מ"ט למאן דס"ל עקירה בטעות ל"ש עקירה מכהנים שפגלו במקדש ולא מוקי בסבור שהן חולין, דלישנא דפיגול לא משמע הכי דסתם פיגול הוא שלא בזמנו, או שלא במקומו שוב ראיתי לרמב"ן במלחמות בפ' ראוהו ב"ד גבי מצות צריכות כוונה שכתב בפשיטות דבקדשים א"צ כוונה למצוה, אלא למעשה שחיטה.

ונראה מדבריו שא"צ שיכוין לשם קדשים אלא לשחיטה, וגם עליו קשה מהא דשחט חטאת משום חולין, והי' נ"ל דדוקא בחטאת דגלי רחמנא דצריך כוונה, בזה צריך שידע עכ"פ שהיא קדשים אבל בשאר קדשים לא פסול אלא מתעסק שלא נתכוין כלל, וא"ל דהא במתן ד' שנתערב במתן א' ס"ל לר"י דעבר על ב"ת גם כשנתכוין לשם מים, והיינו מטעם שכתב הרמב"ן כיון דא"צ כוונה לשם מצוה גם לעבור על בל תוסיף בזמנו לא בעי כוונה, והרי מתן ד' גם בחטאת, והרי בחטאת בעי כוונה לשם מצוה י"ל כיון דאם הוי ידע שהיא דם חטאת גם כשזרק לשם חולין כשר, א"כ גם לב"ת גם כשזרק לשם מים, כיון שידע שדם חטאת מעורב וזורק עבר על ב"ת, אבל כשטעה וסבור שהיא חולין פסול, מיהו פשט לשון הרמב"ן משמע דבכל קדשים, גם בחטאת א"צ כוונה כלל לשם מצוה אלא שיתכוין לעשות המעשה, ועי' בר"ן פ' ראוהו ב"ד גבי כפאו ואכל מצה דכשלא ידע שהוא מצה לא יצא דמקרי מתעסק וזה נוטה לדעת התוס', וראיתי להרשב"א בחי' לחולין ד' י"ד שהביא ג"כ דברי התוס' דבלא ידע שהיא קדשים מקרי מתעסק ובודאי

דפשט הסוגי' משמע הכי וצ"ע: ה"י הקטן אינו שוחט קדשים אפילו אחר עומד על , גביו, כתב הרב בכ"מ שכן מבואר בפ"ק דחולין מיהו דעת התוס' דאחר עע"ג ומלמדו כשר, ודוקאכשאחרים רואין פסול, וכבר הארכתי בזה במ"א, והנה במופלא הסמוך לאיש אם שחט, כתבתי שם דכיון שיש לו דעת להקדש, לדעת רבינו דס"ל דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא י"ל דיש לו דעת גם לשחוט, וראי' מהא דיליף מקרא בפ"ק דחולין דקטן פסול לעבודה, ות"ל דקטן אין לו מחשבה והו"ל כמתעסק, א"ו דמופלא הסמוך לאיש כיון דיכול להקדיש, מקרי ג"כ בר דעת לשחיטה ולשאר צרכי עבודה, מיהו לשי' התוס' דמהני עע"ג ומלמדו, י"ל דקרא אתי למעוטי באחר עע"ג ומלמדו, ומ"מ הרוחנו בזה דאם אחר עע"ג ומלמדו כשר בין לדעת התוס' בין לדעת רבינו ולכאורה יש לה"ר לדעת התוס' דבקטן מהני עע"ג ומלמדו, מהא דתנן בבכורות ד' מ"ד, החרש והשוטה והשכור פסולין באדם וכשרין בבהמה, ופריך על שיכור פסול הוי ומיחל עבודה לא והא שיכור מחלל עבודה, ומשני בשאר משקין שלא ביין, אלמא חרש ושוטה אין מחללין עבודה, וקשה הא חרש ושוטה אין להם מחשבה ופסולי מטעם מתעסק, וגם אינהו מחללי עבודה ועבודתן שעבדו פסולה, ולדעת התוס' דבאחר עע"ג כשר ניחא דמצד מתעסק הוי כשר כשאחר עומד ע"ג ומלמדן ואשמועינן מתניתין דמ"מ אסורין לעבוד, משום דאין שוה בזרעו של אהרן, אבל מצד מום, לא מקרי מום, לכן באחר עע"ג לא נפסל, ולדעת רבינו קשה, וא"ל דמתעסק לא פסול אלא בשחיטה דשינה עליו הכתוב לעכב, ולא בשאר עבודות, דל"מ הכי, וכ"נ מהא דפ"ק דזבחים ד' ד' בהא דקאמר דא"א למילף מזביחה דנפסל שלא לאוכליו בפסח, ול"ק בפשיטות דמה לזביחה שכן מתעסק פסול, א"ו דגם בשאר עבודות מתעסק פסול ואפ"ל לדעת רבינו דהא דחרש ושוטה לא מחללי עבודה נ"מ בהולכה דאי מצד מתעסק אפשר לתקן דכיון דלאו שם פסול הוא, אלא שנעשה שלא במחשבה, לא גרע מנשפך על הרצפה וכן אם זרקו על המזבח י"ל דאוספו וכשר, כיון דל"מ מעשה כלל, משא"כ אם הי' נחשב כמום ה"ז כבע"מ שעובד דא"א לתקן, ולפ"ז י"ל דהיינו נמי דילפינן מקרא דקטן פסול לעבודה, ות"ל דמקרי מתעסק, אלא דמצד מתעסק הי' אפשר לתקן.

משא"כ בתר דמעטי' קרא, ומ"מ אין זה ברור אצלי שיהא דין קטן כהן כזר שיחלל עבודה, ובריש כל הפסולין ל"ח קטן בהדי פסולין, לפי שכיון שאין לו מחשבה לא מקרי מעשה כלל ואפשר לתקוני, ולמש"כ יתיישב דברי רבינו בהא דכתב הקטן יש לו מחשבה ניכרת מתוך מעשיו להחמיר, והמל"מ תמה ע"ז הא מד"ת פסול, ולמש"כ י"ל דאי לא הי' לו מחשבה, גם מדרבנן הי' אפשר לתקן דהו"ל כנשפך על הרצפה או נשפך על המזבח

ואוספו, אבל כיון דיש לו מחשבה מדרבנן הר"ז פוסל כשאר פסול, וא"א לתקן ובמשנה דלא קחשיב י"ל כיון דלא מפסל מדאורייתא לענין אפשר לתקוני ודו"ק: הי"ג פרכסה הבהמה ויצאה לחוץ, מש"כ הרב בכ"מ דאין זריקה מועלת ליוצא להכשיר הבשר דבריו תמוהים דע"כ ביצא חוץ לעזרה בלבד איירי, דביצא חוץ לחומת ירושלים דנאסר הבשר והאימרין, נהי דבדיעבד אם זרק הדם שלא יצא מהני זריקה להם, מ"מ הא רבינו דקדק דוקא בקדשים קלים וביצא חוץ למחיצה אין הפרש בין ק"ק לקדשים קלים דבתרוי' כיון דהבשר וחלב יצא ונאסר לא יזרק לכתחילה, ואם זרק, הבשר ואימורים אסורין רק הדם לא נפסל והורצה הזבח, וכיון דרבינו דקדק שאם יצא הבשר ואימורים כשר בקדשים קלים, ע"כ ביצא רק חוץ לחומת עזרה, דבזה גם הבשר ואימורין כשר, כמבואר להדי' בדברי רבינו בהלכה ל"ג דאם החזירן מקטיר האימורים לכתחילה והבשר פשיטא דשרי, אמנם קשה ע"ד רבינו קושית התוס' זבחים דף כ"ו בהא דפרכסה הבהמה ויצאה לחוץ דגם אם חזרה פסול ופריך ש"מ בשר קדשים קלים שיצא לחוץ קודם זריקה פסול, ומשני דלמא באלי' ויותרת, והיינו האימורין והקשו התוס' הא לר"פ בפ' כל התדיר גם אימורים שיצאו ודם זריקה כשרין ותירצו דגם לר"פ אסור להקטירן אלא דחייב משום פיגול, אבל רבינו דס"ל דמקטיר לכתחילה הד"ק התוס' לדוכתי', ונ"ל דס"ל לרבינו דר"פ מוקי האי ברייתא דפרכסה ויצאה לחוץ קודם קבלה, דהדם שבצואר הבהמה, ואע"ג דאמרינן בר"פ דם חטאת, שאם הכניס חטאת הפנימית אחר השחיטה להיכל לא נפסלה, דמדמה אמר רחמנא ולא מבשרה, דהתם אם נכנס הדם מאליו כשר משא"כ ביוצא לחוץ דאם יצא מאליו לחוץ נפסל וכיון שנפסל הדם שפירש מגופה ונוטף מצוארה נפסל גם הנפש שבגוף הבהמה דהא בכריתות דף כ"ב אמרינן דלהכי עובר על דם שבלב לחייב כרת דבשעה שהנפש יוצאה משרף שריף ופרש"י שהלב מושך אליו דם מבית השחיטה והרי נתערב הדם שיצא לחוץ מעזרה דנפסל לד"ה בדם הנפש וכ"כ התוס' שם בדף כ"ו בהא דרגליו בחוץ דהו"ל כדם פסול שנתערב בדם כשר דאסור לזרוק ולא מבטל, ואל תתמה בהא דנקט פסול אע"ג דאם עבר וזרק כשר כדקיי"ל בפ' התערובות דדם פסול שנתערב בדם כשר דאם לא נמלך וזרק כשר, דהא ע"כ צ"ל כן בהא דחתך ואח"כ קבל דפסול שכתבו התוס' הטעם דהו"ל כדם פסול שנתערב בדם כשר והרי אם לא נמלך ונתן כשר, ה"נ דכוותי', וזה נ"ל מדוקדק בלשון רבינו שהוסיף שיוצאה לחוץ אחר שקבל ובש"ס לא נזכר זה אלא שכיון ליישב קושית התוס', עוד הי' אפשר ליישב קושית התוס' די"ל דהא דפליגי ר"י ור"ל בר"פ כל התדיר באימורי ק"ק שיצאו לחוץ קודם זריקת דם היינו לת"ק דר"ש אבל לר"ש דס"ל כל העומד לזרוק כזרוק דמי אפי' לקולא דבשר קדשי קדשים יצא

מידי מעילה, כמבואר בריש מעילה וכן בפ' המביא בכריתות ס"ל לר"י בנשחט האשם אע"פ שלא נזרק מותר דכל העומד לזרוק כזרוק א"כ י"ל דגם להחמיר אמרינן כל העומד לזרוק, א"כ ליכא תיובתא מהאי ברייתא.

אמנם תירץ הראשון נ"ל עיקר: הי"ד היתה הבהמה כולה בפנים ורגלה בחוץ. התוס' בזבחים כ"ו צדדו דרק לכתחילה פסול והא דדרשינן והביאום עד שיביאום כולם היינו לכתחילה, והלח"מ צידד דגם התוס' מודים למסקנא דגם בדיעבד פסול אבל מדברי רש"י ז"ל שם נראה דגם למסקנא בדיעבד כשר דעל הא דבעי שם אבוה דשמואל משמואל היא בפנים ורגלה מבחוץ מהו פרש"י מהו לשוחטה לכתחילה אלמא למסקנא לא מפסל בדיעבד, ומה שהקשה הרב לח"מ אי נימא דרק לכתחילה פסול א"כ הא דפריך שם על מימרא דחתך ואח"כ שחט כשרה שחט ואח"כ חתך פסולה דבשחיטה קאי הא שווי' בע"מ ומשני אימא חתך ואח"כ קבל כשרה ופריך הא הצורם אוזן בכור וקבל פסול ומשני חותך עד שמגיע לעצם ואמאי לא משני הכי על שחיטה דהא מצד שהרגל בחוץ כשר בדיעבד אלא ודאי דלמסקנא גם בדיעבד פסול, ואינו מוכרח דהא גם בקבל ואח"כ חתך אם נתן בדיעבד כשר כמו בדם פסולין שנתערב בדם כשר וגם נראה דכיון דרגלה מבחוץ קודם שחיטה ודאי לכתחילה אסור לו שיהי' מקצת רגלה בחוץ דהא אוקימנא בקדשי קדשים וכיון דאברי ק"ק שיצאו לחוץ פסולין פשיטא שצריך לכתחילה לבפנים דאפי' תרומה מוזהר לשמור שלא יבוא לידי הפסד כ"ש קדשים א"כ מה בין רישא דחתך ואח"כ שחט לסיפא דלכתחילה אסור לו לשחוט גם כשיחתוך בה עד שמגיע לעצם וצריך להחזיר האבר לפנים ועוד דלכתחילה בעי כולה בפנים ובדיעבד אם לא נמלך גם בקבל ואח"כ חתך כשר לכן מוקי בחתך ואח"כ קבל ומ"מ העיקר נראה כדברי רבינו:הלכות עבודת יום הכיפורים פ"א ה"א ביום הצום, דעת רבינו לפסוק כרבי דאיל העם האמור בתו"כ הוא האמור בפ' פינחס, אבל ראיתי להרוקח בריש הלכות עבודת יוה"כ שכתב די"ו קרבנות קרבין ביוה"כ והיינו כראב"ש, והדברים תמוהים דמלבד דהלכה כרבי מחבירו הא סוגית הש"ס בפ' אמרו לו כרבי אזלא והעיקר כרבינו: איתא בירושלמי רפ"ק דיומא דאין פר ושעיר מעכבין ולפע"ד לא קיי"ל כן דהא איתא כן להדיא דשעיר מעכב במתנות שבהיכל א"כ א"א לשחוט ואע"ג דקיי"ל דכל אחת כפרה בפ"ע היינו באם עשה את דמו מפר אחר אבל בלא"ה דוקא שיריים לא מעכבי וממילא אפי' קטורת א"א דקטרת שחפנה קודם שחיטת פר לא עשה כלום ומ"מ למה שיתבאר בפ"ב ובפ"ה אין העבודה מעכב לשל מוספין וכן נראה מדברי רבינו שמנה לשני מצות עבודת היום ומוספין, מיהו שעיר ואיל לדעת רבינו א"א להקריב בעבודת היום מעכבין צ"ע

גם בזה למה שיתבאר: ה"ב כל עבודת וכו', והנה בשחיטת פרו של כה"ג איפלגי בפ' טרף בקלפי אם כשרה בזר או לא עיי"ש בתוס' שכתבו הטעם כיון דפר שלו צריך להיות בבעלים, ולפ"ז גם למ"ד שחיטת פרו פסול בזר מ"מ י"ל דא"צ בגדי כהונה דהא לא מפסל אלא מטעם בעלים אבל באמת דבריהם תמוהים דבירושלמי פ' אמר להם הממונה ה"ז מבואר דאפי' שעיר של יוה"כ שחיטתו פסולה בזר ושחיטת שעיר ודאי לא מפסל מטעם בעלים דהא בא משל צבור כמש"כ רבינו והוא מקרא מפורש **(עיי"ש בירושלמי דמשמע דבשעיר היקש מיוחד לפסול בזר משא"כ בפר המגיה.

)** מיהו דעת רבינו [בפ"א ה"ב מהל' פסוהמ"ק] לפסוק דשחיטת זר כשירה בדיעבד ועיין בכ"מ שהביא בשם הריטב"א ורמב"ן דמד"ת א"צ כה"ג רק עבודת היום ממש אבל תמידין ומוספין כשרין בכהן אחר אלא דמדרבנן משום מעלה כל עבודת היום אינו כשרין אלא בו ועיין בתוס' יומא דף ל"ב (ד"ה א"כ] דאפי' שחיטת תמיד כששחטו אחר פסול מדרבנן וקשה לי כיון דמד"ת כשר האיך יכולין לפסול ולעקור בקום ועשה שיביאו קרבן אחר ואפשר דמודים דזורק הדם אלא דאין לקרוב האיברים כעין דאמרינן ביבמות דף צ' ואפשר עוד לומר דקרבנות צבור שאני דלב ב"ד מתנה עליהן שיהא חול אלא דקשה קצת א"כ יתנה ב"ד שיעבור על קום ועשה, מ"מ בעיקר דברי הרמב"ן קשה הא בעי עשרה קידושין וה' טבילות והי' אפשר לומר דע"י עבודת מיוחדת [עי' תוס' יומא ל"ב. ד"ה ואי כסידרן] אמנם בחי' הריטב"א מבואר הדבר בשם רמב"ן ביותר ביאור דמדאורייתא אין חיוב בעבודת תמידין אלא בעבודת היום ממש ואינו אלא מצוה בעלמא אלא דרבנן קבעו חובה גם בעבודת התמידין, נראה מזה דודאי מצוה מן המובחר מה"ת שיהא גם עבודת התמידין בכה"ג אלא שאינה חובה ממש ואפשר דמד"ת אי איכא דעדיף מיני' כמו בבית שני הכה"ג שהי' בימי שמעי' ואבטליון הי' הוא קודם בעבודת תמידין ורבנן קבעו חובה ממש גם על עבודת התמידין, והנה כ"כ שנראה דעבודת התמידין לא מפסיל דאין ב"ד עוקרין בקום ועשה לחלל יוה"כ לשחוט זבח אחר, והנה דברי הרמב"ן נראין כסותרין קצת דמש"כ תמידין משמע דוקא תמידין אבל מש"כ עבודת היום משמע דהיינו עבודת היום ממש שנעשה בפנים והנה לפ"מ שיתבאר בפ"ב ובפ"ה דלדעת רבינו אילו ואיל העם אף שנעשה בבגדי זהב מ"מ כיון דכתיב בפ' אחרי בהדי עבודת היום מכלל עבודת היום הוא וכן שעיר הנעשה בחוץ אף שלא נזכר בפ' אחרי מ"מ כיון דכתיב מלבד חטאת הכפורים הוקש לעבודת יוה"כ כדאמרינן בפ"ק דשבועות דהוקשו זה לזה ונקרא ג"כ מכלל עבודת היום אבל שאר מוספין אינן בכלל עבודת היום ואם שינה בסדר עבודתם לעבודת בגדי לבן ל"ל בה א"כ ה"ה לענין עבודת יוה"כ ולדעת רש"י

ותוס' ג"כ אילו ואיל העם ושעיר המוספין הן כמו שאר המוספין ואם עבר ועבד אפשר דעבודתו כשרה, ומש"כ רבינו דעבודת ט"ו אינן כשרות אלא בו היינו לכתחילה ולישנא דש"ס נקט דהא בפ"ק דהוריות מבואר כן בברייתא ואפ"ה לדעת הרמב"ן ותוס' אינו אלא לכתחילה כמש"כ וביותר דאפי' בשחיטת תמידין מבואר כן בש"ס יומא לב: ובזה ודאי אינו אלא לכתחילה ורבינו לישנא דש"ס נקט כמנהגו, ודע, שכתב עוד הריטב"א בשם הרמב"ן דגם הפיכות במזלג באברי הקטרה כשרין בכהן הדיוט וכן להזמין אברים להעלותן לכבש, והנה מש"כ הריטב"א דרשאי כהן הדיוט להפוך במזלג על המזבח אברי דקדשים משמע דבין תמידין ומוספין ועבודת היום אף דקיי"ל דזר שהפך בצנורא חייב מיתה בידי שמים מזה נראה דהקטרה כיון דכשרה בלילה כדאמרינן דחלב יוה"כ קרבין בשל חול אלמא בנותרו רשאי להקטיר בלילה וכיון דא"צ דוקא יוה"כ משמע דכשר אפי' בכהן הדיוט כיון דלא מעכבי כפרה ולא עדיפא משפיכת שיריים ולא עוד דאפי' את"ל דשפיכת שיריים פסול בכהן הדיוט מ"מ בהקטרה דכשר בלילה י"ל דכשר בכהן הדיוט מד"ת ומה"ט לא קפדינן על קרובי אקטורי, ובירושלמי אמרינן דשריפת פר ושעיר כשרים בזר הואיל וכשר בלילה אף אנו נאמר לענין כהן הדיוט כיון דלא כתיב בי' חוקה דכשר אף אחר עבור היום מסתברא דכשר בכהן הדיוט, וראיתי להרב בעל שעה"מ שנסתפק בשחיטת פרו של כה"ג למ"ד פסול בזר אם עבר כהן הדיוט ושחט אם חייב מיתה כמו זר דאהדרי' לאיסורי' והו"ל כזר וחייב מיתה בידי"ש כמו זר או דלמא דלא הוי רק לאו הבא מכלל עשה ולא ידענא מה קאמר דאף זר ממש א"ח מיתה בידי"ש דלא הוי עבודה תמה ואין זה צריך לפנים ומאוד תמהני על בעל שעה"מ בזה, אמנם כן לפמש"כ בפ"ד מה' כלי המקדש דאף כהן הדיוט שעבד עבודה שאינה שייך לו חייב עכ"פ מלקות א"כ נראה דכהן הדיוט שעשה מה שראוי לכה"ג חייב עכ"פ מלקות ולפ"ז אזדא לה ראות הרב הנזכר ע"ש, עוד ראיתי לו שכתב דבעבודת ט"ו בהמות שהקטיר כהן הדיוט חייב מיתה בידי"ש וה"ר מהא דיבמות ולדידי לאו ראי' היא דהא כ"כ דבדיעבד כשר בהקטרה וליתא משום שבת ובזה אין מקום לפלפולו.

מיהו לפמש"כ נראה דעכ"פ יש בו משום ל"ת דשינוי עבודה וכמו שנתבאר בפ"ד מה' כלי המקדש: ובעיקר הסוגיא יש לעיין הא מעו"י לא הי' זרות לכהן הדיוט וכשקדש היום באו בב"א ואולי י"ל דגם מעו"י אסור עכ"פ משום מפסיד קדשים הן אמת דיש לעיין דא"כ השוחט קדשים בחוץ לחייב משום מטיל מום ולא משמע כן בר"פ או"ב ואין כאן איסור לחוד ואם נאמר דהי' אסור משום דמטיל מום הי' קשה קושית בעל שעה"מ: עיין בתו"י יומא שנסתפקו אם כהן שאינו נשוי פוסל העבודה וכמו כן יש להסתפק בהי' לו ב'

נשים וא"ל מהא דיומא דפריך לרבנן ות"ל דהתם לא מחלל עבודה די"ל כיון דלכתחילה אין ראוי הי' להם לתקן: פ"ב ה"א כל מעשה, בענין הוצאות כף ומחתה בברייתא דתו"כ מפורש כרש"י דקודסתמיד של בין הערבים נעשית והרמב"ן ה"ר מירושלמי דאמרינן הכל מודים דהוצאת כף ומחתה אחר תמיד של בין הערבים ועיין לקמן בפ"ה דלד"ה אין מעכב לרש"י לפי שנעשית בבגדי זהב ולרמב"ן לפי שאינה עבודה וכן למפורש בתוספתא דאפי' הקדים הוצאת כף ומחתה לאילו ואיל העם ל"ל בה ועוד יתבאר שם דאפי' אם נימא דגם בבגדי זהב מעכב מ"מ אינו מעכב בדבר שלא נכתב בפ' אחרי עיי"ש, ויש להסביר קצת דברי רבינו ז"ל דתלוי בפלוגתא דר"א ור"ע אי מוספין קודמין לעבודת היום דלר"א דס"ל דעבודת היום קודמת למוספין ובירושלמי מפורש טעמא משום דתדיר ומקודש מקודש קדים ממילא הוצאת כף ומחתה קדמה לתמיד של בין הערבים וכן למאי דמפורש בש"ס דילן טעמא דר"א דעבד ברישא הא דתו"כ והדר דחומש הפקודים האי טעמא שייך נמי בהוצאת כף ומחתה אבל אנן דקיי"ל כר"ע דמוספין קודמין וגלי קרא דתדיר קדים הכא ולא קפדינן אמאי דמוקדם בקרא בפ' אחרי ממילא הה"ד הוצאת כף ומחתה בתר תמיד ותמיד קדים והא דאמר בירושלמי הכל מודים דאחר תמיד הי' היינו רבנן [ע"ש בירושלמי] דס"ל דתדיר עדיף אלא דמאחרינן [הכל לתמיד של ביה"ע] משום דכל עולות צריך לעשות ביחד משום דכתיב עולתו ועולת העם אבל הוצאת כף ומחתה לאחר התמיד נעשית משום דתדיר קודם]:

פ"ה ה"א כל עבודת, עיין בכ"מ שכתב דדעת רבינו ז"ל לפסוק כר"י ולא כר"נ משום דהלכה כר"י לגבי ר"נ ועוד טעמא אחרינא, והנה רש"י ז"ל פי' דלר"י אינו מעכב אלא עבודת לפני ולפנים, אבל רבינו ז"ל כתב בהדיא דאפי' בהיכל, והנה הרב לח"מ הבין ג"כ בדעת רבינו לפסוק כר"י וס"ל דאפי' הנעשה בהיכל מעכב ויש לתמוה טובא ע"ד דבהדיא אמרינן ביומא דף מ דלר"י אם הקדים מתנות דפר במזבח הזהב מקמא מתנות דשעיר דהיכל כשר הרי דלר"י עבודת דהיכל כסדרן לא מעכב וזה ראי' ברורה לדעת רש"י ז"ל דגם מש"כ הרב ז"ל עוד דט"ס נפל בספרי רבינו וצ"ל בפנים בהיכל, ומ"ש רבינו דאם הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות יחזור ויזה מדם השעיר אינו אלא לכתחילה לא ידענא מאי קאמר כיון דכבר יצא מה בכך שיחזיר ויתן בודאי אינך לאו מצוה הן ואפי' לדעת התוס' דבעושה מצוה שתי פעמים] דאינו עובר על ב"ת מ"מ מצוה ודאי ליכא, לכן נלפע"ד שלא כדברי רבותינו הכ"מ והלח"מ שהבינו בדעת רבינו דהלכה כר"י אלא דס"ל לרבינו דהלכה כר"נ והיינו טעמא כיון דאסיקנא ביומא דף ס"א דהא דקתני אם הקדים דם שעיר לדם הפר יחזיר ויזה מדם השעיר אחר דם הפר ואוקימנא

בש"ס דאיירי במתנות שבהיכל א"כ ע"כ כר"נ דאפי' עבודת שבהיכל סדרן מעכב וכיון דמסתמא במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתניתין ולפ"ז דרבינו ז"ל פסק כר"נ לא קשה מה שהקשה הרב לח"מ למה פסק דשיריים מעכבי ולמש"כ מעיקרא דרבינו ז"ל פסק כר"נ ומש"כ רבינו דוקא בדברים הנעשים בהיכל אע"ג דלר"נ לכאורה אף הנעשה בעזרה בבגדי לבן סדרן מעכב לק"מ דהא עבודת הנעשה בבגדי לבן בחוץ אינו אלא וידוי ראשונה על הפר הגרלה וידוי השני' על הפר בהדיא אמרינן ביומא דף ל"ט:
דאפי' לר"נ דאמר כל דברים הנעשים בבגדי לבן סדרן מעכב מ"מ הגרלה לאו עבודה היא ואיכא מ"ד לא מעכב ואפי' למ"ד מעכב י"ל דכסדרן לא מעכב כדמסיק שם בלישנא בתרא ומש"כ דוידוי כיון דתניא התם דלא התודה כשר דלאו עבודה היא פשיטא דסדרן לא מעכב ומה שהוצרך רבינו ז"ל לומר בהא דקטורת שחפנה וכן שחיטה דצורך פנים כפנים ות"ל דאפי' הנעשה בעזרה מעכב לק"מ דלא מיבעי שחיטה דלאו עבודה היא וכשרה בדיעבד אפי' בזר, ומש"כ דלא בעי בגדי לבן א"כ ס"ד דלאו עבודה וסדרן לא מעכב דהא בגדי לבן אין מעכבין ואפי' חפינה מ"מ ס"ד כיון [דאקדמי' לשחיטה] דלאו עבודה א"כ אינו מעכב כמו הגרלה דמעכבי ומ"מ אם הקדים עבודת הפר להגרלה שראוי להיות מאוחרת לה לא מיפסל ועיין [בש"ס] ובתו"י יומא דף מ' לזה קמ"ל רבינו ז"ל דאפ"ה כיון דצורך פנים הוא מעכב, ולכאורה מוכרח הכי למ"ד ביומא דף ל"ט דהגרלה כיון דלאו עבודה היא לא מעכבי א"כ כש"כ וידוי כדתנן התם בהדיא א"כ ר"י ור"נ במאי פליגי דלרבינו הנעשה בהיכל מעכב אפי' לר"נ א"ו דגם רבינו ז"ל מפרש כפרש"י ז"ל ובירושלמי קתני הא דר"נ משמי' דרבנן, ובזה נסתר ג"כ הטעם השני שכתב הרב כ"מ דאימתי לפרש דברי ת"ק דהא בירושלמי קתני דפליגי בהדי חכמים לכן נ"ל ברור שדעת רבינו לפסוק כר"נ אלא דהגרלה סדרן לא מעכב משום דלאו עבודה היא ואיכא מ"ד דכשרה בסגן ועי' רש"י [ר"פ טרף בקלפי ל"ט:
ד"ה ה"מ] ומש"כ וידוי דמבואר בש"ס דף מ' דאם לא התודה כשר, ואיכא לתמוה על רבינו ז"ל שהשמיט האי דינא דאם לא התודה כשר ומבואר בירושלמי בפ' שני שעירים ה"ב דכשם דאפלגי ר"י ורבנן בוידוי דשעיר המשתלח ה"נ פליגי בוידו פר אלא דהגירסא משובשת דמבואר שם להיפך דר"י ס"ל וידוי מעכב ור"ש ס"ל וידוי אינו מעכב ומייתי התם הפלוגתא דעד מתי, דלר"י עד שעת מתן דם ולר"ש עד שעת וידוי כדאמרינן בש"ס דילן דף מ' ואזדא לטעמי' ותימא על החכם בעל ק"ע שלא הרגיש בזה ואזיל בתר איפכא, גם צ"ע על רבינו ז"ל שהשמיט האי דינא דשעיר המשתלח עד מתי יעמד חי, וכן נשאלתי בזה מחכם אחד וצ"ע, שוב התבוננתי בדבר ונלפע"ד ברור בדברי רבינו ז"ל

דס"ל לחלק בין עבודת הפרוכת לעבודת מזבח הזהב אע"ג שגם היא היתה בהיכל והכי דייקא לישנא דרבינו ז"ל שכתב בה"ד הקדים דם השעיר על דם הפר במתנות שבהיכל על הפרוכת הרי בהדיא דוקא על הפרוכת קאמר והיינו טעמא דהא בש"ס יליף דמקום שמכפרין בו פעם אחת בשנה וזה אינו אלא בפרוכת אבל מזבח הזהב בכל יום מקטירין עליו ואע"ג דא"ר ממה דנקט מתנות שבהיכל דמתנות שבמזבח הזהב הא צריך לערב דמערבין לקרנות ועי' בסמ"ג שהביא בשם ר"י דעל הקדש היינו ק"ק ועל אוהל מועד היינו היכל דהוא פרוכת ולפ"ז לק"מ מה שהקשה הרב לח"מ מהא דאמרינן בזבחים דף מ' דלר"י איצטריך ולמש"כ דאין דברי רבינו ז"ל אמורים אלא בהזאת הפרוכת ניחא דאיצטרך להזאת המזבח דמעכבי בפר כהן משיח ואשמעונין קרא דמעכבי נמי בפר ושעיר אלא דקושי' דילן [מהא דיומא דף מ'] אכתי קאי בדוכתי' וא"ל דרבינו ז"ל מפרש כפי' התו"י [דף מ' ד"ה נהי] דאם הקדים מתנות שבהיכל מקמי עבודת לפני ולפנים כשר וה"נ במזבח על היכל דז"א שמדברי רבינו ז"ל בה"ג לא נראה כן, לכן נ"ל מש"כ הוא הנכון ואע"ג דלישנא דרבינו שכתב אע"פ שנעשה בעזרה מוכרע מילתא כר"י טפי יש לנו לדחוק כי היכי דלא להוי תיובתא לשי' זו שכתבנו: ה"ג בשעת הקטרת, עי' מש"כ בהלכה ח': ה"ג איל ושעיר, כתב הרב בכ"מ דנלמוד ממשנה דיומא דף ס' ובאמת אין כאן ראי' דדוקא במעשה יוה"כ הנעשה בבגדי לבן אבל הנעשה בבגדי זהב אפי' לר"נ לא מעכב א"כ אמאי יפסול הא נעשים בבגדי זהב ועיין רש"י שם שכתב דהנעשה בבגדי זהב כגון שהקדים הוצאת כף ומחתה ומוספין וק"ו השתא התם ששינה בעבודת היום שהקדים המאוחר ק"ו הכא לפ"ד:רש"י ז"ל ודאי פשוט דכשר.

והנה לכאורה י"ל מה שהקשו הפוסקים על המאריכים תפילת השחר ביוה"כ אחר חצי היום, הו"ל להקדים תפילת המנחה ולפ"ד רבינו י"ל כיון דתפילות נגד קרבנות ניתקנו ביוה"כ אם הקדים תמיד של בין הערבים פסול צריך להתפלל קודם תפילת מוסף] וזה נכון לדעת רבינו ז"ל, ולפום ריהטא יש ראי' לרבינו ז"ל מהא דאמרינן בס"פ שני שעירים דאם שחט א' מהשעירים קודם שהגריל בחוץ חייב דחזי לשעיר הנעשה בחוץ ופריך הא מחוסר עבודת היום ואי ס"ד דאם הקדים בדיעבד כשר לק"מ דהא כיון דבדיעבד כשר הקרבן ל"ל בה א"ו כדעת רבינו ז"ל ולשי' רש"י ז"ל צ"ל דס"ל דכל היכי דלכתחילה פסול לא מקרי מתקבל בפנים וזה ודאי תימה דהא כל הקרבנות צריכים מקודם **(אולי הכוונה בשלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת ההיכל פטור ת"ל מטעם דנשחטו קודם לתמיד של שחר והכא ל"ש תירוץ התוס' ריש עירובין דבדיעבד כשר מ"מ לשי' רש"י מקרי אינו מתקבל בפנים וצ"ל תמיד של השחר ובאמת יש לחקור בשי' הרמב"ם

בהלכות מעשה הקרבנות דשוחט בחוץ בלילה חייב והרי נשחט אחר תמיד של בין הערבים וצ"ע.

המגיה.

)** תמיד של בין הערבים וצ"ע. מיהו רש"י שם כתב דאע"ג דבדיעבד כשר מ"מ לא מחייב ומדברי תוס' שבועות (דף ח': ד"ה לטומאה] נראה להדיא שחולקין שכתבו דלאו אורחא דמילתא להקריב ודבריהם צ"ע קצת דהא שני שעירים מעכבין ואפשר דל"ל רק חד [ועיין בספר מעין החכמה למחבר עצי אלמוגים] עכ"פ נראה מדברי התוס' שחולקים ע"ז, ונלפענ"ד דאף לרבינו דוקא באיל דמבואר בקרא בפ' אחרי וס"ל דג"ז מעכב דשינה בלבן אע"ג שיש לתמוה למה יפסל האיל וצ"ל כיון שאם תאמר שכשר יפסל עבודת בגדי לבן א"כ נפסל, ועוד דלב ב"ד מתנה וכן בשעיר דכתיב בקרא מלבד והוקש כדאמרינן בריש שבועות אבל שאר קרבנות ששינה הסדר כגון שאיחר התמידין גם רבינו מודה דלא מפסל דבגדי זהב אינו מעכב וכיון דלא כתיב בהאי פרשה אין לנו לפוסלו וכן נראה מדברי רבינו, ועיין בחי' הרמב"ן שכתב דלד"ה הוצאת כף ומחתה אינו מעכב וה"ר מתוספתא והיינו דלאו עבודה הוא, ומדברי רש"י לא נראה כן, [עיין תו"י ס' ד"ה אבל] גם נראה מדברי הרמב"ן דג' מחלוקת בדבר ואין זה דעת רבינו אלא דר"י לפירושו ובזה י"ל קצת דברי רש"י [דלת"ק אף בבגדי זהב מעכבין] עכ"פ לד"ה אין כאן חשש ודעבד כמר עבד דאין זה מעכב כלל, ולמש"כ גם במחלוקת המוספין אינו מעכב: הלכות קרבן פסח פל"א ה"א מצות עשה לשחוט את הפסח בי"ד בניסן, הנה בש"ס פסחים צ"ו מבואר דפסח מצרים הי' מקחו בעשור משא"כ פסח דורות ולפי שי' רש"י ותוס' מ"מ הי' צריך ביקור ד' ימים והא דמבואר בפסחים פ' אלו דברים דיכול להקדיש פסחו בע"פ שחל להיות בשבת היינו דבעל הטלה בקרו ד' ימים מקודם, דפסח דורות א"צ מקחו מבעשור אבל רבינו השמיט דפסח דורות טעון ביקור רק גבי תמיד הביא ההוא דביקור ד' ימים ובאמת פשט הסוגיא דפסחים צ"ו משמע כשי' רש"י ותוס' ודרשינן מקרא דוהי' לכם למשמרת ומהקישא דהזה דטעון ביקור ומצאתי להרב פמ"ג שעמד בזה:

ונ"ל שרבינו סמך על הנאמר במכילתא פ' בא דתניא התם והי' לכם למשמרת להוציא פסח דורות דפסח מצרים מקחו מבעשור ופסח דורות מקחו כ"ז והרי ההוא קרא דוהי' לכם למשמרת אביקור קאי וכמבואר בסוגיא ומשמע מזה דע"י דרשה זו גם מביקור איתמעט ואע"ג דהמכילתא מסיים דפסח דורות מקחו כ"ז ומשמע דרק ממקחו מבעשור איתמעט מ"מ כיון דדריש מקרא דלמשמרת דאביקור קאי אלמא דשי' המכילתא דדא ודא אחת הוא וכל שאינו טעון קיחה מבעשור אינו טעון ביקור: והא דקאמר בש"ס

אקרא דוהי' לכם למשמרת דלא אתי למעט פסח דורות מטעם דרשה דהזה י"ל דהרי עכ"פ מקחו מבעשור איתמעט מזה קמא ולא פרכינן הרי כתיב זה דיהי' כל עבודות הזה שוות אלא ע"כ כיון דגלי קרא דמקחו מבעשור אינו נוהג בפסח וע"כ דהא דועבדת אינו קאי על זה וכמו כן י"ל על ביקור, ונ"ל דלדעת רבינו דמקחו מבעשור וביקור חדא מלתא הוא א"כ כמו דאימעיט מהזה קמא מקחו מבעשור כמו כן אימעיט ביקור א"כ הזה דנאמר בוהי' לכם למשמרת [מיותר א"כ] נימא דדרשינן גז"ש מהזה דכתיב בועבדת וכמו דפסח מצרים הי' טעון ביקור כמו כן פסח דורות ומשני דאיצטריך הזה למעוטי פסח שני ואיצטריך תרי מיעוטי חד על פסח ראשון וחד על פסח שני דאי הוי כתיב חד מיעוט הוי דרשינן לי' אפסח שני כנ"ל לפרש סוגית הש"ס עפ"י שיטת רבינו ואף שזה דחוק, מ"מ מסתימת דברי המכילתא דממעט מקחו מבעשור מקרא דלמשמרת משמע כדעת רבינו: ודע דהא דפסח מצרים הי' טעון מקחו מבעשור מ"מ מבואר במכילתא דבדיעבד אינו מעכב אמנם בתוס' סוכה דף מ"ב כתבו דבתמיד הביקור ד' ימים מעכב א"כ לדידהו דבפסח דורות טעון ביקור מהיקש דתמיד א"כ מעכב הביקור והא דתנן דמושכין ידיהן עד שעת שחיטה היינו שבקרו אותו בני חבורה ראשונה דממקחו בעשור וודאי איתמעט פסח דורות אמנם דעת רבינו דאף לכתחילה א"צ ביקור ד' ימים וע' ע"ז דף ה' דמשמע דלמצוה מן המובחר צריך תלתין יומין ויש לדחות: [ולכאורה שי' התו' תמוה מהא דמבואר בפסחים ע"א: דשחטו ונמצא בע"מ חייב משמע דרק משום דנמצא בע"מ והרי ת"ל דאם נמצא בו מום לא נתבקר וע"ש בפרש"י ד"ה שחטו ונמצא בע"מ.
ואף בדיעבד פסול וביותר תקשה דמה משני שם בגמ' תיקן דאם עלה לא ירד והרי בפסול דאינו מבוקר דלא הוי פסולו בקדש וודאי ירד א"כ למה חייב וצ"ע, המגיה]: ודע דבפסחים ובר"פ האיש מקדש משמע דשחיטת קדשים בעי בעלים והא דאחר שוחט הוא מטעם שליחות, ויראה דמ"מ אינו אלא מ"ע ולא לעכב תדע דהא בפ"ק דחולין בעי אי קטן יש לו מחשבה הניכר מתוך מעשה כגון דקאי עולה בדרום ות"ל דקטן לאו בר שליחות הוא, ויש לדחות דאיירי בקרבן של הקטן עצמו כגון במחוסרי כפרה: אבל יש להוכיח מהא דמבואר בריש זבחים דשינוי בעלים לא הוי רק בזריקה לא בשחיטה ושחט עולת ראובן ע"מ שיתכפר בה שמעון כשר ועלה לבעלים לשם חובה ואי שחיטה בעי שליחות א"כ אין לך שינוי בשליחות גדול מזה שלא שחט לשם הבעלים אלמא דאין שליחות מעכב כלל **(וכן משמע מדברי רש"י בפסחים ע"ב ד"ה בפסח שאין לו קצבה. המגיה.

)** ובזה אין מקום לקו' הגאון מהרי"לז"ל מהאמבורג הובא בנוב"י למה בשוחט פסח על חמץ ע"י שליחות הזבח כשר הא בעי שליחות ואין שליח לד"ע דהא השליחות אינו מעכב ועי' בפ"י ריש האיש מקדש ולפענ"ד פשוט כמש"כ: הן אמת שיש לדקדק ע"ד התוס' שם בפ' האיש מקדש שהקשו אמאי לא יליף שליחות מפרו של אהרן דאיצטריך קרא דאשר לו שאהרן בעצמו ישחטנו אבל בשאר קדשים מהני שליחות ולא הבנתי דאף דא"נ דבשאר קדשים צריך שחיטות בעלים מ"מ אינו אלא לכתחילה כמוש"כ א"כ צריך קרא דאשר לו למיפסל בדיעבד למ"ד פרו בזר פסולה ובדוחק י"ל קושי' זו (דהרי צריך אהרן וחוקה לעכב בשחיטת פרו בזר עיי' יומא מ"ב והרי לכתחילה ת"ל מצד כל הקדשים דבעי בעלים א"כ ע"כ דקרא דאשר לו לעכב אלא ע"כ דבשאר קדשים אף לכתחילה א"צ שליחות.

המגיה] : ואכתי איכא למידק לפ"מ שכתבתי דהא דצריך שליחות אינו אלא למ"ע ואינו מעכב א"כ קשה הא דיליף התם שליחות לר' יונתן מקרא דושחטו אותו כל קהל עדת ישראל דכל ישראל יוצאין בפסח א' וקאמר התם דמיני' ילפינן כלומר דנהו דקרא אתא דכל ישראל יוצאין בפסח אחד מ"מ שליחות ממילא ילפינן דא"א לכולן לשחוט, והשתא קשה בשלמא לריב"ק דיליף שליחות מקרא זה ניחא דמשמע דאף לכתחילה אחד שוחט בשביל כולן אבל לר' יונתן ע"כ קרא לאו לכתחילה אתא דהרי לכתחילה צריך כ"א לאכול כזית בשר וכיון דאינו אלא לענין דיעבד דאי אפשר בענין אחר א"כ היכי ילפינן שליחות מהכא דהרי בדיעבד לא בעינן שליחות, ויש ליישב דהא דעת רש"י בפ"ק דגיטין דף י"ב: דאין הקדש חל על פחות משו"פ ואפי' כשת"ל דהקדש הגוף חל אפחות משו"פ [עי' תו"י כריתות י"ב:] מ"מ בהקדיש משהו שבו לפסח וודאי אינו חל ואפי' באומר רגלו של זה עולה כולו עולה היינו במקדיש אבר מסוים אבל וודאי ששים רבוא שותפין בכבש אחד א"א לקדושת הפסח לחול כלל דבטל ביותר מאלף א"כ שפיר ילפינן שליחות מפסח כמו דאמרינן בפ"ק דב"מ גבי מגביה מציאה לחבירו תיעשה זו כמי שמונחת על גבי קרקע דהיכי דל"מ שליחות ל"מ נמי בשנים שעשאו כל שאין מעשה אחד מועיל בלא חברו ע"ש בסוגיא וה"נ אין הקדש של אחד מועיל בלא חברו כל היכי דל"מ שליחות א"כ שפיר ילפינן שליחות מהכא, ולפ"ז מיושב קושית התוס' שם ד"ה ודילמא דלריב"ק נמי מהיכי ילפינן שליחות והא שאני הכא דא"ל שותפות ולפמש"כ ניחא דהא דעת התוס' שם בב"מ בפ"ק [ל"מ מקומו] דההוא סברא דשותפות לא אמרינן אלא בגווני דלולי זאת שעשה לצורך חברו גם מעשיו לא מהני לכן לר"י דכל ישראל שותפין בשה אחד ואין הקדשו של אחד חל בלי חברו כנ"ל שפיר מהני הסברא

דשותפות אלא לריב"ק דלא איירי ביוצאין בקרבן אחד ועיקר הקרא דלכתחילה יכול אחד לשחוט הפסח המשותף א"כ ל"ש לומר הסברא דשותפות שהרי אפי' כשמעשה שלו בעד חברו לא מהני מדין שליחות מ"מ הזבח כשר דהרי שליחות ל"מ א"כ ל"ש בזה מעלת שותפות ודו"ק כי קצרתי עכ"פ ברור דא"צ שליחות רק לכתחילה ובדיעבד אינו מעכב דבקדשים בעינן קרא לעכב: והנה לכאורה קשה ע"ד התוס' זבחים קי"ד: שהקשו בהא דקיי"ל לילה לקדושה יום להרצאה ואסור להקדיש קודם ליל שמיני ומ"מ ההקדש חל הא לרבא כל דא"ר ל"ת וא"ע ל"מ.

ולכאורה תמוה הא בקדשים בעינן קרא לעכב ונראה דדווקא במעשה עבודה בעינן קרא לעכב ולא במעשה הקדש [עי' יומא כ"ג: תוד"ה ילבש] ושחיטה אע"ג דלאו עבודה מ"מ היא בפנים ולצורך עבודה כעין עבודה כעין דאמרינן ביומא ס' גבי קטרת שחפנה קודם שחיטת פר אבל בהקדש לבד לא אמרינן הכי, תדע דבפ"ק דתמורה פרכינן מהקדש ומקדיש תמימין לבדה"ב נימא דל"ת וא"ע ל"מ א"ו כדאמרן: והנה ראיתי להרב שעה"מ שכתב בשם הריטב"א דאף דבקדשים בעינן קרא לעכב מ"מ בל"ת לא בעינן קרא לעכב והקשה הרב מהא דאמרינן במנחות ואימא ל"ת חמץ לל"ת איפסולי לא מפסיל והרי לדעת הריטב"א אף בקדשים לא בעינן קרא לעכב היכי דאיכא ל"ת ואחרי מכ"ת איני רואה סרך לקו' הזו דסברת הריטב"א דדווקא בעשה אינו אלא כאלו לא קיים המצוה מן המובחר ואטו מאן דלא קיים המצוה מן המובחר נימא דלא יצא כלל אבל בל"ת אמרינן כ"מ דא"ר ל"ת וא"ע ל"מ תפס בפשיטות דבעשה אף רבא מודה וכבר נתחבטו בזה האחרונים] אבל שם במנחות דהרי אפי' בנחמץ השיריים אסור באכילה שפיר פריך נהי דעבר על הלאו אפשר דשיריים כשרים והאיך שייך לומר דא"ע ל"מ דלא יהי' אלא נתחמצה מאלי' הא גם בנתחמצה מאלי' פסולה ודווקא במעשה עבודה כגון בקטורת שחיסר אחת מסממני' שפיר בל"ת הוי כאלו לא עביד ופסול ואפי' לאביי פסול מטעם מצוה הבאה בעבירה אבל מה זה למחמץ שיריים אטו מחמץ שיריים עבודה דתיפסל ע"י איסור שנעשה בזה מכח א"ע ל"מ או מטעם מהבב"ע, והיינו דלא פריך התם אלא מל"ת דלא תאפה וגו' ולא פריך מלאו דכל שאור ל"ת דהתם דצריך הקטרה פסול שפיר מטעם כ"מ דא"ר ל"ת או משום מצהבב"ע ודו"ק: אמנם הא קשה ע"ד התוס' יומא דף ז' ד"ה דם שנטמא שכתבו דגם למ"ד טומאה דחוי' מ"מ אם עבר הטמא והקריב אע"ג דיש טהור מ"מ הזבח כשר וכ"נ להדיא מפרש"י פסחים פ"א בד"ה בתמיד ע"ש גבי איבעי' בכהן המרצה בתמיד וקשה כיון דחייב בזה מיתה ביד"ש מטעם טמא ששימש ואפי' בעבודת ציבור כיון דאיכא טהור, ולמה לא יפסול מטעם ל"מ או משום מצהבב"ע ונראה

מזה דל"ש לפסל מטעם זה היכי דבעצם הלאו נדחה אלא כשיש מקום להתיר ע"י אחר אינו נדחה ואלמלא לא הי' אחר הי' נדחה א"כ אין האיסור על החפץ אלא על גברא בזה ל"ש מצהבב"ע ויש לדמותו למש"כ הריטב"א דבקרקע גזולה ל"ש מצהבב"ע כיון דקרקע אינה נגזלת ואין האיסור איסור חפצא רק גברא דעבר על לא תגזול וה"נ י"ל בזה בענין ל"מ עי' ש"ך חו"מ סי' ר"ח ודו"ק: ואכתי קשה מהא דזבחים רפ"ב דשקיל וטרי התם מנ"ל דטמא ובע"מ מחללי עבודה ות"ל כיון דאיכא לאו פסול לדעת הריטב"א מיהו י"ל דש"ה כיון דכל הפסולין לעבודה מבואר בזבחים דאם עלו לא ירדו אע"ג דהזבח פסול ולא עלו לבעלים מ"מ הקדושה חלה לענין אם עלו לא ירדו א"כ הו"א דל"ש ל"מ כיון דגלי קרא דאהני מעשיו ואע"ג דדעת התוס' בזבחים דדווקא.

בפסולין דחזי לעבודת ציבור הדין דל"מ מ"מ אינו כן דעת רבינו כדמשמע מדבריו בפ"ג מה' פסהמ"ק: עוד י"ל דאי לא הי' נפסל רק מטעם ל"מ או משום מצהבב"ע הי' אפשר לתקן ע"י כשר דאע"ג דהוליך טמא ובע"מ את הדם הי' עצה שיוליך כשר דלא גרע מנשפך על הרצפה ואספו דכשר וכן בזרקו ע"ג המזבח, הי' אפשר לכשר לאסוף הדם מע"ג המזבח ולזרקו אח"כ אבל כיון דגלי קרא דפסול כבר נתחללה הקדושה וא"א לו לתקן ע"י כשר וע' זבחים ט' גבי הולכה שלא ברגלובמל"מ מה' פסהמ"ק ובגמ' דזבחים כ"ז גבי הנתנין למעלה שניתנו למטה אם יאספנו: והנה לפמש"כ למעלה דכל היכא דאלו לא הי' אפשר באופן אחר נדחה האיסור גם באפשר לעשות בהיתר ל"ש מצהב"ע וכ"מ דא"ר ל"ת וא"ע ל"מ א"כ לפמש"כ הא"ע בא"ח סי' תמ"ד דאם הולך לשחוט פסח אחר חצות ויש לו חמץ ואם יחזור לבער יעבור זמן פסח אתי עשה דפסח דיש בו כרת ודחי לל"ת א"כ י"ל דגם התוס' מודים לדברי הריטב"א דבל"ת לא בעינן שינה הכתוב לעכב אלא דכאן כיון דאיכא גווני דמותר לשחוט על חמץ מטעם עדל"ת ובכה"ג ל"ש מהב"ע ול"ש ליפסיל משום כ"מ דא"ר ל"ת ולפ"ז לר"ש דס"ל דלפני זמנו מותר בהנאה א"כ יוכל לבטלו א"כ לא משכחת גווני דל"ת דלא תשחט על חמץ תדחה דהרי אפשר לבטלו ולר"ש וודאי ל"צ שינה הכתוב ובזה יש לתרץ דברי ירושלמי דיליף דכשר מדכתיב זבחי ותמה המל"מ ת"ל כמוש"כ בתוס' דבקדשים בעינן שינה לעכב וי"ל דירושלמי קאי בשיטת ר"ש: ובעיקר דברי הא"ע עי' בצל"ח שכתב דל"ש כאן עדל"ת ובפרט דאין עשה דוחה לל"ת שבמקדש ודו"ק: ה"ב ומי שבטל מצוה זו בזדון ח"כ, בר"ה דף ה' מבואר דפסח דלא אקרבי' בי"ד בניסן עובר מיד אבל תאחר וע"ש בתוס' ד"ה ואי לא אקרבי' ומ"מ לא נחשב פסח בכלל הלאווין דלאו דב"ת כולל כל מיני הקדישות ואינו ביחוד על פסח [וע' ר"ן פסחים פ' כ"ש שכתב כעין זה לענין לאו דלפ"ע דלא הוי אביזרי' דע"ז] ועוד דל"ש

ב"ת אלא בנדר או אפריש פסח, ולפ"ז גם לרע"ק דס"ל בריש כריתות דמחויב חטאת אף בשוא"ת מ"מ על מניעת הבאת פסח אינו מחויב חטאת דלא הוי רק עשה וזה פשוט:
ודע דמי שדר ט"ו מילין רחוק מירושלים פטור מפסח כמבואר לקמן בפ"ה ואפשר דבאפרשי' מחויב לילך אף ברחוק ט"ו מילין כי היכי דלא יעבור על ב"ת ואפשר דאם יהי' ראוי לפ"ש א"ע בב"ת וצ"ע ונ"ל דהה"ד בפ"ש אם הי' רחוק מירושלים ט"ו מילין פטור מכרת אף דלא קיים מ"ע דפסח כמו בפ"ר כיון דבשעת שחיטה א"א לו לבוא ומה שהקשה המל"מ ע"ד התוס' פסחים ג' בהא דכתבו דר"י ב"ב בשביל שלא הי' לו קרקע פטור מפסח פשוט דכוונתם על חיוב ראי' דאם הי' מחויב בראי' א"כ הי' מחויב לילך לירושלים וממילא הי' מחויב בפסח ושוב מצאתי כן בצל"ח, ומה שהקשה עוד ע"ד שכתבו דהדר בחו"ל פטור מראי' עמש"כ בה' חגיגה: ה"ג והשוחט פסח בבמת יחיד בשעת היתר הבמות לוקה, עי' בכ"מ דרבינו למד כן מהא דזבחים קי"ד: והוא דיחוי דש"ס התם אבל רבא קאמר התם דדרשא דר"ש קאי על שעת איסור הבמות אלא כששחט קודם חצות כיון דאינו ראוי לפנים דהוא מחוסר זמן אינו עובר בכרת אלא בל"ת לחוד וכן פרש"י בפסחים דף צ"א אבל רבינו לא ס"ל כן כיון דמשמע בפסחים שם דר' יוסי ור"י תרווייהו ס"ל כר"ש ובמחו"ז לא קיי"ל כר"ש דילקי אמחו"ז כמבואר בדברי רבינו בסוף ה' מעה"ק וע"כ כדיחוי הש"ס התם דקרא קאי על שעת היתר הבמות ולאחר חצות ואפ"ה אסור לשחוט פסח בבמת יחיד ואע"ג דאף שאר קרבנות ציבור אסורין להקריב בבמת יחיד כ"כ הכ"מ בשם הר"א בנו של רבינו דבשאר ק"צ ליכא ל"ת ובפסח איכא ל"ת: ויש לדקדק למה אינו מחויב לרבנן בשוחט מחו"ז בחוץ מלקות מטעם מטיל מום בקדשים וע' תוס' ב"ק פ' מרובה דשחיטה אין לך מום גדול מזה ופשוט דגם במחו"ז עובר על לאו זה כמבואר בבכורות דאסור להטיל מום בבכור מלהוציא ראשו דאף דלהרצאה כשר רק מיום השמיני ובמ"א יתבאר.
[וע' במנ"ח רפ"ז]: והרא"ה בס' החינוך מצוה תפ"ז מנה זה מכלל המצוות ודעת המל"מ שם בהגהות דלפ"ז יש בזה לאו מיוחד ונוהג גם האידנא שלא לשחוט פסח בבמת יחיד מלבד הלאו דש"ח, והרב תמה עליו בהגהותיו שאין זה דעת כל מוני המצוות ויש לי בזה מקום עיון לכן אמרתי להאריך בזה הנה בזבחים ק"ז: איפלגו בזה ר"י ור"ל אם השוחט והמעלה בזה"ז מחויב משום ש"ח ורבינו פסק כר"י דחייב ובתוס' שם דף נ"ט הקשו הא כיון שאין לנו מזבח מי גרע משלמים ששחטן בחוץ קודם פתיחת דלתי ההיכל דפטור משום דאינו ראוי לבוא לפנים ומה שתירצו שם אין כן דעת רש"י בפ"ק דמנחות והנ"ל בזה לפ"מ דמבואר בזבחים קי"א דמנסך מי חג בחוץ שלא קדשו בכלי שרת למ"ד קרבו

נסכים במדבר כיון דהוי בבמה בלא כ"ש מחויב בחוץ בכלי חול וע"ש בתוס' ד"ה אי מה להלן שהקשו מ"ש ממקבל דם בכלי חול והעלה בחוץ פטור ותרצו דש"ה דנתקבל בפנים ונפסל ביאור הדברים נראה דוודאי מה שראוי בבמה חייב עליו בחוץ דעיקר האזהרה היא שלא להעלות בבמה א"כ ממילא מה שכשר בבמה חייב בשעת איסור הבמות וכיון דקיי"ל בפרק בתרא דזבחים דקדשים שהקדישן לבמת ציבור וכ"ש קדשים שהקדישן לשילה אף אחר היתר הבמות אסור להעלותן בבמה ודוקא בהקדישן לצורך במת יחיד מותר להעלותן בבמת יחיד א"כ ניחא בקיבל בכלי חול בפנים דכיון דנתקבל בפנים אסור אף בשעת היתר הבמות להעלותו בחוץ לכן פטור דא"ר לבמה משא"כ מנסך מי חג בחוץ כיון דלא הקדישן לצורך פנים א"כ כיו"ב כשר בבמה שפיר מחויב עליהן בחוץ וכמו כן י"ל ביישוב קו' התוס' דדוקא בשלמים שהקדישן להקריב בביהמ"ק כל שאין מזבח פטור המעלן בחוץ כמו שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל אבל כל שהקדישן להקריבן בחוץ חייב אף בזה"ז כמו מנסך מי חג בחוץ בכלי חול אף דלא חזי כלל לפנים וזה נ"ל ברור ביישוב קו' התוס' שזכרתי ובהלכות מעשי הקרבנות יתבאר עוד באורך: והנה לפ"ז השוחט פסח בחוץ בזה"ז כשהקדישן להקריב בביהמ"ק פטור עתה אבל כשהקדישן להקריב בחוץ יש לעיין כיון דפסח לא קרב בבמת יחיד י"ל דפטור מיהו נראה דהא ניסוך המים ודאי לא הי' בבמת יחיד דהא הו"ל חובה שקבוע להן זמן ואפ"ה חייב כיון שראוי בבמת ציבור וה"נ דכוותי' כיון דפסח קרב בבמת ציבור חייב:

**(ע' זבחים קי"ח דלר"ש מנחת ציבור לא קריבה אף בבמת ציבור א"כ לחה"פ דמקרי מנחה [מנחות מ"ו:] לא הוי בנוב וגבעון ומקרא מלא הוא בשמואל א' כ"א פסוק ז דהי' נוהג בנוב ועי' מנחות צ"ה דאיפלגי ר"י ור"ש ולר"ש היכי הי' נוהג בנוב וצ"ע.

המגיה.

)** ועדיין יש לדקדק בשוחט בזה"ז אי מחויב דכולנו טמאי מתים וע"ז י"ל דטומאה דחוי' בציבור אבל י"ל דהוי מחו"ז דבעלים דטומאת זבים, והנה בזבחים קי"ד אמרינן אשם מצורע והוא מחו"ז לשמו פטור שלא לשמו חייב כגון שנתכוין לשם עולה ופריך א"ה לשמו נמי הואיל וחזי של"ש ומשני בפנים בעי עקירה, והנה בפסחים ס"פ א"ד איפלגו אי פסח בעי עקירה כשלא חזי ומשמעדקיי"ל דבעי עקירה א"כ היכי דלא חזי לפסח פטור אבל למ"ד דלא בעי עקירה חייב כיון דפסח דלא חזי הוי שלמים וא"ל [דאף דבעי עקירה יתחייב מטעם] דחזי לפסח שני ז"א כיון דכולנו טמאי מתים וכל היכי דלא עבדי בטהרה בראשון לא עבדי בשני כדאמרינן בפ' כיצד צולין, אלא שאני חוכך דעד כאן בעי עקירה אלא היכי דהי' ראוי למה שנקדש אבל בזה"ז דלא חזי כלל לפסח י"ל

אף בלי עקירה לשלמים קאי ול"ד לאשם מחו"ז דהתם סתמא לאשם קאי כשיבוא הזמן משא"כ כאן דאין תשלומין לפסח הבא בטומאה ועי' ס"פ מי שהי' גבי המפריש נקיבה לפסחו וצ"ע: והנה בש"ס זבחים קי"ד מבואר דפסח קודם חצות ששחטו בחוץ אינו חייב אך לא נראה כן בדברי רבינו בפט"ו מהל' פסוהמ"ק והטעם נ"ל דדווקא ר"ש ס"ל דהוי מחו"ז אבל אנן קיי"ל כר"ח יומא ס"ב: דאין מחו"ז לבו ביום ובזה יש לתרץ דברי רבינו דפסק לעיל בה' פסהמ"ק כבן בתירא ותמה עליו הראב"ד ולפ"ז ניחא דתלי' בפלוגתא אי יש מחו"ז לבו ביום וכיון דרבינו פוסק דאין מחו"ז לבו ביום להכי מחייב בשחטו קודם חצות בחוץ להכי השוחט פסח של"ש שחרית בי"ד פסול: ויש לעיין קצת בשוחט פסח בשעת היתר הבמות בבמת יחיד אי הזבח כשר דהא בקדשים בעינן קרא לעכב וראיתי בירושלמי פ' האשה דלר"י דקרא אתי שלא לשחוט הפסח על היחיד מ"מ מודה דאם זרק הורצה והיינו בקדשים בעינן קרא לעכב ומינה לר"ש דמפיק לי' להההיא קרא על שעת היתר הבמות בדיעבד נמי כשר מיהו י"ל דלענין זה אהדרי' לאיסורא קמא והוי כמו שחוטי חוץ וצ"ע:

עיין במל"מ דנסתפק אי אשה כשרה בבמה והביא לפשוט בשם המהרי"ט להכשיר ובאמת היא תוספתא ערוכה בפ"ב דזבחים דמקריב בבמה ע"י בנו ובתו ועבדו ושפחתו הא קמן דכשרה וכן מבואר בת"כ פ' אחרי, ומה דנסתפק בטמא מבואר ברפ"ב דזבחים דפסול בבמה ואונן מס"ל להש"ס אי כשר וערל י"ל דתלי' בפלוגתא דר"א ור"ע ביבמות אי ערל כטמא או כזר: לה"ג מצאתי באופן אחר: הנה בפ"ב דזבחים ס"ל לרבא אליבא דר"ש דל"ת דלא תוכל לזבוח היא בע"פ קודם חצות דאע"ג דלא מטא זמני' מ"מ גם במחו"ז עבר על ל"ת ודחי שם הש"ס דר"ש בשעת היתר הבמות איירי והא דנקט בשעת איסור הבמות היינו גבי פסח דאינו קרב בבמה קטנה בזה אינו עובר אלא בלאו ונראה דרבינו לא תפס לעיקר האיקומתא זו דהא בפסחים דף צ"א אמרינן דר"י דס"ל דשוחטין את הפסח על היחיד ס"ל כר"ש ואנן קיי"ל כר' יהודה דשוחטין על היחיד ובמחו"ז לא קיי"ל כר"ש אלא דפטור לגמרי ועוד דהא רבינו פוסק דהשוחט פסח קודם חצות לשם שלמים פסול וע"כ דס"ל דאין מחו"ז לבו ביום א"כ א"א לומר כאוקומתא דרבא דבשעת איסור הבמות דא"כ כרת נמי לחייב דלא מחשב כמחו"ז כיון דחזי לבו ביום ועתה אין מקום למה שהקשה הלח"מ על רבינו שלא הזכיר שאינו חייב אלא בשחט לאחר חצות דלדידן דקיי"ל אין מחו"ז לבו ביום גם קודם חצות חייב וז"פ, גם מה שכתב הלח"מ דקודם חצות ליכא איסור כלל ל"נ כלל לא מיבעי לדידן דקיי"ל דשחט הפסח קודם חצות של"ש פסול ודאי אסור להביא קדשים לבית הפסול ואפי' לר"י דס"ל דקודם חצות הו"ל

שלמים מ"מ אסור לשנות כשהפריש לשם פסח: ה"ד שחיטת הפסח, הנה לר"י דזמן תמיד של בין הערבים הוא עד פלג המנחה א"כ לכאורה הה"ד בפסח מיהו י"ל דבפסח דכתיב בי' בערב והוא מאוחר לבין הערבים אף ר"י מודה (ועיין פסחים נ"ט] ותו דבפסח כתיב שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש ואע"ג דדרשינן מיני' בברכות ט.
כבוא השמש אתה אוכל מ"מ סמך יש דפסח מאוחר, ורבינו סתם הדברים לפי שעיקר דעתו כמו שהוכחתי בחי' לאו"ח לפסוק כרבנן ורק לענין תפילה הקילו דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד ועי' פסחים צ"ג ושם משמע דשחה"פ עד שקה"ח, שוב ראיתי להרב בש"א שעמד בזה ודעתו ג"כ שדעת רבינו לפסוק כחכמים דר"י אמנם הפליג שיטתו ליפסול משעה ורביע קודם הלילה ולדעת רבינו דיום נחשב מהנה"ח א"כ שיעור מיל כ"ד מינוט א"כ צ"ד מינוט שהוא שעה וחצי וד' מינוט קודם צאה"כ מאותו זמן לא יהא נקרא בין הערביים וזה צע"ג: ומש"כ דאחר הטבת הנרות הי' נעשה היא פלוגתא דברייתא בפסחים נ"ט והכריע רבינו כדעת המקדימין נרות ומסתברא דאם עבר ושחט קודם לנרות דא"צ למרס הדם אלא זורקו, והכי דייק לישנא דרבינו [שלא כתב מירוס אלא גבי שחטו קודם לתמיד]: ויש לעיין נסכי התמיד וחביתי כה"ג מתי נעשין, ועיין בתוס' נ"ט ד"ה מאוחר שהקשו למ"ל קרא דפסח מאוחר לתמיד ת"ל משום תדיר קודם ותרצו משום עלי' השלם הי' הו"א לאחר התמיד א"כ בנסכים [דל"ש בהו השלם דרק בקרבן תמיד נאמר] א"כ קודמין לפסח מצד תדיר מיהו י"ל [דפסח הוי מקודש] ואיבעי דתדיר ומקודש הי' קדים לא איפשטא מיהו בירושלמי משמע דנסכי תמיד קודמין ולענין חביתין צ"ע וגם דחביתין הוי קרבן יחיד ומ"מ מסתברא דקודמין לפסח ורבינו סתם הדברים: שם ואם שחטו קודם וכו' והי' אחר ממרס בדמו רבינו סתם ובזבחים מבואר דדוקא בשכבר נשחט התמיד בעת שחיטת הפסח צריך למרס אבל בנשחט הפסח קודם שחיטת התמיד זורק דם הפסח קודם, ואולי סמך עצמו עמש"כ בפ"ט מה' תו"מ דתדיר ושאינו תדיר וקדם ושחט לשאינו תדיר גומר עבודתו ומ"מ פשט לשונו דסתם צ"ע, ומזה משמע דההוא דפסח אינו אלא כמו תדיר ושאינו תדיר דהרי הש"ס מדמה לה להדדי ואינו אלא למצוה מן המובחר, ועי' בתוס' מנחות דף ה' בד"ה אלא שכתבו כעין זה דלמ"ד האיר המזרח מתיר הא דכתיב עד הביאכם אינו אלא למצוה מן המובחר ואין זה עשה גמורה וכמו כן הא דתמיד קודם לפסח ול"ד לעשה דהשלמה דהיא עשה גמורה ואינו נדחה אלא מפני עשה דפסח דאית בי' כרת ולפ"ז יש ליישב קושית התוס' יומא כ"ט:
שהקשו בפסח שנתערב בבכורות דס"ל לר"ש דקרבו כולם האיך אפשר להקריבן הא אחר קרבן הפסח עובר על עשה דהשלמה וקודם התמיד א"א להקריב דפסח מאוחר

לתמיד, ולא הבינותי כלל נהי דבתר התמיד א"א להקריב דדלמא בכור הוא ועבר על עשה דהשלמה דלא נדחית אלא מפני עשה שיש בה כרת אבל קודם התמיד אפשר להקריב דהא מחויב להקריב הפסח בו ביום ואם עבר על מוצא שפתיך תשמור דהא כבר אפרשי' וכשלא יקריבנו היום מ"מ זה א"א להקריב אחה"פ כיון דפסח אחר זמנו הוי שלמים וזה שנתערב בבכור א"כ מתנותיהן אינן שוות דזה מתן ד' וזה מתן א' א"כ ודאי דלא גרע מאלו שחטו קודם התמיד דרשאי לגמור כל עבודתו קודם התמיד לפי שאינו אלא מצוה מן המובחר ק"ו דרשאי להקדים כדי שלא יעבור על מ"ע דמוצא שפתיך תשמור, וזה נ"ל ברור עד שאני תמה על רבותינו בעהתו"ססנתחבטו בזה, גם מה שהקשו בהא דה' חבורות שנמצא יבלת דפריך וניתי מותר הפסח הא אסור משום עשה דהשלמה והוכיחו מזה דפסח שני יכול להקדים קודם לתמיד, ולפענ"ד כיון דאין בזה עשה דהשלמה מקדימין לתמיד מטעם דתדיר קודם אלא כיון דאין זה עשה גמורה רק מצוה מן המובחר וליכא עשה גמורה נדחה משום ספק כרת ועי' יומא ל"ג גבי עבורי דרעי: ונסתפקתי בצבור שלא הי' להם כבש לתמיד וליחיד הי' רק כבש אחד הי עדיף או למוסרו לציבור להקריב התמיד מצוה דרבים או מצוה דפסח דיש בה כרת עדיפא ואחר חצות לא קמבעי לי דכבר חל עליו העשה שיש בה כרת ואין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה ציבור כי קא מיבעי לי קודם חצות אי עדיף למסור לציבור מקמי דמטי זמן חיובא דפסח או דלמא מצוה דידי' לקיים עשה חמור עדיף ולא מצאתי כעת גילוי לדין זה: ה"ה השוחט וכו' והי' לו כזית חמץ.

מדברי רבינו שכתב ברשותו משמע דכ"מ שיהי' לו חמץ עובר, אבל ראיתי לר"ש בפ"ק דכלים דכתב דלר"מ בעינן עכ"פ שיהי' עמו בירושלים וזה תימא דלענין לחמי תודה כיון דנאכלין בירושלים ונפסלין חוץ לחומה שפיר שייך לומר דצריך להיות בשעת שחיטת הזבח בירושלים אבל מה זה לענין שוחט על החמץ וכ"מ קצת בהא דאמרינן בסוגיא אין לו לשוחט ויש לו לאחד מבני החבורה מה א"ל מי כתיב ל"ת ע"ח ופריך א"ה אפי' אחד בסוף העולם נמי ומשני ל"ה ול"י הנהו דקאי בל"י ומדפריך א"ה אפי' אחד בסוף העולם נמי משמע דלא בעינן שיהי' החמץ בירושלים ויש לדחות ועכ"ז ל"מ ראי' לדברי הר"ש, שוב ראיתי בירושלמי פ' תמיד נשחט מבואר דלר"י בעינן שיהי' החמץ בירושלים ונראה דמזה למד הר"ש דינו ואפ"ל דטעם הדבר כיון דילפינן דעוברין רק הנך דקיימי בל"י אפשר נמי דילפינן במקום דקיימו בל"י והיינו בירושלים דאיכא עשה דאכילת בשר ול"ת דנותר משא"כ חוץ לירושלים דנפסל ביוצא וליכא ל"ת דל"י ומ"מ איננו מוכרח כ"כ ומדברי רבינו נראה דחולק על הר"ש בזה, שוב ראיתי להגאון רעק"א בתשובה סי'

קע"ז שעמד בזה אמנם מה שבקש לחדש דאם א"א לו ליל"ך להמקום שהחמץ נמצא יכול לשחוט ולדבריו גם בירושלים ע"פ שחל בשבת ונתחמץ לו עיסה יכול לשחוט ואין זה נכון ותדע דלרוב הפוסקים אין מבערין חמץ ביו"ט א"כ קשה מהשוחט התמיד על החמץ לר"ש למה עובר אף שי"ל דאיירי בחוה"מ ומ"מ אינו נכון ודוקא במילת זכריו דכתיב ומלתה ואז יאכל בעינן דוקא בראוי למילה אז מעכב אבל לא לענין שוחט על החמץ: והנה דעת רש"י דכל בני החבורה עוברין כשיש כזית מהם דכתיב לא תשחט על חמץ וכתיב בתרי' לא ילין זבח פסח ודרשינן נמי על הבשר דכל בני החבורה עוברין והתוס' שם בשם ר"י דאינו עובר רק השוחט והזורק והמקטיר דלא תשחט כתיב ועוד דאין בו מעשה, והנה יש נ"מ בין ב' הטעמים דלטעמא דלא תזבח כתיב אין על בני החבורה שום איסור ולטעם ב' מלקי הוא דלא לקי הא איסורא איכא, ועי' בפי' ר"ח הנדפס מחדש דנראה דגם הוא מסכים לשי' רש"י ובתוס' רי"ד כתב דלא נראה לו פי' המורה שכולן עוברין כיון דאשלד"ע אע"פ שציוו לו לשחוט אין על בני החבורה שום איסור, ואין זו טענה על ר"ח ורש"י כיון דהזבח כשר אף שהשליחות בטל כמוש"כ למעלה בה"א וגזה"כ שלא יהי' לאחד מבני החבורה חמץ בשעה שעוסקין בהקרבת הפסח שלהן דילפינן מדסמך לא תשחט ללא ילין ולא מבעי' באחד מבני החבורה שחמץ שלו עובר אלא אפי' שאר בני החבורה עוברים שהרי אפשר להם להמלט מאיסור שימשכו ידיהם ממנו כמו שיתבאר להלן: אמנם הרא"ה בס' החינוך בפ' משפטים כתב דכולן לוקים וזה ודאי קשה הרי הוי אב"מ דהרי אשלד"ע ורחוק לומר דכוונתו דקנו אז חמץ והי' עמהם בירושלים או בעזרה **(לא זכיתי להכין הלא לא קניית החמץ האיסור רק השחיטה תדע דאף לר"ש ולר"י דלפני זמנו אינו עובר מ"מ קאי בלאו דלא תשחט ואפשר דלהרא"ה דכולן לוקין ע"כ דאיסור הוא מה שיש לו חמץ ותלי זה בזה וצ"ע.

המגיה.

)** והי' נ"ל דל"ש אשלד"ע אלא היכי דבלא השליחות אין כאן שום איסור וע"י השליחות נעשה עבירה אבל בגווני דגם אם יתבטל השליחות נמי עביד המשלח איסור ורק דילקה דיהי' לשי"ב בעינן להשליחות שפיר אמרינן יש שליח לד"ע א"כ הכא כיון דבלי שליחות ג"כ עוברין ואנחנו צריכין לשליחות רק כדי שילקו שפיר אמרינן ישלד"ע **(עיין ריטב"א מכות כ: ובטו"ז ונקה"כ יו"ד סי' קצ"ח ס"ק כ"א.

המגיה.

)** ולפ"ז המחמץ ע"י שליח בפסח כיון דאפי' השליחות בטל מ"מ לא גרע מנתחמץ מאלי' דעבר אב"י ואין השליחות רק כדי שילקה שפיר אמרינן יש שליחות ולקי וא"ש

לפ"ז הא דאמרינן בנזיר דאם נכנס בשידה תיבה ומגדל ובא אחד ופרע המעזיבה דחייב אע"ג דלא עביד מעשה ע"כ כיון דאפי' יתבטל השליחות מ"מ כיון שנטמא מרצונו עבר על הל"ת ואין השליחות רק על המעשה שפיר אמרינן יש שליחות, וכן יש לה"ר ממה שכתב רבינו בה' נזירות דהמטמא נזיר והי' מזיד הנזיר לוקה ולא כתב דרק ע"י סיוע, וה"נ משמע בה' כלאים שכתב דהמלביש חברו כלאים לוקה הנלבש מבלי הצריך שיהי' הנלבש מסייע איברא דהרב כ"מ כתב דמסתמא מסייע אבל דבריו שבה' נזירות אין מורין כן וכן בה' אבל שכתב רבינו שהמטמא כהן לוקה ולפ"ז המקיים כלאים ע"י שליח לוקה כיון דהקיום אסור והשליחות רק שיהי' לשיב"מ והא דמגלח פאות הראש דהצריך רבינו בה' עכו"ם שיהי' מסייע מזה ראי' לדברי הכ"מ שם דבלא מעשה ליכא איסורא כלל, ובזה נכון השגת הראב"ד ז"ל שם ע"ש, וה"נ משמע מדברי רבינו בפ"ג מה' עכו"ם שכתב דהעושה עכו"ם אפי' בעשו לו אחרים לוקה וקשה הא בשביל מקיים הוי לשאב"מ ומצד עושה הא אשלד"ע וע"ש בלח"מ ובפרט שלא חילק רבינו בין עשאה לו ישראל או נכרי ובעשאה נכרי הא א"ש לנכרי ולמאי דפרישית א"ש: אך קשה לפ"ז מה פריך בש"ס מכות כ"ג על המתגלח הא הוי אין בו מעשה ומה קשה דילמא איירי בצווה לו ובזה לפ"ד כיון דבלי השליחות ג"כ עביד איסור לקי מטעם שליחות ודוחק לומר דהרא"ה אזיל בשי' הכ"מ בה' עכו"ם הנ"ל דל"נ כן מדברי הפוסקים ואפ"ל לפ"מ שכתב רבינו בה' גירושין בעשה שליח בעת שהי' שפוי בדעתו ואח"כ נשתטה דאם נכתב הגט לא הוי אלא פסול דרבנן דכיון דכבר נעשה ידו כידו וא"צ דעתו בכל משך המעשה א"כ י"ל ג"כ באשלד"ע אם בעת שעשאו שליח לא הי' עברה שלא הי' להם אז חמץ ואם נזדמן אח"כ לאחד מהם חמץ מ"מ בתר תחלת המינוי אזלינן ושפיר יש שליח בזה ומ"מ צ"ע בכ"ז: עוד הי' אפ"ל לפ"ד פרש"י בב"מ בפ"ק דשותף שגנב לצורכו ולצורך חבירו אמרינן יש שלד"ע א"כ ה"נ כיון דהשוחט עובר כולן לוקין ומ"מ אין זה עולה יפהתינח היכי דהשוחט הוא אחד מבני חבורה אבל מה נעשה אם אינו מבני חבורה: והנה מדברי רבינו נראה ג"כ דא"ח מלקות רק השוחט וזורק ומקטיר שלא כדעת הרא"ה אלא די"ל דס"ל כשי' רש"י דעוברין ורק דמלקי לא לקי ומ"מ נ"ל דאפי' לדעת רש"י דוקא בשחיטה וזריקה דבשחיטה ל"מ לדעת רבינו דישנה לשחיטה.

מתחילה ועד סוף והיו יכולין למשוך ידם עד סוף השחיטה אלא אפי' בזריקה אע"ג דקיי"ל אין מושכין אחר שחיטה מ"מ לפ"מ שכתבתי לקמן אם מיחו בפי' לא יצא יד"ח לכן שפיר עברו דהרי היו יכולין למשוך ידיהם ולא היו עוברין אבל בהקטרה נ"ל דאם לא הי' לשום אחד מהם חמץ ואח"כ בעת הקטרה הי' למקטיר או לאחד מבני החבורה

ודאי לא עבר רק המקטיר ואלו שיש להם חמץ אבל לא בני החבורה שאין להם חמץ דמה הי' להם למיעבד, וכ"ז נראה מדברי רש"י שם דס"ג ד"ה המקטיר וכ"נ דאם בעת השחיטה לא הי' לו ולא לבני החבורה חמץ ואח"כ בעת הזריקה הי' לו לזורק או לבני החבורה חמץ דלא עבר השוחט כשלא הי' מבני החבורה דכבר כלו מעשיו דהיו בהיתר וזה פשוט: והנה בירושלמי בפ' תמיד נשחט נסתפק בשוחט על נוקשה אי עובר ולדעת רבינו דנוקשה דרבנן ודאי א"ע אך בשוחט על תערובות חמץ יש לעיין, ומכאן קשה על דברי התוס' ריש א"ע שדחו פרש"י א"ע בבל יראה מטעם דאיצטריך קרא מיוחד וקשה משוחט על חמץ לירושלמי ומ"מ מדברי רש"י לא תקשה להיפך די"ל שאני ב"י דאתקש לאכילה כמוש"כ הפ"י דיליף שאור שאור ובדוחק י"ל דברי ר"ת ועכ"פ בתערובות יש לעיין בשוחט ע"ח אף לדעת רש"י ורבינו, ולכאורה נראה דהירושלמי לטעמי' דבעי למימר דאפי' למ"ד נוקשה דאורייתא מ"מ מותר בהנאה כמבואר שם אבל לפ"מ שנראה מש"ס דילן דאסור בהנאה וע"כ דלא אימעיט אלא מכרת א"כ ה"נ לענין שוחט פסח על חמץ ומ"מ יש לדחות וע' בתוס' פ' כ"ש כ"ג: בשם הרשב"א ובאמת לדידן י"ל דפטור ודו"ק: ועיין בסוגין בשוחט פסח ע"ח שלא לשמו דר"ש פוטר ופרש"י מטעם דס"ל שחיטה שא"ר ל"ש שחיטה וראיתי בס' שעה"מ שכתב דאע"ג דבזבח פסול לא מחייב מ"מ בשחיטה חייב כיון דהי' אפשר לו לשחוט כראוי ולכן לדידן דס"ל דשמה שחיטה בשלא לשמו חייב ורבינו בפיה"מ פוסק שלא כר"ש ואני אומר שאין מדברי רבינו בפיה"מ ראי' דפוסק שלא כר"ש דמה שכתב דאין הלכה כר"ש לא קאי אשלא לשמו אלא על הא דמחייב במועד ושאר קרבנות דהרי למה דקיי"ל דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף מכי שחט בה פורתא פסלה ואפי' למ"ד דאינה לשחיטה אלא לבסוף ג"כ צ"ע דאפשר למאן דמקיש מלא יליף י"ל דבזבח פסול כיון דל"ש ל"י פטור ורש"י ז"ל פי' כן לפי מה דפוטר בזורק וצ"ע: הי"ח שחיטת הפסח, עיין לח"מ מה שהקשה על רבינו מה שנא חתיכות יבלתו להבאה חוץ לתחום ולדעתי נ"ל דכשאמרו אין שבות במקדש דוקא בעזרה לכן חתיכת יבלתו דהוא במקדש דוחה הבאה מחוץ.

לתחום דנעשה מבחוץ וכעין זה אמרינן בפסחים ל"ו ע"ש מיהו התם דוקא במידה דצריך דוקא בפנים ע"ש אבל בירושלמי פ' וא"ד מבואר החילוק שכתבנו ודו"ק: פ"ב ה"ו שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים, עיין בהשגות הר"א ז"ל ומ"ש הרב בכ"מ ולח"מ הם דברים שצ"ע גם יש לדקדק ע"ד הר"מ ז"ל ששינה לשונו דבזורק כתב לשם מולים וערלים ובשחט כתב ע"מ שיתכפרו בו ערלים הנה מבואר ששינה לשונו דברישא ששחט סתם ואח"כ זרק כתב דמולים וערלים פסול ובשחט ע"מ כתב שיתכפרו בו ערלים ולא כתב

ע"מ שיתכפרו בו מולים וערלים, ונ"ל דהא כתבו התוס' פסחים ס"א [ד"ה שחטו ועי' פרש"י שם ד"ה לפי אכלו] דערלים לא מקרי שינוי בעלים דמנוים הם והוא מוכרח לשיטת ר"י א"כ הא ניחא בשחט ע"מ שיתכפרו בו ערלים דבשעת שחיטה מקרי ערלים בעלים אע"ג דלמ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף א"כ בסוף שחיטה לא הי' ראוי מ"מ הא אמרינן בחולין נהי דאדחי מפסח מדמי פסח לא אידחי לכן לא מקרי שינוי בעלים דפסול בלשמו ושלא לשמו כיון דהוא ג"כ בעלים דקרבן אבל בשחט סתם וזרק אח"כ לערלים ולמולים תו לא מקרי ערלים כלל בעלים דקרבן דהא מבואר בירושלמי [ס"פ כ"צ.

וברבינו פ"ד ה"ג] דחבורה שנטמאו מקצתן זכו הטהורים בחלקן של טמאים כל שנטמא בעוד שלא התחילו לאכול וה"נ בערלים א"כ אינו ענין לבעלים כלל בשעת זריקה והו"ל שינוי בעלים לפ"ז ל"ק כלל קו' הראב"ד דוקא בע"מ שיתכפרו בו ערלים והשחיטה הי' כהוגן בזה ס"ל לר"א דלא פסל מקצת ערלה אבל בזרקו אח"כ ודאי פסול ידהו"ל שינוי בעלים ממש: ומש"כ רבינו בשחט לזרוק דמו שלא לאוכליו דכשר .

ואין אדם יוצא ידי חובתו בו כתב. הרב בכ"מ דמפורש כך בפ', כ"צ, והנה בדקתי בהרבה נוסחאות בדברי רבינו ומצאתי הנוסחא אין אדם יוצא י"ח ותמהני דהא בפ' כ"צ מבואר דאדם יוצא י"ח ואם הנוסחא זו צודקת צ"ל שרבינו גורס וא"א יוצא י"ח ונ"ל.

הטעם דהא רבה ור"ח פליגי בע"מ שיתכפרו ערלים דר"ח סובר דמקרי בר כפרה הואיל ואי בעי מל ויו"ל דלא לשם אוכלין הכל מודים דהו"ל כמי שלא נתחייב, והנה כ"כ דבשוחט למולים ע"מ שיתכפר פסול, אמנם בשלא לאוכליו י"ל דמודה ר"ח דלא מקרי בר כפרה באין בידו והנה השוחט לשם נכרי כשר ואינו עולה לשם חובה כמש"כ.

רבינו ז"ל. בה' פסוהמ"ק ועדיין צ"ע דבנוסחא דידן מבואר דאדם יוצא י"ח ולמש"כ לעיל לדעת רבינו חמור בחשב בשעת זריקה שיתכפרו בו בעלים מחשב בשעת שחיטה ובחישב בשעת זריקה פסול דלא מקרי בעלים כלל.

אם.

לא.

שחשב להאכילן לבד וכחילק הריב"א [עי' תוס' ס"א ד"ה שחטו]: הי"ג בענין חצי עבד וחצי בן חורין הרב כ"מ הביא דברי הר"א בנו של רבינו ז"ל ובלח"מ הקשה וכתב הרב מל"מ והיא קו' חזקה ובעניותי גברא קא חזינא תיובתא לא חזינא דדבר פשוט בחצי עבד נהי דלא יאכל מ"מ בהסכמת רבו אוכל ול"ד לחצי עבד וחצי ב"ח דא"י בתקיעת שופר שתקע לעצמו דהתם צד עבדות אינו מחויב אבל כאן חצי עבדות מחויב למ"ד נשים בראשון חובה א"כ כיון דברשות יוצא כיון שתקנו חכמים שא"י בשלו וע"כ צריך הוא

לעשות פסח וניחא לי' לאינש סתמא ניחא לי' דע"ד דרבנן קא עביד וניחא לי' לאינש דליעבד מצוה בממוני', ומ"מ למדנו ממש"כ דלמ"ד נשים בשני רשות וה"ה עבד א"י כלל דדמי לתקיעת שופר ואפשר גם לדעת החולקין על רבינו למשנה אחרונה ג"כ לא יצא דדמי לתקיעת שופר וצריך עיון דיש לומר לא גרע מקטן שקרב בראשון דנפיק בי' אף על גב שנתגדל בינתים ודו"ק: הי"ד עד כמה וכו' עד שישחוט, עיין בש"ס דף פ"ט קואפשר כיון שנשחט מיעוט הושט למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף שוב אין נמנין ולמ"ד אינה לשחיטה אלא בסוף, לדעת רבינו דס"ל דנקיבת הושט מקרי נבלה י"ל דלא מקרי שוב חיותא דשה ולהחולקינדנקה"ו לא הוי נבלה צ"ע [דעכ"פ הוי.

טרפה ואנן קיי"ל דטריפה אינה חי' לפי גי' הר"ח לכ"ע בעינן גמר שחיטה ע"ש המגיה: פ"ג ה"ב ואם שכח השולח חייבין לעשות פסח שני, משמע דוקא פסח שני חייבין לעשות אבל אין יכולין לעשות פסח אחר בערב פסח ראשון דשמא יזכור המשלח ונמצא הפסחים ראשונים כשרים והו"ל הפסח האחר חולין בעזרה,.

לכן צריכין להמתין עד אחר זמן שחיטת הפסח שלא נזכרו אגלאי מלתא למפרע שלא הי' ראוי בשעת זריקה ועמש"כ בה"ד, ומש"כ רבינו בעבד צריך שיקנה לו ע"מ שלא יהי' לרבו רשות בו כתב הרב בכ"מ אע"ג דבהל' זכי' ס"ל לרבינו דל"מ אלא עד שיאמר לו מה שתרצה עשה סמך רבינו עמש"כ בה' זכי', ולכאורה נראה דבאומר הרי לך לפסח ע"מ שלא יהי' לרבך רשות מהני כיון דא"א להרב לזכות פסח של עבדו אחר שכבר נמנה על פסח אחר, ודע דיש להסתפק קצת באומר, לעבדו ונותן לו אחר ע"מ שלא יהא לרבו רשות בו ושכח קודם הזריקה דאין לו תקנה, בזה צ"ע אם יאמר הרב שא"א לא בזכות העבד עבורו: ה"ד חבורה שאבד פסחה עיין לח"מ שהקשה ע"ז מהא דלעיל ה"ב ומה שתירץ אינו מובן, כלל וקשה מלקמן ה"ט בחמש חבורות שנתערבו עורות, פסחיהן [דמחלק רבינו בין לפני זריקה לאחר זריקה], ונ"ל ליישב דברי רבינו ז"ל דהנה יש לעיין בהא דקיי"ל אכילת פסחים מעכבי ואם הפסח אסור באכילה בעת זריקה לא, נפק י"ח שהרי נשחט שלא לשם אוכלין כשהוא אסור מד"ס מה דינא מי נימא כיון דעכ"פ בעינן שיהא לשם אכילה ובזה לא מצי אכיל מצד תקנתא דרבנן בפרט לפ"ד רבינו דס"ל דאיסור דרבנן אסור מד"ת משום לאו דלא תסור או דלמא כיון דמדאורייתא חזי ל"ל, בה ונ"ל.

להוכיח מהא דאמרינן בפ' כ"צ דף ע"ח דפסח שנשחט בטהרה ואח"כ, נטמאו רוב ציבור דיזרוק בטומאה ואל יאכל וקשה הא כיון דמדרבנן אסור באכילה הא לא חזי לאכילה וע"כ צ"ל, בדרבנן אמרינן דמקרי ראוי לאכילה הואיל ואם עבר ודוקא בד"ת אמרינן הכי

ומזה נ"ל להוכיח ג"כ מה שנסתפקו האחרונים ז"ל בהא דקיי"ל באופה מיו"ט לחול אינו לוקה הואיל ואי מקלעי לי' אורחים וכתבו הראשונים במבשל איסור ל"ש הואיל ונסתפקו האחרונים ז"ל במבשל איסור דרבנן ולמש"כ מוכח דאיסור דרבנן ג"כ שייך הואיל אם עבר, ועוד נ"ל להוכיח מהא דאמרינן בירושלמי, ס"פ האשה בהא דקיי"ל דגר שנתגייר בע"פ אסור לו לעשות פסח דהפורש מן הערלה כפורש מן, הקבר ואמרינן בירושלמי דאם זרק הורצה וקשה הא מ"מ לא חזי לאכילה, באורתא דכשם דמדרבנן אסור לו לעשות פסחו כך אסור לו לאכול א"ו דבדרבנן אמרינן הואיל אם עבר, ולפ"ז י"ל דברי רבינו דהא בס"פ אלו דברים אמרינן בשחטו ונודע אח"כ שמשכו ידיהם הבעלים דלמ"ד לא בעי עקירה אין שורפין אותו מיד כיון דהו"ל שלמים ואין איסור אלא משום שלמים ששחטו אחר תמיד של בין הערבים ומבואר בדברי, התוס' [ריש ערובין] דשלמים ששחטו אחר תמיד של בין הערבים אינו אסור.

אלא מדרבנן א"כ ניחא דבזה הזבח כשר מד"ת ממנ"פ דאם הוא פסחו שפיר ואם פסחו נשחט אחר שכבר נשחט הראשון א"כ הו"ל שלמים דרבינו פוסק כמ"ד לא בעי עקירה והו"ל שלמים ומדאורייתא מותר לאכול ממנ"פ אי הוא פסח אי שלמים, משא"כ באומר לעבדו או לשלוחו ושחט זה לעצמו וזה עבור רבו דשניהם, פסחים והו"ל פסח נאכל שלא למנוייו ואסור מד"ת, וא"ל מה בכך דהו"ל שלמים דלא בעי עקירה מ"מ כיון דשניהם. עומדים הו"ל דחוי ז"א דהא דעת רב' בפ"ד לפסוק דאין דחוי ואפי' בשניהם. עומדין לא מקרי דחוי ועוד דאפשר דאפי' למ"ד יש דיחוי מודה בזה דהו"ל כמפריש שתי חטאות לאחריות [עיין פסחים צ"ז:] שהרי לא ביטל שליחותו, ולפ"ז צ"ל דבהאי דחמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלת שכתב רבינו בה"ט.

הוא איסור דאורייתא ובחי' ליו"ד סק"י כתבתי מדין קבוע: פ"י הי"א כשאדם אוכל את הפסח וכו' עיין השגת הראב"ד, ואני תמה הן על הראב"ד והן על הכ"מ, איך אישתמיט מינייהו מימרא ערוכה בפסחים ובג"ה בהא דתנן עצמות. וגידין שורפו בי"ד האי גידין היכי דמי אי גידי בשר נכלינהו וכו' אמר ר"י א"ר הכא בג"ה עסקינן והא הכא ר"י הוא ור"י הא סבר יש בגידין בנ"ט ואפ"ה הי' צלאן שלמים ודוחק גדול לומר דמיירי בעבר ובשלן או שכח אפס דאיכא למידק דא"כ תודוס הרופא שהנהיג ברומי לאכול גדיין מקולסין כיון, דלדעת רבינו צריך שיהא שלמה ממנ"פ אי הסירו הגיד הא קיי"ל נחתך ממנו אבר או נשלך ממנו אבר אין זה מקולס ואי בלא הסיר ת"ל הא בלא"ה אסור משום שמנו של גיד וקרומי חלב ודוחק לומר דס"ל טע"כ לאו דאורייתא דמ"מ מדרבנן אסור, ותו דהא קיי"ל דאין מבטלין איסור לכתחילה ולהא י"ל דכיון דאינו עושה לצורך ביטול

ל"ש אין מבטלין אלא דמדברי הראב"ד נראה דהא דזרוע בשלה חידוש הוא שחדשה תורה אבל בלא"ה הוי איסור אע"ג דעושה לצורך בישולה ולא לכונת איסור, וגם.
בפסח אם לא חתך כשרה כמש"כ התוס' בריש כ"צ עכ"פ נוכל לומר דהראב"ד ורבינו לשיטתייהו אזלי ולקו' שהקשינו על הראב"ד נראה דס"ל כמש"כ הרשב"א בחי' דבטעמא בלבד ל"ש הא דמין במינו ובדעת רבינו נראה כיון דקיי"ל דאתי עשה דפסח, ובזבחים מקשינן וניתי עשה. דפסח ונדחה לל"ת והא דמשנינן אין עשה דוחה לל"ת דמקדש לא שייך לענין גה"נ והא דבאמת ג"ה נוהג במוקדשין ולא אמרינן דאתי עשה ודחי לל"ת ובריש ג"ה פריך פשיטא משום דאקדשי' פקע איסור גיד מיני' נראה לפמש"כ בח' לאו"ח הלכות ברכות דדעת רבינו בהל' ברכות דאכילת איסור לא שמה אכילה והוי כאוכל עפר ומה"ט אין מברכין כלל א"כ ל"ש לומר אתי עשה ודחי ל"ת דע"כ לא אמרינן עשה דחי לל"ת אלא במקום דגם אי שייך בעשה איכא לל"ת אבל בג"ה כיון דאי נימא דל"ת איכא לא הוי לעשה כלל והרי זה כאוכל עפר ואפי' באכלו לא קיים כלל העשה ולא דמי למצה של חדש דאמרינן בירושלמי דדחי, ליתא דהתם אם לא יאכל איכא עכ"פ עשה וכיון דיש עכ"פ עשה ומצי למדחי לל"ת חוזר האיסור והותר והו"ל אכילה ראוי' וכעת לא מצאתי, בכולא תלמודא סותר לכלל זה אלא בהא דפסחים פ' כ"ש דיליף דאין יוצאין במצה של טבל מל"ת וכו' ות"ל דטבל אכילה שאינה ראוי', ועי' משנה למלך פ"ה מה' יסוה"ת ובמקום אחר אבאר] וא"כ ממילא ניחא דהיינו דוקא בגופו של גיד אבל בבלוע אתי עשה ודחי לל"ת ולא דמי לזרוע בשלה ולהא דתנן נגע בחרסו של תנור דלק"מ דאין עשה דוחה לל"ת דמקדש ושמן של תרומה לזרים אין עשה דוחה לל"ת דמיתה מיהו מקרומי, חלב קשה דהוי ל"ת שיש בו כרת וגם בזה י"ל דטע"כ לאו דאורייתא ומסתייע לנו מזה.
דין חשש דחטאות ואשמות שנבלעו בחלב ש"ד ואל תשיבני מדם האיברים דשקיל וטרי הש"ס ודם האיברים בלאו דהיכי דאפשר, מודינא מיהו לדעת התוס' נראה כיון דבא על ידי פשיעה לא מצי למדחי אבל בב"ח כבר כתבתי דלא מצי למדחי דכגוף אחד הוא וגעולי נכרים לאו כלי בשר הצריכה התורה לגעול למאן דס"ל דבשר תאוה אסור רק זבחי, שלמים דחי עשה לל"ת ובזה נתיישבו דברי רבינו:הלכות בכורות פ"א ה"ה מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוץ לארץ ואין מביאין בכורות מחוץ לארץ לארץ שנאמר ואכלת לפני ד' אלקיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכור בקר וצאן וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן אי אתה מביא בכור בקר וצאן אלא הרי הוא כחולין ויאכל במומו ואם הביא אין

מקבלין ממנו ולא יקריב אלא יאכל במומו, ולא נתבאר בדברי רבינו אם עבר והקריבו אם בשרו מותר לאכול ולהקטיר האימורים דהא משמע דמדאורייתא היא קודש כמבואר בדברי הרשב"א והרמב"ן והר"ן הובא בכ"מ אלא שאין מקריבין אותו וגם זה נראה שהוא מדאורייתא דנפקא לן מדרשא דסיפרי ובש"ס דילן בתמורה דף כ"א ע"א דאיתקש למעשר דגן א"כ יש לומר דלא מיפסל רק לכתחילה דבקדשים בעינן קרא לעכב ועיין בתמורה ד' כ"א ע"ב בתוס' ד"ה ממקום שהקשו לר"ש דס"ל דאם הביא מחו"ל מקריבין אותו היכן אשכחן קרא חילוק בין לכתחילה ובין דיעבד אי ס"ל היקשא דמעשר דגן אפי' דיעבד נמי לא ואי לא סבר לה אפי' לכתחילה נמי יבוא ולכאורה דבריהם תמוהים דהא בקדשים בעינן קרא לעכב ונראה בכוונתם דכוונתם להקשות דלר"ש לכתחילה אין מביאין מחוץ לארץ ובדיעבד מקריבין אותו אפילו לכתחילה כמבואר בש"ס וע"ז הקשו שפיר היכן אשכחן הפרש בין לכתחילה ובין דיעבד כי האי דהקריבו לכתחילה וכל שהוא חי אפי' הוא בפתח עזרה מיקרי ג"כ לכתחילה אלא דממ"ש רבינו הרי הוא כחולין משמע קצת דאפי' בדיעבד לאחר שחיטה וגם לאחר זריקה אין מקטירין את האימורים ולא עוד אלא שי"ל אם עלה ג"כ ירד דהא לא הי' לו שעת הכושר ונפסל תיכף בשעת לידתו ע"ש בזבחים ד' פ"ד בתוס' ד"ה פסולו בקדש אמנם מדברי רבינו בפ"ו ה"ב מבואר בדבריו חייב כרת על שחיטת חוץ של מעשר בהמה של חו"ל ואם איתא דנחשב לענין הקרבה כחולין לא הי' מחייב משום שחיטה חוץ דאין ראוי להתקבל בפנים והכי משמע פשטא דלישנא דר"ע בתמורה ד' כ"א ע"ב דלא.

תני אלא שלא יעלה משמע דווקא לכתחילה אבל בדיעבד אם הקריבו כשר לאכילה ולהקטיר האימורים ואע"ג דאיתקש למעשר דגן כדדרש ר"ע לא איתקש אלא למצות הקרבה דמעשר חוץ לארץ אינו מצווה כלל בהקרבה והרי הוא כחולין לענין מצות הקרבה וממילא כיון שאינו מצווה במצות הקרבה אין לו לכתחילה להקריב אפי' מביאו לפתח עזרה אבל מ"מ אם הקריבו בדיעבד כשר כמו כל הנדחין דלית בהו קרא לעכב, ובתשו' ח"ס סי' שי"ח הקשה הא לדעת רבינו גם בימי עזרא לא הי' החיוב מעשרות. מה"ת.

אטו מי נימא דבימי בית שני לא הקריבו בכורות ומעשר בהמה כי אז אפי' בארץ ישראל לא היה נוהג מעשר דגן מה"ת ועמש"כ לעיל בה' בית הבחירה יישב לזה גם לפמש"כ דוקא לכתחילה אם מביאין אותו אפי' לפתח עזרה אין מקריבין הא בדיעבד כשר אין כאן קושי' כ"כ גם מה שכתב הא דלר"ע אפי' מביאו אין מקריבין אותו ומחזירין אותו אינו אלא מדרבנן שלא יקבע הדבר כחובה כמבואר בירושלמי סו"פ ד' דחלה כבר הרגיש

בעצמו שמדברי הר"ש לא נראה כן וגם מדברי רבינו לא נראה כן אלא דדרשה גמורה היא והנכון כמוש"כ דמאורייתא אין מקריבין אותו אלא כיון דבקדשים בעינן קרא לעכב כיון דלכתחילה אין מקריבין אותו אפילו הביאו לפתח עזרה אין מקריבין אבל מ"מ בדיעבד כשר ואפשר דאפי' אם עבר ושחט זורקים את הדם אפילו לכתחילה ונסתפקתי בהא דכתב רבינו לעיל בה' ד' בכור בהמה טהורה מצוה להקדישו שנאמר הזכרים תקדיש לד' אלקיך אפשר דבחוץ לארץ כיון דמדאורייתא אין ראוי להקרבה לא מקרי תקדיש לד' אלקיך: הט"ו ויראה לי שהבכור נותן לכל כהן שירצה, קשה שהרי דין זה משנה מפורשת בערכין ד' כ"ח ע"ב הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו וכיצד פודין אותו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו ונראה לפי דגרסינן בירושלמי דחלה פ"ד ה"ד יש מהם נותנים לאנשי משמר ויש מהם ניתנים לכל כהן הבכורות והביכורים לאנשי משמר ושאר כלהון לכל כהן וראיתי לבעל פ"מ דהא דאמרינן דהבכורות לא"מ היינו בכור תם אבל בכור בע"מ נותנו לכל כהן שירצה ולא משמע כן מדברי רבינו שהרי בהלכה זו הזכיר בין שהי' בכור תם בין בע"מ וגם במתניתין ערכין כ"ח ע"ב קתני בהדיא בין תם בין בע"מ לכן נ"ל שרבינו דחה דברי הירושלמי מהלכה ובין בכור תם אפי' בזמן הבית ובין בע"מ נתנו לכל כהן שירצה: הלכות תמורה פ"א ה"א כל הממיר לוקה על כל בהמה שימיר הכ"מ לא הראה מקורו והוא ש"ס ערוך בתמורה דף כ"ז דלוקה על כל בהמה ומשמע לי' דה"ט דאמרינן גופין מחולקין בבע"ח, וכמש"כ רבינו בפ"ה מה' שגגות דגם בבהמה אמרינן גופין מחולקין והנה יש להסתפק למאי דקיי"ל דממירין אפי' ג' בהמות בבהמה אחת של קדשים אם גם בזה לוקה ג' מלקות כיון שהמיר ג' או דלמא דעיקר איסור תמורה היא לפי שרצה להמיר קדשים בודאי אין איסור במה שרצה לעשות מחול קודש ועיקר האיסור לפי שרצה להחליף של קודש וכמש"כ רבינו בסוף הל' הללו ואע"ג דלא דרשינן טעמא דקרא מ"מ פשיטא דקרא נמ' הכי משמע, דכתיב לא יחליפנו אלמא דהאיסור שלא יחליף ההקדש א"כ אם המיר הרבה בהמות של חולין באחת של קודש אינו לוקה אלא אחת ואם הרבה של קודש באחת של חולין לוקה כפי הבהמות שהמיר וצד זה נראה יותר, וא"ל למש"כ דעיקר האיסור על בהמת.

הקדש א"כ מאי האי דפריך בפ"ק דתמורה לרבא דס"ל כ"מ דא"ר ל"ת וא"ע ל"מ מתמורה ומה קו' הא עיקר איסור על בהמת. הקדש ובהמת הקדש באמת לא נפיק לחולין א"כ ודאי ל"מ דלק"מ דלרבא כ"מ דא"ר לא תעשה זאת הכוונה שלא: יהי' דיבורו ומעשיו

שעשה נגד רצון התורה מקיימים כהאי דמוכר חרמי כהנים דכתיב לא ימכר שהכוונה שלא.

יהי' המכר קיים וה"נ בלאו דלא יחליפנו הכוונה שלא יהי' החליפין, לכן אי לאו דגלי קרא לא הי' גם החולין קודש והיינו דמשני דש"ה דגלי קרא והי' הוא ותמורתו קודש שגם החולין יהו' קודש [ולפ"ד ניחא] נמי דתמורה קרבה ולא הוי מצהב"ע דאין על החולין איסור רק על הקדש ודקדש כבר נתקדש ואין המצוה באה בעברה, ועיין במרדכי ריש פרק לולב הגזול, ובהכי ניחא הא דתמורה מקרי ל"ת שאין בו מעשה ובמקדיש בעל מום למזבח לוקה כמבואר לעיל ה' איסורי מזבח, וע"כ כיון דנעשה הקדש מקרי מעשה א"כ ה"ה בתמורה ונהי דלרבינו י"ל דס"ל דגם בשותפין וצבור עבר על ל"ת דתמורה דבזה לא נתקדש לא מקרי מעשה מ"מ לשי' רש"י ותוס' דשותפין ליכא לאו קשה וגם לרבינו קשה מהמקדים תרומה לבכורים דלא לקי אע"פ שעבר על ל"ת והרי כיון דהתרומה קדשה מקרי לאו שיש בו מעשה וא"ל דהו"ל נל"ע דהא רבינו פסק קיימו ולא קיימו ואם נתבטל העשה אפי' שלא מדעת לקי [חסר התשלום ועי' בשיטה מקובצת תמורה דף ד': דהא דמקדים תרומה לבכורים הוילהנל"ע לחד מ"ד רק לר"ל דס"ל במכות לאו שקדמו עשה הוי נל"ע משא"כ לדידן לא הוי נל"ע ונראה דכוונת כ"ק זקני זל"ה היתה לתרץ דמש"ה לא הוי תמורה לאו שיש בו מעשה משום דבדיבורו איתעביד מעשה דכיון דהל"ת הוא מה שרצה לעשות מקודש חול א"כ ל"ש דבדיבורו איתעביד מעשה דבמה שהתמורה נעשה קודש זה ל"ה העברה ועפ"ז מתורץ נמי במקדים תרומה לבכורים דהוי לאו שאב"מ דעיקר האיסור לא הקדמת התרומה רק איחור הביכורים א"כ ל"ש דאיתעביד מעשה] המגיה:

הלכות כלים פ"א ה"ג כל שבים טהור, דעת רבינו דכלים מעצמות חיות שבים טהור כמש"כ ג"כ בפה"מ שלא חייב השם טומאה על דבר מימי ואע"פ שמש"כ מתחילה הי' אפשר לומר דווקא חיות ורמשים ודגים שבים אבל ממש"כ אח"כ ראי' מספרא מהא דבגד דמה בגד גדל בארץ אף עור הגדל בארץ כלומר דכל מין שאינו גדל בארץ אינו מקבל טומאה, נראה דכל דבר שאינו גדל בארץ אינו מקבל טומאה ולפ"ז הא דתנן לקמן בפ"ד ה"ו בטבעת של אלמוג וחותמה של מתכות דטהורה לאו משום פשוטי כלי עץ לחוד אלא לפי שאין מין זה גדל בארץ ועיין רש"י שבת קמ"ג הא דספוג אינו מקבל טומאה מיהו רש"י בשבת נט: מפרש דאלמוג אינו מקבל טומאה מטעם פשוטי כ"ע א"כ לפ"ז בעשה לו בית קיבול מקבל טומאה ולכאורה הי' נראה דכיון דאינו גדל בארץ אינו מקבל טומאה כלל ואפשר שהוצרך לכך דהא קיי' ופסקו רבינו כאן דאם חבר להגדל

בים מן הגדל ביבשה אפי' חוט או משיחה טמא ואף שאין בחיבור כדי לקבל טומאה א"כ בטבעת של אלמוג וחותמה של מתכת כיון שחבר לו של מתכת טמא לזה הוצרך רש"י לפרש דאינו מקבל טומאה משום פשוטי כלי עץ והו"ל כמתכת המשמש את העץ דטהור: ולפ"ז מיושב תמיה רבה ע"ד התוס' שבת נ"ב: דהקשו על פרש"י דהרי יש לו בית קיבול החותם ותרצו דהו"ל בית קיבול העשוי למלאות וכבר תמהו רבים הרי בסוכה קי"ל דהוי בית קיבול ולמש"כ י"ל דדווקא בכלי עץ או בשאר דבר הגדל ביבשה מקרי ב"ק אבל כאן גוף האלמוג אף שיש לו בית קיבול אינו מקבל טומאה כיון דאין מינו גדל בארץ וכל עיקר קבלת טומאתו הוא על ידי זה שחיבר לו המתכת של החותם הו"ל גוף אחד ומקבל טומאה א"כ א"א לאחוז החבל בשני ראשים שנאמר דמקבל טומאה עי"ז שהחותם מטלטל ע"י דממנ"פ אם תחשבו כגוף אחד הו"ל פשוטי כלי עץ ואם תחשבו כב' כלים עי"ז שהחותם מטלטל ע"י א"כ הו"ל מין הגדל בים ואינו מקבל טומאה: מיהו בתוספתא הובא בר"ש סוף פרק י"ט דכלים נראה קצת דשל אלמוג כל שיש לו בית קיבול מקבל טומאה ואפי' בפ"ע מיהו אינו מוכרח וצ"ע ובדיקה בכ"ז: פ"ו ה"ג כלים שעשאן ודעת רבינו דווקא בסתמא בטיל מהם תורת כלים אבל אם עשאן מתחילה לכך מקבלין טומאה אף שמוציאין רמונים ובוודאי שכן נראה ממשנה ג' דתנן הסלן של פת שיעורן בככרות וקשי' לי מהא דגרסינן בפ' אמר ר"ע דף פ"ד ולחנני' טילטול ע"י שוורים שמה טילטול ומייתי התם הא דתנן ג' עגלות הם כתדרא טמא מדרס כמטה טמא.

מת ושל אבנים טהורה מכלום ופרש"י ז"ל עגלה העשוי' להוליך בה אבנים טהורה מכלום לפי שפרוצה ואמר ר' יוחנן ואם יש בה בית קיבול רמונים טמאה והיינו דאף דהיא כבידה ואינו יכול לטלטל רק ע"י שוורים מ"מ מקרי טלטול לכן אם יכולה לקבל רמונים טמאה אבל של אבנים שהיא פרוצה טהורה והשתא קשה לדעת רבינו כיון דטלטול ע"י שוורים שמה טילטול למה של אבנים טהורה הרי היא מיוחדת לשל אבנים וכיון דמיוחד להוליך בה אבנים לא פקע שם כלי מיני' ובאמת הראב"ד בהשגות חולק על רבינו בזה וס"ל דאם אינה מקבלת רמונים גם כשעשאה לדבר גדול יותר לא מקרי כלי ויש לו סיוע מהא משנה שזכרנו.

והנה רבינו בפכ"ז מה' כלים השמיט להא דר"י באם יש לו בית קיבול רמונים דטמא נראה דס"ל דלא קי"ל כחנני' דטלטול ע"י שוורים שמה טלטול להכי של אבנים טהורה לפי שאינו עשוי לטלטל אך עדיין תיקשה לר"י מאי איכא למימר וסבור הייתי לומר דאף דלדעת רבינו בכלי שעשאה מתחילה לדבר גדול מרימונים מקבלת טומאה לא נאמר זה אלא כשרוב השוליים קיים אבל אם נפחת רוב השוליים אף שהוא מקבל אבנים מ"מ

טהור כל שיש בו נקב כמוציא רימון אבל בפחות ממוציא רמון אף שיש בו נקבים הרבה וכשנצרפן יהי' רוב פתוח מ"מ טמא.

ויש לזה קצת סמך מדברי רבינו שכתב שם דסלן ואפיפיראות טמא עד שיקרעו רובן משמע דברובן סגי אלא דלקושטא דמילתא לא מסתבר דוודאי בכלי שלם כל שנפחת רובו פקע שם כלי מיני' מידי דהוי אבגד דשיעור בגד הוא שלשה ואפ"ה בבגד שנקרע רובו הוא טהור ועיין בפ' העור והרוטב דף קכ"ג ע"ב ועיין שבת צ"ה ע"ב בתוס' ד"ה נקב כמוצא רמון וצ"ע ועיין בתוספתא דב"מ בכלים פ' כלי עור דתניא התם חמת חדשה אע"פ שמקבלת רמונים טהורה תפרה ונקרעה שיעורה כמוציא רמון ולא מצאתי יישוב לדברי רבינו אם לא שנאמר דבנעשה מתחילה נמי כל שדפנות והשוליים פרוצין ברובן כמו עגלה של אבנים דגם צדדי המחיצות המה פרוצים רק שהמקלות התחובין מחזיקים אותו כל שיש כמוציא רמון אף שנעשה לדברים גדולים אין מקבל טומאה ומ"מ מדברי רש"י לא נראה כן וכ"נ דעת המאירי בחי' לשבת ומהתימא על התויו"ט שהביא דברי רבינו בפשיטות שהראב"ד ורש"י חולקין עליו ולדעת רבינו אפשר דאפי' נעשה מתחילה לרימונים רק שאח"כ יחדו לשאר דברים מקבל טומאה וגם זה צ"ע דאיכא לדמויא להא דטלית שכתבנו ולזה הדעת נוטה, שוב התבוננתי בדבר נראה שגם רבינו מודה דטילטול ע"י שוורים שמי' טילטול שהרי משנה שלימה שנינו בפ' ט"ו דכלים דדרדור של עגלה מקבל טומאה וביאר הר"מ ז"ל שאע"ג שמחזיק ארבעים סאה כיון שעשוי לטלטל ע"י העגלה א"כ הדק"ל כיון דלרבינו בכלי העשוי מתחילתו אף שאינו מקבל רמונים מקבל טומאה מ"ש מעגלה של אבנים דטהור: והי' נראה בדעת רבינו ז"ל דיש לו שיטה אחרת דוודאי מודה הוא דכל שניקב כמוציא רמון תו לא מקרי כלי קיבול אלא דמ"מ כל שעשוי לקבל דבר אחר לא גרע מפשוטי כלי עץ והכי מסתבר דנהי דא"י לקבל רמונים מ"מ לא גרע מפשוטי כלי עץ שאין להם בית קיבול והנה בפשוטי כלי עץ ס"ל לרבינו דנהי דלא מקבלי טומאה מד"ת מ"מ מדרבנן מיהו טמאים כל שהוא מעשה אומן כמו דף של נחתומין בפ' ט"ו דכלים וכן אם סיידן או כיידן א"כ ה"ה בכלי שעשוי לקבל מתחילתו דבר גדול אף שאינו ראוי לקבל רמונים נהי דמה"ת טהור מדרבנן מיהו טמא כמו דף של נחתומים או דף של בעה"ב שציירו אלא דבמחזיק מ' סאה נהי דבעשוי לקבל רימונים טמא מדאורייתא כל שעשוי לטלטל אפי' ע"י שוורים כל שאינו עשוי לקבל רמונים כהאי דעגלה של אבנים טהורה מכלום דכל שאינו כלי ממש טהור כפשוטי כלי עץ דהאמה"ט תלוש.

ולבסוף חיברו טהור בפשוטי כלי עץ לפי שאין לו תואר כלי ממש ולא גזרו בפשוטי כלי עץ ה"נ בטילטול ע"י שוורים טהור בפשוטי כלי עץ ולא גזרו אלא במעשה אומן ולמש"כ יש ליישב בהא דאיכא למידק בשבת דף פ"ד דטלטול ע"י שוורים שמה טילטול ומייתי לה ממתניתין דפ'. כ"ד דכלים ומדרמונים ולמה לא מייתי ממתניתין דפט"ו דכלים ולמש"כ יש ליישב ואין להאריך ולפ"ז מיושב נמי הא דפסק רבינו בנקרע רובן דטהור, ואף דעדיין נשאר תואר כלי ומקבל ולמש"כ דאין דינו אלא כפשוטי כלי עץ ובפשוטי כלי עץ בעינן תואר כלי, לגמרי שיהי' מעשה, אומן כמו דף של נחתומין או צייר ובנקרע רובו לא מקרי תואר כלי ממש כנ"ל ברור בדעת רבינו ועיין תשובת הרד"ד להגאון מלאסק ובתשובה סי' י"ד בכתבים: הלכות נזקי ממון פ"א ה"א כל נפש חי' שהזיקה, עי' להרב מח"א בה' נזקי ממון סי' א' שנסתפק במזיק אי משלם כשעת הנזק לענין יוקרא וזולא או לא דמצי למימר כהאי חפץ דאזיקנא לך הא אשלימת לך ומשלם כשעת, העמדה בדין ודווקא גבי גזילה משלם כשעת הגזילה דגלי, קרא כאשר גזל ע"ש שהביא דגם בחי' כת"י לרבינו יונה נסתפק בזה דאפשר דאם שיבר כלי והי' שווה ה' ואח"כ.

הוזלה ושווה ד' סגי שמשלם כלי כמו ששוה בעת התשלומין או דמי אותו הכלי, ואני תמה שהרי תוספתא מפורשת היא בפ"ג דבב"ק הרג שורו של חבירו הוקרה בהמתו או שהוזלה הודלק גדישו של חבירו והוקרה התבואה, או שהוזלה בין משעמד בב"ד בין עד שלא עמד בב"ד אין לו אלא כשעת נזקו אלמא דאף במזיק אזלינן בתר שעת הנזק כמו בגזלן בתר שעת הגזילה ומה שהביא המח"א שם ראי' מדברי רבינו בפ"ג מה' שכירות גבי.

סבל ששיבר חביות יין לחנוני ונתחייב לשלם והרי היא שווה ביום השוק ד' ובשאר ימים ג' אם החזירו ביום השוק חייב להחזיר חביות יין או ד' החזיר לו בשאר ימים יחזיר לו ג'. אלמא דאזלינן במזיק בתר שווי' דשעת תשלומין לאו ראי' היא דהתם תמיד דרכו בכך ליקר בשעת השוק ואנו יודעין שדרכו בכך הלכך אזלינן בתר שעת התשלומין אפי' לחומרא אבל בשאר דוכתא אזלינן בתר שעת הנזק בין לקולא ובין לחומרא כמבואר בתוספתא שהבאתי, וראיתי בקצה"ח סי' ד"ש שהקשה על רבינו והמ"מ שנראה מדבריהם דבמזיק משלם כשעת התשלומין מהא דסו"פ המפקיד גבי פלוגתא דב"ש וב"ה בשליחות יד דב"ש ס"ל דילקה בחסר ויתר וב"ה ס"ל כשעת הוצאה מן העולם ואמרינן שם דביתר כ"ע ל"פ כי פליגי בחסר ואמרינן שם הכא במ"ע כגון שטלטלה להביא גוזלות ובשואל של"מ קמיפלגי דב"ש ס"ל דגזלן הוי וב"ה ס"ל דשואל הוי ואפ"ה ס"ל כשעת הוצאה מן העולם ולא כרע"ק דס"ל כשעת התביעה אלמא דגם בשומרין אזלינן

בתר שעת האונסין ולא בתר שעת התשלומין ע"ש שהניח בצ"ע ובמחכ"ת לאו ראי' היא דפשט הסוגיא התם כגון שטלטלה להביא גוזלות ונעשה שואל של"מ והוזלה אח"כ ושלח בה יד ובהא קמיפלגי דב"ש ס"ל גזלן הוי ומשלם כשעת שטלטל להביא גוזלות וב"ה ס"ל דשואל הוי וכי הוזל ברשותא דמרא הוזל ומשלם כשעת שליחות יד דגזלן ודאי משלם כשעת הגזילה וזה פשוט עד שאני תמה על הקצה"ח שלא שת לבו לזה, ומ"מ כ"כ דבתוספתא מבואר דגם במזיק משלם כשעת ההיזק ומסתברא דאין, הפרש בין נזקי, גופו.

לנזקי בהמתו וכן משמע מסתימת הפוסקים: ה"ו חמשה מיני בהמות מועדין מתחילת ברייתן להזיק ודעת רבינו דהנך מיני חיות הן מועדין להזיק בכל מיני היזק ודין קרן מועדת להן מתחילתן וכן הנחש מועד לישוך ודינו כקרן מועדת אף בפעם ראשון ואם טרפו בהמה להנאתן דינן כדין שן לפטור בר"ה אבל התוס' והרשב"א חולקי' וס"ל דהנך חיות שדרכן לטרוף אינם מועדין אלא במה שדרכן בכך.

ובמה שדרכו בכך כגון נשיכת נחש דין רגל יש להם ונ"מ דפטור. בר"ה ולרבינו דהו"ל כקרן מועדת חייב בר"ה ולכאורה קצת סיוע להחולקין מהא דאמרינן בר"פ החובל דאין מועד בבבל ולרבינו הא הנך חמש מועדין בתחילתן ובודאי דנין גם בבבל.

כיון דאין צריך ב"ד לקבל על העדתן ולתוס' ורשב"א ניחא דהנך אין להם דין קרן אלא דין שן, ומ"מ אין זה מוכרח כ"כ, ובש"ע סי' שפ"ט בהג"ה כתב הרמ"א וי"א דדוקא נחש מועד לעולם משמע דבנחש ליכא פלוגתא וז"א דלרבנן דינו כקרן מועד ולתוס' ורשב"א דין רגל לו ונ"מ בר"ה: והנה לקמן בפ"א מבואר דשור המועד שנגח ואח"כ הפקיר פטור, ונראה דדין זה אינו אלא בקרן מועד אבל בשן ורגל אם הזיק ואח"כ הפקיר חייב וא"ל מהא דתנן בב"ק כ"ד דר"ט מחייב קרן בחצר הניזק נ"ש דיליף קו"ח משן ורגל ולפ"ז לפרוך מה לשן ורגל דהזיק ואח"כ הפקיר חייב תאמר בקרן דנגח ואח"כ הפקיר דפטור דז"א די"ל לר"ט גם זה יליף בקו"ח דבחצר הניזק ל"מ הפקר, מיהו לקושטא דמילתא י"ל דגם לר"ט בחצר' הניזק נמי פטור בנגח ואח"כ הפקיר דאמרינן דיו וכדאמרינן בפ' כיצד דף י"ח: לענין להשתלם מגופו דגם לר"ט אינו, משתלם מעלי' אלא מגופו ולא ילפינן מקו"ח דאמרינן דיו ודו"ק כי קצרתי: והנה בהנך הדורסת דלרבינו דין קרן להם ודינן כשור המועד.

אלא שהן מועדין, מתחילתן יש לדקדק בהזיק ואח"כ הפקיר מהו אי דנין אותן כדין שן ורגל או כדין שור המועד דאיכא למימר דכשם דחמירי בזה דמועדין מתחילתן ה"נ לא בעינן העמדה בדין ולכן אפי' בנגח ואח"כ הפקיר חייב ועמש"ל לקמן בפ"ח דאף. במועד

בעי העמדה בדין ולכן בהפקיר קודם העמדה בדין פטור אבל בהנך דלא בעי העדאה כלל דהן מועדין מתחילתן י"ל דלא בעי נמי העמדה בדין והרי הן כשאר נזקים דחייב אף בלא העמדה בדין והעמדה אינו אלא גילוי מלתא בעלמא, וקצת יש להוכיח מהא דפ"ק דב"ק דתנא התם חומר בבור מבשור וחומר בשור מבאש וחומר: באש מבשור ודחוק למצוא מה דשייר התנא ולמה לא חשוב חומר בבור ואש מבשור שכן אם עשה בור ונפל שמה שו"ח אע"פ שטמם הבור אחר הנזק קודם עמידתו לדין ואינו שוב בעל הבור עיין ב"ק ג': וכן שרף אשו דבר ואח"כ נכבה אשו קודם העמדה בדין וודאי דחייב ובנזקי שור פטור אלא ע"כ דזה הוי בכלל חומר דמועדין מתחילתן דדווקא במקום שהקילה התורה לדונו בתחילה ח"נ קודם שהועד הקילה עליו התורה גם לאחר העדאה בג' פעמים שיהי' צריך גם בפעם ד' העמדה בדין אבל בהנך שא"צ העדאה בג' פעמים ומתחילתו הוא מועד א"צ לעולם העמדה בדין וממילא גם בהנך מיני חיות שהזיקו אע"ג דתולדה דקרן הם מ"מ כיון שהם מועדין מתחילתן גם בנגח ואח"כ הפקיר חייב: ה"ט וכן אם הי' מיוחדת לשניהם לשוורים ולאחד להכניס פירותיו חייב בה על שן ורגל, והתוס' בב"ק דף י"ד בד"ה מיוחדת לשניהם כתבו בשם ר"ת לחלוק ע"ז כיון דיש' לשניהם רשות להכניס בה שוורים פטור על שן ורגל וכן הביא בהג"א בשם מהרי"ח וקצת משמע כן גם מדברי הרי"ף שכתב בריש בב"ק טעמפטור שן ורגל בר"ה משום דאורחי' למיזל בר"ה א"כ גם בזה פטור וכן ראיתי להרשב"א בחי' בב"ק שהביא דברי ר"ת ונראה שהסכים עמו: וראיתי להנמק"י שתירץ לקושית התוס' דבמיוחדת לשניהם לשוורים אע"ג דהוא רק לאחד לפירות למה יתחייב.

דהיינו טעמא דכיון דמיוחדת לאחד לפירות מסתמא אין לו רשות לאחר באותו עת שהכניס השני את הפירות להכניס שם שור והו"ל שלא ברשות, ותמוה לי שדבריו סותרין זא"ז דלקמן שם בע"ב תניא פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותה בדמים כתב ע"ז הנמק"י כגון פרה שהיתה מהלכת ונסתבכה רגלה בטלית ונקרע הטלית ונשברה רגלה של פרה וטלית זה בור הוא וחייב מטעם בור ומשכחת לה חיובא בתרווייהו שהזיקו זא"ז בב"א כיצד כגון חצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולמטלטלין דלגבי בור חייב ולא מצי למימר תורך ברשותי ולגבי רגל נמי שנקרעה הטלית כיון שאין מיוחדת אלא לאחד חצר הניזק הוא, ותמוה כיון דהרב ז"ל בעצמו הסכים דהיכי דמיוחדת לשניהם לשוורים ולאחד לפירות לא מתחייב אלא מטעם דאז אינו רשאי להכניס שם שוורים בסתם א"כ לא משכחת פרה שהזיקה טלית וטלית פרה שיתחייבו בעל הטלית על שבירת רגל הפרה מטעם בור

ובעל הפרה על קריעת הטלית מטעם רגל דממנ"פ דאם בעל הפרה הי' רשאי להכניס פרתו בעת שמונח הטלית אין עליו דין רגל דחצר השותפין פטור בה על השן ועל הרגל הגם שמיוחד לאחד לפירות וכדעת ר"ת ואם אין רשות לבעל הפרה להכניס פרתו בעת שמונח שם הטלית אם כן אין כאן דין בור כיון שאין לו לילך שם בעת שמונח שם הטלית לכן דברי הנמק"י צ"ע:

והנה בש"ע סי' שפ"ט סעיף ט' איתא דבחצר המיוחדת לשניהם לשוורים ולאחד מהם לשאר דברים והכניס אחד מהם טליתו והזיקו זא"ז שהשור הזיק את הטלית והטלית השור אין אומרים תצא זה בזה אלא שמין את הנזקין והיינו כפירוש הרא"ש והנמק"י, בהאי דפרה שהזיקה טלית אבל לפענ"ד גם לדעת רש"י ורבינו דס"ל דבמיוחדת לשניהם לשוורים ולאחד מהם לפירות דחייב בנזקי הפירות מ"מ בבור דהוא נזקי טלית בפרה מודים גם הם דפטור בעל הטלית שהרי הראב"ד ז"ל לא חלק ע"ד רבינו בהאי דינא דמיוחדת לשניהם לשוורים ולאחד לפירות דחייב ואלו לקמן בפ"ד כתב להדיא דבמיוחדת לשניהם לשוורים ולא' לקדרות פטור בעל הקדירות בנזקי השור דכיון דיש רשות לבעל השוורים להכניס שם שוורים הו"ל כשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות דקיי"ל בהוזקו זה בזה פטורין והזיקו זה את זה חייבים ונזקי שור בטלית דהוא בור הו"ל כהוזקו זה בזה דפטורין ול"ד לנזקי שור בפירות דהו"ל כהזיקו זה את זה שהרי בעל השור עבד מעשה שאכל את פירותיו של זה וחייב ואע"ג דכתב הרי"ף הטעם משום דאורחי' למיזל בר"ה מ"מ לא גרע מהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י וכן בעץ ארוך המונח בר"ה ומקצתו ברה"י דחייב כמוש"כ הרא"ש בפ"ק דב"ק לכן כיון דהוא רשות לאחד בלבד הו"ל לגבי פירות שאכלתן רה"י וזה דווקא בהזיקה לא בהוזקה וכ"מ מדברי המ"מ שהסכים לדברי הראב"ד והרי דרכו למשוך תמיד אחרי דברי רבינו וע"כ שגם רבינו מסכים לזה, ובאמת שדברי הראב"ד מסתברין מאוד דהא מבואר להדיא בפ' המניח דאף בנזקי גופו שהוזקו זה בזה פטור והיכי תיסק אדעתין דנזקי ממונו יהי' חמור מנזקי גופו וכ"מ עוד קצת מדברי רבינו שהשמיט האי דינא דפרה שהזיקה טלית וע"כ דמפרש כאינך פירושא וזה כבר הביא רבינו לקמן וכ"כ שכן דעת הרשב"א וכן בהא דפרה שהזיקה טלית לא הביא אלא פירוש ר"ת וכיון שדעת הר"ח והראב"ד והרשב"א ומ"מ כן וכ"ד מהרי"ח בהג"א ולא מצינו מי שיחייב בנזקי הטלית את השור אלא הרא"ש והנמק"י וכבר כתבנו שלא ירדנו לדעת הנמק"י א"כ ודאי שאין לחייב את בעל הטלית דיחיד הוא הרא"ש ובאמת בב"י לא הביא מרן שום חולק על הרא"ש וכבר נתבאר שרבים חולקים ושנראה שגם דעת רבינו כן וגם במיוחדת לפירות לאחד ולשניהם לשוורים ר"ת

והרשב"א חולקים ולדעת הנמ"י דווקא בזמן שהוא לאחד לפירות אין לשני רשות להכניס שם שוורים אבל אם לשניהם רשות לשוורים ולאחד לפירות פטור,, אמנם בטלית כ"כ שנראין מאד דברי הראב"ד ורבינו אינו חולק עליו אין ספק דנקטינן כוותי' דר"ת וסייעתו בנזקי טלית בפרה, ועיי"ש עוד בש"ע סי' הנזכר סעיף י"ד דאם היתה מיוחדת לפירות לאחד מלבד ולשוורים לשני בלבד אם הזיקו השוורים את הפירות חייב על שן ורגל דהו"ל כחצר הניזק כיון דאין לו רשות לפירות ונראה דלר"ת ורשב"א פטור כיון דיש לבעל השור רשות להכניס שורו ועמש"כ בזה בפ"ג:

הי"א כשכשה בזנבה בר"ה וכו' ואם תפס הניזק ח"נ אין מוציאין דעת רבינו בכמה דוכתא דתפיסה מהני בספיקא דדינא ועמש"כ בפ"ב ה"ה: פ"ב ה"ב כל תולדה כאב שלה חוץ מח"נ צרורות, הנה המתבאר בר"פ כיצד דכל בחיבורין נ"ש משלם לכן גמל טעון משא והזיק במשאו או באוכף שעליו וכן עגלה מושכת בקרון והזיקה בקרון משלם נ"ש אע"ג דלא הזיקה בגופה ממש כיון שהמשא מונח ע"ג כגופה דמי, ויש לדקדק דבירושלמי ר"פ כיצד אמרינן בנוד שהי' מלא שמן ודרס השור ע"ג הנוד ונתקרע ונשפך השמן על הנוד משלם נ"ש ועל השמן ח"נ, ותו אמרינן התם טבלא היתה מונחת וזכוכית עלי' ודרסה על הטבלא על הטבלא משלם נ"ש ועל הזכוכית ח"נ וכן בשני טבלות של זכוכית ודרסה הראשונה ונשברה גם השני' על הראשונה משלם נ"ש ועל השני' ח"נ וע' בחי' הרשב"א שהביא לדברי ירושלמי הללו וקשה כיון שהיזק הי' בחיבורין למה לא ישלם נ"ש וכי מה בין זה לגמל ומשא שעליו שהזיק עמה דמשלם נ"ש והרי המשא שעליו דומה לדין דשני טבלאות ודרסה על עליונה ולמה יתחייב רק ח"נ: והנה בש"ע חו"מ סי' שפ"ט סעיף י"ד מבואר בדברי .

המחבר דאם התיזה ברה"ר וזרקה לרה"י יש לה דין רה"י וחייב על הרגל וכן אם הי' עץ ארוך מונח בר"ה ומקצתו ברה"י ע"ג הכלים ודרסה ברה"ר ונשתברה הכלי שברה"י חייב על השן והרגל וכתב הסמ"ע בס"ק ט"ו שבפרישה כתב שאין דינם שווה דבהתיזה בר"ה והזיקה ברה"י לא מחייב אלא ח"נ שהרי גם בהתיזה ברה"י ושברה ברה"י אינו משלם רק ח"נ אבל בעץ ארוך מונח ברה"ר ומקצתו ברה"י ע"ג כלים ודרסה ברה"ר ונשתברו הכלים שתחתיה ברה"י משלם נ"ש והיינו דס"ל דלא מקרי צרורות כיון שנגעה הבהמה בגוף הכלי ע"י עץ הארוך שמונח הכלי תחתיו ובוודאי שהוא נגד דברי הירושלמי שזכרנו בההוא דנוד השמן וכן בההוא דשני טבלאות מיהו בהאי דנוד של שמן י"ל דהירושלמי ס"ל דבתר תבר מנא אזלינן וכיון שע"י דריסת הכלי בהנוד נקרע ולא היזק השמן רק ע"י שפיכה דמי לדרסה ע"ג הכלי ונתגלגל למק"א ונשבר דלמ"ד בב"ק י"ז:

דבתר תבר מנא אזלינן פטור וה"נ, אמנם מהא דשני טבלאות וודאי דקשה דהיינו ממש כמו דינא דעץ ארוך המונח על גבי כלי ודרסה ונשברה הכלי שתחתיו דחייב נ"ש ולא מקרי צרורות: ולכאורה הי' נראה דלא מקרי בחיבורין לשלם נ"ש אלא בזמן שחיברו לה הבעלים בכוונהונתנו ע"ג בהמה כמו גמל במשא וחמור באוכף שעליהן וכן עגלה המושכת בקרון אבל בשני טבלאות דירושלמי דלא סמכי אהדדי בעליהן לצורך השני אע"ג דנגעי אהדדי אין דינן כמגע גופו אלא כצרורות ושוב ראיתי להגאון פנ"י בחי' לב"ק דף י"ט ע"ב צידד כן מסברא אלא שלא הביא דברי ירושלמי אמנם לקושטא דמילתא א"א לומר כן דהרי שם בדף כ"ב בהא דכלב שנטל חררה באנח אנוחה חייב על מקום הנחלת נ"ש אע"ג דאנחה ולא שרפה בגופו ממש ואף שבפנ"י שם תירץ זאת מ"מ לא מסתבר ע"ש ועוד משמע מדברי התוס' ראב"ד והרא"ש דבדליל שנקשר מאליו ברגלי התרנגול חייב בעל התרנגול נ"ש כיון שהוא בחיבורין ע"ש בדף כ': ד"ה אבל קשרו.

לכן הי' נראה לפענ"ד דע"כ לא אמרינן דכל בחיבורין נ"ש משלם אלא בגוונא דהשתא בשעת הנזק נתחדשה הנגיעה בגוף הכלי הניזקת כמו חמור במשא שעליו דהשתא ע"י המשא שע"ג הבהמה נתחדשה הנגיעה בכלי וכן כל הנך דמייתי התם אבל אם כבר קדמה הנגיעה בכלי כמו בגווני דשתי טבלאות שכבר היו נוגעין זה על גב זה אלא שהבהמה נגעה עתה מחדש בטבלא העליונה זה לא הוי אלא צרורות ואע"ג דהש"ס מדמה לעגלה מושכת בקרון בזב ובזב אין הפרש אי נתחדשה עתה הנגיעה או לא הנה כלשון הזה נזכר בע"ז דף ס' גבי מגע עכו"ם דאמר רב אשי כל שבזב טמא בנכרי עושה יי"נ וכתב הריב"ש בסי' ש"י הובא בש"ך יו"ד סי' קכ"ד ס"ק נ"ז די"ל שלא אמרו דמגע נכרי ע"י ד"א אסור בשקדמה נגיעת הקנה ליין כגון שהי' קנה צפה ע"פ היין ונגע בקנה שהיא ע"פ היין ואחר שלשון הזה נאמר נמי גבי צרורות אין תימה אם נחלק חילוק זה בין קדמה נגיעה לנתחדשה כעת וסעד מצאתי לדברי מדברי הרשב"א בחי' שכתב ליישב דברי הרי"ף שהביא בהא דתרנגולין שהי' מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי דמשלמין נ"ש וקס"ד דגם על הדלי משלמין נ"ש ובעי למפשט התם דבתר מעיקרא אזלינן ומשני רב ביבי דאזיל מיני' ולדעת הסוברין בדעת הרי"ף דס"ל דבתר מעיקרא אזלינן לא הי' צריך להביא הא אוקימתא דאזיל מיני' ותירץ הרשב"א דאי לאו דאזיל מיני' גם למ"ד דבתר מעיקרא אזלינן לא הי' חייב כלל כל שלא נגעו בגוף הדלי והא דקאמר דקאזיל מיני' לא גרסינן אלא שאזלה מיני' דגם אם נתגלגל אח"כ למק"א נחשב כשבור מעיקרא דבתר מעיקרא אזלינן דכל שאינו פועל בגוף של הדלי אינו אלא צרורות ע"ש ולכאורה קשה הא כל בחיבורין נ"ש משלם וע"כ כדכתיבנא לחלק בין קדם הנגיעה ע"י ד"א לבין

נתהוה הנגיעה עי"ז שהי' הבע"ח תפיס בהן וכיון שגם הרשב"א הסכים כן בדעת הרי"ף וכן נראה מדברי הירושלמי שהביא הרשב"א בחי'.

ובהיות כן דברי הסמ"ע בסי' שפ"ט בעץ ארוך הנ"ל צ"ע דהא הוא דינא דירושלמי הנ"ל ובאמת אין תימה על הסמ"ע כי בימיו לא נתפרסמו עוד חי' הרשב"א ומדברי הרא"ש בפ"ק דב"ק אין סתירה דאיכא למימר דח"נ קאמר ומה"ט אין לה"ר מדברי הטוש"ע שם די"ל דח"נ קאמר ומהא דקיי"ל בש"ע סי' ש"ץ בתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי דמשלם נ"ש דבתר מעיקרא אזלינן אין ראי' דש"ה דחבל הוא תשמיש הדלי וככלי אחד נחשב גם לענין קבלת טומאה וה"ז כעשה מעשה בגוף הדלי אבל בשני טבלאות זו למעלה מזו י"ל דגם הנך רבוותא מודי ושוב התבוננתי בדברי הרשב"א בחי' ונראה שלא חילק בין נוגע בחבל המחובר לבין נוגע בגוף הדלי אלא דעיקר ההפרש בין שנעשה בגופו מעשה חדש שאזל הכלי מחמתו שדרסה בחוזק על הכלי ונתגלגל למ"א ונשבר שעשה מעשה בכלי לבין שהסיר ההצלה שהדלי נתלה בחבל באויר וכשפסקו התרנגולין החבל נפל מאליו הדלי ונשבר כדרך כל הכבד שנופל לארץ בטבעו בהסר המונע דהא חזינן בחולין דף ט"ז דבסדנא דמיא אם הסיר את סתימת הרחיים של מים ועי"ז גלגל האופן ושחט שחיטתו כשרה וכן באשקלי' גירי דילי' ואע"ג דברוצח חייב מיתה וכן בשחיטה שחיטתו כשרה היינו דהו"ל כגירי דילי' והר"ז כחיציו דחייב ברוצח וכן בזרק חץ ושחט שחיטתו כשרה ומ"מ בחיציו דשורו אינו חייב אלא ח"נ דעל כמו שאינו בגופו ממש הלמ"מ דא"ח אלא ח"נ לכן גם למ"ד בתר מעיקרא אזלינן כל שלא טלטלה בגופה גוף הדלי כיון שהדלי ממילא נפל שהסירו את המציל כמו בהסיר מגופת חביות ועי"ז נשפכו לא נחשב רק כגורם אפי' בכח ראשון ואינו נחשב כגופו ממש לכן כל היכי דחייב בזוציו חייב נמי ברוצח וכן בשחיטה כשר אבל היכי דלא מתחייב רק ח"נ גם היכי דנפל ע"י פעולתן שהסירו ההצלה א"ח רק ח"נ דלא מחשב רק כחו והדלי ממילא נפל והו"ל רק כחו וע' סנהדרין ע"ט בזרק צרור למעלה והלכה לצדדין חייב מ"ט כחו הוא וע' רש"י דאם נפלה כנגדו פטור דלאו כחו הוא אלא נפלה לארץ מאלי' ואע"ג דהנפילה לארץ הי' ע"י ובסיבתו שהגביה הצרור למעלה ועי"ז נפל למטה מ"מ א"ח מיתה ע"ש, מיהו בההוא דינא דרשב"א בפסקו החוט גם בנפל הדלי מחמת הפסיקה אינו משלם רק חצי נזק דלא נחשב רק ככחו: וראיתי לרבינו הגדול הב"י בחו"מ סי' ש"ץ דברים תמוהים מאד שעל מש"כ הטור דתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי אם הי' מאיס בלישה או שהי' חבל בלוי שדרכן למצוץ המים ולחטט בו משלם בין על הדלי בין על החבל נ"ש ואם לא הי' מאיס בלישה והי' חדש משלם על

החבל ח"נ וגם על הדלי ח"נ ואם גלגלתו עד המקום שנשבר שם חייב על הדלי נ"ש וכתב ע"ז רבינו הב"י שכ"ד התוס' והרשב"א וההמ"מ תסכים לזה דעת רבינו ע"ש ודברים אלו תמוהים מאד דמה ענין דברי הרשב"א לדברי התוס' שהרי לדעת התוס' בנפל הדלי ע"י חטיטת החבל שהי' מאוס בלישה או שהי' חבל בלוי כל שלא הי' שינוי בחטיטה משלם נ"ש ולדעת הרשב"א גם אם הי' מאיס בלישה כל שלא נגעו בגוף הדלי אינו אלא צרורות וכן למש"כ מתחלה דלא אמרו צרורות בחיבורין משלם נ"ש אלא בנתחדש מעשה נגיעה מחדש בגוף הכלי הניזק כמו חמור במשא אבל חבל שנקשר בדלי שלא עשו מעשה נגיעה מחדש שכבר הי' החבל קשור בדלי ולא נגעו בגוף הכלי אינו משלם רק ח"נ וזה מבואר מאוד בדברי הרשב"א וכן לפמש"כ וא"כ די"ל דאין משלם נ"ש בצרורות בחיבורין אלא בכוחו ממש שע"י הדחיפה והנענוע נתגלגל למ"א אבל אם ע"י החטיטה נפסק החבל ונפל כדרכו לארץ אינו משלם רק ח"נ ולא מטעם שינוי אלא מטעם צרורות ובזה אין הפרש בין מאיס בלישה או שהי' החבל ישן דדוקא לדעת התוס' דגם בנפסק החבל ונפל לארץ אמרינן בתר מעיקרא אזלינן אבל לדעת הרשב"א דווקא.

בדרסה על הכלי דכוחו הוא שנענע אותו וע"י כן נפל לארץ אזלינן בתר מעיקרא אבל לא בנפסק החבל ונפל לארץ וכמו שהארכנו ובאמת הה"מ בהי"ד הביא דברי הרשב"א ע"ד רבינו ופי' דברי רבינו במה שכתב והוא שנתגלגל הדלי מחמתן לכוונה שנגעו בגוף הדלי והוא ממש דברי הרשב"א בחי' דגם בחבל שדרכו לחטט בו אינו חייב נ"ש על הדלי דמקרי צרורות וכפי הפירושים שכתבנו למעלה על כל פנים דברי הב"י צ"ע: והנה בש"ס ב"ק י"ז: איבעי לן דרסה על הכלי ונתנלגלה למק"א ונשתברה בתר מעיקרא אזלינן וגופי' הוא ומשלם נ"ש או דלמא בתר תבר מנא אזלינן וצרורות נינהו ופשיט מדרבה דאמר בסו"פ כיצד זרק כלימראש הגג ובא אחד ושברו במקל פטור ופרש"י דס"ל להש"ס דמשני פטור אלמא דכבר נחשב כשבור לכן פטור השני אלמא בתר מעיקרא אזלינן מדפטור השני ואמרינן לרבה פשיטא לי' לרבא מספקא לי' ודעת רוב הפוסקים כיון דלרבה פשיטא לי' ולרבא מספקא לי' נקטינן כמאן דפשיטא לי' לפיכך פסקו כרבה דבתר מעיקרא אזלינן וחייב נ"ש אבל הרמב"ן במלחמות ס"ל להיפוך דהא דרבה ס"ל פטור היינו דשניהם פטורים הזורק פטור דהרי לא מחמתו נשבר שבא אחר ושבר והשובר פטור דהרי לא אפסדי' מידי דלמיתבר קאי ואמרינן דלרבה פשיטא לי' דבתר תבר מנא אזלינן ולרבא מספ"ל וממילא הלכה כרבה דבתר תבר מנא אזלינן ולדעתי זה טעמו של הרי"ף שהביא הך אוקימתא דקאזיל מיני' שתמהו עליו לפי שס"ל כשי' הרמב"ן דהלכה דבתר תבר מנא אזלינן, אמנם שיטת רש"י אינו כן אלא דלרבה פטור

המשבר וחייב הזורק ועיי"ש בתוס' ד"ה בתר מעיקרא דדווקא בזרק כלי או שדרסה שנעשה מעשה בגוף הכלי אבל בזורק חץ או אבן על הכלי ובא אחר ושברו המשבר חייב דהרי לא נעשה עדיין שום.

מעשה בגוף הכלי, ואיכא למידק מהא דאמרינן בפ' הגוזל בתרא דאם אנסוהו להראות ממון חבירו ואח"כ נו"ן ביד פטור דמעיקרא מקלי קלי והרי התם בשעה שאנסוהו להראות עדיין לא נעשה מעשה בגוף הממון של חבירו ואפ"ה פטור בשביל על מה שמסר להליסטים את הממון לפי שכבר הי' נאבד מן העולם ע"י שהראה ועל מה שהראה אין לחייבו לפי שהי' באונס, והי' נ"ל בטעם רש"י ותוס' דס"ל דאי בתר תבר מנא אזלינן חייב המשבר אע"ג דלאו מידי קעביד דהרי לאיבוד הוי קאי דכיון דעי"ז ששברו פטור הזורק חייב מטעם דד"ג כמו במזיק שיעבודו של חבירו וה"נ הפקיע שיעבוד של חברו ולדעת תוס' סו"פ כיצד ולהרא"ש ס"ל לרבה דד"ג ולכן דייק שפיר דע"כ דהזורק חייב ולרי"ף דס"ל בסו"פ כיצד דרבה לא דאין דד"ג הא כתב הרמב"ן דלדידי' בתר תבר מנא אזלינן ושניהם פטורים, אך קשה לפמש"כ הרמב"ן בדד"ג בהא דקאמר רב אשי דשווי' טמון באש ופטור בדיני אדם וחייב לצייש"ש דגם למ"ד דהמזיק שיעבודו של חבירו חייב בד"א היינו כשהתחיל החיוב מכבר ובא זה והזיק שיעבודו אבל בשווי' טמון כשיבא האש יהי' טמון ולא יתחיל החיוב פטור א"כ ה"נ כיון דלמ"ד בתר תבר מנא אזלינן כשקדם בעל המקל ושברו לא התחיל למפרע החיוב כיון שלא נשבר ע"י א"כ הדק"ל למה יתחייב השובר הרי לא אפסדי' מידי ומטעם דד"ג ג"כ אין לחייבו כיון שלא נשבר ע"י זריקה וגרם שלא יתחיל החיוב אין כאן דד"ג לשיטת הרמב"ן מיהו לזה י"ל דשי' התוס' כשי' הרא"ש בפ' הגוזל בתרא שכתב טעם אחר בהא דפטור לר"א בשווי' טמון באש ולדידי' אין חילוק בין התחיל החיוב מכבר בין גורם שלא יתחיל החיוב:

ואכתי קשה לפ"מ שכתבו התוס' בפ' א"נ לחלק בין הגורם לממון דקיי"ל דלאו כממון דמי ובין דד"ג דקיי"ל כמאן דדאין דד"ג דהגורם לממון אינו שווה לכל העולם כמו גזל חמץ ועבר עליו הפסח דאינו שוה אלא להגזלן אבל בשורף שטרותיו של חבירו שווה לכל העולם וא"כ ה"נ אינו שווה אלא לבעל הכלי שיתחייב לשלם לו הזורק א"כ אפי' למאן דדאין דד"ג פטור ונראה דיש לחלק בין הא דגזל חמץ ועבר עליו הפסח דפטור דהרי לאו ממון דגזלן הוא אלא דמותר לו לומר הרי שלך לפניך אבל עיקר לאו דגזלן דהרי לא קנאו כדאמרינן בב"ק ס"ה דאפי' למ"ד יאוש קונה מ"מ זה מתייאש וזה א"ר לקנות לכן לא נקרא אלא גורם לממון דגרם לו במה ששרפו שיצטרך הגזלן לשלם מכיסו וכן קדשים שחייב באחריותן עקרן דהקדש אלא שיוכל לפטור עצמו בהן מחיוב הנדר לכן

כשגזל לא גזלו רק גרם לו היזק שיצטרך להביא קרבן אחר אבל כאן בכלי הרי החרסים שלו אע"פ דעומד לשבור מ"מ הרי הוא שלו ויש לו הנאה חשובה בקיומו של הכלי עד שישתבר שעי"ז יתחייב לו הזורק לא מקרי גורם לממון רק ממון ממש ויש לה"ר לזה מהא דאמרינן בכתובות ע"ט אר"ז אר"א הגונב וולד בהמת מלוג משלם תשלומי כפל לאשה ופריך כמאן לא כרבנן ולא כחנני' דלכולהו וולד בהמת מלוג לבעל ומשני אפי' תימא ד"ה פירי תקינו לי' רבנן פירי דפירי לא תקינו לי' הא קמן דאע"ג דגוף הוולד הוא של הבעל ולא נשאר לה לאשה שום זכות בו אלא שאם יגנוב את הולד התשלומין לאשה ומשום זה מחויב הגנב לשלם הכפל לאשה ואע"ג דלאו שלה גנב ולא קרינן אם המצא תמצא בידו הגנבה מ"מ כיון שכבר הי' הבהמה שלה וכשנולד הפקיעו חז"ל את זכותה ונתנו לבעל מ"מ נשאר לה הזכות הזה שיהי' הכפל שלה וכן ר"פ השולח דאיבעי' לן עבד שמכרו רבו לקנס מכור או אינו מכור ע"כ לא איבעי' לן אלא אי מכור אבל כ"ע מודי שאם הי' העבד מוכה שחין ואינו שווה כלום דמשלם קנס והתם שייך מי יימר טובא ע"ש אבל כאן שהכלי שלו אלא שעומד להשבר מ"מ אפסדי' שהרי הי' לו טו"ה מכלי זה שהוא שו"פ ומה"ט אפי' למאן דלא דאין דד"ג מחויב המשבר לשלם דהרי הזיק כלי זה שאע"פ שהי' עומד להשבר מ"מ הי' נהנה בקיומו של הכלי זה ברגע שוי' של החוב מהזורק שהי' משלם לו ולפמש"כ נראה דאפי' בזורק חץ או אבן דכתבו התוס' והרא"ש דחייב המשבר אינו אלא כשהזורק בר חיובא דאז אפסדי' שיעבודו אבל אם לא הי' ב"ח פטור המשבר דהרי לא שווה מידי וכן אם הי' הזורק אלם דלא הי' יכול לגבות ממנו, ובזה מסולק קושיין מהא דנו"נ ביד גבי אנסוהו להראות דהתם לא גרם היזק ע"י מסירתו דהרי הם בעצמם היו יכולים ליטול ולא הי' בידו לגבות מהליסטים, וכן מה שהקשה בס' קצוה"ח בסי' ע"ד תוס' ורא"ש מהא דב"ק דף יו"ד במרבה בחבילות ג"כ ל"ק דהתם לא גרם לו היזק דבין כך ובין כך גובה מראשון ע"ש בתוס' וכן שאר הקושיות שהקשו המפורשים ע"ד התוס':

גם מש"כ עוד שם הקצוה"ח דלמש"כ בנמק"י בפ' כיצד ליישב למ"ד אשו משום חיציו האיך מותר להדליק נר בע"ש ודולק בשבת והר"ז כמדליק בשבת ותירץ כיון דאשו משום חציו הר"ז כמדליק בע"ש אלמא דגם בזורק חץ שלא עשה מעשה בגוף הניזק הר"ז כאלו עשה מתחילה ולק"מ דוודאי גם לדעת התוס' כיון דחציו כחו הוא הר"ז כאלו עשה מתחילה בגופו ממש אלא דהלמ"מ דעל כחו של בהמתו כל שלא עשתה בגופה ממש אינו משלם אלא ח"נ כדאמרינן בב"ק דף י"ח אלא דבזרק חץ כיון שאינו עושה מעשה בגוף הכלי אע"פ שאח"כ כשנשבר נעשה כאלו שברו בידים ממש היינו צרורות דהלמ"מ

דאינו משלם נ"ש כיון דלא נתחייב רק ע"י פעולה שנעשה אח"כ מחמתו אבל בדרסה ע"ג הכלי ונדחפה ע"י הדרסה למ"א ונשברה שם וכן בזורק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל חייב הזורק אע"פ שגמר השבירה לא עשה הזורק אלא דתיקף בשעה שנעשה מעשה הזריקה נחשב כשבור גם כשגמר השבירה לא היתה עי"ז לא נחשב כצרורות וזה ברור בדעת התוס', תדע שהרי הנמק"י בעצמו כתב בפ' כיצד כדעת התוס' דבזרק חץ לא אמרינן דהמשבר פטור ובהכי ניחא נמי הא דכתב הרא"ש להקשות בר"פ כיצד בהאי דאיבעי' לן בהתיזה בר"ה והתיזה לרה"י אם דינה כרגל ברה"ר דפטור או כיון שהנזק הי' ברה"י חייב, הא קיי"ל דבתר מעיקרא אזלינן ותירץ דש"ה דגלי קרא וביער בשדה אחרועל מקום הנזק קפדינן ורש"ל ביש"ש תמה ע"ז דהא הרא"ש גופי' כתב לחלק בין זרק כלי מראש הגג שעשה מעשה בגופו של דבר הניזק בין זורק חץ על כלי שלא עשה מעשה בגוף דבר הניזק דבזה לא נחשב כנשבר מעיקרא א"כ מה ענין לדרסה על הכלי ונתגלגל למ"א דנחשב כשבור מעיקרא לבין התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י שלא נעשה מעשה עדיין בגוף הכלי ע"ש ולפמש"כ א"ש דברי הרא"ש דהא וודאי גם בזורק חץ כיון דכחו כגופו דמי בנשבר אח"כ חשבינן לי' כגופו וכאלו נשבר אז וכמש"כ הנמק"י בהא דאשו משום חציו דנחשב כאלו הדליקו אז אלא דמ"מ הלמ"מ דכל דלא נחשב כשבור אלא ע"י הגרמתו שנעשה אח"כ אינו משלם רק ח"נ ורק באם נחשב כשבור גם כשלא נעשה ההיזק ע"י גרמתו כי ע"י אחר נעשה ההיזק אז מחויב לשלם נ"ש א"כ בהאי דהתיזה בר"ה והזיקה ברה"י דאתה בא לחייבו ע"י שנשבר הא וודאי הוא כחיציו והו"ל כאלו הזיקתה בר"ה ולא עוד אלא דגם אם נאמר דבתר תבר מנא אזלינן יש להקשות כן כיון שהצרורות שהתיזה הן חיצי הבהמה הרי כשנעשה הנזק אח"כ מחייבין אותו על מעשה דמעיקרא כמו במעשה שבת דנחשב כאלו הדליקו בע"ש א"כ הכא הרי הי' הנזק ברה"ר דפטור על הרגל ומוכרח כתירוצו של הרא"ש דגזה"כ ליליך על מקום שנתהוה בו ההיזק לא על מקום שאירע בו המכשול ונתיישב בזה שי' רש"י וסייעתם:

עוד הי' נראה בישוב דלא תקשה גם למ"ד בתר תבר מנא אזלינן וכן בזורק חץ דלכו"ע בתר תבר מנא אזלינן למה יתחייב המשבר דנראה דאם הי' יכול המשבר להציל הכלי כגון בזרק כלי מראש הגג ועמד אחר תחת הכלי והי' יכול לקולטו מן האויר ולהצילו מן השבירה מ"מ אם לא הציל ונפל לארץ ונשבר וודאי דלא נתחייב דעל מניעת הצלה א"א לחייב כמו בהשבת אבידה דאם נמנע מלהשיב אבידה כל כמה דלא אתי לידי' אע"ג דראה אותה ולא השיבה לבעלים אינו מחייב ואע"ג דוודאי לא מצי למימר מהפקירא קא זכינא כיון שהי' יכול להציל אותו ואע"ג דהבעלים לא היו יכולים להציל אז שלא

עמדו שם וראי' מהא דאמרינן בפ' אלו מציאות המתין לה עד שנתייאשו הבעלים ונטלה אינו עובר אלא משום השב תשיבם אבל אם נטלה לפני יאוש לדעת רוב הפוסקים וכן פסקו בטוש"ע בסי' רנ"ט סעיף א' דחייב להחזיר ואפי' לרמב"ן דחולק שם ע"ש בש"ך סק"א היינו בנטלה ע"מ לגוזלה ונתייאשו אח"כ אבל אם נטלה לפני יאוש ולא נתייאש אח"כ צריך להחזיר ולא מיבעי באבידה אלא אפי' בגווני דהנזק ברי בלא הצלתו כגון שנפל הכלי מגג ויכול הוא להצילו או שנתגלגל הכלי במקום מדרון נהי דאם לא הצילו פטור מ"מ א"י לומר אפי' בפני עדים לעצמי הצלתיו דבאיסורא אתי לידי' כיון דהי' חייב אז להצילו משום השבת אבידה:

הן אמת דקשה ע"ז מהא דכתבו הטור והרמ"א בסי' רס"ט בנסדק חביות של דבש ולחבירו הי' חביות של יין והלך בעל היין ושפך יינו והציל לתוכו הדבש אין לו אלא שכרו ואם לא הי' יכול בעל הדבש להציל יכול לומר לעצמי הצלתי וקשה נהי דבש"ס מבואר דיכול לומר מהפקירא קזכינא היינו לתנא דמתניתין דאינו מחויב לשפוך את יינו ולהציל דבשו אבל הטור דס"ל כדעת הסוברין כר"י בנו של ריב"ב דתנאי ב"ד הוא שיהי' שופך את יינו להציל הדבש ומחויב להציל מדין השבת אבדה א"כ היכי מצי למימר מהפקירא קזכינא לפמ"ש דכל היכי דמחויב להציל אפי' כשהוא יחידי מקרי באיסורא אתי לידי' ול"מ למימר מהפקירא קזכינא אע"ג דברי הזיקא וכיון שדעת הטור לפסוק כריב"ב למה פסק דיכול לומר מהפקירא קזכינא, וכן קשה מהא דשבת דף ק"ך דמצילין סל מלא ככרות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השבת ופריך התם חשבון מאי עבידתי' מהפקירא קזכו ופרש"י כיון שאומר בואו והצילו לכם הרי הפקיר אותם להם והר"ן כתב דא"צ כיון דהוא בעצמו אסור להציל יותר מג' סעודות הו"ל כאין מצילין וכזוטו של ים דרחמנא אפקרי' וקשה דמה ענין זה לזוטו של ים דהתם לכו"ע לא חזי ואבודה מהם כדדרשינן אשר תאבד ממנו זה שאבוד ממנו ומצוי אצל כל אדם יצא זוטו של ים שהוא אבוד אצל כל אדם אבל כאן שהוא יכול להציל אע"פ שהבעלים אינם יכולים הרי מחויב מד"ת להציל מטעם השבת אבידה א"כ אינו אבוד מהבעלים כיון שיש מציל מיהו בזה י"ל דכשם שאסור לבעלים בעצמם להציל יותר מג' סעודות כך אסור לאחר להציל בשבילו וכיון שאסור להציל בשבילו יכול לומר מהפקירא קזכינא:

ומהא דאמרינן בב"ק דף קט"ו ע"ב דשיירא שעמד עליהן גייס במדבר ועמד אחד והציל הציל לאמצע ואם אמר לעצמי אני מציל הציל לעצמו ופריך ה"ד אי דיכול להציל אפי' סיפא נמי ופרש"י אם הבעלים בעצמם יכולים להציל אפי' בסיפא נמי למה הציל לעצמו

דודאי לא אייאשו נראה קצת דאם הבעלים אינם יכולים להציל מהני היאוש ומצי להציל לעצמו ויש לדחות דהתם שאני דהרי מיירי באנס בא כנגדם ויש קצת סכנה בדבר אינו מחויב להכניס עצמו בסכנה להציל ממון חבירו אבל במקום שיכול להציל בלי שום חשש סכנה ובפרט אפי' בלא טורח מרובה וודאי דא"י לומר לעצמי הצלתי גם כשאין הבעלים יכולין להציל, אמנם מהא דמבואר בחו"מ סי' רס"ד ס"ה גבי נסדק קשה לדעת הטור דס"ל לפסק הלכה כר"י בשב"ב דמתקנת יהושע שיהי' זה שופך יינו ומציל דבשו קשה כמו שמבואר לעיל ודוחק לחלק בין דאורייתא לתקנת יהושע דוודאי כל דיהושע תיקן מהני לדאורייתא נמי:

והנ"ל בזה כל שאין הבעלים יכולין להציל רק האחד העומד שם כל שאומר לעצמי אני מציל כל שהבעלים יודעים מזה כבר אייאשו מיני' וקנייי' ביאוש ולא מיבעי לדעת הסמ"ע בסי' רנ"ט סעיף א' דלא מחויב בהשבת אבידה מקמי דאתא לידי' א"כ כאן דזכי מהפקר ביאוש קודם דאתי לרשות הזוכה וודאי קונה אלא אפי' לדעת הט"ז שם דחיוב מתחיל תיכף משעה שרואה את האבדה מ"מ כיון דאינו מחויב באחריות מקמי דאתי לידי' לא מקרי באיסורא אתא לידי' וקני ביאוש עמש"כ בה' אבידה מיהו דווקא בגווני דבעל החפץ ידע מזה דהו"ל יאוש אבל בלא ידעו בעלים מזה הו"ל יאוש של"מ דל"ה יאוש א"כ ניחא דמש"כ הר"ן בשבת לדמותו לזוטו של ים דקשה דהתם אבוד ממנו ומכל אדם אבל התם דלכתחילה צריך להציל עבור בעל החפץ הדבר ברור שאין לדמותו לזוטו של ים כיון דרובא דאינשי אינן נהנין משל השריפה כדאמרינן שם בש"ס הכא ביר"ש עסקינן ע"ש מיהו כיון דהבעלים א"י להציל לעצמן משום איסור שבת קני' זה ביאוש כל דגילה דעתו דמציל לעצמו כל שהבעלים ידעו מזה אבל בהזורק כלי מראש הגג שא"א להזורק להציל והבעלים א"י מזה וודאי לא זכה מהפקר כיון דאינו אבוד מכל אדם כיון דהעומד שם מחויב להציל ויאוש ל"ה דבעלים לא ידעו מזה דיתייאשו וזה ברור מיהו וודאי כשלא הציל אינו מחויב דגם על השבת אבידה אינו מחויב באחריות כשלא הציל לפיכך בזרק כלי מראש הגג ובא אחר שיכול להציל ושברו במקל למ"ד בתר מעיקרא אזלינן פטור המשבר וחייב הזורק דהזורק וודאי חייב דהרי המניח גחלת על לב בהמתו של חבירו אף דהבעלים יכולים לסלק הגחלת מ"מ חייב המניח כמבואר בפ' כיצד אבל למ"ד בתר תבר מנא אזלינן ועיקר הנזק נחשב כשנשבר חייב המשבר וא"ל הא לא שוה כלום דז"א דהא המשבר הי' יכול להציל דהי' עומד תחתיו והרי חזינן בנותן שט"ח לחבירו ומחל הנותן חייב לשלם כל שווי' של השט"ח ואם אינו רוצה לשבע א"ח לשלם רק הדמים שקבל (לפ"ד המל"מ) ואם נתן לו במתנה וא"ר לשבע א"צ לשלם כלל

מכיון דא"ח לשלם בא"ר לשבע רק מטעם אחריות כמוש"כ האחרונים ובמתנה ליכא אחריות א"כ למה לא נאמר שלא יתחייב גם כשמוחל שהרי בלא שבועה א"י לגבות ועל מה שא"ר לישבע א"ח רק מדין אחריות ובמתנה ליכא אחריות אלא דמ"מ דכיון דבמה שמחל לו מזיקו ממש ומקודם כיון שרצה אח"כ לישבע הי' גובה חובו בפרט למש"כ בחי' לחו"מ סי' ס"ו במוכר שט"ח וא"ר לשבע שלא נפרע יכול לומר אח"כ הרני נשבע מקרי מזיק דלגובייגא הוי קאי קודם שמחל וה"נ כיון שיכול להציל קודם שנפל בר ממון הוא כיון שיכול ומחויב להצילו ולפ"ז לא קשה מהא דאנס דנו"נ ביד דפטור וכן מה שהקשה בקצוה"ח מהא דמרבה בחבילות דהנך לא שווי' מידי שהרי א"א להצילן לפיכך א"ח על מעשה של אח"כ דלאו ממון הוא אבל כאן בזורק מראש הגג כיון שהי' יכול להציל בר דמים הוא עתה כ"ז דלא נשבר לגמרי ולפ"ז גם בזרק חץ או אבן על הכלי א"א לחייב המשבר אלא כשאפשר הי' לו למשבר להציל ונראה דאם הי' אחר שם ויכול להציל גם בזרק כלי ובא אחר ושברו חייב המשבר דלאו כשבור דמי ודווקא בהי' המשבר לבדו יכול להציל בזה פטור למ"ד בתר תבר מנא אזלינן:

ובעיקר הדין אי אזלינן בתר תחילתו או בתר סופו לדעת הרי"ף ורבינו הנה הראב"ד הבין בדעת רבינו דבתר תבר מנא אזלינן כמוש"כ בהדי' בה' וכן משמע פשט לשונו שם אבל בה' י"ד בתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל כפי מה שביאר המ"מ שהוא כדעת הרשב"א בחי' ס"ל דבתר מעיקרא אזלינן אלא דמ"מ אינו חייב על שבירת הדלי בשביל הפסק החבל כמו שהארכתי למעלה וראיתי להש"ך בסי' שפ"ו ס"ק כ"ז בשם הנ"י והרא"ה דשניהם פטורים הזורק והמשבר דכיון דלא איפשט אי בתר מעיקרא אי בתר סופו אזלינן כ"א פטור דהזורק מצי למימר קים לי דבתר תבר מנא אזלינן והמשבר יכול לומר קי"ל דבתר מעיקרא אזלינן ובסי' ש"צ סעיף י"א בנפסק החבל ונשבר הדלי דאם הי' מאוס בלישה דאינו משונה משלם גם על הדלי נ"ש, הש"ך לא הגיה כלום ואיפכא מסתברא דלדונו כגופו לשלם נ"ש לדעת הסוברין דבתר תבר מנא אזלינן וודאי אינו משלם אמנם בהאי דזרק כלי מראש הגג י"ל דגם אם נאמר בתר תבר מנא אזלינן הא דעת הרי"ף ורבינו דכל הנך שמעתא בסו"פ כיצד הוא לפי שלא דאין דד"ג אבל למאן דדאין דד"ג י"ל דגם לרבה חייב הזורק דנהי דמזיק לא מקרי גורם להיזק הוי שהרי לא שוה כלום כשעומד לישבר כמוש"כ רבינו בפ"ז מה' חובל ומזיק הלכה ח' וה' י"ב:

ונ"ל ראי' ברורה לדעת הה"מ דס"ל לרבינו בתר מעיקרא אזלינן ממש"כ רבינו בפ' י"ב הי"ט שור שדחף בהמה לבור אם הי' מועד בעל השור משלם מחצה ובעל הבור מחצה וקשה הא בעל השור אינו משלם רק רביע דהא היא צרורות דדחפתה לתוך הבור ומתה

שם ולכה"פ הו"ל לרבינו לכתוב דווקא שנתגלגל מינה מינה גם מדברי הרי"ף שהביא בסוף הפרה ברייתא דשור שדחף חבירו לבור ובוודאי דלישנא לא משמע שהפילו בקרנו או בגופו עד שנפל לבור ולכה"פ דבעל השור אינו משלם ח"נ ובתם אינו משלם ח"נ אלא בנפל מינה מינה דאל"כ במועד משלם ח"נ ובתם אינו משלם רק רביע א"ו כדעת הראב"ד והרשב"א בדעת הרי"ף ורבינו: וראיתי בש"מ ב"ק י"ז ע"ב שהקשה בהא דבעי רבא אי בתר מעיקרא אזלינן אי בתר סופו למה לא נפשוט מפלוגתא דר"נ ורבנן בפ' הפרה דלרבנן בעל השור חייב נ"ש ובעל הבור פטור דעיקר הנזק עושה בעל השור ולרבנן בתר סופו אזלינן ואני תמה דגם למ"ד בתר סופו אזלינן וודאי אחר שהומת השור דיינינן לי' על ידי הפעולה שנעשה אח"כ כאלו נעשה הנזק מעיקרא וכמו בזורק חץ וכן באשו משום חציו אלא דעיקר האיבעי' דרבא אי דיינינן לי' כשבור מעיקרא עד דאפי' נשבר ע"י השובר במקל ולא נשבר ע"י הו"ל כאלו שבור תיכף בעת שנתגלגלה מכוח דחיפתה כיון שהנזק הוא ברור אבל בההוא פלוגתא דר"נ ורבנן בשור שדחף את חבירו לבור ה"ז שאנו דנין אותו כמת מעיקרא הבא ע"י שותפות הבור שהי' הנזק מזומן תיכף ע"י שותפות הבור שחפר זה ואין זה ענין לאיבעי' דרבא אמנם מש"כ מוכרח דע"כ בתר מעיקרא אזלינן דאל"כ בעל השור לא הי' משלם רק רביע גם במועד כדין צרורות: ה"ד וכן אם היתה מהלכת ברה"ר ונתזו צרורות מתחת רגלי' לרשות הניזק ושברו את הכלים משלם ח"נ וכן להיפך אם היתה מהלכת ברשות הניזק והתיזה לרה"ר דבתר עיקר הנזק אזלינן אבל אם עשתה מעשה ברה"ר שדחפתה לרשות הניזק ונשברה שם דינה כרה"ר ולהיפך אם דחפתו ברה"י ונתגלגל ונשבר ברה"ר חייב דתיכף שנעשה מעשה בגופו של הכלי וסופו להשבר בבירור דינו כשבור כ"כ הט"ז בסי' ש"צ סק"ב ועמש"כ בה"כ: ה"ה היתה מהלכת ברה"ר והתיזה וכו' ואם תפס הניזק רביע אין מוציאין מידו שהדבר ספק וע' השגת הראב"ד, והנה דין זה הוא איבעי דר"א בב"ק י"ט.

ע"ש ולהבין פלוגתא דהראב"ד והרא"ש עם רבינו דלראב"ד ורא"ש פשיטא דבעיטה שינוי הוא והו"ל כקרן דחייב ברה"ר אלא דהאיבעי' אם גם בחצי נזק דין צרורות יש דאיכא למימר דלא אשכחן לתם דמשלם בציר מפלגא נזקא וכמו שפרש"י ז"ל שם לפיכך אם הזיקה ברה"ר ע"י ביעוט כיון שאין דרכו בכך משלם ואין הפרש בין אם הזיקה ברה"י ובין הזיקה ברה"ר בתרוויהו אי יש שינוי משלם רביע נזק ואי אין שינוי משלם ח"נ ולדעת הסוברים דתפיסה מהני באיבעי דלא איפשטא אם תפס ח"נ אין מוציאין מידו ואי מודה מיפטר כמו כל פ"נ דא"ח בלי עדים לפני ב"ד סמוכין ולישנא דרב אשי הכי דייקא דלא איבעי' לי' אלא אם יש שינוי לצרורות מח"נ לרביע נזק אמנם בחילוק רשויות

לפוטרו ברה"ר לא קמבעי לי' דודאי כיון שהוא משונה הו"ל כתולדה דקרן לחייבו ברה"ר אבל רבינו כפי מה שביאר דבריו הה"מ יש לו שיטה אחרת בזה דאי יש שינוי לצרורות לרביע נזק הו"ל תולדה דקרן לגמרי וכשם דצרורות כי אורחי' משלם רק חצי כך ע"י שינוי משלם החצי מזה ואינו משלם רק רביע בין ברה"ר ובין ברשות הניזק ואי אין שינוי משלם ברשות הניזק החצי אף שהוא ע"י שינוי וברה"ר פטור לגמרי לכן כתב רבינו דבהזיקה בצרורות ע"י שינוי ברה"ר פטור לגמרי מספק דאפשר שאין שינוי והו"ל צרורות כי אורחי' דפטור ברה"ר לכן ל"מ תפיסה ברה"ר אלא על רביע אבל ביותר ל"מ דממנ"פ אי יש שינוי אין לו רק רביע ואי אין שינוי פטור לגמרי ברה"ר וכשהזיקה בצרורות מחמת שינוי ברשות הניזק צריך לשלם רביע בפני ב"ד סמוכין אפי' בלא תפיסה אבל אם תפס מהני תפיסתו על ח"נ גם בזה"ז דדלמא אין שינוי וחייבבחצר הניזק כמו באורחי' דאין הפרש בצרורות בין ע"י שינוי בין שלא ע"י שינוי:

וראיתי להסמ"ע בסי' ש"צ שכתב דלדעת רבינו דמהני תפיסא בספיקא דדינא בהזיקה ברה"ר ע"י שינוי בצרורות אם תפס רביע הנזק דמהני תפיסתו צריך שיתפוס דווקא גוף המזיק דהא הא דמהני תפיסה דמצי למימר קים לי דיש שינוי וחייב ברה"ר כמו תולדה דקרן א"כ הא קרן אינו משתלם אלא מגופו אבל כשהזיקה ברשות הניזק דמהני תפיסתו על ח"נ דמצי למימר קים לי דאין שינוי והו"ל כאורחי' א"כ משתלם כמו תולדה דרגל אפי' מעלי', ואני תמה כיון דאלו אזיק בגופו ממש פשוט שאינו משתלם גם כשתפס אלא מגופו מה מקום לומר כשהזיק בגופו ממש כיון שהי' בשינוי אין משתלם רק מגופו ואם ע"י כוחו אף שהי' ע"י שינוי משלם מעלי' הלא בכלל היזק בגופו הוא כוחו לכן נ"ל דגם רבינו מודה דכל שהי' ע"י שינוי כל קולי הקרן יש לו ומש"כ הה"מ דיש בכל צד קולא וחומרא היינו דאם אין שינוי יש חומרא שמשלם חצי הנזק ואין משלם כלל ברה"ר דקולי הרגל יש לו אבל לא שישלם מעלי' וכן בזמן שהיו סמוכים צריך שיהי' לו עדים ובלא עדים לא יתחייב כלל בלא תפיסה גם לדעת רבינו, וכ"נ מדברי הה"מ שלא כתב אלא ההפרש שבין רה"ר לרשות הניזק אם יש שינוי ולא זכר כלל ההפרש שבין מגופו לבין עלי' לפי שגם רבינו מודה כל שהי' ע"י שינוי דינו כקרן רק להחמיר יותר בקרן מרגל לחייבו ברה"ר דלדעת הראב"ד אי אין שינוי חייב ברה"ר כמו בקרן בזה ס"ל דכיון שאינו בגופו ממש למ"ד אין שינוי לא לגמרא הלמ"מ לחייב בצרורות שע"י כוחו לבד לחייב ברה"ר כמו בקרן ממש אבל לענין להשתלם מעלי' וודאי אין שום סברא להאלים ולחזק הנזק הנעשה ע"י כוחו מאלו נעשה בגופו ממש ואע"פ שאינני כדאי לחלוק על הסמ"ע מ"מ לפענ"ד דברינו מוכרחים וכ"מ מדברי הרי"ף שהשמיט להאי איבעי' דיש

שינוי וכתב הרא"ש הטעם דכיון דאין דנין בבבל אלא אם תפס ובתפס יכול לומר קי"ל דאין שינוי וגובה ח"נ והשתא קשה הא נפ"מ אם תפס שלא מגופו דאי אין שינוי יכול לתפוס אפי' שלא מגופו מיהו יש לדחות ראי' זו:

והנה בש"ס בעי עוד רבא אי יש העדאה לצרורות אי לא ופרש"י בלשון א' בצרורות כי אורחי' בשעשאן ג' פעמים ובלשון שני פירש ששינה בהם אי נעשה מועד והרי"ף ורבינו השמיטו בעי' זו וכתב הרא"ש טעמו של הרי"ף משום דאמרינן בר"פ החובל דאין מועד בבבל משום דל"ש א"כ אין דין זה נוהג בזה"ז ולפי לשון א' של רש"י שכתב בצרורות כי אורחי' אין מקום לתירץ זה אלא שאפשר שהרי"ף מפרש כפירוש האחר שפרש"י ע"י שינוי וכ"מ מהא דקאמר שם בבעי דרב אשי אי יש שינוי לצרורות לרביע נזק ותפשוט לי' מדברי רבא אם יש העדאה לצרורות ולפי הפי' דהאיבעי אם יש העדאה הוא בצרורות כי אורחי' אין ענין איבעי' דרבא בצרורות כי אורחי' לאיבעי' דרב אשי דע"י שינוי ומ"מ בדברי רבינו שמביא אף דברים שאינן נוהגים בזה"ז קשה תירוץ של הרא"ש ול"נ שרבינו סמך על הא דמבואר בירושלמי ר"פ כיצד דאם יש העדאה לצרורות משלם כופר נמי על צרורות ולא ס"ל כפרש"י בב"ק מ"ג ע"ב בהא דפריך על הא דאוקי רב שם במועד ליפול על בנ"א בבורות והא צרורות נינהו דאין כופר אלא בנגיחה בגופה ממש לא ע"י כחו אלא הטעם דכיון דמשלם רק החצי לא אשכחן חצי כופר ואפי' אם נאמר דשור של ב' שותפין דמשלם כל אחד חצי כופר היינו כיון דיש על השור חיוב כופר שלם אלא כיון דגם השני צריך לשלם אפשר שאם הוא משלם חצי כופר מקרי חצי כופר ואפשר שגם תשלומי השני עולה לו אבל כאן בצרורות שהקילה התורה עליו שאינו משלם רק החצי נזק ולא מצינו מיתה בחצי איש כדקיי"ל בסנהדרין דשנים שהרגו פטורים דכתיב ואיש כי יכה כל נפש אדם ולא חצי איש לכן אינו משלם כופר בצרורות לכן למ"ד יש העדאה לצרורות מבואר שם דמשלם כופר וכיון דפריך שם בפשיטות והא צרורות נינהו וא"א לשלם כופר א"כ מבואר דס"ל לסתמא דתלמודא דאין העדאה לצרורות לכן סתם רבינו דאינו משלם על צרורות רק ח"נ ולא חילק בין צרורות דחדא זימנא לצרורות דתלתא זמנא כנ"ל נכון בס"ד:

שם ואם תפס וכו', הנה דעת רבינו דבספיקא דדינא מהני תפיסה וכן בספק איבעי' דעלתה בתיקו והרא"ש חולק ע"ז בר"פ כיצד וס"ל דתפיסה ל"מ בספיקא דאיבעי' דעלתה בתיקו וכן בספק דמציאות ואינו טוען ברי והנה הטור בסי' ש"צ כתב בספיקא דכשכשה דהספק אם הוא תולדה דקרן וחייב בין ברה"ר בין ברשות הניזק ח"נ או תולדה דרגל וחייב ברשות הניזק נ"ש וברה"ר פטור דמספיקא לא מפקינן ממונא ול"מ תפיסת הניזק

ולא עוד אלא שאם אירע שני המאורעות באדם אחד כשכשה ברה"ר ואח"כ ברשות הניזק אינו משלם רק ח"נ ול"מ הניזק למימר ממ"נ אם הוא תולדה דקרן חייב על מה שהזיקה ברה"ר ח"נ וכן על מה שהזיקה ברשות הניזק ח"נ ואם הוא תולדה דרגל חייב על מה שהזיקה ברה"נ נ"ש ע"ש והקשה בפרישה מ"ש מהא דכתב הטור בסי' ר' בספיקא דכליו של לוקח ברשות מוכר אי קונה או לא וס"ל להטור דאי כליו של לוקח ברשות מוכר קני כליו של מוכר ברשות לוקח ל"ק לוקח דאזלינן בתר כלי ואם כליו של לוקח ברשות מוכר ל"ק דאזלינן בתר רשות כליו של מוכר ברשות לוקח קני דאזלינן בתר רשות ואם ב' המעשים אירעו באדם אחד דקנה פ"א בכליו ברשות מוכר ופ"א קנה בכליו של מוכר ברשותו דממנ"פ קנה עכ"פ מקח אחד דאי בתר כלי אזלינן קנה המקח הראשון ואי בתר רשות אזלינן קנה המקח השני אלמא דאמרינן ממנ"פ ולא אמרינן קם דינא ותירץ דהתם חד קנין הוא אבל כאן דאם נאמר דהוא קרן הו"ל קנס ולא אמרינן ממנ"פ והב"ח חולק ע"ז ודווקא בב' בהמות של אדם אחד לא אמרינן ממנ"פ דאפשר שזו דרכה בכך והו"ל תולדה דרגל ופטור ברה"ר וזו אין דרכה בכך והו"ל תולדה דקרן ע"ש:

ובאמת בעיקר הדין אי אמרינן קם דינא בספיקא דדינא יש בזה מבוכה רבה וראש המדברים בזה הוא הרב תה"ד בסי' ש' ונעתיק דבריו בקיצור השאלה הי' בראובן שנתאכסנו בביתו סוחרים והי' להם סחורה למכור בזול ובא שמעון לקנותם ואמר ראובן זכתה לי ביתי למען שלא יוכל שמעון לקנותם וכאשר הלך ראובן מביתו קנה אותם שמעון והרויח עשרים זהובים אח"כ נתאכסנו סוחרים בביתו של שמעון והי' להם סוסים למכור בזול והלך ראובן לקנותם ואמר שמעון זכתה לי חצירי ועמד ראובן וקנאם וכאשר בקש ראובן למשוך הסוסים לביתו היו הארוות סגורים כי לא רצה שמעון לפתחם כי טען שגם במקח בסחורה בזול אמרינן חצירו קונה לו וטוען ראובן ממנ"פ אי אמרינן במקח הזול חצירו קונה לו כמו במציאה תן לי הכ' זהובים שהרווחת מסחורה בזול שקנית בביתי ואי לא אמרינן במקח בזול חצירו קונה לו א"כ הסוסים המה שלי והשיב הרב ז"ל שאם לא עמדו בתחלה על המקח הראשון קודם שנעשה המקח השני הי' שמעון זוכה כיון שהוא פלוגתא דראב"ן ורב"י דאליבא דראב"ן חצרו זכתה לו ורב"י פליג דלא אמרינן בכי האי חצירו קונה לו ושמעון שקנאם מוחזק לא מפקינן מיני' ואע"פ שכתב הרא"ש בפ"ק דב"מ באיבעי' דזרק ארנקי בפתחזה ויצאה בפתח אחר דאם הי' ארנקי של הפקר אמרינן דבעה"ב מקרי מוחזק שעבר דרך חצירו ואם בא אחר וזכה בו מפקינן מיני' מ"מ לא אמרינן הכי כן דהתם כשת"ל דאויר שאין סופו לנוח כמונח דמי כבר זכה בו קודם שזכה האחרון אבל כאן אפי' לדעת הראב"ן דבסחורה בזול אם אמר יזכה לי

ביתי זכה היינו אחר שקנה השני ויצא מרשות המוכר וכיון דבעודו ברשות המוכר וודאי לא היתה של בעל החצר תיכף שקנאה מקרי האחרון מוחזק, אמנם מ"מ יכול לומר ממנ"פ אם הלכה כראבי' א"כ גם במקח אחרון זכיתי ואע"פ שהוא מוחזק עתה מ"מ כיון דיכול לבוא בטענת ממנ"פ טענתי' טענה וראי' מהא דאמרינן בפ"ב דבכורות דס' בכור חייב במתנות דאמרינן ממנ"פ אם בכור הוא כולו לכהן ואי לאו בכור הוא הרי חייב במתנות אלמא דאע"ג דס' מתנות כהונה לקולא כל היכי דאיכא למימר ממנ"פ לא אזלינן בתר חזקה דמוחזק עתה אלא דאמרינן ממנ"פ אמנם אם כבר עמד בדין יכול לתפוס הסוסים ול"א ממנ"פ כיון דכבר עמד בדין כבר נתייאשו הבעלים וראי' מהא דיבמות ל"ז בספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא דחולקין ואם מת אח"כ היבם ובאין הספק ובני היבם לדין אחר שכבר חלק היבם עם הספק וטוען הספק ממנ"פ אם אני בר מיתנא כל נכסיו שלי הם ואם אני בן היבם תנו לי חלק מכל מה שהניח היבם וקמיפלגי אמוראי אי אמרינן קם דינא או הדר דינא ופסקו הפוסקים כמ"ד קם דינא אלמא אחר שפסקו הב"ד ל"ש טענת ממנ"פ משום יאוש בעלים זה תוכן דברי הרב ז"ל והרמ"א בהג"ה סי' רס"ח הביאו לפסק הלכה אולם בש"ך שם סק"ז חולק ע"ז שאין לחלק בין עמד בדין ללא עמד בדין וכ"כ בספר תקפו כהן ושגם הה"מ בפ"ה מהלכ' נחלות הביא בשם הרשב"א שאפשר שאין חילוק בין עמד בדין ללא עמד בדין גם הא בש"ס יבמות ל"ז מדמה להא דאבדה לו דרך שדהו דמוקמינן לה בחד דאתא מכח ד' דרבנן סברי קם דינא וקיי"ל התם כחכמים דקם דינא והתם לא הצריכו הפוסקים שיהי' עומד בדין בעת שהי' אצל הד' לכן דעת הש"ך דאין הפרש בין עמד בדין או לא אלא בין הי' הדין בין אותם הבע"ד בעצמם כהאי עובדא דתה"ד בין שהי' מכח שני בני אדם כהאי דמי שאבדה לו דרך שדהו דמוקמינן בחד דאתי מכח ד' דבא מכח שני בני אדם וכן בספק ויבם הספק בא מכח שני בנ"א אם מצד המיתנא או מצד היבם והביא ראי' מהא דבכורות מ"ט בשני יוב"ש שיצא שט"ח על אחד מהם דכל אחד מדחה על חבירו ואם יוב"ש אחד מכר שדהו לאחר א"י לבוא מכח ממנ"פ או שהוא הלוה שלו או שקנה מלוה שלו משום דהוא בא מכח ב' בנ"א ויפה השיב התומים בכללי תפיסה שלו דמה ענין זה לב' יוב"ש שבא מכח שני בנ"א דהתם הא יהב טעמא משום דנכסי' דבר אינש אינון ערבין וא"י לתבוע את הערב תחילה משא"כ בהאי דספק ויבם שיש לו תביעה על גוף הנכסים וכן בהא דאבדה לו דרך שדהו שיש לו טענה על גוף השדה שיש לו דרך אחד ממנ"פ ע"ש ובאמת לדידי קשה עוד שאם נאמר בהאי דספק ויבם הטעם דלאחר שכבר עמדו בדין כבר נתייאש ולא מקרי לאחר העמדה בדין באיסורא אתא לידי' הלא בכל סד"ד לדעת הרי"ף ורבינו

מהני תפיסה ולא חלקו בין העמדה בדין מקודם וראי' מדברי הרא"ש בר"פ כיצד שכתב בטעמו של הרי"ף האיבעי' דיש שינוי לרביע נזק לפי שכיון שהוא משונה אין דנין בזה"ז דפ"נ קנסא ואם תפס אין מוציאין מידו ואפי' תפס ח"נ דמצי למימר קי"ל כמ"ד אין שינוי ואם איתא הרי נ"מ בתר דעמדו בדין ופסקו דפטור מח"נ דמשום ספק איבעי' גם לדעת הסוברין דמהני תפיסה בתר העמדה בדין ל"מ תפיסה וגם לא אישתמיט רבינו וכל הסוברין כוותי' דמהני תפיסה בסד"ד לכתוב גם במקום אחד דאחר העמדה בדין ל"מ תפיסה ואע"ג דראי' שהבאנו מדברי הרא"ש יש לדחות דכיון דאין דנין בזה"ז כשם שאין דנין לחובתו ולא מקרי ב"ד כמו כן לקולא ל"מ ב"ד שנאמר קם דינא, מ"מ כל הישר הולך יבין בדעתו דהנך רבוותא דס"ל דמהני תפיסה בסד"ד מהני גם אחר העמדה בדין וה"י רבינו הביא בפ"ה מה' נחלות האי דספק ויבם דאמרינן קם דינא, ועדיין הי' אפשר לקיים דברי הרב תה"ד לפ"מ שנראה מדברי הרא"ש בר"פ החולץ דהא דקיי"ל שם קם דינא הוא מטעם ספק דמספ"ל כמאן הלכתא אי קם דינא אי הדר דינא א"כ י"ל דגם דעת רבינו הוא כן לכן בהאי דספק ויבם ס"ל דקם דינא דנכסי בחזקת אבוהון אבל בחזר ותפס אידך כיון דמספ"ל אי קם דינא אי הדר דינא הו"ל אידך מוחזק למאן דס"ל דתפיסה מהני בסד"ד, ובזה הי' אפשר לתת טעם לדברי רבינו בפ' ט' מה' טוען שכתב בהאי דינא דמי שאבד לו דרך שדהו בחד דאתי מכח ד' דמצי למימר אי שתקת שתקת ולא נקט טעמא דקם דינא דהא טעמא דק"ד אינו אלא ספק לכן נקט טעמא דאי שתקת דזכה בוודאי:

ומ"מ קשה דא"נ דהאי ספק דספק ויבם בנכסי מיתנא הוא כשאר סד"ד א"כ לדעת רבינו וסייעתו מהני תפיסה והרב בב"י בא"ע סי' קס"ג סתם דל"מ תפיסה דחד מיניהו והוא מדברי הרא"ש בר"פ החולץ וקשה שהרא"ש לטעמי' דס"ל דלא מהני תפיסה בסד"ד אבל הרב ב"י דפוסק ביו"ד סי' ש"ז דמהני תפיסה בסד"ד למה פסק כהרא"ש בהא דספק ויבם דלא מהני תפיסה גם מה שתירץ הש"ך דדווקא כשהממנ"פ הוא בשביל ב' בנ"א ודימה להא דשני יוב"ש בבכורות מ"ח ובש"ע חו"מ סי' מ"ט כבר התפלאו עליו דמה בכך דנכסי דבר אינש ערבין הא קיי"ל דלוה שכפר כשהודה הערב חייב הערב לשלם אע"ג דלא מצי לגבות מלוה מ"מ כיון דלפי האמת חייב לשלם אלא דכופר וא"א להב"ד להזקק לו כשהערב יודע דחייב חייב לשלם א"כ ח"נ דכוותי' ומה שתירץ בזה בס' נה"מ בסי' מ"ט קשה לשמוע: ומה שנ"ל בזה דהנה מה שכתב בתה"ד הטעם דבהעמדה בדין אמרינן דכבר נתייאשו הבעלים וקנו ביאוש קשה שהרי יאוש בגזילה לא קני ואפי' בגזלה בשוגג

ומש"כ מקצת אחרונים כיון דע"פ ב"ד נעשה לא מקרי באיסורא אתא לידי' אינו מחוור דהרי בהורו ב"ד שחלב מותר ועשה היחיד על פי הוראתן ואח"כ נודע להם.
שטעו צריך להביא חטאת אע"פ שעשה ע"פ הוראת ב"ד וכן ספק טומאה ברה"ר דטהור מדאורייתא מ"מ בב' שבילין א' טהור ואחד טמא והלך בשניהן ונכנס אח"כ למקדש חייב חטאת דלא התירה התורה אלא כ"ז שהוא ספק לא כשנתוודע לו שחטא וכן בספק איסור דשרי לדעת רבינו ואם הורו לו שמותר צריך אח"כ כשנודע לו להביא חטאת וכמו כן בספק גזל דשרי לא התירה התורה כשנודע לו אח"כ שהי' טעות ומקרי למפרע באיסורא אתי לידי' וכמו דצריך להביא חטאת כמו כן צריך להחזיר הגזילה וא"כ בנידן שנשאל התה"ד שאמר זכתה לי ביתי בסחורה בזול שיש ספק אם קנאה ואח"כ אירע לו בהיפך הרי ממנ"פ זכה עכ"פ בפ"א הרי כשתופס זה בפעם שני' ממנ"פ זכה עכ"פ או בראשונה או בשני' וכשאנו מזכין אותו בשני' ע"כ שבפעם הראשון הי' בטעות וכשנודע אח"כ שטעו אז הב"ד מקרי בטעות וצריך להשיב הגזילה כמו שצריך להביא חטאת כשנודע לו הטעות לכן נ' דהנה הא דבגזילה ל"מ יאוש ובאבדה מהני כ"כ בחי' לחו"מ סי' כ"ה הטעם דכל יאוש הוי הפקר בע"כ דהרי לא מרצונו מייאש אמנם כבר חילק דש"ס בפ' חזקתבסוגי' דתלוהו וזבין בין אונסא דנפשי' ובין אונסא דאחרינא לכן יאוש דאבדה דהוי אונסא דנפשי' קני ובגזילה דהוי אונס הבא מחמת הגזלן לא קני ועמש"כ בחי' לחו"מ סי' כ"ה לחלק בין עהנ"ד ושוה"נ שהוזמו עדיו דכל המחזיק זכה כמבואר בכריתות כ"ד לעדים זוממים דעלמא שהעידו שאביו של זה מכר שדהו לאביו של זה והחזיק בה דאם אחר כך נמצאו זוממים שדה חוזרת לבעלי' ולא אמרינן כבר קנה ביאוש ואפי' במטלטלין הדין הכי וכן בדיין שטעה הדר דינא אמנם למש"כ ניחא דהתם בעיה"נ ושוה"נ העדים באים לאבד ממונו של זה ולא באו בשביל זה שאחר יחזיק בהם לכן כשהחזיק בהם אחר שפיר זכה מהפקירא אחרי דלא נעשה ההפקר בשביל המחזיק אבל בדיין שטעה וזיכה את החייב וכן עדים שהעידו שקר לטובת חברו וגבו מהזכאי שלא כדין כל ההפקר נעשה לטובת הזוכה מקרי אונסא דנפשי' [אחרינא] דהא בתלוהו וזבין אין הפרש בין שהוא בעצמו אנסו או שאחר אנסו למכור לו כל שהאונס בא לא מסיבתו רק ממ"א ובס' שער המשפט סי' כ"ה כתב בזה דברים דחוקים והעיקר כמש"כ וכן ראיתי להמח"א.
בדין יאוש שכתב לחלק בין היכי שבא היאוש מצד הזוכה לבין היכי דלא בא מצידו, אמנם נראה דגם היכי דלא בא היאוש מצד הזוכה יש חילוק בין היכי שנתחייב כבר בהשבה להיכי דבעת שבא לידו כבר הי' יאוש להיכי שבא לידו קודם יאוש שכבר

נתחייב בהשבה וראי' מהא דאמרינן בב"ק ס"ו איבעי' ר"י לרבה גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי ש"ל ואי ס"ד יאוש כדי קנה האי כיון דמטי זמן איסורי' איאושי מייאש ע"ש וקשה הא היאוש דחמץ לא בא מחמת הגזלן א"כ לדידי' נמי תקשה אמאי אומר לו הש"ל הרי ביאוש כי האי דלא בא מחמת הגזלן לכ"ע קנה א"ו דכל היכי דכבר נתחייב בהשבה ל"ק לר"י ביאוש כדי, דכל היכי דנתחייב כבר בהשבה ליד הבעלים א"י אלא במחילה דאומר הרני כאלו התקבלתי או שישוב באמת ליד הבעלים וגדולה מזה דעת הב"י בחו"מ סי' שס"ז דבגוזל אביו אע"פ שלא נשבע ומת אביו א"י עד שיוציא הגזילה מת"י ואפי' לדעת החולקין היינו בירושה אבל ביאוש דאינו אלא סילוק רשות בגזילה כיון דאתחייב בהשבה א"י עד שישיב לבעלים והא דמבואר בדברי הרמב"ן דהמוציא אבדה לפני יאוש ונתכוון לגזלה קני' ביאוש היינו דהרמב"ן לשיטתי' דמבואר בדבריו במלחמות פ' הספינה דכל שגזל שלא מרשות הבעלים א"צ להחזיר הגזילה לידי הבעלים אלא למקום שגזל וכיון דאין עליו חיוב השבה לנגזל מהני היאוש הא כל שחייב להשיב לידי הנגזל ל"מ היאוש ע"כ, והשתא א"ש דבנדון של התה"ד שבא סחורה בזול לחצירו ואמר בעל החצר זכתה לי חצרי דלראב"ן זכה בו בעל החצר הא מבואר בתה"ד שם דגם לראב"ן לא זכה בו בעל החצר אלא אחר שהקנה הסוחר סחורתו לאחר ועי' בחי' הראב"ן שכתב דזכה כמו בעל המיצר בפ' המקבל בב"מ והרי בדיני דבע"מ קיי"ל דלא קני אלא אחר שקנאה וכמו כן כאן מה שזכה בו בעל החצר לדעת הראב"ן אינו אלא לאחר שקנה הלוקח ועשה מעשה קנין וכיון דהוא סד"ד והאחר מוחזק בו ודינא שאין מוציאין מידו א"כ דמי ממש להא דאמרינן בב"ב דף קמ"ב בגר שמת והיתה אשתו מעוברת ובא אחר והחזיק בו ואח"כ שמע שהיא מעוברת חייב להחזיר החזיר והפילה דמי שהחזיק בראשונה גם למ"ד דאין לעובר זכי' אפי' בירושה הבא מאלי' מ"מ לא קנה המחזיק בראשונה דרפוי מרפיין בידייהו ע"ש בפי' רשב"ם ובמ"מ בפ"ב מה' זכי' אלמא דאע"ג דחזקה הראשונה היתה כדין כל שלא הי' ברי להם שיזכו בחזקה זו לא מקרי חזקה כדין וכיון דמבואר בתה"ד דגם לדעת הראב"ן לא קני בעל החצר אלא בעת שיצא מרשות המוכר ואז כבר תפס הלוקח פשיטא דל"ש חצרו של אדם קונה לו לבעל החצר שהרי הדין שהוא של הקונה ואם יבוא לפני ב"ד ידונו שהשני זכה ומה"ט מסתברין דברי הש"ך בסי' רס"ח סק"ה דגם בלא עמד בדין זכה ולא מצי לבוא בטענת ממנ"פ ול"ד למש"כ הטור בסי' ר' בשם הרמ"ה דכליו של לוקח ברשות מוכר וכליו של מוכר ברשות לוקח קני מיהו חד מטעם ממנ"פ דהא חזינן במכירת שטרות דבמסר ולא כתב דאם גבה הלוקח מן הלוה מהני גבייתו כמו במוכר דשלב"ל דאם קדם ותפס מהני ולפמ"ש

תוס' בב"מ ס"ז ע"ב בשם ר"ת הטעם דמהני תפיסה משום דניחא לי' דליקום בהימנותי' ולמש"כ הר"י בשם הר"ת וכ"נ מדברי הרמב"ן במלחמות פ' מרובה עיקר הטעם כיון דמוכרו לו מדעתו הרי בכלל זה שיטלנו לביתו לעצמו ונהי דהמכר בטל מ"מ הריצוי שנתרצה אז להביא אל ביתו לא נתבטל ומסתמא לא הדר בי' וכמו האומר טול חפץ זה עבורך דמותר לקחו לביתו ולא חיישינן דלמא הדר בי' וממילא בכליו של לוקח ברשות מוכר ל"ש דאיאושי מייאש לפי שהקנין בספק דבין לפי מה שפירשו התוס' בשם הר"ת מטעם דניחא לי' דליקו בהמנותי' ובין לפ"מ שפירש הרמב"ן אין כאן חשש שמא יחזור ול"ש ענין יאוש וכן הא דרפוי מרפיין בידיהו א חסר הסיום והקורא הנבון כבר יבין מעצמו הסיום אלא שמצאתי סיום הדברים באופן אחר, וזה"ל.

באופן דיאוש ל"מ אלא דווקא כשהיאוש לא בא מחמת הקונה וגם בתחילת הזכי' לא יהי' עליו חיוב השבה דכל שהי' עליו חיוב השבה אינו זוכה אלא במתנה גמורה ובזה א"ש בכל הנך מקומות דס"ל לרבינו דמהני תפיסה ל"ש בהו יאוש כיון דהיאוש בא מצד החייב או מצד בהמתו כמו בכשכשה באמתו החסרון שנחסר הוא מחמת מעשה בהמתו וכן בכל האיבעיות דעלו בתיקו שהחסרון בא מכח מעשיו או מעשה בהמתו בהא ל"מ יאוש וע"פ דברים הללו נתבררו דברי רבינו דברוב מקומות כתב בספק איבעי דלא איפשטא דאם תפס ל"מ מיני' ומ"מ בקצת מקומות כתב דל"מ תפיסה והרב בת"כ לא מצא טעם מספיק לשינוי הזה בדברי רבינו, והנה המקומות שכתב רבינו דל"מ תפיסה:

א בפ"ו מה' זכי' בברי שכתב מתנה דמס"ל אי עשאו אפוטרופיא כתב רבינו בפשיטות דלא קנה ומשמע דאף תפיסה לא מהני.

ב בפ"ט מה' זכי' בשכ"מ שהקדיש או הפקיר נכסיו. ג בפ"ו מה' נחלות באיבעי אם ברי יכול להוריש לאחד מבניו כתב רבינו בפשיטות כאלו נפשטה דל"מ להוריש וכבר תמה הלח"מ שם למה ל"מ תפיסה ותירוצו תמוה.

ד בפי"ט מה' אישות גבי איבעי דבת היבמה ובת השני' כתב רבינו בפשיטות דאין להן מזונות ודרכו של רבינו לפסוק בספק איבעי' דאם תפס א"מ מידו ועי' בהה"מ בפי"א מה' נזקי ממון מש"כ ע"ד רבינו בכלל זה אלא שלא ביאר טעמו של דבר למה רבינו אינו משווה מדותיו וא"ל באיבעי דבת שני' ויבמה אי יש להם מזונות כיון דהיא תקנתא דרבנן מספיקא מוקמינן אחזקה ול"מ תפיסה דאכתי תקשה בהא דכתב רבינו בה' עבדים בפ"ח במוכר עבד לל' יום דמספ' לן אי קנסוהו בכה"ג דיוצא לחירות ופסק רבינו דמהני תפיסה ולא אמרינן דספק תקנה אוקמוה אדינא ומש"כ הה"מ בפ"י מה' גזלה גבי שכירו ולקיטו דכל היכי דהוא ספק בתקנה אוקמה אדינא היינו דווקא דהתופס טוען שמא

והמוחזק טוען ברי בהא וודאי כיון דהוא ספק בתקנה ברי ושמא ברי עדיף אבל בשאר ספק בתקנה מהני תפיסה וכדי לתרץ דברי רבינו מה ראה על ככה לחלק בין הפרקים דלפעמים מהני תפיסה ולפעמים לא מהני תפיסה לכן נ"ל דכללא דמלתא כך הוא דוודאי היכי דהוא ספק זכה המוחזק ול"ש לומר דמהני תפיסה אלא היכידהספק בא בגרמתו וסיבתו בהא ל"ק ביאוש כמו שהארכנו וכן בכל אלו איבעיות דהספק בא ע"י ההיזק או מחמתו בעצמו בהא לא אמרינן קם דינא לכן בבריא שהוריש לאחד מבניו וכן בשכ"מ שכתב כ"נ לבנו כיון דמספ"ל אי זכה או לא ואין הספק בא מצד המוריש כלל ל"מ תפיסה ול"מ בברי שנתן מתנה בקנין דמספ"ל אי עשאו אפוטרופוס כיון דטענינן לירתי כל מה דמצי אבוהון לטעון ואי הוי אבוהון קיים והי' טוען ברי דלא עשאו אלא אפוטרופוס בו"ש ברי עדיף כיון שהוא להחזיק אלא אפי' בהוריש דבזה ל"ש דנטעון מה דמצי אבוהון כיון שאין הספק נוגע לאב כלל עוד דהא הו"ל ספד"ד ואינו תלוי בטענת הבע"ד מ"מ כיון דבשעתא דמת אבוהון ונפל נכסי קמי דיתמי מקמי דתפס הוי היורשין וודאי והבן הזה הבא מכח צוואת אביו ספק והו"ל אינהו מוחזקין ולא מהני תפיסה: והא דאמרינן קם דינא ואפי' לא עמדו בדין כמש"כ בשם הרשב"א והריטב"א אע"ג דהתם גבי ספק ויבם בעינן עכ"פ שיחלקו הנכסים ש"ה דהספק בין הספק ויבם מי הוא היורש ואחר מיתת היבם דהספק בא מב' הצדדים אלא שאנו אומרים קם דינא ובזה וודאי צריך שיבוא לידי היבם דכשלא בא לידו מה בכך שהספק שהוא היורש מייאש עצמו מ"מ במה קנה היבם דהרי אפי' באבדה דמהני יאוש מ"מ צריך שיזכה בה המוציא לכן צריך שיחלקו עכ"פ אפי' שלא בפני ב"ד אבל בברי שהוריש לאחד מבניו כל שמתייאש בעת מיתתו ולא התחיל לזכות בו כלל ממילא זכו בו היורשים מכח אביהם וכן בבת שני' דליכא אלא שיעבוד וכן בשכ"מ שהקדיש דלא התחילו העניים לזכות כלל כמבואר בדברי הרשב"א דאפי' אם מת אם חזר קודם מהני חזרתו וכיון דלא התחילו כלל זכויות העניים בזה א"צ העמדה בדין.

לכן בהנך איבעיות כיון דלא התחילה כלל הזכי' והספק בין היורשין להמקבל ואין הספק הזה בא בהגרמתן פשיטא דאמרינן קם דינא וא"צ שיזכה בו היורשין דכיון דנתייאשו ולא התחילו לזכות ממילא ברשות יורשים קאי כמוש"כ מיהו בהנך ספיקות בקנין כגון באיבעי' דאגב בקרקע לא' ומטלטלין לב' דפסק רבינו בפ"ג מה' מכירה דמהני תפיסה כיון דבשעת הקנין גמר ומקנה תדע דהא אם זכה בו המקבל בזכי' גמורה שלא בפני הבע"ד מהני הזכי' כמבואר בש"ע סי' ס"ו דאותיות דצריכין כו"מ ובמסר ולא כתב ל"מ מ"מ אם קדם המקבל וגבה מן הלוה מה שגבה גבה מטעם מחילה ועי' בתוס' ב"מ ס"ז

ד"ה התם זביני בשם ר"ת דעיקר הטעם דניחא לי דליקו בהמנותי' והיינו כיון דהקנה לו בקנין מסתמא גמר ומקני בלב שלם א"כ בכל גווני דל"מ הקנין כגון בדשלב"ל או במסירה בלא כתיבה מ"מ היכי דזכה ובא לידו זכה א"כ כל היכי דמספ"ל אי מהני הקנין כיון דבשעה שהקנה לו הקנה בלב שלם ואלו אתי אליהו ופשיט הספק הי' מהני הקנין בוודאי אלא דעיקר הספק מחמת דחזר המוכר א"כ בא הספק מחמת הגרמת החוזר ואלו הוי אתי אליהו הוי מפקינן מיני' דל"ש קם דינא כיון דמקרי באיסורא אתא לידי' כיון שבא הספק בהגרמתו וכיון דל"ש קם דינא מהני תפיסה לדעת רבינו ואל תשיבני מספק בכור דמהני תפיסה לרבינו ולא אמרינן קם דינא כיון שלא התחילה הזכי' כלל לכהנים ואין הספק בא מחמת הבעה"ב דשאני מתנות כהונה דל"מ בהו יאוש דנתינה כתיב בהו ואלו באו כל הכהנים ואמרו שאינם חפיצים במתנתם ל"מ והחיוב נשאר להלאה כי יאוש אינו אלא סילוק גרידא דל"מ במ"כ ול"ד להא דאמרינן בפ' אלו מציאות דמהני יאוש במתנת עניים דהתם טעמא אחרינא דבמתנות עניים אמרינן בחולין בפ' הזרוע תעזוב ולא להפקר וכל שאין עניים רוצים ללקוט ולקטו [כבר] שאר עניים לפניו א"מ כלל להניח ועוד דהתם כבר הניח וקיים מ"ע ומי שמלקט מהפקר אינו אלא כגוזל העניים אבל כאן במ"כ פשיטא דל"מ יאוש דאינו אלא סילוק בעלמא ובזה לא נתקיים מצוות נתינה לכהן ול"ש כלל קם דינא הא בשאר הדברים כל שאין הספק בא מחמת המוחזק ולא התחיל לזכות בו השני שפיר אמרינן קם דינא ובההוא דאבדה לו דרך שדהו כ"כ המפורשים דהו"ל כיאוש וש"ר דיאוש גמור מהני בקרקע וכיון שמכר הו"ל יאוש וש"ר אבל היכי דלא מכר רק הוריש דלא מקרי ש"ר ומכש"כ היכי דאיתא עדיין ברשותו לא אמרינן קם דינא אלא בהנך אנפי דכתיבנא מיהו בהאי דינא דתה"ד הנ"ל מודינא דאמרינן קם דינא שהרי מבואר בתה"ד שהראשון שמשך הסחורה לא מקרי תופס באיסור לפי שקודם שקנה הלה את הסחורה לא נפקא מרשות המוכר ואפי' לדעת הראב"ן דס"ל דסחורה בזול קני' לי' חצירו היינו בעת שקנה השני כיון דנפקא מרשותי' דבעה"ב זוכה וע' בראב"ן שמדמה לה לבעל מיצר ובבעל מיצר קיי"ל דלא קנה רק בעת שקנה הלוקח א"כ ל"מ לפי המבואר בלשון השאלה של התה"ד שלא הי' בעה"ב בביתו בשעה שמשך הלה הסחורה א"כ פשיטא דלא קנה לי' חצירו כיון דמספ"ל אי מותר לשני לזכות בסחורה וספק גזל מותר א"כ לא מקרי משתמר לדעתו ואפי' לפי הנראה מדברי הרמ"א דעומד בחצירו מ"מ כיון דהשני זכה ולא מפקינן מיני' וע"י היאוש לא נכנס כלל לרשותו פשיטא דל"ש באיסורא אתי לידי' דלא גזל כלל שהרי לא זכה בו ועיין בדברי רבינו בפ' מה' גזילה ואבדה גבי מצא בגל ישן דכל דאבוד ממנו אין בו זכי' ומסתבר הכי

כיון דנפקי מרשותי' כש"כ שלא זכה בו וכיון דע"י יאוש לא התחיל כלל לזכות פשיטא דאין זה ענין ליאוש דגזלה ואפי' אתי אליהו ואמר דזכה מ"מ כיון דנתייאש לא התחילה כלל הזכי' בעת שקנה השני דאז עיקר הזכי' [ואע"ג דבספק ויבם כתבנו דווקא היכי דאין הספק בא בהגרמתו היינו דווקא גבי ירושה דממילא משא"כ הכא דצריך שיתכוון לקנותו] אבל בההוא דמטלטלי אג"ק בקרקע לאחד ומטלטלי לאחד וכן בכליו של לוקח כיון דבשעת הקנין רצה להקנות לחבירו ומה"ט אמרינן דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיני' ואלו אתא אליהו והגיד שקנה וודאי הוי זכי' מעליותא והספק בעת החזרה מקרי באיסורא אתא לידי' כמו שהארכנו ונראה דגם הטור מחלק כמו שכתבנו דכל היכי דזכה פ"א לא אמרינן קם דינא אלא במקום שלא התחילה כלל הזכי' כההוא דכשכשה דהתם כיון דמספ"ל אי מקרי קרן או רגל א"כ לא התחיל כלל החיוב וס"ל להטור נהי דבא ע"י מעשה בהמתו מ"מ לא מקרי באיסורא אתא לידי' ובזה חולק על רבינו אבל בההוא דכליו של לוקח פשיטא דגם לדעת הטור לא אמרינן קם דינא כמוש"כ ויצא לנו מזה דלא אמרינן קם דינא וא"י לבוא מכח אלא דווקא שתכף בעת התחלת הזכי' הי' בספק ולא זכה בו מעולם שבתחילת הזכי' כבר נתייאש (כההוא דתרומת הדשן ובזה אין צריך העמדה בדין) וכן שלא יהי' הספק על ידי פעולתו ועל ידי גרמת בהמתו אבל כל שבתחילת הזכי' לא אתייאש לא אמרינן קם דינא ולדעת הטור אפי' בגוונא דבא על ידי הגרמת בהמתו אמרינן קם דינא וכזה נראה עיקר כרבינו כי גם בדעת הטור לא ברירא כל כך עי' ש"ך סי' שצ"א ולגבי לוקח לעולם אמרינן קם דינא וכן תפיסה לא מהני לדעת רבינו מלוקח ועיין מה שאכתוב לקמן בהלכות טוען מדיני תפיסה:

ה"י התרנגולין וכו' הנה דעת רבינו תמוה כמו שהשיג עליו הראב"ד בהשגות וגם פרקליטו הגדול המ"מ הניחו בצ"ע ובש"ע השמיט דעתו וגם הרב יש"ש הטיח דברים ע"ד רבינו, והנה נתתי לביליישב דברי רבינו ז"ל שלא יהיו דבריו כספר החתום, והנה רבינו כתב ג' חילוקים א דאם קשר אדם חוט על רגל התרנגולין ונסבך כלי בחוט ונשבר משלם חצי נזק, ב שאם הי' החוט הפקר ונקשר מאליו פטור בעל התרנגולין ג שאם נקשר מאליו והי' להחוט בעלים ואם הצניע אף שיש להחוט בעלים פטור והנה מש"כ בחלוקה ב' שאם אין לחוט בעלים פטור בעל התרנגולין הוא תמוה מאוד הא בצרורות משלם אפי' בהתיזה דבר הפקר כמבואר בהדי' בש"ס ב"ק והנה הראב"ד בהשגות כבר הרגיש בזה ופירש דאיירי בתר דנח דבזה מבואר בש"ס דפטור מטעם דכי יכרה איש בור ולא שור בור ואם נפרש דברי רבינו בתר דנח לא קי' בדברי רבינו רק למה בעל השור יתחייב לשלם רק ח"נ נ"ש הו"ל לשלם דלא מצינו בבור דין צרורות וזה הקשה

הר"א ז"ל בהשגות אבל לפענ"ד דברי רבינו מבוארים דהא מבואר בתוס' ב"ק כ"ח: ד"ה ונשוף באבן דהמניח אבן ברה"ר ונתקל באבן ונשוף בקרקע פטור אפי' לשמואל דס"ל דבור דחייבה התורה הוא לחבטו דדווקא בנתקל בתקלה שלו אבל בנתקל באבן ונשוף בקרקע כיון דגמר ההיזק קרקע עולם עביד פטור אפי' לשמואל וכ"פ הרא"ש ובש"ע ולפ"ז כיון דמבואר בדברי רבינו היכי דנסבך הכלי בחוט ונתגלגל ונפל ונשבר בקרקע עולם פטור לגמרי [וא"ל כיון דקיי"ל דאזלינן בתר מעיקרא א"כ הו"ל תיכף שנתגלגל כאלו נשבר אז ז"א דא"כ נתקל באבן ונשוף בקרקע עולם אמאי פטור א"ו דל"ש לומר בתר מעיקרא] אלא דלדעת התוס' בפ' שור שנגח והרמב"ן והרשב"א חייב אך כ"כ התוס' שם נ:

ד"ה לשמואל בהא דנפל מקול הכרי' דכורה פטור משום דגרמא פטור וגם בעל הבור פטור דלא מחייבין בעל הבור מטעמא דכל היכי דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי אלא במקום שעשה כל התקלה כגון שהניח אבן על פי הבור אבל הכי שעשה רק חצי תקלה כיון שלא נתקל בבורו אלא גרמא בעלמא שע"י נפל והזיק וגמר ההיזק ע"י קרקע עולם והתקלה לא נעשית ע"י כ"א ע"י הכורה פטור, ולפ"ז דלא מחייבין אלא בנעשה גמר ההיזק או שעשה כל התקלה לבדו א"כ הכי כיון דמבואר בדברי רבינו דמיירי בנתגלגל הכלי ונסתבך ונשבר בארץ כיון דהתקלה דעביד בדליל לא עביד גמר ההיזק דקרקע עולם שברתו והתרנגול הי' שיתוף בתקלה שגלגל את הדליל למק"א הר"ז דומה ממש להההוא דנפל מקול הכרי' דלא אמרינן כל היכי דליכא לאישתלומי מהאי משתלם מהאי וה"נ כיון דבעל התרנגול הי' שיתוף בתקלה לא אמרינן כל היכי וכיון דבעל התרנגול פטור מטעם דכי יכרה גם בעל הדליל פטור ואע"ג דבהאי דנפל מקול הכרי' קיי"ל דבעל הבור פטור לגמרי כשנתקל באחורי הבור ונפל לבור ואולי הכי ס"ל לרבינו דמשלם פ"נ, והיינו משום דהתם עיקר היזק ע"י הכורה ואיהי עביד לבור, ועי' בחי' הרשב"א אבל כאן שהתקלה בא ע"י שניהם ע"י דליל וע"י התרנגול שגלגלתו כיון דלא נשבר ע"י הדליל רק שנשבר בקרקע עולם לא אמרינן האי דר"נ ועי' בסמ"ע בסי' ת"י סל"ז שכתב דנראה מדברי הטור דווקא בשור שדחף את חבירו לבור וכן בשור ושור פסולי המוקדשין שדחפו לבור דמה דלא מצי לאשתלומי מבעל שור פסולי המוקדשין משתלם מהנך דדוקא כשיכול השור לבדו להמית אבל אם לא הי' יכול לדחוף כ"א ע"י סיוע השני פטור מחלקו של חבירו ודווקא בעל הבור כיון דההיזק נגמר ע"י עיי"ש, א"כ הכא דע"י שניהם נעשה התקלה ולא גמר ההיזק לא אמרינן היכי דלא מצי לאשתלומי מבעל התרנגול וממילא בעל הבור פטור מחצי השני כמו בשור פסוהמ"ק או בור שנעשה

ע"י התרנגול דרחמנא פטרי' מאיש כי יכרה בור ולא שור בור וזה נ"ל ברור מאד בדעת רבינו, ולפ"ז נראה דע"כ לא מחייב רבינו רק ח"נ רק בנתגלגל הכלי ונשבר כיון דקרקע עולם הזיקתו אינו משלם רק החצי אבל אם הוזק בגוף הדליל משלם הכל דלא מצינו בבור ח"נ ומה דליכא לאישתלומי מבעל התרנגולין משתלם מבעל הדליל ובזה יתיישב היטב הסוגי' לדעת רבינו דהא אמרינן שם בדף י"ט ע"ב אמתניתין דתרנגולין שהי' דליל נקשר ברגליהם ושיברו את הכלים משלם ח"נ ואמר רב הונא ל"ש אלא שנקשר מאליו אבל בקשרו אדם חייב ופריך נקשר מאליו מאן חייב אילימא בעל הדליל ה"ד אי דאצנעי' אנוס הוא ואי לא אצנעי' פושע הוא ופרש"י כולה נזק בעי לאשתלומי אלא מתניתין דאדי' אדוי' וכי אתמר דר"ה בעלמא אתמר ומזה הקשו על רבינו ולמש"כ אתי שפיר דהא לס"ד דלא אוקי למתניתן בדאדי' רק באזיק בתר דנח ומשלם בנקשר מאליו ח"נ כמבואר במתניתין וע"ז קאמר ר"ה ל"ש אלא בנקשר מאליו אבל בקשרו אדם חייב וע"כ כולו נזק קאמר דאל"כ אין הפרש בין נקשר מאליו לקשרו אדם וכיון דבתר דנח הזיק ע"כ בנשבר ע"י גוף הדליל אבל בנתגלגל למ"א וודאי אין משלם רק ח"נ כיון דע"י גלגול התרנגול בא כמו שהארכנו א"כ שפיר אי דלא אצנעי' פושע הוא וכולי' נזק בעי לשלומי ומשני דמתניתין בדאדי' אדוי' ובזה לשי' רש"י והראב"ד ז"ל הקושר פטור כמו שיתבאר בסוף הפרק בס"ד שגם זה דעת רבינו רק בעל התרנגול חייב וכי אתמר דר"ה בעלמא אתמר דליל הוא הפקר ונקשר מאליו והיזק בתר דנח ג"כ לפרש"י ותוס' פטור בעל התרנגולין מטעם דכי יכרה איש בור וכו' ודליל הא ל"ל בעלים אבל קשרו אדם חייב ח"נ והיינו בדאזיק ע"י וכמוש"כ אבל לפי הס"ד דקאי על משנתינו ל"ש הפרש בין קשרו אדם לנקשר מאליו כיון דבנקשר מאליו נמי משלם ח"נ וע"כ בנשבר שלא ע"י גלגול וכמש"כ:

עוד הי' אפ"ל בדברי רבינו אם נאמר דהיזק בתר דנח ולא תקשה קושית הראב"ד דלא אשכחן צרורות רק בנזקי שור ולא בנזקי בור וכ"כ הרא"ש ז"ל ולפענ"ד אפ"ל דהא בפ"ק דבב"ק בדף ה' אמרינן דבורו המתגלגל ילפינן במה הצד משור ובור וע' ברא"ש בפ"ק שדעת הרבה גדולים דכיון דילפינן משור ובור קולת שניהם נוהג בו ואע"פ שהרא"ש דחה דבריהם מ"מ בחי' הרשב"א מבואר שדעתו דקולת שניהם נוהג בו וילפינן ממועד אפי' ברה"ר ולפ"ז מיושב בפשיטות קושית הראב"ד כיון דמבואר בדברי רבינו דדין בור המתגלגל דין שור ובור לו א"כ מעיקרא ל"ק קו' הראב"ד דלא מצינו בבור ח"נ דז"א דכיון דבור המתגלגל יש לו דין שור ג"כ וקולת שור ג"כ נוהג בו וכיון דנתגלגל ואזיל בתר סופו אינו משלם רק ח"נ כדין צרורות דשור אלא דלפ"ז נצטרך לומר דרבינו ס"ל דאזלינן

בתר סופו ועמשכ"ל לכן נראה יותר מש"כ בתירוץ הראשון וכן נלפענ"ד עיקר לדינא דבנסבך הכלי בתר דנח אינו משלם רק ח"נ דהא לדעת התוס' פטור לגמרי והא דבור המתגלגל משלם נ"ש היינו בהיזק בגופו אבל בנתגלגל ע"י הכלי אינו משלם רק ח"נ: והנה בהזיק בדליל התרנגול בגופו מבואר בדברי הרא"ש דבעל התרנגול משלם מחצה ובעל הדליל משלם מחצה ואם הזיק בצרורות היינו שזרקו בעל הדליל משלם ג' חלקים ובעל התרנגול רביע ומבואר בדברי התוס' דבין שלא שמרו ובין שקשרו אידי ואידי משלם בעל התרנגול פלגא המגיע ממנו וכ"נ מדברי הר"א ז"ל בהשגות ולדעתי בעל התרנגול משלם כולו וראיתי להסמ"ע בסי' ש"צ ס"ק כ"ט שכתב ע"ד הטור והרב בהג"ה שכתבו דבקשרו אדם חייב הקושר הכל אפי' ביש לחוט בעלים דהוי מצי למימר רבותא יותר דאפי' אית לי' לתרנגול בעלים פטור בעל התרנגול דהקושר פושע וחייב בכל.

ודברים אלו תמוהים בעיני מאוד שהרי בהדי'מבואר מדברי התוס' דאין חילוק ול"ל דדווקא לחיובא דבעל הדליל אין הפרש בין הצניעו לקושרו והיינו בדאזיק בתר דנח אבל בהזיק ע"י תרנגול ולחיובא דבעל התרנגול יש הפרש בין נקשר מאליו ולא שמרו לקושרו בידים דז"א דהא כ"כ התוס' דהא דאמרינן כי איתא דר"ה בעלמא איתמר דדליל הפקר ונקשר מאליו פטור קשרו אדם חייב דלא מצי לאוקי מתניתין דקשרו אדם משמע חייב הכל ובזה בעל התרנגול נמי חייב לשלם ע"ש ואמאי הא מצינו למימר בפשיטות דקשרו אדם דקאמר ר"ה היינו שקשרו אדם בידים דבזה מחויב לשלם הכל ומנ"ל לאפוקי הא דר"ה ממשמעותי' ולהקשות וכן מבואר בדברי הרשב"א כדברי התוס' ותימא על הסמ"ע שכתב בפשיטות נגד דעת התוס' והרשב"א והראב"ד וכ"מ בש"מ בשם רבינו ישעי' ונראה דהסמ"ע סמך עצמו ע"ד הרא"ש ז"ל שכתב בפ' כיצד דדליל דאית לי' בעלים ולא אצנעי' וקשרו אדם חייב הקושר הכל ובעל הדליל פטור הבין הרב הסמ"ע דהא דקאמר הרא"ש ז"ל דחייב הקושר הכל היינו לפטור הבעל התרנגול והדבר פשוט שאין זה כוונת הרא"ש אלא דחייב מחמת בורו הכל בדאזיק בתר דנח ולאפטורי לבעל הדליל אף דגם הוא פשע כיון דבא ע"י פשיעתו שקשרו איסתליק לי' מעשי קמא אבל מה שהזיק בכח התרנגול ע"ז לא קאמר הרא"ש ז"ל וכן ראיתי למע"מ שפירש כן דברי הרא"ש עכ"פ דברי הסמ"ע תמוהים הם שהרי הם נגד דברי התוס' והרשב"א וראב"ד ורבינו ישעי' ואולי ס"ל להסמ"ע דע"כ לא חייבו התוס' ורא"ש אלא בידע בעל התרנגול שקשרו דהו"ל לסלוקי כעין הא דאמרינן בב"ק בפ' שור שנגח דהו"ל למלוי' וצ"ע שלא נראה כן מסתימת הדברים ועוד דא"כ הדרא קושין לדוכתה דהו"ל לאוקמי מתניתין בלא ידע לכן צ"ע ועמש"כ בסוף פרקין: ודע דהא דכתב רבינו ושברו כלים הוא לאו

דווקא כיון דמטעם בור מחייב בעל הדליל לא מצינו בבור שחייב בו את הכלים אלא לסימנא בעלמא נקטי' והכוונה בע"ח ועיין ש"מ שדקדק ג"כ על לשון הש"ס כן: הי"ז כלב שנטל את החררה דין זה מבואר במשנה והרבה שיטות נאמרו בזה והנה היכי דשמר בעל הגחלת לד"ה חייב בעל הכלב על הגדיש וראיתי לרבותינו בעהתו"ס בד"ה שכתבו אע"ג דלר"י אינו מחייב עד דמסר לי' גוזא ולר"ל במסר לו שלהבת פעמים שיש הרבה גחלת על החררה והוי כמו מסר לו גווזא ושלהבת ובתוס' שאנץ הובא בש"מ כתב על האי דקאמר בש"ס וליחייב בעל הגחלת דל"מ למימר בדליכא גחלים כ"כ דא"כ בעל הכלב נמי פטור והפרישה בסי' שצ"ו הביא דבריהם מבואר מדבריהם דבליכא גחלים כ"כ שיהי' כמו שלהבת פטור בעל הכלב ובעניותא לא אבין דבריהם דמה ענין זה להשולח את בעירו בידי חשו"ק דהתם אינו מתחייב על מעשה היזק שעשה הקטן ואין אנו מחייבין כ"א על מעשה דידי' שאש שלו הולך ומזיק וכן אמרינן צוותא דחש"ו קגרים אבל הכא דבהמתו הלכה והזיקה דאשו משום חציו והו"ל כאלו בהמתו זרק חץ מה בכך דלא הוי ברי הזיקה הא אנן מחייבין משום מעשה בהמתו ופשיט דאין זה ענין להא דהשולח את בעירו דפטור על מעשה דקטן לכן לפענ"ד לא ירדתי לסוף דעת רב"ע התוס' בזה ומ"מ לענין חיובא דבעל הגחלת שפיר קשה קי' ומצאתי להראב"ד ז"ל בש"מ שכתב דע"כ לא פטרינן בשולח את הבעירה אלא בדאיכא צוותא דחרש אבל אם הוליך הבערה לגדיש חייב ובחי' הרא"ה הובא בש"מ פ' הכונס דף נ"ט ביאר באריכות דלא פטרינן אלא בהוסיף החרש עצים ולא הי' באש שמסר לחרש כח להזיק אבל אם מסר לו גחלת והוליכה לגדיש חייב כיון שתחלת הנזק הי' ע"י גחלתו ולפ"ז ל"ק כלל ומ"מ רבים חולקין על זה ועיין לקמן בפ"ד מיהו לענין חיובא דבעל הכלב לא ידעתי שום טעם לפטור.

וכמוש"כ: והנה בלא שמר גחלתו יש כאן ד' שיטות א שיטת תוס' והרא"ש דבעל הגחלת ובעל הכלב שניהם משלמין לכן בהניחה על הגדיש על מקום הגחלת משלמין שניהם בשווה ועל כל הגדיש דצרורות הן משלם בעל הגחלת ג' חלקים ורביע כיון דאית לי' שותפים בפלגא נזקא דילי' והיכי דשינה בצרורות ראיתי לרש"ל בישש"ס פרק כיצד שכתב דבאנחה משלמין בין שניהם בעל הגחלת ג' חלקים ובעל הכלב רביע ובשינה על מקום גחלת משלם בעה"כ רביע כיון דאלו עביד בעצמו לא הוי משלם רק פלגא השתא דא"ל שותפות משלם רביע ועל שאר הגדיש משלם שמינית ובעל הגחלת משלם המותר והיינו כיון דקיי"ל יש שינוי לרביע נזק ואלו הוי עביד בעצמו הוי משלם על שאר הגדיש רביע הנזק דהו"ל צרורות ע"י שינוי וכיון דאית לי' שותפות לא משלם רק רביע ודבריו

תמוהים בעיני מאוד כיון דמספ"ל אי יש שינוי א"כ מצי בעל הגחלת דהוא המוחזק בהמותר למימר קי"ל דאין שינוי ולא משלם רק ג' חלקים ומה זה שכתב דהמותר משלם בעל הגחלת, ול"ל כיון דליכא לאישתלומי מבעל הכלב מחמת ספק לכן צריך בעה"ג לשלם דמה חזית לחייב בעל הגחלת נימא לי' לאידך כיון דליכא לאישתלומי מדידי' משלם איהו מיהו בזה י"ל דלמש"כ לעיל דשינוי בצרורות אפי' אם נאמר דאין שינוי מ"מ לישתלים מגופו א"כ י"ל כיון דמשתלם מגופו לא אמרינן כל היכא וכן ראיתי לקצוה"ח סי' ת"י שכתב כן מ"מ קשה דהא אנן קיי"ל בסי' ת"י דאם אין לאחד לשלם פטור השני ול"ש דינא דר"נ א"כ הכא דאינו פטור אלא מספק דהוא מוחזק למה משלם השני הא כיון דמספ"ל מצי למימר קי"ל דע"י צרורות אין שינוי ואינו משלם רק ג' חלקים ומהרש"ל בעצמו פסק בפ' שור שנגח דאם אין לאחד לשלם פטור השני לזה הי' נראה לפענ"ד דהשני אינו משלם רק ג' חלקים והשמינית הפסיד דזיל הכי מדחי לי' וכו' ודברי הסמ"ע בסי' שצ"ב ס"ק המה תמוהים ביותר שכתב שם דע"י שינוי ומשלם בעה"כ רביע ובעל הגחלת ג"ח וז"ש דעל שאר הגדיש בעה"כ אינו משלם רק שמינית דהו"ל צרורות ע"י שינוי והטור והרב בהג"ה דכתבו דמשלם רביע היינו שלא ע"י שינוי וזה ברור לדינא:

פ"ג ה"א הבהמה מועדת לאכול אוכלין הראוין לה, הנה מבואר בש"ס ובפוסקים דכל מידי דדרכו בכך להנאתו הוא תולדה דשן ומידי דמשונה הוא תולדה דקרן, ועי' ברא"ש בפ"ב דבב"ק דבכלב דאכל אימרי רברבי דאין דרכו בכך דנהי דאפחת מיתה אינו משלם רק ח"נ דמשונה הוא מ"מ אחר שמתה משלם אפחת אכילה כולו נזק ולא אמרינן כיון שבא ע"י שינוי הו"ל תולדה דקרן וחולק על רש"י דפירש בב"ק כ"ג גבי סתם דלתות חתורות דאי לאו דסתם דלתות חתורות כיון שבא ע"י שינוי אע"ג דבעת הנזק לא הי' שינוי משלם ח"נ והרא"ש הנ"ל חולק ע"ז וה"ר מהא דלא חשיב גבי תמין דאכלה בהמה רברבי ע"ש אכן מדברי הראב"ד בחי' הובא בש"מ דף כ"ג מבואר להדי' דס"ל כרש"י דאם החתירה היא משונה וחתרה לרשות הניזק אע"ג דאכילה היא כדרכה משלם רק ח"נ וכן בהא דמבואר לעיל פ"ב הי"ו בגדי שדלג מלמטה למעלה דמשלם ח"נ צ"ל להרא"ש דדווקא בעת הקפיצה שבר אבל אם אחר שדלגה ממטה למעלה הלכה כדרכה ושברה את הכלים משלם נ"ש אע"פ שתחילתו הי' ע"י שינוי ובש"ע סי' שצ"א סעיף ו' גבי כלב שאכל אימרא פסק כהרא"ש ע"ש והרש"ל בישו"ש חולק על הרא"ש ופוסק כרש"י דע"י שינוי א"מ רק ח"נ ואם שאיני כדאי מ"מ נלפע"ד דוודאי קשה להוציא ממונגד דעת רש"י וראב"ד דס"ל דכל שבא ע"י שינוי א"מ רק ח"נ אע"פ שבעת הנזק הי' כדרכה ומ"מ בהאי דאכל אימרא רברבי גם לדעת רש"י וראב"ד משלם אפחת אכילה נ"ש וטעמא דהך

מילתא דהא קיי"ל ברישׁ הכונס בנפלה לגינה ע"י אונס אע"ג דידע בעל בהמה שהיא שם פטור דבעינן ושילח וע' בסמ"ע סי' ש"צ שכתב הטעם דכיון דבא ע"י אונס אמרינן דזה. ובאמת שאין זה טעם העיקר שהרי כששמרוהו בעלים כראוי ונפרצה החומה אפי' ע"י אונס גדול כל שידעו בו הבעלים ויכלו לשמרו מחויב כמבואר בתוס' ופוסקים וע"כ לא קמפלגי בש"ס אלא בתחלתו בפשיעה וסופו באונס אבל תחילתו באונס וסופו בפשיעה חייב לכ"ע, אמנם עיקרן של דברים כיון דשן ורגל פטורין בר"ה אלא בשדה ניזק דווקא א"כ לא מחייבינן אלא היכי דהכניסה הי' שלא ברשות דא"ל תורך ברשותי מה בעי אבל היכי דהכניסה הי' ע"י אונס לא מחייבינן לזה בנפל הגדר ע"י אונס גדול ויכול לשומרו כיון דתחילת הכניסה בשדה אחר הי' שלא ברשות וזה ברור ומוכרח ולפ"ז מיושבין שיטת רש"י וראב"ד כמין חומר דנהי דכלב דאכל אימרא רברבי משלם כל הנזק שעשה בגוף הנבלה וכמו שהוכיח הרא"ש ז"ל היינו דלא יהי' אלא דקטלה אחר הא וודאי אלו בא אחד והרג בהמת חבירו ובא בהמתו של אחר ואכלתה לנבלה כיון דהבעלים מטפלין בנבלה ונבלה דניזק היא מחייב לשלם כל הנזק של הנבלה א"כ מה בכך שבא ע"י שינוי הא אין מחייבין כלל על המיתה דאפי' קטלה אחר מחייב בעל הבהמה אבל בחתרה ע"י שינוי ונכנס לרשות הניזק דאלו הוליכה אחר לרשות הניזק והבעלים היו אנוסים בדבר פטורים כדמוכח מהא דנפלה לגינה וע"כ שאנו מחייבין ג"כ על תחילת הכניסה כיון דאם הי' ע"י אונס פטור א"כ כל שבא מתחילה ע"י שינוי אינו משלם רק ח"נ כיון דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי ומיחשב קצת כאונס ומה"ט רחמנא פטרי' מנ"ש, ובהכי ניחא נמי הא דקיי"ל בחו"מ סי' שצ"ו בהניחה בדלת שא"י לעמוד ברוח מצוי' וחתרה מחייב משום דתחילתו בפשיעה ומשמע דחייב נ"ש והרי כיון דחתירה שינוי לא מחייב רק ח"נ דבפלגא נזקא כיון דמשונה הוא אף שבא ע"י פשיעה אינו משלם רק ח"נ כמוש"כ התוס' בב"ק דף כ"ב גם מדברי רבינו לקמן בפ"ד ה"א מבואר בנעל שלא כראוי וחתרה חייב משמע נ"ש קאמר דבנזקי שן איירי והר"א ז"ל לא השיגו והרי דעתו כל שבא ע"י שינוי אינו משלם רק ח"נ ולמאי דפרישית א"ש דדווקא בנכנסה ע"י חתירה לרשות הניזק כיון דאם הי' ע"י אונס פטור לגמרי כשבא ע"י שינוי משלם ח"נ אבל כשחתרה בביתו של המזיק ע"י שינוי כיון דאלו נפלה ע"י אונס ג"כ הי' חייב כשידע ולא שמרה דבתר גמר הנזק אזלינן לכן אף שתחילתו בא ע"י שינוי בתר גמר הנזק אזלינן ומזה מבואר שלא כדעת המהרש"ל ביש"ש דחולק על הרא"ש ולפענ"ד גם רש"י מודה בדינו כמו שהוכחנו מדברי הראב"ד ז"ל ובוודאי שהדעת נותן כן שהרי כיון שאפי' בא

אחר והרגו חייב דמ"ל קטלה אחר ומ"ל קטלה מלאך המות וכיון דאפי' קטלה אחר מיחייב אפחת נבלה למה יופטר כשהומת ע"י שינוי ואפשר דס"ל לרש"ל לדמותו קצת. ברה"ר וה"נ כיון דתחלת הנזק הי' ע"י שינוי ובזה הי' מקום ליישב דברי רבינו ז"ל לעיל פ"ב ה"ט דבס"ס מוציאין ממון דו"ק כי קצרתי ומ"מ אין זה כדאי לדחות דברי הפוסקים כי. .

חולק ע"ד הרא"ש ז"ל בזה כנ"ל]: ומש"כ רבינו דברה"ר אם נהנית משלמת מה שנהנית מבואר בש"ס והנה הרש"ל ביש"ש והש"ך בסי' שצ"א הביאו בשם התוס' דדווקא היכי דגופה נהנה אבל היכי כשבהמתו נהנה שלא ע"י פטור לכן אם אחר תחב לבהמת חבירו לבית הבליעה פטור וכ"כ הרא"ש והש"ך דל"ד ליורד לשדה חבירו שלא ברשות דהתם ע"ד להשביח קמכוין כוונתו שנתכוון לטובת חבירו להשביח, וק"ל שהרי דעת רוב הפוסקים דבלקח שדה והכיר בה שהוא גזולה יש לו הוצאה מנגזל והתם לא ע"ד להשביח ירד שהרי בתורת גזלה בא לידו וגם הא הטור גופי' כתב דגזלן יש לו הוצאה אע"ג דלא עשה כן לטובת חברו ומשמע דמדינא חייב לא מטעם תקנה דבקרקע ליכא תקנה ועיין היטב בש"ך סי' שע"ג ותו ק"ל מהמקיף את חבירו דהיכי דחסרי' פורתא מחויב לשלם והא התם ממילא נהנה והלה לא כיון לטובתו וא"ל דהמקיף נתכוון ז"א דהא מבואר בחו"מ סי' בהג"ה דכל היכי דעושה ע"ד חבירו ואע"ג דלא חסרו כלל משלם וע"כ דהתם המקיף לא עשה כלל ע"ד הניקף דלא ידע שהלזה יעשה מחיצה רביעית אלא כיון דממילא מתהני מחויב לשלם, ועי' בחי' הרשב"א הובא בש"מ לב"ב בטעמא דפטור על הראשונה דלא עביד ע"ד לשלם כ"א לעצמו אלא דממילא קמיתהני אח"כ ובפ' כיצד דבעי למפשט דזה נהנה וזה ל"ח דפטור היינו מדמחייב על הראשונות עכ"פ מבואר אע"ג דלא מתהני אפ"ה חייב וה"נ משמע להדי' מדברי התוס' פ' הכונס דכל היכי דמטי לי' הנאה אף דנתכוון לטובת עצמו כל שנהנה משלם מה שנהנה ועי' ש"ך סי' שצ"א שהקשה הא אנן לא קיי"ל כרמ"ה ע"ש מה שתירץ וראיתי מקשים הא המושיט מקרי נמי מזיק כיון דא"א לו ולק"מ דוודאי המושיט הבהמה מקרי מזיק ממש תדע דבהשיך נחש קיי"ל דנחש בסקילה ול"מ שנים שעשאו ובוודאי אין ענין לשור ובור דהתם ע"י פעולת שניהם נעשה ההיזק אבל הכא עיקר ההיזק ע"י הפרה תדע דהא בכפתו לפני ארי פטור אלא משום דאדם בכוונה וכמוש"כ התוס' וא"כ פשיעת האדם אינו אלא לחייבו אבל לא לפטור בעל הבהמה דאיהי מזיק ממש ואין זה ענין לשור ובור דהתם פעולת שניהם גרמו להיזק וזה פשוט:

השמטה לה' שבת פ"ח ה"ג ה"ג התולש מצרור שעלו בו עשבים, זה מבואר בסו"פ המוציא יין ושם איתא דלר"ל צרור שעלה בו עשבים מותר לקנח בו והתולש במתכוון חייב חטאת והמ"מ כתב דרבינו לא גרס חייב חטאת דהרי בהלכה ד' כתב דהנוטל גבשושית והיינו פורפיסא דאמר אביי אם הניחה ע"ג יתדות חייב משום תולש וכן אם היתה מונחת ע"ג יתדות והניחה ע"ג קרקע חייב משום זורע וע"כ ע"נ המונח ע"ג יתידות דינו כתלוש א"כ צרור שעלה בו עשבים ע"כ כשמונח ע"ג יתידות איירי דבמונח ע"ג קרקע הי' כשמטלטלי' מקרי תולש וכיון דמונח ע"ג יתידות איירי שדינו כתלוש האיך נאמר דהתולש חייב חטאת לכן כתב המ"מ דרבינו לא גרס חייב חטאת, והכ"מ הבין בדעת המ"מ במ"ש דלא גרס חייב חטאת שכיון לפרש"י דל"ג חייב חטאת בצרור ופשוט דכוונת המ"מ על רבינו, אמנם רש"י ותוס' סוברים דאם מונח ע"ג יתדות מקרי ג"כ מחובר לכן מותר לטלו אפי' מע"ג קרקע מדאורייתא והא דאמר אביי היתה מונחת ע"ג יתדות והניחה עג"ק חייב היינו מ"מ מדרבנן ואע"ג דאמרינן בפ"ק דגיטין היתה מונחת ע"ג יתידות באנו למחלוקת ר"י ורבנן ורבא אמר דאפשר דאפי' רבנן מודי במפסיק אווירא דלא נחשב כמחובר דחוי' בעלמא הוא, ולדידי קשה מהא דאמרינן בירושלמי פ' כלל גדול דהניח ע"נ ע"ג ע"נ חייב שתיים משום זורע ומשום קוצר דעל העליון חייב משום זורע שהרי הניחו ע"ג עציץ ועל התחתון חייב משום תולש שהעליון מונע את התחתון לצמוח ולדעת רש"י ותוס'קשה הא ל"ש כאן זורע דהרי קודם שהניחו על העציץ הי' מחובר ויש לדחות: ובעיקר פלוגתת רש"י ורבינו הנה בירושלמי פ"ב דחלה קאמר דע"נ המונח ע"ג יתדות חייב בתרומות ומעשרות ור"א סבר דאפי' לר"י דס"ל שם בספינה הבאה עם עפר ח"ל לארץ דאם אינה גוששת פטורה דווקא בספינה דעולה ויורדת.

אמנם בירושלמי סופ"ז דכלאים אהא דתנן התם דעציץ נקוב מקדש בכרם אמר שמואל במעביר תחת כל גפן, כלומר שא"ח עד שינחנו תחת הגפן וכדאיתא בתוספתא דאינו מתקדש עד שיניחנו תחת הגפן, ור"י אמר במעביר באויר עשרה ומשמע דר"י ושמואל פליגי בהאי פלוגתא אם ע"נ המונח ע"ג יתדות באויר אם דינו כמחובר דר"י ס"ל כר"א במס' חלה פ"ב דדינו כמחובר ושמואל ס"ל דדינו כתלוש ורבינו בה' כלאים פסק כשמואל דאינו מתקדש עד שינחנו תחת הגפן היינו אע"ג דר"י ושמואל הלכה כר"י מ"מ סמך רבינו על ש"ס דילן דבמונחת ע"ג יתדות והניחה ע"ג קרקע חייב משום זורע וכן בנטלה מע"ג קרקע והניחה ע"ג יתדות מחויב משום תולש וע"כ דדינו כתלוש ועיין בפני משה שם שנדחק והעיקר כדפרישית: הן אמת שמהאי דאביי דבניטלה מיתדות והניחה ע"ג קרקע דחייב משום זורע אינו ראי' שנאמר דעציץ נקוב המונח ע"ג יתידות נידן

כתלוש שהרי גם אם נאמר דדינו כמחובר מ"מ בהניחו ע"ג קרקע כיון דבלא ספק הגידול והצימוח עדיף יותר שהוא ע"ג קרקע משהוא על האויר חייב שפיר משום זורע מ"ד משקה מים לזרעים דאע"ג דזרעים מעיקרא מחובר מעלי' נינהו מ"מ כיון דע"י השקאה הוסיף כח בגידולם חייב משום זורע וכמו כן נאמר בהיתה מונחת ע"ג קרקע והניחה ע"ג יתדות.

וזה כעין דברי ירושלמי הנ"ל דבהניח עציץ ע"ג עציץ דחייב אתחתון משום תולש אע"ג דהמה מחוברים עדיין מ"מ כיון דמכחיש כח צמיחתם חייב משום תולש, אמנם מתלמודא דידן בעירובין דף ק: לא משמע הכי ע"ש בהא דמהלך ע"ג עשבים בשבת ומשמע התם דעיקר החשש שמא יתלוש ולדידן דדשא"מ מותר שרי וכן מותר לשכוב ע"ג עשבים ולא אמרינן דמעכב אז ע"י השכיבה את הצמיחה והוא פס"ר אלמא דזה לא מקרי תולש, אמנם בזורע נ"ל ברור דבע"נ דגם אם נאמר דדינו כמחובר מ"מ בהניחו ע"ג קרקע חייב משום זורע דוודאי א"א להכחיש החוש דעי"ז שמונח ע"ג הקרקע צומח יותר: ולענין מה שהקשה המ"מ על רבינו שהשמיט מימרא דר"ל לכן כתב דס"ל לרבינו דאייר במונח ע"ג יתדות וכבר הקשה ע"ז הלח"מ, ואפ"ל כיון דמרא דההוא שמעתא ר"ל ואיהו ס"ל דח"ש מותר מן התורה והדבר ברור שצרור קטן שנוטל לקנח אין בו שיעור עשבים כגרוגרת וכיון דליכא אלא איסור דרבנן שרי משום כבוד הבריות אע"ג דהוא תולש גמור ואם השלים לשיעור גרוגרת שתלש מקודם פחות מכשיעור ובצרור הזה השלים חייב וכיון דאנן קיי"ל דח"ש אסור מה"ת לכן לא הביא רבינו מימרא דר"ל אלא שיש לדקדק דלפ"ז מה פריך התם בש"ס על ר"ה מר"ל דילמא סבר ר"ה כר"י דח"ש אסור מה"ת: ה"ה הדש כגרוגרת חייב ואין דישה אלא בגד"ק, וכתב הרא"מ בספר יראים דמ"מ מדרבנן יש דישה אפי' בדבר שאינו גד"ק, וכן נראה דהא לדעת הסוברין דבהמה לא מקרי גד"ק מ"מ מבואר בשבת צה.

דמ"מ אסור משום שבות ע"ש א"כ גם לשי' הסוברין דבהמה מקרי גד"ק ודגים לאו גד"ק נינהו מ"מ מיתסר מדרבנן, ובהכי ניחא הא דפריך בריש פ' החבית אהא דשרי לסחוט דג לצירו משמואל דס"ל דבין כבשים ובין שלקות לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור ומה קשה דילמא דגים שאני דל"ה גד"ק ול"ש בהו דישה ולפמש"כ א"ש דהא עכ"פ אסור מדרבנן והלא גם בשלקות ליכא איסור דאורייתא ומ"מ גזרו וא"כ ה"ה בדג לצירו, ולפ"ז יש ליישב דברי הר"י שהקשה המג"א בסי' ש"ך דס"ל דדג לצירו מותר והא בש"ס מבואר דלשמואל דס"ל דשלקות למימיהן אסור גם דג לצירו אסור ואפשר לומר דהא מה דקיי"ל כשמואל דאסור אע"ג דלרב שרי ורב ושמואל הלכה כרב אלא משום דגם

לר"י אסור ומחויב חטאת לפיכך מחמירין משא"כ בדג דאין דישה אלא בגידולי קרקע י"ל דגם לר"י שרי, ואע"ג דבירושלמי מבואר דלר"י גם בדג לצירו חייב חטאת מ"מ בזה ודאי ל"ק לן כר"י דבהדיא איפסק הלכתא בש"ס דילן דאין דישה אלא בגידולי קרקע.
ומש"כ דמדרבנן יש דישה ומפרק גם באינו ג"ק יש להשות דברי הירושלמי פרק כלל גדול דקאמר מן דציד כוורא חייב משום קוצר והרמב"ן האריך בראיות דאין קוצר אלא בגידולי קרקע ממש אפי' בבהמה וחי' לא שייך קוצר ולפמש"כ י"ל דחייב מדרבנן ואין זה מן התימה שהרי בהא דצרור שעלו בו עשבים דמבואר בש"ס דחייב משום תולש כתב המ"מ דלא גרסינן חטאת אלא חייב סתם והיינו מדרבנן מכות מרדות וכן לשי' רש"י ותוס' דבעציץ המונח ע"ג יתידות חשוב כמחובר הא דאמרינן במונח ע"ג יתידות והניח ע"ג קרקע חייב משום זורע אינו אלא מדרבנן אע"ג דקאמר חייב ועפ"ז יש ליישב דברי רבינו שכ' בה' יו"ט השוחט עוף אסור לו לתלוש הנוצה, והרמב"ן השיב ע"ז דכיון דאינו חייב רק משום גוזז וסופו של עוף זה לתלוש הנוצה והגוזז חייב גם לאחר מיתה מה לו בחיים ומה לו לאחר מיתה, ולפמש"כ דמדרבנן אסור משום קוצר גם בבהמה וחי' ודגים א"כ ניחא דהא בחיי' איכא נמי משום קוצר משא"כ לאח"מ והרמב"ן דלא ניחא לי' בהכי וס"ל דשרי לגמרי היינו דס"ל דל"ש לאסור בגוזז וכן בשולה דג משום קוצר דכיון דבלא"ה אסור משום גוזז ומשום נטילת נשמה בשולה דג א"כ לאיזה צורך החמירו חכמים לגזור גם משום קוצר דהא בלא"ה אסור מדאורייתא כעין שכתבו הפוסקים ביו"ד סי' פ"ז גבי בשר טמאה בחלב עיי"ש ומ"מ אין זה טענה מוכרחת על רבינו דכיון דבדישה וטחינה החמירו מדרבנן גם באינו ג"ק לא חילקו גם בשאר מלאכות, ולפמש"כ דאסור מדרבנן גם באינו ג"ק י"ל דגם בורר לא שייך אלא בגידולי קרקע והא דמבואר בה' שבת דיש בורר בשני מיני דגים והוא מדברי תה"ד היינו משום דמדרבנן עכ"פ אסור גם באינו ג"ק, וכן נראה דהא לדעת התוס' וקצת פוסקים גם חולב אינו אלא משום שבות דגם בהמה לא מקרי ג"ק ולמה לא יתחייב משום.
בורר אע"ג די"ל דנ"מ בחולב לצורך אכילה לבו ביום מ"מ פשטא דלישנא דחכמים אומרים אחד שבת ויו"ט אינו אלא משום שבות משמע דעל כל חולב קאי וליכא איסור ד"ת כלל וע"כ דגם בורר אינו אלא בג"ק. ודו"ק: ומש"כ רבינו דהחובל בחי חייב משום מפרק דהוא תולדה דדש, הנה לכאורה נראה דבין בחול בחי בין בהוציא דם ממת חייב משום מפרק לדעת רבינו אבל לדעת הסוברין דחובל חייב משום נטילת נשמה במת פטור, ולכאורה משמע בשבת דף עה.

כדעת רבינו דמבואר שם דהצד חלזון ופצעו חייב לר"י משום דישה ור' יוחנן מוקי בפצעו מת אלמא דגם במתה איכא משום דישה. אך קשה מהא דשבת קלג דאמרינן בספק נפל דמהלינן ממנ"פ אי בר קיימא שפיר מהלינן ואי מת הוא מחתך בבשר בעלמא והרי גם במת ממש איכא משום מפרק וכבר עמד בזה בספר פ"מ, ולכאורה הי' אפ"ל דהא דקאמר מחתך בבשר בעלמא דהא כל המקלקלין פטורין אלא דמילה נחשב לצורך תיקון א"כ כשת"ל דהוא בן ח' דליכא אינו אלא כמחתך בשר בעלמא ואינו אלא מקלקל דפטור וע' בתוס' שבת דק"ו במבעיר בעצי איסור דסובר דמותר להנות בהם מקרי מקלקל וה"נ אע"פ שסבור שהוא בן קיימא מ"מ אם באמת אינו בר קיימא הוי מקלקל אמנם צ"ע אם זה מקרי מקלקל דעכ"פ מחויב הוא למולו מצד ספק, גם הא דקאמר התם כתנאי אי בן ח' מקרי מחתך בבשר בעלמא ע"ש ולפמש"כ אין זה ענין אם בן ח' מקרי מת או לא כיון דהפטור הוא רק מצד דהוי מקלקל: מיהו לקושטא דמילתא נ"ל ברור הגם לרבינו דחובל חייב משום מפרק א"ח רק בחי לא במתה והכי דייק לישנא דרבינו שכתב שהחובל בחי חייב וזה מבואר בפי' דרק בחי חייב לא במת ולא תקשה הא דאוקי ר"י בפצעו מת דחייב לר' יהודה משום דישה דהנה יש לחקור דהרי אנן קיי"ל דאינו חייב אלא על סחיטת זתים וענבים בלבד ולמה יחייב בחובל משום מפרק דהוא תולדה דדש כמו סחיטה, ותו דהא בהד' מבואר בפ"ק דכתובות דדווקא בדם חבורה מחייב אבל כשהוא פקיד לא מחייב ולדעת רבינו דחובל חייב משום מפרק הרי דאף במפרק א"ח במפקיד פקיד והרי חלב במעי בהמה מפקיד פקיד ולמה יתחייב משום מפרק, אמנם ישוב דבר זה למדנו מדברי הר"ן דשאני חלב דהוא משקה דהוא מז' משקין המכשירין ודם חבלה דאדם נראה דדווקא חבורה מכשיר אבל דם שהוא פקיד אינו מכשיר דהא בש"ס חולין פ"ד יליף מדם חללים דמ"ל קטלה כולה ומ"ל קטלה פלגי וזה ל"ש אלא בדם חבורה לא כשהוא מפקיד פקיד וכן דם חבורה דבהמה אע"פ שאינו מכשיר מ"מ מקרי דש דמעקרא הי' עליו שם חיות ונהי דאינו מחויב לדעת רבינו משום נט"ש דל"ד למלאכת משכן דהי' שוחטין בע"ח לגמרי לצורך מלאכת המשכן מ"מ מפרק וודאי הוי, מיהו לר' יוחנן דס"ל דכבשים ושלקות לצורך מימיהן חייב ולדעת הר"ח גם בחובל לאוכלין חייב לר"י משום מפרק אע"ג דמשקה הבא לאוכל כאוכל מ"מ כיון דהוא שני מיני אוכלין חייב משום דש, א"כ חייב נמי לר' יוחנן במוציא דם ממת משא"כ לדידן דקיי"ל כרב ושמואל וא"ח אלא על סחיטת זתים וענבים א"כ א"ח אלא בפצעו חי לא בפצעו מת והא דקאמר אפ"ת פצעו חי היינו דנוכל לומר דר"י ורבנן כתנא דב' בשבת קמ"ד ס"ל דא"ח רק על סחיטת זתים וענבים וא"ח נמי משום מפרק אלא בפצעו חי:

ומש"כ רבינו דשיעור חולב הוא כגרוגרת, הנה התוס' ר"פ המוציא יין צדדו דגרוגרת יבש הוא ולפ"מ דמבואר שם דכל כזית ביבש הוא רביעית בלח א"כ שיעור גרוגרת הוא כחצי לוג דגרוגרת עכ"פ ל"ה פחות מב' זתים ול"נ כן מדברי רבינו בה"ה ועיי"ש בתוס' שהקשו למה בחלב בהוצאה שיעורו כדי גמיעה ובחולב ובמגבן כדי גרוגרת וכתבו דסתם חלב לאו לשתי' קיימי אלא לגבינה לכן מסתמא א"ח אלא בכגרוגרת והא דתנן המוציא חלב כדי גמיעה היינו בפי' להדי' דלשתי' קבעי ול"מ כן במשנה אלא דסתמא חייב כדי גמיעה והא דלא תרצו דברייתא דפ' המצניע הוא בפירש בהדי' דלגבינה קבעי משום דכדי גמיעה זוטר מגרוגרת וכיון דקיי"ל דהמוציא כפי פרה לגמל חייב כיון דחזי לפרה א"כ אם נאמר דסתמא לשתי' יתחייב בחולב לגבינה נמי כדי גמיעה ולולי דברי רבעהתו"ס הי' נ"ל ליישב לפמש"כ הרמב"ן והמ"מ דבסוחט שהוא תולדה דדש פטור מלאכה שאצל"ג דכל דלא ניחא לי' לא מקרי מלאכה כלל א"כ ניחא נהי דמוציא פי פרה לגמל חייב כיון דחזי לפרה אע"ג דהוא הוציא לגמל זה דווקא בהוצאה אבל בחול דהוא תולדה דדש אזלינן בתר מחשבתו וכיון דהוא לא בעי לשתי' רק לאכילה שיעורו כגרוגרת ודו"ק:

והנה מש"כ רבינו דבחובל להנקם אע"פ שא"צ חייב תמה עליו הראב"ד מהא דקורע בחמתו דפריך בש"ס ובכה"ג מי שרי ומשני ל"צ דרמי אימתי' ומש"כ המ"מ בזה וודאי לישנא דש"ס ל"מ הכי דהא פריך על ברייתא דחייב בקורע בחמתו וע"ז משני ל"צ דרמי אימתי' משמע דווקא בכה"ג מחייב, אמנם לפענ"ד נראה ליישב דהנה המדקדק בדברי רבינו יראה דדווקא בהוציא דם כגרוגרת חייב אע"פ שא"צ לשמש בדם כל שעושה להנקם חייב לר"י אבל בלא הוציא דם כגרוגרת אע"פ שעשה זה להנקם וכבר יש לו נקמה אף בפחות מגרוגרת מ"מ פטור ובמילה או לרפואה נראה פשוט דחייב אפי' פחות מגרוגרת והיינו טעמא דהא לר"י דחייב במלאכה שא"צ לגופה היינו כמו במכבה שאע"פ שאינו מתכוון לעשות פחם מ"מ כיון שנעשת בהכרח פחם חייב ובדבר שצריך שיעור צריך עכ"פ שיהי' שיעור ובדבר שהוא לצורך תיקון גמור א"צ שיעור דהא המוציא כזית מת חייב אע"פ שכל שיעורי דשבת בגרוגרת בזה חייב בכזית והמוציא ריח רע חייב בכ"ש והיינו כיון שבעצם הוא תיקון תדע דאטו מילה בשבת מוציא דם בגרוגרת ומקרי דוחה שבת וע"כ בדבר דהוא תיקון גמור חייב בכ"ש אבל דבר דאינו תיקון גמור צריך שיהי' כשיעור אלא שלא יהי' כמקלקל ואפי' תיקון כ"ש ואפי' הפסד יתר על התיקון מיחייב כדאמרינן בפ' אלו דברים תיקון להוציא אמה"ח, ולפ"ז בחובל לרפואה גם לרבינו א"צ כגרוגרת חסר [ונראה דכוונת אז"ל דבאיסור כמו קורע בחמתו או בחובל

להנקם ל"ה תיקון גמור והוי קלקולו יותר על תיקונו דצריך שיעור שלם ולהכי בחובל להנקם צריך כגרוגרת אף דבמילה או לרפואה א"צ כגרוגרת]:

פי"א ה"ט הכותב שתי אותיות, הנה משמע מדברי רבינו דהכותב ב' אותיות כגון שכתב יא מיאמר חייב אע"ג דלא נמצא שם זה, ודוקא באות או שכתב כפל כגון גג ודד כתב רבינו בה' ט"ז דצריך דוקא שיהי' שם אחת וכן נראה מדברי המ"מ שכתב דבכתב א"א מאאזריך פטור אבל אם כתב ב' אותיות שונות אע"פ שאינם תיבה אחת נראה מדבריו דחייב, ובירושלמי פרק הבונה אמרינן דיש קולא וחומרא לר"י וקולא וחומרא לרבנן שאם כתב ב' אותיות כפולות כגון שש לר"י חייב ולרבנן פטור ואם כתב ב' אותיות שונות ואינם שם במקום אחר כגון שכתב יא מיאמר לרבנן חייב ולר"י פטור, ע"ש, ולכאורה יראה דרבינו זיכה שטרא לבי' תרי שהרי בכותב ב' אותיות ואינם שם במקום אחר ס"ל דחייב וגם באות א' כפול ס"ל דחייב, והי' אפשר לומר דהא דמבואר בירושלמי דרבנן פטרי באות א' כפול אע"ג דהוא שם במקום אחר היינו כמו שפרש"י כגון שש משבצר ותת מתתראו שלא כתב כל התיבה רק מקצתו וזה לרבנן פטור ולר"י חייב דמ"מ הוא שם במקום אחר אבל אם כתב כל התיבה מגג ודד גם לרבנן חייב א"כ י"ל דרבינו פסק כרבנן, אלא דקשה דלפ"ז הי' לרבינו לחלק בה' יו"ד דדוקא במתכוין לכתוב לשם אבל אם נתכוין לכתוב תיבה גדולה וכתב ב' אותיות כפולות פטור, לכן נראה דרבינו לטעמי' אזיל דס"ל בפה"מ דגם רבנן ס"ל דרושם חייב אלא דבהא פליגי ר"י ורבנן דר"י ס"ל דרושם הוא מלאכה בפ"ע ואם כתב ואח"כ רשם חייב ב' חטאות ורבנן ס"ל דרושם תולדה דכותב לכן אם כתב ב' אותיות שונות לעולם חייב שהרי נתקימה המלאכה בב' אותיות ע"ד רושם שהרי אם שרט שתי שריטות על נתר אחד חייב לר"י ורבנן לא פליגי עלי' א"כ לעולם נתקיים בב' אותיות אבל באות כפל דאינו חייב עד שירשום על ב' דפין לא מחייב ופסק כת"ק וס"ל דת"ק בפרק הבונה דבין משם אחד ובין משתי שמות מחייב בהכי איירי בימשם אחד שכתב אות אחת כפול והוא שם במקום אחר כמו גג דד או מב' אותיות חייב דב' אותיות חייב כמו באורג ב' חוטין, ובהכי א"ש הא דכתב רבינו בפה"מ על הא דאמר ר"י מצינו שם קטן משם גדול כגון דן מדניאל שם משמעון דאע"ג דזה פתוח וזה סתום מ"מ חייב ולכאורה תימה דהא בש"ס פריך הא זה סתום וזה פתוח ומתרץ זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר ואנן קיי"ל דסתום ועשאו פתוח פסול ולמש"כ א"ש דדוקא לר"י דס"ל דאינו חייב עד שיהי' שם במקום אחר פריך מסתום ועשאו פתוח אבל לדידן דקיי"ל כת"ק דאפי' כתב ב' אותיות שאינן שם במקום אחר חייב לפי שיש בכלל רושם א"כ פשיטא דסתום ועשאו פתוח לא גרע מכתב אות אחר ודו"ק:

הגהות על הרמב"ם ה' עכו"מ פ"ב ה"ז ה' המיוחד דעת התוס' דכרת עכ"פ מחייב מיהו פלוגתא הוא בירושלמי ולכאורה קשה ע"ד התוס' דס"ל דעל כינוים בכרת א"כ גם לרבנן אליבא דר"י נפחא ליחייבו ב"נ דהא ב"נ אזהרתן היא מיתתן והי' אפשר ליישב בזה דעת הרמב"ם ז"ל בה' מלכים: שם פ"ד ה"ו בכ"מ ויש לומר שמש"כ רבינו שולחין להם שני ת"ח: דברי הרב ז"ל תמוהין שהרי הראב"ד מדקדק ע"ד הרמב"ם ז"ל שנראה דגם אחר שהותרו כל אחד קודם שדנין אותן כדין עיר הנדחת שולחין להם ב' ת"ח דהזהרה אינה מועלת אחרי התראה ומעשה ומה זה תירץ דאינה התראה גמורה ה' נזירות פ"א ה"ב משום לא יחל: ויש להסתפק בנזיר מן החרצנים לבד, או שאמר הרני נזיר שעה אחת דהוי נזיר ל' יום אי עובר על בל יחל כיון דאינו אסור מצד דיבורו עוד י"ל בגילח בסם אפשר דעכ"פ עובר משום בל יחל ומ"מ הספק הראשון צ"ע: שם ה"ד בבל תאחר: ואי בעינן ג' רגלים עי' בר"ן ובראש נדרים דף ג' ובטו"א חי' ר"ה דף יו"ד ע"א: שם ה"ו בלח"מ אלא די"ל דרבינו ז"ל משמע לי': עי' פיה"מ לרבינו ובתוי"ט: שם פ"ב הי"ג מפי הקבלה ובחי' כתבתי דאפשר דאינו לוקה על ערלת חו"ל וכמו כן י"ל דאין מלקות במגלח את הקטן ויש לדחות ומ"מ לדעת הסוברים דאף אחר שהגדיל לא נתבטלה הנזירות י"ל דאינו לוקה דאין לוקין על הלמ"מ: שם ט"ו קרוביו: שיעור הקרובים המה אפשר כמו בפסולי עדות או כמו לענין טומאת כהנים, עוד יש להסתפק בקרובים מצד האם מהו: שם במל"מ היכי דהדירו כשהי' קטן: עי' בתוי"ט פ"ג: דסוטה מחלוקת לראשונים אם נתבטלה הנזירות ומדברי רבינו אין הכרע אך בתוספתא פ"ג דנזיר מבואר כדברי התוס' וכ"כ המאירי בחי': שם פ"ה הכ"א נזיר טהור שטימא עצמו לוקה ולדעת הרא"ש נראה דאינו לוקה עי' נדרים דף ד': ה' ערכין וחרמין פ"ד הי"ג בכ"מ: ולפמ"ש הרמב"ן הובא בבעה"ת אדרבה דעת רש"י כהרמב"ם ודברי הכ"מ לא הבנתי: שם פ"ה ה"ב וכן אם רצה לגאול חצי': הרשב"א ז"ל כתב בחי' לקידושין דמ"מ א"י לחולין ורק שאם מצא ידו אח"כ נותן ומשלים ולא משמע כן מדברי רבינו ועי' בחי' הרמב"ן פרק בית כור דף ע"ג: שם ה"ג או אשתו צ"ע והכ"מ לא הראה מקורו ועי' בקידושין גבי מע"ש: ה' תרומות פ"א הי"א במל"מ דמן התורה כל לוקח פטור מן המעשר: לפמש"כ בפ"ב דמעשר ה"ב אין מקום לדברי מוהרי"ט הללו: שם הכ"ב חייבין בחלה: הרב בכ"מ צידד דמחויב נמי בתרומה מדאורייתא ולא הבנתי כלל א"כ הא דפליגי ר"י ורבנן בעפר ח"ל שבא לארץ היכי משכחת לה ממנ"פ אם היא בא"י בעת מירוח מה נפ"מ שבספינה הוא ח"ל ואי המירוח בח"ל לעולם פטור, וכן הא דאמרינן עציץ נקוב המונח ע"ג יחידות אין ציור לפ"ד הכ"מ וכן הא פלוגתא אי יש קנין לנכרי בא"י אין לו הבנה, ולפ"ז דיש חילוק בין

חלה לתרומה א"כ י"ל דעציץ [נמחקה תיבה] חייב בחלה מדאורייתא וצ"ע, וכן מש"כ רבינו בה' כ"ד אין לו הבנה לפ"ד הכ"מ וע"כ דיש הפרש בין חלה לתרומה: שם פ"ד ה"ג כלך אצל יפות וכו' תרומתו תרומה בירושלמי הובא במל"מ דוקא מכאן ולהבא אך קשה מהא דפריך בריש אלו מציאות על אביי דס"ל דיאוש של"מ לא הוי יאוש ומה קו' שאני הכא.

דמכאן ולהבא נעשה תרומה משום דעתה שגילה דעתו שניחא לי' הו"ל תרומה ולא דמי ליאוש של"מ דע"כ דנעשה למפרע דאל"כ באיסורא אתי לידי וע"כ דש"ס דילן פליג על הירושלמי בהא ותימא על המל"מ שלא הרגיש בזה, ולקו' זו עוררני ח"א: שם פ"ט ה"ב בכ"מ וי"ל שטעמו וכו': צ"ע מגיטין פרק כל הגט עיי"ש: שם ה"ח לא יאכילנה בתרומה: עי' תוס' פ"ק דע"ז דף ט"ו ובפי' הר"ב פ"ב דתרומות ובירושלמי שם אבל כהן ששם עיין ירושלמי דוקא תרומת כרישין ורבינו השמיט זה לפי שסמך על מימרא דש"ס דילן יבמות ס"ז ע"ב: ה' מעשר פ"ב ה"ב בכ"מ והשתא סברת רבינו כפירוש ר"ת ולפענ"ד שדעת רבינו דלוקח אינו פטור מן המעשר מדאורייתא אלא כשמרחן המוכר ע"ד למכור וכמו שנראה מדבריו בה' א' ובהכי מיושב קו' התוס' ב"מ פ"ה ד"ה תבואת זרעך, וע"ד התוס' ק"ל הא בלוקח יין ל"ל ברירה וע"כ דהוא בדאורייתא ואמאי וע"כ כדפרשתי: שם פ"ג הט"ו מפני שהוא מתבשל: תימא דבכאן פסק דאפי' כ"ש מבשל ובשבת סתם ולכאורה י"ל דש"ה דלא גרע ממולח אבל בירושלמי מדמה וצ"ע על כל האחרונים שהקילו בכ"ש: פ"ו ה"א מחליקין: בירושלמי מבואר דדוקא בטבל דרבנן ותימא על רבינו ז"ל שהשמיט כי לא מצינו חולק ואפשר דלטעמי' אזיל דס"ל חיוב בתרו"מ אינו אלא מדרבנן אבל על הר"א שלא השיג עליו בזה קשה: פי"ג הי"ד בירושלמי מבואר חוץ משירי מנחות ובלקוח בכסף מע"ש במחלוקת: ה' שמיטה ויובל פי"א ה"ט ואפי' רצה הלוקח: עיין חי' רשב"א קידושין בדיעבד אם רצה הלוקח קיים הפדי' וצ"ע למה ל"נ כ"ח דא"ר ל"ת א"ע ל"מ: שם הי"ח אין שומעין לו ואם רצה הלוקח ודאי רשאי ועי' חי' הרשב"א קידושין: ה' בית הבחירה פ"ג ה"ד בכ"מ נ"ל היינו לומר שאינה מקשה עי' היטב בסוגי' ורש"י חולק ע"ז אולי הי' לרבינו גירסא אחרת:שם במל"מ א"כ פסל דגרוטאות מנ"ל: במחכ"ת ל"נ כן עיין בתשובת להראב"ן:

שם הי"ב בכ"מ טעם למה פסק כר"מ: פלוגתא הוא בירושלמי סוטה ר"י ור"ל ופסק כר"י גם מש"ס דילן פ' בא לו נראה דהלכה כר"מ: שם י"ז אמה על אמה,: ל"י למה השמיט אמתים קומתו: שם ושלשתן היו מונחין: צ"ע דבאמצע היכל היו ורבינו קיצר: ה' ביאת המקדש פ"ד ה"ו כהן שעבד צ"ע דמשמע להדיא בפסחים פ"א דוקא בתמיד דהוא קרבן

ציבור דיליף מועדו מפסח: ה' איסורי מזבח פ"א ה"ד בכ"מ ועמש"כ דהוי הקדש טעות: עיין במנחות פרק התכלת גבי עקירה בטעות: פ"ג ה"ג בכ"מ וחכמים אומרים: נ"ב הר' ישמעאל קאמר הכי ולא רבנן: פ"ד ה"ח או מחייבי לאווין: עי' ה' איסורי ביאה עי"ש בבעל ולא קידש: שם הי"ב ואם קרב נרצה: צ"ע בדין זה עמש"כ בסוף ה' עבויה"כ: פ"ה הי"ב הקרבן כשר: שהרי אין הקטרה מעכבת הקרבן והמזבח מקדש כמו כל הפסולין ואם ירד יש לו למלוח מחדש אבל הקטרת הקומץ מעכב דהו"ל כזריקת הדם ובזה מיושב קו' הכ"מ: פ"ו ה"ה ושורפן במזבח צ"ע הא כיון דהעלן ע"ג המזבח המזבח מקדשן: פ"ז ה"ז ומאימתי מביא: צ"ע על רבינו שלא הביא דבדיעבד אם הביא כשר כמבואר בב"ב דף צ"ז: ה' מעשר הקרבנות פ"א ה"ח מבן שמנת ימים: אבל הז' ימים א"צ מעל"ע לשעות ואם נולד לסוף יום א' מותר להקריב ביום א' בבוקר: הי"ד פר בן שתים וצריך שיהי' לו יום יותר משנה אחת: פ"ח ה"ג ושנטמאת: עי' תוס' ריש פרק דם חטאת דדוקא בנשבר הציץ: שם ה"ט על בגד טמא: ע' בכ"מ, ולענ"ד י"ל דברי רבינו דסמך על הא דאמרינן בס"פ דם חטאת דאם הי' דם עולה על בגד ואח"כ ניתז דם חטאת אינו טעון כיבוס דאבליע קפיד א"כ אין באין כאחד ודו"ק כי זה אמת ויציב בדעת רבינו ומקום הניחו לי בס"ד, אכן ק"ל כיון דס"ל לרבינו ז"ל דדם אינו מטמא מה"ת דקיי"ל כעדותו של יוסי בן יועזר דמשקה בי' מטבחי' דכין א"כ כיון דהדם טהור מדאורייתא למה אין טעון כיבוס וזה תימא גדולה, מזה נראה שנוסחא אחרת הנזכרת בדברי ר"י קורקס היא הנכונה: שם הי"ח אבל הכלי טעון מריקה ושטיפה צ"ע הא חולין וקדשים א"צ הכלי מריקה ושטיפה, והראב"ד בהשגות הרגיש בזה וע' בכ"מ ולענ"ד צ"ע למ"ד דבישול בלא בלוע אסור מה בכך שאין בו בנ"ט הא הבשר קודש ניכר וצ"ל דאיירי באינו ניכר ולישנא דרבינו דקאמר ואין הקלין ולא קאמר הכל נאכלין מכלל [דניכר] וא"כ אתין דברי רבינו כהוגן דסתם דטעון מריקה ושטיפה לדידן דמספ"ל בבלוע בלא בישול נראה דצ"ל בבישול .

בלא בלוע]: שם הי"ט וצריך להניח: עי' בפיה"מ לרבינו שדבריו תמוהין מאוד שהמה נגד מסקנת הש"ס. וצ"ע: פ"ט ה"ו תח"י הבעלים עי' תוס' קידושין ל"ו ד"ה מכניס: פ"י ה"ט אפי' העריב שמשו לא נתבאר בדברי רבינו אם מחוסר כיפורים חייב כרת עי' בפ"ד מה' ביהמ"ק: פי"ד הי"ב בשפתיו כלום חייב: לא נתבאר בדברי רבינו אם גם בהקדש בדק הבית אינו בחזרה: הלכות תמידין ומוספין פ"ב הי"א בכל יום: ודעת התוס' דדוקא בלילה וק"ק למה לא נחשב בפ"ב דמגילה גבי הני דמצוותן בלילה: ה' פסולי המוקדשין פ"א ה"ו אע"פ שהגדול עע"ג: עמש"כ התוס' חולין י"ב דאם אחר עוע"ג ומלמדו כשר, ומש"כ בכ"מ דמשמע בהדיא בחולין לפ"מ שחילקו בתוס' שם בין עע"ג ומלמדו לבין

אחרים רואין אותו אין כאן ראי' מיהו בתוס' יבמות קד: כתבו דצריך ג"כ שיהי' מחשבתו ניכר מתוך מעשיו: שם הכ"ח בכ"מ ואני אומר: צ"ע דגם אם נאמר דכוונת רבינו דלאו בקבלה עושה שיריים וסמך עמש"כ בה' מעילה מ"מ דבזריקה לחוד כשקבל הכשר לא מפסל ולראב"ד אין קפידא רק בזריקה: שם הל"ג ואם החזירן: היינו החזירן קודם הזריקה, ומש"כ אע"פ שלא החזירן היינו לא החזירן כלל ודברי הכ"מ אינם מדוקדקים לפמ"ש: פ"ג ה"ז שקבלו טמאים: מדכתב רבינו הטמאים ונתן טעם משום דכשר בקרבן ציבור מכלל דשאר הפסולין שקבלו אם עלה ירד מיהו ממש"כ בהט"ו נראה דהה"ד זר אם עלה לא ירד ואפשר דדוקא זר משום דכשר בבמה, ומה שהקשה בתוס' א"כ יוצא נמי י"ל משום דיוצא ל"ש אלא בבשר דנאכל בכל עיר אבל יוצא דדם ל"ש בבמה וצ"ע ולפ"ז אפשר דבשאר פסולין אם עלה ירד וצ"ע: שם הכ"ב שנפגם ונראה מדברי התוס' זבחים ס"א ע"א דבהקטרת אברים כשר גם שנפגם כמו במזבח שנעקר ומ"מ לא הבנתי דהאי במזבח הזהב ובקטורת סמים ומאין לנו בהקטרת אברים במזבח החיצון, ומהא דאמרינן מודה רב בדמים אין ראי' די"ל דאליבא דר"י קאמר ובאמת דגם אליבא דר"י דרצפה כשר להקטרה לא ידעתי אם כשנפגם המזבח י"ל דאתקש הקטרת איברים לבשר וצ"ע:

שם הכ"ה וכן אין אוכלין קדשים: אבל אם נתקן אח"כ מותרין הקדשים כן נראה מדקדוק לשון רבינו וא"ת נהי דבע"ח אינן נדחין מ"מ הקדשים שנזרק דמן נפסל הבשר משום דיחוי י"ל דס"ל כמוש"כ התוס' ב"מ פ' הזהב דבמידי דאכילה ל"ש דיחוי מיהו ראייתם מהא דמע"ש לא הבנתי דמה ענין מעשר לקדשים, ודע שאין דברי התוס' הללו בב"מ מוסכמים ובזבחים דף ס"א ע"ב כתבו בפשיטות דגם באכילה שייך דיחוי: פ"ד הי"ז ויביא בדמי' עולה: עי' ירושלמי פ"ט דפסחים ותראה דפלוגתת הרמב"ם והראב"ד היא פלוגתא דאמוראי ושם הביאו ראי' דא"כ משכחת וולד חטאת בציבור: פ"ו ה"ד עד שיתן הא' חלקו לחבירו תימא הא המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום כמבואר בפ"ד מה' מעילה: שם הט"ו שניהן יפלו לנדבה: צע"ג למה לא יחלל דמי האשם על בהמה ויביא עולה והמותר יהי' שלמים, ול"ד לדמי חטאת שנתערב דהתם א"א לחלל המעות כיון שילך לאיבוד משא"כ באשם: פי"א ה"ד קמץ: צ"ע כיון דטעון קידוש כלי א"כ בקמץ בחוץ פסול:פי"ד ה"ג בכ"מ אינו כדאי לדחות גרסת רבינו ורש"י: דברים אלו מרפסין איגרא דהא משנה שלימה שנינו ברפ"ק דמנחות מנחת קנאות שנקמצה שלא לשמה פסולה וע"כ כמוש"כ רש"י במנחות דשאני מנחת קנאות דחטאת קרי' רחמנא א"כ אין התחלה לקו' הראב"ד דלהכי נקיט בעוד שלא ליקט הלבונה דלאחר שליקט ודאי פסול בה מחשבה דחטאת קרי' רחמנא, וצ"ע על הכ"מ שבעצמו הביא לעיל דברי

רש"י דבמנחת קנאות פסיל בה מחשבה כמו בחטאת: שם ה"י חשב לאכול כחצי זית: דברי רבינו צל"ע דלכאורה נראה דנהי דבהוציא בלשון אכילה היינו בדבר שדרכו לאכול ואפי' בהמה או חי' אבל דבר שאין דרכו לאכול מה בכך שהוציא בלשון אכילה הא אפי'. חשב שיאכל הוא לא סגי אבל דברי רבינו קשין שהרי כתב שאין אכילה והקטרה מצטרף והיינו מפני שהם שתי פעולות וע"כ במחשב על חצי זית להקטיר בדבר שדרכו להקטיר, דאל"כ אפי' בכזית לא הוי פיגול וע"ז כתב דאם הוציאו בלשון אכילה מצטרף וצ"ע למה. [הרי הוי דבר שאין דרכו לאכול]: שם אם חשב על כזית: צ"ע אם חשב אחד על חצי זית בשעת זביחה וכהן אחר חשב בשעת הולכה או זריקה אי מחשבה דב' בנ"א מצטרפין: פט"ז ה"ט בכ"מ ורבינו לא פסק ול"נ דרבינו לטעמי' דפסק כרבא דאין הקטרה פחות מכזית וא"כ אין דרך הקטרה ודרך אכילה דאנן קיי"ל דא"צ כא"פ כמו"ש רבינו לעיל פי"ד ה"י: ה' עבודת יוהכ"פ פ"ה ה"ח קודם שיגמור כל המתנות צע"ט על רבינו שכתב כל המתנות דנראה דאם נשפך אחר מתנות שבפנים אע"פ שלא נתן מתנות שבהיכל מ"מ כיון שהפר כשר הי' הקטורת כשירה דהרי חפנה אחר שחיטת הפר ועיקר הקפידא הקדמת הקטורת [לשחיטת הפר] והרי נתאחרה.

וצ"ע: הכ"ג לא הי' מזה: לכאורה נראה דהה"ד בשחיטת כל הקדשים דכתיב בי' פתח אוהל מועד וצריך שיהי' אוהל בתקרה דאין אהל בלא תקרה: שם הכ"ח ולא יקטיר צ"ע כיון דסד"א האיך רשאי לכתחילה לכנוס שמא פסול ועבר על ביאה יתרה של הכנסת דם: ה' מעילה פ"א ה"ו והגוזז: צ"ע התולש מנוצה של תורין ובנ"י של מוקדשין: שם הי"ג הקדיש אבר אחד: היינו אבר שהנשמה תלוי' בו אבל אבר שאין הנשמה תלוי' בו בזה שאר אבריו לא נאסרו מדאורייתא: פ"ג ה"א כיצד: דברי רבינו תמוהין דהרי בפיגול לד"ה אם עלה לא ירד ואפ"ה כתב דאין מעילה אלא מדרבנן, אמנם לפ"מ שנראה מדברי רש"י כריתות כ"ג הטעם דלא פקע קדושתו מטעם דאם עלה לא ירד זה ל"ש רק באיסורין לא [.

] ודו"ק: שם ה"ד אסור להנות: מדאורייתא וכן הא דבהמות קדשים שמתו נהי דיצאו מידי מעילה אבל אסורין בהנאה מדאורייתא כמוש"כ בחי' ליו"ד: שם ה"ו אבל אם שחט: ק"ל הא אידך למיתה אזלי כמו לעיל פ"ד ה"ג מה' פסוהמ"ק: ה' קרבן פסח פ"א ה"ד עד סוף היום: לכאורה צ"ע לר"י דס"ל עד פלג המנחה: פ"ד ה"ו ואין אדם יוצא יד"ח: צ"ע דבש"ס מבואר דיוצא יד"ח: שם הי"א אינו אוכל: עי' לקמן פ"ג ה"א: פ"ה ה"ח הרי פסח שני רשות: דוקא בשגגה לא בהזידה: פ"ז ה"ח מטמאי מגע טומאות: עי' בפ"ה מה' ביאת המקדש וצע"ג: ה' שגגות פ"י הי"א אם רצה: מדברי רש"י שלהי כריתות נראה

דוקא כשהעני בשעה שחיללו ומדברי רבינו לא נראה כן וע' בפיה"מ לרבינו: ה' מחוסרי כפרה פ"א ה"ה בתוך ימי מלאת של הוולד הזה: נ"ל ברור דע"כ לא פליגי רבינו והראב"ד אלא באם הביאה תוך מלאת על וולדות הראשונים שהי' הלידה הזאת אחר מלאת לכן ל"פ כלל ש"ס דילן והת"כ כמו שהבין הכ"מ דת"כ איירי כעין שמיירי הראב"ד, וגם דברי הלח"מ לא ישרו בעיני ודו"ק כי קצרתי: ה' טומאת מת פ"א ה"ב וקל וחומר: עי' לקמן פ"ד הט"ו מיהו רבינו לטעמי' אזיל דס"ל דטומאת גולל ודופק מד"ס אבל לדעת הר"א ע"כ דלאו ק"ו גמור הוא: שם ה"ו בכ"מ ומש"כ רבינו כאן הוא שהאבן מונחת: צע"ג דהרי רבינו בנושא הטומאה קאמר לא בנושא את הטהרה: פ"ב ה"א הנפל: עי' ירושלמי דנזיר פ' כ"ג דקאמר ר"י דהוי ס"ד דטומאת נפל מדבריהן וממה דנזיר מגלח על טומאת נפל מוכח דהוא מדאורייתא כיון דאמו טמאה לידה ומשמע מזה דנפל שאין אמו טמאה לידה כגון שנברא בירך אחת אינו מטמא באהל וגם בעצם כשעורה צ"ע אי מטמא מד"ת: פ"ב ה"י רובע: אבל בחצי קב דנזיר מגלח אפשר דמטמא באוהל: שם הט"ו בכ"מ כלים המאהילים על המת וגם מטמאים במשא: שם הט"ז וטומאתה מד"ס יראה דוקא באבמה"ח אבל מן המת לא גרע מעצם כשעורה:

פ"נ ה"ב בכ"מ נתבאר במה שפי' במשנה דחסר וכו' אבל מטמא משום בשר וכו': צ"ע דמדברי רבינו לעיל פ"ד ה"ד משמע בחסר עצם כ"ש כל שיש בו בשר כזית מטמא ולא חילק בין כדי להעלות ארוכה דגם ביש כדי להעלות ארוכה כיון דאינו טמא משום אבר צריך שיהי' בו עצם כשעורה או כזית בשר ואפשר דלענין טמאו"י באהל [דוקא] אבל לטמא במגע משום בשר כל שיש להעלות ארוכה וצ"ע: ה' טומאת צרעת פי"א ה"א ומזה ז' פעמים על אחר ידו של מצורע: ובתוספתא דבדיעבד אם הזה על שאר הגוף יצא: שם ולמעט שער שבתוך החוטם: וריסי עיניו עי' בת"כ: שם במל"מ בד"ה ודע שדין זה וכו' לומר שס"ל כסברת התוס': במחכ"ת לא דק דבפי' משניות מבואר כרש"י, ולענין אכילה כו"ע ל"פ דאסור לשוחטה שהרי לא יוכל לשלחה ולא פליגי רש"י ותוס' אלא לענין הנאה, גם מש"כ ע"ד התוס' האיך יפרנסו האי דשלהי תמורה לא ידענא מה קושי', התוס' יפרשו היינו במתה המשולחת דלא נתקיים השליח ופשוט: ה' אבות הטומאה פ"ח ה"ה ספק אם מטמא את הידים: ונ"ל דלכתחילה אין לו ליגע דאין לעשות סד"ר לכתחילה אלא שאם נגע טהור והכי דייק לישנא דרבינו אבל בבשר פסח רשאי לכתחילה וסרה קו' המל"מ פ"ט ה"א והי' טובלין בזלזול: עיין שבת י"דה' טומאת אוכלין פ"ג ה"ד ששחט בהמה טמאה, צ"ע אם מטמא מד"ת: שם ה"ה בראב"ד וכל זה אליבא דר"מ: עי' חולין ע"ב ע"ב בין לעולא בין לרבינא יע"ש בתוס' ד"ה בשעת וסרה קו' הראב"ד, עמשכ"ל

בפכ"ג מה' כלים: שם ה"ז שהרי בטל עי' לעיל פ"ב הי"ד ודו"ק: ה' כלים פי"ט ה"ב במוציא משקה: מדברי רבינו נראה שאין מפרש כפי' רש"י סו"פ המצניע לענין עציץ נקוב, ובכ"מ הבין שדברי רבינו הם כפרש"י וזה תימא וע' ביו"ד סי' ר"א ודו"ק: ה' נזקי ממון פ"ו ה"ג מעמידין אפוטרופסין: ודע דאפי' לפוסקים דמעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו מ"מ על נגיחה ראשונה פטורין לגמרי רק אם יגחו עוד: ה"ז וכיצד: ומ"מ חזרה דג' ימים נמי מהני: פ"י ה"ו במ"מ דובערת לא כתיב אלא באדם עי' ר"פ שילוח הקן: ה' גזילה ואבידה פי"ז ה"ח וכן ר"א: אע"ג דלא אמר אבל אפשר דצריך לידע, עי' ט"ז חו"מ סי' רס"ח]: ה' רוצח ושמירת הנפש פ"ה הי"א יצא חוץ לעיר מקלטו בשגגה דברי אשא צ"ע עי' היטב בסוגי' ובפרש"י: שם פ"ו ה"ב כפרה נאמר בהן וכן אם היא מחוסר זמן אפשר דפסול: שם ה"ה אין עורפין בירושלמי דערופה מול העורף וצריך לערוף שני סימנים וצ"ע על רבינו שהשמיט כ"ז: ה' עדות פכ"א ה"ט והעידו שנים אחרים שמכרו לדעת התוס' צריך להתרות בגנבה וצע"ג דנראה כל שהתרה בשעת מכירה סגי: ה' סנהדרין פי"ב ה"ז והוא שיעידו בב"ד של כ"ג: נראה מזה כדעת רמב"ן בפ' שופטים דגם בקבלת עדות צריך ב"ד של כ"ג לא כדעת רס"ג שהביא שם: